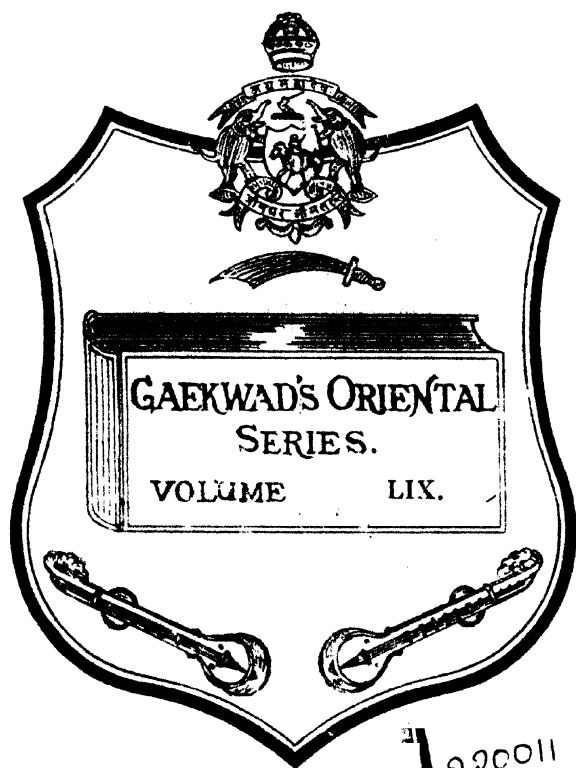

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_220011

UNIVERSAL
LIBRARY

220011

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. 891.2

Accession No. 16697

Author V 855

Title

This book should be returned on or before the date last marked below.

GAEKWAD'S ORIENTAL SERIES

Published under the Authority of
the Government of His Highness
the Maharaja Gaekwad of Baroda.

GENERAL EDITOR :

B. BHATTACHARYYA, M.A., Ph.D.,
Rājaratna.

No. LIX

शब्दरत्नसमन्वयकोशः ।

ŚABDARATNASAMANVAYA KOŚA

OF

KING SĀHAJI OF TANJORE

Critically edited with an introduction and index by

VITTHALRAM LALLURAM SHASTRI.

SANSKRIT MAHĀVIDYĀLAYA, BARODA

With a foreword by

THE GENERAL EDITOR

Baroda

Oriental Institute

1932

Printed by P. Knight at the Baptist Mission Press, 41, Lower
Circular Road, Calcutta, and Published on behalf of the
Government of His Highness the Maharaja
Gaekwad of Baroda by Benoytosh
Bhattacharyya, Director,
Oriental Institute,
Baroda.

Price Rs. 11-0-0.

FOREWORD.

The *Śabdaratnasamanvaya* a Sanskrit lexicon of a very high order, is now presented to the public as No. LIX of the *Gaekwad's Oriental Series*. This, unlike the famous *Amarakosa*, belongs to the Nānārtha class of lexicons where words are arranged in a strict alphabetical order according to finals. These are further arranged according to the number of syllables contained in them in their ascending order, all the meanings being given against each. The following may be cited as good examples of lexicons belonging to the Nānārtha class :—

1. *Medinīkośa* of Medinikara.
2. *Viścalocanakośa* of Śrīdharasena.
3. *Anekārthasaṅgraha* of Hemacandra.

No apology is needed for bringing out a critical edition of an important lexicon as this, chiefly because of its peculiarity of arrangement and wealth of synonyms. The literature on Sanskrit lexicography, moreover, is so vast and the published works are so few that it is considered very desirable that attention of scholars should be directed to this branch of technical literature, and important works published without any very great delay. A few years back in this very Series we had offered an important lexicon, namely the *Keśavakalpādrū*, and within a few years we have again the pleasure of presenting another remarkable lexicon which may safely pass as a standard work. Another reason why this work has been taken up is, that its Royal author Sāhajī of Tanjore whose erudition and scholarly acumen were not a whit less than those of the greatest Brahmin Pandits of his age, belonged to the Maratha race. He is described in the works composed during his reign as a linguist and a conqueror and as great in all respects. All the Maratha princes of Tanjore were great patrons of learning and

were famous for their erudition, refinement and culture. Shivaji the Great had a special leaning for lexicons and for the employment of suitable administrative terms in vernacular, and he caused to be prepared by one of the most learned Pandits of his court a dictionary entitled the *Rājavyavahāraśāstra* in which Sanskrit equivalents for all administrative terms in Persian were given. The *Śabdaratnasamavaya* will, therefore, beat all other lexicons in importance, not only because it is a standard work but also because of its Royal authorship and its Maratha connection, showing that the early Maratha rulers were as enlightened as any of the modern Maratha princes and they had always carried with them the legacy of a great culture.

This work has been edited by Pandit Viṭṭhala Sāstri of the Sanskrit Mahāvidyālaya of Baroda who has already made a name by his erudition in Sanskrit Grammar and Lexicography. This learned Pandit has added a scholarly introduction which is extremely valuable and can be read by all with pleasure and profit.

The present edition is based on three MSS. belonging to the Oriental Institute, Baroda and the Tanjore Palace Library, as under :—

1. A paper manuscript belonging to the Library of the Oriental Institute at Baroda. The text is almost wholly based on this manuscript, No. 9180 which is dated Samvat 1846 and is complete. This is styled as क.

2. A transcript supplied from the Tanjore Library. This manuscript is numbered 5560 and is incomplete both in the beginning and at the end. This is designated as ख.

3. A transcript prepared as above from No. 5559 of the Tanjore Library. This is complete and is designated as ग. The work as found in this manuscript is not in the form of verses, but only gives a list of words occurring in the former together with their meanings.

The colophon in No. 3 supplies the author's name and identity¹ as follows :—

इति श्रीमन्महोदधिवेलावल्यिते इलावल्यविख्यातकीर्तेः सकलकला-
निधेर्विद्यारण्यपञ्चाननस्य श्रीमन्महाराजशाहाराजस्य कृतौ शब्दरत्नसम-
न्वयाभिधे राजकोशे etc.

The author of the present work, as has been pointed out already, is the great Maratha king Sāhajī of Tanjore who ruled over the Tanjore kingdom from A.D. 1684–1712. This is not the place to recapitulate the history of the Tanjore kingdom and that of the Maratha kings and the manifold vicissitudes and reverses of fortune through which all the rulers had to pass before Tanjore was taken over by the British under Lord Dalhousie's irresistible policy of lapse.

The history of Tanjore, the garden of the South, is fascinating, and no one can peruse it without a mixed sense of pathos and glory. The kings were all good and cultured and they were always engaged in acts beneficial to their subjects. They were noted for their able administration, character, charity and patronage to literature and fine arts. In fact, they made Tanjore the home of fine arts and culture from which they penetrated in all directions throughout the confines of Southern India, and yet they could not survive the surging waves of British domination.

The *History of the Maratha Rājās of Tanjore* has been told very eloquently by Mr. K. S. Subramanian, Lecturer in History, Maharaja's College, Vizianagram, and therefore those who are interested in a detailed

---

¹ Regarding the authorship not the least doubt need be entertained. Both Burnell and P. P. S. Shastri definitely attribute this work to King Sāhajī. Moreover, the second introductory stanza, p.1, line 7 makes a faint reference to Sāhajī with the words सहाजे अपि राजे where Sahaje really stands for King Sāhajī. See Burnell's *Catalogue of MSS. in the Tanjore Palace Library*, p. 52 b, and P. P. S. Shastri's new catalogue, Vol. IX, pp. 3904–3906. Moreover, in all the colophons of the present work it is called the *Rājakośa*, which also points to its royal authorship.

account of the Maratha Rajas should refer to this masterly production. A brief summary of the history of Tanjore particularly with reference to the reign of Sāhaji is what is required here by way of introduction.

Tanjore, briefly speaking, was included in a principality under the Vijayanagara Dynasty and was administered by governors appointed by the Vijayanagara kings. The Cholas were the first governors, one of whom, Vira Narasimha, rebelled against the emperor. When the rebellion was brought under control the principality was broken up and the Tanjore country was handed over to one Sevāppā, the first Nāyaka ruler of Tanjore who had married the sister-in-law of the late emperor (A.D. 1544).

With the fall of the Vijayanagara kingdom (1646 A.D.) the Sultan of Bijapur became the overlord of the whole territory to the south of the Coramandel and levied tribute. Vijayarāghava the last Nāyaka king was killed by his enemy the Nāyaka Rājā of Madura (1673 A.D.) on his refusal to marry a Tanjore princess to him.

Chokka the victorious Nāyaka king of Madura appointed his foster brother Alagiri as the Governor of Tanjore, but Alagiri with his characteristic ingratitude asserted his independence soon after.

In the meantime the young son of Vijayarāghava the last of the Nāyaka kings of Tanjore sought the help of the Sultan of Bijapur in regaining his throne after the removal of the impostor Alagiri.

Sultan Adil Shah of Bijapur ordered Veṅkāji, son of Sāhaji Bhonsle and lord of the Bangalore Jāhgir to render necessary help for the restoration of Cheṅgamaladāsa after the expulsion of Alagiri the impostor. Veṅkāji won a crushing victory after which he took the capital and made Cheṅgamaladāsa the king of Tanjore. Ekoji could, however, easily have anointed himself king of

Tanjore, but he purposely avoided it, as he disliked the idea of alienating himself from the Sultan. But on the death of the Sultan he threw his conscience to the winds and occupied Tanjore without even firing a shot, when the weak Nāyaka king Chēngamaladāsa fled for his life.

Veṅkāji or Ekoji was the son of Sāhaji Bhonsle a military officer of high rank in the Bijapur kingdom who had married two wives. While Śivāji the great was his son through the first wife, Ekoji or Veṅkāji, our author's father, was his son through the second.

Veṅkāji was the first Maratha king to rule over Tanjore in the place of the Nāyaka Rājās, the faithful dependents of the Vijayanagara emperors, who ruled over the country for over a century and a quarter. He was already the master of the Bangalore Jāhgir, to which he had succeeded immediately after his father's death in 1664 A.D. The most important event during his reign was Śivāji's invasion of the territory in 1676-77 A.D. claiming his portion of the Bangalore Jāhgir the property of their father. Family quarrels of the bitterest kind ensued and the result was that a treaty was concluded by which Ekoji bound himself to pay a tribute to Śivāji and acknowledged him as his suzerain instead of the Bijapur kings, in A.D. 1680. After a distinguished rule of seven years Ekoji died in 1683 and the kingdom passed on to his eldest son Sāhaji.

When Sāhaji ascended the throne, he was barely in his twelfth year. But he was extremely clever and brilliant. Moreover, he obtained for his help the trained and loyal ministers of his father and, therefore, his administration was a great success.

Sāhaji was much attached to his brothers and even to his cousin Rājārāma, the son of Śivāji. While Sāhaji lived in the capital he made his two younger brothers governors of the two principalities under him. Sāhaji maintained good relations even with the Sultan of Bijapur,

probably with a view to check the growing menace of the Moghul advance on Southern India. On the death of Śivāji the fortune of the Maratha power was on the wane, and the centre of the Maratha opposition to the Moghuls was shifted to Gingee. Rājārāma and Tārābāi his worthy queen offered stout resistance to the incursions of the Moghuls, and Sāhaji's father continuously helped him in distress though he knew full well that it was a hopeless job. Sāhaji also followed in the footsteps of his father and helped Rājārāma till Gingee finally fell in 1698 A.D.

Since 1691, even before Gingee fell, Tanjore was held from the Moghul by Zulfikar Ali Khan the Moghul General who began levying a tribute estimated at four lakhs of rupees from king Sāhaji of Tanjore. Daud Khan his successor visited Tanjore periodically for his dues and thus the Maratha kings of Tanjore shifted their allegiance from Bijapur to Śivāji and from Śivāji to the Moghul.

But for this change in suzerainty Tanjore had nothing to lose. There was peace and plenty in the kingdom, and subjects were all contented and happy. The king had enough money and ample leisure to devote to public charity, as is evident from the various acts of public benefit done by him during his life-time.

Sāhaji repaired the fort of Tanjore, erected free hospitals and choultries for the poor. He brought expert physicians from Arabia to look after the hospitals. Civil and criminal courts were established, and an efficient military force was maintained by him.

Himself a scholar of high eminence he was besides a great lover and a patron of learning and fine arts. He granted an entire village by name Sāhājipuram to a band of learned Paṇḍits for their maintenance in 1693. His own erudition and the patronage he bestowed on his

court Paṇḍits will be evident from the stupendous list of works composed by himself and his Paṇḍits mentioned below. This is only a cursory list and it is quite probable that many other works written either by King Sāhaji or by his associates must have been lost.

The following works are attributed to Sāhaji and manuscript copies are to be found in the Tanjore Palace Library besides the present work *Śabdaratna-samancaya*.

1. *Śabdārthasaṅgraha*, Nos. 5063 and 5064 described in the *Descriptive Catalogue of the Tanjore Library*, Vol. IX.
2. *Candraśekharavilāsanātaka* No. 4359 described in the same Catalogue, Vol. VIII.
3. *Aṣṭapadī*, a musical work described in Bunnell's Catalogue of Tanjore MSS., p. 156 b. This appears to be the same as *Sāharājā-ṣṭapadī* by Śrīnivāsa in praise of Sāhaji (No. 4234 of the new Descriptive Catalogue, Vol. VII).

Sāhaji maintained an astonishing number of 46 Paṇḍits in his court and they were very liberally patronized by him. The Paṇḍits well versed in different branches of Sanskrit learning and vernaculars are said to have written either at the instance of the King or during his reign quite a large number of works. The following among others are known and many among them are still preserved in the various public libraries in manuscript form.

No.	Author.	Works.	Subjects.	Reference.
1	Āppā Dīkṣita ..	(i) Ācaraṇavanitā .. (ii) Gaurimayūracampū .. (iii) Madanabhūṣaṇa bhāṣa.	Dharmaśāstra Kāvya .. Nāṭaka ..	History, ¹ p. 31. Do. Do.
2	Āppā Śāstri (later known as Brahmānanda).	(i) Prāyaścittadīpikā .. (ii) Upagranthadīpa ..	Dharmaśāstra Vedālakṣaṇa	<i>Ibid.</i> , p. 34. Do.
3	Gaṅgādharamakhi, minister of Ekoji and adviser of Sāhaji.	(i) Bhosalavainśāvalī	Kāvya ..	Descriptive Catalogue of Skt. MSS. in Tanjore Library by P. P. S. Shastri (Vol. VII, No. 4232). Deals mainly with Sāhaji.
4	Cokkanātha ..	(i) Kāntimatiparinaya or Kāntimatisāharājīyam.	Nāṭaka ..	<i>Ibid.</i> (Vol. VIII, Nos. 4339-41).
5	Tryambakarāyamakhi, minister of Sāhaji and son of Gaṅgādhara.	(i) Dharmakūṭa .. (ii) A work on Strī-dharma.	Dharma	Printed in the Sri Vani Vilasa Press. History, p. 31.
6	Narasimha ..	(i) Guṇaratnākara ..	Alaṅkāra ..	Tanjore Descriptive Catalogue, Vol. IX, Nos. 5207-10; in praise of Sāhaji.
7	Narasimharāyamakhi, elder brother of Tryambakarāyamakhi.	(i) Tripuravijayacampū	Kāvya ..	History, p. 30.
8	Nallākavi ..	(i) Subhadrāpariṇaya	Nāṭaka ..	Madras Oriental MSS. Library. Triennial Des. Cat. I. 1. c. (Skt.), No. 788.
9	Nallādīkṣita or Bhūmināthakavi.	(i) Dharmavijayacampū.	Kāvya ..	Tanjore Des. Cat., Vol. VII, No. 4231; treats of the life of Sāhaji.
10	Nārāyaṇa ..	(i) Śabdabhedanirūpaṇa. (ii) Sāharājanakṣatramālā.	Kośa .. Kāvya ..	Do. (Vol. IX, No. 5303). Do. (Vol. VII, No. 4236).
11	Periyappakavi ..	(i) Śrīrāgarāmañjarī sāhājīyam.	Nāṭaka ..	History, p. 32, Mad. Trien., II. 1, c. No. 1843.
12	Bhagavantarāyamakhi, younger brother of Tryambaka.	(i) Uttaracampū .. (ii) Mukundavilāsa .. (iii) Rāghavābhyudaya	Kāvya .. Kāvya .. Nāṭaka ..	History, p. 31. Do. Do.
13	Bhāskaradīkṣita, teacher of Kṛṣṇānanda.	(i) Ratnatulikā, a commentary on Siddhāntasiddhānta of his pupil. (ii) Unmattarāghava ..	Advaita .. Nāṭaka ..	Text is printed in Triv. Series. Kavyamala edition, No. 17. History, p. 32.

¹ History : refers to Mr. Subramanian's *History of the Maratha Rajas of Tanjore*.

No.	Author.	Works.	Subjects.	Reference.
14	Mahādevakavi ..	(i) Adbhutadarpaṇa ..	Nāṭaka ..	History, p. 32. Kavyamālā edition 55.
15	Rāmabhadra-dīkṣita.	(ii) Śukasandēśa .. (i) Jānakīpariṇaya .. (ii) Paribhāṣāvṛttitīkā .. (iii) Śṛṅgārātilakabhāṣa .. (iv) Śaḍḍarśanaśi- dhāntasaṅgraha.	Kāvya .. Nāṭaka .. Grammar .. Nāṭaka .. Darśana ..	History, p. 32. Do. Do. Do. Do.
16	Lakṣmaṇa ..	(v) Patañjalīcaritra .. (i) Sāharājāsabhāsaro- varṇinī. (ii) Sāharājīyam ..	Kāvya .. Kāvya .. Alaṅkāra ..	Kavyamālā edition. Tanjore Des. Cat., Vol. VII, No. 4235. Do. Vol. IX. Nos. 5304-05.
17	Vīrarāghava ..	(i) Pārvatīstotra .. (ii) Rāmarājyābhīṣeka .. (iii) Vallīpariṇaya ..	Stotra .. Nāṭaka .. Kāvya ..	History, p. 33. Do. Do. See XXI, Mad. Des. Cat., Nos. 12634 and 12643 for Nos. ii and iii.
18	Venkatakrṣṇa-dīkṣita.	(i) Uttaracampū .. (ii) Kuśalavijaya .. (iii) Nāṭasavijaya ..	Kāvya .. Nāṭaka .. Kāvya ..	History, p. 31. Do. Printed in Sri Vani Vilasa Press.
19	Venkateśvara ..	(iv) Rāmacandrodaya .. (i) Unādinighaṇṭu ..	Kāvya .. Kośa ..	History, p. 31. Tanjore Des. Cat., Vol. IX, No. 4732.
20	Vedakavi ..	(i) Jivānanda .. (ii) Vidyāpariṇaya ..	Nāṭaka .. Nāṭaka ..	Kavyamālā edition, No. 27. Kavyamālā edition, No. 39.
21	Śeṣācalapati ..	(i) Kośalabhosaliyam	Kāvya ..	Tanjore Des. Cat., Vol. VII, No. 4233; deals with Sāhajī's life and doings.
22	Śrīdharavēnka- teśa or Āyṇaval.	(i) Padamaṇimaṇjari .. (ii) Sāhendravilāsa ..	Kośa .. Kāvya ..	Do. Vol. IX, Nos. 5011-12. The author composed the work jointly with Nallāśāstrī and Venkateś- varaśāstrī. Do. Vol. VII, No. 4230.
23	Śrīnivāsa ..	(i) Sāharājāṣṭapadi ..	Kāvya ..	Do. Vol. VII, No. 4234; set to musical tunes on the style of Gita- govinda.
24	Sumatindra ..	(i) Jayaghoṣaṇa ..	Kāvya ..	Do. Vol. VII, Nos. 4237, 4238; in praise of Sāhajī.

It is stated in the *Advaitakīrtana*, a Tamil work preserved in the Tanjore Library, that Sāhaji led the life of a Yogī in the last part of his life, and that he was highly devoted to the Sannyāsins of the Advaita school. His sister was also a Yoginī according to *Bhosalavamsāvalī*. This is a common feature found in the Maratha rulers, a sort of non-attachment to worldly things being prominent in them, as in this instance from Śivāji to Ekoji and Ekoji to Sāhaji.

Another thing worthy of mention is that even in ancient times the kings used to extend liberal patronage to Paṇḍits who prepared lexicons for them, and probably this technical branch of Sanskrit literature would not have made any progress without the help and the patronage of Royal personages. A list of such Kośas prepared from the earliest times, either at the instance of kings or during their reign, therefore, is likely to prove very interesting.

No.	King.	Century.	Author.	Work.
1	Vikramāditya ..	5th cen. A.D.	(i) Amarasiṃha .. (ii) Vararuci .. (iii) Mahākṣapanaka .. (iv) Kālidāsa(?) ..	Nāmalingānuśāsana. Nāmamālā. Anekārthadhvani- mañjarī. Nānārthasābda- ratna.
2	Kṛṣṇarāja III of Mānyakheta.	10th cen. ...	(i) Halāyudha ..	Abhidhānaratna- mālā.
3	Bhoja ..	11th cen. ...	(i) Niculakavi Yogin- dra.	'Taralā', a com- mentary on the Nānārthasābda- ratna, attributed to Kālidāsa.
4	Jayasimha of Kash- mir.	12th cen. ...	(i) Maṅkha ..	Anekārthakośa.
5	Lakṣmanasena of Bengal.	Do.	(i) Puruṣottama ..	Trikāṇḍaśeṣa. Ekākṣarakośa. Dvirūpakośa. Varnadeśanā. Hārāvālī.
6	Śrīdhara, a scion of the Sena family and son of Muni- sena.	Do.	(i) Śrīdhara himself ..	Muktāvalī or Viśva- locana.

No.	King.	Century.	Author.	Work.
7	Jayasimha and Kumārapāla, the kings of Gujerat.	12th cen. . .	(i) Hemacandra . .	Abhidhānacintāmani. Anekārthasaṃgraha. Nighaṇṭuśeṣa. Deśināmamālā. Medinikośa.
8	Gaṅga kings of Orissa.	13th cen. . .	(i) Medinikara, a governor under the Gaṅga kings.	
9	Rājārāja, son of Kulottuṅga Cola.	12th-13th cen.	(i) Keśavasvāmin . .	Nānārthārnavaśaṅkṣepa.
10	Madanapāla . .	14th cen. . .	(i) Madanapāla himself.	Madanapālanighaṇṭu (medical).
11	Harihara II of Vijayanagara.	Do.	(i) Mādhava, son of Mayana.	Ekākṣaranāmamālā.
12	Emperor Akbar . .	16th cen. . .	(i) Bhānucandra Gaṇi disciple of Suracandra. (ii) Kṛṣṇadāsa . . (iii) Puṇḍarikaviṭṭhala	Viviktaṇāmasaṅgraha. Pārasikaprakāśa (Persian-Sanskrit). Śighrabodhanāmamālā.
13	Bharatamallika, zemindar of the Harihara Khān family.	Do.	(i) Bharatamallika himself.	'Mugdhabodhini', a commentary on Amarakośa. Dvirupadhyānisaṅgraha. Ekavarnārthasaṅgraha.
14	Mūrchhā (Mucca) Khān.	17th cen. . .	(i) Mathureśa . .	Sabdārtharatnāvalī.
15	Kīrtisimha, the Mahārājakumāra of the Mahīpāra- viśaya in the Bāghela territory.	Do.	(i) Bhānuji Dīkṣita, son of Bhaṭṭoji Dīkṣita.	'Sudhā', a commentary on the Amarakośa.
16	Sūryasimha of Jodhpur.	Do.	(i) Vallabhagaṇi . .	'Sāroddhāra', a commentary on the Abhidhānacintāmani of Hemacandra.
17	Chatrapati Śivāji . .	Do.	(i) Raghunātha Paṇḍita.	Rājavyavahāraśaṅkṣa (Persian-Sanskrit).
18	Rājadhara, son of king Amaramānikya of Tripurā.	Do.	(i) Karnaṇpūra . .	Varnaprakāśa.
19	Sāhaji, the author of the present work.	Do. (1684-1712).	(i) Himself . . (ii) Veṅkateśvara jointly with Nallā Śāstri and Śrīdhara Veṅkateśvara. (iii) Veṅkateśvara . .	'Śabdaratnasamavaya', the present work, and 'Sabdārthasaṅgraha'. Padamanimanjari.
20	Kṛṣṇakavi, son of king Lakṣmana and queen Mallikā.	18th cen. . .	(i) Kṛṣṇakavi himself	Unādinighaṇṭu. Vaibhāṣikakośa with a commentary.

In conclusion, it may be pointed out that the present work, the *Śabdaratnasamanvaya*, is a valuable addition to the existing number of Kōśa works so far published, and will prove useful to all who are interested in this fascinating branch of Sanskrit literature. The Honorary Secretary of Maharaja Sarfoji's Tanjore Palace Library has rendered valuable help by supplying an accurate copy of the original manuscript, and Mr. K. Rangaswami of this Institute has rendered good assistance in the preparation of this Foreword. To these gentlemen the General Editor, therefore, remains very greatly indebted.

GENERAL EDITOR.

BARODA,
5th Aug., 1931.

॥ श्रीः ॥

प्रस्तावना ।

इदं खलु सुविदितं यच्छब्दब्रह्मापरनाम्नौ भगवतीं सुरवाणीं स्वरूपतः साकल्येन प्रतिपदं विवेचयन्न पारमधिजगाम भगवान्वाचस्यति-
रपीति । तदिदं प्रतिपादयन्नुवाच भगवान्यतञ्जलिः, “यदनभ्युपाय एष
शब्दानां प्रतिपत्तौ प्रतिपदपाठः । एवं हि श्रूयते बृहस्पतिरिन्द्राय दिव्यं
वर्षसहस्रं प्रतिपदोक्तानां शब्दानां पारायणं प्रोवाच, नान्तं जगामेति”
प० म० भाष्ये । अतो दूरधिगमस्यास्य महतः शब्दौघस्य प्रतिपत्तयेऽधि-
श्रयन्ति सारस्वतसाराभीप्सवो व्याकरणमार्गम् । तथापि तत्र प्रकृतयः क,
प्रत्ययाः क, धातवः क, पदव्यवस्था क, बाध्यबाधकभावः क्तेति सर्वत
आकुलाकुल इतिवृत्ते केचनैव प्रवर्तन्ते, प्रवृत्तेषु च परिमिता एव पदानां
परिनिष्ठितां परिस्थितिं प्रतिपद्यन्ते । ततो रसवदर्थभिर्व्यञ्जनाय समुचितं
पदकदम्बकमन्विध्यतः कविधामस्य निष्पन्नतमानेव शब्दान्पुरतः सन्निधा-
पयन्नयं कोशो नाम निपुणतरमुपकरोति । अत एवोक्तम्—

“शक्तियद् व्याकरणोपमानकोशाप्रवाक्याद्वावहारतश्च ।

वाक्यस्य शेषाद्विवृतेर्वदन्ति सान्निध्यतः सिद्धपदस्य वृद्धाः ॥”

अन्यच्च—

“कोशश्चैव महीपानां कोशश्च विदुषामपि ।

उपयोगो महान्यस्मात्कोशस्तेन विना भवेत् ॥”

इत्याद्युक्तयः कोशस्य शक्तिग्रहद्वारा परमोपकारकत्वं प्रतिपादयन्ति ।

ते च शब्दास्तुर्विधाः । रूढयौगिकयोगरूढपारिभाषिकभेदात् ।

शब्दभेद- अवयवार्थाप्रतीतौ केवलसमुदायस्य तत्तदर्थं या शक्तिः सा
निरूपणम् । रूढिस्तथाऽर्थबोधकः शब्दो रूढः, यथा मणिनूपुरादिः ।
प्रकृतिप्रत्ययनिरूपिता या शक्तिस्तस्माच्चेणार्थबोधको यौगिकः, यथा

पाचकादिः । तद्वटकधातुप्रत्यययोः पाकादौ कर्चादिकारके च व्युत्पन्नत्वात् । यत्रावयवार्थसङ्गता समुदायशक्तिरर्थबोधिका सा योग-
रूढिस्तथाऽर्थबोधको योगरूढः यथा पङ्कजादिः । तत्र पङ्काधिकरणको-
त्यन्ताश्रयपद्मत्वविशिष्टबोधात् । अनुपपत्तिप्रतिसन्धानं विनापि पद्म-
बोधान्नात्र लक्षणाऽवसरः । तत्तत्पुरुषसङ्केतवशात्तत्तदर्थबोधकः पारि-
भाषिकः, यथा नदी त्रित्यादिः । पारिभाषिकाणां रूढानतिरिक्तत्वेऽपि
सादित्वात्पृथङ्निर्देशः । तात्पर्यग्राहकवशात्केवलयोगेन, केवलरूढ्या चार्थ-
द्वयबोधको यौगिकरूढः, यथा अश्वगन्धादिरिति कैश्चिदुच्यमानोऽपि,
समुदायनिरूपितरूढिशक्त्यौषधिबोधः । कदाचिदश्वस्य गन्धोऽस्यामिति
व्युत्पत्त्याऽवयवशक्त्या वाजिशालाबोध इति, उक्तयोरेवान्तर्भावाच्चात्र
पृथङ्निर्दिष्टः । इत्थं चतुर्विधेषु शब्देषु कोशात्प्रायो रूढा योग-
रूढाश्चोपलभ्यन्ते । यौगिकपारिभाषिकास्तु परिमिता एव । युक्तं चैतत् ।
यौगिकानां कृत्तद्धितप्रत्ययभेदभिन्नानां व्याकरणैकवेद्यानां साकल्येन
परिगणनासम्भवात् । एवं तत्तत्पुरुषविहितानां साङ्केतिकानामपीति ।
एतेषामगृहीतवृत्तिकस्य पदस्य श्रवणमात्रेण बोधानुदयात् तद्वर्माव-
च्छिन्नविषयकशब्दबुद्धित्वावच्छिन्नं प्रति तद्वर्मावच्छिन्ननिरूपितवृत्ति-
विषयकपदज्ञानं करणम् । तत्र पदजन्यपदार्थोपस्थितिर्यापार इति
कल्प्यते । वृत्तिं च केचनाऽऽचार्याः शक्तिलक्षणाव्यञ्जनाभेदेन त्रिधा
बोधयन्ति । इतरे पुनः शक्तिलक्षणाभेदेन, शक्त्यव्यञ्जनाभेदेन वा द्विधेति
प्रतिपादयन्ति । तत्र कोशस्य शक्त्याहकत्वात्तत्स्वरूपं तावद्विविच्यते ।

शक्तिर्नाम पदपदार्थयोर्वाच्यवाचकभावः सम्बन्धः । दीपादिवत्तद्वाहक-
शब्दशक्ति-
विवेकः । श्वेतरैतराध्यासमूलकं तादात्म्यम् । अध्यासश्च, अन्यस्मिन्नन्य-
धर्मावभासः । यथा शुक्लाविदं रजतमिति रजतत्वावभासः ।
एतन्मूलकमिदं पदार्थरजतपदार्थयोस्तादात्म्यम् । तथा पदपदार्थयोरयं घट
इत्यादौ तादात्म्यमध्यासमूलकमेव, न तु वास्तविकम् । अन्यच्च शब्दार्थौ
परस्परतादात्म्यवन्नावितरेतराध्यासवत्त्वात् । यथा गुणगुणिनौ, यस्मैवं तस्मैवं

यथा घटपटावित्यन्वयव्यतिरेक्यनुमानमपि मानम् । तादात्म्यस्थेतरैतरा-
 ध्यासमूलकत्वं “शब्दार्थप्रत्ययानामितरेतराध्यासात्सङ्करः०” इति पातञ्जल-
 सूत्रे (पा० ३ सू० १७) गौरिति शब्दो गौरित्यर्थो गौरिति ज्ञान-
 मित्येकाकारमनुभवं प्रदर्श्य भाष्यकारेण स्पष्टीकृतम् । एष च सङ्केतपदेन
 तत्र तत्र व्यवहियते । तदुक्तं पातञ्जलमहाभाष्ये, “सङ्केतस्तु पदपदार्थयो-
 रितरेतराध्यासरूपः स्मृत्यात्मको योऽयं शब्दः सोऽर्थो योऽर्थः स शब्द
 इति ।” अत एव पदं श्रुतं, पदार्थं गृणु, अर्थं वदतीति स्वरसतः
 सङ्गच्छते । तादात्म्यं यद्यपि न सम्बन्धस्तथापि पदनिष्ठशब्दपकारकत्वेन
 तस्य शक्तिरित्यौपचारिको व्यवहारः । तच्च तद्विश्रुते सति तदभेदेन
 प्रतीयमानत्वम् । इदमेव भेदाभेदघटितं तादात्म्यं समवाय इति नैया-
 यिकैर्यवहियते । अस्य भेदाभेदरूपत्वेऽपि यच्च यस्योद्भूतत्वं विवक्ष्यते तच्च
 तत्प्रकाशते । तथाच भेदस्योद्भूतत्वविवक्षायां “तस्य वाचकः प्रणवः”
 पा० सू० २८ इति निर्देशः । अत एव राहोः शिर इत्यादौ
 वैयधिकरणम् । अभेदस्योद्भूतत्वविवक्षायाम् “ओमित्येकाचरं ब्रह्म”
 ब्रह्मविद्योप० ३ इति निर्देशः । अत एव नीलो घट इत्यादौ
 सामानाधिकरण्यं चोपपद्यते । ईश्वरसङ्केतस्तु स्थितमेवार्थमभिनयति ।
 यथावस्थितः पितापुत्रयोः सम्बन्धः सङ्केतेनावद्योत्यते “अयमस्य पिता,
 अयमस्य पुत्रः” इति, तथा घटशब्दो घटस्य वाचक इत्युपदेशरूपः
 सङ्केतः शक्तिं याहयति; अतो दृष्टानुसारेण सङ्केतः शक्तेः पृथगेव वक्तव्यः ।
 एतेनेश्वरसङ्केतः शक्तिरिति वादः प्रत्युक्तः । उक्तं च न्यायवाचस्पत्ये,
 “सर्गादिभुवां महर्षिदेवतानामौश्वरेण साक्षादेव कृतः सङ्केतस्तद्व्यवहारा-
 न्नास्मदादीनामपि सुगृहस्तसङ्केतः” इति । योगवाचस्पत्येऽपि “सर्वे च
 शब्दाः सर्वार्थाभिधानसमर्थाः, ईश्वरसङ्केतस्तु प्रकाशकः” इति । अत एव
 “सिद्धे शब्दार्थसम्बन्धे” इति कात्यायनः । “नित्यः शब्दार्थसम्बन्धः”
 इति तान्त्रिकाः । सर्वैरर्थैः सर्वशब्दानां सम्बन्धो योगिगम्यः, तेषां योग-
 बलेनोभयरूपपराप्रत्यक्षवत्त्वात् । एकस्य स्फोटस्य शब्दब्रह्मरूपस्य सर्वशब्द-

तदर्थोभयोपादानत्वेन शब्दार्थात्मकजगत्कार्यस्य तद्वृत्तत्वम् । कार्यकारणयो-
रभेदस्तु तदभिज्ञाभिन्नस्य तदभिन्नत्वनियमात् ॥ एतच्च “ नामरूपे
व्याकरवाणि ” छान्दो० उप० ६।३।२।

“ क्रियाशक्तिप्रधानायाः शब्दशब्दार्थकारणम् ॥

प्रकृतेर्विन्दुरूपिण्याः शब्दब्रह्माभवत्परा ॥

स्वरूपज्योतिरेवान्तः परावागनपायिनी । (म० भारतम्)

अचराणामकारस्त्वं स्फोटस्त्वं वर्णसंश्रयः । (हरिवंशः)

इति श्रुतिस्मृतिमूलकमेव । पदसमूहात्मकवाक्यस्य पदार्थसंसर्गरूप-
सखण्डार्थप्रतिपादकत्वेऽपि “ तत्त्वमसि ” इत्यादिवाक्यस्याखण्डार्थेन शब्देन
ब्रह्मणाऽऽध्यासिकं तादात्म्यम् । वेदान्तवाक्यानामखण्डे ब्रह्मणि तात्पर्येण
शब्दब्रह्मात्मवादिमते ब्रह्मवाक्ययोरुभयोरपि नित्यत्वेन तादात्म्यसम्भवात् ।
इत्थं च सखण्डार्थप्रतिपादकस्यापि वाक्यस्य “ नेह नामाऽस्ति किञ्चन ”
(कठोप० ४।१।१) इत्याद्यखण्डार्थप्रतिपादकनिषेधवाक्यार्थमनने सति
शमदमादिसम्पन्नस्यातिशुद्धचित्तस्य ब्रह्मसाक्षात्कारः सम्पद्यते । सैषा शक्तिः
साधुस्विवापभ्रंशेष्वपि । शक्तिग्राहकशिरोमणैर्व्यवहारस्य समत्वात् । अत
एव स्त्रीशूद्रबालानां प्रयुक्ते साधवर्थसंग्रहे तदपभ्रंशेनार्थनिर्णयः ।
आलङ्कारिकाणां प्राकृतभाषोदाहरणं च सङ्गच्छते । साधुत्वं तु न
तेषाम् । शिष्टैर्धर्मबुद्ध्याऽपभ्रंशानामप्रयोगात् । तदुक्तम् “ समानाया-
मर्थावगतौ शब्दैश्चापशब्दैश्च शास्त्रेण धर्मनियमः ” इति प० म० भाष्ये ।
साधुत्वं च पुण्यजनकतावच्छेदकधर्मवत्त्वम् । सेयं शक्तिर्नानार्थशब्देषु
संयोगादिभिर्नियम्यत इत्याद्यन्यत्र विस्तरः ।

शक्तिस्वरूपपर्यालोचनेनोपस्थिततदाश्रयशब्दार्थस्वरूपजिज्ञासाया अनु-
शब्दस्वरूप- पेक्षणीयत्वादादौ कक्षावच्छ्रित्याश्रयः शब्द इत्यालोच्यते ।
निरूपणम् । पर्याप्तिसम्बन्धेन वर्णाः प्रत्येकमिति चेन्न, द्वितीयादिवर्णानां
नैरर्थक्यापत्तेः । नापि तत्सङ्गतः, उच्चरितप्रध्वंसिनां संवृतत्वासम्भवात् ।
तदुक्तं “ यावद्गुणकारे वाम्बर्तते न तावदौकार इति येनैव यत्नेनैको

वर्ण उच्चार्यते, तेनैव विच्छिन्ने तस्मिन्वर्णे, उपसंहृत्य तं यत्नमन्यं यत्न-
मुपादाय द्वितीयः प्रवर्तते” इति परः सन्निकर्षः । इति पा० सू० १।४।
१०८ महाभाष्ये । न चोत्तरवर्णप्रत्यक्षकाले संस्कारवशादव्यवहितोत्तर-
त्वसम्बन्धेन पूर्ववर्णवत्त्वं तदुत्तरवर्णे, तदुत्तरवर्णप्रत्यक्षकाले, उपस्थितविशिष्ट-
तत्तद्वर्णवत्त्वं तत्तदुत्तरवर्णे गृह्यत इति पदज्ञानं सुलभमिति वाच्यम् ।
नष्टविद्यमानयोः सम्बन्धिनोरव्यवहितोत्तरत्वसम्बन्धस्य वक्तुमशक्यत्वात् ।
अविद्यमाने वृत्त्याश्रयत्वानुपपत्तेश्च । एतेन पूर्वपूर्ववर्णजाः शब्दाः शब्दज-
शब्दन्यायेन चरमवर्णप्रत्यक्षपर्यन्तं जायमाना एव भवन्तीति पदप्रत्य-
क्षोपपत्तिरित्यपास्तम् । अत्र च स्फोटवादिन एवमाहुः । प्रलये
नियतकालपरिपाकानां सर्वप्राणिकर्मणामुपभोगेन प्रक्षयात्कीनसर्वजगत्का-
माया चेतने ईश्वरे लीयते, लयस्थान्तःकरणादीनां वासनाभिः सह
सूक्ष्मरूपेणाविद्यायां कार्यप्रवृत्तिरिरोधानपूर्वकमवस्थानम्, अविद्यायाश्च
ब्रह्मणि । स चायं न मृदि घटस्थेवानुपलभिरूपोऽपि तु रज्ज्वामहेरिव ।
ततोऽपरिपक्वप्राणिकर्मणां कालवशात्प्राप्तभोगसमयानां स्वफलप्रदानाय
“तदैक्षत ब्रह्मणां प्रजायेय,” ह्यन्वो० उप० ६।२।३ । इति परमेश्वरस्य
सिद्धत्वात्मिका मायावृत्तिर्जायते । ततो बिन्दुरूपं त्रिगुणमव्यक्तमुत्पद्यते ।
अस्माद्विन्दोः शब्दब्रह्मापरनामा चेतनाधिष्ठितोऽनभिव्यक्तवर्णविशेषः सृष्ट्युप-
योग्यवस्थाविशेषो जगदुपादानरूपो नाद उत्पद्यते । स एव रव-स्फोट-
परादिशब्दैर्व्यवह्रियते । उक्तं च—

“ बिन्दोस्तस्माद्विद्यमानाद्रवोऽव्यक्तात्मकोऽभवत् ।

स एव अतिसम्पन्नैः शब्दब्रह्मेति गीयते ॥ ”

प्रपञ्च० पट० १ श्लो० ४३ इति । एतत्सर्वगतमप्यर्थविवक्षया जात-
प्रयत्नेनैव संस्कृतपवनेन प्राणिनां मूलाधारेऽभिव्यज्यते । तदभिव्यक्तं शब्द-
ब्रह्म स्वप्रतिष्ठतया निष्पन्दं परावागित्युच्यते । तदुक्तम्—

“ अनादिनिधनं ब्रह्म शब्दतत्त्वं यदचरम् ।

विवर्ततेऽर्थभावेन प्रक्रिया जगतो यतः ॥ ”

इति वाक्य० कां० १ का० १ । ततो नाभिपर्यन्तमागच्छता तेन पवनेनाऽभिव्यक्तं मनोविषयं पश्यन्तीति । एतद्वयं वाग्ब्रह्म सूक्ष्मतमसूक्ष्म-तरमौश्वराधिदैवं योगिनां समाधौ निर्विकल्पकसविकल्पकज्ञानविषयम् । ततो हृदयपर्यन्तमागच्छता तेन पवनेन हृदयेऽभिव्यक्तं तत्तदर्थविशेषतत्त-च्छब्दविशेषोलेखिज्ञानविषयौक्यता हिरण्यगर्भाधिदेवत्या परश्रोत्राद्याह्या सूक्ष्मा मध्यमा वागित्युच्यते । वक्त्रा तु कर्णपिधाने सूक्ष्मतरवाय्वभि-घातेनोपांशुशब्दप्रयोगे च श्रूयते । सैव चाऽऽस्यपर्यन्तमागच्छता तेन वायुना कण्ठदेशं गत्वा मूर्धानमाहत्य परावृत्य तत्तत्स्थानेष्वभिव्यक्ता परश्रोत्रेणापि गृहीतुं शक्या विराडधिदेवत्या वैखरीति व्यवह्रियते । प्रणवरूपो मध्यमानाद एव व्यानोदानाभ्यां वैखरीरूपं प्रतिपद्यते ।
अत्रार्थ—

“चत्वारि वाक्परिमिता पदानि

तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनोषिणः ।

गुहा त्रीणि निहिता नेङ्गयन्ति तुरीयं

वाचो मनुष्या वदन्ति ” इति श्रुतिः प्रमाणम् ॥

तत्र हृदयावच्छिन्नमध्यमायां यो नादांशः प्रणवरूपः स एवार्थ-वाचकस्फोटात्मकशब्दस्याभिव्यञ्जकः । स च यद्यप्येकोऽस्वण्ड एकैकवर्णे-नाभिव्यज्यते, तथापि अन्यवर्णाभिव्यक्तो बोधहेतुः । तदुक्तम्—

“वैखर्या हि कृतो नादः परश्रवणगोचरः ।

मध्यमया कृतो नादः स्फोटव्यञ्जक उच्यते ॥”

इति वाक्यपदीये । अतो नैकवर्णजाभिव्यक्त्युत्तरमर्थबोधः । वैखरी-नादस्तु ध्वनिः सकलजनश्रोत्रमात्राद्याह्यो भेर्यादिनादवन्निरर्थकोऽपि वक्त्रेः फूत्कारादिवन्मध्यमानादोद्दीपकः । सोऽयं नाद उच्चारयितुर्मध्यमा-वैखरीभ्यां युगपदुत्पन्नः स्फोटं व्यञ्जयति । श्रोतुस्तु घटमानयेति वैखरी-नादः श्रवणेन्द्रियद्वारा बुद्धिबुद्धतः सन्नर्थबोधकं शब्दं स्निष्टकत्वादिना

व्यञ्जयकथं बोधयति । स्फुट्यते वर्णादिभिरभिव्यज्यत इति स्फुटत्यर्थोऽस्मा-
दिति च व्युत्पत्तेः ।

आत्मा बुद्ध्या समेत्यर्थान् मनो युक्ते विवक्षया ।

मनः कायाग्निमाहन्ति स प्रेरयति मारुतम् ॥

सोदीर्णो मूर्ध्निभिहतो वक्त्रमापद्य मारुतः ।

वर्णाञ्जनयत इति पा० । शिखाया अपि पराद्याख्यमन्तः स्थितं शब्दं
वर्णत्वेनाभिव्यनक्तौत्यर्थः । तथाहि, ओङ्कार एव सर्वा वाक् सैषा स्पर्शा-
ग्निभिर्यज्यमाना नानारूपा भवतीति श्रुतिः । अयं च मध्यमानादव्यञ्जः
शब्दः सर्वसमष्टेर्विराजो हृदयरूपाकाशदेशस्थः, तत्तत्प्राणिहृदयरूपाकाश-
देशस्थश्च । स च लाघवादेक एव विभुर्नित्यश्च । यथैकस्मिन् श्वेतद्रव्ये रूपं
व्यापकं तथाऽऽकाशदेशस्थस्य शब्दस्यापि सर्वदेशोपलम्भादिभुत्वम् । अत एव
“ एक इन्द्रशब्दः क्रतुशते प्रादुर्भूतो युगपत्सर्वथागेष्वङ्गं भवति ” इति
सरूप० (पा० सू० १ । २ । ६४) सूत्रे भाष्यम् । शब्दस्यैकत्वं तु देश-
भेदेऽपि पटादीनां देशघटितसन्निवेशाभेदवत्कालभेदेऽपि तद्वटितानुपूर्व्या
अभेदेन लाघवादेकत्वम् । आनुपूर्वीघटकमव्यवहितोत्तरत्वमुत्पत्त्यनव-
च्छिन्नस्वज्ञानाधिकरणकालोत्पत्तिकज्ञानविषयत्वम् । यथात्यन्तरागवतः
कामिनौसाक्षात्कारस्थले ज्ञानधाराकल्पने गौरवादेकत्वं तद्वज्ज्ञानाना-
मयेतद्विषये स्थिरत्वम् । उदात्तत्वादयो वर्णधर्मास्तत्राऽऽरोप्यन्तेऽतो न
तत्कृतमनेकत्वम् । दिनान्तरानुभूतेऽधुनानुभूयमानस्य सोऽयमिति प्रत्यभि-
ज्ञया तावत्कालं स्थिरत्वे सिद्धे “ तावत्कालं स्थिरं चैनं कः पश्चान्नाश-
यिष्यति ” इति न्यायान्नित्यत्वम् । वायुनिष्ठं तारत्वादि वर्णेष्वारोप्यते ।
अत एवोक्तं “ तारत्वादि वायुनिष्ठं वर्णेष्वारोप्यते ” इति देवताधिकरणे
(वे० सू० १ । ३ । २६) भामत्याम् । अतस्तदाश्रयत्वाच्छब्दस्य द्रव्यत्वम्
आकाशरूपद्रव्याश्रयत्वाद्गुणत्वमपि । स चायं स्फोटात्मा शब्दः कत्वादिना-
ऽभिव्यक्तः ओचयाह्नः पदादिरूपेण तु बुद्धिग्राह्यः । व्यञ्जकध्वनिगतं

कत्वगत्वादिकं शब्दे भासते । प्रतिबिम्बे बिम्बगतधर्मवैशिष्ट्यं जपाकुसुम-
सन्निधानादिव स्फटिके । अत एव—

“पदे न वर्णा विद्यन्ते वर्णेष्ववयवा न च ।

वाक्यात्पदानामत्यन्तं प्रविवेको न कश्चन ॥

इति हरिणोक्तम् । तस्मान्मध्यमानादव्यङ्ग्यो ब्रह्मरूपः स्फोटात्मा नित्यः
शब्दो वाचक इति ॥ कार्यवादे तु प्रवाहनित्यतया नित्यत्वं बोध्यम् ।
तदाह भगवान् जैमिनिः “औत्पत्तिकस्तु शब्दस्यार्थेन सम्बन्धः” (मीमां०
द० १।१।५) औत्पत्तिकशब्देनेत्यमेव तत्र नित्यत्वं गृह्यत इति दिक् ॥

इतः परम् अर्थविचारोऽवशिष्यते । अर्थस्तावद्विविधः । बौद्धो बाह्यश्च ।
अर्थस्वरूप- चेतनो हि नामरूपे बुद्धावालेख्य घट इति नाम्ना कम्बु-
निरूपणम् । ग्रीवादिना रूपेण च बाह्यं घटं निष्पादयति । घटं करो-
तीत्यादावन्तःसङ्ख्याऽऽत्मना घटस्य सिद्धत्वेऽपि बाह्यस्य कर्मकारकत्वम् ।
वस्तुतो बाह्योऽर्थो न पारमार्थिकः । तदाह “बुद्धिसिद्धं तु तदसत्”
इति गौतमः (न्या० द० ४।१।५०) तत्कार्यमुत्पत्तेः प्राङ्गाशोत्तरं
चासदपि बुद्धिविषयतया सिद्धम् । अत एव स्त्रियामिति (पा० सू० ४।
१।३) सूत्रभाष्ये खट्वादौ स्तनकेशाद्यदर्शनेन लिङ्गाभावाद्वापोऽनुप-
पत्तिमाशङ्क्य “असत्तु मृगतृष्णावद्गन्धर्वनगरं यथा । असत्तु खट्वावृत्तयो-
र्लिङ्गं द्रष्टव्यम् । कथं पुनरसंलिङ्गं शक्यं द्रष्टुम् ? मृगतृष्णावत्”
इत्याद्युक्तम् । तथा च स्युतिः—

“विप्र पृथ्यादि चित्तस्थं न बहिस्थं कदाचन ।

स्वप्नभ्रममदाद्येषु सर्वैरेवानुभूयते ॥”

इति भ्रमे ज्ञानाकार एव विषयेष्वारोप्यते । सन्निकृष्टं ज्ञानाकारं
विज्ञायासन्निकृष्टदूरस्थरजताधारोपे प्रमाणाभावात् । चाकषिकादि-
विषयदोषवशाच्चित्तवृत्ते रजतरूपः परिणामः । स च “वाचारम्भणं
विकारो नामधेयम्” इति (छान्दो० ६।१।४) श्रुत्या प्रतिपाद्यते ।
वाचैव केवलमारभ्यते यतो नाममात्रं न वस्तुत इति श्रुत्यर्थः । तथा च

“सदसत्स्थातिर्बाधाबाधाभ्याम्” इति साङ्ख्यसूत्रम् (५।५६) याव-
द्विशेषदर्शनमबाधस्तदुत्तरं च बाध इत्यर्थः । अनिर्वचनीयपदस्यापि सत्त्वा-
सत्त्वान्यतरत्वमर्थो न तु सदसद्विलक्षणत्वम् । तदाह भगवान्मनुः—

“यत्तत्कारणमव्यक्तं नित्यं सदसदात्मकम् ।” अ० १ श्लो० ११

तत्र व्यावहारिकं सत्त्वं पारमार्थिकमसत्त्वम् । एवं च प्राग्ब्रह्मात्म-
दर्शनात्मव्यवहारस्य सत्यत्वम्, स्वप्नव्यवहारस्येव प्राक् प्रबोधात् । तथा
बाह्यार्थस्यापि व्यावहारिकसत्यत्वमादाय प्रागुक्तः कर्मत्वादिव्यवहारः ।
परमार्थतन्तु बौद्ध एवार्थो ज्ञानविषयः शक्तिग्रहविषयश्च । ज्ञानञ्च वृत्तिरूपं
बुद्धिधर्मः । ज्ञानेच्छादीनामन्तःकरणनिष्ठतया तत्र विषयस्य सामानाधि-
करण्येनैव कारणत्वस्योचित्येन बौद्धार्थसत्ताऽऽवश्यकी । घट इत्यनेनैव
सत्तावगमेऽप्यस्तिनास्तिभ्यां बाह्यसत्ता तदभावश्च बोध्यते । सा चानादि-
वासनावशादनादिः । बौद्धार्थादेव,—

“रामेति श्रुचरं नाम मानभङ्गः पिनाकिनः ।

• गर्वभङ्गो भार्गवस्य शौर्यभङ्गश्च वालिनः ॥”

“हिरण्यपूर्वं कशिपुं प्रचक्षते,” शिशु० १ । ४२ इत्यादि सङ्गच्छते ।

किञ्च,—

सर्वेषां तु स नामानि कर्माणि च पृथक् पृथक् ।

वेदशब्देभ्य एवाऽऽदौ पृथक् संख्याश्च निर्ममे ॥”

मनु० १।२१ । इति स्मृतेः । “स भूरितिव्याहरत्, स भूमि-
मसृजत्” इति श्रुतेः । सृष्टेः प्राग्भूशब्दादिभ्यस्तदर्थज्ञानपूर्वकं सृष्टिरिति
लाभेन तदा बाह्याया भुवोऽभावात्स्वबुद्धिवर्तिपदार्थोऽवश्यमङ्गीकर्तव्यः ।
अत एव बाह्यार्थशून्यानां शशशब्दादीनामर्थवत्त्वात्पदत्वसिद्धिरित्याद्यन्यत्र
विस्तारः । तस्मात्स्फोटात्मकस्य शब्दस्य परमार्थतो बौद्ध एवार्थ इति
सिद्धम् । स्फोटात्मवादे वादिनां विप्रतिपत्तिपरिहारादिकं विस्तृतत्वाच्चात्र
निरूप्यतेऽतस्तत्त्वज्ञानासुभिरन्यतोऽवसेयम् ॥ प्रकृतमनुसरामः ।

शब्दानां शक्तिग्रहाय निरुक्ताद्यनेककोशकृद्भिर्वज्रविधक्तिकर्मपरिकर्मि-

कोश- तमपि शब्दानामान्येन, “ नभः पतन्यात्मसमं पतत्रिणः ”

प्रयेता । इति न्यायादनुपलब्धिविषया बहवः शब्दा इत्यविवेचनीयं
गीर्वाणवाणीविलासिनाम् । अपि च समानार्थानेकार्थभेदेन द्विविधाः
कोशाः । तत्र सामानाधिकरण्येनार्थानुपादत्तः समानार्थकाः ।

“ विष्णुर्नारायणः कृष्णो वैकुण्ठो विष्टरश्रवाः ”

इत्येवममरादयः ।

“ अर्कोऽर्कपर्णे स्फटिके रवौ ताम्रे दिवस्पतौ । ”

इत्येवं वैयधिकरण्येनार्थान्व्याहरन्तोऽनेकार्थका मेदिन्यादयः । इत्थं
द्विविधेषु पद्यात्मना विस्तृताः समानार्थका बहवः कोशाः समुपलभ्यन्ते,
परन्तु परिदृश्यमानेष्वनतिविस्तृतेष्वनेकार्थकेषु विरलतां, बहूनां शब्दाना-
मनुपलभजनिततापञ्च सञ्चिद्दीर्घजगदुपकर्तुमना एकादिष्वचरपर्यन्तान्
अकारादिचकारान्तपञ्चाशद्वर्णात्मकान् पद्यात्मना शब्दान्सङ्गृह्यन् रत्नोप-
मानां शब्दानां समन्वयो यचेति खनिगदव्याख्यातविभवं शब्दरत्नसमन्वय-
नामकोशं व्यरचच्छ्रीमान् शाहजीमहाराजः ।

एष च महाराष्ट्रमहोपतिः श्रीमतः शाहजी-भोसले, इत्यस्य पौत्रः
ग्रन्थकृत्परि- श्रीमद्वेकाजीमहाराजस्य पुत्रः ख्रिस्ताब्दोऽशशतकान्ते
चयः । तञ्जोरराज्यमशासत् । श्रीमान् शाहजी-भोसले बीजापुर-
राज्यस्य माननीयो मुख्यः सेनाधिपतिरिति श्रूयते । उभयपरिग्रहवतोऽस्य
ज्येष्ठायां विश्वविख्यातकीर्तिः श्रीमान् छत्रपतिः शिवाजीमहाराजः
समजनि । द्वितीयायामेतत्कोषप्रणेतुः पिता श्रीमान् वेङ्काजीमहाराजः
समजायत । श्रीमान् वेङ्काजीमहाराजस्तञ्जोरराज्यस्य प्रथमराज्यकर्तेति
वदन्ति । एतस्य च त्रीण्यपत्यानि सम्भूवुः । तेषु सर्वप्रकारश्रेष्ठः ज्येष्ठो
द्वादशवर्षदेशीयो धर्मावतार इव श्रीमान् शाहजीमहाराजः प्राप्त-
राज्याभिषेकमङ्गलः पितृकालिकमग्निसमण्डलसहायेन भुवनराज्यभारगौ-
कर्णधार इव राजधुरामत्यादृत उदवहत् । असौ महाराजः स्वराज्य-

काले सर्वाङ्गान्परस्यरोपमर्दानभिज्ञानसम्पन्नयोगधेमाक्षिरामयाश्चावर्तयत् ।
धर्मार्थकामतत्त्वज्ञानसाधनानि, देशान्तरात् (अरबस्थान) चतुरधिकि-
त्सकानाङ्गय तदधिष्ठितौषधालयानि, बह्वन्यसत्राणि, जीर्णवप्रादि-
संस्करणादीनि, अन्यानि च, लोकोन्नतिसाधनान्यकरोत् । अपि च
विदितसकलशास्त्रार्थः परिहृतप्रजापीडः फलितशक्तित्रयः पूज्यमानपितृ-
दैवत आहिताग्निर्निखिलकलावगाहगम्भीरबुद्धिर्गोर्वाणवाणीविलास्यसौ
दानमानाभ्यां सक्त्य वेदवेदाङ्गन्यायमीमांसादिशास्त्रपारगैरपूर्वप्रबन्ध-
निर्माणकुशलैः षट्चत्वारिंशत्पण्डितैर्देवसभां देवेन्द्र इव स्वसभाममण्डयत् ।
शाहजीपुरं नाम नगरं (तिरुवरगनक्कुर) विद्वत्साक्ततमित्याख्यायते ।
पण्डितैः स्वयञ्च श्रीशाहजीमहाराजेन निर्मिता अनेकप्रबन्धाः सुप्रसिद्धाः ।
तेषु श्रीशाहजीमहाराजनिर्मिता निम्ननिर्दिष्टा गन्थाः ।

- १ शब्दरत्नसमन्वयः ।
- २ शब्दार्थसङ्ग्रहः ।
- ३ चन्द्रशेखरविलासनाटकम् ।
- ४ अष्टपदौ ।

इमे पुनरिदानीं तन्त्रोरसंस्कृतपुस्तकालयादुपलभ्यन्ते । तेषु प्रथमः
शब्दरत्नसमन्वयनामाऽयं कोशो विदुषां पुरस्तात्सादरं समर्थते । एतदैति-
ह्यारसिका विगिष्टजिज्ञासां श्रीप्रौढप्रताप-श्रीगायकवाड-महोन्द्र-सर्व-
विद्यावतार-श्रीमत्सयाजीरावमहाराजप्रतिष्ठापितप्रसिद्धतरसंस्कृतपुस्तका-
लयस्य प्रधानाधिकारिणा महावंशप्रभवेन प्रथितमहाबुद्धिना राज-
रत्नपदालङ्कृतेन डा० श्रीविनयतोष-भट्टाचार्यमहाशयेनाऽऽङ्ग्लभाषायां
सुरचिताया भूमिकायाः पूरयिष्यन्तीत्यावेद्य विरम्यते ।

इदमिदानीमेतत्कोशस्येतरापेक्षया कियदैशिष्यमिति विचार्यते । तच्च
तावत्कोशानामितरेतरानुकरणमनूद्यते ।

चिका कूपस्य नेमौ स्यात्त्रिकं पृष्ठाधरे चये ।

मेदिन्याम् पृ. ३. श्लो. २६.

त्रिका कूपस्य नेमौ स्यात्त्रिकं पृष्ठाधरे त्रये ।

विश्वलोचने पृ. ४. श्लो. १४.

त्रिका कूपस्य नेमौ स्यात्त्रिकं पृष्ठाधरे त्रये ।

शब्दरत्नसमन्वये पृ. ४. पं. १२.

अन्यच्च ।

चिरण्टी तु सुवासिन्यां स्याद्वितीयवयः स्त्रियाम् ।

मे० पृ. ४८ श्लो. ४३.

चिरण्टी च सुवासिन्यां स्याद्वितीयवयः स्त्रियाम् ।

वि० पृ. ८१. श्लो. ४३.

चिरण्टी तु सुवासिन्यां स्याद्वितीयवयः स्त्रियाम् ।

श० पृ. ८८. पं. २.

इत्थं बह्वनि सन्त्यदाहरणानि, कचिद्रचनाभेदेनापि साम्यं प्रतीयते ।

यथा :—

अर्कोऽर्कपर्णे स्फटिके रवौ ताम्रे दिवस्यतौ ।

मे० पृ. २ श्लो. १६.

अर्कः सूर्येऽर्कपर्णेऽपि शक्रे स्फटिकताम्रयोः ।

वि० पृ. २. श्लो. ५.

अर्कोऽर्कपर्णे स्फटिके ताम्रे सूर्ये दिवस्यतौ ।

श० पृ. ३. पं. २.

एवं साम्येऽप्यंशतः सर्वेषामुपयोगित्वं निरूप्यते ।

यथा :—

हेको गृहाश्रितमृगपक्षिणोर्नागरे त्रिषु ।

मे० पृ. ३ श्लो. २४.

हेकस्तु गृहसंसक्तविश्वस्तमृगपक्षिणोः । नागरे त्रिषु ।—

वि० पृ. ३. श्लो. ११.

हेको विदग्धेऽपि भवेद्विश्वस्त मृगपक्षिणोः ।

श० पृ. ४. पं. ६.

अन्यच्च ।

अशोकस्त्रिषु निःशोके पुंसि कङ्क्रेस्त्रिपादपे ।

मे० पृ. ५. ओ. ३८.

अशोको वञ्जुले माने शोकशून्ये तु वाच्यवत् ।

वि० पृ. ७. ओ. ३६.

अशोको वञ्जुले नौपे माने द्रुमविशोकयोः ।

श० पृ. ६. पं. ८ ।

अत्रैकैकस्माद्विशेषः स्पष्ट एव । इतःपरमेकत्रासङ्गृहीतानामन्यत्र सङ्ग्रहरूपं परमोपकारकत्वं प्रतिपाद्यते ।

यथा:—

पिटकस्त्रिषु विस्फोटे मञ्जूषायां पुनः पुमान् ।

मे. पृ. १३. ओ. १२०.

तर्ककः काङ्क्षिणि ख्यातस्तर्कैर्के गृध्रपक्षिणि ।

वि. पृ. १७. ओ. ८२.

यज्ञपात्रविशेषे सुक् स्लोकः स्वल्पेऽपि चातके ।

श० पृ. ६. पं ६.

सप्रसिद्धं च यन्नेदिनीकोशसाम्येऽपि विश्वलोचन उपपादितवैलक्षण्ये-
नात्मन उपयोगित्वं न व्यभिचरति तत्किमु वक्तव्यमन्यत्रादृष्टान्सङ्गः
शब्दराशीनुपादानस्यास्य शब्दरत्नसमन्वयस्येति ।

एतन्मुद्रणोपयुक्तं क. ख., सञ्ज्ञितं पुस्तकद्वयम् आद्यं वटपत्तनस्य
श्रीराजकीयसंस्कृतपुस्तकालयस्य व्यक्ताव्यक्रमपि सम्पूर्णम् ।

द्वितीयं तञ्जोरसंस्कृतपुस्तकालयादधिगतम् अन्तरान्तरा लुप्तं व्यक्ता-
व्यक्रमम् अपरिपूर्णञ्च ।

अनयोर्माहकयोरादावन्ते च यद्यपि ग्रन्थप्रणेतुर्नाम नोपलभ्यते तथापि
तञ्जोरपुस्तकालयादपरो वाक्तरूपः (स्लोकमन्त्रे, हिक्कारुग्मेदे, इत्येवंरूपः)
शब्दरत्नसमन्वयाभिधो ग्रन्थः समुपलब्धः । तदन्ते “इति श्रीमन् महोदधि-

बेलावलयितेलावलयविख्यातकीर्तिः सकलकलानिधेर्विद्यारण्यपञ्चाननस्य श्रीमन्महाराजशाहाराजस्य कृतौ शब्दरत्नसमन्वयाभिधे राजकोशे ज्ञान्त-
वर्गैः पूर्णताऽभवद् ” इति । असुम्निसामसाम्याच्छब्दरत्नसमन्वयसङ्गृहीतानां
नाम्नां यथाक्रमं वाक्यरूपेण निर्देशाद्, अस्मिन्नपि कोशे “ सहजेऽपि गजे-
ऽप्यगजे ” इति मुखस्रोत्रे स्नेहसङ्गृहीतस्वनाम्ना, तत्र तत्र शब्दरत्नसमन्वये
राजकोशापरपर्याये कान्तवर्ग इत्यादिनिर्देशाच्च सोऽस्य कर्तव्यनुमीयते ।

अत्राङ्गौक्यतानां सङ्केतानां चिह्नानि

१ वटपत्तनसंस्थित-संस्कृतपुस्तकालयग्रन्थस्य (क.)

२ तञ्जोरसंस्कृतपुस्तकालयग्रन्थस्य (ख.)

३ एतदुभयग्रन्थस्य (मा.)

अन्ये च विशेषास्तत्र तत्राधोनिर्दिष्टा विदुषां स्वयङ्गोचरा इति नात्र
निर्दिश्यन्ते ।

अन्ते च कोशस्यसमग्रशब्दानां स्रष्टिति प्राप्तय अकारादिचकारा-
न्तादिवर्णात्मकशब्दानां यथाक्रमसूचौविन्यासोऽनुष्ठितः । तत्रादौ खरादि-
शब्दानां परं व्यञ्जनादीनामन्ते च संयुक्तादीनामितिक्रमेण सन्निवेशः ।
अयोगवाहानामकारोपरिपाठान्तद्वयाद्यशब्दानामकारक्रमे विनिवेश आदृत
इति ।

अयि विद्वन्मणयः सार्वजनौनमेतद् यच्छ्रीमन्महामहिमप्रौढप्रताप-
श्रीगायकवाडमहावंशावतंसैः परमरमणीयगुणालङ्कारभोगराजमानै-
र्निखिलविद्याकलावगाहगम्भीरबुद्धिभिरात्मजवदहर्निशं विचिन्त्यमानासु
प्रजासु समया विद्याकलाः प्रतिष्ठापयितुं निरन्तरोधुक्तेरगणितकोश-
व्ययेनापि प्रतिज्ञातार्थं सम्पादयद्भिः श्रीनरेन्द्रमण्डलमण्डनायमानैरशेष-
जनमाननौघै राजनीतिप्रयोगकुशलैः पुण्यनामधेयैः श्रीमत्सयाजीराव-
महाराजैः प्रवर्तितसंस्कृतपुरातनग्रन्थप्रकाशनकार्येण श्रीसंस्कृतमहाविद्या-
लयसंस्थापनेन च भगवत्या वाग्देवतायाः कुलपरम्पराप्राप्तमौपासन-
मनुतिष्ठद्भिः किं किं नानुष्ठितं तदर्थमिति । तच्छ्रीमन्महाराजानां

पवित्रान्वये पूर्वसञ्ज्ञातश्रीशाहजीमहाराजविरचितस्यास्य ग्रन्थस्य संग्रोधन-
कर्मणि प्रवर्तयमानस्य, अन्तरान्तरा यथोपलब्धं साहाय्यं सन्पादयत
आत्मवदयगणस्य श्रीसंस्कृतपुस्तकालयाध्यक्षस्य राजरत्न-डा० श्रीभट्टाचार्य-
महोदयस्यात्यन्तम् अध्यन्तरङ्गम् उपकारभावं संतोषमभिधीयते ॥

अन्ते च एतत्संग्रोधनकार्यायोपलब्धं शुद्धाशुद्धं मातृकादयमुपजीव्य
निर्दुष्टतानिष्पत्तये प्रतिशब्दं कोशान्तरसाहाय्यवलम्ब्य यावच्छक्यं प्रयति-
तमपि मुद्रणकर्मणि यथामति सुरचितेऽपि परिशोधने मनुष्यमात्र-
सुलभात्प्रमादादृष्टिदोषादुद्धिभ्रमादा समुपजातस्त्रलनानि सहित्यन्ते मे
गुणाभोगदयाः सहृदया इत्यभ्यर्थयते ॥

ताः विजापुर,
कोलवडा;
ताः ३०-१०-१९३१ ।

विठ्ठलशास्त्री ।

वडोदरा श्रीराजकीयसंस्कृतमहाविद्यालय-
व्याकरणाध्यापकः ।

अथ शब्दरत्नसमन्वयकोशः ॥

'यस्मिन्निदं यत्त्विदमेव नैत-
द्वेद्यं न यस्मिन्विदितेऽन्यदस्ति ।
यद्वेद वेदोऽपि विविच्य किञ्चि-
त्तद्वाचि मे सन्ततमाविरस्तु ॥

५ अवनं हरिजाय वने यवने
लवनं च दिदेश निदेशमजे ।
सहजेऽपि गजेऽप्यगजे युयुजे
शमसौ मम सौख्यकरो न परः ॥

१० यदुपाश्रयणं यदुपाश्रयणं
न पृथक् प्रथयत्यपि सातिशयम् ।
प्रणिधाय शयं मयि सानुशयं
धियमुज्ज्वलयत्वपि देवगुरुः ॥

---

१ ख. पु० यस्मिन्निद्यादिमङ्गलश्लोकादारभ्य कोशोऽयमौचित्यं इत्यन्तं
वाञ्छितं । परन्तु

लृकारः स्यादेवमातर्यपि लृगर्गमातरि ।
एकार उच्यते विष्णवैकारः स्यान्महेश्वरे ॥
ओकारो घातरि प्रोक्त ओकारोऽनन्त उच्यते ।
अं परे ब्रह्मणि प्राञ्जलः स्याच्चैव महेश्वरे ॥
इति वृद्धते । एतेन क्षराद्यपक्रमोऽयं कोश इति प्रतीयते ।

नाप्तं वारांनिधिममरमुखैर्यत्रयासैर्मथित्वा
 ऽपारं प्रौढैरहमहमिकया सारसर्वस्वमस्य ।
 तच्चेद्दीचीनिचयपरिचयात्सङ्गहीतुं प्रवृत्तो
 बालो लोलोऽप्ययममितधिया योगयुक्तैर्न बाध्यः ॥

- 5 केचिन्नानार्थकाः केचित्कोशास्त्वेकार्थगोचराः ।
 एकोऽनेकार्थयुक्तोऽयं शब्दरत्नसमन्वयः ॥
 केषुचित्त्वादिनियमः कृतोऽन्यत्रान्त्यगोचरः ।
 कोशेऽस्मिन्द्वयमप्यस्ति कवीनामुपकारकम् ॥
 एकद्विचिचतुष्यञ्चषड्वर्णानुक्रमान्मया ।
 10 स्वरकाद्यादिकाद्यन्तवर्गैः कोशोऽयमीर्यते ॥

अथ कान्तवर्गः ।

को वायुशमनार्केषु ब्रह्मण्यात्मनि पावके ।
 सर्वनाम्नि मयूरे च सुखशीर्षजलेषु कम् ॥

॥ इति कैकम् ॥

अथ 'कद्वितीयम् ।

अकं पापे च दुःखे च शोके चापि निगद्यते ।

१ अर्कोऽर्कपणे स्फटिके ताम्रे सूर्ये दिवस्पतौ ॥

अङ्गो मतो नाटकादिपरिच्छेदेऽन्तिकेऽपि च ।

चित्रयुद्धे भूषणे च स्थाने लक्ष्मणि रूपके ॥

5 आर्कियमे निगदितो व्यतीपाते शनैश्चरे ।

उल्का तु गदिता ऽऽलाते विद्युदुत्पातयोरपि ॥

१ एकः संस्थान्तरे श्रेष्ठे केवलेतरयोरपि ।

ओकः स्थाने च सद्ने कङ्कः छद्मद्विजे स्मृतः ॥

लोहपृष्ठे कृतान्ते च कल्कः पापाशयेऽपि च ।

10 पापे दम्भे स्नेहशेषे कल्को विट्किट्टयोरपि ॥

कर्को राशिविशेषे स्याच्छुक्लाश्चे दर्पणेऽपि च ।

हुताशने घटे चाथ काकः स्याद्दायसेऽपि च ॥

शिरोऽवक्षालने वृक्षविशेषे पीठमर्पिणि ।

धृष्टे मानविशेषे च द्विपभेदे च कौर्तितः ॥

15 १ पितुर्भ्रातरि च ज्येष्ठे वेसवारे (!) च संमतः ।

काकं सुरतबन्धे स्यात् काकानां संहतावपि ॥

काको काकस्य योषायां काका काकोलिका मता ।

काका च काकनासायां काचमाच्यामपीधते ॥

१ कद्विः कच्चिरित्यादिपाठो यद्यपि पुस्तकद्वय एकरूपस्तथापि कद्विती-
यम्, कद्वितीयमित्येव पाठः साधोयानिति तत्र तत्र तथैव प्रयुक्तम् ।

२ अर्कशब्दात्मागङ्गाशब्दप्रयोगः क्रमापेक्षया न्यायोऽपि द्वितीयादिवर्षेण
कोशान्तरेष्विव नातीवादर इति वङ्गशोऽत्र विज्ञायते ।

३ ख. एकं ।

४ लोकप्रसिद्धिमनुबध्नाच्चेयमुक्तिः ।

रक्तिकायां मलघां च काकोली काकजङ्घयोः ।
किष्कुर्वितस्तौ हस्ते सप्रकोष्ठे कुत्सितेऽपि च ॥

शकस्तु कन्धरामध्ये केका मायूरवाचि च ।
कोको वृके चक्रवाके खर्जूर्यामपि दर्दुरे ॥

5 घूक इत्यभिधामाहुर्दिवाभीतपतत्रिणि' ।
छेको विदग्धेऽपि भवेद्विश्वस्तमृगपक्षिणोः ॥

जूको राशिप्रभेदे स्यादृक्कः स्यादश्मदारणे ।
मानभेदे खनिचे च तथा नीलकपित्थके ॥

जङ्घायां स्त्री पुमान्कोपे टीका ग्रन्थार्थवर्णने ।

10 ङकस्तु काले कलहे ढक्का विजयदुन्दुभौ ॥

तर्कः काङ्क्षावितर्कोहतन्त्रभेदेषु भण्यते ।
त्रिका कूपस्य नेमौ स्यात् त्रिकं पृष्ठाधरे त्रिके ॥

तोकः पुत्रे चातके च तोका पुत्र्यां प्रकीर्तिता ।
दकं तु वारिणि प्राहुर्द्विकः स्यात्कोककाकयोः ॥

15 न्यङ्कुर्मृगे मुनौ नाको व्योम्नि च त्रिदिवेऽपि च ।
वामलूरे भवेन्नाकुर्गिरावपि मुनावपि ॥

निष्को मानविशेषे च दीनारे कण्ठभूषणे ।
कनके तु भवेन्निष्कं नौका तरणसाधने ॥

पङ्कोऽस्त्री कर्दमे पापे पाकः परिणतौ शिशौ ।

20 केशानां जरसा शौक्ये स्थाल्यादौ पचनेऽपि च ॥

पिकः परभृते प्रोक्तो बकः कङ्के च रक्षसि ।

बको वृक्षविशेषे स्याद्वकपुष्पोऽपि कीर्तितः ॥

भूकं श्वध्रे च कोलेऽपि भेको मण्डूकमेघयोः ।

मुष्कस्तु वृषणे वृक्षे सङ्घातेऽपि निगद्यते ॥

5 मूकस्त्ववाचि दैत्ये च 'यूका 'कौटान्तरेऽपि' च ।

रङ्गस्तु क्षणणे मल्ले (न्दे !) राका नवरजःस्त्रियाम् ॥

संपूर्णेन्दुतिथौ राका कच्छां' नद्यन्तरेऽपि च ।

रेको विरेके 'नीचे च शङ्कायामधमेऽपि च ॥

रोको दीप्तौ बिले रोकं लङ्का स्याद्रक्षसां पुरि ।

10 शाकिन्यां चापि लङ्का स्यात् कुलटायां च योषिति ॥

भुवने च जने लोको वल्कं वल्कलशल्कयोः ।

वङ्कः पर्या'णभागे स्यान्नदीपात्रे च भङ्गुरे ॥

वृ'कोऽवयवभेदे स्याद्वकः शालावृकेऽपि च ।

शङ्कुः कौले शिवेऽस्त्रे च सङ्घाभेदे च कथ्यते ॥

15 शंका चामे' वितर्के च शको जात्यन्तरे नृपे ।

शल्कं तु शकले वल्के शकं तु स्याद्धरीतके ॥

द्वीपभेदे तरौ शाकः कीरे व्याससुते शुक्रः ।

ग्रन्थिपर्णे शिरीषे च रावणस्यापि मन्त्रिणि ॥

बर्हपुष्पे शुक्रं क्षीवे श्रूकः शुङ्गानुकम्पयोः ।

20 शुल्कं घट्टादिदेये च वरादर्थग्रहेऽपि च ॥

श्लोकः पद्ये च यशसि शोको दुःखे निगद्यते ।
शौकं शुकगणे स्त्रीणां करणे शौकमव्य(सृकइत्य?)यम् ॥

बाणे वातोत्पले चापि स्वकः स्वीये तु वाच्यवत् ।
स्रग् मालायां सहार्थे तु साकमित्यव्ययं मतम् ॥

- 5 'स्फिग् देहावयवे चापि मता स्पृकौषधाऽन्तरे ।
यज्ञपात्रविशेषे सुक् स्तोक्ः स्वल्पेऽपि चातके ॥
सेकस्तु सिञ्चतौ प्रोक्तः सहार्थे स्तोकमव्ययम् ।
स्वैरिण्यामव्ययं सैकं (!) हिकोल्कारुग्विशेषके ॥

॥ इति कद्वितीयम् ॥

अथ कद्वितीयम् ।

- 10 अशोको वञ्जुले नीपे माने द्रुमविशोकयोः ।
अशोका कटुरोहिण्यामशोकं पारदे स्मृतम् ॥
अभीकः कामुके क्रूरे कवौ च भयवर्जिते ।
अलकः कुन्तले पुर्यामलका स्याद्धनेशितुः^१ ॥
अनूकं तु कुले शीलेऽप्यनूको गतजन्मनि ।
अलीकमप्रिये प्रोक्तमसत्ये दिवि चामृते ॥

१ ख, स्फिग् देहावयवे शब्दवेदिभिः संमतास्त्रियामिति पाठभेदः ।

२ क, नः ।

अनीकं स्याद्रणे सैन्येऽथाणुको निपुणाल्पयोः ।

अभ्रकं स्वच्छपत्रे चाथानेकं बहुले मतम् ॥

अर्भकस्तु कृशे बाले मूर्खेऽपि च निगद्यते ।

अन्तिकं निकटे चुल्यामन्तिका शातलौघधौ ॥

5 अन्तिका भगिनी ज्येष्ठा नाद्योक्तौ परिकीर्तिता ।

अलर्को धवलाश्वे (के !) स्याद्योगोन्मादितकुक्षुरे ॥

अम्बिका तिन्तिडीकाम्बोजारचाङ्गेरिकासु च ।

ध्वान्तेऽन्धकमविज्ञानेऽन्धकः स्यादसुरान्तरे ॥

अन्धिका कैतवे सिद्धे शर्वर्यामपि गद्यते ।

10 अम्बिका पार्वतीमात्रोर्ध्वतराष्ट्रस्य मातरि ॥

अम्बको जङ्गमेऽपि स्यादम्बकं तु विलोचने ।

अंशुकं स्यात्सूक्ष्मवस्त्रे वस्त्रमात्रोत्तरीययोः ॥

अक्षिका द्यूतभेदे स्यादक्षकं त्विन्द्रिये मतम् ।

अन्तकः शमने प्रोक्तो रोगसन्तापयोरपि ॥

15 अन्दुकः 'कन्दुके प्रोक्तो निगडे च मतोऽस्त्वियाम् ।

'अन्यूने त्वधिकं प्राहुरधिकं चाधिमूर्धनि ॥

आढकः स्यान्मानभेदे तुवर्यामाढकी मता ।

आह्निकं दिननिर्वर्त्ये त्रिलिङ्गमथ न द्वयोः ॥

नित्यक्रियाभोजनयोर्वन्दे प्रकरणस्य च ।

20 आतङ्को रोगसन्तापशङ्कासु मुर'जध्वनौ ॥

१ भूषण इति कोशान्तरे ।

२ अन्यूने इति । अन्यूनत्वं समाधिकयोरप्येकदेशविवक्षयाच प्रयोगः ।

३ ख. जाव ।

- आनकः पटहे भेर्यां राहावाहक ईरितः ।
 आविकं त्वचि सन्दोहे ऋङ्गवेरे तथार्द्रकम् ॥
 आस्तिको मुनिभेदे स्यादास्तिको वेदवादिनि ।
 आर्थिकः स्यादर्थविदि स्यात्प्रासङ्गिकमार्थिकम् ॥
 5 आलोकः स्यात्प्रकाशेऽपि तथोक्तो बन्दिभाषणे ।
 आशङ्का 'स्यादथाश्लेषे संशये च निगद्यते ॥
 इक्ष्वाकुः कटुतुम्ब्यां स्त्री सूर्यवंशन्तपे पुमान् ।
 इन्द्रकं त्वास्थानगृहे तथाकाशे मतेषिका ॥
 उदर्कं एष्यत्काले तत्फले मदनकण्टके ।
 10 स्यादुल्मुकं तथाऽऽलाते सोत्कण्ठे तूल्मुको मतः ॥
 उलूको वायसारतौ तथेन्द्रे च नृपे क्वचित् ।
 उष्णको रोगभेदे स्यादातुरे क्षिप्रकारिणि ॥
 उष्णकस्तु निदाघे स्याद्यवाग्वामुष्णिका मता ।
 उध्रकः करभे प्रोक्तस्तत्स्त्रियामुध्रिका मता ॥
 15 मृत्तिकानिर्मिते भाण्डविशेषेऽप्युध्रिकां विदुः ।
 ऊर्मिका त्वङ्गुलीये स्याद्वस्त्रभङ्गतरङ्गयोः ॥
 ऊर्ध्वकः स्यादृग्विशेषे सलिले तूदकं मतम् ।
 एडकः ऋङ्गवन्मेषे तृणभिद्येरका मता ॥
 एधकः स्यादधर्केऽपि 'त्वेजकः स्याद्विकम्पने ।
 20 कनकं तु सुवर्णे स्याच्चम्पके नागकेसरे ॥

किंशुके' काञ्चनारे च धत्तूरे कनकः स्मृतः ।

करको दाडिमे प्रोक्तः करकं च कमण्डलौ ॥

करे पक्षिविशेषे ना करका स्या^१द्वनोपले ।

क्रमुकः स्याद्भद्रमुस्ते क्रमुकः पूगलोधयोः ॥

5 फले कार्पा^२सिकायां च पट्टिकाब्रह्मदारुणोः ।

कटकं लवणे राजधानीगिरिनितम्बयोः ॥

कटकं वलये दन्तमण्डने दन्तिनामपि ।

कटुका कटुरोहिण्यां व्योषे तु स्यान्नपुंसकम् ॥

रसान्तरे तु कटुकः क^३ठने (पटोले!) कटुकः स्मृतः ।

10 कण्टको न स्त्रियां शूद्रशचै^४ मत्स्यादिकौकमे ॥

नैयायिकादिदोषोक्तौ स्याद्रोमाञ्चद्रुमाङ्गयोः ।

करङ्कः शौर्ष्णि सस्ये च नारिकेलफलास्थिनि ॥

कलङ्कस्त्वपवादे स्यात् कालायसमलेऽपि च ।

कर्णिका करिहस्ताग्रे बीजकोशेऽम्बुजस्य च ॥

15 क्रमुकादिछटांशे च करमध्याङ्गुलावपि ।

कर्णिका कर्णभूषायां कुट्टिन्यामपि कुचचित् ॥

क^५चाकुस्तु दुराधर्षे तथाध्वनि विपर्यये ।

बिलेशये च दुःशौले कञ्चुको वारबाणके ॥

वर्धापकग्रहीताङ्गस्थितवस्त्रे च चोलके ।

20 निर्मोके फणिनां चापि कञ्चुकी त्वौषधान्तरे ॥

रसेन्द्रे कञ्चुकी प्रोक्तः 'व्याले वर्षधरेऽपि च ।

कणिका कथ्यतेऽत्यन्तसूक्ष्मवस्त्व'ग्निमन्थयोः ॥

कन्दुकः क्रीडनीये स्यात् कण्टिका कण्टसूत्रके ।

कवको ग्रासमात्रे स्याद्भूस्फोटे कतकं विदुः ॥

5 क्रयकस्त्रदितो वैश्ये कर्तको नापिते मतः ।

कम्पाङ्कः पवने प्रोक्तः कलिका कोरके मता ॥

कारिका यातनायां स्यान्नवयोषिति च स्मृता ।

स्मृतौ विवरणश्लोके कारिका नटयोषिति ॥

नपुंसकं तु कर्मादौ कारकं कर्तरि त्रिषु ।

10 कालिका योगिनीभेदे धूमरीनवमेघयोः ॥

काण्ये गौर्यां मेघपङ्क्तौ क्रमदेये च वस्तुनि ।

पटोलशाखारोमालीमांसीकाकीशिवासु च ॥

तथा वृश्चिकपत्रेऽपि वैवर्ण्येऽपि निगद्यते ।

पिशौ तु कालकः प्रोक्तो रोगभेदे तु काचकः ॥

15 कार्मिकः शिल्पिनि प्रोक्तः तथैव च कृषीवले ।

काशिका तु पुरीभेदे चषकेऽपि निगद्यते ॥

कालकं त्वन्धकारे स्यात् कालकं यद्यति स्मृतम् ।

कामुकी तु वृषस्यन्त्यामिच्छावत्यां तु कामुका ॥

कार्मुकं धनुषि स्यान्ना वेणौ कर्मक्षमेऽन्यवत् ।

20 कामुकः कमनेऽशोकपादपे चातिमुक्तके ॥

काठकः कठशाखीये 'कालकस्तिलकालके ।
कार्तिकः स्यादूर्जमासि तत्पूर्णायां तु कार्तिकी ॥

काञ्चिकं काञ्चिकं तुल्ये द्वे तुषोदकवाचके ।
क्लितकं मधुयष्टौ स्यात् कौलकं द्वारबन्धने ॥

- 5 कौचकः छिद्रवद्देणौ दैत्यभेदे द्रुमान्तरे ।
क्रिमिजातौ कौटकः स्यान्निष्कुरे वाच्यलिङ्गकः ॥
किम्पाकस्तु फलान्नेऽपि महाकाले, च कुड्मले ।
किंशुकः स्यात्पलाशद्रौ किञ्जल्कः केसरोऽस्त्रियाम् ॥

कुत्साकुः कुशवज्ज्यर्कपरोत्तापनकर्तृषु ।

- 10 कुलिकः कुलसंपन्ने द्रुभेदे पन्नगान्तरे ॥

कुहकं स्यादिन्द्रजाले कुहकः कपटान्विते ।
कुशिकः स्याद्राजभेदे कुतुकं तु कुतूहले ॥

कूपको गुणवृक्षे स्यात्तैलपात्रे कुकुन्दरे ।
'उदपाने चितायां च कूपकश्च विदारके ॥

- 15 कूपकोऽन्धावपि प्रोक्तः कूपिकाऽम्भोगतोपले ।
कुलकं तु पटोले स्याच्छ्लोकसम्बद्धगुच्छके ॥
कुलिकोऽहौ कुलश्रेष्ठे वल्मिके काकतिन्दुके ।
कूर्चिका तूलिकायां स्यात् सूचिकायां च कुड्मले ॥
कपाटोद्घाटने क्षीरविकृतावपि योषिति ।
20 कुम्भिका वृक्षभेदे स्यात् कुण्डिका तु कमण्डलौ ॥

कूलिका चित्रलेखन्यां कूञ्चिकायां तु कूचिका ।
 कूलकं तु मतं तूर्ये(स्त्रपे?) कुलकस्तु द्रुमान्तरे ॥
 काले तु कृषकः प्रोक्तः कृत्तिका तारकान्तरे ।
 आसुर्यां कालिकायां च कृष्णिकेत्यभिधीयते ॥

5 केशिकः केशसम्पन्ने केतकस्तु द्रुमान्तरे ।
 केणिका पटकुव्यां स्यात्क्रौडायां केलिका मता ॥
 कैशिकी वृत्तिभेदे स्यात्कैतकं केतकीरजः ।
 कैशिकं केशसंबन्धे कोलिकः शबरे मतः ॥

कोरकः कुड्मले च स्यात्कोलकमृणालयोः ।
 10 कोणको गृहभागे स्याद्दीणाङ्गे' कोणिका मता ॥
 मरीचे कोलकं प्रोक्तं कोलकं बदरीफले ।
 कौशिको गुग्गुलौ व्यालग्राहे नकुलशक्रयोः ॥
 विश्वामित्रे च कोशज्ञोलूकयोरपि कौशिकः ।
 कौशिकी चण्डिकायां स्यान्नदीभेदे च कौर्तिता ॥

15 कौण्डिकः कुण्डकर्मज्ञे कौन्तिकः कुन्तयोधिनि ।
 कुतूहले कौतुकं स्यादभिलाषे महोत्सवे ॥
 तथा परम्परायाते मङ्गले हर्षनर्मणोः ।
 विवाहसूत्रगीतादिभोगयोरपि कौतुकम् ॥
 खङ्गिको महिषीक्षीरे फेनसैनिकयो रमतः ।
 20 खटिका लेखनद्रव्ये कर्णरन्ध्रे च वीरणे ॥

खटकः स्यादर्धमुष्टौ दोर्मूले खण्डिकं मतम् ।

खनकश्चित्तत्त्वज्ञे सन्धिचौरे च मूषके ॥

मन्याने खजकः प्रोक्तः खण्डिकश्चणके मतः ।

खजाका तु भवेद्द्व्यां खुल्लकः स्वल्पनीचयोः ॥

5 खेटकं तु लघुग्रामे युद्धसाधनचर्मणि ।

खोलकः पाकवल्मीकपूगकोशे शिरस्त्रके ॥

ग्रन्थिकं पिप्पलीमूले दैवज्ञे गुग्गलौ तु ना ।

ग्रन्थिपर्णे करौरे च सहदेवाख्यपाण्डवे ॥

गडुकः पाचभेदे स्याद्गण्डुकः कन्दुके मतः ।

10 'क्रूरकर्मणि गण्डुकः कथितः शब्दवेदिभिः ॥

गण्डकी तु नदीभेदे गण्डकः शकुलार्भके ।

गण्डकः खङ्गिनि ख्यातः सङ्ख्याविद्याप्रभेदयोः ॥

अवच्छेदेऽन्तरायेऽपि गण्डकः समुदाहृतः ।

गणकाख्या तु दैवज्ञे सङ्ख्याविदि निगद्यते ॥

15 गणिका यूथिकावेश्यातर्कारीतरुणीष्वपि ।

गल्बर्कोऽर्काश्मचषके 'गर्तकं भूमिनिम्नके ॥

गर्तिका तन्तुशालायां गर्भकं रजनीयुगे ।

गन्धकः स्याद्वातुभेदे गन्धिकं शकटे मतम् ॥

केशमध्यगते माल्ये गर्तकः परिकीर्तितः ।

20 'ग्रान्थिकः पण्डितजने गान्धिकः स्याच्च लेखके ॥

१ ख. पु० अयं पाठोऽधिकः ।

२ क० पुस्तके गण्डुकः क्रूरकर्मणि, इति पाठभेदः ।

३ ख. य ।

गान्धिकश्चापि गदितः सुगन्धद्रव्यहारिणि ।
 ग्राहको घातिविहगे व्याधानां च ग्रहीतरि ॥
 गिरिका बालमूषायां कथ्यते शब्दवेदिभिः ।
 गुणकः स्याज्ज्योतिषिके गुच्छकः स्तवके मतः ॥

5 गुह्यको देवभेदेऽपि गुह्यकः स्यात्तु गो^१पिते ।
 गृह्यको निघ्नके प्रोक्तस्तथा स्वच्छन्दचारिणि ॥

गुण्डको मलिने धूलौ कलोक्तिस्नेहपात्रयोः ।
 १ गेन्दुकं कन्दुके प्राहुर्गैरिकं धातुरुक्मयोः ॥

गोलको विधवापुत्रे जाराच्च मणिके गुहे ।

10 गोरङ्गुः पक्षिजातौ स्यात्तथा नम्रकबन्दिनोः ॥

गोणिका वृषवाह्ने स्यान्नौणिकस्तत्सहे वृषे ।

घटिका स्यात्कालमाने तथा क्षुद्रघटेऽपि च ॥

कृकाटिकायां च तथा घण्टिका कांस्यवादने ।

घाण्टिकः^२ स्याद्बोधकरे धार्तिकः पिष्टपूरके ॥

15 घातुको मारके ख्यातो घुण्टकः पाद^३गेऽस्थिनि ।

घोलकस्तु समूहे स्याद्बो^४लिका शाकभिद्यपि ॥

धामार्गवे घोषकः स्याद्बोटकोऽश्वे निगद्यते ।

चषकस्तु सुरापात्रे मधुमद्यप्रभेदयोः ॥

चटकः कलविङ्के स्याच्चटका स्त्री स्त्र्यपत्ययोः ।

20 चलुकः प्रसृतौ भाण्डभेदे चुलुकवत्पुमान् ॥

'चतुष्कौ मशकाद्व्यां चतुष्कौ यष्टिकान्तरे ।
चतुष्कौ मत्स्यह्यां स्यात् पुष्करिण्यन्तरेऽपि च ॥
चण्डिका तु भवेज्जौर्यां कोपनायां च योषिति ।
चरको ग्रन्थभेदे स्याच्चरकः स्थावरेतरे ॥

५ चणको धान्यभेदे च चर्चिको वाक्पटौ मतः ।
चन्द्रकः केकिपिच्छाङ्गे कर्पूरेऽपि च चन्द्रकः ॥
चम्पकं चाम्पके पुष्पे पीते^१ गौरे तु वाच्यवत् ।
चारकः पालकेऽश्वदेः स्यात्सञ्चारकबन्धयोः ॥

चाक्रिकः कुम्भकारे स्याच्चाक्रिकश्चक्रवर्तिनि ।
१० चित्रकः स्यादग्नितरौ चित्रकं तिलके मतम् ॥
चीनको देशभेदेऽपि चीनाकं स्यात्फलान्तरे ।
चौरको विक्रियालेखे शिखायां चूडिका मता ॥
भिक्षिकायां चौरिका स्याच्चबुकंत्वसिकाधरे ।
चुम्बकश्चुम्बनपरे धूर्तायस्कान्तकामुके ॥

१५ बहुग्रन्थैकदेशे घटस्योर्ध्वावलम्बके ।
चूतकः कूपकेऽथाम्ने चूचुकं तु कुचाग्रके ॥
चुलुकः प्रसृतौ भाण्डभेदे 'चलुकवन्मतः ।
चूलिका नाटकस्याङ्गे कर्णमूले च दन्तिनाम् ॥
चुल्लिकी शिशुमारे च कुण्डौभेदे कुलान्तरे ।
२० गण्डूषे चुलकं प्राहुर्मधुमासे तु चैत्रकः ॥

चोलकौ^१ तु करीरे स्यान्नारङ्गे किष्कुपर्वणि ।
कञ्चुकां चोलिका स्याता चोरकर्मणि चौरिका ॥

छचिका स्याद्भुजङ्गाक्ष्यामातपत्रे तु छचकम् ।
छचाकं धरणीस्फोटे व्याजे छद्मकमौरितम् ॥

5 छलकः कुहके प्रोक्तप्रच्छादकस्तु निगूहके ।
घातुके तक्षके चापि छेदकच्छेदिकावुभौ ॥

जनको नृपभेदे स्यात्तातेऽपि जनको मतः ।
जतुकाऽजिनपत्यां स्याज्जतुकं हिङ्गुलाक्षयोः ॥

जल्पाकस्त्वतिवाचाले वावटूकेऽपि जल्पकः ।
10 जम्बुकः पश्चिमाशयाः पत्यौ नीचे च गद्यते ॥

वृक्षान्तरे फेरवे च जम्बूक इति गद्यते ।
जाहको घोड्ढमार्जारखजाकातुण्डिकासु च ॥

जालकं कोरके प्रोक्तं कुलाये जालिनीफले ।
आनाये दम्भभेदे च वस्त्रभेदे च जालिका ॥

15 जालिकाऽप्यङ्गरक्षिण्यां विधवाजालजीविनोः ।
जालिकस्त्वर्णनाभे स्याद् ग्रामकूटे च धीवरे ॥

जानकौ रामभार्यायां जह्वाले स्यात्तु जाद्विकः ।
१जीवन्त्यां जीविकामाहुस्तथा जीवनसाधने ॥

जीवकः प्राणकेऽपि स्याच्छीर्षे स्यात्पीतसारके ।
20 जीरकं जरणास्थे स्यात्सुगते जिनको मतः ॥

जूर्णको धान्यभेदे स्याज्जोङ्गकं छमिजे^१ मतम् ।

ज्योतिष्काः पञ्च चन्द्रार्कग्रहनक्षत्रतारकाः ॥

भरकः क्षरणे प्रोक्तो भरकस्तोयनिर्भरे ।

भावुकः पिचुले प्रोक्तो द्योतदौप्तौ च भस्त्रिका ॥

5 भस्त्रिकोद्वर्तनमले^२ भिण्टयाभुद्वर्तनांशुके ।

^३भृङ्गारिकायां भिस्त्रिका भिस्त्रिकाऽपि मता समा ॥

कद्वङ्गे टुण्टुकः प्रोक्तष्टुण्टुकः शोणकाल्पयोः ।

^४डिम्बिका जलबिम्बे च कोणके कामुकस्त्रियाम् ॥

तर्जको भीषकनरे तक्षकः पद्मगान्तरे ।

10 तक्षको वर्धकौ च स्यात्तर्कुक्स्तु मतोऽर्थिनि ॥

तण्डुकः खञ्जने फेने समासप्रायवाचि च ।

गृहदारुतरुस्कन्धमायाबहुलकेष्वपि ॥

तन्त्रकं त्वहते वस्त्रे गुडूच्यां तन्त्रिका मता ।

तर्णकस्तु मतो वत्से त्र्यम्बकस्तु महेश्वरे ॥

15 तारको दैत्यभित्कर्णधारयोर्न द्वयोर्दृशि ।

कनौनिकायामृक्षेऽपि न पुमान् चातरि त्रिषु ॥

तान्त्रिको ज्ञातसिद्धान्ते ग्रहस्ते तालिका मता ।

तिक्तकस्तु पटोले स्याद्रसभेदेऽपि तिक्तकः ॥

तिलकं क्लोम्नि तिलकस्तुरङ्गे तिलकालके ।

20 सौवर्चले पुनः क्लौबे ना तु रोगद्रुभेदयोः ॥

१ क. कुङ्कुमे, ख. कुसुमे ।

२ ख. पुटे ।

३ अयं पाठो माटकायां जकारादिकचतुर्थेऽभूत् ।

त्रिशङ्कुर्नृपभेदेऽपि शलभे वृषदंशके ॥

तिन्दुको वृक्षभेदे स्यात्तिलोकी विष्टपत्रये ॥

तुरुष्को देशभेदे स्यादपि जात्यन्तरे मतः ।

तुरुष्कः 'सिल्हके ताम्रे तथा स्यात्पिण्डके क्वचित् ॥

5 तृषितेऽर्थिनि तृष्णक्^१ स्यात्तोटकं वृत्तभिद्यपि ।

तूलिका शयनीयोपकरणे लेखसाधने ॥

तूष्णीको निष्क्रिये प्रोक्तस्तोदकः प्रेरके मतः ।

दर्शकः स्यात्प्रतीहारे दर्शयितृ^२प्रवौणयोः ॥

दर्पकः पञ्चबाणे स्यादन्तको दन्तरुग्भिदि ।

10 दग्धिका^३भिःसटायां स्याद्वाढायां^४ दंष्ट्रिका मता ॥

दलिकं तु मतं काष्ठे दमकस्तु नृपान्तरे ।

द्रावको ग्रावभेदेऽपि विदग्धे घोषकेऽपि च ॥

दारको बालकेऽपि स्याद्भेदके^५ त्वभिधेयवत् ।

दाधिकं^६ दधिसम्पन्ने दारुकः कृष्णसारथौ ॥

15 बैडालिके दाम्भिकः स्याद्वाचकं काष्ठदारणे ।

दीपकं वागलङ्कारे वाच्यवद्दीप्तिकारके ॥

दीप्यकञ्चाजमोदायां यवानौबर्हिचूडयोः ।

दीर्घिकाऽऽख्या पुष्करिण्यां तूलिकायां तु दूषिका ॥

१ ख. सिल्ह ।

२ ख. व ।

३ ख. त ।

४ ख. धिका ।

५ ख. ढायां ।

६ ख. धके ।

७ क. गिधकं ।

तथा स्याल्लोचनमले गन्धकुश्यां तु 'दुच्छकः ।

विहाराद्यवकाशेऽपि दूषकस्तु विदूषके ॥

'देवको भूपभेदेऽपि देवकौ' कृष्णमातरि ।

दैहिकं देहसम्बद्धे देशिकस्त्वपदेष्टरि ॥

5 दोलिका डोलिकायां स्याद्दोरकः सूत्रमात्रके ।

धनिका स्यात्तु धन्याके धनिको धनवत्यपि ॥

धान्यकं धान्यमात्रे स्याद्धार्मिको धर्मचारिणि ।

धातकौ तरुभेदे स्याद्धानुष्कस्तु धनुर्धरे ॥

ध्रुवकस्तु मतः स्थाणौ गणिताङ्गे कचिन्मतः ।

10 धेनुका तु करिण्यां स्याद्भेनुको दानवान्तरे ॥

धेनुकं करणे स्त्रीणां धेनुसङ्घेऽपि तन्मतम् ।

नर्तकः स्यात्प्योटगले^१ केलके चारणे नटे ॥

नर्तकौ तु करेण्वां स्याल्लामिकायां च योषिति ।

नम्रकः श्लपणे नम्रे बाले नम्रक ईरितः ॥

15 नम्रिका च कुमारीं स्यान्नक्तकः कर्पटे मतः ।

नन्दकः स्याद्विष्णुखड्गे हर्षके कुलपालके ॥

नरको निरयेऽपि स्यादसुरेऽपि कचिन्मतः ।

नगौकाः पक्षिमात्रेऽपि नलिका सान्तरेऽस्थिनि ॥

निरये नारकोऽपि स्यान्नारको निरयस्थिते ।

20 नारकं निरयोद्धूते नास्तिको वेदनिन्दके ॥

नालीकमञ्जे बाणे ना^१ तथा शल्यास्त्रयोरपि ।
 नाशकस्त्वन्तके रोगे शाकभेदे तु नालिका ॥
 नाडिका कालमानेऽपि कण्डरायां च नाडिका ।
 नायको नेतरि प्रोक्तो हारमध्यमणावपि ॥

5 नौलिका नीलिनीक्षुद्ररोगसेफालिकासु च ।
 निर्मोको मोचने व्योम्नि तथा च फणिकञ्चुके ॥
 निरोका भिक्षुमात्रेऽपि निन्दकस्त्वपवादके ।
 रूपाध्यक्षो नैषिकः स्यान्नोदकः प्रेरके मतः ॥

10 पराक^२स्तु व्रते खड्गे प्रसेकः सेचने च्युतौ ।
 पद्मकं पद्मकाष्ठेभविन्दुजालकयोर्मतम् ॥
 पक्षकः पार्श्वमात्रेऽपि पक्षद्वारे च संमतः ।
 पताका वैजयन्त्यां स्यात्सौभाग्येऽङ्ग^३ध्वजेऽपि च ॥
 पर्यङ्को मञ्चके प्रोक्तः पल्यङ्कोऽपि निगद्यते ।
 प्रतिकूले प्रतीकः स्यात्तथाऽवयवमात्रके ॥

15 पर्शुकस्त्वायुधभिदि पर्शुका पार्श्वकीकसे ।
 प्राणको जीवकतरौ पार्श्वकः सन्धिजीविनि ॥
 पाशकः प्रासकश्चाष्टे प्रासिकः कुन्तयोधिनि ।
 पावकोऽग्नौ सदाचारे वह्निमन्ये च चित्रके ॥
 भस्मातके विडङ्गे च पातुको जलहस्तिनि ।
 20 पतयालौ प्रपाते च ^४पातुकस्त्वभिधीयते ॥

१ क. च ।

२ ख. कु ।

३ ख. ग्याङ्ग ।

४ ख. पादितः पावकध्वनिरिति पाठभेदः ।

पादुका पादरक्षिण्यां पालयिच्यां तु पालिका ।
पालङ्कः स्याच्छाकभेदे 'पाटको वाद्यभिद्यपि ॥
पाटकश्च महाकिष्कौ तथा स्यात्कटकान्तरे ।
अक्षादिचालने मूलद्रव्यापचयरोधसोः ॥

5 पिण्याकस्तिलकल्के स्याद् हिङ्गुबाल्हीकसिल्लके ।
पौतको वर्णभेदे स्यात् पिनाको रुद्रधन्वनि ॥
मञ्जूषायां तु पिटको विस्फोटे पिटको मतः ।
पिण्डकः सिल्लके प्रोक्तः पिण्डकाऽवयवान्तरे ॥

पिष्टको घृतपूपे स्यान्नेत्ररोगे च गद्यते ।
10 प्रियकः पौतमाले^१ स्यात्प्रियकश्चामिते मृगे ॥
पुलाकः^२ स्यात्तुच्छधान्ये मङ्गपे भक्तसिक्थके ।
पुलकः कृमिभेदेऽश्मभेदे च मणिदूषणे ॥
'गजान्नपिण्डे गन्धर्वे रोमाञ्चहरितालयोः ।
पुष्पकं रौतिकानेचरोगयो रत्नकम्बले(ङ्गणे!) ॥

15 कुबेरस्यापि याने स्यात्कासौमे च रमाञ्जने ।
लोहकांस्यमृदङ्गारशकश्यामपि पुष्पकम् ॥
स्वर्णचूडे पूर्णकः स्यान्नासाद्विच्यां तु पूर्णिका ।
पूलिका पूषिका चापि पोलिकायामुभौ मतौ ॥
पुत्रिका तु स्थपत्ये स्यात्पुत्रिका शालभञ्जिका ।
20 पुचकः पुमपत्येऽपि तथा मन्यनसाधने(!) ॥

१ ख. वाठ ।

२ क. सारे ।

३ ख. कं ।

४ रोमाञ्चे हरिताले गजान्नपिण्डेऽपि गन्धके, इति मा० पाठः ।

तथैव शरभे धूर्ते शैलवृक्षप्रभेदयोः ।

'रोमोद्गमे तु पुलकः पुण्यकं तु व्रतान्तरे ॥

पुष्पिका स्याल्लिङ्गमले पुण्ड्रकस्त्वतिमुक्तके ।

पुस्तकं लेखपत्रे स्यात्पृदाकुर्दृष्टिकेऽप्यहौ ॥

5 पृदाकुश्चित्रकतरौ व्याघ्रेऽपि च निगद्यते ।

पृषत्कस्तु खगे बाणे पृथुकश्चिपिटेऽर्भके ॥

प्रेरकः प्रेषकश्चोभौ कथितौ तु नियोजके ।

पेचकः करिलाङ्गूले 'मूलोपान्ते च कौशिके ॥

मञ्जूपायां कदम्बे तु 'वस्त्राधारे च पेटकः ।

10 पोलिकाऽपूपभेदे स्याद् 'बाह्यारामे तु पौरकः ॥

फञ्जिका स्याच्छाकभेदे फलकं काष्ठपट्टके ।

फलकौ मत्स्यभेदे स्याद्वाच्यवत्फलकान्विते ॥

बन्धूकं बन्धुजीवे स्यात्सम्बन्धिनि तु बन्धुकः ।

बन्धुकः पीतशाले' च स्यात्साक्षिणि तु बन्धुकः ॥

15 बन्धकं स्याद्विनिमये पुंश्चल्यामपि बन्धकौ ।

बालिका कर्णभूपायां बालायां बालकः शिशौ ॥

मूर्खे च बाधकः शत्रौ प्रतिकूले तु बाधकम् ।

बाष्पिका त्वौषधिभिदि नेत्रसारे' च बाष्पकम् ॥

बहुकः कर्कटेऽर्के च दात्यूहे जलखातके ।

20 बैजिकं शिग्रुतैले स्याद्वैम्बिको बिम्बजीविनि ॥

१ पुष्पको घर्मबिन्दौ स्यादिति मा० पाठः ।

२ ख, अघिकः पाठः ।

३ क, पुस्ता ।

४ क, ख, वात्यायां

पौरको मतः । इति पाठः ।

५ क, सारे ।

६ ख, सोरे ।

वैतालिके बोधकः स्यात्कालज्ञानिनि बोधकः ।
 भस्मकं स्याद्रोगभेदे भसिते भस्मकं मतम् ॥
 वार्ताक्यां त्वथ भण्टाकौ भण्डको हास्यकारिणि ।
 भविकं भावुकं भव्ये भावुको भगिनीपतौ ॥
 भालाङ्कः करपत्रे स्याच्छाकभेदे च रोहिते ।
 कच्छपे पुरुषश्रेष्ठे 'तथा स्मरहरेऽपि च ॥
 स्वर्यावर्ताश्मभेदेऽपि जम्बुके भ्रामको मतः ।
 विषे च भ्रामकं^१ प्रोक्तं भारिको भारहारिणि ॥
 नृपान्तरे भौमकः स्याद्भौरी भौरुकभौलुकौ ।
 10 यतिष्ठापणयोः प्रोक्तो भिक्षुको भैक्षहारिणि ॥
 नृपान्तरे भौष्मकः स्याद्भौषको भयदर्शके ।
 भूमिका रचनायां स्यान्भूत्यन्तरपरिग्रहे ॥
 भूतीकमपि भूनिम्बदीप्यकर्पूरकतृणे^२ ।
 भौरिकः कनकाध्यक्षे भौतिकं^३ 'भूतनिर्मिते ॥
 15 अलिञ्जरे तु मणिको महिकामिहिके हिमे ।
 मरकः स्यान्महामार्यां मायिकः कुहके मतः ॥
 उदुम्बरे तु मशकौ मशकः सूक्ष्मजन्तुके ।
 रोगभेदे च मशको मधुको विहगान्तरे ॥
 मधुका मधुपर्ण्यां स्यान्मधुकस्तु मधुद्रुमे ।
 20 क्लीतके मधुकं प्राहुर्मधुकं त्वौषधान्तरे ॥

१ ख. विडङ्गकलघौतयोरिति पाठभेदः ।

२ ख. पु० इतः पादद्वयस्याधिकः पाठः ।

३ ख. भ्रामिकं ।

४ ख. दृणे ।

५ ख. भूति ।

- मण्डूकं बन्धभेदे च मण्डूको दर्दुरे मतः ।
 मण्डूकपण्यां मण्डूकौ मल्लिका पानभाजने ॥
 मल्लिको हंसभेदेऽपि तृणशून्येऽपि मल्लिका ।
 मौने मृत्पात्रभेदेऽपि मस्तिष्कं मस्तुलङ्गके ॥
- 5 मन्दार्को वृक्षभेदे स्याद्वर्षाकालेऽप्युदीरितः ।
 मातृका धातृकामात्रोर्देवीभिद्वर्णमालयोः ॥
 मामकं तु मदीये स्थान्मामकः स्यात्तु मातुले ।
 मालिकः पक्षिणि, ग्रीवालङ्कतौ सरिदन्तरे ॥
 सप्तलायां च मालायां पुष्पाणां मालिका मता ।
- 10 मासिकं श्राद्धभेदेऽपि भृत्यर्थे मासिको मतः ॥
 मालकः^१ स्यादरिष्टे तु माक्षिकं मधुनि स्मृतम् ।
 मुण्डकः स्यात्तु ग्रामण्यां मूलकं पर्णमूलके ॥
 मृद्वीका हारह्वरायां^२ मेचकः शिखिचन्द्रके ।
 स्रोतोऽञ्जनेऽन्धकारे च श्यामले च निगद्यते ॥
- 15 मेनका हिमवत्पत्न्यामपि स्यादप्सरोग्रिहि ।
 बह्वनामथ सङ्घे तु मेलकः परिकीर्तितः ॥
 मोदको हर्षजनके खाद्यभेदे तु मोदकम् ।
 मोचकः कदलीशिशुनिर्मोचकविरागिषु ॥
 यमकं यमजे शब्दालङ्कारे संयमेऽपि च ।
- 20 याजकस्तु^३ गजे राज्ञो यज्वन्यप्यथ याज्ञिकः ॥

- याजके च कुथे चापि शब्दवेदिभिरीरितः ।
याचको मार्गणे प्रोक्तो यवान्नेऽपि तु यावकः ॥
- याष्टीकः^१ स्याद्यष्टिधरे युतकं संशये युगे ।
यूथिकाऽम्बानके पुष्पे द्रुमभेदेऽपि यूथिका ॥
- 5 यौतकं युतयोर्देये स्त्रीवस्त्राञ्चलयुक्तयोः ।
रजको धावके कौरे रसिको रसवत्यपि ॥
- रसालेऽपि रसालायां काञ्चीरसनयोः स्त्रियाम् ।
रक्ताङ्गोऽथ प्रवाले स्याद्रक्तिका स्वर्णमानके ॥
- रक्तकोऽम्बानबन्धूकरक्तवस्त्रानुरागिषु ।
- 10 रत्नकः कम्बले स्थातो रसकः काथधातुनि ॥
- येन वेश्यागृहे नीतो वत्सरस्तत्र राचकः ।
क्लौबं स्यात्पञ्चरात्रं तद्राजमङ्गे तु राजकम् ॥
- राजिकाऽपि च केदारे राजसर्पपरेखयोः ।
रौढकः पृष्ठवंशे स्याद्रौढकोऽप्यपमानकत् ॥
- 15 रुचकः स्यादथैरण्डे रुचकं लवणं तथा ।
रुचको बीजपूरद्रौ निष्के दन्तकपोतयोः ॥
- न द्वयोः सर्जिकाक्षारेऽप्यश्वाभरणमाल्ययोः ।
सौवर्चलेऽपि माङ्गल्यद्रव्ये चाप्युत्कटेऽपि च^२ ॥
- रुचिकस्तु ऋषेर्भेदे रुचिकश्च नृपे क्वचित् ।
- 20 रुण्डिका द्वारपिण्ड्यां च दूतिकायां रणक्षितौ ॥

१ याष्टिक इति ऋक्समर्थो माटकापाठः ।

२ क. ऽपि कटकेऽपि च ।

रूपकं नाटके मूर्ते काव्यालङ्कारणेऽपि च ।
रेणुका च हरेणौ च जामदग्न्यस्य मातरि ॥

रेचकस्त्वौषधभिदि प्राणसंयमनेऽपि च ।
लक्षकः^१ स्यात्सूक्ष्मदृशि लम्बमाने तु लम्बकः ॥

5 योगान्तरे लम्बिका स्याद्वनुर्मध्ये तु लस्तकः ।
लतार्कस्तु पलाण्डौ स्याद्वक्ष्यां लतिका मता ॥
लम्पाको लम्पटे देशे भुजिष्यायां तु लञ्जिका ।
लग्नकस्तु प्रतिभुवि मतं नृत्ये तु लास्यकम् ॥

लासको लसके लास्यकारिण्यपि मयूरके ।
10 पक्षिभेदे लावकः स्यात्तथा लवनकर्तारि ॥
लुब्धकस्तु मतो व्याधे लुञ्चकः क्षपणे स्मृतः ।
लूणको भिदितपशौ लूचकं तूपनेत्रके ॥
लेखकः स्यात्लेखनके लेपकः परिमार्जके ।
लेण्डकं तु पुरीषे स्यात्लोणिका त्वौषधान्तरे ॥

15 लोचको मांसपिण्डेऽक्षितारकायां च कज्जले ।
ललाटाभरणे स्त्रीणां कदलीनीलवस्त्रयोः ॥
निर्बुद्धौ कर्णपूरे च मौर्व्यां भ्रूस्त्र्यचर्मणि^२ ।
मृगान्तरे लोहकः स्यात्लोभ्रकं त्वौषधान्तरे ॥

वरको वनमुङ्गे स्यात्कुटजे वत्सको मतः ।
20 भक्ष्यभेदे तु वटको वीणायां वल्लकीं विदुः ॥

वर्चस्कं तु पुरीषे स्याद्वर्धकः काष्ठतश्चके ।

व्यलीकमप्रियाकार्यवैलक्ष्येऽपि^१पौडने ॥

व्यलीको नागरे प्रोक्तः पुंसि शब्दार्थवेदिभिः ।

वञ्चकस्तु खले धूर्ते गृहबन्धौ च जम्बुके ॥

5 वराकः^२ मङ्गरे शोच्ये शङ्करेऽपि निगद्यते ।

व्यञ्जकः स्यादभिनये व्यञ्जकः कार्यसूचके ॥

वसुकं^३ रौमके पुंसि शिवमस्त्यर्कपर्णयोः ।

वर्णकश्चारणे^४ स्त्री तु चन्दने च विलेपने ॥

द्वयोर्नोल्यादिषु स्त्री स्यादुत्कर्षे काञ्चनस्य च ।

10 वर्त्तकस्तु खुरेऽश्वस्य वर्तिका विहगान्तरे ॥

वातकः शरणपण्यां स्याद्याधिभेदे च वातकः ।

वासुकिः सर्पराजे स्याद्वाणिर्को वर्णकारके ॥

अटरूपे वासकः स्याद्देशभेदे तु वाल्हिकः ।

वारकोऽश्वगतावश्चविशेषे च निषेधके ॥

15 वार्द्धकं वृद्धसङ्घाते वृद्धत्वे वृद्धकर्मणि ।

अङ्गुलीयकह्रीवरपारिहार्येषु वालकम् ॥

वाल्हौकस्तुरगे देशभेदे स्याद् धीरहिङ्गुनोः ।

अनयोरपि वाल्हौकं वाल्हिकं च निगद्यते ॥

चायमाणे वार्षिकं स्याद्वर्षाकालभवेऽन्यवत् ।

20 सन्देशवाग्वाचिकं स्याद्वालुकं त्वेवालुके ॥

- वालुका सिकतायां स्यादालकं भूषणान्तरे^१ ।
 विपाकः पचने खेदेऽप्यसत्कर्मफलेऽपि च^२ ॥
 कपोतपालिकायां तु विटङ्क इति गद्यते ।
 वितर्कः संशये चोहे विवेकस्तु पृथक्कृतौ ॥
 5 विवेकः सलिलद्रोण्यां विचारेऽपि च कथ्यते ।
 विरोकस्तु प्रकाशे स्याद्विरेकः स्यात्प्रवाहणे ॥
 विव्बोकः स्त्रीविलासे स्याद्वीजकस्तक्रियावति ।
 वृश्चिकः श्रुककौटे स्याद्राश्रयौषधद्रुणेऽपि ॥
 वृषाङ्कः शङ्करे साधौ भस्मातकमहोक्षयोः ।
 10 वेदिका तु वितर्द्यां स्याद्वैदिको वेदवेत्तरि ॥
 वैणुकं तु गजालाने वैणिको वैणुवादके ।
 वैणिको वैणविके स्याच्छशाङ्कश्च कलाधिपे ॥
 कर्पूरस्य तथा पिण्डे, शम्पाकश्चतुरङ्गले ।
 शस्त्रिका छुरिकायां स्याच्छङ्खः शम्बूकशब्दभाक् ॥
 15 शङ्खकं कङ्कणभिदि शम्बूका जलशुक्तिषु ।
 शस्त्रकी स्यात्तरुभिदि शम्बुकः शूद्रतापसे ॥
 घोङ्गे च गजकुम्भान्ते, शलाका कामशल्ययोः ।
 शारिकायां च शस्त्रक्यां शस्त्रकी पशुवृक्षयोः ॥
 शूचादिकाष्टीशरयोः शालूकं पद्मकन्दके ।
 20 शालिका स्त्रीभगिन्यां स्याच्छाक्तिकस्तु तदायुधे ॥

१ ख. वाद्यको वाद्यकर्तरि, इति पाठभेदः ।

२ ख. कर्मणोऽप्यसद्वृक् फले, इत्यन्यथा पाठः ।

३ ख. आम्ना ।

शारिका पक्षिभेदे स्याच्छाब्दिकः शब्दवेदिनि ।
श्यामाकस्तृणधान्ये स्याद्रोगभेदे तु शीतिकः ॥
शीतकः शीतकाले च सुस्थिते दीर्घस्त्रिणि ।
शिरस्कं स्याच्छिरस्त्राणे शिशुकः शिशुमारके ॥

5 बालकोलूपिनोश्चापि शिबिका नरवाह्यके ।
श्रूककः क्षारभेदे स्यात् किंशारौ श्रूककं^१ मतम् ॥
श्रूककः प्रावटे प्रोक्तो रसेऽपि परिकीर्तितः ।
रक्तप्रियङ्गौ गदिता शोधिका शोणकः पुनः ॥

१टुण्टुके शौण्डिको मद्यकर्तर्यपि च हारके ।
10 सस्यको मणिभेदे स्याद्धान्यमात्रे तु सस्यकम् ॥
स्यमीको वृक्षभेदे स्यात्स्यमीका नीलिकौषधौ ।
सम्पाकस्तार्किके धृष्टे सम्पर्को मेलके रतौ ॥

स्वस्तिको मङ्गलद्रव्ये चतुष्कगृहभेदयोः ।
सरकः सौधुपाने स्यात्सौधुपात्रे^२शुसौधुनोः ॥

15 अस्त्रिन्नाध्वगपङ्क्तौ च सरकः समुदीरितः ।
सभिकः स्याद् द्यूतकारे रशनायां तु सप्तकौ ॥
युद्धे समीकं निर्दिष्टं स्फटीकः स्फटिके मतः ।
सायकस्तु शरे खड्गे^३स्थासको जलबुद्बुदे ॥

स्थानिकः स्थायिनि मतः सार्पिष्कं घृतनिर्मिते ।

20 स्थायिको ग्रामरक्षार्थं स्नातकस्तु समावृते ॥

१ सस्यश्रूककमिति समस्तस्य सत्वेति त्रिभिर्हेतुभ्योऽयम् ।

२ बुद्बुद्, इति मातृकायामपपाठः ।

३ ख. माने ।

४ क. सा ।

स्थायुकोऽपि ग्रामपाले स्फूर्जकस्तिन्दुके मतः ।

सूचकः सौवनद्रव्ये बोधके पिशुने शुनि ॥

आतौ काके सूतकस्तु पारदे सूतकं जनौ ।

सृदाकुर्जलने चक्रे(वज्रे !) पवने प्रतिस्वर्यके ॥

5 'सृणिका त्वोष्ठयोः प्रान्तभागे निगदिता बुधैः ।

सेचकस्तु भवेन्मेघे वाच्यलिङ्गस्तु सेत्तरि ॥

सेवकस्तु प्रसेवे स्यादाच्यलिङ्गोऽनुजीविनि ।

सैन्यकः सैनिके प्रोक्तः सैन्यरक्षे तु सैनिकः ॥

सौप्तिकं युद्धरात्रौ स्यात्सोमाङ्गे सौमिकं मतम् ।

10 सौचिकः स्यात्सौवनके सौनिको वधभूमिगे ॥

हंसकं पादकटके हंसको मानसौकसि ।

यतौ सदाशिवेऽपि स्याद्वल्लकं रक्तसन्ध्यके ॥

हाटकं तु सुवर्णे स्याद्वस्त्रिसङ्घे तु हास्तिकम् ।

हालिकः कर्षके मूर्खे^१ भवेद्भास्ये तु हासिका ॥

15 हारकः कितवे चोरे गद्यविज्ञानभेदयोः ।

हीरकं तु भवेद्वज्रे हिरण्यकोऽजस्रगामिनि ॥

^२हुडुको वाद्यभेदे स्यान्मत्तदात्यूहपक्षिणि ।

शब्दवेदिभिरप्युक्तं हृषीकं विषयेन्द्रिये ॥

हेरुकः स्याद्वज्रभेदे महाकालगणे तथा ।

20 हेरिको गूढपुरुषे ^३हेषकां ह्रीविधायके ॥

१ लालायामित्यमरादयः ।

२ गौर्वाहिक इति वद्वौगोऽयम् । ३ ख. ऊङ्गको ।

४ छेष्ट, व्यत्यक्तेशब्दे, इत्यस्मात्कार्त्तरेण गुलि निष्पन्नस्यास्य ह्रीविधायकत्वमार्थम् ।

हौलिका स्यात्कर्मभेदे स्यात्तद्विदि तु हौलिकः ।
 क्षणिकां विद्युति प्राहुः क्षारकः स्यात्तु जालके ॥
 तथा मत्स्यादिपिटके नीचे तु क्षुल्लको मतः ।
 'क्षुल्लकः शङ्खजातीयकौटपृष्ठस्थकौकमे ॥

- 5 क्षुरको वपनद्रव्ये गोक्षुरे तिलकद्रुमे ।
 क्षुरकः कोकिलाक्षे स्यात्क्षुब्धकः क्रोधमूर्च्छिते ॥
 प्रवतके क्षेपकः स्यादरातौ क्षोभको मतः ।
 क्षोभकस्तु समुद्रेऽपि क्षोदकः शोधके मतः ॥

॥ इति कवतौथम् ॥

॥ अथ कचतुर्थम् ॥

- अङ्गारकः कुरण्टे स्यादुल्मुकांशे महीसुते ।
 10 अङ्गारिकाऽङ्गारधान्यां तथा किंशुककुङ्मले ॥
 अङ्गारिका चेक्षुकाण्डे गदिता शब्दवेदिभिः ।
 अलावलिमको भेके कोकिले पद्मकेसरे ॥
 स्यादश्मन्तकमुद्गाने 'मल्लिकाच्छदनेऽपि च ।
 अश्मन्तको वृक्षभेदेऽनर्थको निष्प्रयोजने ॥
 15 अनामिकाऽङ्गुलीभेदे चण्डाले स्यादनामकः ।
 अनास्तिको वेदवाह्ये वेस्त्रिते स्यादरालकः ॥

अयाचकस्तु गदितः प्रतिग्रहविवर्जिते ।

द्वारावरोधेऽर्गलिकाऽपटिका काण्डपट्टके ॥

अनासिकस्तु विग्रे स्यात्पर्वतोर्ध्वे त्वधित्यका ।

अट्टालिकाऽपि सौधाग्रे विधवाऽनलका मता ॥

5 आकल्पकस्तमोमोहग्रन्थावुत्कलिकामुदोः ।

आक्षेपकोऽनिलव्याधौ व्याधे निन्दाकरेऽपि च ॥

मूषके स्यादाखनिकश्चोरे चापि च सूकरे ।

आवेशिकः प्राघुणके चण्डे त्वाक्रोशको मतः ॥

आगन्तुकः स्यादतिथौ वैश्ये त्वापणिको मतः ।

10 आम्रातकः पीतनके मता त्वायस्यकाऽरतौ ॥

आकालिकी विद्युति स्यादाखुभुक् तु बिडालके ।

आख्यायिकोपलब्धार्थाऽऽलम्बकस्तु तताङ्गके ॥

धात्रीफले त्वामलकं धात्र्यामामलकी मता ।

आवेशिकं स्यादातिथ्ये विद्या त्वान्वीक्षिकी क्वचित् ॥

15 आवेदको ज्ञापके स्यान्मूर्खे त्वागारिको भवेत् ।

आमोदको हर्षकारिण्यपि सौगन्धिके भवेत् ॥

१आभासिकः क्वचिमे स्यादावेशिकस्तु प्राघुणे ।

आटीककं तर्णकाल्याः स्थलीषु क्रीडने मतम् ॥

इन्द्राणिका स्यान्निर्गुण्ड्यां दैवज्ञेक्षणिकौ समौ १ ।

20 उत्सारको दण्डधर उत्कण्ठोत्कलिके समे ॥

१ क. गन्ध उ । २ क. यच्छ । ३ ख. पु० नाथं पाठः ।

४ दैवज्ञोक्षयिको मतः । इति मा० पा०

‘कथितोत्कलिकोत्कण्ठाहेलासलिलवीचिषु ।

उपासकः सेवके स्याद्दूर्ध्वलोकस्त्रिविष्टपे ॥

उपत्यकाऽद्रेरासन्नभूमावुक्ता मनौषिभिः ।

एरण्डे ‘तूरवूकः स्याद् घटीयन्त्रे तु शाब्दिकाः ॥

5 उद्घाटकं विदुश्चोपधान उच्छीर्षकं मतम् ।

एडमूकोऽन्यलिङ्गः स्याच्छठे वाक्श्रुतिवर्जिते ॥

कटिल्लकस्तु पर्णासे वर्षाभूकारवेस्त्रयोः ।

कपर्दको जटाजूटे धूर्जटेश्च वराटके ॥

कर्कोटकः स्यान्मालूरकाद्रवेयप्रभेदयोः ।

10 कलविङ्गः स्मृतो ग्रामचटके च कलिङ्गके ॥

कनौनिका तारकेऽक्ष्णः स्यात्कनिष्ठाङ्गुलौ च सा ।

कलामकस्तु कलमे करश्रूकं नखे मतम् ॥

कलन्दिका सर्वविद्या पृष्ठास्थनि ‘कशेरुका ।

कदम्बकः ‘समूहे स्यान्मरीचादौ कटुचिकम् ॥

15 ‘कम्पिल्लिकौषधिभिदि ‘कण्डोलः पिटके मतः ।

‘कर्परिकाऽमृतासङ्गे भवेत्कट्टारिकाऽऽयुधे ॥

कञ्चुलिका तु कूर्पासे प्रकोष्ठे तु कलाचिका ।

स्यात्कुलीरे कर्कटकः तथा राशयन्तरेऽपि च ॥

१ ख. पु. इदं पादद्वयं नास्ति । २ ख. तूर । ३ क. कसे ।

४ (स्तु हंसे) इत्यभयपु. पाठः ।

५ ख. पु. नाम्ययमर्घश्लोकः ।

६ कण्डोलः । इत्ययं पादः ककारादिलटतौवे न्याय्यः ।

७ कपर्दि, इति मा. पाठः ।

कङ्कोलकं कोशफले बर्हिबर्हे कलापकः ।
 केशप्रसाधनद्रव्ये तथा कङ्कतिका मता ॥
 कार्तान्तिकस्तु दैवज्ञे कृतान्तस्य गणेऽपि च ।
 काकरूकोऽप्युलूके स्यान्निःस्वे स्त्रीजितदम्भयोः ॥

- 5 दिगम्बरे भीरुके च स्यात्कामान्तक ईश्वरे ।
 काकलकः कण्ठमणावूर्जे कार्तिकिको मतः ॥
 भक्ष्यकारे कान्दविकः कारणिकः परीक्षके ।
 कृपाशीले कारुणिकः कालीयकं च जोङ्गके ॥
 अपि कावचिकं प्राहुर्बुधाः कवचिनां गणे ।
 10 कामन्दको मुनेर्भेदे भीते कान्दिशीकः स्मृतः ॥
 कापटिकोऽन्यमर्मज्ञे छात्रे स्यात्कालदेशिनि ।
 अथ क्लौतकिका 'नील्यां किरणाङ्को दिवाकरे ॥
 भूलतायां 'किञ्चुलुको वनमुज्ञे कुलीनकः ।
 निःस्वे (?) कुरबकः शोणाम्बानभिष्टिप्रभेदयोः ॥

- 15 कुरण्टकः पीतपुष्पाम्बानभिष्टिकयोः पुमान् ।
 तुवर्यां च कुलाल्यां^२ च कस्तूर्यां (?) च कुलत्थिका ॥
 कूष्माण्डकोऽस्रपभिदि फले कूष्माण्डकं मतम् ।
 कूष्माण्डकस्तु कर्कारौ कुम्भ्यां कुमुदिका मता ॥
 कूर्पासकः कञ्चुके स्याद्दृध्याजीवे कुसीदकः ।
 20 कुमारकस्तु वरणे कार्तिकेयकबालयोः ॥

१ नित्यामिति उभयत्रापि लेखकप्रमादः ।

२ ख. किञ्चलू ।

३ ख. न्यां ।

कुन्दरुकी तु सल्लव्यां कुन्दरुकस्तु^१ तद्भवे ।
 कुमालकस्तु सैवीरदेशे कुम्भाण्डकोऽसुरे ॥
 कुठेरकस्तु कथितः शब्दविद्धिः कठिञ्जरे ।
 कृपाणिकाऽसिपुत्र्यां स्यादसौ तूक्तः कृपाणकः ॥

5 कृकाटिका तु घाटायां कृकवाकर्मयूरके ।
 कृकवाकुश्च सरटे तथैव चरणायुधे ॥
 कैराटकस्तु गदितः शब्दविद्धिर्विपान्तरे ।
 कोशातकी^२ पटोल्यां च पुंसि ^३घोषककेशयोः ॥

10 ^४स्यात्कौशलिकमुत्कोचे खड्गे कौश्लेयकं विदुः ।
 कौलेयको निगदितः शुनि चापि महाकुले ॥
 कौमोदकी गदाभेदे लोपामुद्रा तु कौषिकी^५ ।
 भवेत्कौक्कुटिकोऽदूरप्रेरिताक्षे च दाम्भिके ॥
 भण्डनाराचोपधानग्रामणीषु खरालिकः ।
 भवेत्केलिकिले शस्त्राभ्यासभूमौ खलूरिका ॥

15 गवेधुका बीजभेदे गर्भपाकौ तु षष्टिके ।
 ग्रामेयकस्तु ग्रामीणे ग्रामे गुडेरकं विदुः ॥
 गिरियकः क्रीडनीये नृत्ये गुणनिकां विदुः ।
 तथा गुणनिकां प्राहुः शून्याङ्गे पाठनिश्चये ॥
 ग्रैवेयकं न द्वयोस्तु मतं ग्रीवाविभूषणे ।
 20 गोकण्टकी गोक्षुरके स्थपुटे च गवां खुरे ॥

१ ख. लुदु ।

२ क. गकी ।

३ क. ख. तथा ।

४ स्यात्कोशा इति मूलप. पाठः ।

५ कौशौतकी, इति युक्तः पाठः ।

गोमेदकं मणौ पीते काकोले पचकेऽपि च ।
 वलिरे स्यान्नोकुलिकः^१ पङ्कस्थगव्यपेक्षके ॥
 गोजिह्विका शकभेदे गोष्ठे गोस्थानकं^२ विदुः ।
 अथ घर्घरिका क्षुद्रघण्टावादिचदण्डयोः ॥

5 चर्चरीको महाकाले केशविन्यासशोकयोः ।
 चण्डालिका किन्नरायामुमायामौषधान्तरे ॥
 कोविदारे चमरिकश्चञ्चरीकस्तु षट्पदे ।
 चण्डारिका भक्ष्यभेदेऽगदङ्कारे चिकित्सकः ॥

चक्रवाकश्च चक्राङ्के तथोक्तः कोकपक्षिणि ।
 10 चण्डातकं चलनकस्त्वर्धोरुकांशुके मतम् ॥
 अथ चातुरकश्चक्रगण्डौ पुंस्यभिधेयवत् ।
 गोचरे लोचनस्यापि चाटुकारे नियन्तरि ॥
 जर्जरीकं बहुच्छिद्रे^३ जरातुरे निगद्यते ।
 जलालोका जलौकायां प्रलये तु जिहानकः ॥

15 विषवैद्ये जाङ्गलिको जागरूकस्तु जाग्रति^४ ।
 जीवान्तको वागुरिके विषे जीवान्तकं मतम् ॥
 जीवन्तिका गुडूच्यां स्याज्जीवाख्यशकवन्दयोः ।
 जीवत्तोका जीवदत्ता वृत्तौ जीवनिका मता ॥
 मृत्युलोके जीवलोकोऽमृतं जीवनकं मतम् ।

20 जैवातृकस्त्वौषधीशे^५ कृशकायुष्मतोरपि ॥

१ क्षणिकः, इति मा. पाठः ।

२ क. निकं ।

३ क. रजतेऽपि ।

४ ख. के ।

५ ख. क्षति ।

- तर्त्तरीकं वहिचे स्यान्न द्वयोः पारगे चिषु ।
 तिक्तशकस्तु खदिरे वरुणे पचसुन्दरे ॥
 फलचिके चिकटुकं गोक्षुरेऽपि चिवर्णकम्^१ ।
 चिकण्टको गोक्षुरके जलजस्थावरान्तरे^२ ॥
- ५ चिपचकः स्यान्मालूरेऽप्यायुधे स्यात् चिशौर्षकम् ।
 रेखाचयान्विते भाले^३ चिपताकमितीरितम् ॥
 चिशौर्षको दैत्यभेदे तिन्निडीकं तथौषधे ।
 तीक्ष्णश्रुको यवे क्षारे काञ्चिके तु तुषोदकम् ॥
 काच्छ्यां मता तुवरिका शरे तेजनकाऽभिधः ।
 १० रङ्गाजीवे तौलिकिको बौद्धे तौतातिको मतः ॥
 तौर्यचिकं नृत्तगीतवाद्यचिकमुदीरितम् ।
 दलाढकः^४ स्वयञ्जाततिले प्रश्रन्यां च गैरिके ॥
 फेनखातकयोर्नागकेसरे च महत्तरे ।
 दयालुकः कृपायुक्ते दन्दश्रुकः सरौस्तपे ॥
- १५ दयालुकः कारुणिके^५ देशभेदे दशेरकः ।
 दासेरकस्तु करभे दासीपुत्रे च कौर्तितः ॥
 कर्चूरके द्राविडको देशे जात्यन्तरेऽपि च ।
 द्विनम्रको दुश्चर्मणि रूप्ये दुर्वर्णकं मतम् ॥
 वृद्धाजीवे 'द्वैगुणिको द्वाःस्थे दौवारिको मतः ।
 २० अथाश्वानां गतावुक्तं सद्भिर्धौरितकं^६ त्विति ॥

१ स्तुक्कमिति मा. पाठः ।

२ चिकण्टके गोक्षुरके जलस्थाने चिकण्टकमिति मा. पाठः ।

३ ख. भोगे ।

४ क. टकः ।

५ दयालुकस्तु कारुण्य इति मा. पाठः ।

६ क. दौ ।

७ दौवारिकमिति मा. पाठः ।

- नपुंसको भवेत्षण्डे, पोतवाहे नियन्तरि ।
 नियामकः कर्णधारेऽप्युक्तो, निश्चारकस्तथा ॥
 पुरीषस्य क्षये स्वैरे तथैव च समीरणे ।
 निर्ग्रन्थकः^१ स्यात्क्षपणे निष्फलेऽप्यपरिच्छदे ॥
 5 निकोचकः^२ स्यादङ्कोटे कञ्चुके च निचोलकः ।
 एकान्ते निःशलाकः स्याद्वनमुञ्जे निगूढकः ॥
 निर्दिग्धिका भवेद् व्याघ्रां निन्दकेऽपि निवारकः ।
 निरर्थकोऽर्थशून्ये स्यादक्षपादे तु कथ्यते ॥
 नैयायिकोऽथ निस्त्रिंशायुधे नैस्त्रिंशिकं विदुः ।
 10 प्रचलाकः शराघाते शिखण्डे च भुजङ्गमे ॥
 प्रकीर्णकं चामरे स्याद्विस्तारे ना तुरङ्गमे ।
 पर्यस्तिका परिकरे विटे पल्लवको मतः ॥
 प्रसूतिका तु सूतायां ककुभे तु प्रसेवकः ।
 प्रत्यनीकस्वरातौ स्यात्स्रताभेदे पटोलिका ॥
 15 प्रयाणकं स्यात्प्रस्थाने क्षुद्रारामे प्रसीदिका ।
 प्रवाहिका संग्रहण्यां वमौ प्रच्छर्दिका मता ॥
 प्रवल्हिकावत्कथिता कथायां च प्रहेलिका ।
 टङ्कणे स्यात्पाचनकः प्राङ्निवाकस्तु कीर्त्यते ॥
 व्यवहारेष्वधिकृते पत्तौ पादातिको भवेत् ।
 20 पाञ्चालिका^३ वस्त्रकृतपुत्रिकायां निगद्यते ॥

१ — गन्धकः इत्युभयपु० पाठः ।

२ ख वङ्कोटे, इति क. ख. पु० पाठः ।

३ वस्त्रकृत, इति मा. पाठः ।

आगन्तौ स्यात्प्राघुणको^१ वृत्ते प्रामाणिकं^२ विदुः ।

प्रासम्बिका हारभेदेऽप्यथ सौवनसाधने ॥

सूत्रे पिप्पलकं प्राहुस्तथा वक्षोजवृन्तके ।

तगरे मदनाख्ये च तरौ पिण्डीतको मतः ॥

5 पिचण्डिका पिण्डिकाख्ये देहस्यावयवे भवेत् ।

अथ पुष्कलको गन्धमृगे क्षपणकीलयोः ॥

पुण्डरीकं सिताम्भोजे सितछत्रे च भेषजे ।

पुंसि व्याघ्रेऽग्निदिङ्गागे कोशकारान्तरेऽपि च ॥

वर्द्धापके(ने) भवेत्पूर्णानकं च पटहे तथा ।

10 सारसे पुष्कराङ्गः स्यात्पृषदाज्ये पृषातकम् ॥

पृषातको देवभेदे^३ फर्फरीकश्चपेटके ।

फर्फरीकं मार्दवे स्यात्^४त्तरुभेदे फणिञ्जकः ॥

तपस्ये स्यात्फाल्गुनिको देशे जातौ च बर्बरे ।

बलाहको गिरौ मेघे दैत्यनागविशेषयोः ॥

15 बलान्तको महेन्द्रेऽथ वसन्तर्तौ बलाङ्गकः^५ ।

जम्बूफले बार्हतकं कलिद्रौ तु बिभीतकः ॥

कण्टकार्यां वृहतिका नृपे भट्टारको भवेत् ।

भयानको भवेद्याघ्रे रसे राहौ भयङ्करे ॥

भस्मातकस्तरुभिदि भृङ्गे भ्रमरकस्तथा ।

20 गैरिकेऽपि भ्रमरकस्तद्वत्स्याच्चूर्णकुन्तले ॥

१ ख. शिको ।

२ क. कीं ।

३ क. पर्प ।

४ क. नमघेहे ।

५ क. न्यकः ।

भार्याटिकः पुमान् भार्यानिर्जिते च मृगान्तरे ।

भूरूढकं तु छत्राके तथा भृष्टामिषे मतम् ॥

भवेन्मरुवकः पुष्पभिच्छल्यद्रुफणिञ्जके^१ ।

मण्डोदकं चित्ररागे भवेदातर्पणेऽपि च ॥

५ मतं मण्डलकं कुष्ठभेदे बिम्बे च दर्पणे ।

सस्यभेदे मर्कटकस्तथा वानरसूतयोः ॥

मयूरकस्त्वपामार्गे क्लीबं तुत्याञ्जने मतम् ।

मधूलिका मधुश्रेण्यां जलजे तु मधूलकः ॥

मधुद्रुमेऽथ कथितो धान्यभेदे^२ मयुष्ठकः ।

१० मङ्गल्यको^३ मसूरे स्यात् क्लीबे मङ्गलकर्मणि ॥

^४मकुष्ठकस्तु मुङ्गे स्यान्^५मूर्ध्यामुक्ता मधूलिका ।

भवेन्मधुरको जीवकाख्ये तु धरणीरुहे ॥

मक्कलको निकुम्भेऽपि मृगतृष्णा मरीचिका ।

दध्याज्यमधुसंयोगे मधुपर्कमितीरितम् ॥

१५ हारभेदे माणवको बाले कुपुरुषे बटौ ।

मध्वासवे माधवको^६ राधे मद्ये नपुंसकम् ॥

^७मृष्टेरुको वदान्येऽपि मृष्टाशिन्यतिथिद्विषि ।

मेधाविको विदि ज्योतिषिके मौहूर्तिको मतः ॥

१ क. ञ्जके । २ मकु, इति मा. पाठः । ३ ख. मयू ।

४ क. मधु । ५ ख. मधुपाकस्तु पाणिते । ६ ख. राधे ।

७ मिष्टेरुको वदान्येऽपि मिश्रिन्यतिथिविद्विषि, इति मातृकापाठः ।

यवानीकाऽजमोदायां यायजूकस्तु याजके ।
 स्याद्याज्रयाऽऽप्ते^१ याचितकं युवतीनां तु संहतौ ॥
 भवेद्यौवतकं चाथ दिवसे स्याद्रतर्द्धिकम् ।
 सुखस्नाने^२ मङ्गले च, राजन्यकमुदीरितम् ॥

५ राश्यां सङ्घे राधरङ्गुर्भवेत्सीरे च शीकरे ।
 घनोपले रैवतको गिरौ रोहितकस्तरौ ॥
 ललाटिका पचपाश्या मालाभेदे ललन्तिका ।
 ललामकं विभूषायां मूले लामज्जकं विदुः ॥
 लालाटिकः प्रभोर्भावदर्शिन्यास्त्रेषणान्तरे ।
 १० कार्याक्षमे च गदितस्त्वथ लाक्षणिकः पुनः ॥
 सामुद्रिकज्ञेऽग्निशिखातरौ लाङ्गलिकौ मता ।
 भवेत्सावणिकं सर्वं यद्यस्त्रवणसंस्कृतम् ॥
 लेखहारे लेखनिको यः स्वहस्तेन वा लिखेत् ।
 लेखेषु परहस्तेन, चक्रवाले तु पर्वते ॥

१५ लोकालोको लोहितकः पद्मरागमणौ मतः ।
 वक्रोष्ठिका च हसने स्मृतं चोचे वराङ्गकम् ॥
 वर्त्तरूकः काकनीडे नदीभेदे जलावटे ।
 वनीपको याचनके यानपात्रे वह्निचकम् ॥
 आघ्रातके वर्षपाकी पञ्चाङ्गुले व्यडम्बकः ।
 २० वरारकं वज्रमणौ रज्जौ तु स्याद्वराटकः ॥
 वराटकः पद्मबीजकोशे चापि कपर्दके ।
 वरण्डकस्तु मातङ्गवेद्यां यौवनकण्टके ॥

वरण्डको वर्तुले च गदितस्तत्त्ववेदिभिः ।

वडवाभौ वाणिजको^१ विदितश्च वणिज्यपि ॥

वासन्तिका लताभेदे भारयष्टौ विहङ्गिका ।

वृद्धाजीवे वार्धुषिको वावदूकस्तु वाग्मिनि ॥

5 वाद्यालकस्तु घण्टादौ वागुरिकस्तु^२ जालिके ।

विनायकस्तु गरुडे जिनभेदे गुरावपि ॥

विनायकापि रण्डायां हेरम्बे तु विनायकः ।

विकूणिका स्यान्नासायां वैणिके तु विकूणिकः (!) ॥

^३वितुन्नकस्तु धान्याके ^४भाटामलमयूरके ।

10 वितुन्नकं हेमतारे तिलके स्याद्विशेषकम् ॥

नेतर्येकार्थसम्बन्धे^५ प्राहुः श्लोकत्रयेऽपि तत् ।

विच्छन्दकः ^६प्रभेदेषु निन्दके तु विदूषकः ॥

^७विषान्तकः स्मरहरे हरिताले विडालकम् ।

विकर्णिको देशभेदे पादस्फोटे विपादिका ॥

15 विरूढकं तु छत्राके कूपके तु विदारकः ।

विप्रश्नकस्तु दैवज्ञे पामायां स्याद्विचर्चिका ॥

वृन्दारकः स्यादमरे वृषभाङ्गो महेश्वरे ।

^८वैदेहकस्तु शूद्रायां वैश्येनोत्पन्नसन्ततौ ॥

वैतालिको बोधकरे पटौ वैज्ञानिको मतः ।

20 वार्तावहे^९ वैवधिको भवेद्वैमानिकोऽमरे ॥

१ क. जिको ।

२ क. रोकस्तु ।

३ क. वितुणिकं तु ।

४ क. सटामाजा ।

५ ख. जे ।

६ ईश्वरसङ्गनामित्यस्यादिः ।

७ ख. विशान्त ।

८ शूद्रावैश्यायामुत्पन्नो वैश्याद्वाशूण्यामुत्पन्नो

वा वैदेहक इति कोशान्तरे ।

९ हरे इति मा. पाठः ।

- मणिकारे वैकटिको भृत्ये वैतनिको मतः ।
 वैरङ्गिको विरागाहं शास्त्रे वैशेषिकं भवेत् ॥
 'आस्फोटन्यां' वेधनिका वैतंसिकस्तु सौनिके ।
 वैद्यासिको हास्यजीवे भवेदैनयिको रथे ॥
- 5 वैनाशिकः स्यात्क्षणिकपरतन्त्रोर्णनाभयोः ।
 शतानीको भवेद्दृष्टे राजभेदे तथा मुनौ ॥
 क्षुद्रशङ्खे शङ्खानकः शरलक्ष्ये शरव्यकम् ।
 शालावृकः शृगाले स्यात्सारमेये बलीमुखे ॥
 शाकुनिको वागुरिके नभः आवणिको मतः ।
- 10 शिखण्डिकः काकपक्षे भवेदपि शिखण्डकः ॥
 शिवानकं पितृवने^१ वदन्ति विबुधा जनाः ।
 श्रीरक्षकमिति प्राहुरावर्तं हयवक्षसि ॥
 श्रीपर्णिका तु कुम्भ्यां स्याच्छृङ्गाटकं चतुष्पथे ।
 शृङ्गाटकं तथा वारिकण्टके च निगद्यते ॥
- 15 शृगालिका शिवायां स्यात् चासादपि पलायने ।
 शेफालिका तु 'निर्गुण्ड्यां' शेलौ श्लेष्मातकं विदुः ॥
 सन्तानिका तु क्षीरादिसारमर्कटजालयोः ।
 'सतीनकः' कलाये स्याद्भवेत्संकुसुकोऽस्थिरे ॥
 संवर्तिका नवदले त्वौर्वे संवर्तको मतः ।
- 20 प्रलयेऽपि भवेत्क्षीबं बलरामायुधे मतम् ॥

संवाहकस्त्वङ्गमर्दे^१ दूत्यां सञ्चारिका मता ।
 सञ्चारिका च कुट्टिन्यां^२ घ्राणेऽपि युगलेऽपि च ॥
 समुज्जकः सम्पुटके वरदे तु समर्धकः ।
 सङ्घाटिका^३ तु कुट्टिन्यां युग्मे च जलकण्टके ॥

- 5 सङ्घट्टकः सन्धिकरे तरुभेदे समष्टिका ।
 सन्दंशको लोहयन्त्रे तथा सन्दंशिका मता ॥
 स्वाभाविकं स्यात्सहजे सभ्ये सामाजिकः स्मृतः ।
 सांयात्रिकः पोतवणिग् दुःखे सांसारिकं मतम् ॥
 सापत्निका^४ स्यादध्यूढोद्वाहे साम्बन्धिकं विदुः ।
 10 रसनायां सारसिकं^५ स्वर्जिष्ठारे सुवर्चिका ॥
 सुप्रतीकः शोभनाङ्गे मतश्चेशानदिग्गजे ।
 सुगन्धिको महाशालौ वस्त्रभेदे सुचेलकः ॥
 सुरूहको गर्दभाभहये हेम्नि सुवर्णकम् ।
 सुषेणिका स्यात् चिह्नि पित्तले तु सुलोहकम् ॥
 15 सुपार्श्वकस्तरुभिदि सुरलोकस्त्रिविष्टपे ।
 भक्ष्यकारे स्वेदनिकः क्लीबे स्वेदार्थकौषधे ॥
 भवेत्सैकतिकं^६ मातृयात्रामङ्गलसूत्रयोः ।
 चिषु^७ संन्यस्तसन्देहजीविष्यपणकेष्वपि ॥
 सैद्धान्तिकः प्राश्निके स्यात्सोमवल्कास्तु कट्फले ।
 20 तथैव श्वेतखदिरे सोमवल्क इतीरितः ॥

१ ख. दे । २ ख. मा । ३ कुट्टिका, इति मा. ।

४ लिङ्गा इति मा. । ५ सर्जे, इति मा. । ६ ख. मातृपाश ।

७ तथा इति मा. ।

सौगन्धिकं तु कल्हारे पद्मरागे च कच्छणे ।
 सुगन्धव्यवहारश्चे 'गन्धके स्यात्तु पुंस्यपि ॥
 'सौराष्ट्रिका तुवर्यां स्याद्विषभेदे तु पुंस्यपि ।
 मौवस्तिकः पुरोधाः स्याद् हव्यपाकश्चरौ मतः ॥
 ५ हसन्तिकाऽङ्गारधान्यामभयायां हरीतकी ।
 हल्लीसकं तु स्वीन्त्ये 'यन्ता हस्तिपकः स्मृतः ॥
 स्यात्क्षुद्रघण्टिका क्षुद्रधान्यधोरापगान्तरे(!) ।

॥ इति कचतुर्थम् ॥

॥ अथ कपञ्चमम् ॥

अनेडमूकः कथितः शठे वाक्श्रुतिवर्जिते ।
 क्रकचेऽसिपत्रकं स्याद्वन्दारावभिवादकः ॥
 १० अवसक्थिका परिकरे छुरिका त्वसिपुत्रिका ।
 दृष्टरि व्यवहाराणां कथयन्त्यक्षदर्शकम् ॥
 लुब्धेऽभिलाषुकं प्राहुर्जाबाले त्वजजीविकः^१ ।
 'हसन्त्यामग्निकार्ये च निगदन्त्यग्निकारिकाम् ॥
 अहंपूर्वमहंपूर्वमित्यहंपूर्विकां विदुः ।
 १५ तोययन्त्रेऽरघट्टकः पादावर्ते च कीर्तितः ॥

१ हरिताले तु मा. पाठः ।

२ ख. ए. नाथं पाठः ।

३ ख. ए. ताजवूकोऽश्वविक्रयो, इति पाठभेदः ।

४ ख. कं ।

५ हसन्त्यामङ्गारधानिका इत्यमरः ।

वासकास्थौषधभिदि प्रवदन्त्याटरूषकम् ।

गर्भागारेऽपवरकः खड्गिके त्वसिधारकः ॥

स्यादन्तर्वेशिकश्चावरोधिकोऽन्तःपुराश्रिते ।

कुटुम्बपोषणव्यग्रे त्वभ्यागारिक ईरितः ॥

5 आनुमानिक इत्याहुस्तार्किके नरि तद्विदः ।

अयःशूलिक इत्युक्तः क्रूरकर्मरते नरि ॥

कान्तार्थिनीं तु वनितां कथयन्त्यभिसारिकाम् ।

मुक्तास्फोटेऽब्धिमण्डूकौ रथद्रावतिमुक्तकः ॥

अतिसारयुते पुंसि कथितस्त्वतिसारकौ ।

10 स्यादम्बलोलिकाऽम्बुष्ठा क्षुर्यां स्यादसिधेनुका ॥

तथासिपुत्रिका हृद्वाध्यक्षे स्यादधिकर्मिकः ।

अन्नकोष्ठकमित्याहुर्धान्यागारे कुक्षलके ॥

शस्त्रसंमार्जनकरे त्वसिधावक इत्यपि ।

पादादीनां^१ परिकरे प्रवदन्त्यवसक्थिकाम् ॥

15 नासानुगतवर्णेषु प्रवदन्त्यनुनासिकान् ।

^२अजगन्धाऽभिधामाहुर्बर्बरीं शाब्दिकोत्तमाः ॥

स्यादाच्छुरितकं हासनखराघातभेदयोः ।

गजाजीवे तु गदितः शाब्दिकैरिभपालकः ॥

^३इन्द्रलुप्तकमित्याहुः खल्वाटे खलु तद्विदः ।

20 उग्रनासिक उन्नासे तृष्णायामपलासिका ॥

१ ख. दिना ।

२ कपञ्चमप्रकरणादजगन्धिकामिति न्याय्यम् ।

३ रंजकतकं, इति माटकायामपपाठः ।

ऊर्ध्ववाससि सर्वत्र कथयन्त्युत्तरीयकम् ।
 स्यादुरःसूचिका मुक्तामालायामुपहालकः ॥
 कुन्तलानां प्रदेशे स्यादूर्ध्वश्चावूर्ध्वजानुकः ।
 स्यादुलूखलकं क्लीबे गुग्गुलावुपकारिका ॥

५ उपकर्चां पिष्टभेदे तथैव स्यान्नृपालये ।
 'उष्णोदकं वारिभेदे विदार्यामृक्षगन्धिका ॥
 हारे स्यादेकयष्टिका वालुके त्वेलवालुकम् ।
 चोरे त्वैकागारिकः स्यान्मण्डले तूपस्वर्यकम् ॥
 मतोपकुञ्चिका 'तुत्या बन्धके त्वौपरोधिकः ।

१० कक्षावेक्षक इत्युक्तः शुद्धान्तोद्यानपालयोः ॥
 रङ्गाजीवे कवौ' पिङ्गे दाःस्थे च कटखादकः ।
 खादके काचकलशे बलिपुष्टे च जम्बुके ॥
 राजर्षिभेदे च तथा पूतिके कलिमारकः ।
 द्विपार्भके समुद्दिष्टः करिशवक इत्ययम् ॥

१५ 'कथयन्ति विदर्भेषु विद्वांसः क्रथकैशिकम् ।
 काकतिन्दुक इत्युक्तः काकपीलुकटक्षके' ॥
 यथा वृहत्यां कथिता शब्दज्ञैः कण्टकारिका ।
 तथैव चिह्ति प्राहुः पण्डिताः कालमेघिकाम् ॥
 काकजङ्घातरौ काकनासिकेति निगद्यते ।

२० उदुम्बरे विडङ्गे च कृमिकण्टकमौरितम् ॥

१ उष्णोदकमिति कपञ्चमेऽयुक्तम् ।

२ ख. दृष्ट्या ।

३ रवौ, इति मा. ।

४ ख. अधिकः पाठः ।

५ ख. रक्तके ।

वदन्ति च समुद्योगे कोशेषु कियदेतिकाम् ।
 कुलबालिका कुलस्त्री सैव स्यात् कुलपालिका ॥
 कुटहारिका भुजिष्ठा चुक्रे तु कुण्डगोलकं कथितम् ।
 पत्न्यास्त्ववरजातायामपि स्यात्केलिकुञ्चिका ॥

5 कोरदृषक इत्युक्तः सस्यभेदे कियत्यपि ।
 द्वैपायनस्य जननी प्रसिद्धा गन्धकालिका ॥
 स्त्रीवेषधारी पुरुषो नाद्योक्तौ गणिकाज्जुका ।
 गणिकारिकाऽग्निमन्थे लम्बिका गलशुण्डिका ॥

कुटजे गिरिमल्लिका कूपके गुणवृक्षकः ।
 10 मुसल्यां गृहगोधिका गोजागरिकमित्ययम् ॥
 मङ्गले कण्टकारे नाप्यथ स्याद्वनगोलकः ।
 सुवर्णरूप्ययोर्मिश्रीभावेन परिवर्तने ॥
 चन्द्रिकायां यथा प्राहुः शब्दिकाश्चन्द्रगोलिकाम् ।
 दद्रुघ्ने च तथा वृक्षे चक्रमर्दकमूचिरे ॥

15 चक्रजीवक इत्युक्तः कुलाले चक्रजीविकः ।
 लेखके स्याच्च चित्रज्ञे चित्रजीवक इत्यपि ॥
 सौदामिन्यां च खद्योते गदिता चिलिमीलिका ।
 अथो जलकरङ्कः स्यान्नालिकेरफलेऽपि च ॥

शङ्खे जललतायां च वारिवाहे च कीर्त्यते ।
 20 काकोलीराजशफरमत्स्ययोर्जलतापिकः ॥
 जलवारकोऽथ सेतौ हरिरेव जगन्नायकस्त्वेकः ।
 जगताञ्जनको ब्रह्मा जङ्घाकरिकस्तु जङ्घाले ॥

- तण्डुलीयकोऽवनाटे प्रोक्तस्तथैव मेघनादेऽपि ।
 तालमूलिका मुसल्यां स्याच्छौल्विके ताम्रकुट्टश्च^१ ॥
- तालघ्नन्तकं व्यजने त्रिपुरान्तको हरे गदितः ।
 तिलकालकस्तु^२ पिप्पलौ तिलपर्णिकं तु चन्दने गदितम् ॥
- 5 तुन्दकूपिका तु नाभौ बिम्ब्यां तु तुण्डिकेरिकाऽभिमता ।
 तैलपर्णिकस्तु गदितो नियन्तरि च चन्दने विज्ञैः ॥
- तैलपायिका परोक्ष्यां सेनान्यां दण्डनायकः कथितः ।
 दण्डनायिका तु पोच्यां देव्यामुक्ता तथा तज्ज्ञैः ॥
- दारुहस्तकस्तु तर्द्धां द्वाःस्थे तु द्वारपालको गदितः ।
 10 दीर्घपत्रको लघुने दुर्नामा दीर्घकोशिका ॥
- स्याद्देवमातृको देशविशेषे देववर्द्धकी ।
 त्वष्टरि स्यात्तु धातव्यां विदिता धातुपुष्पिका ॥
- नवजातरजःकान्तानव्ययोर्नवपञ्जिका^३ ।
 गदिता सप्तसतरौ विद्वद्भिर्नवमल्लिका ॥
- 15 नागवारिक उद्दिष्टो राजकुञ्जरहस्तिपे ।
 माणिक्यराजगरुडचित्रमेखलकेष्वपि ॥
- नतनासिकोऽवटीटे तथा च नदीमातृको देशे ।
 मनःशिलायां च तथा सर्वेऽपि नागजिह्विकामाहुः ॥
- पण्यवीथिका विपणिः पदभञ्जिका पञ्जिकायां स्यात् ।
 20 परिचारि(र)को नियोज्ये पिष्टाते पटवासकः कथितः ॥

ताम्रकुट्टक इति युक्तः पाठः ।

२ क. बिम्बौ ।

३ नवपल्लिकेति कोशान्तरे ।

प्रतिरोधकश्च चोरे परिपन्थिनि मार्गदूषके गदितः ।
परिव्राजको मस्करिणि कथितोऽपि बौद्धतापसयोः ॥

प्रतिसूर्यकश्च कथितः कृकलासे विदां श्रेष्ठैः ।
पारियाचिकोऽध्वरथे कथितश्च पारिरक्षकोऽथ यतौ ॥

- 5 पारिभद्रकोऽद्रि(द्रु!)भेदे पार्श्वस्थे पारिपार्श्वको गदितः ।
पारियाचक'स्तथाऽद्रौ कापि च पारिजातको द्रुभिदि ॥

पारश्वधिकः परश्चायुधधारिणि समुद्दिष्टः ।
पारि'पन्थकोऽपि चोरे प्रातिहारिकोऽथ मायाज्ञे ॥

- 10 पौतसारकस्तु सर्जे पिनाकधृक् स्मरान्तके प्रथितः ।
पुच्छकण्टकस्तथास्त्रौ भक्ष्ये कापि च पुलिपूपिकामाहुः ॥

बलिवाह्यकश्च शकटे बन्धुजीवकस्तु बन्धुजीवतरौ ।
बीजपुष्पिकान्यतरौ श्लेषाते बाहुवारकः कथितः ॥

भर्तृदारिकामथाहुर्नाय्योक्तौ राजकन्यकायां च ।
भर्तृदारकस्तथोक्तस्तत्रैव च युवराजेऽपि ॥

- 15 भ्रमरालकस्तु कुरुले त्रिलोचने भूतनायकं प्राहुः ।
पूर्वं भूते कापि च कथयन्ति भूतपूर्वकं सन्तः ॥

मधुजीवको मधुलिहि मस्तुलुङ्गको मस्तकज्ञेहे ।
मधुपर्णिका तरुभिदि गणामरे महाराजिकं प्राहुः ॥

- 20 मृगधूर्तकः सृगाले मृगजालिका वागुरायां च ।
यज्ञकौलकोऽथ यूपे दैत्ये भर्गे च यज्ञदूषको गदितः ॥

यूपकटकश्चषाले युगपचकस्तु कोविदारतरौ ।
रणरणकस्तुवैत्सुके कर्णैरिथे रथगर्भकं प्राहुः ॥
मनःशिलायामपि च वदन्ति रसनेत्रिकाम् ।
अपामार्गे तु गदितो विद्वद्भिर्लोचमस्तकः ॥

5 लोकायतिकमप्याहुश्चार्वाके लोहकुट्टकः ।
लोहकारे निगदितः स्वर्णकारेऽपि च क्वचित् ॥

स्याद्यवहारिका लोकयात्रासम्मार्जनौद्गदे ।
तथा निगदिता लोके लेखिन्यां वर्णतूलिका ॥

वृत्ते भाविनि वा युद्धे यत्पानं वीरपाणकम् ।

10 हरिताले स्मृतं वंशपत्रकं वृषनाशकः(!) ॥

शिरीषवृक्षे गदितो विद्वद्भिर्वैजयन्तिकः ।

पताकिन्यथ दूर्वायां वचायां शतपर्विका ॥

शैतचम्पक इत्येव स्यादातर्पणदीपयोः ।

सुवसन्तक आस्थातो वासन्त्यां मदनोत्सवे ॥

15 स्याद्धेमपुष्पिका यूथ्यां चम्पके हेमपुष्पकः ।

क्षुद्रनासिकमप्याहुर्नःक्षुद्रे शब्दवेदिनः ॥

॥ इति कषष्ठमम् ॥

अथ कषष्ठम् ।

अहमहमिकामाहुरहङ्कारेऽथ लेखके ।

शब्दशास्त्रपरिष्ठाते वदन्त्यक्षरजीवकम् ॥

- दर्पादात्मप्रशंसायामाहोपुरुषिकां विदुः ।
 आभीरपल्लिका घोषे त्वाग्रहायणिकः सहे^१ ॥
- चर्मपात्रे तु करकपात्रिकाऽथ निगद्यते ।
 क्रयविक्रयिको वैश्ये काकोदुम्बरिका तरौ ॥
- 5 मलघ्नां च तथैवोक्ता काकोदुम्बरिका जनैः ।
 कपोतपालिकामाहुर्विटङ्के शब्दवेदिनः ॥
- कृतसापल्लिकाऽध्यूढा कृतान्तजनको रविः ।
 स्थानात्स्थानान्तरं गच्छद्भूपे गन्धपिशाचिका ॥
- गन्धर्वहस्तकः प्रोक्तस्तथैवैरण्डपादपे ।
- 10 ग्राममङ्गुरिका ग्रामयुद्धे शृङ्गिभूषेऽपि च ॥
- चर्मप्रभेदिकाऽऽरायां भस्त्रा चर्मप्रसेविका ।
 तरौ रोहितकाख्ये तु मतो दाडिमपुष्पकः ॥
- नक्षत्रसूचको ज्योतिःशास्त्रवेदिनि कीर्तितः ।
 प्रख्यातवक्त्रको विज्ञे टङ्के पाषाणदारकः^२ ॥
- 15 पाषाणभेदकं प्राहुः शब्दज्ञाश्चौपधान्तरे ।
 बहुगर्ह्यवाग्वाचाटे, शैलूषेऽथ निगद्यते ॥
- विद्वद्भिः शब्दशास्त्रज्ञैरयं भरतपुत्रकः ।
 मार्जारकर्णिका देव्यां सूते मङ्गलपाठकः ॥
- स्मृता तु नर्मदाख्यायां नद्यां मेकलकन्यका ।
 20 रङ्गाजीविनि रङ्गावतारकः परिकीर्तितः ॥

- रथकुटुम्बिकः क्षत्ता रणे वीरजयन्तिका ।
 वीरविलावकः श्रुद्रधनैर्याजक उच्यते ॥
 विज्ञानमातृको बौद्धे मतो, विरलजानुकः ।
 ऊर्ध्वशावथ निर्दिष्टो विज्ञैर्वर्णविलोडकः^१ ॥
 5 श्लोकस्तेने च चोरे च, सिन्दूरतिलकः पुनः ।
 मतङ्गजे स्त्री कामिन्यां, दूते सन्देशहारकः ॥
 'सौखशायनिकं प्राहूर्नरि सुखप्रपृच्छके ।
 ॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये कान्तवर्गः ॥

अथ खान्तवर्गः ।

खमिन्द्रिये व्योम्नि पुरे शर्मणि त्रिदशलये ।
 स्नेहे संवेदने बिन्दौ शून्येऽपि च निगद्यते ॥

अथ खद्वितीयम् ।

- 10 आखः स्यान्मूषके^२ तूखा कृष्णवध्वां निगद्यते ।
 'नखः कररुहे शङ्खे शुक्तौ स्त्रीक्लीबयोर्नखौ^३ ॥
 नपुंसकं तु नखरे गन्धद्रव्येऽपि कुचचित् ।
 'न्युङ्क्तः सम्यङ्मनोज्ञे च साम्नः षट्प्रणवेषु च ॥
 पुङ्क्तु शरमूले स्यात्प्रेङ्गा पर्यटनेऽपि च ।
 15 नृत्ये भवेदश्वगतावपि संवेशनान्तरे ॥

१ ख. (जकः) । २ ख. पुस्तकपाठः । ३ क. ख. खगके ।

४ "नखः केतुग्रहे शङ्खे" इति मा. पाठः ।

५ नखं चेति शेषः । ६ न्युङ्क्ताः षोडश व्योङ्गारा इत्यपि क्वचित् ।

मुखं निःसरणे वक्त्रे प्रारम्भोपाययोरपि ।
 सन्ध्यन्तरे नाटकादेः शब्देऽपि च नपुंसकम् ॥
 मुखो मूढे मखो यज्ञे लेखो लेख्ये सुरेऽपि च ।
 तथैव विदितः सङ्गिल्लेखो वाचिकहारके ॥

- 5 मर्यादायां भवेत्लेखा लिपिराजिकयोरपि ।
 विज्ञो गतिविशेषे^१ च श्रूकशिष्यां च नर्तने ॥
 शङ्खो निध्यन्तरे कम्बुललाटास्थिनखेष्वपि^२ ।
 शङ्खौ हरौ समुद्रे ना शङ्खवत्यभिधेयवत् ॥
 शाखी स्यात्पादपे पुंसि तद्वद्विप्रजने मतः ।
 शाखा वेदविभागे च पादपाङ्गेऽन्तिकेऽपि च ॥
 शिखा शिखायां^३ चूडायां ज्वालायामग्रमात्रके ।
 लाङ्गलिक्यां च शाखायां चूडायां च शिखण्डिनः ॥
 शिखी वह्नौ बलीवर्दे शरे केतुग्रहे द्रुमे ।
 मयूरे कुक्कुटे पुंसि शिखावत्यन्यलिङ्गवत् ॥
- 15 सखा सहाये मित्रे च वयस्यायां सखी मता ।
 सुखं शर्मणि नाके च सुखा पुर्यां प्रचेतसः ॥

॥ इति खदितौयम् ॥

१ अन्त्यस्येति शेषः ।

२ ख. पु० गलेसितामेखरेखां बिभागे तावपि स्मृतः । अधिकाः पाठः ।

३ क. (०फायां) ।

अथ खटतौयम् ।

अमुखस्तु भवेन्मूके^१ त्वामुखं^२ सन्मुखे मतम् ।

उन्मुखस्तूर्ध्ववक्त्रे स्यादुत्कण्ठाव्याकुलेऽपि च ॥

गोमुखं कुटिलागारे वाद्यभेदे च लेपने ।

^३गणभेदे महेशस्य तथा मातलिपुत्रके ॥

5 चिशिखं तु चिश्रूले स्याच्छिखरे राक्षसे पुमान् ।

^४चिमुखं तु मतं श्रूले चिमुखो राक्षसान्तरे ॥

दुर्मुखो नागभेदेऽपि मुखरे वानराश्वयोः ।

प्रमुखः प्रथमे श्रेष्ठे परिखा सालवेष्टने ॥

^५मयूखः किरणे ज्वालाशोभयोर्विशिखः पुनः ।

10 शिल्लीमुखे तोमरे च, विशिखा तु निगद्यते ॥

खनिच्यामपि रथ्यायां नलिकायामपि क्वचित् ।

वाङ्मुखं स्यादुपोद्घाते विमुखस्तु पराङ्मुखे ॥

विशाखस्तक्ष(र्क!)के स्कन्द ऋक्षभेदे कटिल्लके ।

मन्थाने मासभेदेऽपि वैशाखः परिकीर्तितः ॥

15 षण्मुखस्तु विशाखे स्यात्सुमुखो वावदूकके ।

सुमुखः स्यात्ताक्ष्यपुत्रे फणिभेदे च पण्डिते ॥

१ ख. (खे) ।

२ क. (सन्म) ।

३ ऐंस्तौत्यस्यादिः ।

४ अयं पाठो मा. खचतुर्थे व्यासौत् ।

५ ख. पु० मयूखः किरणे ज्वालाशोभयोर्वाङ्मुखं पुनः ।

उपोद्घातेऽथ विशिखस्तोमरे मार्गणेऽपि च ।

विशिखा त खनिच्यां च रथ्यानालिकयोरपि । इति पाठभेदः

‘हस्तेखः स्यादुत्कलिका मन्त्रबीजाक्षरे क्वचित् ।
हस्तेखं तु भवेत्क्षीबेऽलक्ष्यवस्तुनि सर्वशः ॥

॥ इति खतृतीयम् ॥

अथ खचतुर्थम् ।

अहर्मुखं प्रभाते स्यादवलेखो वमावपि ।
भवेदग्निमुखो देवे विप्रे भस्मातकेऽपि च ॥

5 अथाग्निमुखमुद्दिष्टं कुसुम्भे ^१कुङ्कुमेऽपि च ।
लाङ्गलिकायां विशल्यायामोषधौ तु स्त्रियां विदुः ॥

कुङ्कुमे स्यादग्निशिखं हस्ते त्वग्रनखः स्मृतः ।
अयोमुखं तु मुसले हले बाणे त्वयोमुखः ॥

अपलेखो दृथालेखे दृक्षभेदे त्वधोमुखः ।
10 अधोमुखस्तु पिशुने ज्ञानिन्यन्तर्मुखस्तथा ॥

इन्दुलेखा चन्द्रकलासोमवस्स्यमृतासु च ।
गणेशे स्यादिभमुखः स्त्रियामिन्दुमुखी मता ॥
कुबेरे स्यादौशसखः शृगाल्युल्कामुखी मता ।
कुह्लमुखस्तु गदितः परपुष्टविहङ्गमे ॥

15 कुशले स्यात्कृतमुखो गजमुखो गणेश्वरे ।
देव्यां गृध्रमुखी कापि ^१देव्यां चन्द्रमुखी क्वचित् ॥

१ हस्तेखोत्कलिकायां स्यादिति मा. पाठः ।

२ ख. (कुसु) ।

३ ख. (तथा) ।

चतुर्मुखो वेधसि स्याद्देव्यां चारुमुखीत्यपि ।
 चिचपुङ्खः स्मृतो बाणे ध्वान्ते चोरमुखं मतम् ॥
 'जगन्मुखौ हरिन्टपौ देव्यां ज्वालामुखीति च ।
 कृष्णे जयसखः प्रोक्तः कपौ ताम्रमुखः स्मृतः ॥

5 चयीमुखो मखे विप्रेऽप्यमरे स्याच्चयीमुखः ।
 दशमुखो रावणे स्यान्मतो दंष्ट्रामुखोऽप्यहौ ॥
 चतुःशतग्राममध्ये पुरं द्रोणमुखं मतम् ।
 पार्वणे स्याद्दर्शमुखं जलौघे स्यान्नदीमुखम् ॥
 तन्द्रां^१ नन्दीमुखीं प्राहुः नान्दीमुखाः पितृष्वपि ।
 10 हरे^२ सिंहे पञ्चमुखः शशादिषु तु वै पुनः^३ ॥

मतः पञ्चनखः श्वाऽथ शिशौ बद्धशिखः स्मृतः ।
 उच्चटायां बद्धशिखा^४ सुरे बर्हिर्मुखो मतः ॥
 महाशङ्खो मानुषास्थिसङ्ख्याभेदालिकेष्वपि ।
 लसन्मुखो^५ विहसिते तथा^६ लालामुखोऽप्यहौ ॥

15 अथ व्याघ्रनखं^७ गन्धद्रव्ये चाण्यौषधान्तरे ।
 स्त्रियां, नखक्षते क्लीबं, कपौ वृद्धे वलीमुखः ॥
 अथ वायुसखो बह्नावलिबाणौ शिलीमुखौ ।
 नखक्षताङ्कुरे क्लीबे शिलीमुखमुदाहृतम् ॥

१ ख. पु० पाठाभावः ।

२ द्रोणौमुखं, इति मा. पाठः ।

३ क. (यद्गो) ।

४ ख. (रौ) ।

५ ख. (तथा गजे) ।

६ ख. (खः) ।

७ ख. (विक) ।

८ क. (ता) ।

९ क. ख. (खो) ।

निगद्यते स्वस्तिमुखो विप्रे^१ वाचिकहारिणि ।

हसन्मुखस्तु सुभगे मतो हालामुखोऽप्यहौ ॥

॥ इति खचतुर्थम् ॥

अथ खपञ्चमम् ।

अबद्धमुखो^२ मुखरे तिग्ममयूखः स्मृतः स्वर्ये ।

धनदे चम्बकसखः पञ्चविशिखो मतः कामे ॥

5 मलिनमुखस्तु वह्नौ गोलाङ्गूले तथा क्रूरे ।
यामिनीमुखरजनीमुखौ शब्दावुक्तौ प्रदोषेऽपि ॥

शीतमयूखश्चन्द्रे धनसारेऽपि वा पुंसि ।

सर्वतोमुख उग्रे च श्लेचज्ञब्रह्मणोरपि ॥

नपुंसकं तु पानीये^३ सुरवर्त्मन्यपि स्मृतम् ।

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये खान्तवर्गः ॥

अथ गान्तवर्गः ।

10 गौः स्वर्गे च बलीवर्दे कुलिशे किरणे पुमान् ।
स्त्री सौरभेयीदृग्बाणदिग्वाग्भूषु भूमि च ॥

अथ गदितोयम् ।

- अगः क्ष्माभृत्पादपयोरङ्गं चान्तिकगात्रयोः ।
 प्रतीकोपाययोः पुंसि भूमि नौटति गद्यते ॥
 कौबैकत्वे त्वप्रधाने चिष्वङ्गवति चोच्यते ।
 उक्तमङ्गेति सम्बुद्धौ राहावगुरुदाहतः ॥
- 5 आगोऽपराधे त्विङ्गः स्यादिङ्गितज्ञानयोरपि ।
 जङ्गमेऽपि कचिद्धान्ये कङ्कुरित्यभिधीयते ॥
 खगो देवे ग्रहे सूर्ये तथा पक्षिणि मार्गणे ।
 खङ्गो गण्डकमृङ्गासिबुद्धभेदेषु गद्यते ॥
 खङ्गी ना गण्डके मञ्जुघोषे खङ्गधरेऽपि च ।
- 10 गङ्गा त्रिपथगायां स्याङ्गाङ्गस्तत्प्रभवे त्रिषु ॥
 भौष्मषण्मुखयोश्चापि गर्गो 'मुन्यन्तरे मतः ।
 'चङ्गस्तु शोभने दक्षे छागः स्यादपि बर्करे ॥
 जुङ्गः स्यादृक्षगन्धायां' टङ्गोऽस्त्री स्यात्वनिचके ।
 जङ्घायां खङ्गभेदेऽपि त्यागो दाने 'च वर्जने ॥
- 15 त्यागी दातरि शूरे च कथितः शब्दवेदिभिः ।
 तुङ्गी निशाबर्बरयोः पुन्नागनगयोः पुमान् ॥
 उन्नते त्वन्यवद्गुर्गोमानील्योस्त्रिषु दुर्गमे ।
 नगो महीरुहे चाद्रौ, सूर्ये चक्षुःश्रवस्यपि ॥

नागः पन्नगमातङ्गकूरचारिषु तोयदे ।

नागकेसरपुन्नागनागदन्तकमुस्तके ॥

देहानिलप्रभेदे च श्रेष्ठे स्यादुत्तरस्थितः ।

नागं तु सीसके रङ्गे 'स्त्री बन्धकरणान्तरे ॥

5 नृगस्तु नृपभेदे स्यात्पङ्गुः पादविवर्जिते ।

पिङ्गा गोरीचनाहिङ्गु^१नालिकाचण्डिकास्वपि ॥

पिङ्गी शम्यां पिशङ्गे ना^२बालके तु नपुंसकम् ।

पूगस्तु क्रमुके वृन्दे पूगं क्रमुकजे फले ॥

फलगुः स्त्रियां नदीभेदे फलवसारेऽभिधेयवत् ।

10 भङ्गो जयविपर्यासे भङ्गा सस्यान्तरे स्त्रियाम् ॥

भेदरोगतरङ्गेषु पुंसि, क्लीबे भगं मतम् ।

श्रियां च ज्ञानवैराग्यकीर्तौ^३च्छासु पराक्रमे ॥

माहात्म्यैश्वर्ययत्नेषु धर्मे मोक्षेऽथ ना रवौ^४ ।

भागो रूपार्धके प्रोक्तो भागधेयैकदेशयोः ॥

15 भृङ्गो मधुव्रते भृङ्गराजे धूम्याट^५पिङ्गयोः ।

भृङ्गं गुडत्वचि क्लीबे, तथा पुंसि भृगुस्तटे ॥

मुनौ शुके हरे भृङ्गी मतस्तु हरपार्षदे ।

भोगी त्वहौ भोगवति भोगः प्रोक्तः सुखे धने ॥

१ तथा स्त्री, इति मा. पाठः ।

२ क. ख. (नाडि) ।

३ क. ख. (रा) ।

४ क. पु. एतदनन्तरं ज्ञानवैराग्ययोर्योनौ

भगमस्त्री वसौ तु ना इत्यधिकः पाठः ।

५ ख. (खि) ।

- पालनेऽभ्यवहारेऽहे' शरीरफणयोरपि ।
योषिदादिभृतौ चापि मङ्गुर्जलचरे क्वचित् ॥
मार्गः स्यात्पथि मासेऽपि तथैवान्वेषणेऽपि च ।
मार्गो मृगमदेऽपि स्यान्मार्गो तु पथिके स्मृतः ॥
- 5 मुङ्गः शिम्बीधान्यभेदे मृगोऽपि पुरुषान्तरे ।
मृगः पशौ कुरङ्गे च करिनक्षत्रभेदयोः ॥
अन्वेषणायां याज्यायां मृगौ तु वनितान्तरे ।
यागस्तु क्रतुमात्रेऽपि युगं हस्तचतुष्टये ॥
युगो रथे हलाद्यङ्गे न द्वयोस्तु कृतादिषु ।
10 युग्मेऽपि युगमित्युक्तं वृद्धिनामौपधेऽपि च ॥
योगोऽपूर्वार्थसंप्राप्तौ संगतिध्यानयुक्तिषु ।
वपुःस्थैर्ये प्रयोगे च विष्कम्भादिषु भेषजे ॥
विस्त्रब्धधातुके द्रव्योपायसन्नहनेष्वपि ।
कर्मणेऽपि च रङ्गे ना रागे नृत्ये रणक्षितौ ॥
- 15 अस्त्री चपुणि रागस्तु प्रोक्तो मात्सर्यभूपयोः ।
क्लेशादावनुरागे च गाने लौहित्यकादिषु ॥
रिङ्गस्तु रिङ्गणे रोगः कुष्ठादावौषधान्तरे ।
स्यात्सङ्ग^१पिङ्गयोर्लङ्गो लिङ्गं मेहनचिह्नयोः ॥
तथाऽनुमाने साङ्ख्योक्तौ प्रकृतावपि गद्यते ।
20 शिवमूर्तिविशेषे च लिङ्गी स्यात्लिङ्गधारिणि ॥

लुङ्गस्तरुभिदि प्रोक्तो व्यङ्गो हीनाङ्गभेकयोः ।
 वङ्गः स्याद्देशभेदेऽपि वङ्गं^१ सौसकरङ्गयोः ॥
 वार्ताकेऽपि च कार्पासे पुष्पूम्नि च निगद्यते ।
 वल्गुः स्याच्छागले पुंसि सुन्दरे पक्षिणि क्वचित् ॥

5 वर्गस्तु ऋक्समूहे स्यात्स्वपक्षेऽपि निगद्यते ।
 वेगो जवे प्रवाहे च महाकालफलेऽपि च ॥
 शुङ्गो^२ वटाम्रातकयोः पर्कव्यामपि योषिति ।
 ऋङ्गं तु शिखरे चिह्ने^३ प्रभुत्वेहाम्बुयन्त्रके ॥

10 विषाणोत्कर्षयोश्चापि ऋङ्गः स्यात्कूर्चशीर्षके ।
 स्वर्णमौनप्रभेदे च ऋङ्गी स्यादौषधान्तरे ॥
 ऋङ्गी ऋङ्गयुते नागे तथा च शिखरिण्यपि ।
 सर्गस्तु निश्चयाध्यायमोहोत्साहात्मसृष्टिषु ॥
 भवेत्सङ्गस्तु संसर्गे प्रोक्तः स्वर्गस्त्रिविष्टपे ।
 स्वर्गस्तु मारुते^४ स्वाङ्गं शुभाङ्गे वाच्यलिङ्गवत् ॥
 15 हिङ्गु निर्यासभेदे स्यात्पादपे पुंसि कथ्यते ॥

॥ इति गदितौयम् ॥

॥ अथ गदितौयम् ॥

अयोगो विधुरे कूटे विश्लेषे कठिनोद्यमे ।
 अभ्रगः पक्षिणि शरे त्वद्रिगो गजसिंहयोः ॥

१ क. (ङ्गः) ।

२ षट्ङ्गी, इति मा. पा. ।

३ प्रभु हेमाम्बु—इति मा. पा. ।

४ खगो मरुति तु, इति मा. पा. ।

अब्धिगः पोतवणिजि त्वनङ्गः पञ्चसायके ।
 क्लीबे त्वनङ्गमाकाशेऽप्यधिगस्त्वनुजीविनि ॥
 अनुगोऽपि भवेद्भृत्ये त्वजगो विष्णुयायिनि ।
 अपाङ्गस्त्वङ्गहीने स्यान्नेत्रान्ते तिलकेऽपि च ॥

5 अरोगस्तु भवेत्त्वस्थे त्वशृङ्गस्त्वबरे पशौ ।
 अतुङ्गस्तु भवेत्त्वर्वेऽप्यर्थगो भृतिजीविनि ॥
 आशुगो मारुते बाणे नदीमात्रे मताऽऽपगा ।
 आभोगो वारुणे छत्रे पूर्णतायत्नयोरपि ॥
 'आयोगो व्यापृतौ गन्धमाल्योपहाररोधसोः ।
 10 उत्सर्गः पुंसि सामान्ये न्याये च त्यागदानयोः ॥

उद्देगोऽप्युदाहुलकोद्देजनोद्गमनेषु च ।
 'फले पूगस्य चोद्देगं क्लीबमाहुर्मनीषिणः ॥
 उरगः स्याद्विषधरे तूनगो मन्दगामिनि ।
 उद्योगः 'प्रौढिमात्रेऽपि स्यादुत्तुङ्गस्तथोन्नते ॥

15 उत्सङ्गः 'पूर्वभागे स्यादुल्बगो गर्भगामिनि ।
 शीघ्रकर्मणि चोद्योगौ कलिङ्गो नीवृदन्तरे ॥
 कलिङ्गः पूतिकरजे धूम्याटे भूमि नौवृति ।
 न द्वयोः कौटजफले महिलायां तु योषिति ॥
 कालिङ्गौ राजकर्कट्यां कालिङ्गो गजसर्पयोः ।
 20 क्लिष्टाङ्गो रोगविक्षिप्ते कुरङ्गस्तु मृगान्तरे ॥

क्रूरगः क्रूरकर्माण्ये कृशाङ्गी तु भवेत्स्त्रियाम् ।

कृष्णाङ्गः कालसर्पे स्यात्पद्माङ्गः शङ्करायुधि ॥

गुप्ताङ्गः कोशकौटे स्याच्चक्राङ्गो^१ मानसौकसि ।

चक्राङ्गी कटुरोहिण्यां चित्रगुः पावके रवौ ॥

5 जिह्वाङ्गः^२ सैहिकेयेऽहौ तथा स्याद्वक्रगामिनि ।

तडाग^३स्तु जलाधारविशेषे यन्त्रकूटके ॥

जर्मौ तरङ्गस्तलगस्त्वधोगामिनि गद्यते ।

तातगुः क्षुद्रताते स्याज्जनकस्य हितेऽपि च ॥

त्रिवर्गो धर्मकामार्थे त्रिफलायां कटुत्रिके ।

10 वृद्धिस्थानक्षये सत्त्वरजस्तमसि च स्मृतः ॥

तुरगौ^४ चाश्वगन्धायां तुरगो^५ वाजिचित्तयोः ।

धाराङ्गोऽसौ च तीर्थे च नरङ्गस्तु वर[ण्ड]के ॥

मेहने न द्वयोश्चाथ नारङ्गः पिप्पलीरसे ।

यमजे प्राणिनि विटे पादपेऽपि च कुत्रचित् ॥

15 निःसङ्गः सङ्गरहिते निमर्गो रूपमर्गयोः ।

निम्नगा तु नदीमात्रे निषङ्गः सङ्गतूणयोः ॥

पशुस्थमक्षिकायां तु पुमान्नीलङ्गुरुच्यते ।

भम्भराल्यां स्त्रियां, दूतविशेषे परगः स्मृतः ॥

पचाङ्गं न द्वयोर्भूर्जे पद्मके रक्तचन्दने ।

20 पद्मगस्त्वौषधीभेदे तथा स्यात्पवनाशने ॥

लवङ्गलवगौ भेके वानरे' सूर्यसारथौ ।
 परागः कौसुमे रेणौ धूलिल्लान्नीययोरपि ॥
 गिरिप्रभेदे विख्यातावुपरागे च चन्दने ।
 निदर्शने प्रयुक्तौ च प्रयोगः 'कर्मणोऽपि च ॥

5 प्रवेगः स्याच्छीघ्रगतौ पतङ्गः पक्षिसूर्ययोः ।
 शालिभेदे च शलभे प्रसङ्गो योगचर्चयोः ॥
 तीर्थभेदे प्रयागः स्याद्यज्ञे शतमखाश्वयोः ।
 क्लीबं सूते प्रियङ्गु स्यात्करणाराजिकयोः स्त्रियाम् ॥

'कङ्गुमस्ये फलिन्यां, च पुन्नागस्तु द्रुमान्तरे ।
 10 जातीफले नरश्रेष्ठे पाण्डुनागे सितोत्पले ॥
 भुजङ्गेऽहौ च 'पिङ्गे च मतङ्गः श्वपचे गजे ।
 मतङ्गो जातिभेदेऽपि मुनावपि भवेत्कचित् ॥
 मनोगः शीघ्रगेऽपि स्यात्पवने चित्तहारिणि ।
 मातङ्गी स्याच्छक्तिभेदे मातङ्गस्त्वन्त्यजे द्विपे ॥

15 मृदङ्गः पटहे घोषे मेघगो ज्वलने मतः ।
 रक्ताङ्गी स्त्री तु जीवन्त्यां क्लीबं विद्रुमधीरयोः ॥
 महीसुते ना काम्पिल्ये, रथाङ्गं रथचक्रके ।
 विहङ्गमप्रभेदे च रन्ध्रगः पिशुनेऽप्यहौ ॥
 रुद्धाङ्गः स्यात्तु कमठे वराङ्गं गजमस्तके ।
 20 भगे चौषधभेदे च वराङ्गस्तु सुरूपके ॥

१ मखूके, इति मा. ।

२ क. क ।

३ ख. लस्यभेदे च निर्दिष्टः ।

४ क. खि ।

वातिगः पुंसि 'भण्टाक्यां वाच्यवद्वातुवादिनि ।

विहगस्तु नृलिङ्गे स्याद्विहगः^१ पक्षिबाणयोः ॥

विडङ्गस्त्रिष्वभिज्ञे स्यात्कृमिघ्ने पुन्नपुंसकम् ।

विसर्गस्तु पुमान् दाने 'भास्करस्योत्तरायणे ॥

5 विसर्जनीये त्यागे च तथैव मलमोचने ।

वीरगा व्यभिचारिण्यां शवगा देवताभिदि ॥

श्वेताङ्गः शङ्करे कामपाले च तरुभिद्यपि ।

सर्वगस्तु विभौ शम्भौ सर्वगं सलिलेऽम्बरे ॥

सम्भोगः सुरते भोगे तथैव जिनशासने ।

10 संवेगः सम्भ्रमे प्रोक्तः संयोगः^२ स्यात्तु सङ्गमे ॥

सारङ्गो हरिणेऽश्वेऽपि चातके च मतङ्गजे ।

शलभेऽपि सुभोगस्तु भोगशालिनि गद्यते ॥

सुभगः कीर्तिसम्पन्ने स्फुलिङ्गोऽग्निकणे मतः ।

हलाङ्गो लोहिते दृष्टः करपत्रे च कच्छपे ॥

15 हताङ्गः स्याच्छिन्नदेहे 'हताङ्गः सैहिकेयके ।

हेमाङ्गो गरुडे प्रोक्तो हेमाङ्गश्चापि वेधसि ॥

क्षताङ्गः स्यात्क्षतवति^३ क्षीणाङ्गोऽतिकृशे मतः ।

॥ इति गद्यतीयम् ॥

१ भाण्टायामिति मा. ।

२ ख. ङः ।

३ भास्करेऽप्यु इति मा. ।

४ ख. गं ।

५ ख. हौनाङ्गो तु पिपीलिका ।

६ ङमपि सर्पिषि, इति मा. ।

७ क. वृत्ति ।

॥ अथ गचतुर्थम् ॥

अपवर्गस्तु मोक्षे स्यात्त्यागकार्यावसानयोः ।
साफल्ये, चाभिषङ्गस्तु शपथाक्रोशयोरपि ॥
पराभवे, चाभियोगो जयाय सह मेनया ।
रिपुं प्रत्यभियाने स्यादनुयोगो नियोजने ॥

5 अनुषङ्गोऽनुवृत्तौ स्यादनुरागो रतावपि ।
ईहामृगो 'निगदितः' कोकरूपकभेदयोः ॥

उपरागो निगदितो राहुग्रासेऽर्कचन्द्रयोः ।
दुर्नये ग्रहकल्लोले व्यसनेऽपि च गद्यते ॥

उपसर्गः स्मृतो रोगभेदोपप्लवयोरपि ।

10 एकपिङ्गस्तु धनदे कटभङ्गो नृपात्यये ॥

हस्तच्छेदेऽपि मस्यानां चन्द्रभागा नदीभिदि ।
चन्द्रभागौ च गदिता, छत्रभङ्गस्तु गद्यते ॥

वैधव्ये वनितानां तु स्वातन्त्र्यनृपनाशयोः ।
दीर्घाध्वगस्तु करभे तथा लेखवहेऽपि च ॥

15 पृष्ठशृङ्गौ पुमान् दंशभीरौ क्लीबे^१ पृथूदरे ।

'मल्लनागोऽभ्रमातङ्गे वात्स्यायनमुनावपि ॥

मातुलुङ्गो बीजपूरे मातुलिङ्गश्च कथ्यते ।

लोहिताङ्गो भूमिपुत्रे क्लीबे तु स्यात्प्रवालके ॥

१ ख. वृषे वाऽपि ।

२ शठे, इति मा. ।

२ ख. व्यय ।

४ मच्छ, इति मा. ।

समायोगस्तु संयोगे समवाये प्रयोजने ।
 संप्रयोगस्तु सुरते कर्मणोऽप्यन्वितेऽपि^१ च ॥
 संप्रयोगी क्रियाकेलौ कामुके संप्रयोजने ।

॥ इति गचतुर्थम् ॥

॥ अथ गपञ्चमम् ॥

ऐरावणेऽभ्रमातङ्गो भर्त्सने त्वपकारगीः ।
 5 कथाप्रसङ्गो वातूले विषवैद्ये च कौर्त्यते ॥
 नाडीतरङ्गः काकोले ह्रिण्डके रतह्रिण्डके ।

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये गान्तवर्गः ॥

॥ अथ घान्ताः ॥

घैकम् ।

१घो घण्टासु समाख्यातः किङ्कणीषु समीरितः ।
 दुस्तरे घर्घरे घोषेऽप्यन्तर्धाने घटेऽपि च ॥
 घोऽश्वमेधे समाख्यातो दानवे घुर्निगद्यते ।

१ कर्मणोऽप्यन्वितावपि, इति मा. ।

२ ख. पु० अयं सार्द्धश्लोकः ।

॥ अथ घटितौयम् ॥

अघं तु व्यसने दुःखे दुरिते च निगद्यते ।
अघो दैत्यविशेषे स्यादर्घः पूजाविधौ मतः ॥
अर्घोऽपि कथितो मूल्ये स्यादुद्धो देहजानिले ।
अग्नौ हस्तपुटे शस्तेऽप्योघो नृत्योपदेशयोः ॥

- 5 वृन्दे परम्परायां च वेगे च सलिलस्य च ।
मघा नक्षत्रभेदे स्याद्धान्यभेदे मघी मता ॥
मघो द्वीपान्तरे मेघो मुस्ताजलदयोः स्मृतः ।
मोघा तु पाटलायां स्याद्भौननिष्फलयोस्त्रिषु ॥
लघुर्मनोज्ञेऽप्यगुरौ निःसारे वाच्यलिङ्गवत् ।
10 शौघे कृष्णागुरुणि च 'पृक्कानामौषधावपि ॥
स्नाघा मता प्रशंसायां परिचर्याभिलाषयोः ।

॥ इति घटितौयम् ॥

॥ अथ घटतौयम् ॥

- अनघो निर्मलेऽपापे मनोज्ञे वाच्यलिङ्गवत् ।
अमोघः स्यात् सफले स्त्रियां पथ्याविडङ्गयोः ॥
अनर्घं स्यान्महामूल्ये ऽप्युल्लाघो दक्षनीरुजोः ।
15 तथैव च शुचौ कृच्छ्रे(ष्णे) काचिघः काञ्चने मतः ॥

'छमण्डे मूषकेऽपि स्यान्निदाघः स्वेदवारिणि ।

ग्रीष्मकाले तथैवोष्णे पलिधो गोपुरे मतः ॥

प्राकारे काचकलशे घटे च योगभिद्यपि ।

१ अस्त्रे चाप्यर्गले घाते क्रोधे स्यात्प्रतिधो रुषि ॥

5 प्रतिघाते महार्घस्तु महामूल्ये च लावके ।

सर्वौघो गुरुवेगे स्यात्सर्व^२सन्नहनेऽपि च ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये घान्तवर्गः ॥

॥ अथ डान्ताः ॥

तिर्यङ् वक्त्रे तु देवद्वङ् देवमञ्चति यः पुनः ।

३ भाङ्गौ त्वौषधिभेदे स्याद्विश्वद्वङ् विश्वमञ्चति ॥

४ शाङ्गः स्याद्वन्वि हरेः स सध्रङ् साधुमञ्चति ।

॥ इति डान्ताः ॥

॥ अथ चैकम् ॥

10 अथार्थे वाक्यविस्तारे प्रसङ्गे पादपूरणे ।

समयाने (!) बले शेषे चशब्दः परिपश्यते ॥

चञ्चन्द्रमाः समाख्यातस्तरणिश्चापि कीर्तितः ।

चञ्चौरे समरे ख्यातः परौ च परिपश्यते ॥

१ स, इति मा. ।

२ ख. भ ।

३ ख. सन्ना ।

४ भाङ्गौ, इत्यन्यत्र, अथं शाङ्गं चेति शब्दद्वयं गदितौचे न्याय्यम् ।

५ ख. पुस्तकेऽयं पाठो दृश्यते ।

॥ अथ चदितौयम् ॥

अर्चा पूजाप्रतिमयोः प्रकाशेऽर्चिरथाञ्चले ।

अञ्चः, कचो गुरुसुते केशे शुष्कव्रणेऽपि च ॥

स्त्रियां कचा करिण्यां तु काचः शिष्ये' मणावपि ।

मृदन्तरे नेचरोगे काञ्ची मारमने पुरि ॥

5 कूर्चमस्त्री भ्रुवोर्मध्ये कत्य(ठि)नश्मश्रुकैतवे ।

कुचः पयोधरे स्त्रीणां 'क्रौञ्चः पर्वतपक्षिणोः ॥

भवेद्वीपप्रभेदेऽपि चर्चा स्थासकचिन्तयोः ।

चर्चा तलप्रहारे च तथा शब्दविदो विदुः ॥

चर्चिकायां, च चञ्चा तु तृणनिर्मितपूरुषे ।

10 चञ्चो 'नलादिनिर्माणे चञ्चुस्त्रोद्यां' तु योषिति ॥

पुंसि पञ्चाङ्गले चापि गोनाडौचे व्यडम्बके ।

नीचः खर्वे पामरे च पञ्चो विस्तारवाच्यपि ॥

पञ्च संख्यानतरे प्राञ्चः प्राचीने प्राग्भवेऽपि च ।

पिचुर्ना कुष्ठभेदे च तूले कर्षेऽसुरान्तरे ॥

15 भवेन्मञ्चस्तु पर्यङ्गे मोचः सौभाञ्जनेऽप्यथ ।

मोचा कदल्यां शाल्मल्यां मोचने तु मुचिर्मता ॥

रुचिर्दौप्तौ च शोभायामभिघङ्गाभिलाषयोः ।

लुञ्चस्तु लुञ्चने प्रोक्तो वचः कीरे 'वचौषधौ ॥

१ ख. (कां) ।

२ ख. ए० कुचकूपौ पयोधरे ।

३ लेखा. इति मा. ।

४ क. कोद्यां ।

५ ख. इति मा. ।

६ वनौ. इति मा. ।

सारिकायां च वाग्देव्यां भारत्यामपि तु स्त्रियाम् ।

वर्चस्तेजसि निर्दिष्टं वीचिरूमौ^१ सुखेऽपि च ॥

अवकाशे शुचिग्रौष्मे शृङ्गारे ज्वलनेऽपि च ।

शुद्धमन्त्रिणि चाषाढे ज्येष्ठे पुंसि च गद्यते ॥

5 तथा च धवले वर्णे शुद्धेऽनुपहते त्रिषु ।

शुचिः स्यादपराधाभिनये शक्रस्त्रियां शची ॥

सूची तु सौवनद्रव्ये सूचा स्यादपि^२ सूचने ।

सुचिस्तु पात्रभेदे स्याद्यज्ञसम्बन्धिनि क्वचित् ॥

॥ इति चद्वितीयम् ॥

॥ अथ चतुर्थीयम् ॥

अवाची तु प्रतीच्यां^३ स्यादरुचिः स्याद्गदान्तरे ।

10 अरुचस्तु बिडाले स्यादवीचिर्नरकान्तरे ॥

आनर्चिः स्याद्देशभेदे स्यादुदर्चिर्हुताशने ।

उदीची दिग्विभेदे स्यादौदीच्यं तद्भवे त्रिषु ॥

कणीचिः पुष्पितलतागुञ्जयोः^४ शकटेऽपि च ।

कवचो गर्दभाण्डे च सन्नाहे^५ पटहेऽपि च ॥

15 क्रकचः करपत्रेऽपि ग्रन्थिलाख्यतरावपि ।

नमुचिस्तु स्मृतो दैत्यभेदे कुसुमकामुके ॥

१ ख. (प) ।

२ ख. (स्यादा) ।

३ (सङ्का), इति मा. ।

४ (पर्यटे), इति मा. ।

नाराच्येषणिकायां स्याल्लोहबाणाम्बुहस्तिनोः ।
 प्रपञ्चः स्यात्तु विस्तारे मंश(च)येऽपि प्रतारणे ॥
 मरौचं तत्प्रसूने स्यान्मरौचं तृषणे मतम् ।
 मरौचिर्मुनिभेदे ना गभस्तावनपुंसकम् ॥

- 5 मारौचः स्यात्तु कल्लोले राक्षसे याजकद्विषे' ।
 मारौची देवताभेदे विपञ्ची 'केलिवीणयोः ॥
 विरिञ्चश्च विरिञ्चिश्च वैकुण्ठे परमेष्ठिनि ।
 विकचः क्षपणे केतौ नाऽकेशे स्फुटितेऽपि च ॥
 सङ्कोचः स्यान्मीनभेदे बन्धे^१ क्लीबं तु कुङ्कुमे ।
 10 सप्तार्चिर्भास्करे बह्वौ साप्तार्चिस्तु शनैश्चरे ॥

॥ इति चतुर्थम् ॥

॥ अथ चचतुर्थम् ॥

जलस्तचिर्जलौकायां शृङ्गाटे शिशुमारके ।
 मलिम्लुचोऽधिमामे स्याच्चौरज्वलनयोरपि ॥

॥ इति चचतुर्थम् ॥

॥ अथ चपञ्चमम् ॥

सौत्कारे रतनारौचो नारौणां च शुनि स्मिते ।
 कुङ्कुरे च तथा पञ्चसायके परिकीर्तितः ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्यायि चान्तवर्गः ॥

॥ अथ कान्ताः ॥

॥ अथ कैकम् ॥

‘निर्मले छः समाख्यातः सरणिस्थः प्रकीर्तितः ।
छेदने छः समाख्यातो जपसिद्धौ च कीर्तितः ॥
छं छन्दश्च समाख्यातं तडिति छं प्रचक्षते ।

॥ अथ द्वितीयम् ॥

- अच्छः स्फटिकभल्लूकनिर्मलेष्वच्छमव्ययम् ।
5 आभिमुख्ये भवेदाच्छ आयामे परिपद्यते ॥
शब्दवेदिभिरिच्छा तु समीहावीप्सयोर्मता ।
उज्ज्वस्तु मुनिवृत्तौ स्याद्विवामे तूच्छिरुच्यते ॥
‘अनूपदेशे कच्छः स्यान्नौकाङ्गे तुन्नकद्रुमे ।
वाराह्यां परिधाने स्यात्पश्चादञ्चलपल्लवे ॥
10 चौरिकायां च कच्छा च स्त्रियां, गुच्छः ‘पुमान्तः ।
स्तवके हारभेदे च तथा स्तम्बकलापयोः ॥
पिच्छा तु शास्त्रलीवेष्टे पङ्गावाश्रमपादपे ।
मोचापूगच्छटाकोशभक्तसम्भूतमण्डके ॥
लाङ्गुले बर्हिचूडायां तथैवाश्वपदामये ।
15 पिच्छं पुच्छे तु गदितं पृच्छा प्रश्ने प्रकीर्तिता ॥
‘भर्क्षा निर्भर्क्षने प्रोक्ता मृच्छा स्यात्परिमार्जने ।
म्लेच्छस्तु जातिभेदे स्यान्म्लेच्छः स्यादपभाषणे ॥

१ ख. पु० सार्धश्लोकोऽधिकः । २ ख. आ ।

३ ख. (स्त्रियां मतः) पाठान्तरम् । ४ ख. एस्तके सार्धश्लोकोऽधिकः ।

तथा पामरभेदे च पापरक्ते च कीर्तितः ।
 'भवेद्युच्छः प्रमादेऽपि कथ्यते त्वयलक्षणे ॥
 लच्छलाच्छौ निगदितौ मता स्फूर्छा तु विस्तृतौ ।
 लज्जायां तु भवेद् हृच्छा हृर्छा कौटिल्यवाचिनि ॥
 ॥ इति कद्वितीयम् ॥

॥ अथ कद्वितीयम् ॥

5 तपिच्छमपि तापिच्छं कथितं हेमि शाब्दिकैः ।
 शिलोज्छं च भवेदुच्छशिलवन्मुनिवर्तने ॥
 ॥ इति कद्वितीयम् ॥

॥ अथ कचतुर्थम् ॥

कोलपुच्छस्तु कङ्के स्याच्छिलमुच्छं(!) शिलोज्छके ।
 महाकच्छस्तु पुंसि स्यात्समुद्रे च प्रचेतसि ॥
 ॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये कान्तवर्गः ॥

॥ अथ जान्ताः ॥

जूराकाशे सरस्वत्यां पिशाच्यां जवनेऽस्त्रियाम् ।

॥ अथ जद्वितीयम् ॥

10 अजो हरौ हरे कामे विधौ छागे रघोः सुते ।
 अजो धन्वन्तरौ चन्द्रे शङ्खे च निचुले तरौ ॥

अञं पद्मे रणे त्वाजिः स्त्रियामोजस्तु तेजसि ।

क्लीबेऽथोर्जः कार्तिककबलोत्साहेषु कीर्तितः ॥

ऊर्जं ^१जले भवेत् क्लीबमृजुस्त्वकुटिले मतः ।

पौयूषपद्मयोः कञ्जं कञ्जः केशे स्वयंभुवि ॥

5 कुजस्तु नरके भौमे कात्यायन्यां कुजा मता ।

कुञ्जोऽस्त्रियां निकुञ्जे च हनौ ^२ दन्ते च दन्तिनाम् ॥

कुञ्जो न्युञ्जे वृक्षभेदे खञ्जः स्यात्कुटिलाद्विके ।

खञ्जा छन्दःप्रभेदेऽपि खजा मन्थप्रहस्तयोः ॥

खर्जूः कौटान्तरे कण्ड्यां खर्जूरीपादपेऽपि च ।

10 गञ्जा गोष्ठे सुरागेहे भाण्डागारे खनावपि ॥

रौढायामपि गञ्जः ^३ स्याद्गुञ्जोक्ता तु कलध्वनौ ।

पटहे काकचिञ्चायां द्विजस्त्रैवर्णिके मतः ॥

दन्ताण्डजेषु च पुनर्दिजा भार्ग्यां हरेणुके ।

ध्वजः स्याच्छौण्डिके मेद्रे पताकायां तु न स्त्रियाम् ॥

15 तथा चिह्ने च खट्वाङ्गे ध्वजौ तु पृथिवीधरे ।

रथब्राह्मणयोश्चापि भुजङ्गमतुरङ्गयोः ॥

निजं स्वकीये नित्ये च निर्दिष्टं शब्दवेदिभिः ।

कर्मरङ्गफले न्युञ्जं ^४कुञ्जाधोमुखयोरपि ॥

प्रजा जने च सन्ताने पिञ्जा तूलहरिद्रयोः ।

20 पिञ्जा स्त्रियां मता तूलपिञ्जिकायां बुधोत्तमैः ॥

१ (जमन्ये), इति मा. ।

२ (झा), इति मा. ।

३ ख. (हलौ) ।

४ ख. (कुला) ।

क्लीबं बले वधे पुंसि त्रिलिङ्गं व्याकुले मतम् ।
फञ्जी लताविशेषे स्याद्बीजं कारणसस्ययोः ॥
भुजा द्वयोः करे बाह्वौ मज्जोक्ता धातुभिद्यपि ।
मज्जा स्त्रियां च गदिता मर्जूः शुद्धौ^१ तु धावके ॥

- 5 पुमान्, रजः परागे स्यादार्तवे च गुणान्तरे ।
रेणावपि भवेद्रज्जुर्वेण्यामपि गुणेऽपि च ॥
राजा प्रभौ च नृपतौ क्षत्रिये रजनौपतौ ।
राजिस्तु पङ्क्तौ रेखायां रुजा स्याद्भङ्गरोगयोः ॥
लज्जा त्रपायां गदिता लज्जा स्याद्वारयोषिति ।
10 लाजाः स्युः मतुषे भृष्टधान्ये लाजमुशीरके ॥
तथार्द्रतन्दुले^२ लाजो व्रजो गोष्ठे तथाध्वनि ।
समूहे च भवेद्वाजो घृतयज्ञान्नवारिषु ॥
पक्षे च निःस्वने वेगे व्याजः शात्रोपदेशयोः ।
पुमान् वर्णिजि मर्जूः स्यात् स्त्रियां विद्युति गद्यते ॥
15 मज्जो रुद्रे विधौ प्रोक्तः स्वजः प्रस्वेदपुत्रयोः ।
मज्जं रक्तेऽथ मज्जः स्यात्सन्नद्धे सम्भृतेऽपि च^३ ॥
मर्जस्तरुविशेषे स्याद्हज्जः कामे प्रकीर्तितः ।
आह्वाने तु भवेद् हज्जे नात्योक्तौ चेटिकां प्रति ॥

॥ इति जद्वितीयम् ॥

॥ अथ जटतीयम् ॥

अण्डजो मृगनाभौ स्याज्जम्भेऽहौ सरटे खगे ।
 अम्बुजो निचुले पुंसि^१ शङ्खे क्लीबं तु वारिजे ॥
 अङ्गजं रुधिरेऽनङ्गकेशपुत्रगदेषु च ।
 अनुजोऽवरजे छिन्नबाहुके त्वभुजः स्मृतः ॥

5 करजस्तु करञ्जे स्यान्नखे व्याघ्रनखेऽपि च ।
 काम्बोजो^२ हस्तिभेदे च शङ्खदेशविशेषयोः ॥
 काम्बोजी माषपर्ण्यां च हिङ्गुपर्ण्या^३मपि क्वचित् ।
 काम्बोजस्तुरगे सोमवल्के पुन्नागपादपे ॥

10 गजार्भके कारुजः स्याद्वल्मीके^४ गैरिकेऽपि च ।
 स्वयञ्जाततिले फेने तथा स्यान्नागकेसरे ॥
 कारुजः शिल्पिनां चित्रे कुटजः स्याद्दुमान्तरे ।
 अगस्त्यद्रोणयोश्चापि गिरिजं त्वभ्रके मतम् ॥
 शिलाजतुनि शैवाले लोहे च गिरिजा पुनः ।
 अपर्णायां मातुलुङ्गां^५ जलजं कमले मतम् ॥

15 पुमाञ् शङ्खे नीरजश्च नीरजं पद्मकुष्ठयोः ।
 परञ्जस्तैलपिञ्जे स्याच्छुरिकाकरवालयोः ॥
 'देवोद्याने तु वैभ्राजमिति तत्त्वार्थवादिनः ।
 बलजं श्लेचपूर्द्धारे बलजा वल्गुदर्शना ॥

१ (सतरौ), इति मा. । २ (कंवाजो), इति मा. ।

३ (पञ्चा), इति मा. । ४ ख. (गौ) । ५ लङ्गामिति मा. ।

६ देवोद्याने तु वैभ्राजमित्यारभ्य यावद् डान्तवर्गं ख पुस्तके नास्ति ।

बलजं गोपुरे स्नेचे सस्यसङ्गरयोरपि ।
 बलजा वरयोषायां वसुमत्यामपि स्मृता ॥
 बाहुजः क्षत्रिये तु स्याद्भूमिजो नरकारयोः ।
 भूमिजापि च जानक्यां भानुजो यममन्दयोः ॥

5 घटोत्कचे भीमजः स्यान्मनोजः पञ्चसायके ।
 मनुजो नरमात्रेऽपि यवजः क्षारभिद्यपि ॥

रम्भाजः स्यात्तु कर्पूरे वनजो मुस्तके मतः ।
 मुद्गपर्ण्यां तु वनजा क्लीबं स्यान्मुस्तकेऽम्बुजे ॥

10 उरोजे स्यात्तु वक्षोजः^१ शिलाजमपि पत्रके ।
 श्रूकजं त्वौषधभिदि शिलाजतुनि शैलजम् ॥

सहजस्तु निमर्गे स्यात्सहोत्थे वाच्यलिङ्गवत् ।
 समजः पशुवृन्देऽपि विपिने तु नपुंसकम् ॥

^२सामजस्तु गजे पुंसि सामोत्थे पुनरन्यवत् ।
 सिन्धुजं लवणे प्रोक्तमन्यवत्सिन्धुदेशजे ॥

15 हिमजा तु शचीगौर्योर्मैनाके हिमजः स्मृतः ।

॥ इति जटतौयम् ॥

॥ अथ जचतुर्थम् ॥

कनिष्ठेऽवरजः प्रोक्तस्त्वहिभुग् बर्हिताक्ष्ययोः ।
 कान्यकुब्जं कन्यकुब्जं समानं नीवृदन्तरे ॥

काश्मीरजं केसरे च कुष्ठे क्लीबेऽथ योषिति ।
वदन्यतिविषायां च ग्रहराजो दिवाकरे ॥

गिरिराजः पुमान्मेरौ क्लीबं कालायसे (!)मतम् ।
जघन्यजस्त्ववरजे वृषलेऽथ निशाकरे^१ ॥

5 वैनतेये द्विजराजो तथोक्तोऽनन्तभोगिनि ।
देवराजः सुनासीरे धर्मराजो युधिष्ठिरे ॥

समवर्तिनि बुद्धे च भारद्वाजो विहङ्गमे ।
मुनौ च वनकार्पास्यां भारद्वाजौ पुमानथ ॥

गुरोः पुत्रे पांडवानामाचार्येऽपि मतः पुमान् ।
10 पक्षिराजो वैनतेये पर्णराजिस्तरौ क्वचित् ॥

भृङ्गराजः पक्षिभेदे मार्कवे च मधुव्रते ।
मृगराजस्तु पञ्चास्ये महाराजो महीपतौ ॥

यक्षराजस्तु धनदे मल्लानां रङ्गबन्धने ।
राजराजः कुबेरेऽपि सार्वभौमे निशाकरे ॥

15 वनायुजोऽश्वभेदे स्यादपि वानायुजो मतः ।
क्षीराब्धिजो निशाकान्ते लक्ष्म्यां क्षीराब्धिजा मता ॥

॥ इति जचतुर्थम् ॥

॥ अथ जपञ्चमम् ॥

चट्षभध्वजस्तु हरे तद्वट्षभध्वजोऽप्यस्मिन् ।

तथैव शाक्यविशेषे गगनध्वजस्तु कथ्यते मेघे ॥

कज्ज(ल)ध्वजश्च दीपे मुनिभेषजं च लङ्घने प्रोक्तम् ।

तथैव चागस्त्यहरीतक्योरप्युक्तमेतद्धि ॥

5 पन्नध्यां पादविरजाः कथिता तु विशारदैः ।

वालवायजमिच्छन्ति वैडूर्यमणिमुत्तमाः ॥

॥ इति जपञ्चमम् ॥

॥ अथ जषष्ठम् ॥

श्रुतश्रवोऽनुजः प्रोक्तस्तत्त्वविद्भिः शनैश्चरे ।

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये ज्ञान्तवर्गः ॥

॥ अथ ज्ञान्तवर्गः ॥

उभक्तस्तु स्यात्त्यागशीले भज्ज्जा ध्वन्यन्तरे मता ।

अप्यम्बकण्टकव्यावप्युक्ता सा शब्दवेदिभिः ॥

इति ज्ञान्तवर्गः ॥

॥ अथ ज्ञान्तवर्गः ॥

॥ अथ जैकं त्रितीयम् ॥

ज्ञो ब्रह्मबुधविद्वत्सु स्यादज्ञो जडमूर्खयोः ।
प्रज्ञस्तु पण्डिते बुद्धौ प्रज्ञा राज्ञी नृपस्त्रियाम् ॥

विज्ञस्तु विदुषि प्रोक्तो यज्ञस्तु क्रतुमाचके ।
विष्णौ च संज्ञरुद्दिष्टस्तथा संहतजानुके ॥

- 5 संज्ञा नामनि गायत्र्यां चेतनायां रविस्त्रियाम् ।
अर्थस्य सूचनायां च हस्ताद्यैरपि गद्यते ॥
सुज्ञः पण्डितमात्रे स्याद् ।

॥ इति त्रितीयम् ॥

॥ अथ त्रुतीयम् ॥

अवज्ञा स्यात्तिरस्त्रुतौ ।

अनुज्ञा स्यादथाज्ञायामभिज्ञोऽपि च पण्डिते ॥

- 10 कालज्ञश्च, कलाज्ञश्च कलाविदि निगद्यते ।
कालज्ञः कुक्कुटे ज्योतिर्विदि चाप्यभिधीयते ॥
हृतज्ञः कुक्कुरे पुंसि मर्यादिन्यभिधेयवत् ।
दैवज्ञः स्यात्तु गणके वैद्ये दोषज्ञ ईरितः ॥

सर्वशस्तु शिवे बुद्धे क्षेत्रज्ञो वाच्यलिङ्गकः ।
पुंस्यात्मनि प्रधाने च—

॥ इति अष्टतौयम् ॥

॥ अथ अष्टतुर्थम् ॥

षडभिज्ञस्तथार्हते ॥

इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये ज्ञान्तवर्गः ॥

॥ अथ टान्तवर्गः ॥

॥ अथ टद्धितौयम् ॥

अट्टं दृष्टान्तरेऽत्यर्थे क्षौमे शुष्कोऽन्धसि स्मृतम् ।

5 सङ्ख्याविशेषे त्वष्टेति तथाऽऽटिर्विहगान्तरे ॥

अष्टिर्दत्तविशेषेऽपि निर्दिष्टा तत्त्ववेदिभिः ।

इष्टिस्तु सङ्ग्रहश्लोके तथा यागाभिलाषयोः ॥

इष्टमाशंसिते पूज्यतमे प्रियतमेऽन्यवत् ।

इष्टं संस्कारयोगे च यागे च क्रतुकर्मणि ॥

10 कटः ओणौ शवरथे किलिञ्जेऽतिशये शरे^१ ।

समये गजगण्डेऽपि पिप्पल्यां तु कटौ मता ॥

कटुः स्त्री कटुरोहिण्यां लताराजिकयोरपि ।

रसमात्रे तु पुलिङ्गमकार्ये तु नपुंसकम् ॥

चिषु तद्वत्सुगन्धोश्च^२ मत्सरेऽपि खरेऽपि च ।

15 कष्टं तु गह्वने कृच्छ्रे कृष्टं रोदनरावयोः ॥

कुष्ठं स्यादौषधे रोगविशेषेऽपि कुटी मता ।
 कुम्भदास्यां सुरायां च तथोक्ता चित्रगुच्छके ॥
 कूटोऽस्त्री निश्चले राशौ सौरावयवयन्त्रयोः ।
 मायाद्रिशृङ्गयोस्तुच्छे लौहमुद्गरदण्डयोः ॥

5 अन्ततेऽपि, बुधे कृष्टः कृष्टिराकर्षणे मता ।
 कोटिः स्त्री धनुषोऽग्रेऽश्रौ सङ्ख्याभेदप्रकर्षयोः ॥

खटस्तु कूपकफयोः प्रहारान्तरटङ्कयोः ।
 खाटिः शवरथेऽपि स्यात्किणेऽपि स्यादसद्गहे ॥

खेटः कफे ग्रामभेदे चर्मण्यप्यस्त्रवत्यपि ।

10 गृष्टिः सङ्कल्पसूतायां गवि स्याददरेऽपि च ॥

घटा घटनगोष्ठीभघटनासु च कथ्यते ।

घटः समाधिभेदेभशिरकूटकुटेषु च ॥

घटी स्त्रियां कालमानकुम्भयोः पुंसि तद्वति ।

घृष्टिस्तु घर्षणस्पर्द्धाविष्णुकान्तासु ना किरौ' ॥

15 घोण्टा तु बदरीपूगृक्षयोश्च निगद्यते ।

चटु चाटु प्रिये वाक्ये चाटुकारे चटुः पुमान् ॥

व्रतीनामासने चापि १पिचण्डेऽपि निगद्यते ।

जटामांस्यां लग्नकचे वृक्षमूले वटे जटी ॥

उच्छिष्टे तु भवेज्जुष्टं सेवितेऽपि च वाच्यवत् ।

20 झाटो निकुञ्जे कान्तारे व्रणादिपरिमार्जने ॥

भिण्ण्टी त्वौषधिभेदे स्यादित्याहुः शब्दवेदिनः ।

तटं श्लेचे प्रतीरे च त्रिषु, त्वष्टा दिवाकरे ॥

तक्षमात्रेऽपि देवानां शिल्पिन्यपि निगद्यते ।

स्यात्तुटिः संशये स्वल्पे सूक्ष्मैलाकालमानयोः ॥

5 चाटिस्तु कट्फले चञ्च्चां खगमीनविशेषयोः ।

दिष्टं दैवे पुमान् काले दिष्टिर्मुत्परिमाणयोः ॥

स्त्रियां दृष्टिस्तथा बुद्धौ दर्शने लोचनेऽपि च ।

परीक्षार्थे तुलायां च धटश्चूरे धटी मता ॥

नटी हट्टविलासिन्यां नील्यां शैलूषशोणयोः^१ ।

10 पटः पियालवृक्षे स्यात्पटे चित्रपटेऽपि च ॥

पटुस्तु चतुरे दक्षे नीरोगे चाभिधीयते ।

छत्राके लवणे क्लीबं पटोले तु पुमानसौ ॥

पट्टी ललाटभूपायां तथा लाक्षाप्रसादने^२ ।

पट्टः पेयणपाषाणे व्रणादीनां च बन्धने ॥

15 चतुष्पथेऽथ राजादिशासनान्तरपीठयोः ।

पट्टिस्तु पटभेदे स्त्री ललाटे कुम्भिकाद्रुमे ॥

पुष्टिस्तु पोषणे वृद्धौ^३ पुष्टिस्तु परिमार्जने ।

पोटेति गदिता सङ्घिर्या स्त्री पुरुषलक्षणा ॥

फटा फणायां दम्भे च फाण्टः स्यादौषधान्तरे ।

20 बटुः स्याद्देवताभेदे बटुस्तु ब्रह्मचारिणि ॥

भटः स्यात्पामरे पुंसि वीरे चापि भटो मतः ।
 भृष्टिः स्त्रियां मता श्रुत्यारामे चैव तु भर्जने ॥
 अव्यक्तवाचि भ्रष्टं स्यान्म्लाने स्याद्भेद्यगामि तत् ।
 मुष्टिर्बद्धाङ्गुलिकरे तथैव स्त्री 'पलान्तरे ॥

5 यष्टिस्तरौ तु पुंसि स्यात्तथैव भुजदण्डके ।
 द्वयोर्^१हार्लताभाग्योर्मधुकाशस्त्रभेदयोः ॥

रिष्टः खड्गे फेनिले च रिष्टं स्यादशुभेऽपि च ।
 रिष्टिः खड्गे नाऽशुभे स्त्री लाटोऽनुप्रासदेशयोः ॥
 'अंशुके सारिकायां तु लट्वा शाकान्तरेऽपि च ।

10 बटौ दृक्षविशेषे तु वाटो मार्गे दृतिस्थले ॥
 वाटी वनविशेषे स्यात्खदिरेऽद्रौ विटः^२ स्मृतः ।
 तथैव लवणे शङ्खे^३ 'मूषिकेऽपि निगद्यते ॥

विष्टिः कर्मकरे पुंसि भद्राख्ये करणे स्त्रियाम् ।
 प्रेषणे वेतने चापि व्युष्टं कल्ये निगद्यते ॥

15 व्युष्टिः फले समृद्धौ च षष्टिः सङ्ख्यानन्तरे मता ।
 तथा व्रीहिविभेदे च सृष्टिः सर्गे तु योषिति ॥
 सृष्टं तु निश्चिते क्लीबं प्राज्यनिर्मितयोस्त्रिषु ।
 सटा जटाकेसरयोः स्फुटं व्यक्ते विकसरे ॥

व्याप्ते चिषु स्फुटिर्योषित्यादस्फेटामयेऽपि च ।
 20 निर्भिन्ने कर्कटौबीजेऽप्यथ सृष्टं विनिर्मिते ॥

१ लता, इति मा. ।

२ भां, इति मा. ।

३ शुक्रे च, इति मा. ।

४ टिरिति मा. ।

५ मूल, इति मा. ।

युक्तनिश्चितयोः प्राज्ये चिषु सृष्टिस्तु निर्मितौ ।
स्वभावे चापि गदिता हृष्टो रोमाञ्चिते तथा ॥
सहर्षेऽपि प्रहसिते' विस्मितेऽपि निगद्यते ।
इदो वणिकूपथे प्रोक्तो इदौ पुरतटौ मता ॥

- 5 अक्षोटवन्मतः सङ्गिः क्षोटो दृष्टान्तरे क्वचित् ।
॥ इति टटतौयम् ॥

॥ अथ टटतौयम् ॥

अमृष्टमप्रिये प्रोक्तमस्पष्टमपि सङ्कुले ।
अरिष्टमशुभे तक्के स्मृतिकागार आसवे ॥
अशुभे मृत्युचिह्ने चाप्यादितेये तु कुञ्चित् ।
अरिष्टो लशुने निम्बे फेनिले काककङ्कयोः^१ ॥

- 10 अभीष्टमौप्सिते दैवे त्वदृष्टमिति गद्यते ।
अष्टष्टं भौरुणि प्राहुरपटुं मूर्खरोगिणोः ॥
अवटस्तु खिले^२ गर्ते कूपे कुहकजीविनि ।
आदेशिते स्यादादिष्टमाज्ञप्तोच्छिष्टयोरपि ॥
प्रेतादिभिर्गृहीतो यः स आविष्ट इतौरितः ।

- 15 ^३उत्कटं चिषु श्रान्धेऽथाप्युत्कटस्तौव्रमत्तयोः ॥
^४उद्भटः कच्छपे स्वर्येऽप्युच्चटा वीरुधान्तरे ।
उद्भटः स्यादतिप्रौढेऽप्युत्सटो मृगनायके ॥
कर्कटो राशिभेदे स्यात्कुलीरे विहगान्तरे ।
करटस्त्वभगण्डे स्यात्कुसुम्भे निन्द्यजीविनि ॥

१ तिहते, इति मा. ।

२ कोकयोः, इति मा. ।

३ खिले, इति मा. ।

४ उभ, इति मा. ।

५ उन्माद, इति मा. ।

एकादशाहश्राद्धे च दुर्दुरूटेऽपि वायसे ।
 करटो वाद्यभेदे स्यात्कर्कटौ तु फलान्तरे ॥
 शिरोस्थिनि करोटिः स्यात्कर्पटं त्वथ वाससि ।
 कलाटी^१ तु प्रकोष्ठे स्यादित्याहुः पण्डिता जनाः ॥

5 कपटं स्यात्कैतवेऽथ कार्पटो जतुकार्थिणोः ।
 कवाटं च कुवाटं च कपाटे कथितं बुधैः ॥
 किलाटः शोषितक्षीरपिण्डे स्त्रुरभिरिष्यते ।
 कौकटो देशभेदे स्यान्निःस्वकृपणयोरपि ॥
 कुरुण्टी दारुपुत्र्यां स्याज्जिह्वाम्लानप्रभेदयोः ।

10 कुक्कुथन्तचर्यायां कुक्कुटश्चरणायुधे ॥
 निषादशूद्रयोः पुत्रे तृणोल्कायां च कुक्कुभे ।
 मनःशिलायां कुलटौ नैपाल्यामथ योषिति ॥
 स्वैरिण्यां, च कृपीटं तु मतं जठरतोययोः ।
 कृकाटोऽवयवे कापि केशटो हर्यजौ कणे^२ ॥

15 'कोयष्टिः कथितः शब्दवेदिभिर्जलकुक्कुभे ।
 अकेशमूर्ध्नि खल्वाटः खर्वटः कण्टकावृते ॥
 खर्वटो ग्रामभेदेऽपि घरदृश्चाश्रमयन्त्रके ।
 चर्पटः स्फारविपुले चपेटेऽपि च पर्पटे ॥
 चक्राटो विषवैद्ये च धूर्तदीनारयोरपि ।

20 चिपिटः स्यात्खाद्यभेदे तथा पिष्टिकविस्तृते^३ ॥

१ कलाचौ, इत्यपरे ।

२ केशाटो जन्तुभिद्यपि, इति मा. ।

३ इदं पद्यं माटकायां टचतुर्थं आसीत् । ४ पिष्टलविस्तृते, इति मा. ।

चर्वटा व्रीहिभेदे स्याच्चर्वटी पण्ययोषिति ।
चिरण्टी तु सुवासिन्यां स्याद्वितीयवयःस्त्रियाम् ॥
वार्ताकुपुष्पे जकुटं^१ पुंसि स्यान्मलये शुनि ।
चङ्कटं स्याच्छिष्यभेदे धौताञ्जन्यां च योषिति ॥

5 चिकूटः शैलभेदे स्याच्चिकूटं लवणेऽब्धिजे ।
चिपुटा स्यान्मल्लिकायां सूक्ष्मैलाचिरुतोरपि ॥
सतीलके^२ तथा तीरे चिपुटः समुदाहृतः ।
दार्वाटं तु मन्त्रवेश्मन्याहुर्दृढतरा नराः ॥

द्रोहाटो मृगलुब्धे स्यान्नाथाभेदे च कथ्यते ।
10 तथा वैडालव्रतिके धाराटश्चातकाश्वयोः ॥
निष्कुटः स्याद्गृहीद्याने केदारे च कवाटके ।
निर्दटः स्याद्वयाश्रन्ये निर्दिष्टो निष्प्रयोजने ॥
परापवादरक्ते च वाच्यलिङ्गोऽयमिष्यते ।
बहुमानुपमङ्गीर्णे स्थले निर्मुटमुच्यते ॥

15 पुरोटिः पुरसंस्कारे गदिता तत्त्ववेदिभिः ।
पर्यटः स्याद्भक्ष्यभेदे तथोक्तो भेषजान्तरे ॥
प्रवेष्टमन्तश्चेभानां दन्तमांसं विदुर्बुधाः ।
पर्कटी नूतनफले तथा च स्रक्षपादपे ॥
परौष्टिः परिचर्यायां प्राकाम्येऽन्वेषणेऽपि च ।

20 पाचटः कर्पटे^४ पुंसि कृशे स्यादभिषेयवत् ॥

१ ऊटं, इति मा. ।

२ नके, इति मा. ।

३ कोशान्तरे पुंस्त्रियम् ।

४ स्रव, इति मा. ।

५ पाचाटः पर्यटे, इति मा. ।

पिच्छटः स्यान्नेचरोगे क्लीबं सौसकरङ्गयोः ।

भावाटः कामुके साधौ निवेशे भावके नटे ॥

भाक्कटः स्याच्छैलभेदे तथैव च भूषान्तरे ।

मर्कटौ स्यात्तु चक्राङ्गां^१ मर्कटस्य च योषिति ॥

5 करञ्जे श्रुकशिख्यां च तथा वानरलूतयोः^२ ।

मोरटं तु भवे^३ दिक्षुमूलाङ्कोटप्रसूनयोः ॥

मोरटं सप्तरात्रोर्ध्वक्षीरे मूर्ध्ना तु मोरटा ।

वरटौ हंसयोषायां गन्धोल्यामपि गद्यते ॥

वर्णाटो गायने चिचकरे स्त्रीकृतजीवने ।

10 विकटा वज्रवाराङ्गां चिषूरुविकरालयोः ॥

शब्दविज्ञैर्निगदितो विपाटस्तु पतत्रिणि ।

वेकटः स्यान्मछभेदे यूनि वैकटिकेऽपि च ॥

शकटं रथभेदे^४ स्याच्छाकटस्तस्य वोढरि ।

शाकटं धवदक्षे^५ऽपि निगदन्ति च पूस्यपि ॥

15 शैलाटो देवले सिंहे^६ शुक्लकाचकिरातयोः ।

समष्टिर्मेलने प्रोक्ता संसृष्टमपि सङ्गते ॥

वमनादिविशुद्धेऽपि स्वादिष्टं स्वनियोजिते ।

स्वादिष्टं चापि गदितं यत्स्यात्त्वादुरसाचितम् ॥

॥ इति दृढतीयम् ॥

१ मूर्पशिख्यां स्यादिति ।

२ दिक्षुमूलकोट इति मा. ।

३ शलावस्त्रे, इति मा. ।

४ पुंसोति शेषः ।

५ शकटं रथभेदे, व्यनक्ति चेति परे ।

६ शुक्लकाक, इति मा. ।

॥ अथ टचतुर्थम् ॥

उरःकुटं तु बालोपवीते शब्दविदो विदुः ।

उच्चिक्लटो मौनभेदे तथा कोपनपूरुषे ॥

करहाटोऽञ्जकन्दे स्यात्पुष्पवृक्षप्रभेदयोः ।

कार्यपुटस्तु चार्वाकोन्मत्तानर्थकरेषु च ॥

5 कामकूटस्तथा वेश्याप्रिय'विश्रमयोरपि ।

कुटन्नटस्तु स्योनाके कैवर्त्या अपि मुस्तके ॥

कुण्डकौटस्तु चार्वाके वचनाभिन्नपूरुषे ।

पतितब्राह्मणीपुत्रे तथा दासीरतेऽपि च ॥

खञ्जरीटः पक्षिभेदे, खङ्गरीटस्तु गद्यते ।

10 फलकेऽप्यसिधारास्थव्रतधारिणि पूरुषे ॥

गाढमुष्टिस्तु कृपणे कृपाणेऽपि निगद्यते ।

चक्रवाटः क्रियारोहे पर्यन्ते^१ च शिखातरौ ॥

चतुःषष्टिः कलासङ्ख्याप्रभेदे बह्वृचेऽपि च ।

विद्याविस्थातविभवे भण्डे चाटुपटुः स्मृतः ॥

15 नारकीटोऽश्मकीटे स्यात्खदत्ताशाविहन्तरि ।

परपुष्टः पिके चान्यपुष्टे स्यादाच्यलिङ्गवत् ॥

परपुष्टा वारनार्या प्रतिरुष्टं द्विकर्षिते ।

गर्ह्ये च, प्रतिस्फुटस्तु प्रत्यास्थाते च प्रेषिते^२ ॥

रामाश्रमे पञ्चवटी क्लीबे बालोपवीतके ।

20 मुखम्पटो^३ याचके तु गदितो वसुकीटवत् ॥

१ विद्, इति मा. ।

२ वर्ते, इति मा. ।

३ प्रस्थाते प्रेषितेऽपि च, इति मा. ।

४ चो, इत्यन्यत्र ।

यज्ञस्थामे यज्ञवाटं राहृच्छिष्टं रसोनके ।
 वर्कराटः कटाक्षे स्यात्तरुणादित्यरोचिषि ॥
 नारीपयोधरोत्सङ्गकान्तदन्तनखक्षते ।
 शिपिविष्टस्तु खलतौ हरौ दुश्चर्मणीश्वरे ॥

5 उक्तः श्रुतिकुटुः प्राञ्चलोहेऽहौ पापशोधने ।

॥ इति टचतुर्थम् ॥

॥ अथ टपञ्चमम् ॥

नवोढावस्त्रमानन्दपटमिच्छन्ति स्वरयः ।
 ग्राहे जलकिराटश्च गदितस्तत्त्ववेदिभिः ॥
 अथ 'स्याद्दशनोच्छिष्टः निश्वासाधरचुम्बयोः ।
 प्रासादकुक्कुटः सङ्गिर्मतो गृहकपोतके ॥

10 चिचोक्तौ पुष्पशकटीं वदन्ति निपुणा जनाः ।

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये टान्तवर्गः ॥

॥ अथ ठान्तवर्गः ॥

॥ अथ ठैकम् ॥

श्री(?)ठः श्रून्ये ॥

॥ इति ठैकम् ॥

॥ अथ ठद्वितीयम् ॥

कठःस्वर ऋचां भेदे स्यात्तदध्येतृवेदिनोः ।
मुनिभेदे वारिपण्यां तथा स्यात्प्रसभेऽपि' च ॥

कण्ठो ध्वनौ सन्निधाने गले मदनभूरुहे ।
काष्ठा दारुनिशायां स्यात्कालमानप्रभेदयोः ॥

5 दिशि च स्थानमात्रेऽपि काष्ठमाख्यातमिन्धने ।
कुष्ठं रोगे पुष्करे^१ च कुठः स्याद्दृक्षमात्रके ॥

तत्रैव कुठिरित्युक्तः कुण्डोऽकर्मण्यमूर्खयोः ।
कोष्ठः कुसूले चात्मीये मध्ये कुष्ठेर्गृहस्य च ॥

गोष्ठौ सभायां संस्त्रापे गोष्ठं गोस्थानके मतम् ।
10 ज्येष्ठा लक्ष्म्यग्रजायां स्याद्गृहगोधर्शयोर्मता ॥

ज्येष्ठो मासविशेषेऽपि श्रेष्ठे वृद्धे च कल्पितः ।
निष्ठा निष्पत्तिनाशान्तयाज्जानिर्वहणेषु च ॥
प्रष्ठः श्रेष्ठेऽग्रगे^२ चैव स्त्रियां चाण्डालिकौषधौ ।
पाठस्तु पठने स्यातो विद्वकर्ण्यां तु योषिति ॥

15 पृष्ठं चरमगात्रेऽपि देहस्यावयवान्तरे ।
वण्ठः कुन्तायुधे खर्वेऽप्यकृतोद्वाहपूरुषे ॥
शठो मध्यस्थपूरुषे तथा धत्तूरधूर्तयोः ।
शोठोऽलसे च मूर्खे च श्रेष्ठो वैश्रवणे वरे ॥

१ कोशान्तरे वृष्टशब्द पर्यायो ।

२ सुगन्धे, इति मा. ।

३ खगे, इति मा. ।

षष्ठी कात्यायनीषष्ठोस्तथा षष्ठां च पूरणे ।
इठः स्यात्प्रसभे प्रश्न्यां हेठो बाधाविहेठयोः ॥

॥ इति ठद्वितीयम् ॥

॥ अथ ठद्वतीयम् ॥

अम्बष्ठो देशभेदे च विप्राद्वैश्यासुतेऽपि च ।
स्त्रियां तु स्यादम्बलोण्यां पाठायूथिकयोरपि ॥

5 अपष्ठुस्तु भवेत्काले वामे^१ स्यादन्यलिङ्गकः ।
कमठः कच्छपे भाण्डभेदे तु कमठं मतम् ॥
कनिष्ठोऽल्पेऽनुजे यूनि कनिष्ठा दुर्बलाङ्गुलौ ।
जरठः कर्कशे पाण्डौ कठिने त्वभिधेयवत् ॥
नर्मठश्चुबुके षिङ्गे प्रतिष्ठा गौरवे क्षितौ ।

10 स्थाने च यागनिष्पत्तिचतुरक्षरपद्ययोः ॥
प्रकोष्ठो मणिबन्धस्य कुर्परस्यान्तरेऽपि च ।
भूपकक्षान्तरेऽपि स्याल्लघिष्ठो बालकल्पके ॥
वसिष्ठो मुनिभेदे स्याद्वरिष्ठं मरिचे मतम् ।
वरिष्ठः स्यादुरुतरे प्रवरे तित्तिरावपि ॥
15 ताम्रे चाथ मकुष्ठस्तु ब्रीहिभेदेऽपि मन्यरे ।
वैकुण्ठः स्याद्विष्णुलोके तथा विष्णौ शतक्रतौ ॥
श्रीकण्ठो^२ देशभिद्युग्रे साधिष्ठोऽतिदृढार्ययोः ।

॥ इति ठद्वतीयम् ॥

॥ अथ ठचतुर्थम् ॥

कलकण्ठः कलरवे हंसे 'पारावते पिके ।
कालकण्ठस्तु दात्यूहे कलविङ्के च खञ्जने ॥
तथा स्यात्खण्डपरशौ मयूरे पीतसारके ।
कालपृष्ठं कर्णचापे तथा कोदण्डमाचके ॥

- 5 कालपृष्ठस्तु सारङ्गविशेषे कङ्कपक्षिणि ।
कलविङ्के चित्रपृष्ठो निर्दिष्टः शब्दवेदिभिः ॥
जम्बीरे स्यादन्तशठः कपित्थे कर्मरङ्गके ।
नागरङ्गेऽपि चाङ्गेर्यां भवेदन्तशठाऽपि^१ च ॥
नीलकण्ठः शिवे 'केकिदात्यूहे खञ्जनेऽपि च ।
10 पूतिकाष्ठं तु सरले मतं तद्देवदारुणि ॥
सूचकण्ठः खञ्जरीटे कपोते वाडवेऽपि च ।
हारिकण्ठः परभृते हारान्वितगलेऽपि च ॥
क्षीरकण्ठो बालके च तथैव च निरक्षरे ।

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये ठान्तवर्गः ॥

॥ अथ ठान्तवर्गः ॥

॥ अथ डेकम् ॥

डः पुमान् 'वाडवाम्नौ स्याद्वाकिन्यामपि च स्त्रियाम् ॥

१ पास, इति मा. ।

२ शठेऽपि, इति मा. ।

३ केके, इति मा. ।

४ चाटवाम्नौ, इति मा. ।

॥ अथ उदितोयम् ॥

अडः स्यादुद्यमे त्वण्डं मुष्के पेश्यां नपुंसके ।

ईडा स्तुतौ यज्ञपात्रे नाद्यां च बुधयोषिति ॥

वसुमत्यां सौरभेय्यां वचने चापि कथ्यते ।

काण्डो मदे तु कार्श्ये स्यात्काण्डूः प्रोक्ता तु रुग्भिदि ॥

5 काण्डं नाले तरुस्कन्धे बाणेऽवसरनीरयोः ।

कुत्सिते वृक्षभिन्नाडीवन्दे रहसि गद्यते ॥

क्रौडा केलिप्रकारे च स्यात्खेलाज्ञानयोरपि ।

कुण्डं देवजलाधारे मानभेदेऽग्निकेतने ॥

पतिवत्नीसुते जारात्^१ कुण्डी^२ प्रोक्ता कमण्डलौ ।

10 क्रोडो मन्दे पुरे क्रोडो न पुमानङ्गरक्षसोः ॥

क्रोडः सूकरमातङ्ग्योः^३ क्रोडं क्रोडा च वक्षसि ।

खण्डोऽस्त्री शकले चेक्षुविकारमणिदोषयोः ॥

खण्डी मानान्तरे खेडा रुजायां च निगद्यते ।

खदे^४ खेडो निगदितः खोटवच्छब्दवेदिभिः ॥

15 गडस्तु^५ सेचने गण्डः खड्गिन्यपि निगद्यते ।

वरे^६ योगप्रभेदे च वीथ्यङ्गे पिटकेऽपि च ॥

चिन्ववीरकपोलेषु हयभूषणबुद्धे ।

गडुः पृष्ठगुडे कुब्जे गडो मौनान्तराययोः ॥

१ वसन, इति मा. ।

२ कुण्ड इति शेषः ।

३ खडा, इति मा. ।

४ खण्डे, इति मा. ।

५ सौव, इति मा. ।

६ ग्रहे, इति मा. ।

गुडः स्यादिष्टुविठतौ हस्तिमन्नाहगोलयोः ।
 गुडा सुद्धां तु गदिता गुलिकायां तु योदिता ॥
 गोण्डः पामरजातौ च वृद्धनाभौ च वाच्यवत् ।
 चण्डस्तु दैत्यभेदे स्यात्तिन्तिडं यमकिङ्करे ॥

5 चण्डोऽतिकोपने चण्डौ मृडान्यां कोपनस्त्रियाम् ।
 चण्डा धनहरीशङ्खपुण्योस्तीव्रे तु वाच्यवत् ॥

चृडा शिखायां बलभौ तथा बाहुविभूषणे ।
 चोडो देशविशेषे स्यादपि प्रावरणान्तरे ॥

जडो मूर्खे हिमग्रस्ते शूकशिम्ब्यां जडा मता ।

10 ताडस्तु ताडने घोषे मुष्टिमेयतृणादिषु ॥
 ताडौ पचद्रुमे चाथ मुखे तुण्डमुदीर्यते ।
 त्रुडा तोडा ताडने स्यादण्डोऽस्त्री लगुडं पुमान् ॥

व्यूहभेदे प्रकारण्डेऽश्वे कोणमन्यानयोरपि ।
 सैन्ये काले कालमाने चण्डांशोः पारिपार्श्वके ॥

15 दमे यमेऽभिमाने चोपायभेदे च कौर्त्तितः ।
 दण्डो मानार्थको यः स्यात्सविंशतिशताङ्गुलः ॥

व्यूहभेदेऽपि कथितो द्राडो विशरणे मतः ।
 ध्राडोऽपि स्याद्विशरणे तृणभेदे नडो मतः ॥

नलवच्छब्दभेदज्ञैर्नाडी नाले व्रणान्तरे ।

20 शिरायां गण्डदूर्वायां चर्यायां कुहनस्य च ॥
 तथा षट्क्षणकालेऽपि नीडं स्थानकुलाययोः ।
 पण्डः पण्डे धियां पण्डा पाण्डस्तु नृपतौ मिते ॥

पिण्डः सान्द्रे बले बोले गृहाङ्गे जीवनायसोः ।

देहेऽपि च जपापुष्पे निवापे सिल्हकेऽप्यथ ॥

पिण्डी त्वलाबुखर्जूरतगरेषु च कथ्यते ।

पौडा कृपाशिरोमालाऽपमर्दसरलद्रुषु ॥

5 भाण्डं पात्रेऽश्वभूषायां भूषामात्रे वणिग्धने ।

भण्डः कुशीलवे मण्डः शाकभेदे च मस्तुनि ॥

पञ्चाङ्गुले त्वामलक्यां मण्डा स्यात्सारपिच्छयोः ।

अस्त्रियां, दैत्यभेदे तु मुण्डः स्यान्मुण्डिते चिषु ॥

मुण्डा चौषधभेदे स्त्री मुण्डा स्याद्विधवास्त्रियाम् ।

10 मस्तके त्वस्त्रियां, रण्डा मूपपर्यधवास्त्रियोः ॥

रोडः श्लोभे भवेत्पुंसि तृप्ते स्याद्वाच्यलिङ्गकः ।

वण्डा तु पांशुलायां स्यात्त्रिषु हस्तादिवर्जिते ॥

वण्डो विभागे वाडः स्यादालवे, सर्पहिंसयोः ।

व्याडः शुण्डा पानगृहहस्तिहस्तसुरासु च ॥

15 अप्यम्बुहस्तिनीवेश्यास्वपि, शण्डो रुजाविधौ ।

सङ्घाते च भवेच्छाडा श्लाघावचसि योषिति ॥

शैडाऽनादौ भवेच्छौण्डो मदमत्ते च विश्रुते ।

शौण्डी भवेत्तु पिप्पल्यां घण्डं पद्मादिसंहतौ ॥

आह्वाने तु भवेद्धण्डे नाव्योक्तौ स्वसखीं प्रति ।

20 हुण्डः स्यादथ सङ्घाते हुण्डमावरणे तथा ॥

हरणे च हुडाह्डो गतौ हेडस्त्वनादरे ।

हेडा चाथ गतौ होडा श्लेडः कर्णामयध्वनौ ॥

गरले शङ्करे' चापि लोहितार्कफले तथा ।
 छेडं तु घोषपुष्पे स्यात्तथैव च दुरामदे ॥
 छेडा वंशशलाकायां सिंहनादे तु योषिति ।
 कुटिले वाच्यलिङ्गः 'स्याद्वंशशल्येऽपि च स्त्रियाम् ॥
 ॥ इति डटतीयम् ॥

॥ अथ डटतीयम् ॥

- 5 आमण्डं प्राहुरेरण्डे मण्डवत्तद्विदो जनाः ।
 करण्डी मारिकायां स्यात्तस्यां चिचपदा यथा ॥
 करण्डो मधुकोशामिकारण्डेषु दलाढके ।
 कुरण्डोऽपि च दीर्घादिसुरज्येष्ठे च संमतः ॥
 तथा निगदिता स्त्री च करण्डोच्चतरा वकाः ! ।
- 10 कृष्माण्डो 'गणभेदेऽपि भृणे कर्कारुकेऽपि च ॥
 कृष्माण्डी त्वौषधीगौर्योः कोदण्डो नीवृदन्तरे ।
 कार्मुके भ्रुवि, सर्पारौ गरुडो गारुडं पुनः ॥
 सर्पमन्त्रे मरकते तरण्डस्त्वान्नवे मतः ।
 बडिशौस्तत्रसम्बद्धवस्त्रकाष्ठादिनिर्मिते ॥
- 15 नौकायामपि न स्त्री स्याच्चामुण्डा देवतान्तरे ।
 तित्तिडी स्यात्तु चिञ्चायां तथा वृक्षाम्बुकेऽपि च ॥
 'द्राविडः स्याज्जनपदे सङ्ख्याभिद्वेधमुख्ययोः ।
 निर्गुण्डी नीलशेफाल्यां सिन्धुवारद्रुमेऽपि च ॥

१ कुरले, इति मा. ।

२ स्यादपौदंशप्रकल्पके, इति मा. ।

३ गज, इति मा. ।

४ द्रवि, इति मा. ।

प्रचण्डो दुर्वहे श्वेतकरवीरे प्रतापिनि ।

प्रकाण्डो विटपे शास्त्रे मूलशाखान्तरे तरोः^१ ॥

शस्त्रे पिचिण्ड उदरे पशोरवयवे पुमान् ।

पूत्यण्डः स्यात्पूतिकीटे तथा जन्वन्तरेऽपि च ॥

5 पोगण्डः स्याद्द्वयोर्भेदे तथा पौगण्ड ईरितः ।

भृशण्डायुधभेदे स्याद्भेरुण्डा देवतान्तरे ॥

तथैव यक्षिणीभेदे वाच्यवत् भयानके ।

मारुण्डोऽण्डे भुजङ्गीनां मार्गे गोमयमण्डले ॥

मार्तण्डः स्यादुष्णरश्मौ क्रोडेऽपि परिकीर्तितः ।

10 वरण्डो मुखरोगे स्याद्वरण्डा^२ तु निगद्यते ॥

सारिका^३ वर्त्तिशस्त्रभिद्बहुधेनुषु योपिति ।

वितण्डा व्यर्थवादे स्यात्^४ त्कच्चीशके शिलाह्वये ॥

करवीर्यां च कथिता शिखण्डो बर्हचूडयोः ।

शरण्डस्तु पुमान् धूर्ते सरटे भूषणान्तरे ॥

15 शिखण्डौ ना कुक्कुटे^५ स्याद्भ्राज्जेयारिमयूरयोः ।

सिंहण्डवच्च सेहण्डो वृक्षभेदे निगद्यते ॥

॥ इति उदत्तौयम् ॥

१ योरिति मा. । २ तण्डा, इति मा. । ३ बालिशस्त्रौ, इति मा. ।

४ कट्टी, इति मा. । ५ कपाले, इति मा. ।

॥ अथ उच्यते ॥

अपोगण्डस्तु शिशुके विकलाङ्गेऽतिभौरुके ।
गलशुण्डी तु रुग्भेदे गृहनीडो वृषायणे' ॥
गौरीपिण्डा रोचनायां गदिता शब्दवेदिभिः ।
चक्रवाडस्त्वद्रिभेदे चक्रवाडन्त मण्डले ॥

- 5 जलरण्डो जलावर्ते पयोरेणौ भुजङ्गमे ।
'देवताडस्तु जीमूते सैहिकेये हुताशने ॥
उत्वातकेलिः शृङ्गाद्यैर्वप्रक्रीडा निगद्यते ।
स्यात्तु वातगुडो^१ वात्यावातशोणितयोरपि ॥
पिच्छलस्फोटिकायां च वामायामपि योषिति ।
10 शब्दविद्विर्निगदितो हरिमण्डोऽतिमुक्तके ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये डान्तवर्गः ॥

॥ अथ ढान्तवर्गः ॥

॥ अथ ढद्वितीयम् ॥

गाढं शुण्यां क्षुद्रकूपे लवणेऽपि निगद्यते ! ।
गूढं रहसि गुह्ये च संवृते पुनरन्यवत् ॥
'दाढा स्यादपि दंष्ट्रायामभिलाषे च कीर्त्यते ।
ढढः प्रगाढे स्थूले च नितान्ते बलवत्यपि ॥

१ ने, इति मा. ।

२ जल, इति मा. ।

३ खुडा, इति मा. ।

४ क. पु० (दा) ।

माढिर्देन्यप्रकाशेऽपि पत्रभङ्गौ^१ च गद्यते ।
 मूढः स्यात्तन्द्रिते बाले स्थूणायां मेढिरुच्यते ॥
 राढः स्याद्देशभेदेऽपि स्त्रियां स्यात्सूक्ष्मशोभयोः ।
 रूढो जाते प्रसिद्धे च बाढं दृढप्रतिज्ञयोः ॥

- 5 व्यूढः स्यात्संहतौ चापि विन्यस्ते पृथुलेऽपि च ।
 वोढा भारवहे सूते षण्डः स्यात्पुंसि गोपतौ ॥
 आकृष्टाण्डे वर्षवरे^२ तृतीयप्रकृतावपि ।
 षोढा तु षट्प्रकारे स्यात् 'सोढा शक्ते निगद्यते ॥
 तितिक्षासंयुते चापि सोढा स्यादभिधेयवत् ।

॥ इति ढद्वितीयम् ॥

॥ अथ ढद्वितीयम् ॥

- 10 अधूढा कृतसापत्न्यनार्यामधूढ ईश्वरे^३ ।
 आषाढो मलये मासे दण्डे च व्रतिनामपि ॥
 आषाढात्वृक्षभेदेऽपि विद्वद्भिर्गदिता स्त्रियाम्^४ ।
 आषाढी शुचिपूर्णायामालीढं त्वशिते त्रिषु ॥
 तथा स्यात्पादविन्यासविशेषे शस्त्रधारिणाम् ।
 15 ऊढे^५ स्थूलेऽप्युदूढः स्यादुपोढो निकटोढयोः ॥
 प्रगाढः कच्छदूढयोः प्रमीढो मूत्रिते घने ।
 प्ररूढो जठरे बद्धमूले^६ वारूढ इत्ययम् ॥

१ झे, इति मा. । २ घरे, इति मा. । ३ ख. धो ।

४ त्वामधूढस्तु महेश्वरे, इति मा. ।

५ ख. पु० पाठः ।

६ रूढे, इति मा. ।

७ ख. चा ।

वस्त्राञ्चले पञ्जरेऽग्नौ कपाटे शम्बलेऽपि च ।
 विगूढो गर्हिते गुप्ते विरूढोऽङ्कुरिते तथा ॥
 जातेऽपि त्रिषु संरूढः प्रौढेऽप्यङ्कुरिते त्रिषु ।
 'समूढः पुञ्जिते भुम्ने मद्यो जातेऽनुपसृते' ॥

॥ इति ढटतौयम् ॥

॥ अथ ढचतुर्थम् ॥

5 अध्यारूढः समारूढेऽभ्यधिके वाच्यलिङ्गकः ।
 प्रत्यालौढस्तु 'चरणन्यामभेदेऽशिते त्रिषु ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये ढान्तवर्गः ॥

॥ अथ णान्तवर्गः ॥

॥ अथ णदितौयम् ॥

अर्णो वारिण्यणुर्व्रीहौ स्याल्लेशे परमाणुके ।
 अणिराणिवदक्षाग्रकीले स्याद'श्रिसीमयोः ॥
 उष्णः स्यादातपे ग्रीष्मे दक्षे चोर्णा तु मेघजे ।
 10 लोमि भ्रूमध्यगावर्त ऋणं देये निगद्यते ॥
 रणो मृगविशेषेऽथ स्यात्कर्णस्तु पृथ्यासुते ।
 सुवर्णालौ श्रुतौ चापि कर्णौ तु स्यन्दने मतः ॥

१ गुप्ते. इति मा. । २ ख. सं. । ३ क. स्तते । ख. ष्ण. इति मा. ।
 ४ ख. श. । ५ क. मिसी. ख. मिषो. इति मा. ।

कणा जीरककुम्भीरमक्षिकापिप्पलीषु च ।
कणस्तु धान्याद्यंशे 'स्यादतिस्त्रक्ष्मे कणो रवे ॥

काणश्च, विकृताक्षे तु काण इत्यभिधीयते ।
कौर्णं छन्नेऽपि विक्षिप्ते हिंसितेऽपि च वाच्यवत् ॥

5 कृणिस्तुन्नकटक्षे स्याच्छिन्नहस्ते च कुक्कुरे ।
कृष्णस्तु वायसे विष्णौ व्यासे भीमानुजेऽपि च ॥

मेचके त्वन्यवत्कौबे कालायसमरीचयोः ।
कृष्णा तु द्रौपदीद्राक्षाकणानीलीनदीष्वपि ॥

कोणस्तु लगुडेऽस्रौ च मतो वीणादिवादने ।
10 गृहादीनामेकदेशे वाद्यभेदे च गद्यते ॥

गणः समूहे प्रमथे^१ सङ्ख्यासैन्यप्रभेदयोः ।
गौर्णं गिलितमात्रेऽपि स्याद्भृतेऽपि च वाच्यवत् ॥

गुणोऽप्रधाने रूपादौ सूदे मौर्व्यां वृकोदरे ।
सूत्रे सत्त्वादिसन्ध्यादिविद्यादिहरितादिषु ॥

15 'शौर्यादौ च तथा त्यागधिषणावृत्तिरज्जुषु ।
गुणी गुणानामाधारे द्रव्यमात्रेऽपि वाच्यवत् ॥

गेष्णुर्नटे गायने च गोणः शुष्कफले मतः ।
गोणी तु वृषवाहिन्यां घ्राणं घ्रातेऽन्यलिङ्गवत् ॥

१ ख. पु० स्थान्मार्गणे च ।

२ क. धमे ।

३ ख. पु० विद्यादौ, इति मा. ।

नासिकेन्द्रिययोः क्लीबं घृणः कौटान्तरे मतः ।

घृणा जुगुप्साकृपयोर्घृणी रश्मौ प्रकीर्त्यते ॥

पोचितुरङ्गयोर्घोणी नासायां तु 'मता स्त्रियाम् ।

चणस्तु हरिमन्ये स्याच्चौणं क्लीबे कृते मतम् ॥

5 चूर्णो चोक्ता कपर्देऽपि चूर्णो धूलौ निगद्यते ।

क्षारभेदे, च चूर्णं स्यात्सुवासयुक्तिके तथा ॥

'जर्णश्चन्द्रे तरुभिदि जिष्णुरर्जुनशक्रयोः ।

जित्वरे चाथ जीर्णं तु परिपक्वपुराणयोः ॥

जूर्णो धान्यविशेषे स्याज्झरिणः क्रमुकभिद्यपि ।

10 तर्णः पोते परिचारे चारणः स्याद्रक्षितेऽपि च ॥

चारणं तु चायमाणायां तारणं तृणमये मतम् ।

तीर्णः^१ स्यात्तु समुत्तीर्णं नद्यादौ वाच्यलिङ्गवत् ॥

तीक्ष्णं सामुद्रलवणे तिग्मात्मत्यागिनोरपि^२ ।

तीक्ष्णो यवाग्रजे क्लीबं विषलोहाजिमुष्कके ॥

15 तूणी नौल्यां निषङ्गे ना तूणं तु त्वरितेऽव्ययम् ।

तृष्णा 'तर्षलिप्सयोः स्यात्तृणं तु यवसे मतम् ॥

'दीर्णं तु 'दारिते भीते द्रुणं चापे निगद्यते ।

तथा मतोऽलिनि द्रुणो 'द्रोणीकच्छपयोर्द्रुणी ॥

१ घोणा, इति शेषः । २ ख. जु । ३ ख. र्ण ।

४ त्रिष्विति शेषः । ५ ख. तर्षलिप । ६ ख. तौ ।

७ ख. ता । ८ द्रोणीकच्छप्योरिति न्याय्यम् ।

देषुस्तु दुर्दमे^१ दातर्यपि द्रोणः कृषीपतौ ।
 द्रोणश्च मानभेदेऽपि कृष्णकाके स्थलान्तरे ॥
 स्त्रियां काष्ठाम्बुवाहिन्यां गवादन्यामपीरितः ।
 धृष्णुर्धृष्टे निगदितो नेष्णु ! नेतरि कौर्त्तितः ॥

- 5 पर्यं पक्षे पलाशेऽपि ^२पर्यः स्यात्किंशुकद्रुमे ।
 पणो वराटमाने स्यान्मूल्ये कार्पापणे ग्लहे ॥
^३क्रय्यशाकादिके द्यूतव्यवहारे भृतौ धने ।
 पार्ष्णिस्तु पादावयवे सैन्यपृष्ठोन्मदस्त्रियोः ॥
 प्राणोऽनिले बले बोले हृन्मरुत्काव्यजीवयोः ।
 10 पुंभूम्नि वाऽसुषु प्राणाः पूरिते वाच्यलिङ्गकः ॥
 प्राणौ तु चेतने प्रोक्तः करे पाणिर्निगद्यते ।
 प्राह्लो दिनस्यादिभागे तृतीयांशेऽपराह्लवत् ॥
 पूर्णः शक्ते^४ समग्रे च पूरिते त्वभिधेयवत् ।
 फणा फटे फणौ सर्पे फाणिर्गुडकरम्बयोः ॥

- 15 डिण्डीरे तु भवेत्फणो बाणः कृष्णकुरण्टके ।
 बाणः^५ स्यान्नोस्तने दैत्यविशेषे केवलेऽपि च ॥
 सायके मूर्त्तिभेदे च भ्रिण्ण्यां बाणा निगद्यते ।
 बाणा च बाणमूलेऽपि नदीभेदे च गद्यते ॥
 भाणो नाटकभेदे स्याद्भूष्णुर्भवितरि स्मृतः ।
 20 स्याद्भर्भडिभयोर्भूणो मणिर्मुक्ताश्मजातिषु ॥

१ गमे. इति मा. ।

२ ख. गं ।

३ ख. क्रय ।

४ ब्दे, इति मा. ।

५ ख. गं ।

माणिः 'पञ्चशिरायां स्यात्स्त्रियां विबुधसंमता ।

मोणः 'शुष्कफले नक्रमक्षिकाऽहिकरण्डयोः' ॥

रणः कोणे कणे पुंसि समरे पुन्नपुंसकम् ।

रौणं स्मृते तु रुणं स्याद्भमे रेणुस्तु पर्पटे ॥

5 धृलौ पुष्पपरागे च लोणी स्यादौषधान्तरे ।

वणः श्लते निगदितो वर्णो विप्रादिषु स्मृतः ॥

शुक्लादौ च मतो वर्णो यशोगुणकथासु च ।

स्तुतौ ना न स्त्रियां रूपभेदाक्षरविलेपने ॥

ब्रह्मचारिणि वर्णो स्याल्लेखने चित्रकारके ।

10 वाणिर्वृतौ निगदिता वाणिर्मूल्ये बलाहके ॥

वाणी स्याच्छ्रुतिभारत्योर्विष्णुर्व्यापकशार्ङ्गिणीः ।

वस्त्रक्यां विद्यति तथा वीणा निगदिता बुधैः ॥

वृष्णान्तपान्तरे प्रोक्तस्तथा पाखण्डि(चण्ड!)योः ।

वृक्कणं छिन्ने निगदितं वेणिर्नद्यन्तरे स्त्रियाम् ॥

15 वेणी केशस्य बन्धे स्यान्नद्यां देशान्तरेऽपि च ।

देवताडं च वेणुस्तु त्वक्क्षारे च नृपान्तरे ॥

शणस्त्वक्क्षारके प्रोक्तः श्राणं पक्वेऽप्युदीरितम् ।

श्राणा तु स्याद्यवाग्वां स्त्री श्राणो मापचतुष्टये ॥

लोहादीनां च निकषे शाणी प्रावरणान्तरे ।

20 शौणं क्तिन्ने मतं शिल्पिसंहतौ श्रेणिरुच्यते ॥

१पङ्क्तौ तथा सेकपात्रे प्रवदन्ति मनीषिणः ।
 समानार्थे च शोणस्तु कृशानौ श्योनकेऽपि च ॥
 लोहिताश्वे नदे कोकनदच्छाये तु वाच्यवत् ।
 श्रोणः पङ्क्तौ स्मृतः श्रोणी कथिताऽवयवान्तरे ॥

- 5 स्थाणुर्ध्रुवे हरे कौले स्थिरे स्थाणुरपीध्यते ।
 स्थूणा स्तम्भे लोहमूर्तावङ्कुशे तु शृणिर्मता^१ ॥
 १लज्जावति ह्रीण इति गदितः शब्दवेदिभिः ।
 ह्रीणं ह्रीते वाच्यवत्स्याद् ह्रणो देशान्तरे मतः ॥
 क्षणः पर्वोत्सवे काले निर्व्यापार^२स्थितावपि ।
 10 १क्षीणस्तु हासमापन्ने क्षुणं स्यान्निश्चयार्थके ॥
 क्षोणी धरण्यां निर्दिष्टा पूजायामर्हणे मता ।

॥ इति णदितौयम् ॥

॥ अथ णदितौयम् ॥

- अरणिर्वह्निमन्ये ना द्वयोर्निमन्थ्यदारुणि ।
 अरुणः कुष्ठभेदे ना सन्ध्या^१रागेऽर्कसारथौ ॥
 अरुणो^२ऽव्यक्तरागेऽर्के कपिले गुणिनि त्रिषु ।
 15 स्त्रियां त्वतिविषाश्यामामञ्जिष्ठाचिह्नतासु^३ च ॥

१ ख. पु. इदमधिकम् ।

२ तः, इति मा. ।

३ ख. पु. इदं नास्ति ।

४ क. स्तुता, ख. स्थिरा. इति मा.

५ ख. पु. इदं नास्ति ।

६ ख. सारे ।

७ ण्ये, इति मा. ।

८ ख. विदासु ।

अभीक्षां तु भृशे नित्ये तद्युक्तक्रिययोस्त्रिषु ।

अवर्णः स्यादथाक्षेपे निर्दये त्वष्टणो मतः ॥

अपर्णा स्यात्तु दुर्गायामनृणस्त्वृणनिर्गते^१ ।

अभ्यर्णं स्यात्सन्निहिते त्वकर्णः श्लेड ईरितः ॥

5 पूर्णेतरे त्वपूर्णं स्यात्पण्यवीथ्यां तथाऽऽपणः ।

आपणस्तु निषद्यायामाकीर्णं सङ्कुले मतम् ॥

आर्याणी स्यादथार्यायामिच्छायामौषणा मता ।

इन्द्राणी करणे स्त्रीणां पौलोमीसिन्दुवारयोः ॥

ईरिणं तृपरे शून्ये^२ त्विरिणं चापि गद्यते ।

10 ईक्षणं दर्शने दृष्टावङ्कनेऽपि निगद्यते ॥

उरणस्तु भवेन्मेद्रे मरीचे तृपणं मतम् ।

ऊपणा तु कणायां स्यादृक्षणं प्रोक्षणे मतम् ॥

ऊहणः काष्ठभेदे स्यादुद्रेके तूल्बणं मतम् ।

अथो मार्गानुसारिण्यामेपणी च तुलाभिदि ॥

15 कवोष्णमिषदुष्णं स्यात्कदुष्णं च निगद्यते ।

करुणा तु कृपायां स्याद्रसपादपयोः पुमान् ॥

कत्तृणं तृणं^३ भित्प्रश्न्योः करणं हेतुकर्मणोः ।

बालवादी हस्तलेपे^४ नृत्यगीतप्रभेदयोः ॥

क्रियाभेदेन्द्रियक्षेत्रकायसंवेशनेषु च ।

20 कायस्थे साधने क्लीबं पुंसि शूद्राविशोः सुते ॥

१ ख. र्दतो ।

२ ख. त्व ।

३ भृत्प्र. इति मा. ।

४ हले स्तेये, इति मा. ।

कल्याणं मङ्गले स्वर्गेऽक्षये गौर्यां तु योषिति ।

कङ्कणं हस्तवलये सूत्रमण्डन^१योरपि ॥

करेणुर्गजयोषायां स्त्रियां ना तु मतङ्गजे ।

अतिक्रमे स्यात्क्रमणं कर्षणं त्वपकर्षणे ॥

5 करिणी जातिभेदे स्यात्करणिः पादपान्तरे ।

कार्मणं कर्मठे क्लीबे मन्त्रतन्त्रादियोजने ॥

कारणं तु मतं हेतुवधयोः^२ करणेऽपि च ।

स्त्री यातनायां किरणो गभस्तौ किरणं पुनः ॥

क्लीबं विकिरणे, भृत्ये कुर्वाणोऽपि च कारके ।

10 स्त्रियां कृपाणी कर्तर्यां खङ्गे निगदितः पुमान् ॥

कृकणः क्रक्रे ख्यातः कृपणो द्रव्यलम्पटे^३ ।

खरणाः खरनासे स्यात्खुरणाः खुरनामिके ॥

गर्हणा स्यात्तु निन्दायां गर्भवत्यां तु गर्भिणी ।

ग्रहणं तूपलब्धौ स्यादादरे च तथा करे ॥

15 ग्रहोपराग^४स्वीकारबन्दिष्वपि निगद्यते ।

उद्गाहे^५ गरणं प्राहुर्गर्भाणि गर्भसम्भवे ॥

गृहिणी तु भवेत्पत्न्यां ग्रहणी तु गदान्तरे ।

ग्रामणी^६भौगिके पत्यौ प्रधाने नापितेऽपि च ॥

ग्रामीणा नीलिकायां स्याद्ग्रामोद्भूते तु वाच्यवत् ।

20 स्याद्गुर्विणी तु गर्भिण्यां गूरणं तूद्यमे मतम् ॥

गोकर्णस्तु मृगे सर्पेऽश्वतरे च गणान्तरे ।
 अङ्गुष्ठानामिकोन्माने मूर्धिकायां तु योषिति ॥
 गुरणं स्यादुद्यमने घृष्टौ घरणमुच्यते ।
 उच्चैर्घृष्टे घोषणा' स्याद्घोषणन्त्वच्चभाषिणि ॥

- 5 चरणोऽस्त्री बह्वृचादौ मूले गोत्रे पदेऽपि च ।
 भ्रमणाशनयोः^१ क्लीबं चर्वणं भक्षणं मतम् ॥
 कुशीलवे चारणः स्यात्तथा च स्तुतिपाठके ।
 चिक्कणं स्यात्तु मसृणे जरणं हिङ्गुनि स्मृतम् ॥
 जरणं जीरकेऽपि स्यात्कृष्णे मौवर्चलेऽपि च ।
 10 जृम्भणं स्यात्तु जृम्भायां 'डयनं तु रथे स्मृतम् ॥
 तरणिः 'मागरे सूर्ये कुमारीनौकयोः स्त्रियाम् ।
 'निम्नतायां च तरणिर्नौकायामपि तारणिः ॥
 तरुणो रुबुके^२ यूनि तरुणं 'कुञ्जपुष्पके ।
 तर्पणं प्रीणने प्रोक्तं चिञ्चायां तिन्तिणी मता ॥

- 15 तोरणं द्वारबन्धे स्यात्तोरणः पादपान्तरे ।
 दक्षिणो दक्षिणोद्धृतसरलच्छन्दवर्तिषु ॥
 अवामे त्रिषु यज्ञादिविधिदाने दिशि स्त्रियाम् ।
 द्रविणं न द्वयोर्वित्ते^३ काञ्चने च पराक्रमे ॥
 दद्रुणो दद्रुरोगार्ते दारणं तु विदारणे ।
 20 दारुणं भीषणेऽपि स्याद्दारुणस्तु रसान्तरे ॥

१ खणं ।

२ दशयोरिति मा. ।

३ इदं न तृतीये युक्तम् ।

४ क. द्युमणौ पुंसि ।

५ ख पु. पादद्वयम् ।

६ चके, इति मा. ।

७ ख. फल्ल ।

८ वृत्ते, इति मा. ।

दुर्वणं तु भवेद्रौघ्ये द्युमणिस्तिग्मदीधितौ ।
 द्रुघणो मुङ्गरेऽपि स्याद्गुहिणेऽपि परश्वधे ॥
 हिरण्यगर्भे द्रुहिणो दौर्गौणं दुर्गसंभवे ।
 दूर्वारसे तु दौर्वौणं 'मृष्टपर्णेऽपि तन्मतम् ॥

5 धर्मणस्तु मतो वृक्षसर्पयोर्धरणं पुनः ।
 मानभेदेऽथ धरणी भुवि बन्धे तु धर्षणा ॥
 धर्षणं तु रतेऽसत्यां धर्षणीति निगद्यते ।
 धर्मिणी गदिता सत्यां स्वर्लोके 'धरुणः पुमान् ॥
 परमेष्ठिनि नीरे च धारणा योगभिद्यपि ।

10 धारणी तु भवेन्नाद्यां बुद्धमन्त्रेऽपि कुत्रचित्^१ ॥
 धिषणस्त्रिदशचार्ये प्रज्ञायामपि योषिति ।
 धुरिणः स्यात्तु निपुणे वरेण्येऽपि निगद्यते ॥
 निःश्रेणिरधिरोहिण्यां खर्जूरीपादपेऽपि च ।
 निर्याणं वारणापाङ्गे तथा मोक्षेऽध्वनिर्गमे ॥

15 निर्माणं निर्मितौ सारे तथैव स्यात्समञ्जसे ।
 निर्वाणं निर्वृतौ मोक्षेऽस्तंगमे^२ गजमज्जने ॥
 निद्राणः स्यात्तु शयिते निष्प्राणः स्याद्गतासुनि ।
 निपुणः स्यादभिज्ञेऽथ निद्राणः शयिते मतः ॥
 अश्वासने स्यात्पल्याणं प्रयाणं तोकने^३ गतौ ।

20 प्रवणस्तु भवेत्प्रहो^४ दरयोश्च चतुष्पथे ॥

१ क. मि ।

२ ख. धर ।

३ ख. भमज्जने ।

४ संगमे, इति मा. ।

५ ख. डने ।

६ क. दा. ख. दा, इति मा. ।

- क्रमनिम्नमहीभागे प्रमाणं मध्यवर्तिनि ।
तथैव नित्यमर्यादाशस्त्रेषु च प्रमातरि ॥
- इयत्तायां च हेतौ च प्रभूष्णुः शक्तिमत्यपि ।
प्रवेणिस्तु कुथे वेण्यां प्रवीणो निपुणे नरि ॥
- 5 पक्षिणी स्यात्पूर्णिमायां विहग्यां शाकिनीभिदि ।
आगामिवर्तमानाद्द्वयुक्तरात्रावपौष्यते ॥
- पत्रोर्णं धौतकौशेये पत्रोर्णः शोणके मतः ।
पादत्राणे तु पत्राणं भवेत्प्राणहिताय च ॥
- शराणां पत्ररचने पत्रणा^१ परिकीर्तिता ।
10 प्रघणस्ताम्रकलशे प्रघाणश्च निगद्यते ॥
- पक्कणः शबरावामे त्वागन्ता प्राघुणो मतः ।
पापाणः स्यात्तु दृषदि पुराणं पञ्चलक्षणे ॥
- पणे पुंसि त्रिषु प्रत्ने पूरणः पूरके त्रिषु ।
पिष्टभेदे पूरणं स्याच्छाल्मल्यां पूरणी स्त्रियाम् ॥
- 15 पटारम्भकस्त्रत्रेषु, व्यादेशे प्रेषणं मतम् ।
प्रोक्षणं सेचने चापि वधे^२ यज्ञार्थके पशोः ॥
- ब्रह्माणी स्याच्छक्तिभेदे बर्हिणस्तु शिखण्डिनि ।
ब्राह्मणं ब्रह्मसङ्घाते वेदभागे पुमान् द्विजे ॥
- बार्हिणं^३ बर्हिणस्येदमित्यर्थे ब्राह्मणी पुनः ।
20 ब्राह्मणस्य च योषायां^४ ब्राह्मणी चौषधान्तरे ॥

१ ख. त्राणः ।

२ क. पदा ।

३ ख. बन्धे ।

४ ख. वा

५ ख. लघुभिण्यां ।

‘वृहणं पुष्टिकरणे भरणी त्वृक्षघोषयोः ।

भृतिवेतनयोः क्लीबे क्रीडायां भ्रमणी मता ॥

तथा कारुण्डिकायां च क्लीबे तु गमनान्तरे ।

मधुव्रते तु भ्रमणो भविष्णुर्भविता समौ ॥

5 भौषणो रसभेदे स्याच्छलक्यां भौषणा मता ।

दारुणे^१ तु यथालिङ्गं भूस्तृणं तु तृणान्तरे ॥

भूषणं स्यादलङ्कारे मस्त्रणोऽर्ककशे मतः ।

स्निग्धेऽपि च तथोमायामुद्देशे^२ मत्कुणो मतः ॥

तथैव निर्विषाणेभे निश्शमश्रुणि च पूरुषे ।

10 मत्कुणो नारिकेलेऽपि मन्दोष्णं तु कदुष्णके ॥

मार्गणो याचकेऽपि स्यात्तथैव च शिलीमुखे ।

क्लीबं याज्जान्वेषणयोर्यन्त्रणं^३ रक्षणे स्मृतम् ॥

तथा नियमने बन्धे रवणः शब्दने खरे ।

रमणं तु पटोले स्याद्धवे ना रमणी स्त्रियाम् ॥

15 अथावने रक्षणं स्याद्रञ्जणो^४ ? भाजनान्तरे ।

रावणः स्याद्दशास्येऽपि रामणं रमणस्य यत् ॥

रिङ्गणं रिङ्गणं चापि खलने परिकीर्तितम् ।

अस्नेहने रूक्षणं^५ स्याद्रूपणं प्रोज्झने मतम् ॥

रेषणः काशमर्दे तु गदितः शब्दवेदिभिः ।

20 रोषणः^६ पारदे हेमघर्षणोऽपरयोरपि ॥

१ क. ब्रू. ख. ब्रह्म, इति मा. ।

२ ख. खे । ३ ख. मद् ।

४ ख. ल ।

५ ख. नो ।

६ ख. स्याद्ध ।

७ बाणः, इति विश्वः ।

८ खेय, इति मा. ।

क्रोधने स्याद्वाच्यलिङ्गः स्याद्रोचिष्णुस्तु दौमिमान्^१ ।

रोहिणी कण्ठरोगे^२ स्याद्वक्षभेदेऽपि गद्यते ॥

रोहिणश्चन्दनद्रौ च गदितः शब्दवेदिभिः ।

लवणं सैन्धवादौ ना सिन्धुरक्षोभिदो रसे ॥

5 तद्युक्ते वाच्यलिङ्गः स्यान्नदीभेदत्वयोः^३ स्त्रियाम् ।

लक्षणं नाम्नि चिह्ने च सारस्यां लक्षणा क्वचित् ॥

लक्षणा त्वौषधीभेदे सारस्यामपि योषिति ।

रामभ्रातरि पुंसि स्यात्सश्रीके चाभिधेयवत् ॥

जङ्घाचरणे वङ्गणः स्याद्देहावयवमिद्यपि ।

10 वरुणस्तरुभेदेऽप्यु पश्चिमाशाधिपेऽपि च ॥

वरणस्तिक्तशके ना वरणा तु नदीभिदि ।

क्लौबं कन्यादिवरणे वेष्टने च निगद्यते ॥

वरुणस्तु भवेत्सेतौ सालेऽपि च निगद्यते ।

वर्चिष्णुर्वर्चसा युक्ते वर्तिष्णुर्वर्तने मतः ॥

15 वर्द्धिष्णुर्वर्धके प्रोक्तस्त्वरःसन्धौ तु^४ वङ्गणम् ।

वर्षणं तु भवेदृष्टावाशाभेदे तु वारुणी ॥

वारणं प्रतिषेधे ना वारणस्तु मतङ्गजे ।

विषाणी शीरकाकोल्यामजशृङ्गां च योषिति ॥

कुष्ठानामौषधे क्लौबं^५ पशुशृङ्गेभदन्तयोः ।

20 विपणिः पण्यवीथ्यां च भवेदापणपण्ययोः ॥

१ इत आरभ्य हरिणी हरितायां चेत्यन्तः ख पुस्तक पाठो नास्ति ।

२ कर्णरोगे, इति विश्वः ।

३ द्विधोरिति मा. ।

४ लिङ्गभेदात्पणः पाठः ।

५ त्रिषु, इति मा. ।

विवर्णः पामरे प्रोक्तो विकर्णः कौरवानुजे ।
 वीक्षणं नयने प्रोक्तं वीक्षणं चावलोकने ॥
 वीरणं तृणभेदेऽपि तथाऽण्डे वृषणो मतः ।
 शरणं गृहरक्षिचोर्वधरक्षणयोरपि ॥

5 श्रवणमृक्षभेदे स्याच्छ्रुतौ कर्णे च गद्यते ।
 श्रमणो यतिभेदे ना 'निन्द्यजीविनि च त्रिषु ॥
 स्त्रियां सुदर्शनामांस्योर्मुण्डौरीशबरीभिदोः ।
 श्रयण्यङ्गारधान्यां स्याच्छशोर्णं शशलोम्नि च ॥
 श्रपणं तु भवेत्पाके श्रामणस्य . . . . . वत् । !

10 श्रावणं श्रोत्रविषये शिक्षणं शासने मतम् ॥
 श्रीपणं कमलेऽपि स्यादग्निमन्ये मतः पुमान् ।
 श्रावणो मासि पाषण्डे दध्याल्थां श्रावणा स्त्रियाम् ॥
 भवेच्छ्रीपणौ काश्मर्यां सहिष्णुः सहने मतः ।
 शृङ्गिणी तु भवेद्धेन्वां शोषणं तु विशोषणे ॥

15 सरणी स्यात्प्रसारिण्यां सप्तार्णस्तुरुभिद्यपि ।
 सरणिः पद्धतौ पङ्क्तौ सारणो राष्ट्रसान्तरे ॥
 रुभेदे ना स्वल्पनद्यां प्रसारण्यां च सारिणी ।
 सिङ्गाणं काचपात्रे स्याल्लोहनासिकयोर्मले ॥
 सुपर्णः स्यात्स्वर्णचूडे गरुडे कृतमालके ।

20 जनन्यां वैनतेयस्य कमलिन्यां च योषिति ॥
 सुषेणो विष्णुसुग्रीववैद्ययोः करमर्दके ।
 सुवर्णो ना स्वर्णकर्षे सुवर्णश्च^१ मखान्तरे ॥

स्त्री कृष्णागुरुणि क्लीबे काञ्चने हरिचन्दने ।
 स्वरणं कन्दभेदे स्यात् सृक्किण्वयवान्तरे ॥
 स्वैरिणी व्यभिचारिण्यां हरणं चोरकर्मणि ।
 हरेणुर्ना मतौने स्त्री रेणुकाकुलयोषितोः ॥

- 5 हर्षणो योगभेदे च हर्षणोऽक्षिरुगन्तरे ।
 हर्मणिः ! स्याद्गृहगते हरणं प्रापणे मतम् ॥
 हरिणी हरितायां च नारिभिद्वत्तभेदयोः ।
 सुवर्णप्रतिमायां च मारङ्गे हरिणी मतः ॥
 विशदे वाच्यलिङ्गः स्याद्वराटे स्वर्णचेतसोः (!) ।
 10 क्लीबेऽथ क्षपणो बौद्धे क्षपणं कालयापने ॥
 क्षमणं सहने क्षेपण्युच्यते स्थायुधान्तरे ।
 क्षेपणं प्रेरणं नौकादण्डजालभिदोः स्त्रियाम् ॥

॥ इति णट्तीयम् ॥

॥ अथ णचतुर्थम् ॥

- अमर्षणः स्यात्कोपिष्ठे व्यस्ते त्वप्रगुणं मतम् ।
 अन्तर्वाणिः शास्त्रविदि त्ववदीर्णं द्रुते मतम् ॥
 15 'धिकृते त्वधरीणः स्यादवकीर्णो' क्षतव्रते ।
 अक्षौहिणी सैन्यमानेऽङ्घ्रिपर्णो त्वौषधान्तरे ॥
 अभाषणं तु मौने स्याद्धर्मशून्ये त्वधर्मणः ।
 अर्कपर्णस्तु मन्दारेऽन्वेषणा तु गवेषणे ॥

अवहेले^१ऽस्तक्ष्णं च स्फुलिङ्गेऽभिकणो मतः ।
अङ्गारिणी हसन्त्यां स्याद्वास्करत्यक्तदिश्यपि ॥

^२आथर्वणिरथर्वज्ञे ब्राह्मणे च पुरोहिते ।
^३अवदीर्णं दारिते चाध्येषणा तु गवेषणा ॥

5 ऋणग्रहीता च^४ मतस्त्वधमर्णो मनीषिभिः ।
आभाषणं स्यादालापे मता साऽऽक्षारणा च या ॥
आक्रोशो^५ मैथुनार्थः^६ स्यादिति शब्दविदां मतम् ।
अथाचार्यस्य भार्यायामाचार्यानीति^७ गद्यते ॥

आधोरणो हस्तिपके वृतावावरणं स्मृतम् ।
10 आतर्पणं प्रीणने स्यान्मङ्गलालेपनेऽपि च ॥
आरोहणं तु सोपाने समारोहे प्ररोहणे ।
उत्क्षेपणं तु व्यजने धान्यसंस्कारमाधने ॥

उद्धरणं समुद्धारवान्तान्नोन्मूलनेष्वपि ।
उन्मादिन्युन्मदिष्णुः स्यादुत्तमर्णो धनप्रदे ॥

15 उद्धरत्युद्धरिष्णुः स्यादुत्पतत्युत्पतिष्णु च ।
एलापर्णो^८ वृक्षभेदे माने कार्षापणो मतः ॥

“टिट्ठिभे^९ तु कटुक्वाणो गदितः पण्डितोत्तमैः ।
अथ कामगुणो रागे विषयाभोगयोरपि ॥

१ क. लेहे ।

२ ख. अ ।

३ अर्थभेदात्पुनः पाठः ।

४ तदि, इति मा. ।

५ ख. शे ।

६ ख. र्थे ।

७ गौति, इति मा. ।

८ ख. पु. अधिकः पाठः ।

९ रिदिते, इति मा. ।

क्षेत्रे तु कोद्रवाणां स्यात्कौद्रवीणमिति स्थितिः ।

खरपर्णी^१ लताभेदे गदिता गुणवत्तरैः ॥

गवेषणी ग्रन्थिपर्णी^२ गिरिकर्ण्यपि चौषधे ।

गोदारणं लाङ्गले स्याच्चतुष्पर्णी^३ लतान्तरे ॥

5 चौर्णपर्णीस्तु निम्बे स्यात्तवर्जुरीपादपेऽपि च ।

चूडामणिः काकचिच्चाफलेऽपि च शिरोमणौ ॥

जुहुराणो^४ऽपि चाङ्घ्र्यौ तथा स्याज्जातवेदसि ।

तण्डुरीणः कौटमात्रे बर्बरे तण्डुलोदके ॥

चायमाणं रक्ष्यमाणे चायमाणा तु वार्षिके ।

10 तालपर्ण्यौ^५पधभिदि तिलपर्ण्यपि गद्यते ॥

तुरायणं तु माकल्ये तैलपर्णी तु मिल्हके ।

श्रीवामे स्यान्मलयजे, गौर्यां दाक्षायणी मता ॥

दाक्षायण्योऽश्विनौत्यादितारासु गदिता बुधैः ।

सूर्ये दिनमणिः प्रोक्तस्तथैव च दिनप्रणीः ॥

15 अथ देवमणिर्भर्गेऽश्ववर्ते कौस्तुभेऽपि च ।

नारायणी गौर्यभौर्वोः^६ पुंसि स्याद्गरुडध्वजे ॥

गले^७ निगरणः, क्लीबे भोजनेऽपि निगद्यते ।

स्यात्तु निःसरणं पापमृत्युमोक्षेषु निर्गमे ॥

उपाये स्यान्निस्तरणं निस्तारे तरणेऽपि च ।

20 निदर्शने विचारे च स्यादालोके निरूपणम् ॥

१ वाणो, इति मा. ।

२ भौरुगौर्योरिति मा. ।

३ कुले, इति मा. ।

‘निर्वपणं निवापे स्यात्तथा निर्वपणं मतम् ।

पर्वरीणस्तु पर्णस्य शिरायां ^१द्यूतकम्बले ॥

पर्णवृन्तरसेऽपि स्यात्पर्वरीणं तु पर्वणि ।

आयुधे तु प्रहरणं प्रहारे हरणेऽपि च ॥

5 प्रमापणं संशमने रथे प्रवहणं मतम् ।

परौरणस्तु कमठे ^२दण्डे च पट्टशाटके ॥

परायणमभीष्टे स्यात्तत्पराश्रययोरपि ।

परवाणिः^३ पुमान् धर्माध्यक्षवत्सरयोरपि ॥

परौक्षणं शोधने स्यात्सत्ताभेदे प्रधर्षिणी ।

10 प्रसारिणी च गदिता तथा प्रस्रवणं सुतौ ॥

प्रवारणं निषेधे स्यात्काम्यदाने च न द्वयोः ।

प्रत्यक्श्रेणी तथा प्रत्यक्पर्णी^४ स्यादौषधान्तरे ॥

स्यादावृतौ प्रावरणं मतं दाने प्रचारणम् ।

प्रतारणं तारणे स्यादपि मिथ्याभिभाषणे ॥

15 परायणं समासङ्गे कात्स्न्ये पारङ्गतावपि ।

स्याच्छमशाने पितृवणं पीतवर्णं तु काञ्चने ॥

पीलुपर्णी^५ तु ^६बिम्बायां मूर्वायाञ्चाभिधीयते ।

अथ पुष्करिणी नद्यां सरोजिन्यां जलाशये ॥

पृश्निपर्णी^७पृथक्पर्णी^८ सम्मतावौषधान्तरे ।

20 मतं बालतृणं शष्पे भद्रपर्णी^९ मतौषधे ॥

१ क. निर्व ।

२ घृ, इति मा. ।

३ च, इति मा.

४ रायणिरिति मा. ।

५ चिञ्चा, इति मा. ।

मधुपर्णौ तु 'गाम्भार्यां नीलीमंजौषधेऽपि च ।

महारसे मधुतृणमसिपत्रवदीरितम् ॥

१मापपर्ण्यौषधिभिदि मीनाम्रीणस्तु दर्दुरे ।

खञ्जने, मृगतृष्णा तु या प्रसिद्धा मरीचिका ॥

5 सिन्दूरे रक्तेरेणुः स्यात्प्यालाशकुसुमेऽपि च ।

रागचूर्णः स्मरे दन्तधावने पटरञ्जके ॥

रेरिहाणः पुमान् गौरीपतावप्यम्बरेऽपि च ।

लम्बकर्णः स्मृतोऽङ्कोटपादपे छगलेऽपि च ॥

विदारणं २विडम्बे च हलं भेदे रणं द्वयोः ।

10 विसर्पणं प्रसरणं तरुभेदे विकीरणः ॥

प्रसारणे विकिरणं चर्चायां तु विचारणा ।

वीरयागं ३ तु यद्योधैः पीयते मङ्गरे मधु ॥

४प्रेतनद्यां वैतरणी प्रेतानां यातुमातरि ।

शरवाणिः शरमुखे पायिके ५ शरजीविनि ॥

15 ६शालिपर्ण्यौषधीभेदे शम्बदीर्णस्तु ७ पर्वते ।

अथो शिखरिणी प्रोक्ता रसालावृत्तभेदयोः ॥

नारीरत्ने मल्लिकायां रोमावल्या ८मपि स्त्रियाम् ।

घण्टापथे संसरणमसम्बाध ९चमूगतौ ॥

१ क. ग. ख. क ।

२ ख. माष ।

३ ख. कले ।

४ ख. विट ।

५ ख. पाठं ।

६ प्रेक्षा, इति मा. ।

७ यायिको, इति मा. ।

८ ख. प. इतःप्राक् गीयानकस्तु ररटे प्रतिसूर्याय, इति पाठोऽपूर्णः कचतुर्थम् ।

९ ख. गीर्णस्तु ।

१० धान्या, इति मा. ।

११ ख. धा ।

संसारे च वरारामे^१ निर्गमेऽपि च गद्यते ।

रणारम्भे संसरणं गोपुरे पुरनिर्गमे ॥

समीरणस्तु पवने पथिके च फणिज्जके ।

संव्रीक्षणं विचयने कथितं तत्त्ववेदिभिः ॥

5 सुनिषसं^२ शाकभेदे सुतश्रेणी तु वीरुधि ।

हस्तिकर्णस्त्ररुबूके^३ पलाशगण^४भेदयोः ॥

॥ इति णचतुर्थम् ॥

अथ णपञ्चमम् ।

अनादरेऽवग्रहणं प्रतिरोधे च गद्यते ।

लिपिज्ञे त्वक्षरचणः कृच्छादौ चाधमर्षणम् ॥

यात्रायामभिनिर्द्याणं निःश्रेण्यामधिरोहिणी ।

10 शूद्रे त्ववरवर्णः स्यादायुषि त्वसुधारणम् ॥

रिपुपक्षेऽभ्यमित्रीणः खनित्रे त्ववदारणम् ।

अनुकर्षणं तु चषके चौर्ये स्यादपहारणम् ॥

अवतारणं च भूतादिग्रहे वस्त्राञ्चलेऽर्चने ।

मण्डनेऽलङ्कारिणुः स्यान्निर्हारेऽप्यवकर्षणम् ॥

15 कर्मक्षमेऽलङ्कर्मौणोऽपत्रपिणुस्त्रपावति ।

गदितः शब्दभेदज्ञैर्मञ्जुन्याहितलक्षणा ॥

१ रम्भे, इति मा. ।

२ इदं संव्रीक्षणशब्दादनन्तरमासीत् ।

३ ख. मुनिषयः ।

४ क. ख. स्तरुबूके, इति मा. ।

५ इम, इति मा. ।

अथेन्द्रवारुणी 'वीरुद्धेदे निगदिता बुधैः ।
 स्यादुपाकरणं यज्ञे पशोः संस्कारकर्मणि ॥
 दधिवारे^१ निगदितः करघर्षण इत्ययम् ।
 *श्रीपर्णमंज्ञकतरौ मताऽस्ति गणिकारिका ॥

- 5 ज्योतिरिङ्गण इत्युक्तः खद्योते शब्दवेदिभिः ।
 यः सनिन्द उपालम्भस्तत्र स्यात्परिभाषणम् ॥
 पद्मचारिणी रमायां पादग्रहणं नतावुक्तम् ।
 प्रविदारणं प्रयुक्तं विदारणे सम्पराये च ॥
 चर्मणि फलकपाणिः, प्रभिन्नकटकञ्जरे नु पुनः ।
 10 मत्तवारण इति गदितः प्रग्रीवे च व्यवस्थया विज्ञैः ॥
 मण्डूकपर्णी मञ्जिष्ठाब्राह्मणयोर्ना तु शोणके ।
 रोमहर्षणं रोमाञ्चे ना सूते च विभौतके ॥
 *वातरायण उन्मत्ते निष्प्रयोजनपुरुषे ।
 काण्डे च करपत्रे च कूटे च शरमङ्गले ॥
 15 सन्निकर्षणमप्याहुः सान्निध्ये निकपोपले ।
 सम्प्रधारणमित्युक्तं शब्दविद्भिः समर्थने ॥

॥ इति णपञ्चमम् ॥

॥ अथ णषष्ठम् ॥

‘जनोदाहरणं कीर्तिं प्रवदन्ति मनीषिणः ।
वयःसन्धौ च गर्भे च मतं दोहदलक्षणम् ॥
लावण्यकुचयोरुक्तमथ यौवनलक्षणम् ।

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये णान्तवर्गः ॥

॥ अथ तान्तवर्गः ॥

॥ अथ तैकम् ॥

महाबुद्धे तु^१ तः प्रोक्तस्तु विकल्पेऽवधारणे ।
5 कथ्यते ता^२ सटायां तु योगिनां गोविदां वरैः ॥

॥ अथ तद्वितीयम् ॥

अस्तं क्षिप्ते व्यवसिते त्रिषु ना पश्चिमाचले ।
अन्तं स्वरूपे नाशे ना नस्त्री शेषेऽन्तिके त्रिषु ॥
आर्तिः पौडाधनुष्कोद्योरतो हेत्वर्थमव्ययम् ।
आप्तिः स्त्री योगसम्प्राप्त्योराप्तो लब्धे स्वसत्ययोः^३ ॥
10 अथ स्यादात्तमादानेऽप्याप्तो मित्रे निगद्यते^४ ।
इतिर्दिम्बेऽतिवृष्ट्यादावितं स्मृते गतेऽपि च ॥

१ ख. पु. पाठः ।

२ ख. मोहे युद्धे च ।

३ ख. संजटायां ।

४ ख. भययोः ।

५ ख. व्याप्तो निम्बे निगद्यते, इति पाठभेदः ।

इत्यव्ययं समानौ स्याद्वितर्के स्यादुताव्ययम् ।
 उक्ता त्वेकाक्षरे छन्दस्युक्तिः स्याद्भाषितेऽपि च ॥
 बीजावापे भवेदुप्तं^१ स्यादृतं तन्तुसन्तते ।
 उतिः स्त्री रक्षणेऽप्युतावृतिः^२ कल्याणवर्त्मनोः ॥

- 5 जुगुप्सास्पर्धयोः स्त्री स्यादृतमुञ्छशीले जले ।
 दीप्ते सुपूजिते मत्वे वसन्तादावृतुः स्मृतः ॥
 आर्तवे भासि च पुमानेतः कर्बूर^३ आगते ।
 विस्तारे तु भवेदोतं बिडाले^४ त्वोतुरुच्यते ॥
 परमेष्विनि कर्ता स्याद्वाच्यलिङ्गस्तु कारके ।
 10 'क्रतुर्मत्वे मुनौ पुंसि कन्तुः स्यात्पञ्चमायके ॥
 कान्तिरिच्छाशोभयोः स्यात्कान्तो भर्तारि शोभने ।
 कान्ता स्त्रियां प्रियङ्गौ च, स्यादश्मनिग्रहे तथा ॥
 कान्तं च चन्द्रसूर्यायःपर्यायान्तं निगद्यते ।
 कीर्तिः प्रसादे यशसि विस्तारे कर्दमेऽपि च ॥

- 15 कुन्तः प्राप्ते 'शुद्रजन्तौ दण्डभावे गवेधुके ।
 कुन्तौ पाण्डुप्रियायां स्याच्छल्लक्षां गुग्गुलावपि^५ ॥
 चर्मनिर्मितसस्त्रेहपात्रे तु स्यात्कुतूः स्त्रियाम् ।
 कृतं युगेऽलमर्थे च विहिते हिंसिते त्रिषु ॥
 कृतिः क्रियायां कृत्तिस्तु भूर्जे चर्मत्वचोरपि ।
 20 कृतं तु 'चेष्टिते छिन्ने क्लीबे केतं तु सद्गनि ॥

१ ख. क्तं ।

२ क. कृत्तिः । ख. कृतिः, इति मा. ।

३ पूर ।

४ ख. त्वेनु ।

५ क. ऋतु ।

६ शुद्रजातौ दण्ड, इति मा. ।

७ क. कृतं ।

८ वे, इति मा. ।

केतुर्ना 'रूपताकाविग्रहोत्पातेषु लक्ष्मणि ।

खातं गर्तेऽथ गर्तः स्यादवटे च कुकुन्दरे^१ ॥

^२गर्तस्त्रिगर्तभेदे ^३स्याद्गतं विज्ञातयातयोः ।

लुप्तवर्णपदे ग्रस्तं ग्रस्तं ग्रासीकृतेऽपि च ॥

5 गतिः स्त्री मार्गदशयोर्ज्ञाने यात्राभ्युपाययोः ।

गातुस्तु^४ रोषणे ^५भृङ्गे पिकगन्धर्वयोरपि ॥

गीतिश्छन्दसि गाने स्त्री गीतं शब्दितगानयोः ।

गुप्तिः स्त्री रक्षणे कारागारे चावकरस्थले ॥

गुप्तं च रक्षिते गूढे गोप्ता स्यादपि रक्षके ।

10 घातो वधे मेलने च तथा काण्डप्रहारयोः^६ ॥

अथ घातमवघ्राते घृतं स्यादपि शब्दिते ।

घृतमाज्ये च सलिले प्रदीप्ते त्वभिधेयवत् ॥

चित्संविदि चिता प्रोक्ता चित्यायामपि संहतौ ॥

चितिश्चित्यावृन्दयोश्च चितं छिन्ने च चेतसि^७ ॥

15 चिन्ताऽध्याने च्युतं पाते चूतश्चाम्रे निगद्यते ।

छिन्ने छातच्छिते, जन्तुर्जन्यमात्रे पुनर्जतु ॥

लाक्षायामव्ययं जातु कदाचिदिति भाषणे ।

जातमुत्पन्नमात्रेऽपि तथा व्यक्तौघजन्मसु ॥

जातिर्गोत्रे जन्मनि च सामान्यच्छन्दसोरपि ।

20 अश्मन्तिकामलक्योश्च मालत्यां च फले क्वचित् ॥

१ रूपताकारि इति मा. । २ ख. शटरे । ३ गर्तमिति मा. पाठः ।

४ स्याद्गतं रिज्ञा, इति मा. । ५ क. स्तु । ६ क. श्द. ख. भ्य, इति मा. ।

७ रोहयोरिति मा. । ८ चित्तमिति शेषः ।

जूतिस्तु जवने प्रोक्ता ज्वरे जूतिर्निगद्यते ।

ज्ञातिर्निगद्यते पुंसि तथा तातसगोचरयोः ॥

आज्ञप्ते स्यान्नरि ज्ञप्तो ज्ञप्तं ज्ञाने स्त्रियामपि ।

ज्ञाताविन्दौ निगदितस्यक्तमुत्सृष्टहीनयोः ॥

5 ततं व्याप्ते विस्तृते च ततं वीणादिवादने ।

ततः सदागतावानन्तर्ये स्यादव्ययं ततः ॥

तन्तुर्यज्ञे च सूत्रे च लेशमात्रे निगद्यते ।

चस्तं भीते वाच्यलिङ्गं तान्तो ग्लाने त्रिलिङ्गकः ॥

चातस्तु रक्षिते तद्वत्तातः स्याज्जनकेऽपि च ।

10 अनुकम्प्ये शिष्यसून्वोस्तिक्तो रमसुगन्धयोः ॥

तृप्तं तृप्तिश्च सौहित्ये चेता वह्निचये युगे ।

दाने तृदीर्यते दत्तं दन्तोऽद्रिकटके द्विजे ॥

कुञ्जे चौघधिभेदे तु स्त्रियां दन्तौ गजे पुमान् ।

दत्तस्तु मुनिभेदे स्याद्दान्तस्तु दमितेऽपि च ॥

15 तपःक्लेशसहे पुंसि दान्त इत्यभिधीयते ।

दातं छिन्ने दितं चापि दितिः स्याद्वैत्यमातरि ॥

खण्डनेऽपि स्त्रियां, दौप्तं ज्वलिते 'भातदग्धयोः ।

दौप्तिर्भासि स्त्रियां, 'भीते दीर्णं क्लीबे निगद्यते ॥

अथ द्रुतं विलीनेऽपि 'विद्राणेऽपि च सत्वरे ।

20 हप्तो मत्ते दृतिः कृत्तौ^१ द्युतिः स्त्री रश्मिशोभयोः^२ ॥

धर्ता धातरि च^१ प्रोक्तः स्कन्ने ध्वस्तं निगद्यते ।
धातुः^२ श्लेष्मादिषु तथा गैरिकादिषु कीकसे ॥

इन्द्रियेषु महाभूततद्गुणेषु रसादिषु ।
धाता हिरण्यगर्भे ना पालके तु त्रिलिङ्गकः ॥

5 ध्वान्तं गाढेऽन्यतमसि ध्यातं शब्दे च^३ दीपिते ।
ध्यातं चित्तैकविषये वाच्यलिङ्गं धितं धृते ॥

धौतं पीते^४ऽप्यथ धुतं त्यक्ते धूतं तु^५ कम्पिते ।
भर्त्सितेऽपि तथा धूतिः स्त्रियां स्यात्कम्पनेऽप्यथ ॥

10 धूतं तु खण्डलवणे धत्तूरे ना विटेऽपि च ।
^६वञ्चकेऽपि च धूर्तः स्यात्तथा धूर्तो मतो विटे ॥

धृतिर्नेष्टौ स्त्रियां तुष्टौ योगभिद्वैर्यधारणे ।
धृतं गृहीते धौतं तु शोधिते वाच्यलिङ्गकम् ॥

नतं^७ स्यात्तगरे क्लीबं नतः कुटिलनम्रयोः ।
नक्तं^८ रात्रौ भवेन्नप्ता पौत्रेऽपि प्रणतौ नतिः ॥

15 नमस्कर्तरि नन्ता स्यान्नीतिस्तु प्रापणे नये ।
नीतं त्वपहृतेऽपि स्यान्नुतिनूते मते स्तुतौ ॥

नृत्तं क्षिप्तेऽथ नृत्ये तु नृत्तं नृत्तिश्च गद्यते ।
नेता तु नायकेऽपि स्यादपहर्तरि तु स्मृतः ॥

१ ख. सं ।

२ क. रसा ।

३ तिष्ठेषु, इति मा. ।

४ ख. ने ।

५ ख. त्व ।

६ ख. पाठः ।

७ स्यान्न, इति मा. ।

८ ख. क्लो ।

पक्तिः स्त्री गौरवे पाके पत्तिर्ना पदगे^१ स्त्रियाम् ।
गतावैक^२ रथैकेभ्यश्चपञ्चपदातिके ॥

पङ्क्तिर्दशाक्षरवृत्तदशसङ्ख्याऽऽलिषु स्त्रियाम् ।
पतिर्धवे ना चिघ्नीशे प्राप्तं लब्धे समञ्जसे ॥

5 पातो ना पतने चाते^३ चिषु प्राप्तिर्महोदये ।
लाभेऽपि च मता प्रातिः स्त्रियां पूर्तिप्रदेशयोः ॥

पाता रक्षितरि प्राप्तं लब्धेऽथ जनके पिता ।
पित्तं दोषविशेषे स्यात्पीतं तु गिलिते मतम् ॥

हरिद्रायां तु पीता स्यान्नौरे पीतं तु वाच्यवत् ।
10 पीतिर्नाऽश्चे स्त्रियां पाने प्रीतं^४ हृषितनर्मणोः ॥

प्रीतिर्योगान्तरे प्रेम्णि स्मरपत्नीमुदोः स्त्रियाम् ।
पूतं चिषु पवित्रे च शोधिते बहुलीकृते ॥

पूतं खातादिके क्लीबं पूरिते तु त्रिलिङ्गकम् ।
पुस्तं क्लीबं पुस्तकेऽपि लेख्यादिशिल्पकर्मणि ॥

15 सुत^५ मश्वगतौ क्लीबं पुंसि त्रिमात्रके स्वरे ।
सुतिरुत्सवने पृक्तिः^६ स्पृष्टौ तु गमने सुतम् ॥

प्रेतो भूतान्तरे पुंसि मृते स्याद्वाच्यलिङ्गकः ।
प्रोतं वाससि^७ क्लीबे स्यात्पोतो बाले पुमानयम् ॥

गृहस्थाने वह्निचे च वासस्यपि नपुंसकम् ।

20 दशवर्षगजे^८ पोतः कथितः शब्दवेदिभिः ॥

१ ख. के ।

२ क. रथैकेभ्य ञ्, ख. रथे पाकत्वं, इति मा. ।

३ ख. प्रले ।

४ ख. त्व ।

५ ख. मध्व ।

६ ख. ह ।

७ विज्ञप्ते, इति मा. ।

८ ख. ते ।

बत इत्यव्ययं खेदे वन्तुः ! स्यात्पञ्चसायके ।
 भर्ता पोष्टरि नाथेऽपि धातर्यपि च गद्यते ॥
 भक्तिर्विभागे सेवायां भङ्गा^१ स्यान्नरि भञ्जके ।
 भक्तो भृत्ये भक्तमन्त्रे स्याद्भ्रान्तिरनवस्थितौ ॥

5 मिथ्यामतौ च भ्रमणे भ्रान्तं^२ च भ्रमणे मतम् ।
 भातं तु स्फुरिते भाक्तं गौणेऽर्थे वाच्यलिङ्गकम् ॥
 भित्तिः^३ प्रदेशाश्रययोः कुड्ये चाप्यथ साध्वसे ।
 भीतं भीतिश्च, भूतं तु क्षमादौ^४ जन्तौ पिशाचके ॥
 प्राप्ते वृत्ते^५ समे सत्ये देवयोन्यन्तरे तु ना ।

10 कुमारेऽपि भृतिः स्त्री स्यान्मूल्येऽपि भरणेऽपि च ॥
 भूतिर्भस्मनि सम्पत्तिहस्तिशृङ्गारयोः स्त्रियाम् ।
 भृतिस्तु भरणे स्त्री स्याद्भृतः^६ स्यात्सेवके पुमान् ॥
 मन्तुः स्यादपराधेऽपि मनुष्ये च विधातरि ।
 मतं तु सम्मते ज्ञाते मतिस्स्त्रीच्छाधियोः स्मृता ॥

15 मङ्गा तु मज्जके मत्तः शौण्डे मङ्गिस्तु मज्जने ।
 मानकर्तरि माता ना जनन्यां तु मता स्त्रियाम् ॥
 माता^७ गौर्यादिषु तथा गोब्राह्मण्यादिभूमिषु ।
 मार्तं स्यान्भृतसम्बन्धेऽथा^८ भ्यस्ते न्नानमुच्यते ? ॥
 मितिर्मानेऽप्यवच्छेदे मितं चापि तदर्थकम् ।
 20 मितः पुमान् हिंसिते तु मुक्तिर्मोक्षे च मोचने ॥

१ ख. ङ्गः । २ क. न्ते । ३ ख. भृतिः । ४ ख. तौ ।
 ५ ख. ते । ६ ख. तिः । ७ ख. अपि । ८ ख. ना ।

मुक्तस्तु प्राप्तमोक्षे स्यान्मुक्तः स्यान्मोचितोऽपि यः ।
स्त्रियां तु मौक्तिके मूतं बद्धे हर्षे तु मुत् स्त्रियाम् ॥

मूर्तिः काये च काठिन्ये मूर्तः स्यान्मूर्तिमत्यपि ।
मूर्तं स्यात्त्रिषु मूर्च्छाले मृतं तु याचिते मृते ॥

5 यतिः स्त्री पाठविच्छेदे निकारयतिनोः पुमान् ।
यन्ता मेढे^१ च सूते च यत्तः^२ स्याद्यत्नवत्यपि ॥

यतो बद्धे गते यातं याता गन्तरि गद्यते ।
क्लृबं तु राक्षसे यातु^३ युतं^४ हस्तचतुष्टये ॥

स्त्री न्याययोपितोर्युक्तिर्युतो^५ युक्तेऽपृथग्गते ।
10 योगकर्तरि योक्ता स्याद्रतः^६ स्यादनुरागिणि ॥

नील्यादिरञ्जिते रक्तं रक्तं स्यात्सौहिते त्रिषु ।
रक्तं तु कुङ्कुमे ताम्रे प्राचीनामलकेऽसृजि ॥

रतिर्मदनयोपायां रागे सुरतगुह्ययोः ।
रतूर्वत्मनि नद्यां स्त्री रतं सुरतगुह्ययोः ॥

15 रन्ता तु क्रीडके^७ पुंसि रातः^८ स्यात्परिरक्षिते ।
रिक्तं शून्ये वनेऽपि स्याद्रीतिः^९ स्यन्दप्रचारयोः ॥

पित्तले लोहकिट्टे च रतं शब्द ऋतुः^{१०} पुनः ।
वसन्तादौ स्त्रीरजसि रेतः शुके निगद्यते ॥

लता वीरुत्स्त्रियोः स्पृक्कामाधव्योश्च प्रियङ्गुनि ।

20 कस्त्रिकायां शाखायां दूर्वाज्योतिष्मतीद्वयोः ॥

१ गृहे, इति मा. । २ ख. स्याद्गल । ३ ख. ते । ४ क्लृमिति मा. ।
५ ख. ऽभ्यु । ६ ख. रतं । ७ ख. पु. पाठः । ८ ख. ङिते ।
९ ख. तं । १० क. स्प । ११ ऋतुशब्दः प्राङ्निर्दिष्टः ।

लता पादहतौ लातं गृहीते वाच्यलिङ्गवत् ।
लिप्तो विषाक्ते बाणे स्यास्त्रिप्तं त्रिषु विलिप्तके ॥

लुप्तं 'प्रलोपिते लूता' गदभेदे मता स्त्रियाम् ।
पिपीलिकायां च तथा मता लूतोर्णनाभके ॥

- 5 लूतिस्त्वौषधभेदे स्यान्मतो लेप्ता तु लेपके ।
लोतिः स्त्रियां पिष्टपिण्डे ! लोप्ता स्यात्पुंसि लोपके ॥

लोतस्त्वश्रुणि वक्ता तु वाग्मिन्यथ च पिण्डिते ।
व्यस्तं तु व्याकुले व्याप्ते व्यक्तः 'स्फुटमनीषिणोः ॥

- वप्ता तु जनके पुंसि व्यक्तिः स्यात्पृथगात्मता ।
10 वस्तिर्द्वयोर्निरूहे नाभ्यधोभूमि दशासु च ॥

वर्ति' भेषजनिर्माणे नयनाञ्जनलेखयोः ।
गात्रानुलेपनीदीपदशादीपेषु योषिति ॥

वार्ता तु वर्तने 'वातिङ्गणे' 'कृष्याद्युदन्तयोः ।
निःसारारोग्ययोः क्लीबं 'वृत्तिमन्नीरुजोस्त्रिषु ॥

- 15 व्याप्तं ख्याते समाक्रान्ते व्याप्तिर्व्यापनलम्भयोः^८ ।
व्याप्तं वीणादिवाद्ये स्यादथ वातः समीरणे ॥

वार्तमुक्तं तथाऽरोग्ये व्रातः 'सङ्क्षेपभिधीयते ।
उज्जीर्णे तु भवेद्दान्तः भवेद्वित्तिर्विचारणे'^९ ॥

१ ख. प्रलू ।

२ ख. ना ।

३ क. टे मनीषिणि ।

४ ख. त्ति ।

५ वातगणे, इति मा. ।

६ ख. कृष्या ।

७ क. वृत्ति ।

८ ख. व्यापतल्लम्भयोः ।

९ क. सन्धे, ख. सत्वे इति मा. ।

१० क. रिणे ।

लाभसम्भवयोर्वित्ति'र्वित्तं स्याते विचारिते ।

धनेऽथ वीतिस्तु गतौ धावने प्रजनेऽशने ॥

दीप्तौ, वीतं त्वसारे तु गजे च तुरगे तथा ।

शान्ते वीतमपि क्लीबे तथैवाङ्कुशकर्मणि ॥

5 वृत्तमाचरणे छन्दस्यपि वृत्तिस्तु वर्तने ।

जीवनेऽपि भवेद्वृत्तिः कौशिक्यादिप्रवर्तने ॥

वृत्तिस्तु वरणे वृन्तमुक्तं प्रसवबन्धने ।

कुचाग्रे घटीधारायां वृत्तमित्यभिधीयते ॥

वृत्तोऽधीतेऽप्यधीते च वर्तुलेऽपि मृते वृते ।

10 दृढेऽन्यलिङ्गवान् क्लीबं छन्दश्चारिचवृत्तिषु ॥

वेत्ता स्याज्ज्ञातरि नरे वेदितं ज्ञापितेऽपि च ।

शतं सङ्ख्यान्तरे शस्तमुक्तं श्लेषप्रशस्तयोः ॥

शक्तिरस्त्रान्तरे शौर्य उत्साहादौ बले स्त्रियाम् ।

अथाकृष्टे भवेच्छप्तं शान्तिः स्त्री मङ्गले शमे ॥

15 शान्तोऽतिमुक्तरसयोर्वारणे शान्तमव्ययम् ।

श्रान्तिः कृशे शमे शान्तं शास्ता स्याद्देवताभिर्दि ॥

शासकेऽपि महीपाले, शितं स्यादपि दुर्बले ।

निशिते च *शितिर्भूर्जे ना सिताऽसितयोस्त्रिषु ॥

शीतं *हिमगुणे प्रोक्तं शीतलालसयोस्त्रिषु ।

20 वानीरे बहुवारे ना श्रितः* स्यादाश्रयीकृते ॥

श्रुतिः श्रोत्रे च तत्कर्मण्यान्नायवार्तयोः स्त्रियाम् ।

शुक्तिः कपालशकले शङ्खे शङ्खनखेऽपि च ॥

नख्यश्चावर्तदुर्नाममुक्तास्फोटेषु च स्त्रियाम् ।

शुक्तमम्ब्लीकृते पूते निष्ठुरे च निगद्यते ॥

5 श्रुतमाकर्णिते शास्त्रे श्वेतो द्वीपाद्रिभेदयोः ।

श्वेता वराटिकाकाष्ठपाटलाशङ्खिनीषु च ॥

श्वेतं रूष्ये तु सन् मान्ये साधौ च धीरशस्तयोः ।

विद्यमाने तथा सत्ये सती 'साध्युमयोः स्त्रियाम् ॥

सस्तं भ्रष्टे तथा स्नातः स्नातके च कृतान्नवे ।

10 'स्फूर्तिर्द्वौ स्त्रियां सातिर्दाने चाप्यवसानके ॥

स्वान्तं तु गह्वरे चित्ते सीता लाङ्गलपङ्क्तौ ।

स्वर्गङ्गायां च वैदेह्यां सञ्चाररहिते स्थितः ॥

स्थितिः स्त्रियां च मर्यादासीम्नोरथ सितं मतम् ।

'बद्धे चावसिते श्वेते शर्करायामपि स्त्रियाम् ॥

15 सुतस्तु भूपतौ पुत्रे पुत्रिकायां सुता मता ।

सुतस्त्वभिषुतेऽपि स्यात्सुतः स्यादपि निद्रिते ॥

सुप्तिः स्पर्शज्ञतातन्द्र्योः स्वापविश्रम्भयोः स्त्रियाम् ।

सूतस्तु पारदे पुंसि प्रसूते प्रेरिते त्रिषु ॥

क्षत्रियाद्वाह्मणीपुत्रे सारथौ तश्चिन् बन्दिनि ।

20 स्यूतिः स्त्रियां सन्ततौ स्यात्स्यूतं स्यात्तन्तुसन्तते ॥

स्यूतः प्रसेवके ना चिषूतेऽथ स्यात्स्मृतिः स्त्रियाम् ।
धर्मशास्त्रस्मरणयोः स्मृति'र्गमनमार्गयोः ॥

सेतुः कुमारके नालौ स्रोतः प्रवहणे मतम् ।
हस्तः करे करिकरे सप्रकोष्ठकरेऽपि च ॥

5 ऋक्षभेदे, हतं नष्टे ताडितेऽपि च वाच्यवत् ।
हन्ताव्ययं भवेत्वेदे हन्ता तु स्यान्निहन्तरि ।
हितं घृते गते पथ्ये हितं मित्रे^१ निगद्यते ।
हीतस्तु लज्जामंपन्ने हुतं होमे निगद्यते ॥

हुतिः^२ स्त्रियां मताऽऽह्वाने हवने^३ च निगद्यते ।
10 हतं त्वपहृते वाच्यलिङ्गं स्याद्वेतिरायुधे ॥
ज्वालायां च स्त्रियां सूर्ये तेजस्यपि तथा मता ।
हेतुः स्यात्कारणे लिङ्गे होता त्वृत्विजि च कचित् ॥
क्षतं व्रणे भवेत्क्लीबे क्षतस्तु व्रणवत्यपि ।
क्षतिर्नाशे स्त्रियां क्षन्ता सहने पुंसि गद्यते ॥

15 क्षत्ता शूद्रात्क्षत्रियाजे प्रतीहारे च सारथौ ।
भुजिष्ठातनयेऽपि स्यान्नियुक्तेऽपि च वेधसि ॥
क्षान्तं क्लीबे निगदितमपराधप्रमार्जने ।
क्षिप्तं तु क्षेपिते वाच्यवद्भरण्यां क्षितिः स्त्रियाम् ॥
निवासेऽपि क्षये^४ कालभेदेऽथ क्षवथौ क्षुतम् ।

॥ इति तद्वितीयम् ॥

॥ अथ तद्वर्तीयम् ॥

अर्हतश्चापि सुगते क्षपणेऽपि च गद्यते ।
अगस्तिः स्यात्कुम्भयोनौ वङ्गसेनतरावपि ॥
अर्वती^१ कुम्भदास्यां च वडवायां च योषिति ।
अमृतं यज्ञशेषे स्यात्पीयूषे सलिले घृते ॥

5 अयाचिते च मोक्षे च ना धन्वन्तरिदेवयोः ।
अमृता तु भवेत्पथ्यागुडूच्यामलकीषु च ॥

अजितः कमलाकान्तेऽप्यजिता हरयोषिति ।
अजितौषधिभेदे^२ स्यादच्युतोऽनिर्जिते स्थिरे ॥

10 हरौ, च योषिति पुनर्गौर्यामप्यच्युता मता ।
अर्दितं स्याद्याचितेऽपि वातव्याधौ च हिंसिते ॥

अक्षताश्चापि लाजेषु तण्डुलादावहिंसिते^३ ।
अव्यक्तस्तु हरौ गुप्ते शङ्करे महदादिके ॥

आत्मन्यपि, तथानन्तो गदितो विष्णुशेषयोः ।
अनन्ता सारिवादूर्वाविशल्यालाङ्गलीषु च ॥

15 अनन्ता हैमवत्यां च गुडूच्यां च क्षितावपि ।
अनन्तं व्योम्नि क्लीबे स्यात्पूजिते त्वच्चितं मतम् ॥

अतीतं पूर्ववृत्तेऽपि सुहृदेऽपि निगद्यते ।
^४अंहतिस्तु भवेद्दाने निर्बुद्धावमतिः पुमान् ॥

अदितिर्वसुधायां 'स्याददितिर्देवमातरि ।
अखातं स्याद्देवखातेऽसत्ये त्वन्तमौरितम् ॥

'अश्मन्तस्तरुभेदे स्यादश्मन्तं 'भरणे मतम् ।
अमितं स्यादसङ्ख्यातेऽप्यमितः काल उच्यते ॥

5 अर्चितः पूजितजनेऽप्यसितः श्यामले मतः ।
अरतिः स्यादसन्तोषे त्वर्पितं 'स्यात्समर्पिते ॥

अंहतिस्त्वशुभे त्यागरोगयोरङ्गतिः पुनः ।
पुंस्यग्निहोत्रवह्निष्वप्यापातः पतने मतः ॥

तदात्वे स्यादथाघ्रातं 'शिङ्घितक्रान्तयोरपि ।

10 आध्मातः पवनव्याधा आख्यातं भाषिते तिङि' ॥

आश्रुतः स्नातके स्नातेऽप्यादृतः सादरेऽर्चिते ।
आचितः शकटोन्मेये पलानामयुतद्वये ॥

पुलिङ्गः सङ्गृहीतेऽपि 'द्वन्नेऽपि स्यात्त्रिलिङ्गकः ।
आहतं तु मृषार्थे स्यात्ताडिते गुणितेऽपि च ॥

15 स्यात्पुरातनवस्त्रेऽपि नववस्त्रेऽपि 'नाऽऽनके ।
आनर्तः' स्याद्देशभेदे नृत्यस्थाने जले' रणे ॥

आवर्तश्चिन्तने वारिभ्रमे चावर्तनेऽपि च ।

आस्फोटः कोविदारार्कपर्णयोरभिधीयते ॥

१ ख. स्यादपि सा ।

२ ख. अस्म ।

३ ख. वर ।

४ क. स्यात्पुमर्पिते ।

५ सिङ्घितघ्ना, इति मा. ।

६ भिदि, इति मा. ।

७ द्वि, इति मा. ।

८ ता, इति मा. ।

९ ख. तै ।

१० ने, इति मा. ।

आस्फोता गिरिकर्ण्यां च वनमल्ल्यां च योषिति ।

आयतिस्तु स्त्रियां 'दैर्घ्ये' प्रभावागामिकालयोः ॥

आयत्तिस्तु स्त्रियां स्नेहे वशित्वे वासरे बले ।

आयस्तः क्लेशिते क्षिप्ते तेजिते कुपिते 'हते' ॥

5 आयत्तिस्तु स्त्रियां रूपे सामान्यवपुषोरपि ।

आसत्तिः^१ सङ्गमे लाभे स्त्रियामापत्तिरापदि ॥

प्रापणेऽपि च योषित्स्यादापातः पतने पुमान्^२ ।

आनतिस्तु प्रणामे स्यादाहतिर्हनने भवेत् ॥

^३आश्रुतं स्यात्प्रतिज्ञातेऽप्यादृतः सादरार्थवान् ।

10 अथेच्छाविषयीभूतेऽपीषितं^४ च तथेक्षिते ॥

इङ्क्षितं स्यान्नतौ क्लीबे हीरितं समुदीरिते ।

इङ्क्षितं चेष्टिते प्रोक्तमीक्षितं त्ववलोकिते ॥

^५ईषितं त्वुञ्छिते शस्ते संस्तुतावीडितस्तथा^६ ।

उषितं व्युषिते दग्धेऽप्युदन्तः साधुवार्तयोः ॥

15 उदात्तः स्वरभेदे स्याद्वयात्यागादिसंयुते ।

काव्यालङ्कारणे कृत्येऽप्युदितं^७ तूक्त उद्गते ॥

उतप्तं शुष्कमांसे स्याच्चिषु तप्ते परिलुते ।

उचितं तु भवेन्न्यस्ते मिते^८ ज्ञाते समञ्जसे ॥

१ ख. भेदे ।

२ ख. हि ।

३ ख. हतिः ।

४ पूर्व गतः ।

५ ख. व्यालातं वह्निवत्काष्ठे ।

६ क. रितं, ख. डितमिति मा. ।

७ ईङ्क्षितं त्विञ्छि, इति मा.

८ ते डिते, इति मा. । ९ ख. भु । १० जा, इति मा. ।

उच्छ्रितं त्रिषु सञ्जाते 'समुन्नतप्रवृद्धयोः' ।

उन्नतस्तु भवेच्छौण्डे धत्तूर'मुचकुन्दयोः ॥

उन्नतस्तु भवेद्दीर्घे द्रुमे त्रिष्वपि चोद्धते ।

उद्धातस्तु भवेत्पादस्खलने समुपक्रमे ॥

5 पवनाभ्यासयोगस्य कालभेदेऽप्युदीरितः ।

उद्रङ्गे सुकुमारे स्यादुत्थितो वृद्धिमत्यपि ॥

भुक्तोज्झितेऽप्युद्धतं स्यादुदितं तृङ्गतेऽपि च ।

उत्क्षिप्तमूर्ध्वक्षिप्ते' स्यात्परित्यक्तेऽपि वाच्यवत् ॥

उद्रिक्तं स्यादुर्वरितेऽप्युत्सृतं गमनान्तरे ।

10 उत्थितं तु समुत्थानेऽप्युदितं तु समुद्गते ॥

तापादिनोर्ध्वगमने स्यादुच्छिक्तमपि त्रिषु ।

निर्मयादेऽप्युद्धतः' स्यादुद्धृतं प्रकटीकृते ॥

उक्षितं प्रोक्षितेऽपि स्यादुपेतः प्राप्तमात्रके ।

उन्नीतं तर्कितेऽपि स्यादुत्कृतं छिन्नवस्तुनि ॥

15 उपान्तं' स्यादनुप्रान्ते' जये स्यादुज्जितिः स्त्रियाम् ।

उत्पाटिते' स्यादुत्खातमुज्जीतं सामगायने ॥

न्यूनीकृते तूनितं स्यादुपात्तं स्वीकृतावपि ।

ऊर्मितं विषमस्थूलेऽप्युद्भान्तं तु परिश्रमे ॥

१ समुद्गड, इति मा. ।

२ ख. वर्त्तयोः ।

३ ख. मुचु ।

४ ख. प्रे ।

५ क. दृप्तः ।

६ ख. सं ।

७ ख. प्रे ।

८ ख. दिते ।

उत्पातस्तूदितो रिष्टेऽप्येधतुः पुरुषेऽनले ।

रजितः कम्पिते दीप्तेऽपनयेऽप्योणितं मतम् ॥

अथ क्रन्दितमाह्वाने रुदिते च नपुंसकम् ।

कापोतो रुचके क्लीबं कपोतौघेऽञ्जनान्तरे ॥

5 कृणितं शब्दविषये क्रमिता १चालके पुमान् ।

कविता स्यात्तु काव्यादावुक्तार्थे कथितं मतम् ॥

कलितं त्ववबुद्धे स्यात् कथितं परिपाचिते २ ।

अथ स्यात् क्रथितं क्रीते क्रमितं गमिते विदुः ॥

कम्पितं स्यात्तु विधुते क्रव्यात्स्याद्राक्षसे खगे ।

10 केशप्रसाधनद्रव्ये कङ्कती समुदाहृता ॥

काङ्क्षितं ३त्वीहितार्थे स्यात्कामितं च तदर्थकम् ।

मतं च काचितं ४बद्धे क्रामितं ५ विक्रमान्विते ॥

किरातो म्लेच्छभेदे स्याद्भूनिम्बेऽल्पतनावपि ।

स्त्रियां चामरवत्यां ६ स्यात्कुट्टनीदुर्गयोरपि ॥

15 कुपितः स्याद्रोषयुते शाये तु कुसृतिः स्त्रियाम् ।

कुञ्चितं स्यात्तु सङ्कोचे निन्द्ये ७ कुत्सितमीरितम् ॥

कूर्दितं तु स्रवे प्राहुः कृणितं कूजितं रणे ८ ।

कृतान्तो यमसिद्धान्तदैवाकुशलकर्मसु ॥

केशितं केशविषये केलितं क्रीडिते मतम् ।

20 किरातसङ्घे कैरातं कोपितस्तु रुषान्विते ॥

१ ख. प्य ।

२ पा. इति मा. ।

३ क. धिते ।

४ ख. त्व ।

५ ख. बु ।

६ यितमिति मा. ।

७ क. ख. नद्यामिति मा. ।

८ ख. न्दे ।

९ ख. थे ।

खचितं तु भवेद्याप्तौ खनितं शोदिते मतम् ।
 खलतिः 'केशहीने स्यात्पुंसि छिन्नेऽपि खण्डितम् ॥
 खण्डिता पत्यन्तरिता खगितस्थपिते समे ।
 खादितं गिलिते प्रोक्तं खेदितं 'खेदसंयुते ॥

5 क्रीडायुते खेलितं स्यान्निन्दिते स्यात्तु गर्हितम् ।
 गर्जितं वारिवाहादिध्वनौ ना मत्तकुञ्जरे ॥

ग्रथितं गुम्फिते क्रान्ते हिंसिते च चिलिङ्गकम् ।
 गभस्तिः किरणे सूर्ये ना स्वाहायां च योषिति ॥

10 गमितं यापिते प्रोक्तं म्लानिते म्लापितं मतम् ।
 गर्मुत् स्त्री स्वर्णलतयोः^१ सङ्ख्याते गणितं मतम् ॥

गदितं वाचितेऽर्थे तु गर्भितं गर्भवत्यपि ।
 ग्रसितं स्यात्तु 'गिलिते गालितं शोधितार्थकम् ॥
 गामितं प्रापितार्थे स्या द्यापिते गाहितं विदुः ।
 गापितं गायितं गानविषये ग्रामता पुनः ॥

15 ग्रामानां तु समूहे स्यान्निगौर्णे 'गिलितं विदुः ।
 गौघ्यतिर्निर्जरगुरौ ग्रथिते गुम्फितं मतम् ॥
 गुपितं गूहिते प्रोक्तं गुणितं गणितार्थकम् ।
 गोदन्तो हरितालेऽपि कथ्यते शब्दवेदिभिः ॥

गोपितं तु रहस्यार्थे गोपतिः शिवषण्डयोः ।
 20 नृपभास्करदिक्पालगोपेषु च निगद्यते ॥

१ क. पट, ख. पद इति मा. ।

२ क. खेदि ।

३ ख. नतयोः ।

४ ख. ग ।

५ ख. ग ।

- गोमितं ! तूपलिने स्याज्जोमती त्वृक्नदीभिदोः ।
 घर्षितं घृष्टितार्थे स्याद्वटितं त्वपि निर्मिते ॥
- घर्मितः स्वेदितेऽपि स्याद्वापितं घ्राणमापिते ।
 घूर्णितं तन्द्रिते प्रोक्तं घोलितं तु 'प्रचालिते ॥
- 5 चरितं कर्मणि प्राहुः पौनःपुन्ये तु चर्वितम् ।
 चमितं^१ भोजितेऽपि स्याच्चर्चितं^२ तु विलेपिते ॥
- चकितं तु भवेत्स्पन्दे चलितं प्रचलायिते ।
 स्याच्चारुता तु सौन्दर्ये चालितं त्वन्यथा कृते ॥
- चावितं गालितेऽपि स्याच्चिह्नितं स्यात्तथान्तिके ।
 10 चिन्तितं चित्तविषये चेष्टितं स्यात्तु कर्मणि ॥
- चूषितं भक्षणभिदि चूर्णितं चातिकुट्टिते ।
 प्रेरिते चोदितं प्रोक्तं चोरितं स्यात्तु निहृतौ ॥
- चोरता स्याच्चोरकृतौ छलितं तु प्रतारिते ।
 छर्दितं स्यात्तथोज्ञौर्णे छादितं पिहिते मतम् ॥
- 15 छात्रौकृते छात्रितं स्याच्छायितं^३ छेदिते विदुः ।
 छुरितं मिश्रिते प्रोक्तं छेदितं तु द्विधाकृतौ ॥
- स्याज्जगद्विष्टपे क्लीबं वायौ ना जङ्गमे त्रिषु ।
 जगती भुवने श्लायां छन्दोभेदे जनेऽपि च ॥
- जयन्ती वृक्षभिज्ञौर्योस्तिथिभेदपताकयोः ।
 20 जयन्ती स्यादिन्द्रपुत्र्यां जयन्तस्तत्तनूजनौ ॥

हरे 'भीमेऽथ ज्वलितं वाच्यवद्गन्ध उज्ज्वले ।
जनता जनसङ्घे स्याज्ज्वरितं तु ज्वरान्विते ॥
जनिता जनके पुंसि जनिता निर्मितौ स्त्रियाम् ।
हिंसिते स्याज्जामितोऽथ जामाता दुहितुः पतिः^१ ॥

- 5 स्वर्यावर्ते^२ धवे पुंसि जामिताऽलस्यवाचिनी^३ ।
जीमूतः स्या^४ देवताहं^५ मेघे धृतिकरे गिरौ ॥
जीवातुर्जीविते भक्ते जीवनीयौषधेऽपि च ।
जीवन्ती देवताशम्योर्गुडूचीवन्दयोरपि ॥
जिह्मता स्यात्तु कौटिल्ये जीवितं जीवने मृतौ ।
10 जृम्भितं करणे स्त्रीणामीहास्फुटितयोरपि ॥
जृम्भे, च जेमितं तु स्याद्भोजिते जोङ्गितं मतम्^६ ।
भ्ररितं हिंसितेऽपि स्याज्भ्ररितं भ्ररयुज्यपि ॥
अथ स्याज्ज्ञापितो ज्ञप्ते तडिदुक्ता तु विद्युति ।
त्वरितं प्रजवे शौघे^७ तैलितं स्नेहपाचिते ॥
15 तन्द्रितं स्याद्दूर्णितेऽथ तन्वितं शास्त्रसम्भते ।
स्त्रक्षणीकृते तक्षितं स्यात्समे तापिततामिते^८ ॥
चासितं जनितचासे तारितं तरणान्विते ।
तानितं तानितपटे तिमितं स्तिमितार्थके ॥

१ मौने, इति मा. ।

२ ख. नि ।

३ ख. मध्ये ।

४ क. ते, ख. त, इति मा. ।

२ तौ, इति मा. ।

४ ख. तोऽब्दे ।

६ वर्जित इति शेषः ।

८ ख. तौ ।

'तार्णतो वासुदेवे स्याच्छार्ङ्गे' तु तृणता मता ।

त्रिगतो ना देशभेदे तथा स्याद्गणितान्तरे ॥

भवेद्बुधुरिकायां च त्रिगता कामुकस्त्रियाम् ।

तुलितं स्यात्तुलाक्रान्ते तुषितो देवभिद्यपि ॥

5 तृणता तु तृणत्वे स्यात्तथा धनुषि गद्यते ।

तोदितं तु प्रेरिते स्यात्तोलितं तु तुलाधृते ॥

दंशितं जातदंशे स्यात्कवचेनावृतेऽपि च ।

दयितं तु प्रिये पुंसि भर्तर्यपि निगद्यते ॥

दमितं दमसम्पन्ने दलितं विदलीकृते ।

10 दापितं दानविषये दारितं तु विदारिते ॥

दुर्गतिर्नरके नैःस्थे स्त्री दृष्टान्त उदाहृतौ ।

शास्त्रे च मरणे चाथ पापे दुरितदुष्कृते ॥

दुर्दृष्टिस्त्यक्तयोषायां दुर्बुद्धौ दुर्मतिर्मतः^१ ।

दुःश्रुतं दुरधीते 'स्यादुष्पाके दुःश्रुतं मतम् ॥

15 दुध्यन्तः स्याद्राजभेदेऽप्युपलायां दृषत् स्त्रियाम् ।

दृष्टान्तः स्यात्कथाशास्त्रे दृष्टान्तस्तु निदर्शने ॥

दोलितं कम्पितेऽपि स्याद्दौष्यन्तिर्नृपभिद्यपि ।

ध्वनितं तु निनादे स्याद्घर्षितं^२ तु 'प्रधर्षणे ॥

धमितं स्यात्तथाध्माते धक्षितं भक्षिते मतम् ।

20 धिकृतं स्यादपध्वस्ते प्रमत्ते धूपितं मतम् ॥

१ ख. पु. नास्ति, क. दृष्ट, इति मा. ।

२ ख. ता ।

३ ख. स्याद्दुः ।

४ ख. द्रवितं ।

५ ख. प्रघ ।

धूमायिते धूमितं स्याद्भूर्गतः^१ सारथौ पुमान् ।

धैवतः^२ स्वरभेदे स्यान्नमितः स्याद्विनामिते ॥

नन्दितो हर्षसम्पन्ने न्यक्तृतो धिक्कृते^३ मतः ।

नादितं नादसम्पन्ने नाशितं तु विनाशिते ॥

5 न्यासितं स्यात्तु विन्यस्ते निमित्तं हेतुलक्ष्मणोः ।

निर्वृतिः स्यादलक्ष्यां स्त्री दिक्पालेऽपि क्वचित्पुमान् ॥

निकृतं स्याद्विप्रलब्धे^४ शठे विप्रकृते त्रिषु ।

निर्मुक्तो मुक्तसङ्गे स्यान्मुक्तकञ्चुकभोगिनि ॥

निरस्तस्त्रिषु निष्कृते प्रेषितेपौ द्रुतोदिते ।

10 मन्थक्ते च प्रतिहते निकेतं सदनं मतम् ॥

निवातो दृढसन्नाहे^५ वातशून्ये तथाश्रये ।

निकृतिर्भर्त्सने क्षेपे शठे शायेऽपि च स्त्रियाम् ॥

निशान्तस्त्रिषु शान्ते स्यात्कौबं तु भवनोपसोः ।

निर्वृतिः^६ सुस्थितावस्तङ्गमने च सुखे स्त्रियाम् ॥

15 नियतिर्नियमे दैवे स्त्री पतन्यातुके^७ स्वर्गे ।

निर्वृत्तं^८ स्यात्तु निष्पन्ने निर्णिक्तं शोधिते मतम् ॥

निष्कृतं तु भवेत्क्षिप्ते निष्पीतं पीतमाचके ।

निर्धूतं तु भवेद्भूते नियन्ता पुंसि शास्तरि ॥

सङ्ख्याभेदे तु नियतं निरतं^९ तु निरन्तरे ।

20 नितान्तं स्यादतिशये नियतो नियमान्विते ॥

१ ख. तो ।

२ ख. तं ।

३ ख. तो ।

४ ख. व्यो ।

५ क. वाल ।

६ ख. वृत्तिः ।

७ जातुके, इति मा. ।

८ अयं पादः प्रकारादिषु न्याय्यः । ९ क. वृत्तं । १० ख. युतं ।

निर्धनः स्याद्भान्तिहीने^१ निवीतमृजुसूचके ।
 निहितं तु विनिश्चिते निष्णातं निर्णयान्विते ॥
 निर्व्यक्तं व्यक्तिभूयिष्ठे निचितं तु समूहिते ।
 निर्मितं कृतनिर्माणे दैवे स्यान्नियतिः स्त्रियाम् ॥

5 निशान्तः शान्तिमापन्ने निभृतो गुप्तशिष्ययोः^२ ।
 निवृत्तिः^३ स्यान्मनस्तुष्टौ नोदितं प्रेरिते मतम् ॥
 पलितं शैलजे तापे केशपाके च कर्दमे ।
 प्रसृतः सम्प्रसारे स्याद्विनीते वेगिते चिषु ॥

१० "अर्द्धाञ्जलौ तु पुल्लिङ्गो जङ्घायां प्रसृता मता"^४ ।
 प्रसृतं कुसुमे क्लीबं चिषु सञ्जातसूतयोः ॥
 प्रभूतं प्रचुरे प्रोक्तं पण्डितः सिल्हके कवौ ।
 प्रहतं विहते क्षुप्ते पर्यस्तः पतिते^५ हते ॥
 प्रणीता यज्ञपात्रे स्यात्प्रणीतः संस्कृतेऽनले ।
 चिषु क्षिप्तोपसम्पन्नविहितेषु प्रवेशिते ॥

15 प्रणतिः स्यान्ममस्कारे प्रणतस्तद्युते नरि ।
 प्रतीतः सादरे ज्ञाते हृष्टप्रस्थातयोस्त्रिषु ॥
 प्रमितं स्याद्वाच्यलिङ्गं^६ प्रोक्षितेऽपि मृतेऽपि च ।
 परेतो वाच्यलिङ्गः स्यान्मृते भूतान्तरे पुमान् ॥
 पर्वतः स्यात्पुनः शाकभेदमत्स्यप्रभेदयोः ।
 20 देवमुन्यन्तरे शैले प्रपातो निर्भरे तटे ॥

१ युते, इति मा. । २ दन्तशिष्ययोरिति मा. । ३ क. र्दतिः ।

४ स्याद, इति मा. । ५ क. एतदनन्तरं पाणिनिर्बुद्धः प्रवृत्तिरिति पाठः

६ ख. ह् ।

७ ख. प्रे ।

पर्याप्तं तु यथेष्टे स्याच्छक्ते तृप्तौ निवारणे ।

पञ्चता मरणे पञ्चभावेऽपि च निगद्यते ॥

पक्षतिः पक्षमूले स्यात्पक्षतिः प्रतिपत्तिथौ ।

प्रसूतिः स्यात्समुत्पत्तौ तनये दुहितर्यपि ॥

5 प्रततिः स्यात्तु विस्तारे वल्यामपि निगद्यते ।

प्रवृत्तिस्तु प्रवाहे स्यादुदन्तेऽपि च गद्यते ॥

अवन्त्यादौ च पर्याप्तिः प्रकामप्राप्तिरक्षणे ।

प्रकृतिर्गुणसाम्ये स्यादमात्यादिस्वभावयोः ॥

योनौ लिङ्गे पौरवर्गे मतं प्रव्यक्तमुल्बणे ।

10 'परितः' स्यादासमन्तात्परीतं^१ दिश्यथो विदि^२ ॥

प्रमितिर्योपिति पुनः परीतं व्याप्तिवाचकम् ।

पङ्कितं पङ्कवत्स्थाने पठितं पाठसंस्कृते ॥

पणितं वस्तुनि क्रीते प्रसिद्धे प्रथितं मतम् ।

प्रयतं संस्कृते प्रोक्तं प्रयतो धीर इत्यपि ॥

15 प्रयतं नियमाक्रान्ते प्रततं विस्तृते मतम् ।

प्रदत्तं दानविषये प्रवृत्तं^३ नर्तने मतम् ॥

सम्भृते प्रभृतं प्रोक्तं प्रशस्तं शस्तकर्मणि ।

प्रहस्तो राक्षसभिदि^४ 'प्रशस्तो ज्ञातसम्भृते ॥

निरर्गलेऽपि प्रहतः प्रपातो निर्भरे मतः ।

20 प्रस्थातस्तु प्रसिद्धे स्यात्पदातिः पादगामिनि ॥

१ इतः साङ्गश्लोकः ख. पुस्तके नास्ति ।

२ क. रीतः ।

३ ख. रितं ।

४ दिवि, इति मा. ।

५ ख. वृतं ।

६ ख. प्रह ।

प्रभातं तु दिनान्ते स्यात्प्रसितिर्बन्धने स्त्रियाम् ।

पङ्क्तिः कर्मसन्दोहग्रन्थे मार्गेऽपि 'गद्यते ॥

प्रचेताः स्यात्तु वरुणे प्रणुतं तु नमस्कृतौ ।

पर्दितं 'स्यादधोवायुनिर्गमे वाच्यलिङ्गवत् ॥

5 पार्वती सल्लकीदुर्गागोपालपुत्रिकासु च ।

प्रार्थितं 'याचिते शत्रुसंरुद्धेऽभिहते त्रिषु ॥

पादातं स्याद्वले क्लीबे पाटितं तु द्विधाकृते ।

समापिते पारितं स्यात्प्राजिता पुंसि यन्तरि ॥

पाचितं परिपक्वे स्यात्पातितं कृतपातने^१ ।

10 पिहितं छादिते प्रोक्तं मांसे तु पिशितं मतम् ॥

पिण्डितं तु भवेद्गोले^२ पीडितं तु प्रपीडिते ।

पित्सन् विहङ्गमे पुंसि पतनेच्छौ च^३ वाच्यवत् ॥

प्रफुल्लिते पुष्पितं स्यात्पुटितं पुटसंस्कृते ।

पुटितं स्याद्वस्तुपुटे पाटितं^४सूतयोरपि ॥

15 पूरणार्थं पूरितं स्यात्पूपितं पूषवत्कृते ।

एकीकृते 'पूगितं स्यात्पूरोधसि पुरोहितः ॥

पृषट् मृगे पुमान् बिन्दौ न द्वयोः 'पृषतोऽपि ना ।

अनयोश्च त्रिषु श्वेतबिन्दुयुक्तेऽप्युभाविमौ ॥

निरीक्षिते प्रेक्षितं स्याद्याचार्ये प्रेषितं मतम् ।

20 निरीक्षिते प्रेक्षितं^५ स्यात्प्रेरितं प्रेरणास्पदे ॥

१ ख. ह्यु ।

२ ख. स्यादयो ।

३ ख. पावि ।

४ क. या ।

५ ख. द्वौले ।

६ ख. तु ।

७ ख. सू ।

८ क. पु ।

९ ख. य ।

१० ख. क्षितं ।

प्रोक्षितं निहते^१ सिक्ते प्रोन्नतं दैर्घ्यवत्यपि ।
 प्रोक्षितं च, परित्यक्ते प्रोज्झितं चापि वाच्यवत् ॥
 प्रोर्णुतं प्रावृतेऽपि स्यात्फाणितं^२ त्विष्टुसम्भवे ।
 बार्हतं च फले जम्बा बाधितं बाधवत्यपि ॥

5 बुधितं तु भवेद्बुद्धे^३ 'वृंहितं गजगर्जने ।
 सामभेदे वृहत् क्लीबे वृहती वसनान्तरे ॥
 छन्दोभिष्टुद्रवार्ताकीवारिधानीषु वाचि च ।
 कण्टकारीमहत्योश्च बोधितं बोधवत्यपि ॥

10 कुशीलवे मुनौ रामानुजे तु भरतस्तथा ।
 दौष्यन्तौ^४ भारतं वर्षभेदे व्यासकृतावपि ॥
 भणितं भाषिते पूर्णे भरितं भसितं^५ पुनः ।
 स्याद्भस्मन्यथ गौर्णे तु भक्षितं भ्रमितं पुनः ॥
 भ्रमवत्यपि तल्लिङ्गं भर्षितं तु तिरस्कृते ।
 भारती वाचि वचने पश्चिर्वृत्तिप्रभेदयोः ॥

15 भासन्तः सुन्दराकारे त्रिषु ना भासपक्षिणि ।
 भावितं वासिते प्राप्ते भूभृद् नाऽद्रौ महीपतौ ॥
 भ्राजितं शोभिते भ्रान्ते भ्रामितं वाचि भाषितम् ।
 'भासितं वासिते वाच्ये वाच्यवद्भाषितं मतम् ॥
 भिक्षितं स्याद्वाचितेऽपि भेदितं स्फोटिते विदुः ।
 20 महती वल्लकीभेदे राज्ये तु स्यान्नपुंसकम् ॥

१ क. हिते ।

२ क. टितं ।

३ ख. ब्रु ।

४ न्ते, इति मा. ।

५ क. ते ।

६ इदं ख पुस्तके नास्ति ।

- तत्त्वभेदे पुमान् श्रेष्ठे मरुद् देवे समीरणे ।
 महितं तु पवित्रे स्यान्मणितं रतिकूजिते ॥
 मथितं निर्जले 'घोले तथा लोडितघृष्टयोः' ।
 मनितं तु भवेद्बुद्धे' मण्डितं भूषिते चिषु ॥
- 5 मन्वितं 'मन्त्रसंयुक्ते मन्द्रितं मन्द्रवत्यपि ।
 मापतिस्तु हृषीकेशे मापितं मानसंस्कृते ॥
 मिहितं तु मनोज्ञे स्यान्मूर्छितो 'मृतमूढयोः ।
 सोच्छ्रयेऽपि दृढे' त्वाहुर्मुषितं खण्डितेऽपि च ॥
 गवेषिते तु मृगितं मेदितं मूर्छिते हिते ।
- 10 म्लेच्छितं परभाषायां निगदन्ति मनौषिणः ॥
 मोचितो मोक्षितश्चापि बन्धमुक्त उदीर्यते ।
 मोटितं त्वन्यथाभावे यमितं नियमान्विते ॥
 याजितः कारितमखे यापितः चिष्टतिक्रमे ।
 स्त्रियां निगदिता विज्ञैर्योषिता योषिदित्यपि ॥
- 15 रजतं° विशदे दन्तिदन्तयोस्तारहारयोः ।
 रक्षितं गोपिते प्रोक्तं विरहे रहितं मतम् ॥
 रणितं' तु भवेच्छब्दे रचितं क्रमनिर्मिते ।
 रसितं स्तनिते क्लीबे स्वर्णादिखचिते चिषु ॥
 रञ्जितं रङ्गसंयुक्ते राज्ञान्तस्त्वर्थनिर्णये ।
- 20 रुदितं क्रन्दिते प्रोक्तं रुतितं' चञ्चले'° मतम् ॥

१ ख. तक्ने । २ ख. घृष्टयोः । ३ दृढे, इति मा. ।

४ ख. मन्वि । ५ क. मत । ६ हते, इति मा. ।

७ ख. जितं । ८ ख. जितं । ९ ख. दितं । १० ख. च चले ।

- रुषितं तु भवेत्क्रुद्धे 'रूषितं मलदूषिते ।
 'रुशती वागकल्याणी वाणी ह्येषाऽवचोविदाम्' ॥
- रेवती हलिप्यन्त्यां स्यादक्षमातृप्रभेदयोः ।
 रोहितं लोहिते रक्त ऋजुशक्रशरासने ॥
- 5 मीने मृगे च पुंसि स्यात्तथा रोहितकद्रुमे ।
 'रोहितं रोहिते रक्ते रोपितं त्वधिरोहिते ॥
 रोधितं त्वधिरुद्धे स्याद्रोलितं तु विवेचिते ।
 विलोकिते रोकितं स्याद्रोचितं रुचिभाजिनि ॥
 रोहिद् मृग्यां लताभेदे रोमितं रोमसंयुते ।
- 10 ललितं हारभेदे स्यादीप्सिते ललितेऽपि च ॥
 लपितं वचसि प्राहुर्लज्जितं तु चपावति ।
 लङ्घितं^१ स्यादतिक्रान्तौ^२ लक्षितं मम्यगौक्षिते ॥
 लम्बितं तु निराधारे लम्बितं^३ प्रापिते मतम् ।
 लापितं त्वधिरुद्धे स्याल्लुञ्चितं कतलुञ्चने ॥
- 15 लुटितं स्यात्तु लोट्यां^४ लुण्ठितं तु बलाद्धृते ।
 लोहितं रक्तगोशीर्षे कुङ्कुमे च कुचन्दने ॥
 तथा नदान्तरे भौमे वर्णे च त्रिषु तद्वति ।
 वनिता जातरागस्त्रीस्त्रियोश्च त्रिषु याचिते ॥

१ ख. ह ।

२ ख. पु. पाठः ।

३ वचो विहामिति मा. ।

४ लो. इति मा. ।

५ ख. त्रितं ।

६ ख. ले ।

७ ख. भितं ।

८ लोट्यामिति, इकश्चित्तपो धातुनिर्देश इति श्रितपानिर्दिष्टमपि प्रकरणा-
 द्धात्वर्थे लक्षयतीति भावः । एवमन्यत्रापि ।

वनिता जनिता पुंसि वनिताऽपि वधूः स्त्रियाम् ।

१ वनितं याचितेऽपि स्यात्सेवितेऽपि च वाच्यवत् ॥

वर्द्धितं प्रसृतं^१ भिन्ने पूरिते^२ वहतिर्गवि ।

सचिवे पुंसि वहतुः पथिके वृषले पुमान् ॥

5 वस्तिगतं स्यादश्वगतौ वसितं^३ व्याकुले मतम् ।

वसतिः स्यात्स्त्रियां वासे यामिन्यां च निकेतने ॥

वमितः स्यात्समुज्जीर्णं वर्णितस्तु परिस्तुते ।

प्रलोभिते वञ्चितः स्याद्वन्दितस्तु नमस्कृते ॥

वर्मितः^४ स्यात्कङ्कटिते^५ वसन्त ऋतुभिद्यपि ।

10 विस्तारवल्गोर्व्रतती^६ वर्धितं पूरितं मतम् ॥

वर्जितं स्यात्परित्यक्ते वहितं वाहने मतम् ।

वापितं तु भवेद्बीजाकृतमुण्डितयोस्त्रिषु ॥

व्यायतं व्यापृते दीर्घे दृढे चातिशयेऽन्यवत् ।

व्याघातः स्यादन्तराये प्रहारे^७ योगभिद्यपि ॥

15 वासिता करिणीनार्योर्वासितं भाविते रुते ।

वासन्ती माधवीयूथोः^८ पाटलायां क्रमेस्तके ॥

वासन्तः कोकिलेऽपि स्यादुष्ट्रेणाऽवहिते विटे^९ ।

व्यापृतो दीर्घदृढयोर्वाक्यतिर्गुरुवाग्मिनोः ॥

१ ख. पु. नास्ति ।

२ सिते, इति मा. ।

३ ख. जिते ।

४ क. सुतं ।

५ ख. र्णितः ।

६ ख. गटकिते ।

७ ख. धी ।

८ ख. प ।

९ ख. र ।

१० ख. ध्योः ।

११ विषे, इति मा. ।

विविक्तं स्यादसम्पृक्ते रहःपूतविवेकिषु ।
वाच्यवद्दर्शिते^१ धीरे विनेता रात्रि^२ शिक्षके ॥

विकृतोऽसंस्कृतेऽपि स्याद्वीभत्स रोगितेऽपि च^३ ।
विकृतिश्छन्दसोभेदे प्रकृतिव्यत्ययेऽपि च ॥

5 विश्रुतं^४ ज्ञातसंहृष्टप्रतीतेष्वभिधेयवत् ।
विनीतमुपनीते स्यादपनीते जितेन्द्रिये ॥

विनीतः सुवहाश्चे स्यान्निभृतेऽपि वणिज्यपि ।
विनतः प्रणते भग्ने विनता तार्क्ष्यमातरि ॥

विनता^५ 'पिटिकाभेदे शिक्षिते त्वभिधेयवत् ।
10 विधाता कर्तृसामान्ये विधाता वेधसि स्मरे ॥
विजाता तु प्रसूतायां जनिते विकृतेऽन्यवत् ।
विश्वस्तो जातविश्वासे विश्वस्ता^६ विधवास्त्रियाम् ॥

विद्युत् सौदामिनीसन्धोः निष्प्रभे त्वभिधेयवत् ।
विहस्तो विह्वले षण्डे^७ विपत्तिर्यात^८ नास्वपि ॥

15 विदितं बुद्धश्रुतयोर्वाच्यवत्समुदीरितम् ।
विवृता क्षुद्ररुग्भेदे विस्तृते^९ त्वभिधेयवत् ॥
विच्छिन्तिः स्यादङ्गरागे^{१०} विच्छेदे हारभिरपि^{११} ।
विधूतं कम्पिते त्यक्ते कुटिलेऽपि च वाच्यवत् ॥

१ ख. नि ।

२ ख. चः ।

३ ख. गवत्यपि ।

४ क. श्रुतं ।

५ ख. पिट ।

६ ख. क्ष ।

७ चण्डे, इति मा. ।

८ यतिनास्वपि, इति मा. ।

९ ख. कृते ।

१० हारे, इति मा. ।

११ ख. दहारभेदयोः ।

विक्रान्तस्तु भवेच्छूरे विगतस्तु गतस्पृहे ।
 वियत् स्यान्नभसि क्लीबे विभूतिर्भूतिभस्मनोः ॥
 विहितं कृतमात्रेऽपि विद्रुतं तु पलायिते ।
 वृत्तान्तः^१ स्यात्प्रकरणे कात्स्न्यवार्ताप्रभेदयोः ॥

5 प्रस्तावे वेष्टितं रुद्धे लासके करणान्तरे ।
 वेष्टितं गमने प्रोक्तं कुटिले^२ विधुते त्रिषु ॥
 वेधितं कृतवेधे स्याद्वेपितं तु विकम्पिते ।
 वेशन्तः पल्वले प्रोक्तो वेणितोऽपि^३ विगुम्फिते ॥

वैक्रान्तं रत्नभेदे स्याद्वनान्ते तु शरत् स्त्रियाम् ।
 10 शकुन्तः स्यात्पक्षिमात्रे भासपक्षिमहेन्द्रयोः ॥
 श्यमन्तो मणिभेदे स्यात्सुप्ते तु शयितो मतः ।
 शष्पितं शादलवति^४ निश्वासे श्वसितं भवेत् ॥
 शङ्कितं जातशङ्के स्याच्छब्दितं शब्दवत्यपि ।
 शाकुन्तः^५ स्यात्सूक्तभेदे शाश्वतं तु निरन्तरे ॥

15 शिक्षितस्तु विनीते स्याच्छीतला देवताभिदि ।
 तथा स्फोटविशेषेऽपि श्रीपतिः पुरुषोत्तमे ॥
 श्रीमाँस्तिलकवृक्षे स्यान्मनोज्ञे धनिके त्रिषु ।
 शुद्धान्तश्चावरोधे स्याद्रहःकक्षान्तरेऽपि च ॥
 शुद्धान्तःकरणे पुंसि शुद्धान्त इति गद्यते ।
 20 विनियुक्तावशेषे तु शेषितं शोषितं पुनः ॥

१ क. तं, ख. न्ता, इति मा. ।

२ द्रिते, इति मा. ।

३ क. धि ।

४ ख. वि ।

५ ख. न्ते ।

शुष्कीकृते शोधितं तु गालिते' शोभितं तथा ।

सम्पन्नशोभे खलितं चलिते अंशवत्यपि ॥

संहतं सङ्गतं चापि दृढे च हृदयङ्गमे ।

संस्कृतो^१ भूपिते शस्ते कृत्रिमे वाच्यलिङ्गकः ॥

5 क्लीबं तु लक्षणोपेते स्थपतिः कञ्चुकिन्यपि ।

जीवेष्टियाजके^२ शिल्पिभेदे ना मत्तमे त्रिषु ॥

स्थपतिः स्यात्तु सम्म्राजि स्थगितः स्याद्विगुणिते^३ ।

सङ्घातः पुंसि घाते च संहतौ नरकान्तरे ॥

संवित्तिः प्रतिपत्तौ चाप्यविवादे जनस्य च ।

10 समाप्तिरवसाने न्यात्सम्पतिः न्यात्समर्थने ॥

स्वरितः स्वरभेदे स्यात्सविता पितृस्वर्ययोः ।

स्वनितं स्याच्छब्दवति 'स्तनितं मेघनिस्वने ॥

'समितिः सम्पराये न्यात्सभायां सङ्गमेऽपि च ।

सन्ततिर्गोत्रपङ्क्तयोः स्यात्पारम्पर्येऽपि च स्त्रियाम् ॥

15 संकृतिः स्याद्गोत्रवृत्तभेदयोः सम्मतं मते ।

संस्तृतिः मरणे चापि संसारेऽपि मता स्त्रियाम् ॥

'संश्रुतं तु प्रतिज्ञाते संविद् ज्ञप्तौ च^४ योषिति ।

सङ्गतिः स्यादूर्ध्वगतौ सम्पत्तिर्वैभवे स्त्रियाम् ॥

संपद् 'भूतौ गुणोत्कर्षे हारभेदे निगद्यते ।

20 संवित् स्त्रियां प्रतिज्ञायामाचारज्ञानसङ्गरे ॥

१ ख. तं ।

२ ख. ते ।

३ ख. र्याजिके ।

४ कुण्डिते, इति मा. ।

५ ख. स्व ।

६ ख. स्तृ

७ ख. सम्पु ।

८ ख. तु ।

२ ख. ग ।

सम्भाषणे क्रियाकारे सङ्केते नाम्नि तोषणे ।
 सङ्ख्याभेदे सप्ततिः स्यात्समूहे ^१संहतिर्मता ॥
 सङ्गान्तिः स्यात्तु खेटानां राश्यन्तरप्रवेशने ।
 नैरन्तर्ये सन्ततं स्यात्सङ्गतं हृदयङ्गमे ॥

5 स्तभितं स्यात्तु संस्तब्धे स्वधितिः शस्त्रभिद्यपि ।
 सम्भ्रान्तं भ्रमणे चापि सम्भृतं^२ सञ्जितेऽर्थवत् ॥
 संवीतः स्यात्तु संयुक्ते स्वगतं स्वात्मसङ्गते ।
 संहिता स्यादथाम्नाये सामन्तो मण्डलाधिपे ॥
 स्थापितं निश्चये न्यस्ते स्वायत्ते साधितं मतम् ।
 10 स्वादितं तु कृतास्वादे सातितः - - - - - ॥

आसादिते सादितं स्यात्सारितं^३ तु विदूरिते ।
 साकेतं स्यादयोध्यायां सामन्तो मण्डलाधिपे ॥
 सिकता स्त्री सिकतिले वालुकायां च भूमनि^४ ।
 सिद्धान्तः स्यान्निश्चितेऽर्थे स्तिमितो निश्चले मतः ॥

15 सीमन्तः स्त्रीकेशवेशे^५ सिञ्चितं भूषणध्वनौ ।
 सुरता स्यात्तु देवत्वे सुरतो भक्तिमत्यपि ॥
 सुरतं स्यान्निधुवने सुकृतं शुभपुण्ययोः ।
 सुव्रता सुखदोद्या^६ गौः सुव्रता शोभनव्रता ॥
 सुहितस्तु भवेत्तृप्ते सुहुतस्तु हुतेऽनले ।
 20 सुहृतः सम्यगाहृतैः सुरुतः श्रव्यवाच्यपि ॥

सुगतस्तु जिने प्रोक्तः सुमतिर्बुद्धिमत्यपि ।
सुदती' स्यात्तु योषायां सुन्दतं मङ्गले प्रिये ॥
सुभूतं स्यात्परिणते सुनीतिर्ध्रुवमातरि ॥
तथैव शोभननये' सुस्मितिर्देवतान्तरे ॥

- 5 हरितं शाकभेदे स्याच्चरिद्वर्णयुते तथा ।
हरिता स्याच्च दूर्वायां स्त्रियां दिशि हरिद् मता ॥
हयवर्णविशेषेऽपि यवसेऽपि हरिद् मतम् ।
हसन्यङ्गारधान्यां स्यान्मल्लिकाशकिनीभिदोः ॥
हर्षितं तु भवेद्दग्धे हर्षयुक्तेऽन्यलिङ्गवत् ।
10 'हारीतः पक्षिभेदे स्यान्मुनिभेदे च कैतवे ॥
हृषितं विस्मये प्रीते प्रहते हृष्टलोमनि' ।
कृतशरणे तु' श्रणितः श्रमिता पुंसि यः श्रमौ ॥
श्रयितं तु श्रयं नीते श्रमितं' स्यात्क्षमाश्रये ।
श्रारितं 'च्याविते श्रारैरभिशस्तेऽपि च त्रिषु ॥
15 श्रारितं मलहीने स्यात्क्षुरितं क्षुरसंस्कृते ।
श्लेडितं सिंहनादे स्यात्क्षोदितं परिशोधिते' ॥
श्लोभितं श्लोभयुक्ते स्याद्वाच्यलिङ्गत्वमीदृशम् ।

॥ इति तटतौयम् ॥

१ ख. नौ ।

२ क. यने, ख. यभे, इति मा. ।

३ ख. ह ।

४ ख. स्त्रि च ।

५ क. शस्तु ।

६ ख. यितं ।

७ ख. चा ।

८ ख. भिते ।

॥ अथ तत्तुर्थम् ॥

अपस्नातो मृतस्नातेऽपहते स्यादयाहृतम् ।
पराभूतेऽभिभूतः^१ स्यादभीष्टे स्यादभीष्टितम् ॥
सम्पूर्चनेऽभिव्याप्तिः स्यादवध्वस्तोऽवचूर्णिते ।
अतिरिक्तः समधिकेऽतिपातः स्यादुपात्यये ॥

- 5   ^१अहर्षतिश्चित्रभानावंशुमानपि गद्यते ।
सम्मते स्यादनुमतं सम्प्राप्तेऽधिगतं विदुः ॥
अवज्ञाते त्ववगतं द्वेष्येऽस्निगत ईरितः ।
अभिनीतस्त्रिषु न्याय्ये^२ संस्कृतामर्षिणोरपि ॥
अभिजातः^३ कुलीने स्यान्व्याय्य^४ पण्डितयोस्त्रिषु ।
10   अभियुक्तः परैरुद्धे तत्परेऽप्यभिधेयवत्^५ ॥
अतिमुक्तस्तु निःसङ्गे वासन्त्यां तिनिशेऽपि च ।
अपध्वस्तः परित्यक्ते^६ निन्दितेऽप्यवचूर्णिते ॥
अधिक्षिप्तः प्रणिहिते कुत्सिते भर्त्सिते त्रिषु ।
अम्बूकृतं सनिष्ठीवे तथाम्बुबहुलीकृते ॥
15   ^७दर्पेऽप्यहङ्कृतिः सालपर्ण्यामंशुमतौ स्मृता ।
क्षमार्चयोरपचितिर्निष्कृतिव्ययहानिषु^८ ॥

१ तं । २ ख. अहःप । ३ ख. ये । ४ ख. ज्ञातः ।

५ क. पिण्डौ, ख. पौडि, इति मा. । ६ ख. धीयते

७ विदि, इति मा. । ८ ख. पु. पाठः ।

९ क. पु. अंशुमान् भास्करे शाल, इति पाठान्तरम् ।

१० क. क्षया ।

११ यद्धानिषु, इति मा. ।

स्याच्चानुमतिरूनेन्दुपूर्णिमानुज्ञयोरपि ।

१ सावधाने त्ववहितोऽप्यनुयातोऽनुगन्तरि ॥

अभिशस्तिः प्रार्थनापवादयोश्च स्त्रियां मता ।

स्यादथावसितमृद्धे ज्ञाते चाप्यवमानगे ॥

5 स्याच्चैवार्थपतिर्भूमीनाथे चार्थस्य पातरि ।

अवदातं मिते गौरे विशुद्धेऽप्यन्यलिङ्गवत् ॥

अवगीतं २ च निर्वादे दृष्टगर्हितयोरपि ।

अन्तर्गतं ३ विस्मृते ४ स्यान्मध्यप्राप्ते ५ च वाच्यवत् ॥

अङ्गारितं तु दग्धे स्यात्पलाशकलिकोद्धमे ।

10 अपावृत्तस्त्वपहिते ६ स्वतन्त्रेऽपि च वाच्यवत् ॥

गर्वेपितेऽन्वेपितं स्यात्सम्प्राप्तेऽवनतं विदुः ।

कार्ये नियुक्तो ७ऽधिकृतो वारिवाहे तथाम्बुभृत् ८ ॥

आयुष्मान् योगभेदे स्याच्चिरजीविनि वाच्यवत् ।

आमादितं भाविते स्यात्सम्प्राप्तेऽपि च वाच्यवत् ॥

15 अङ्गारितोऽभिशस्तेऽपि त्ववाग्रेऽभ्यानतं मतम् ।

आशंमिताऽऽशंसुनि स्यादान्दोलितस्तु कम्पिते ॥

आकम्पिताघूर्णितौ च कम्पितार्थौ मतावुभौ ।

इलापतिर्भूपमात्रे विशेषेऽपि महीपतेः ॥

१ ख. पु. पाठः ।

२ ख. के ।

३ ख. पौतं ।

४ ख. गर्त ।

५ ख. स्तते ।

६ ख. प्राप्ते ।

७ हते, इति मा. ।

८ क. क्तौ ।

९ ख. पु. इतःपरं, अंशुमतौ शालिपर्णामंशुमान्साविता यथा, इति पाठः ।

इन्द्रजिद्रावणसुते गरुडेऽपि निगद्यतेः ।

उमापतिर्महेशे स्यादनिरुद्ध उषापतिः ॥

उपवीतमुत्तरीये चोपश्रुतमुपगतं च विदिते स्यात् ।

उरौकृतमूररौकृतमिव मतमङ्गीकृते 'वैतत् ॥

5 उपाहितोऽनलोत्पाते पुमानारोपिते त्रिषु ।

उपाकृतोऽध्वरहते पशौ नोपद्रुते त्रिषु ॥

उदास्थितः प्रतीहारे प्रव्रज्यावसितेऽपि च ।

'उद्वाहितमुदीर्णेऽपि बद्धग्राहितयोरपि ॥

समृद्धे^१ स्यादुपचितं परिदग्धे च वाच्यवत् ।

10 उज्जृम्भितं समुत्फुल्ले स्याच्चेष्टायां नपुंसकम् ॥

व्यसनार्ते तूपरक्तो राहुग्रस्तेन्दुसूर्ययोः ।

उपसत्तिस्तु^२ सेवायां सङ्गमात्रेऽपि योषिति ॥

उद्वाहितः कृतोद्वाहे कम्पितोत्कम्पिते समे ।

ऊर्ध्वासितोऽपि गदितो बुधै राजपटोलके ॥

15 ऋष्यप्रोक्ता शतावर्यां शूकशिख्यां च योषिति ।

तथैवातिबलायां स्यादभुमाताऽदितावपि ॥

ऐरावतोऽभ्रमातङ्गे^३ 'लकुचे नागरङ्गके ।

नागभेदे च गदितो 'विद्युत्तद्भेदयोः स्त्रियाम् ॥

नपुंसकं महेन्द्रस्य ऋजुदीर्घशरासने ।

20 कलधौतं कनकवद्रजतेऽपि प्रकीर्तितम् ॥

१ ख. चै ।

२ ख. उद्ग्रीर्णि ।

३ ख. झे ।

४ क्लिप्त्वा, इति मा. ।

५ क. उ ।

६ ख. विद्यु ।

छेदो हस्तेन सस्यानां कटहस्त इतीरितः ।
 कोशकारे कोटभर्ता गदितो धीवरैरपि ॥
 कुहरितं निगदितं 'पिकालापे रतध्वनौ ।
 कुमुदती कुमुदिनीकुशपत्न्योः' स्त्रियां मता ॥

5 कुमुदान् कुमुदप्राये देशे तु स्यात्पुमानयम् ।
 कृष्णवृन्ता तु पाटल्यां 'मापपर्ण्यामपौरिता ॥

गन्धवतौ सुगव्याममातृभृषु पुरीभिदि ।
 गवेपितं स्यादन्विष्टे वह्नौ गृहपतिः पुमान् ॥
 तथा गृहपतिः प्रोक्तो गृहस्थेऽपि च मन्त्रिणि ।
 10 गोपायितं रक्षिते स्याच्चन्द्रकान्तं महोत्पले ॥
 चन्द्रकान्तस्तु पुंसि स्यान्मणिभेदे च कैरवे ।
 चन्द्रकान्ता तु रोहिण्यां कुमुदिन्यां तथा दिवि ॥
 चर्मगवती मरिद्धेदे कदलीपादपे स्त्रियाम् ।
 चिचगुप्तः ग्राहदेवे तथा तस्य च लेखके ॥

15 ज्योतिष्मती लतारात्र्योश्चन्द्रे तारापतिर्मतः ।
 दिवाकीर्तिस्तु पुंसि स्यान्नापितान्तावसायिनोः ॥
 दिवाभीतः कुम्भिले स्यादुलूके कुमुदाकरे ।
 दौपवान् सिन्धुनदयोर्दौपवत्यापगाभुवोः ॥
 हृषदती नदीभेदे तथा कात्यायनीभुवोः ।
 20 स्याद्भूमकेतुरुत्पातभेदे वैश्वानरेऽपि च ॥

कुबेरे स्याद्धनपतिस्तथा स्याद्धनवत्यपि ।
 नन्धावर्तो ^१वेश्मभेदे तथाच तगरदुमे ॥
 नदीकान्तः समुद्रे स्याद् हिज्जले ^२सिन्धुवारके ।
 नदीकान्ता स्त्रियां जम्बां काकजङ्घौषधावपि ॥

5 नागदन्तो द्विपरदे गृहान्निर्गतदारुणि ।
 नागदन्तौ तु कुम्भायां हस्तिन्यामपि योषिति ॥
 निस्तुषितं त्वभित्यक्ते ^३त्वग्विहीने लघूकृते ^४ ।
 निराकृति ^५रनाकारेऽप्यस्वाध्याये ^६निवारणे ॥
 परिपीतं तु निष्पीते ^७परिस्तीर्णे परिश्रितम् ।
 10 परिगीतं संस्तुते परावृत्तं पुनरागते ॥

परिध्वस्तमपध्वस्ते निराकृति पराकृतम् ।
 भवेत्परिगतं प्राप्तौ विस्मृतज्ञातचेष्टिते ॥
 अथ प्रणिहितं न्यस्ते ^८प्राप्तेऽपि च समाहिते ।
 लाक्षारक्ते पल्लवितं तथा मपल्लवे तते ॥

15 ^९प्रतिहतं तु ^{१०}द्विष्टे स्यात्प्रतिष्वलितरुद्धयोः ।
 प्रतिक्षिप्तं वारिते ^{११}स्यात्प्रोषिते ^{१२}पञ्चकं त्रिषु ॥
 परिवर्तो विनिमये कूर्मराजे पलायने ।
 परिस्नुता ^{१३}स्याद्वारण्यां ^{१४}स्यन्दे ^{१५}स्यादभिधेयवत् ॥

१ ख. वेश्म ।

२ सिन्दु, इति मा. ।

३ व्यक्ते, इति मा. ।

४ धिते, इति मा. । ५ ख. ते ।

६ ख. य ।

७ क. परिस्तीर्णे, इति पा. नास्ति । ८ क. प्राप्ते, ख. माप्ते, इति मा

९ ख. प्रान्ते ।

१० दु, इति मा. ।

११ ख. सिके ।

१२ क. स्नेषिते, ख. प्रास्थिते, इति मा. ।

१३ अता, इति मा. ।

१४ रुष्यामिति मा. ।

१५ मे, इति मा. ।

- पञ्चगुप्तस्तु कमठे तथा चार्वाकदर्शने ।
 प्रजापतिस्तु भूपाले दक्षादौ च विधातरि ॥
 प्रतिपत्तिः प्रवृत्तौ स्यात्प्रगल्भत्वे च गौरवे ।
 पदप्राप्तौ प्रबोधे च सम्प्राप्तावपि कथ्यते ॥
- 5 प्रधूपिता क्लेशितायां सूर्यगन्तव्यदिश्यपि ।
 अथ प्रव्रजिता मुण्डौतापमौमांसिकास्वपि ॥
 प्रतिवृत्तिः प्रतिनिधिप्रतिकारार्चनास्वपि ।
 अथ प्रज्वलितो^१ दीप्ते शिवे पशुपतिर्मतः ॥
 बकपुष्पे पाशुपतं पशुपत्यधिदैवते ।
- 10 पारिजातः पारिभद्रे तथा देवद्रुमेऽपि च ॥
 पारावती गोपगीतौ नदीभिल्लवल्लीफले ।
 पारावतः कलरवे तथा 'मर्कटतिन्दुके ॥
 स्यात्पाशभृत्तु वरुणे प्राणिद्युतं तु संयुगे^२ ।
 वैवस्वते पितृपतिः 'पुष्पदन्तस्तु दिग्गजे ॥
- 15 विद्याधरविशेषे च पूजिते स्यात्पुरस्कृतः ।
 अरिग्रस्तेऽभिग्रस्ते च तथैवाग्रहतेऽपि च ॥
 भगवान्ना जिने पूज्ये गौर्यां भगवती मता ।
 अथ भोगवती नागपुरी^३ नद्योरहौ पुमान् ॥
 कुट्टिन्यां स्याद्रङ्गमाता वृक्षे रोगान्तरेऽपि च ।
- 20 रथगुप्तिर्वरुणे स्यात्पुमान् रतिपतिः स्मरे ॥

१ ख. ते ।

२ ख. कर्मठ ।

३ क. प्राणिद्युतं ; ख. प्राणिद्युतं तु संयुते, इति मा. ।

४ ख. पुष्टि ।

५ ख. वती ।

- राजहस्ती निगदितो गजे सङ्घिर्मदोत्कटे ।
 लक्ष्मीपतिर्वासुदेवे तथाऽमरपतावपि ॥
 व्यतीपातो महोत्पाते योगभेदा^१पमानयोः ।
 वनस्पतिर्दृष्टमात्रे विना पुष्पं फलिन्यपि ॥
- 5 बहुसुता शतावर्यां बालहस्तस्तु बालधौ ।
 वाचस्पतिः सुराचार्ये^२ विष्णुक्रान्तौपधौलयोः ॥
 विनिपातोऽवपाते^३ स्याद्द्वैवादिब्यसनेऽपि च ।
 विजृम्भितं विचेष्टायां तथा विकस्वरेऽपि च ॥
 विवस्वानर्कसुरयोस्तत्पूर्यां तु विवस्वतौ ।
- 10 विलम्बितं लम्बिते स्यादतीतसमयेऽपि च ॥
 विपरीतं प्रसृते स्याद्विवाचाऽप्यन्यथाकृते ।
 विश्वगोप्ता हृषीकेशे वैजयन्तो ध्वजे पुमान् ॥
 प्रासादे च महेन्द्रस्य पताकायां तु योषिति ।
 शक्रधात्रोः शतधृतिः शततन्तु^४र्विडौजसि ॥
- 15 शुभ्रदन्तौ सुदत्यां^५ स्यात्पुष्पदन्तस्य योषिति ।
 समुद्गतं वाच्यवत्स्यात्समुद्गौर्णा^६विनौतयोः ॥
 सदागतिर्नार्कवातनिवारणेषु सदीश्वरे ।
 सरस्वास्तु नदे वाधौ^७ नान्यवद्रमिके स्त्रियाम् ॥
 वाणीस्त्रीरत्नवाग्देवीगोनदीषु नदीभिर्दि ।
- 20 समुद्रान्ता तु कार्पासीपृक्का^८दुरालभासु च ॥

१ नरपताविति कोशान्तरे । २ दो, इति मा. । ३ ख. र्या ।

४ ख. माति ।

५ ख. न्तौ ।

६ न्यामिति मा. ।

७ र्या, इति मा. ।

८ ख. सहा ।

९ क. स्पृक्का ।

समाहितः समाधिस्थेऽप्युक्तः सिद्धान्त आहिते^१ ।

निर्विवादीकृतेऽपि स्यात्समवर्तौ^२ पुमान्यमे ॥

मनुपत्न्यां सत्यवती तथा व्यासस्य मातरि ।

स्वधासूतिर्मखे पुंसि समुदीर्णे समुदृतम्^३ ॥

5 समाघातो वधे युद्धे मङ्ग्यावान्पण्डिते पुनः^४ ।

मङ्ग्यायुक्ते वाच्यलिङ्गः बुद्धे सुभाषितो मतः ॥

सुभाषितं तु सूक्ते स्यात्सूर्यभक्तोऽर्कपूजके ।

*बन्धूके च स्त्रियां सूर्यभक्ता स्यादौषधीभिदि ॥

उत्साहे सूत्रतन्तुः स्यादिति शब्दज्ञसम्मतम् ।

10 सेनापतिः कार्तिकेयेऽथानौकाधिकृते पुमान् ॥

हस्तिदन्तो महाकन्दे विषाणे करिणोऽपि च ।

हिमारातिर्वीतिहोत्रे तथा किरणमालिनी ॥

हैमवत्यभयास्वर्णशौर्योः श्वेतवचोमयोः ।

श्लमापतिर्नरपतौ श्लमावाञ् शेषबुद्धयोः ॥

॥ इति तत्तत्पदार्थम् ॥

॥ अथ तपश्चमम् ॥

15 अव्यवहितं संसक्ते स्यादनन्यवृत्तिरेकाग्रे^५ ।

अथगणितं परिभूतेऽपि न्यकृतेऽवमानितं गदितम् ॥

१ समस्तमन्यत्र ।

२ ख. इतम् ।

३ ख. एमान् ।

४ उत्साह इत्याद्यनन्तरोऽयं मा. पाठः प्रकरणानुरूप्याय प्राग्योजितः ।

५ ख. प्य ।

६ क. वीति ।

७ क. वृत्तिवृत्तिरेकाग्रे ।

अभ्यवहृतं तु गिलितेऽप्यमरावती^१ मतेन्द्रनगरेऽपि ।

अङ्गीकृतेऽवलम्बितमश्विनीसुता(व)मरभिषजौ च ॥

अपराजिता तु दिग्भिद्यपराजितौषधिभिदि च ।

अपराजित ईशान इष्ट्यन्तरे^२ तथाऽजिते गदितः ॥

5 अवलोकितस्तु गदितो निरौक्षिते लोकनाथेऽपि ।

अञ्जनावती तु गदिता सुप्रतीकस्य योषिति ॥

^३अञ्जिनौपतिरित्युक्तो भानौ च कपिभिद्यपि ।

नैरन्तर्येऽनवरतमित्युक्तं शब्दतत्त्वज्ञैः ॥

उररौकृतमङ्गीकृतमात्रेऽपि च वाच्यलिङ्गं तत्^४ ।

10 उपधूपितस्तु मरणासन्नेऽपि परिधूपिते कथितः ॥

अस्तासन्ने समयेऽप्युपधूपितं गदन्त्येके ।

स्याङ्गणाधिपतिः पुंसि शङ्करे च विनायके ॥

ज्योतिषाम्पतिरप्युक्तः पुमान् कुमुदिनीपतौ ।

तनूनपाद्बृहन्नानौ भानोरपि सुते मतः ॥

15 गिलिते प्रत्यवसितं नृपतौ पृथिवीपतिः ।

मूर्धाभिषिक्तोऽभिहितोऽभिषिक्ते क्षत्रियेऽपि च ॥

तथा जात्यन्तरे मन्त्रिण्यपि शब्दविदां मतम्^५ ।

मूर्धावसिक्तो विप्रेण क्षत्रियायां भवेत्सुतः ॥

यादसाम्पतिरम्भोधौ पश्चिमाशापतावपि ।

20 यज्ञोपवीतं गदितं यज्ञसूत्रे नपुंसकम् ॥

१ ख. तौन्द्रन ।

२ ऋष्यन्तरे, इति मा. ।

३ अञ्ज ।

४ ख. मात्रवाच्यलिङ्गं तत्, इति पा. ।

५ क. तः ।

वसन्तदूतश्चूते स्यात्पिकपञ्चमरागयोः ।
वसन्तदूती पाटल्यामतिमुक्ते च योषिति' ॥

॥ इति तपञ्चमम् ॥

॥ अथ तषष्ठम् ॥

अर्धपारावतश्चित्रकण्ठे तित्तिरपक्षिणि ।
दाक्षायणीपतिश्चन्द्रे कश्यपेऽपि निगद्यते ॥

॥ इति तषष्ठम् ॥

॥ अथ तसप्तमम् ॥

5 समुद्रनवनीतं स्यात्पौयपरजनौशयोः ॥

॥ इति तसप्तमम् ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये तान्तवर्गः ॥

॥ अथ यान्तवर्गः ॥

॥ अथ थैकम् ॥

यं रक्षणे मङ्गले च साध्वसे च नपुंसकम् ।
शिलोच्चये पुमानेव क्वचिच्च भयरक्षके ॥

॥ इति थैकम् ॥

॥ अथ यद्वितीयम् ॥

मङ्गलार्थेऽथ शब्दः स्यादानन्तर्ये त्वथो ह्यथ ।
अर्थो पुमान्याचके स्यात्सेवके च विवादिनि ॥
अर्थः प्रकारे विषये वित्तकारणवस्तुषु ।
अभिधेयेऽपि शब्दानां निवृत्तौ च प्रयोजने ॥

5 आस्थाऽवलम्बनास्थानयत्नापेक्षासु गद्यते ।
इत्थं परिष्कृतार्थे स्यादुत्थ 'उक्तस्तथोत्थिते ॥
कथा स्यात्तु पुरावृत्ते कथं प्रश्नार्थमव्ययम् ।
कन्या मृन्मयभित्तौ स्यादपि प्रावरणान्तरे ॥

10 कथो देशविशेषेऽपि राजन्यपि मतः क्वचित् ।
क्वाथो द्रवस्य १निष्पाकेऽप्यतिदुःखे निगद्यते ॥
कुथः प्रवेणीकुशयोः कोथस्तु मथने मतः ।
नेत्ररोगे च २सटिते ग्रन्थस्तु ग्रथने मतः ॥
ग्रन्थो धने च सन्दर्भे द्वात्रिंशद्गणनिर्मितौ ३ ।
ग्रन्थिः पर्वणि कौटिल्ये ग्रन्थिपर्णे गदान्तरे ॥

15 गाथा श्लोके संस्कृतान्यभाषायां ४गेयवृत्तयोः ।
तथेत्यङ्गौकृतौ तीर्थमध्वरक्षेत्रयोरपि ॥
नारीरजस्युपाये च ५पात्रोपाध्यायमन्त्रिषु ।
अवतारर्षिजुष्टाम्बुविशेषे च निगद्यते ॥

१ उत्थ, इति मा. ।

२ ख. इः ।

३ निपा, इति मा. ।

४ तालव्यादिरिति परे ।

५ क. गीतौ ।

६ शेष, इति मा. ।

७ तथो, इति मा. ।

तुत्थं स्यादञ्जनभिदि नौलीसूक्ष्मैलयोः स्त्रियाम् ।

दुस्यस्तु दुर्गते मूर्खे यश्च दुःखेन वर्तते ॥

प्रस्थोऽस्त्रियां मानभेदे पाथो'र्केऽग्नौ जलेऽपि च ।

पार्थस्तु ककुभे जिष्णौ पार्थं मत्यवचस्यपि ॥

5 पृथुर्भूपे कृष्णजीरे वाप्यां' पृथुर्महत्यपि ।

प्रोथश्च हयघोणायां कव्यामप्यध्वगे मतः ॥

मन्यः स्याद्भवमन्याननेचामयरविष्यपि ।

तत्रैव गदितो विज्ञैर्मथिश्चापि मथोऽपि च ॥

यूथौ पुष्पप्रभेदेऽथ यूथं तिर्यक्समूहके ।

10 तुल्यार्थे तु यथेत्याहुः 'स्यन्दने वेतसे रथः ॥

तथा पुमानवयवे रथौ तु रथमादिनि ।

वीथौ पङ्क्तौ गृहाङ्गे च रूपकान्तरवर्त्मनोः ॥

'संस्था स्थितौ चरे नाशे व्यक्तिमादृश्ययोरपि ।

सार्थो' वणिक्समूहे स्यादपि सङ्घातमात्रके ॥

15 सिक्थं नील्यां' मधुच्छिष्टे सिक्थ ओदनसम्भवे ।

॥ इति यद्वितीयम् ॥

॥ अथ यद्वितीयम् ॥

अव्यथो निर्व्यथे' सर्पे 'चारटीपथ्ययोरपि ।

अतिथिर्नृपभेदे स्यादागन्तावतिथिर्मतः ॥

१ ख. थे ।

२ ख्यामिति मा. ।

३ क. स्प ।

४ ख. सु ।

५ ख. र्था ।

६ ख. त्यां ।

७ ख. थः ।

८ चर्व, इति मा. ।

अश्वत्थः पिप्पलतरावश्वत्था पूर्णिमातिथौ ।
 अन्यथा वैपरीत्ये स्यादपथं कुपथे मतम् ॥
 आसन्दी^१ लघुखट्वायां मता^२ शाब्दिकमण्डनैः^३ ।
 उन्माथो^४ घातके कूटयन्त्रे चाप्यथ^५ सारथौ ॥

- 5 उपस्थः 'शेफसि क्रोडे मतो मदनमन्दिरे ।
 उद्रथः स्यात्ताम्रचूडे रथकौलेऽपि कौर्तितः ॥
 कायस्थो^६ जातिभेदे स्यात्कायस्थः परमात्मनि ।
 कायस्था तु हरीतक्यां कायस्थं देहसंश्रिते^७ ॥
 गोग्रन्थिर्ना करीषे स्याज्जोष्ठे 'गोजिह्विकौपधौ ।
 10 दमथस्तु दमे 'दण्डे निशैथो रात्रिमात्रके ॥
 अर्धरात्रेऽपि निर्ग्रन्थो नग्ने बालिशनिःस्वयोः ।
 प्रत्यर्थौ^८ वाच्यलिङ्गः स्याच्छत्रौ च प्रतिवादिनि ॥
 मन्मथः कामचिन्तायां कुपित्ये^९ कुसुमायुधे ।
 वरूथो^{१०} रथगुप्तौ स्याद्वरूथं चर्मवेश्मनोः ॥
 15 वमथुः पुंसि वमने हिक्कायां गजसौकरे^{११} ।
 वयस्थो वाच्यवद्यूनि वयस्था शाल्मलीद्रुमे ॥
 ब्राह्मीगडूचीकाकोलीसूक्ष्मैलाऽऽमलकौषु च ।
 विद्यथो^{१२} योगिकृतिनोर्वैयर्थ्ये^{१३} वितथं मतम् ॥

१ ख. वी ।

२ ख. तः ।

३ ख. लैः ।

४ क. न्मथो ।

५ ख. पि च ।

६ ख. मेफ ।

७ ख. स्या ।

८ ख. तं ।

९ ख. गोजिह्व ।

१० ग, इति मा. ।

११ ख. धि ।

१२ क. रथो ।

१३ शौकरे ।

१४ तथो, इति मा. ।

१५ ख. र्थे ।

शमयः सचिवे शान्तौ षड्गन्धस्तु' करञ्जके ।
 वचायामपि षड्गन्धा समर्थोऽपि^१ हितेऽपि च ॥
 सम्बन्धार्थेऽपि शक्तेऽपि गदितो वाच्यलिङ्गकः ।
 मिह्वार्थो मुनिमिह्वे स्यात्सिह्वार्था मितमर्षपे ॥
 5 श्ववयुर्ना क्षुते कामे क्षुत्सार्थः शास्त्रवेत्तरि ।

॥ इति यद्वतीयम् ॥

॥ अथ यचतुर्थम् ॥

अनीकस्थो रणगते गजशिखाविचक्षणो ।
 राजरक्षिणि^२ चिह्ने च वीरमर्दनके^३ऽपि च ॥
 भवेदितिकथा 'नष्टधर्मेऽपार्थवचस्यपि ।
 अश्रद्धेयेऽप्युदरथिः समुद्रे च वियन्मणौ ॥
 10 चतुष्पथं चतुर्मार्गे सङ्गमे ब्राह्मणे पुमान् ।
 अथ चित्ररथः 'सूर्यगन्धर्वान्तरयोरपि ॥
 जयद्रथो भूपभेदे कथितो भारतादिषु ।
 दशमीस्थो नष्टबीजे स्थविरेऽपि निगद्यते ॥
 'दौनानाथस्त्वभिज्ञैश्च मूपिकेऽप्यभिधीयते ।
 15 मणिग्रन्थिस्तु मुण्डायां यथार्थं तु यथातथम् ॥
 वानप्रस्थो मधुष्टौले स्यात्तृतीयाश्रमेऽपि च ।

॥ इति यचतुर्थम् ॥

१ ख. श्वे तु ।

२ क. मिह्व ।

३ ख. क्षण ।

४ क. को ।

५ नष्टे, इति मा. ।

६ सूर्ये, इति मा. ।

७ ख. प. पा. ।

॥ अथ यपञ्चमम् ॥

यद्यात्रामङ्गलं साम तदप्रतिरथं विदुः ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये थान्तवर्गः ॥

॥ अथ दान्तवर्गः ॥

॥ अथ दैकम् ॥

दुःशब्दो दुष्टवचनो द्रुशब्दस्तु तरावपि ॥

॥ अथ दक्षितौयम् ॥

अब्दः संवत्सरे वारिवाहमुस्तकयोरपि ।

१अन्दुर्भूषणभेदे स्यान्निगडे तु मता स्त्रियाम् ॥

5 अदः स्यादिदमर्थेऽपि स्याददस्त्वदने पुमान् ।

अदः स्यात्प्रथमे त्वेतदर्थे स्यादिदमव्ययम् ॥

कन्दोऽस्त्री १स्तरणे धान्यमूले जलधरेऽपि च ।

कुन्दश्चक्रे १अमे माथ्ये निधिभेदे सुरदिषि ॥

गदः कृष्णानुजे रोगे गदा स्यादायुधान्तरे ।

10 गोदा गोदावरीनद्यां गोदा योषिति गद्यते ॥

छदः^४ पलाशे गरुति ग्रन्थिपर्णतमालयोः ।

छन्दो^५ वशेऽप्यभिप्राये वेदे वृत्ते निगद्यते ॥

१ क. अन्दुर्दू ।

२ शृङ्गा इति कोशान्तरे ।

३ क्रभमे, इति मा. ।

४ ख. गदः ।

५ वक्षे, इति मा. ।

छदिः पिधाने छर्दिः स्याद्वमनेऽपि मता स्त्रियाम् ।
तुन्दं स्यादुदरे तोदस्तोदने पुंसि गद्यते ॥

नदी सरिति शोणादौ ना नन्दा 'स्यादलिञ्जरे ।
गौर्यां तिथिविशेषे स्त्री नन्दो गोपान्तरे मतः ॥

5 नन्दिर्हरप्रतीहारे 'द्युते भाण्डे वटद्रुमे ।
नान्दी तु मङ्गलश्लोके स्त्रियां 'नादस्तु निस्वने ॥

निन्दा स्यादपवादेऽपि कृत्सायामपि योषिति ।
पदं शब्दे च वाक्ये च व्यवसायापदेशयोः ॥

'पादतच्चिह्नयोः स्थानत्राणयोरङ्गवस्तुनोः ।

10 श्लोकपादेऽपि च क्लीबं पुल्लिङ्गः किरणे मतः ॥

पादो 'बुध्रे तुरीयांशे शैलप्रत्यन्तपर्वते ।

बिन्दुस्तु दन्तदशने तथा वेदितृविप्रयोः ॥

भ्रुवोर्मध्ये रूपकाव्ये 'कृतौ चापि निगद्यते ।

'भिदिर्भेदिश्च कुलिशे शब्दवेदिन ऊचिरे' ॥

15 भेदो द्वेधे विशेषे स्यादुपजापे विदारणे ।

कल्याणशर्मणोर्भद्रं^{१०} मदो^{११} रेतसि गद्यते ॥

१ ख. स्यात्क । २ ख. दो ३ गर्द, इति मा. ।

४ ख. नान्द । ५ क. च । ६ क. प । ७ क. रङ्ग ।

८ ख. ब्रध्रे । ९ क. लिस्यात्, ख. क्षुत्ते स्यात्, इति मा. ।

१० कार्य इति कोशान्तरे । ११ ख. पु. साङ्गश्लोको नास्ति ।

१२ बुध्रे, इति मा. । १३ भेद, इति मा. ।

१४ मतो, इति मा. ।

कल्हूर्यामपि गर्वे च तथा हर्षेभदानयोः ।
मन्दो मूर्खे 'त्वतीक्ष्णे च स्वैरे चाभाग्यरोगिणोः ॥

अल्पे च त्रिषु पुंसि स्याद्वस्तिजात्यन्तरे शनौ ।
मृदुः स्यात्कोमलेऽतीक्ष्णे मेदो धात्वन्तरे पुनः ॥

5 मोदो गणेश्वरभिदि प्रमोदे मोद उच्यते ।
जलजन्तुनि यादः स्याद्रदो दन्ते विलेखने ॥
वन्दा लतान्तरे प्रोक्ता भिक्षुक्यामपि कौर्तिता ।
विदा ज्ञाने च निर्दिष्टा मनौषायां च योषिति ॥
वेदः श्रुतौ च 'वित्तौ च वेदिः पुंसि च पण्डिते ।

10 वेदिरङ्गुलिमुद्रायां स्यात्परिष्कृतभूतले ॥
शादस्तु विषभेदे स्याच्छादः कर्दमशष्पयोः ।
श्रीदः श्रीमति निर्दिष्टस्तथा पुण्यजनेश्वरे ॥
'स्यदो जवे निगदितः सादस्तु स्याद्विनाशने ।
स्वादुर्मिष्टे मनोज्ञे च गद्यते वाच्यलिङ्गकः ॥

15 सादौ तुरङ्गमातङ्गरथारोहेषु चोच्यते ।
सूदस्तु व्यञ्जने^१ प्रोक्तस्तथा स्यात्सूपकारके ॥
स्वेदस्तु स्वेदने घर्मे हृदस्तु स्याज्जलाशये ।
'हृद् बुक्कचित्तयोः क्लीबं क्षोदः पुंसि रजस्यपि ॥

॥ इति दक्षितौयम् ॥

१ च, इति मा. । २ वृत्ते इति कोशान्तरे । ३ ख. पु. पा. ।

४ ख. जने ।

५ क. हृत् वृत्त, ख. हृत्क्ता, इति मा. ।

॥ अथ दृढतौयम् ॥

अङ्गदो वालितनये केयूरे तु नपुंसकम् ।

अङ्गदा याम्यदिगदन्तियोषायां समुदाहृता ॥

अर्बुदः स्यान्मांसकौले दशकोटिषु पर्वते ।

अर्धेन्दुश्चन्द्रखण्डे स्याद्गलहस्तनखाङ्गयोः ॥

८ अर्धेन्दुः स्यादतिप्रौढस्त्रीगुह्याङ्गुलियोजने ।

'आमन्दो वासुदेवे स्यात् 'खट्वाभेदे च योषिति ॥

आक्रन्दो दारुणरणे मित्रे 'भातरि रोदने ।

आस्पदं^१ स्यात्पदे कृत्य आमोदो गन्धहर्षयोः ॥

ककुदत्ककुदं श्रेष्ठे वृषाङ्गे 'राजलक्ष्मणि ।

१० कपर्दः खण्डपरशो^२ जटाजूटे वराटके ॥

कर्णान्दुरुत्तिक्षप्तिकायां कर्णपाल्यामपि स्त्रियाम् ।

क्रव्यादः स्याद्राक्षसवन्मांससिन्यभिधेयवत् ॥

करदो जितभूपाले करदः^३ करदातरि ।

कामदा स्यात्कामधेनौ वाच्यवत्कामदातरि ॥

१५ कुमुदं कैरवे रक्तपद्मे स्त्री कुम्भिकौषधे ।

'गाम्भार्यामपि दिङ्नागे नागे शाखामृगान्तरे ॥

कुसौदं जीवने वृद्धा कुसौदस्तु कुसौदिके^४ ।

सत्कृत्यालङ्कृतां कन्यां यो ददाति स क्लृकुदः ॥

१ क. अ ।

२ अडा, इति मा. ।

३ त्रा, इति मा. ।

४ ख. स्यन्दः ।

५ क. राज्य ।

६ शो, इति मा. ।

७ ख. दा ।

८ गम्भार्यामिति मा. ।

९ दके, इति मा. ।

- कौमुद्युत्सवभेदे स्याच्चन्द्रिकायां च कौमुदी ।
 कौमुदः कार्तिकेये स्याद्गरदो विषदातरि ॥
 गोविन्दः स्याद्वासुदेवे गवाध्यक्षे च गीष्पतौ ।
 गोष्पदं गोपदश्च गवां च गतिगोचरे ॥
 5 गोनर्दमपि कैवर्त्तौमुस्तके^१ पुंसि सारसे^२ ।
 जलदो मुस्तके मेघे जीवदो वैद्यविद्विषोः ॥
 तोयदो^३ मुस्तके मेघे^४ आज्ये तु स्थान्पुंसकम् ।
 तोषदं तु घृते प्रोक्तं तोषदस्तुष्टिकर्तरि ॥
 दारदो विषभेदे स्यात्पारदे हिङ्गुलेऽपि च ।
 10 दायदस्तु सपिण्डे स्याद्दायादस्तनयेऽपि च ॥
 धनदस्तु कुबेरे स्याद्जनदातरि च स्मृतः ।
 नर्मदः केलिसचिवे स्त्रियां तु सरिदन्तरे ॥
 कामिन्यां, नलदं पुष्परसमांसी^५ जलेष्वपि ।
 निर्वादो लोकवादेऽपि तथाच परिनिष्ठिते ॥
 15 'निष्यन्दः स्यात्स्वेदजले निःष्यन्दः स्यन्दवर्जिते ।
 निर्वेदः स्यादुपरतौ निर्मदो मदवर्जिते ॥
 निषादः^६ स्यात्तु चाण्डाले स्वरभेदे च धीवरे ।
 प्रमदा स्यात्तु योषायां मत्तसम्मदयोरपि^७ ॥
 प्रसादोऽनुग्रहे^८ 'काव्यप्राणस्वास्थ्यप्रसक्तिषु ।
 20 प्रमादोऽनवधानेऽपि प्रवादो जनभाषणे ॥

१ ख. मस्तके ।

२ ख. क ।

३ ख. म ।

४ घे राज्ये, इति मा. ।

५ ख. सि ।

६ ख. पु. पा. ।

७ ख. दं ।

८ पुंसौति शेषः ।

९ काव्यगुण इत्यपरे ।

प्रणादस्तारशब्दे स्यात्तथैव श्रवणामये ।
 प्रहादः 'प्रणदे दैत्ये' निध्वानेऽपि निगद्यते ॥
 प्रासादो देवन्टपतिगेहेऽथ वरदा स्त्रियाम् ।
 कन्यायां वाच्यलिङ्गस्तु प्रसन्नेऽपि समर्थके ॥

- 5 'माकन्दः सहकारे स्त्री धात्रीनगरभेदयोः ।
 मुकुन्दो निधिभिद्विष्णुरत्नभेदेषु कुन्दुरौ ॥
 मेनादस्तु भवेत्केकि'मार्जारछागलेषु च ।
 विशदः पाण्डुरे' व्यक्ते 'विवादः संशयोक्तिषु ॥
 शारदोऽब्दे शरज्जातनूतनाप्रतिभेषु च ।
 10 शरद्वच्छारदा'ऽपि स्यान्नियता जलदात्यये ॥
 अथ स्याच्छारदा' तोयपिप्पलीसप्तपर्णयोः ।
 पङ्क्तिन्दुः पुण्डरीकाक्षे 'कौटभेदे मतः पुमान् ॥
 सम्भेदः स्फुटने प्रोक्तः सम्भेदः सिन्धुसङ्गमे ।
 सुनन्देन्दुसतीधात्र्योः सुनन्दा रोचनोमयोः ॥

॥ इति दचतुर्थम् ॥

॥ अथ दचतुर्थम् ॥

- 15 अष्टापदं च कनके सारौणां फलकेऽपि च ।
 अष्टापदश्च 'सरभे चन्द्रमल्यां च मर्कटे ॥

१ ख. प्रा ।

२ क. निध्वा ।

३ ख. श्रेष्ठ ।

४ ख. ना ।

५ मार्जगिह्लगेषु इति मा. ।

६ ख. गडरे ।

७ क. निना ।

८ ख. त्तरसा ।

९ दौ. इति मा. ।

१० ख. कौडा ।

११ अन्यत्र तालव्यादिः ।

निन्दायामपवादः स्यादाज्ञाविसम्भयोरपि ।

१ अभिस्यन्दोऽक्षिरोगे स्यादभिष्टब्धौ तथाऽऽश्रवे ॥

अभिमर्दः सम्परायेऽप्यवमर्दे च गद्यते ।

महोत्पलेऽरविन्दं स्यादिरिभेदो २ महोरुहे ॥

5 उपच्छन्दः प्रार्थनायां गदितस्तत्त्ववेदिभिः ।

तत्काले स्यादेकपदं पदव्यामेकपद्यपि ॥

कटुकन्दस्तु शिग्रौ स्याच्छृङ्गवेररसोनयोः ।

३ कुरुविन्दो ब्रौहिभेदे मुस्ताकुल्माषयोरपि ॥

हिङ्गुले पद्मरागे च मुकुरे च समीरितः ४ ।

10 अथ कोकनदं रक्तकुमुदे रक्तपङ्कजे ॥

चतुष्पदौ तु पद्ये ना पशौ स्त्रीकरणान्तरे ।

भवेज्जनपदो जानपदोऽपि जनदेशयोः ॥

तमोनुदो रवौ वन्तौ तथैव च निशाकरे ।

परिवादः कलङ्के स्याद्वीणावादनवस्तुनि ॥

15 प्रियंवदः खेचरे स्यात्प्रियवादिनि वाच्यवत् ।

पीठमर्दोऽतिघृष्टे ५ स्यान्नाद्योक्तौ नायकप्रिये ॥

पुटभेदो नदीवक्त्रे ६ पत्तनातोद्ययोरपि ।

महानादो ७ वर्षकाब्दे वारणेऽथ महास्वने ॥

१ अभिनिविभ्यःस्यन्दतेः घत्वविकल्प्यादमूर्धन्योऽत्र ।

२ दन्त्यमध्य इत्येके ।

३ क. दा ।

४ कुर, इति मा. ।

५ सौबि, इति शेषः ।

६ ख. घो ।

७ क. क्ते ।

८ ख. वर्ष ।

मकरन्दः पुष्परसे मरन्दवदुदीरितः ।

मुचुकुन्दो वृक्षभेदे मुनिदैत्यविशेषयोः^१ ॥

^२मेलानन्दो मसिमणौ गदितः शब्दपारगैः ।

मेघनाद^३स्त्वपान्नाथे दशास्यतनयेऽपि च ॥

5 तथौषधिप्रभेदे च मिथ्यावादो निरर्थके ।

रसवादो धातुवादे रक्तपादः खगान्तरे ॥

विशारदोऽतिधिषणे धृष्टे चापि निगद्यते ।

मतं विष्णुपदं व्योम्नि श्रौरोदे चाप्यथ स्त्रियाम् ॥

जाह्नव्यां रविमङ्गान्तिभेदे च परिकीर्त्यते ।

10 ^४शशबिन्दुर्वासुदेवे तथा भूपान्तरेऽपि च ॥

शतानन्दो मुनेर्भेदे देवकीनन्दनेऽपि च ।

शतहृदा त्विन्द्रवज्रे मौदामिन्यां च गद्यते ॥

समर्यादस्तु मर्यादामहिते च समौषगे ।

स्वर्णाच्छदस्तु गरुडे वृक्षे सप्तच्छदः क्वचित् ॥

॥ इति दचतुर्थम् ॥

॥ अथ दपञ्चमम् ॥

15 रक्तपारदमित्याहुर्हिङ्गुले^१ शब्दवेदिनः ।

सहस्रपादः कारुण्डे^२ मार्तण्डे यज्ञपूरुषे ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपयांये दान्तवर्गः ॥

१ मान्याहतनयेऽपि चेति केचित् ।

२ मेलानन्दा इति कोशान्तरे ।

३ ख. थ ।

४ क. शक ।

५ क. ठे ।

६ कारुण्डे, इत्यपि कोशान्तरे ।

॥ अथ धान्तवर्गः ॥

॥ अथ धदितौयम् ॥

अर्धं समांशे खण्डे चाप्यब्धिः सरसि वारिधौ ।

अन्धश्चक्षुर्विहीने स्यादन्धं तु तिमिरे मतम् ॥

अधस्तलप्रदेशे^१ स्यादङ्गा^२ स्यान्निश्चयेऽव्ययम् ।

आधिः पुमांश्चित्तपौडाप्रत्याशाबन्धकेषु च ॥

5 व्यसने चाप्यधिष्ठानेऽपौडमातप^३दौप्तयोः ।

ऋडं^४ सम्पन्नधान्ये च सुसमृद्धेऽपि वाच्यवत् ॥

ऋडिः स्त्रियां समृद्धौ स्यादपि स्यादौषधीभिदि ।

एधमाहुस्तथा काष्ठ एधः क्लीबे च तद्विदः^५ ॥

गन्धो गन्धक आमोदे लेशे^६ सम्बन्धिगर्वयोः ।

10 गन्धः श्लाघ्ये च हिंसायामुत्ताने गाधमित्यपि ! ॥

गोधा तले निहाकायां दग्धं^७ श्लुष्टेऽन्यलिङ्गकम् ।

दग्धा स्थितार्कदिशि तु दधि क्षीरोत्तरस्थितौ ॥

श्रीवासवासयोश्चापि दिग्धो बाणे विषान्विते ।

दुग्धं प्रपूरिते क्षीरे दुग्धौ क्षीरावि^८कौषधौ ॥

15 दोग्धा गोपालके वत्से कवौ वत्सोपजीविनि^९ ।

नद्धो बद्धे तथोद्धत्ते बन्धस्त्वाधौ^{१०} च बन्धने ॥

१ ख. भेदे ।

४ इद्धमिति मा. ।

६ सम्बन्ध, इति कोशान्तरे ।

८ वाससोरिति मा. ।

१० अर्थोपजीविनि, इति परे । ११ ख. दौ ।

२ क. दाड्ढा ।

५ तद्विदः क्लीबमेधसा, इति मा. ।

७ क. दढ, ख. पृष्ठे, इति मा. ।

९ ख. धि ।

बाधा दुःखे निषेधे च बुधो^१ ज्ञे परिणतेऽपि च ।

बुद्धो जिने^२ लब्धवर्णे बुधिते त्वन्यलिङ्गवत् ॥

बोधिः समाधिभेदे च तथा पिप्पलभूरुहे ।

मधु मद्ये पुष्परसे क्षौद्रे ना तु मधुद्रुमे ॥

5 वसन्तचैत्रदैत्येषु जीवन्त्यामपि योषिति ।

मिडं^३ चित्ताभिसङ्क्षेपे मतमालस्यनिद्रयोः ॥

मुग्धः स्यात्सुन्दरे मूढे, क्रतौ मेधा मतौ स्त्रियाम् ।

राधा विशाखाऽऽमलकौविष्णुक्रान्तासु मासि ना ॥

धन्विनां चित्रभेदे च स्याज्जोषीविद्युतोः स्त्रियाम् ।

10 राडं समृद्धे लुब्धस्तु स्याद्याधाकाङ्क्षिणोरपि ॥

लब्धं प्राप्ते बधूर्भार्यास्रुपापृक्काऽङ्गनासु च ।

शटीनवोढयोस्तद्वत्स्त्रियां स्यात्सारिवौषधौ ॥

व्याधिः कुष्ठे च रोगे^४ च व्याधौ मृगयुदुष्टयोः ।

विधुर्ना चन्द्रकूर्पूरविष्णुष्वपि विधिः पुनः ॥

15 काले विधाने नियतौ तथैव परमेष्ठिनि ।

विधा गजान्न ऋद्धौ च प्रकारे^५ वेतने विधौ ॥

वृद्धो जीर्णे प्रवृद्धे ज्ञे त्रिषु क्लीबं तु शैलजे ।

वृद्धिः स्याद्वर्धने योगविशेषेऽप्यौषधान्तरे ॥

कालान्तरे चाप्युदये समृद्धावपि योषिति ।

20 अश्वाऽऽदरे^६ च काङ्क्षायां आङ्गः अङ्गान्विते त्रिषु ॥

१ क. धे ।

२ क. नो ।

३ ख. चिन्ता ।

४ ख. छेऽङ्गरोगे ।

५ रेच, इति मा. ।

६ ख. घरे ।

हव्यकव्यविधौ क्लीबं शुद्धं तु त्रिषु केवले ।
 पवित्रेऽपि च निर्दोषे सन्धा^१ स्थितिप्रतिज्ञयोः^२ ॥
 स्पर्द्धा^३ सङ्घर्षणे साम्ये^४ तथा क्रमसमुन्नतौ ।
 सन्धिर्भेदे सुरङ्गायां भागसङ्घट्टने^५ऽपि च ॥

- 5 रूपकाणां मुखाद्यङ्गेऽप्यवकाशेऽपि कौर्तितः ।
 स्कन्धः स्यान्नृपतावंशे सम्परायसमूहयोः ॥
 काये तरुप्रकाण्डे च भद्रादौ छन्दसो^६ भिदि ।
 साधुर्वार्धुषिके चारौ सज्जने चाभिधेयवत् ॥
 सिद्धं स्यात्त्रिषु निष्पन्ने पुमान् व्यामादियोगयोः ।
 10 स्निग्धं त्रिषु स्नेहयुते चिक्कणेऽपि निगद्यते ॥
 सिन्धुर्वमयुदेशाब्धिनदेषु सरिति स्त्रियाम् ।
 सिद्धिः स्त्री योगनिष्पत्योरणिमादिषु चेप्यते ॥
 सुधाऽमृते सुह्रीमूर्वालेपगाङ्गेष्टिकासु^७ च ।
 क्षुधा तु स्यादुभुक्षायामिच्छायां च मता क्वचित् ॥
 ॥ इति धद्वितीयम् ॥

॥ अथ धद्वितीयम् ॥

- 15 अवधिः सीम्नि काले स्यादवधाने बिले पुमान् ।
 ११ समेऽंशकेस्यादर्धार्धमवडं स्यादनर्थके ॥

१ न्धा, इति मा. । २ भेदयोर्गति मा. ।
 ३ सङ्घर्षणे, इति विश्वः । ४ त्मो. इति मा. ।
 ५ ख. हने । ६ भ्रात्रा, इति मा. ।
 ७ ख. सां । ८ ख. चोद्य । ९ कृष्णदू. इति मा. ।
 १० मञ्जेष्टिकासु, इति मा. । ११ ख. पु. पाठः ।

अगाधमतलस्पर्शे त्रिषु श्वभ्रे नपुंसकम् ।

आनङ्गं स्यादङ्गमात्रे तथैव मुरजादिके ॥

आविष्टं वाच्यवज्ज्ञेयं कुटिले च पराहते ।

आबन्धो दृढबन्धे स्यात्प्रेमालङ्कारयोरपि ॥

5 'उत्सेधन्वच्छ्रये काये क्लीबं' १संहननेऽपि च ।

उपाधिधर्मचिन्तायां २विभवेऽपि विशेषणे ॥

कुटुम्बव्यापृतेऽपि स्यादुपधिर्व्याजचक्रयोः ३ ।

कबन्धोऽस्त्री क्रियायुक्तेऽप्यपमूर्धकलेवरे ॥

क्लीबं जले पुंस्यदरे राहुरष्टोविशेषयोः ।

10 दुर्विधस्तु खलेऽपि स्यादुर्गते वाच्यलिङ्गकः ॥

न्यग्रोधो व्यामवटयोः स्त्रियां शम्युपचिचयोः ।

मोहनाख्यौपधे चापि निरोधो नाशरोधयोः ॥

निपधः कठिने देशे तद्राजेऽपि नगान्तरे ।

परिधिर्यज्ञियतरुशाखायामुपसृत्यके ॥

15 प्रसिद्धो भृषिते ख्याते ४ प्रणिधिर्ना चरेऽर्थने ५ ।

मगधः स्याद्देशभेदे वाच्यवन्मगधोद्भवे ॥

मागधौ तु कणायूथ्योः ६ पुंसि जीरकबन्दिनोः ७ ।

तथा वैश्यात्क्षत्रियाजे विबुधो ज्ञे सुरेऽपि च ॥

१ उच्छेदस्तु, इति मा. ।

२ कैतवे, इति परे ।

३ क. तो ।

४ ख. ध्योः ।

२ ख. संह ।

४ व्याधिचक्रयोगिति मा. ।

६ खले, इति मा. ।

७ क. म्बिनोः ।

वौवधो विवधश्चोभौ पर्याहारेऽध्वभारयोः^१ ।

विस्रब्धोऽनुत्कटेऽपि स्यान्नाढविश्वस्तयोरपि^२ ॥

सन्नद्धो वर्मिते व्यूढे सम्बाधः सङ्कटे भगे^३ ।

सन्निधिस्तु पुमान्सन्निधानेऽपौन्द्रियगोचरे ॥

5 संसिद्धिः प्रकृतौ सिद्धौ ^४मदोग्रायां स्त्रियामपि ।

संरोधो^५ रोधने श्लेषे समाधिर्ना समर्थने ॥

ध्याने वैरस्य^६ नियमे काव्यस्य च गुणान्तरे ।

सुगन्धिः स्यादिष्टगन्धे त्रिषु ^७क्षीरे नपुंसकम् ॥

॥ इति धटतौयम् ॥

॥ अथ धचतुर्थम् ॥

अवरोधो निरोधे स्याच्छुद्धान्ते राजवेश्मनि ।

10 ^८अवष्टब्धोऽविदूरे स्यादाक्रान्ते चाविलम्बिते ॥

स्यादनिरुद्ध उषाया नाथे ^९चानर्गले चापि ।

ह्रिकायानुबन्धौ तृष्णायामपि योषिति ख्याता ॥

^{१०}दोषोत्पादेऽनुबन्धः स्यात्प्रकृत्यादेर्विनश्वरे ।

मुख्यानुयायिनि शिशौ ^{११}प्रवृत्तस्यानुवर्तने ॥

१ ख. पु. राध्वभारिणोः ।

२ तालव्यमध्योऽपि कोशान्तरे ।

३ आसयोरपि, इति मा. ।

४ टोरगे, इति मा. ।

५ ख. मे । ६ ख. धे ।

७ ख. खरस्य । नौवाक्के, इत्यन्ये ।

८ वालुके, इति मेदिनी ।

९ क. अवि ।

१० ख. ना ।

११ अनुबन्धः प्रकृत्यादेर्दोषोत्पादे विनश्वरे, इति मा. । १२ ख. प्रवर्त ।

अधिकर्द्धिः समृद्धे स्यादमितर्द्धिश्च भण्यते ।

आशाबन्धः समाश्वासे भवेन्मर्कटवासके ॥

द्रुगन्धा कोकिलाक्षे क्रोष्ट्यां 'काशे च गोक्षुरे ।

द्रुष्टगन्धः सुगन्धौ^१ स्यादपि क्लीबं तु वालुके ॥

5 उपलब्धि^२र्मतौ प्राप्तौ ज्ञानानुभवयोरपि ।

'उग्रगन्धाऽजमोदायां वचायां 'छिक्किकौषधौ ॥

कालस्कन्धः स्यात्तमाले तिन्दुके जीवकद्रुमे ।

तौक्ष्णगन्धा वचायां स्याच्छिग्रराजिकयोरपि ॥

तृणगोधा चित्रकोले 'ककलामेऽपि गद्यते ।

10 परिव्याधौ वेतसे स्यात्तथैव च द्रुमोत्पले ॥

ब्रह्मबन्धुरधिष्ठिते^३ निर्देशे च द्विजन्मनः ।

महौषधं तु शुग्यां स्याद्विषायां लशुनेऽपि च ॥

विप्रबन्धुर्मनिभिदि श्रुतबधुस्तथैव च^४ ।

समुन्नद्धः समुद्भूते पण्डितमन्यगर्विते ॥

॥ इति धपञ्चमम् ॥

॥ अथ धपञ्चमम् ॥

15 योजनगन्धा कल्ह्यां मौतायां व्यासमातरि ।

सहस्रवेधि क्लीबं स्याद्रामठे नाऽऽम्बवेतसे ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये धान्तवर्गः ॥

१ कौ. इति मा. । २ ख. न्य. । ३ ख. व्यो. ।

४ ख. पु. सार्धश्लोको नास्ति । ५ चि. इति मा. ।

६ ख. कु. । ७ क्षेपे, इति मा. । ८ स निर्दिष्टः, इति मा. ।

॥ अथ नान्तवर्गः ॥

॥ अथ नैकम् ॥

न नो निषेधे गदितो ना नरेऽपि प्रकीर्तितः ।

॥ अथ नद्वितीयम् ॥

अग्निर्वह्नौ चिचके चाप्यनः शकटमातरि ।

अन्नं भक्ते च भुक्ते स्याद्दिनः पत्यौ नृपार्कयोः ॥

उन्नं क्लिन्ने^१ च सुरते तून्^२ ह्रीने रणोद्यमे ।

५ एनः पापे च दुःखे च क्लिन्नं तु स्याज्जलाम्बुते ॥

कृत्स्नं सर्वाम्बुकुक्षिषु त्वाहुर्गानं तु गायने ।

ग्लानं ग्लाने मतं गानं गीतौ चापि निरूपितम् ॥

घनः सान्द्रे दृढे मेघे^३ विस्तारे लोहमुद्गरे ।

घनं तु कांस्यतालादिवाद्यमध्यमनृत्ययोः ॥

१० चिह्नं ध्वजे पताकायां चीनो देशान्तरे मतः ।

तथा मृगान्तरे तन्तुव्रीहिभेदेऽंशुकान्तरे ॥

छन्नं तु छादिते वाच्यलिङ्गं क्लीबे रहस्यपि ।

छिन्ना गडूच्यां पुंश्चल्यां^४ छिन्नं कृत्ते त्रिलिङ्गकम् ॥

जनो लोकान्तरे लोके पामरे चाभिधीयते ।

१५ जनौ सीमन्तिनीवध्वोरुत्पत्तावौ^५ पधीभिदि ॥

जह्नुः स्यात्पुंसि राजर्षिभेदे च मधुसूदने ।

जनुर्जन्मन्यपि जनिस्तदर्थैव निगद्यते ॥

१ क. क्लीबे ।

२ ख. नो ।

३ दीर्घे, इति मा. ।

४ क. छ ।

५ त्राशौ, इति मा. ।

६ ख. नि ।

'ज्यानिर्हानौ तटिन्यां च जिनोऽर्हति च जित्वरे ।
अतिवृद्धे च बुद्धे च ज्योत्स्ना चन्द्रातपे मता ॥
ज्योत्स्ना^१ पटोलिकायां च ज्योत्स्ना शुक्लविभावरी^२ ।
शुक्लपद्मनिशि ज्योत्स्नी ज्ञानं तत्त्वार्थनिश्चये ॥

- 5 ज्ञानी तु पुंसि दैवज्ञे ज्ञानयुक्तेऽन्यलिङ्गकः ।
तनुः कृशेऽल्पे विरले तनुः काये त्वचि स्त्रियाम् ॥
तानं प्रताने गीते च दानं गजमदे मतम् ।
तथा त्यागेऽप्यभिहितं पालनच्छेदशुद्धिषु ॥
दानुर्दातरि विक्रान्ते दीना मृपकयोपिति ।
10 दानुः स्त्रियां दनुरिव मता दानवमातरि ॥
दीनं च दुर्गते भीते दिनं त्वहनि न स्त्रियाम् ।
दूनं तु दुःखसम्पन्ने^३ दृग्धं दृग्विहते मतम् ॥
द्युम्नं पराक्रमे वित्ते धनं वित्ते च गोधने ।
धनुः पुमान्^४ प्रियालद्रौ राशिभेदे शरामने ॥
15 ध्वनिः शब्दे तथा ध्वानः कथितः शब्दवेदिभिः ।
धाना तु स्याद्भ्रष्टयवे^५ धन्याकेऽभिनवोद्भिदि ॥
धान्यं तु बीजमात्रे स्याद्भुनौ नद्यां नदे पुमान् ।
धेनुर्गवि प्रसूतायां नम्रः क्षपणवन्दिनोः ॥
विवाससि स्यूतवस्त्रे नम्रः कच्छविवर्जिते ।
20 नानाऽव्ययमनेकार्थं भूतं त्वभिनवे मतम् ॥

१ ख. जाति ।

२ गयोरिति मा. ।

३ ख. पि ।

४ ज्योत्स्नी, इति कोशान्तरे ।

५ ख. दृग्धं दृडनाशने मतम् ।

६ धान्याक इति परे ।

नूनः सम्पेरिते नूनं निश्चयार्थेऽव्ययं मतम् ।
 न्यूनं गह्वीनयोः पानं पौतिभाजनरक्षणे ॥
 पौनस्तु परिपुष्टे स्यात्फेनी 'भक्षान्तरे मता ।
 फेनः स्यादपि डिण्डीरे फेन्यऽपि स्यात्सरित्पतौ ॥

- 5 ब्रध्नो^१ दौनमणावुक्तस्तेजस्विन्यपि कुचचित्^२ ।
 बुध्नो मूले निगदितो भग्नो भिन्ने पराजिते ॥
 भानुर्ना किरणे सूर्ये भिन्नः स्यात्त्रिषु दारिते ।
 सङ्गतेऽ^३न्यत्र फुल्ले च भुग्नं तु स्यात्प्रमोदिते^४ ॥
 मग्नं निमग्ने मानस्तु ग्रहे^५ चित्तोन्नतावपि ।
 10 क्लौबं प्रमाणे प्रस्थादौ मीनो राश्यन्तरे भूषे ॥
 मुनिः पुंसि वसिष्ठादौ वङ्गमेनतरौ जिने ।
 मृत्स्ना 'मृत्स्नातुवर्योः स्त्री मेना हिमगिरेः स्त्रियाम् ॥
 मौनं वाङ्मयमे यत्नो व्यापारेऽप्यथ वाहने ।
 गमनेऽपि च^६ यानं स्याद्योनिः स्त्रीपुंसयोरपि ॥
 15 स्यादाकरे च जनने स्त्रीणां च स्मरमन्दिरे ।
 रत्नं स्वजातिश्रेष्ठे स्यान्मणावपि नपुंसकम् ॥
 बद्धमुष्टिकरे रत्निः 'निष्कनिष्ठे त्वरत्निवत् ।
 रास्ना तु स्याद्भुजङ्गाश्यामेलापण्यामपि स्त्रियाम् ॥

१ ख. प ।

२ क. धो ।

३ ख. ए. व्ययं पादः ।

४ त्यन्त, इति मा. ।

५ ख. दिते ।

६ ख. ह ।

७ क. मृत्स्ना ।

८ क. प्यथ ।

९ क. कनिष्ठे त्वरत्निवत्, ख. निष्कनिष्ठेऽथ रत्निवदिति मा. ।

लभं सक्ते लज्जिते च तथा राश्युदयेऽपि च ।
 लीनं विलयने गुप्तौ 'लूनं' छिन्नेऽपि वाच्यवत् ॥
 वनं नीरे कानने च वह्निरग्नौ च चित्रके^१ ।
 वन्या वनसमूहे स्याद्वनी चापि निगद्यते ॥

- 5 वस्त्रं^२ स्याद्वेतने मूल्ये वसनद्रव्ययोरपि ।
 वानं शुष्कफले शुष्के कटे मौवनकर्मणि ॥
 विन्नं ज्ञाते स्थिते^३ लब्धे शौनोऽजगरमूर्खयोः ।
 श्येनः खगे पाण्डुरे च स्वप्नः स्वापे च दर्शने ॥
 प्रसुप्तस्य च विज्ञाने मानुः प्रस्थे वनेऽपि च ।
 10 स्थानं स्थितौ च सादृश्ये सन्निवेशावकाशयोः ॥
 स्थानं^४ स्निग्धे प्रतिध्वाने घनत्वालस्ययोरपि ।
 स्नानौयेऽभिषवे^५ स्नानं स्नानं प्रसवपुष्पयोः ॥
 स्नाना पुत्र्यां वधस्थानगलशुण्डिकयोरपि ।
 स्नानुः पुत्रेऽनुजेऽर्के ना स्योनः^६ किरणस्तर्ययोः ॥
 15 हनुर्हृद्विलामिन्यां कपोलावयवे गदे ।
 हनुः प्रहरणे मृत्यौ हीनं गर्ह्यानियोस्त्रिषु ॥
 हानिः श्ये स्त्रियां हूनो देशे जात्यन्तरे मतः ।

॥ इति नद्वितौयम् ॥

१ क. वृ. ख. नू. इति मा. ।

२ कर्के ।

३ क. स्त्रं ।

४ क. तं ।

५ ख. स्नानं ।

६ ख. ये ।

७ स्थान इत्यपि कश्चित् ।

८ क. जात्य ।

॥ अथ नवतौयम् ॥

अवनं रक्षणे प्रीतावपानो गुदमारुते ।
 अञ्जनं कज्जले चाक्तौ^१ सौवीरे च रसाञ्जने ॥
 अञ्जना वानरीभेदेऽप्यञ्जनो दिग्गजे मतः ।
 अञ्जनी लेप्यनार्यां चाप्यथ स्याद्यनं पथि ॥

5 भानोरुदग्दक्षिणाशागमने चापि गद्यते ।
 असनो जीवकतरा असनं श्लेषणे मतम् ॥
 अङ्गनं प्राङ्गणे^२ याने^३ कामिन्यामपि चाङ्गना ।
 अङ्गनं^४ चिह्नकरणेऽप्यधुना साम्प्रतं मतम् ॥

अर्जुनः ककुभे पार्थे कार्तवीर्यमयूरयोः ।
 10 मातुरेकसुते चापि धवले स्यात्तुवाच्यवत् ॥
 नेचरोगे तृणे क्लीबं गवि स्यात्त्वर्जुनी स्त्रियाम् ।
 कुट्टन्यां^५ बाहुदानद्यामुपायामपि योषिति ॥
 महासहायामम्लानो निर्मलेऽपि च वाच्यवत् ।
 'अर्शोघ्नी तालमूल्यां स्त्री त्वर्शोघ्नः' स्त्ररणे पुमान् ॥

15 असिक्ती स्याद्वृद्धान्तःपुरप्रेष्ठानदीभिदोः ।
 अशनिस्तु पुमान् खड्गे चञ्चलायां च योषिति ॥
 अरत्निर्ना सप्रकोष्ठतताङ्गुलिकरेऽपि च ।
 कफोणावजिनं चर्ममात्रेऽपि च नपुंसकम् ॥

१ क. क्लौ ।

२ ख. ने ।

३ ख. मागे ।

४ कृन् ।

५ कुट्टिन्यामित्यपि क्वचित् ।

ई अर्धौ इति मा. ।

७ तालयादिरन्यत्र ।

१ अटनी धनुषः कोटावंशुमान्द्युमणावपि^१ ।

आसनं द्विरदस्कन्धे^२ पीठे यात्रानिवर्तने ॥

आसनी विपणौ स्थित्यामासनो ना द्रुजीवके ।

आपन्नः प्राप्तविपदि प्राप्ते चाप्यन्यलिङ्गकः ॥

5 आदानं ग्रहणेऽपि स्यादलङ्कारेऽपि वाजिनः ।

३ आधानमुदरापूरे त्वालानं गजबन्धने ॥

४ आकारणे स्यादाह्वानं स्पृष्टयाऽऽकारणेऽपि च ।

५ आयुष्मान्योगभेदे स्याच्चिरजीविनि वाच्यवत् ॥

उत्तानमगभीरे स्यादूर्ध्वास्यशयितेऽपि च ।

10 उत्थानमुद्यमे^६ तन्त्रे पौरुषे पुस्तके रणे^७ ॥

उद्यानं स्यान्निःसरणे वनभेदे प्रयोजने ।

उदानम्बुदरावर्ते वायुभेदे भुजङ्गमे ॥

उद्धानमुद्गते चुल्यामुच्छूनं स्यात्प्रफुल्लिते ।

८ आदनं न स्त्रियां भक्ते बलायामोदनौ स्त्रियाम् ॥

15 कमनः कामुकेऽनङ्गेऽभिरूपेऽशोकपादपे ।

कम्पनः पवने कम्पे कम्पे स्यादभिधेयवत् ॥

कठिनं निष्ठुरे स्थाल्यां स्तब्धेऽपि त्रिषु वाच्यवत् ।

कठिनौ १० खटिकायां स्यात्कठिना शर्कराभिदि ॥

१ ख. प. पा. । २ टी पशुमान्द्युमणावपि, इति मा., अयं नचतुर्थे न्यायः ।

३ क. न्य । ४ क. ध्यात । ५ आह्वानं प्राकारणे स्यादिति मा. ।

६ ख. प. पा. ।

७ त्र्यट्, इति मा. ।

८ ते, इति मा. ।

९ क. केव्यपि ।

१० ख. अर्द ।

११ कठिकायाभिति मा. ।

क्रन्दनं रोदनेऽपि स्यादाह्वानेऽपि नपुंसकम् ।
 कर्त्तनं न द्वयोश्च्छेदे नारीणां सूचनिर्मितौ ॥
 कदनं मर्दने^१ पापेऽप्यथ स्यात्कल्पना स्त्रियाम् ।
 करिणः सज्जतायां स्त्री क्लीबं कृतौ^२ च कल्पने ॥

5 काञ्चनश्चम्पके नागकेसरे मातुलद्रुमे ।
 "काञ्चनारोदुम्बरयोर्हरिद्रायां च काञ्चनी ॥
 क्लीबेऽञ्जकेसरे हेम्नि कामिनी भौरुवन्दयोः ।
 कानीनः कन्यकाजाततनये व्यासकर्णयोः ॥

10 काननं विपिने "गेहे परमेष्ठिमुखेऽपि च ।
 काकिनी पणपादेऽपि^३ मानपादवराटके ॥
 कुन्नानं^४ स्यात्काचपात्रे तथा मृद्भाजनान्तरे ।
 कुहना दम्भचर्यायामीर्धालौ कुहनो मतः ॥
 केतनं तु गृहे केतौ कृत्ये चापि निमन्त्रणे ।
 कौलीनं पश्चिणां युद्धे कौलीनं गुह्यजन्ययोः ॥

15 कुकर्मणि कुलीनत्वे, कौपीनं चीरगुह्ययोः ।
 कौपीनं स्यादकार्येऽपि खलिनी खलमेलके ॥
 खलीनमश्वावरणे मुखगे लोहनिर्मिते ।
 ताडपत्र्यां च खलिनी खञ्जनः खञ्जरीटके ॥
 स्त्रियां स्यादपि सर्षप्यां^५ गतौ स्यादपि खञ्जनम् ।
 20 गर्जनं निनदे कोपे गहनं कलिले वने ॥

१ कर्दमे, इति मा. ।

२ क. क्लमे ।

३ लान्तोऽपि ।

४ मो, इति मा. ।

५ क. परोद ।

६ ख. लं ।

७ ख. पिण्यां ।

तथैव गह्वरे दुःखेऽप्यथोत्साहे प्रकाशने ।
 सूचनेऽपि च हिंसायां गन्धनं समुदाहृतम् ॥
 ग्रामीणो^१ ग्रामसम्भूते ग्रामीणः शुनि वायसे^२ ।
 गृञ्जनं विषसम्पृक्तपशुमांसे रसोनके ॥

- 5 गोस्तनो हारभेदे स्यात्तथा धेनुपयोधरे ।
 द्राक्षायां तु स्त्रियां क्लीबं गोपनं स्यादपह्वे ॥
 घट्टना चलनाऽऽवृत्योश्चन्दनं मलयोद्भवे ।
 चन्दना^३ 'कालिभेदे स्याच्चन्दना' तु नदीभिदि ॥
 चलनं ध्रमणे कम्पे कम्पे स्यादाच्यलिङ्गकम् ।
 10 चलनी वस्त्रघर्षयां^४ 'वारिभेदेऽपि च क्वचित् ॥
 चालनी तितउः प्रोक्ता चिह्ननं चिह्निर्मितौ ।
 चेतनो वाच्यवत्प्राणिजीवयोः^५ संविदि स्त्रियाम् ॥
 छदनं छादने पक्षे पिधाने छेदनं छिदि ।
 छर्दनं वमने क्लीबं निम्बालम्बुपयोः पुमान् ॥
 15 जवनं तु स्यदे वेगे हये स्याद्वेगवत्यपि ।
 जननी स्यादयामाचोर्जननं वंशजन्मनोः ॥
 जयनं तु तुरङ्गादिसन्नाहे विजयेऽपि च ।
 जघनं स्यात्स्त्रियाः श्रोणिपुरोभागे कटावपि ॥
 जटिनी पिप्पलीमांस्योर्जटिनी योगिनीभिदि ।
 20 जाङ्गलं वातबहुलप्रदेशे निर्जनेऽपि च ॥

१ नो. इति मा. ।

२ ख. सये ।

३ कपि, इति मा. ।

४ चन्दनीति परे ।

५ वारी. इत्यन्ये ।

६ स्वर्गयोरिति मा. ।

जीवनं वर्तने नीरे जीवन्यां जीवनी^१ स्त्रियाम् ।

जीवना स्यात्तु मेदायां तटिनी सिन्धुयोषिति ॥

तपनो निरयेऽपि स्याद्भास्करेऽरुष्करेऽपि च ।

तलुनः^२ पवने यूनि युवत्यां ^३तलुनी मता ॥

5 पृष्ठवंशस्य यन्मांसं तल्पनं तत्प्रचक्षते ।

तथैव गदितं सङ्घिस्तद्दिनं प्रतिवामरे ॥

तलिनं विरले स्तोके वाच्यवत्स्वच्छवस्तुनि ।

तमोघो बुद्धवद्भ्यर्कव्योमकेशाच्युतेष्वपि ॥

तेमनं त्वाद्रौंकरणे व्यञ्जनेऽपि निगद्यते ।

10 तोदनं व्यथने^४ तोत्रे दंशनं दंशवर्मणोः ॥

दर्शनं दर्पणे शास्त्रे ^५बुद्धिधर्मोपलब्धिषु ।

दर्शनं नयने स्वप्ने दमन ऋषिभृपयोः^६ ॥

तथा लतावीरयोश्च दहनश्चिचकेऽनले ।

भस्मातके च दुर्वृत्ते दशनः शिखरे रदे ॥

15 दृशनं ज्योतिषि क्लीवं दृशानस्तु विरोचने ।

दुर्दिनं तु घनच्छन्ने चिन्ताव्याप्ते तु दुर्दिनः ॥

देवनं व्यवहारे स्यादक्षक्रीडाजिगीषयोः ।

देवनोऽश्लेषु कुशले धमनो जातवेदमि ॥

धमनस्तु भवेद्भस्त्रा^७ध्मापकक्रूरयोस्त्रिषु ।

20 धमनः स्याद्वातुलेऽपि भस्त्रायां धमनौ^८ मता ॥

१ ख. निः ।

२ क. लनः ।

३ क. तु ।

४ ख. नं ।

५ बुद्धिधर्मो, इति मा. ।

६ भृषणव्येन दमयन्तीभ्राताऽत्र विवक्षितः ।

७ ख. धाय ।

८ धमना, इति मा. ।

धमनौ तु शिराहृद्विलासिन्योश्च योषिति ।

धावनं शालने शौघगमने धावनौ पुनः ॥

पृश्निपर्ण्यां धावनस्तु रजके संप्रकीर्तितः ।

नन्दनं^१ वामवोद्याने नन्दनो हर्षके सुते ॥

५ नन्दिन्युमागङ्गयोश्च मौरभेय्यां च योषिति ।

नलिनी पद्मिनीव्यामगङ्गापद्माकरेष्ठपि ॥

नपुंसकं^२ नौलिकायां न पुंसि सरसौरुहे ।

निदानं^३ कारणे वत्सदामादिकारणश्रये ॥

निधनं^४ तु कुले नाणे प्रधनं^५ दारुणे रणे ।

१० पवनं^६ कुम्भकारण्य पाकस्थाने निगद्यते ॥

निष्पावमरुतोः पुंसि प्रज्ञानं^७ बुद्धिचिह्नयोः ।

प्रधानं^८ तु महामात्रे प्रकृतौ परमात्मनि ॥

प्रज्ञायां^९ च तथैकत्वे प्रधानं स्यात्तथात्तमे ।

पद्मिनी विमिनीवाप्योः पद्ममङ्गे च योषिति ॥

१५ प्रमन्ना तु सुरायां स्यात्प्रमन्नं त्वच्छतुष्टयोः ।

प्रस्तनो वाच्यवज्जाते^{१०} प्रस्तनं फलपुष्पयोः ॥

पवनः स्याद्गन्धवहे पवनं^{११} स्तृणभिद्यजे ।

पाठीनः स्यान्मीनभेदे पाठके च द्रुमान्तरे ॥

१ सदनमिति मा. ।

३ क. ख. धानमिति मा. ।

५ ख. नं ।

७ ज्ञाते, इति मा.

२ ना. इति मा.

४ चनमिति मा. ।

६ विम. इति मा. ।

८ क. स्तर, ख. स्तु, इति मा. ।

- पावनं तु जले कृच्छ्रे स्याद्यासे 'पावकेऽपि च ।
 पाचनं दशमूल्यादौ प्रायश्चित्ते च नाऽनले ॥
- वाच्यवत्पाचयितरि हरीतक्यां च योषिति ।
 पिशुनं^१ स्तूच्यते क्रूरे काके ना स्तूचकेऽपि च ॥
- 5 कपिवक्त्रे कुङ्कुमे च क्लीबं स्पृकौषधौ स्त्रियाम् ।
 पीतनं हरिताले च पीतदारुणि कुङ्कुमे ॥
- पूतना तु हरीतक्यां ग्रहभिद्रोगभेदयोः ।
 पृतना तु भवेत्सेनाविशेषे सैन्यमात्रके ॥
- फलिन्यग्निशिखायां स्यात्फल्यां स्त्री फलिते त्रिषु ।
 10 फाल्गुनस्तु गुडाकेशे मामे चार्जुनभूरुहे ॥
- पूर्णमायां फाल्गुनस्य फाल्गुनीत्यभिधीयते ।
 बन्धनं तु वधे बन्धे बुधानो गुरुविज्ञयोः ॥
- बोधनी बोधपिप्पल्यो^२र्बोधनं गन्धदीपने ।
 बोधिनी पूर्णमास्यां तु कार्तिक्यां परिकीर्तिता ॥
- 15 भवनं स्याद्गृहे भावे भण्डनं कवचे रणे ।
 भट्टिनी द्विजभार्यायां नाट्योक्तौ राजयोषिति ॥
- भर्जनं^३ स्यात्पाकभेदे भाजनं योग्यपात्रयोः ।
 भावना^४ तु न ना ध्याने पर्यालोचनेऽधिवासने ॥
- भुवनं सलिले व्योम्नि भुवनं विष्टपे जने ।
 20 विहाय पट्टमहिषीं भोगिनी राजयोषिति ॥

१ क. याच ।

२ सू, इति मा. ।

३ पीप्यापो, इति मा. ।

४ क. जीनं ।

५ तुल, इति मा. ।

मदनस्तरुभेदे स्यादसन्तस्मरसिक्थके' ।

मलनः 'पठवासे स्यान्मलनं' 'मर्दने मतम् ॥

'मलिनी त्वृतुमत्यां स्यात्समलोऽपि तु वाच्यवत् ।

मण्डनं' भूपणे क्लीबमलङ्कारिणानि त्रिषु ॥

5 'मन्यनी मन्यनद्रव्ये मन्यनं लवलोडने ।

मार्जनो' लोभ्रवृक्षे स्यादपि 'माष्टौ मतं त्रिषु ॥

मालिनी मातृकावृत्तभिदोर्मालिकयोपिति ।

गौरीचम्पानगर्याश्च नदीभेदे च ऋग्भिदि ॥

मानिनी स्यान्मानवत्यां फल्यामपि च योपिति ।

10 मिथुनं राशिभेदे स्यात्तथा स्त्रीपुंसयुग्मयोः ॥

मुण्डनं वपने चाणे मेहनं मृचशिग्रयोः ।

मैथुनं स्यात्कामयुद्धे मङ्गलेऽपि नपुंसकम् ॥

यमनस्तु यमे चोपरतौ' वन्ये नपुंसकम् ।

यवनो 'जातिभेदे स्याद्यभनं मैथुने स्मृतम् ॥

15 यजनं तु मतं यागे याजनो' यागकारिणि' ।

यापनं वर्त्तने 'कालक्षेपे निरसनेऽपि च ॥

युञ्जानः सारथौ विप्रे चतुष्क्रोश्यां तु योजनम् ।

परमात्मनि योगे च रसनं स्वदने ध्वनौ ॥

१ क्षिल्लके, इति मा. । २ 'पट, इति मा.' । ३ कदमे, इति परे ।

४ मलिना, इति मा. । ५ ख. ज्ञनं । ६ ख. प. पा. ।

७ ख. नौ । ८ क. माष्टौ, ख. मष्टे, इति मा. ।

९ ख. ते । १० देशभेदेऽपौत्यपरे ।

११ ख. ना । १२ क. गौ । १३ ख. काले ।

- जिह्वायामपि रास्त्रायां रसना रशना पुनः ।
 मेखलायां तथा रज्जौ रञ्जनो रागरञ्जने ॥
 कुचन्दने च मञ्जिष्ठानीलीरोचनिकासु च ।
 स्त्रियां, तु रजनौ लाक्षाहरिद्रानीलीरात्रिषु ॥
 5 राधनं^१ साधने प्राप्तौ राधना भाषणे स्त्रियाम् ।
 रेचनी चिष्टतादन्त्यो रोचनी कर्कशे मता ॥
 रोचना^२ रक्तकल्हारे गोपित्तवरयोषितोः^३ ।
 रोचनः^४ कूटशाल्मल्यां पुंसि स्याद्रोचने त्रिषु ॥
 रोदनं क्रन्दनेऽस्येऽपि दुरालम्भौपधौ स्त्रियाम् ।
 10 लङ्घनं तूपवासं स्यात्क्रमणे^५ श्वनेऽपि च ॥
 ललना कामिनीजिह्वायोषिद्धेदेऽपि योषिति ।
 लाञ्छनं नाम्नि चिह्ने च कलङ्केऽपि निगद्यते ॥
 लापनं बीजवापे स्याल्लालनं क्रीडने मतम् ।
 लेखनं तु लिपिन्यासे भूर्जेऽपि छर्दनेऽर्दने ॥
 15 वसनं छादने वस्त्रे व्यञ्जनं तेमनेऽपि च ।
 चिह्ने श्मश्रुण्यवयवे वसनं छर्दनेऽर्दने ॥
 वर्द्धनं वृद्धिवर्द्धिष्णुच्छेदे घट्यां^६ तु वर्द्धिनी ।
 वर्द्धिनी वारिधान्यां च सम्मार्जन्यां प्रकीर्तिता ॥
 व्यसनं त्वशुभे सक्तौ विपत्तौ निष्फलोद्यमे ।
 20 दैवानिष्टफले चापि वर्तनो वामने मतः ॥

१ क. ने ।

२ नं, इति मा. ।

३ गोपित्ते वारयोषितौषि क्वचित् ।

४ ख. नं ।

५ प्रवले, इति मा. ।

६ ख. पु. श्लोकः ।

७ वेधामिति मा. ।

न पुंसि तूलनालायां^१ वृत्तौ स्त्री^२ पेपणाध्वनोः ।

वर्त्तिषणौ त्रिषु निर्दिष्टस्तर्कपिण्डे च जीवने ॥

वचक्रुस्तु पुमान्विप्रे वावदूके^३ऽभिधेयवत् ।

वामनस्तु हरौ खर्वे नीचे दिग्धारणेऽपि च ॥

5 तथैवाङ्गोट^४वृष्टेऽपि वामनं धूपनेऽपि च ।

वारिधान्यां च वस्त्रे च प्रत्याशाज्ञानयोः स्त्रियाम् ॥

वितुन्नं^५ सुनिपणे च शैवालेऽपि नपुंसकम् ।

विज्ञानं कार्मणे ज्ञाने प्रज्ञाने लाञ्छनेधिपि ! ॥

मानह्वीने वाच्यलिङ्गे विमानः पुंनपुंसकम् ।

10 व्यामयाने विमानं च^६ 'सार्वभौमगृहे'ऽपि च ॥

घोटके यानमात्रे च पुंनपुंसकयोर्मतः ।

वितानो यज्ञ उल्लोचं विस्तारे पुंनपुंसकम् ॥

क्लौवं वृत्तविशेषे स्यात्त्रिलिङ्गं मन्दतुच्छयोः ।

विक्लिन्नो जरया जीर्णे शीर्णे चार्द्रे च वाच्यवत् ॥

15 विपन्नं विपदाक्रान्ते त्रिषु पुंसि भुजङ्गमे ।

विच्छिन्नं तु समालब्धे विभक्तेऽप्यभिधीयते ॥

विलग्नं तु स्त्रिया मध्ये लग्नमात्रे भवेत्त्रिषु ।

विपन्नस्तु शिरौषे स्याद्भुङ्गचौचिवृतोः स्त्रियाम् ॥

स्वातन्त्र्यकृत्ये व्युत्थानं विरोधाचरणेऽपि च ।

20 वृजिनं कलुषे केशे कल्मषे कुटिलेऽपि च ॥

१ क. यौ ।

२ क. प्रे ।

३ ख. धुके ।

४ ख. कौट ।

५ ख. तन्न ।

६ ख. पु. पादद्वयम् ।

७ सत्यमौ. इति मा. ।

वेदना तु स्त्रियां ज्ञानदुःखयोर्वेष्टनं पुनः ।
 उष्णीषे मुकुटे व्योम्नि वृत्तौ^१ च व्योमचारणि ॥
 वेष्टनौ भक्ष्यभेदेऽपि भास्करस्यार्चनाश्रये ।
 शकुनिः सौबले पुंसि विहगे करणान्तरे ॥

5 शयनं तु मतं स्वापशय्ययोः सुरतेऽपि च ।
 शमनः स्याद्यमे शान्तिवधयोस्तु नपुंसकम् ॥
 श्वसनः श्वसिते पुंसि समीरे मदनद्रुमे ।
 शकुनः पक्षिमात्रेऽपि विशेषे च शुभंवदे^२ ॥
 शङ्खिनी स्यात्कृता^३ नारौविशेषे शङ्खिनी पुनः ।

10 शङ्कावत्यां शन्तनुस्तु भूपभेदे पुमान्तः ॥
 शतघ्नी हेतिभेदे स्यादृश्चिकाल्यां करञ्जके ।
 शासनं राजदत्तोर्व्यां^४ लेखाज्ञाशास्त्रशस्तिषु ॥
 श्लेष्मघ्नी मल्लिकायां^५ च ज्योतिष्मत्यां च योपिति ।
 शोभनः स्याद्योगभेदे सुन्दरे वाच्यलिङ्गकः ॥

15 सवनं यजने स्नाने सोमनिर्दलनेऽपि च ।
 स्तननं ध्वनिमात्रे स्यान्मेघशब्दे च कुञ्चिते ॥
 समानं सत्समैकेषु त्रिषु ना नाभिमारुते ।
 सन्तानं^६ सन्ततौ गोत्रे स्यादपत्येऽमरद्रुमे ॥
 स्पर्शनः स्यात्तु पवने दाने स्पर्शे नपुंसकम् ।

20 संस्थानमाकृतौ मृत्यौ सन्निवेशे चतुष्पथे ॥

१ तौ, इति मा. ।

२ क. शा ।

३ ख. देत् ।

४ क. न्तोर्णा ।

५ क. मल्लियायो, ख. मूलयायांमिति मा. ।

६ लोम, इति मा. ।

७ स्यान्मेघ, इति मा. ।

८ अन्यत्र पुंस्यपि ।

स्यन्दनं तु सुतौ नीरे 'स्यन्दनस्तिनिशे रथे ।

मज्जनं तु रथे क्लीबमुपरक्षणघट्टयोः ॥

सन्धानं स्यादभिपवे तथा मङ्घट्टनेऽपि च ।

सम्पन्नं स्यात्साधितेऽपि सम्पत्तिसहितेऽन्यवत् ॥

5 मतीनः कथितो वेणौ विद्वद्भिस्तृणकेतुवत् ।

'स्यन्दाग्निः स्थूलकाष्ठाम्नौ स्तम्भनः स्थैर्यकारिणि ॥

'सन्धिनी दृषभाक्रान्ताऽकालदुग्धोसयोरपि ।

मदनं मन्दिरे तोये मन्थानं 'मदनेऽंशुके ॥

स्थापनं रोपणे पुंसवने पाठौषधौ स्त्रियाम् ।

10 साधनं' यज्ञकर्मान्ते यजमानप्रचेतसोः ॥

साधनं मृतसंस्कारे सैन्ये सिद्धौ' गतौ वधे ।

सूचनाऽभिनये दृष्टौ व्यधने गन्धनेऽपि च ॥

मेचनं रक्षणं मेके नौकायाः मेकभाजने ।

मेनानीः कार्तिकेये स्यात्तथा मेनापतावपि ॥

15 स्यात्सोपानं तु निःश्रेण्यां सुकुमारे'तु वाच्यवत् ।

मेवनं सौवनोपास्थोर्हस्तिनी गजयोषिति ॥

जातिभेदे स्त्रियश्चापि हसनो (हा)न्यकारिणि ।

हसनं च भवेद्हासे'ऽङ्गारधान्यां तु योषिति ॥

हायनो न स्त्रियां वर्षे पुंस्यर्चिर्ब्राह्मभेदयोः ।

20 हदिनी हादिनी नद्यां हादिनी वज्रविद्युतोः ॥

१ क. स्प । २ ख. स्क । ३ क. स्यन्द. ख. स्यन्दि, इति मा. ।

४ हादने, इति मेदिनी ।

५ पुंसौषधने, सावन इत्यपि कश्चित् ।

६ क. जे ।

७ जंमे, इति मा. ।

हिरण्यनं हेलनं^१ चोभे क्रमाद्भ्रमणहेलयोः ।

॥ इति नवतीयम् ॥

॥ अथ नचतुर्थम् ॥

स्थातौ कुलध्वजे जन्मभूम्यामभिजनो मतः ।
सेनाविशेषे सामान्ये स्त्रियामुक्ता त्वनीकिनौ ॥

अनूचानः साङ्गवेदविज्ञेऽपि विनयान्विते ।
5 अवार्थे त्वपाचीनं^२ विपर्यस्ते तु वाच्यवत् ॥

अभिपन्नोऽपराद्धेऽभिग्रस्ते चापङ्गते^३ त्रिषु ।
अन्वासनं^४ वस्तुभेदेऽप्युपास्तावनुशोचने ॥

अवलग्नोऽस्त्रियां मध्ये लग्नमात्रे त्रिलिङ्गकः ।
अतिवृत्ते कर्मणि स्यादवदानं च खण्डने ॥

10 पराक्रमेऽपि गदितमनुमानं वितर्कणोः ! ।
अभिमानो भवेद्दर्पे ज्ञाने प्रणयहिंसयोः ॥

अधिष्ठानं पुरे चक्रे प्रभावेऽध्यासनेऽपि च ।
आवर्जनं प्रदाने स्याच्चैत्ये त्वायतनं मतम् ॥

आवर्तनं परावृत्तौ लास्ये त्वा(व)र्तनं मतम् ।
15 आयोधनं वधे युद्धे त्वात्मयोनिर्विधौ स्मरे ॥

आवेशनं स्यादावेशे प्रवेशे शिल्पिमन्दिरे ।
आस्कन्दनं रणे संशोषणेऽपि स्यात्तिरस्कृतौ ॥

१ ख. डनं ।

२ अन्यत्र पुंस्यपि ।

३ ख. हते ।

४ वस्ति, इति मा. ।

५ ख. पु. पादद्वयम् ।

६ व. इति मा. ।

आच्छादनमपावृत्तौ तिरोधाने तथांशुके ।
 आराधनं मेवने स्यात्प्राप्तौ सन्तोषनिर्मिते ॥
 आकाङ्क्षायामाकलनं विबन्धपरिसङ्ख्योः ।
 आतञ्चनं प्रतीवापजवनाप्यायनेषु च ॥

5 'सम्भाषणे त्वालपनं लेपे चास्रपनं यथा ।
 उपधानं^१ विशेषे च गरुडपे^२ प्रणयेऽपि च ॥

उत्सादनं समुल्लेखोद्दामनोद्वर्तनेषु च ।
 उद्वर्तनं चोत्पत्तनेऽप्यपावृत्तौ विलेपने ॥

स्यादुत्पत्तनमुत्पत्तौ तथोर्ध्वगमनेऽपि च ।

10 उदये स्यादुदयनं वत्सेणागस्त्ययोरपि^३ ॥

उद्वाहनं^४ द्विमौल्ये स्याद्रज्ज्वामुद्वाहनौ मता ।

उपासनं शराभ्यामेऽप्युपास्तावामनेऽपि च ॥

'कञ्चुक्यन्तःपुराध्यक्षे पिङ्गेऽहौ जोङ्गकद्रुमे ।

कपीतनो गर्दभाण्डशिरीषाम्नातकेषु च ॥

15 अश्वत्येऽथ पुमान्पारावतकेकिपिकेष्ठपि ।

कलध्वनिरथो 'कात्यायनो वररुचावपि ॥

कापायवस्त्रे विधवाऽर्धजरत्युमयोः^५ स्त्रियाम् ।

कात्यायनौ च दुर्गायां कुम्भयोनिस्त्वगस्त्यके ॥

१ ख. ए. इदं पादद्वयम् ।

२ ख. ना ।

३ गरुडौ, इति मेदिनी ।

४ वत्सेणागस्त्ययोरंज, इति मा. पा. ।

५ ख. सनं ।

६ इदमयेऽश्वत्येऽथ पुमानित्याद्यनन्तरमासीत् ।

७ कत्य, इति मा. ।

८ त्वंमयोरिति मा. ।

वसिष्ठद्रोणयोश्चापि भवेत्स्त्रीवे कुचन्दनम् ।
 रक्तचन्दनपत्राङ्गदुर्भेदेषु नपुंसकम् ॥
 क्रौञ्चादनस्तु 'पिप्पल्यां चिञ्चोटकमृणालयोः ।
 खङ्गधेनुः खङ्गपुत्र्यां फेने गण्डकयोषिति ॥

5 'गवादिनीन्द्रवारुण्यां गवां घासादनाश्रये ।
 घनाघनो मत्तगजे तथा वर्षुकतोयदे ॥

शक्रे च घोषयितुस्तु विप्रकोकिलयोः समः^१ ।
 वज्र्यर्कयोश्चिभानुर्जलौकायां जलाटनी ॥

जलाटनो^२ लोहपृष्ठखगे पाठीनसेऽपि च ।

10 तपोधनस्तापसे स्यान्मुण्डौर्यां तु तपोधना ॥

दशेन्धनस्तु दीपे स्याद्दिप्याहुः शब्दवेदिनः ।
 देवसेनेन्द्रकन्यायां सेनायामपि तस्य वै ॥

नक्तं निर्गत्य यत्किञ्चि(च्छुभा)शुभकरं वचः ।
 श्रूयते तद्विदुर्धौरा दैवप्रश्नमुपश्रुतिम् ॥

15 नागाञ्जना नागयष्टौ द्विरदस्यापि मुहुरे ।

भवेन्निधुवनं कम्पे पञ्चसायकसङ्गरे ॥

निर्यातनं वैरशुद्धौ दाने न्यामार्पणेऽपि च ।

निशमनं^३ दर्शने स्यात्तथैवालोचनेऽपि च ॥

श्रुतौ दृष्टौ निशमनं तथा निरसनं वधे ।

20 प्रतिक्षेपे^४ च निष्ठीवे, जनौ^५ प्रजननं तथा ॥

१ किञ्चुल्यामिति मा. ।

२ गवादनीति परे ।

३ क. मे ।

४ टलो, इति मा. ।

५ ख. ननं ।

६ क. क्षये ।

७ नो, इति मा. ।

योनौ चापि प्रहसनं रूपके हसने पुमान् ।

प्रणिधानं प्रयत्ने स्यात्समाधौ च प्रवेशने ॥

प्रयोजनं कार्यहेत्वोः सिंहे पञ्चाननः शिवे ।

अथ प्रवचनं वेदे प्रकृष्टवचनेऽपि च ॥

5 प्रतिपन्नोऽङ्गीकृतं च विज्ञाते'ऽप्यन्यलिङ्गकः ।

प्रस्फोटनं विकसने स्वर्ये स्यात्ताडनेऽपि च ॥

प्रतिमानं प्रतिच्छाया'गजदन्तान्तरालयोः ।

प्रमाधनी तु कङ्कत्यां मिडौ वेशे प्रमाधनम्^३ ॥

पर्यस्विनी नदीधेन्वोर्विभावयां च योषिति ।

10 प्रतिपन्नश्च^४ संस्कारलिप्सोपग्रहणेऽपि ॥

अथ पुण्यजनो यष्टे राशमे मज्जनेऽपि च ।

मृणालिन्यां पुटकिनी^५ प्रवदन्ति मनीषिणः ॥

पृथक्जनस्तु मूर्खे स्यात्तथा नीचजनेऽपि च ।

महाधनं महामूल्ये सुवाससि च मिल्हके ॥

15 महासेनो बाहुलेये महासैन्यपतावपि ।

मदयितुः पञ्चबाणे मद्ये तु स्यान्नपुंसकम् ॥

महामुनिरगस्त्ये ना कुस्तुम्बुरुणि न द्वयोः ।

मालुधानो मातुलाहौ मालुधानौ लतान्तरे ॥

मातुलानी कलाये स्याद्भङ्गायां मातुलस्त्रियाम् ।

20 योजने मार्गधेनुः स्यादित्याहुः पण्डितोत्तमाः ॥

१ ख. ने । २ छायामिति मा. । ३ वेशे च सम्भवा, इति मा. ।

४ ख. सत्कार ।

५ ख. नी ।

रसायनं विषेऽपि स्याज्जराव्याधिहरौपधे ।
 पुस्तिङ्गः पक्षिराजे च विडङ्गाख्यौपधेऽपि च ॥
 राजादनं क्षौरिकायां प्रियाले किंशुकेऽपि च ।
 वर्धमानः प्रश्नभेदे 'शरावैरण्डविष्णुषु ॥

- 5 विस्मापनो^१ ना कुहके गन्धर्वनगरे स्मरे ।
 विसर्जनं परित्यागे दाने 'सम्प्रेषणेऽपि च ॥
 विरिञ्चनो^२ निगदितो ब्रह्मण्यपि विरिञ्चिवत् ।
 विरोचनोऽग्न्यर्कचन्द्रप्रहादतनयेषु च ॥

- 10 विहेठनं तु हिंसायां^३ मर्दनेऽपि विडम्बने ।
 ऋणमोक्षे विगणनं कथयन्ति विचक्षणाः ॥
 भवेद्विहननं विघ्नहिंसयोन्मूलपिञ्जने^४ ।
 विलुण्ठनी तु लोटन्यां लुण्ठने तु नपुंसकम् ॥
 विश्वक्सेनो विष्णुगणे विष्णौ च स्यादथ स्त्रियाम् ।
 विश्वक्सेना फलिन्यां स्यात्सुयोपायां विलेपिनी ॥

- 15 विलेपनी यवाग्वाञ्च विदारौकन्दकेऽपि च ।
 वैरोचिनिस्तु सुगते बलिदैत्यार्कपुत्रयोः ॥
 शिखण्डिनी तु गुञ्जायां यूथिकायां च योषिति ।
 अथ श्लेष्मघना मल्यां केतक्यां च निगद्यते ॥
 सम्मूर्च्छनमभिव्याप्ता^५ बुत्साहमोहयोरपि ।
 20 समुत्थानं निर्णये स्याद्याधीनां^६ च समुद्गमे^७ ॥

१ शरावे च, इति मा. ।

२ ख. यनो ।

३ ख. मङ्गु ।

४ रञ्चनो, इति मा. ।

५ ख. नां ।

६ स्थूलपिञ्जले, इति मा. ।

७ वृक्षाय, इत्यन्ये ।

८ धानामिति मा. ।

९ ख. दमे ।

गन्धहस्तिनि हरेस्त्वे सदादानोऽभ्रहस्तिनि ।

अथ संवदनं^१ क्लीबमालोचं च वशीकृतौ^२ ॥

चतुःशाले मञ्जवनं प्रवदन्ति मनोपिणः ।

समादानं समीचीनग्रहणे सौगताह्निके ॥

५ संवाहनं त्वङ्गमर्दं^३ वाहनेऽपि नपुंसकम् ।

समापनं परिच्छेदे समाप्तिवधयोरपि ॥

मनातनः^४ पित्रतिथ्यन्तरेऽजे शाश्वते हरे ।

स्तनयितृस्तु जीमूते स्तनितेऽपि निगद्यते ॥

मरीजिनौ तु पद्मिन्यां तथैव कमलाकरे ।

१० वन्द्ये व्रते संयमनं यमपुर्यामपि स्त्रियाम् ॥

मेखलायां सारसनं^५ मध्युरस्त्रे नपुंसकम् ।

सामिधेनौ तु धाय्यायां समिध्यपि च योषिति ॥

सामयोनिस्तु सामोत्थे ब्रह्मकुञ्जरयोरपि ।

सांयुगौनस्तु सङ्ग्रामे यः साधुः सोऽभिधीयते ॥

१५ सुदर्शनं हरेश्चक्रे मेरुजम्बुदुमेऽपि च ।

तथैव शक्रनगरं आज्ञौपधिभिदोरपि ॥

सुयामुनो वत्सराजे प्रामादेऽभ्रान्तरे^६ ऽच्युते ।

सौदामिनौ स्त्रियां विद्युदप्सरौभेदयोरपि ॥

हर्षयितुः पुमान् पुत्रे काञ्चने तु नपुंसकम् ।

॥ इति नचतुर्थम् ॥

१ वेदनमिति सा. ।

२ ख. ते ।

३ ख. दे ।

४ ख. मापनः ।

५ ख. ना ।

६ ख. पु. पा. ।

७ अथ पुंस्यपि ।

८ मेरुवंशे, इति सा. ।

९ शङ्खगमने, इति सा. ।

१० देव्युत्तरे, इति सा. ।

॥ अथ नपञ्चमम् ॥

अथातिसर्जनं दानवधयोरपवर्जनम् ।
निर्वाणदानत्यागेषु क्लीबेऽथाप्यनुवासनम् ॥
स्नेहबस्तौ धूपने चाप्यथ स्याद्वर्णमात्रके ।
विसर्जनीयेऽपि तथाऽभिनिष्ठानो निगद्यते ॥

5 स्यादुपस्पर्शनं स्पर्शे स्नानाचमनयोरपि ।
अथोपसम्पन्नमपि निहतेऽपि सुसंस्कृते ॥
स्याङ्गन्धमादनं भृङ्गे गन्धके वानरे पुमान् ।
सुरायां स्त्री नगे^१ काके चिरजीविनि पुंस्यपि ॥

दन्तधावनः खदिरे दन्तशुद्धौ नपुंसकम् ।
10 स्याद्भूमकेतनो वह्नौ तथा^२ केतुग्रहेऽपि च ॥
स्यान्नन्दिवर्धनो लिङ्गे^३ पद्मान्ते तनयेऽपि च ।
प्रतिपादनं दाने स्यात्प्रतिपत्तौ प्रबोधने ॥

स्यात्पद्मलाञ्छनो लोकेश्वरे ब्रह्मणि भास्करे ।
धनदे च स्त्रियां तारालक्ष्मीवाग्देवतासु च ॥
15 कालीयके हरिद्रायां पीतचन्दनमुच्यते ।
वरचन्दनमित्युक्तं कालीये देवदारुणि ॥
वरवर्णिनी तु साध्यां योषायां स्यात्फलिन्यां च ।
जतुन्यपि च (म)त्ता स्याद्भरिद्रायां च कामिनीरत्ने ॥

व्रीहिकाञ्चनो मसूरे गदितः^१ शब्दैकनिष्णातैः^२ ।

मधुसूदनो द्विरेफे वनमालिनि चापि निर्दिष्टः ॥

महारजन^३मुद्दिष्टं शातकुम्भकुसुम्भयोः ।

स्यान्मृत्युवञ्चनः शम्भौ मालूरद्रोणकाकयोः ॥

5 प्राहुः शब्दैकनिष्णाताः सिन्दूरे रक्तशासनम् ।

वनमालिनी वाराह्यां गदिता शब्दवेदिभिः ॥

कटुकायां च पिप्पल्यां^४ शके च शकुलादनौ ।

शालङ्कायन उद्दिष्टो मुनिभेदे च नन्दिनि ॥

शिवकीर्तन इत्युक्तो भृङ्गरौटेऽसुरद्विपि^५ ।

10 श्वेतवाहनशब्दस्तु सुधाधाम्नि धनञ्जये ॥

स्यात्पष्टिहायनो व्रीहिविशेषे कुञ्जरेऽपि च ।

हरिचन्दनमित्युक्तं त्रिदशानां महौरुहे ॥

नपुंसकं तु गोशीर्षे ज्योत्स्नाकुङ्कुमयोरपि ।

हरिवाहनस्तु पुंसि स्याद्विवस्वच्छचीशयोः^६ ॥

॥ इति नपञ्चमम् ॥

॥ अथ नषष्ठम् ॥

15 वराङ्गरूपोपेतो यः सिंहसन्नहनो हि सः ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये नान्तवर्गः ॥

१ ख. पु. प्राङ्गः ।

२ ख. ताः ।

३ क. पु. श्लोकः ।

४ क. तं ।

५ पटके, इति मा. ।

६ क. धे ।

७ शश्वयोरिति मा. ।

॥ अथ पान्तवर्गः ॥

॥ अथ पैकम् ॥

पो वाया

॥ अथ पद्वितीयम् ॥

वल्पमप्युक्तं स्वल्पेऽप्यापस्तु भूमि च ।
कल्पो न्याये^१ विधौ शास्त्रे संवर्ते ब्रह्मणो दिने ॥

कपिस्तु सिल्हके विष्णावपि शाखामृगे पुमान् ।
5 कूपस्तु गुणवृक्षे स्यान्मृन्माने च विदारके ॥

कृपस्तु पाण्डवाचार्ये द्रोणपत्न्यां कृपौ मता ।
कृपा दयायामथ च खण्यः क्रोधे बलात्कृतौ ॥

गोपो नृपे दिक्पतौ च गोष्ठाध्यक्षे च गोपके^२ ।
ग्रामाध्यक्षे भास्करेऽपि^३ मारिव्याख्यौपधे स्त्रियाम् ॥

10 छुपः क्षुपस्पर्शनयोस्त्रपु सौमकरङ्गयोः ।
तपश्चान्द्रायणादौ स्यात्साधुधर्मे च गद्यते ॥

योगे^४ चरेऽपि च तपस्तथा शिशिरमाघयोः ।
तल्पं स्याच्छयनीयेऽपि कलत्रेऽद्रेऽपि न द्वयोः ॥

त्रपा ब्रीडाकुलटयोस्तापः मन्तापकृच्छ्रयोः ।

15 तापी नद्यन्तरे दर्पः कस्तूर्यामप्यहङ्कृतौ ॥

१ स्त्रियामिति मा. । २ वले, इति मा. । ३ अन्यत्र तालव्यादिः ।

४ क. ख. “दुपाक्षयस्थानियो” इति मा. ।

५ ख. पु. श्लोकः । ६ पीको, इति मा. । ७ ख. वा ।

नीपः कदम्बवन्धूकनीलाशोकद्रुमेष्टपि ।
 पुष्पं विकामिकुसुमस्त्वैरजःस्वपि कीर्तितम् ॥
 रूपं स्वभावमौन्दर्याऽऽलेकेषु पशुशब्दयोः^१ ।
 ग्रन्थावृत्तौ नाटकादावाकारश्लोकयोरपि ॥

- 5 रेपस्तु निन्दिते क्रूरे रोपो वाणे च रोपणे ।
 लेपो^२ जग्धौ प्रलेपेऽपि वपा विवरमेदसोः ॥
 बाष्प उष्मणि चासौ ना^३शप्यं बालवृणे स्मृतम् ।
 पुंसि स्यात्प्रतिभाहानौ शापस्त्वाक्रोशदिव्ययोः ॥
 शिल्पी तु वाच्यवत्कारौ स्त्रियां कोलदलौपधौ ।
 10 शिल्पं श्रुवे क्रियायोगे^४ स्वापः शयननिद्रयोः ॥
 स्पृशज्ञतायामज्ञाने स्तूपो व्यञ्जनस्तदयोः^५ ।
 सर्पः स्यात्सर्पणे व्याले नशत्रे नागकेसरे^६ ॥
 भवेद्वेपस्तु लज्जायां शपा रात्रौ निगद्यते ।
 श्लुपस्तु स्यात्श्लुद्रवृष्टे श्लेषो निर्हरणेऽपि च ॥

॥ इति पदितौयम् ॥

१ विकाम. इत्यपरे ।

३ क. लोपो ।

५ कोलार्द. इति मा. ।

७ ख. कारौ शिल्पी तु वाच्यवत् ।

८ ख. पु. पा. ।

२ वृन्दयोरिति मा. ।

३ प्राशुकशिपो. इति मा. ।

४ योग्ये, इति परे ।

६ शापस्त्वाक्रोशदिव्ययोरिति, मा.

॥ अथ पदतीयम् ॥

अनूपो महिषे देशभेदेऽपि स्यात्तु वाच्यवत् ।

आवापो भाण्डवपने परिक्षेपालवालयोः ॥

आतपस्तु प्रकाशे स्यादादित्येऽपि निगद्यते ।

आक्षेपो भर्त्सनाकृष्टिकाव्यालङ्कृतिषु स्मृतः ॥

5 आकल्पः कल्पने वेषे^१ऽप्युडुपः स्रवचन्द्रयोः ।

उलपस्तृणभेदे स्याद्गुल्मिन्यामुलपोऽस्त्रियाम्^२ ॥

कच्छपी वल्लकीभेदे दुलौ^३ क्षुद्रगदान्तरे ।

निध्यन्तरे तथा कूर्मे^४मल्लभेदे च कच्छपः ॥

कलापः संहतौ बर्हे तूणीरे भूषणे हरेः ।

10 कशिपुर्भक्ताच्छादनयोरेकोक्त्या च पृथक्तयोः पुंमि^५ ॥

कश्यपो मीनमृगयोर्भेदे भूमौ तु काश्यपौ गदिता^६ ।

कुतुपस्तु कुशे वाद्ये रवौ नेपालकम्बले ॥

कुतपो भागिनेये च भागे घस्रस्य चाष्टमे ।

विट्शारिकायां कुणपौ पूतीगन्धे शवे च ना ॥

15 कुलपः स्यात्कुलाधीशे कोणपो निर्ऋतीश्वरे ।

रक्षोमात्रे खबाष्पस्तु मिहिकायां निगद्यते ॥

खलपूः स्यात्बहुकरे गणपो गणनायके ।

जलपो वरुणे प्रोक्तः कथितो जनपो नृपे ॥

१ परे त्विमं तालयान्तं पेटुः ।

२ पामता, इति मा. ।

३ मूर्द्धन्यादिरिति विश्वः ।

४ ख. मच्छे ।

५ क. पुंसि, इति पदं नास्ति ।

६ ख. गदिता, इति पदं नास्ति ।

७ अकारमध्योऽप्यन्यत्र ।

८ ख. विष्ठा ।

जिह्वापः शुनि मार्जारे जीवपः प्राणनायके ।

त्वगङ्कुरे तु त्वक्पुष्पं प्रवदन्ति मनीषिणः ॥

तिरिपः^१ शालिभेदे स्याद्जनपो गुह्यकेश्वरे ।

धेनुपः स्यात्तु गोपाले प्रतापस्तापतेजसोः ॥

5 पादपः पादपीठेऽद्वौ पादुकायां तु पादपा ।

रक्तपा तु जलौकायां डाकिन्यां राक्षसे पुमान् ॥

वटपा वटयश्निग्यां भवेज्झाटे तु बालपः ।

विटपः पल्लवे खिङ्गे विस्तारे^२ स्तम्बशाखयोः ॥

विकल्पः पुंसि निभ्रान्तौ^३ कल्पनेऽपि प्रकल्प्यते ।

॥ इति पटतौयम् ॥

॥ अथ पचतुर्यम् ॥

10 अभिरूपो बुधे रम्ये प्राप्तरूपेऽपि वाच्यवत् ।

अवलेपस्तु गर्वे स्याल्लपने दूषणेऽपि च ॥

अपलापः स्मृतः प्रेम्णि तथैवापह्नवे मतः ।

उपतापस्त्वेरायां स्यादुत्तापगदयोरपि ॥

उपकूपं निपाने स्याद्गण्डकूपोऽद्रिमन्निधौ ।

15 तथैव गदितो विज्ञैर्जलकूपोऽपगर्तके ॥

जलकूपी^४ पुष्करिण्यां नागपुष्पस्तु चम्पके ।

पुन्नागे च तथा नागकेसरे च निगद्यते ॥

१ अन्यत्र मान्तः ।

२ क. सुवः ख. मुख. इति मा. ।

३ क. भ्रातौ ।

४ जलकूपा. इति मा. ।

परिवापस्तु पर्याप्तौ^१ जलस्थाने परिच्छदे ।
 परितापस्तु पुंसि स्याद्दुःखे च नरकान्तरे ॥
 परिकम्पो भये कम्पे ^२प्रलापे प्रेम्णापह्नवे ! ।
^३पिण्डपुष्पमशोके च ^४जवायां च कुशेशये ॥

५ ^५प्राप्तरूपो बुधे रम्ये बहुरूपो महेश्वरे ।
 बहुरूपस्तथा विष्णौ ^६धूनके सरटे स्मरे ॥
 मेघपुष्पं तु पिण्डाभ्राम्बुनादेये हरेर्हये ।
 विप्रलापो विरोधोक्तावपार्थवचनेऽपि च ॥
^७वौजपुष्पं दमनके तथा मरुबकेऽपि च ।

१० वृकधृपस्तु सरलद्रवकृचिमधुपयोः ॥
 वृषाकपिस्त्वाश्रयाशे शम्भौ दामोदरेऽपि च ।
 हेमपुष्पं ^८जवाशोकपुष्पयोश्च नपुंसकम् ॥

॥ इति पचतुर्थम् ॥

॥ अथ पपञ्चमम् ॥

भवेच्चापरपुष्पस्तु^९ चूतकोशाम्रकेतके ।
 पूगे चापि भवेत्काशे तद्वदेव च बालके ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये पान्तवर्गः ॥

१ पर्याप्तौ, इति परे ।

२ ख. प्रलापेयेस्यापह्नवे ।

३ परि, इति मा. ।

४ जगा, इति मा. ।

५ क. प्रादा, ख. पादा, इति मा. ।

६ धृगकि, इति मा. ।

७ क. पु. पादद्वयम् ।

८ जपा, इति मा. ।

९ अन्यत्र कौवे ।

॥ अथ फान्तवर्गः ॥

॥ अथ फैकम् ॥

फो यज्ञमाधने स्थूले भृञ्झावाते च पुंस्ययम् ।
प्रकटेऽथ' रणे फः स्यात्

॥ अथ फद्वितीयम् ॥

कफो दोषे तृतीयके ॥

गुम्फस्तु गुम्फने हस्तालङ्कारेऽपि निगद्यते ।
रेफो रवर्णे गदितः कुत्सिते वाच्यलिङ्गकः ॥
शफः पशूनां च खुरे तरुमूले शफं मतम् ।
शिफा जटायां सर्गिति मांसिकायां च मातरि ॥

॥ इति फद्वितीयम् ॥

॥ अथ फतृतीयम् ॥

द्विरेफः कथितो भृङ्गे शब्दभेदविशारदैः ।

॥ इति फतृतीयम् ॥

॥ अथ फचतुर्थम् ॥

घनोपले मेघकफं प्रवदन्ति मनौषिणः ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये फान्तवर्गः ॥

‘ ॥ अथ बान्तवर्गः ॥

॥ अथ बद्धितौयम् ॥

अम्बु स्याद्दालके तोये कम्बुः शङ्खेऽस्त्रियां मतः ।

गजे च शम्बुकग्रीवाराजसु वलये पुमान् ॥

कम्बिरंशे च वंशस्य खजाकायामपि स्त्रियाम् ।

पण्डके तु भवेत्क्लीबं वाच्यलिङ्गस्त्वविक्रमे ॥

5 जम्बुः सुमेरुसरिति तरुद्वीपभिदोरपि ।

डिम्बो भयध्वनावण्डे^१ फुफ्फुसलीहविल्लवे^२ ॥

बिम्बं तु प्रतिबिम्बे स्याद्विम्बिकायाः फलेऽपि च ।

मण्डले ककलासे च शम्बस्तु मुसलाग्रगे ॥

लोहमण्डलके वज्रे पुमांस्त्रिषु शुभान्विते ।

10 शिबिस्तु भूर्जपत्रे स्यात्तथोदारे महीपतौ ॥

शुल्बं ताम्रे यज्ञकर्मण्याचारे जलसन्निधौ^३ ।

^४स्तम्बो गुल्मे तृणादीनामप्रकाण्डे द्रुमेऽपि च ॥

॥ इति बद्धितौयम् ॥

॥ अथ बद्धितौयम् ॥

अक्षीबं वशिरे शिग्रौ नाऽमत्ते पुनरन्यवत् ।

अलावुश्चाप्यलावूश्चाप्यालावुस्तुम्बिकौषधौ ॥

15 अचुम्बस्त्वतिदीर्घे ! स्यादलम्बो नीचखर्वयोः ।

कदम्बो^५ निकुरम्बे^६ स्यान्नीपसर्षपयोरपि^७ ॥

१ ख. भण्डे । २ क. पुष्पधलीह विष्णवे, ख. पुष्पधा लीह विस्तृठ, इति मा. ।

३ जलसम्भृते, इत्यन्ये । ४ ख. नास्ति पा. । ५ अन्यत्र कौबेऽपि ।

६ निकुरम्ब इत्यपि केचित् । ७ क. पद्मसर्षपयोरपि ।

कलम्बी' स्याच्छाकभेदे पुमान् स्यादण्डबाणयोः ।

कादम्बः सायके हंसे गोडुम्बः शीर्णवृन्तके ॥

स्त्रियामपि गवादिन्यां नितम्बः स्कन्धरोधमोः ।

प्रलम्बा स्यात्तु शाखायां प्रलम्बो दैत्यदीर्घयोः ॥

5 चपुषे जलदे चापि हारभेदे लताङ्गुरे ।

भृजम्बूरपि गोधूमे विकङ्कतफलेऽपि च ॥

हिडिम्बो दैत्यभेदेऽपि हिडिम्बाऽपि तथा मता ।

हेरम्बो विघ्नराजे स्यान्महिषे शौर्यगर्विते ॥

॥ इति वदतीयम् ॥

॥ अथ वचतुर्थम् ॥

जलडिम्बस्तु कथितः शम्बूके शब्दवेदिभिः ।

10 'राजजम्बूर्जम्बुभिदि पिण्डखर्जूरकेऽपि च ॥

॥ इति वचतुर्थम् ॥

॥ अथ वपञ्चमम् ॥

धृलीकदम्बो 'नीपे स्यात्तिनिशे' वरुणद्रुमे ।

शृगालजम्बूर्गोडुम्बे तथा 'घोण्टाफले' स्त्रियाम् ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये बान्तवर्गः ॥

१ म्बा, इति मा. ।

२ क. ख. दौनां, इति मा. ।

३ गज, इति मा. ।

४ ख. ए. पा. नास्ति ।

५ ख. निम्बे ।

६ क. ख. लिशे, इति मा. ।

७ घोटा, इति मा. ।

॥ अथ भान्तवर्गः ॥

॥ अथ भैकम् ॥

भं नक्षत्रे गभस्तौ स्त्री पुंसि स्याद्भृगुनन्दने ।
भूः स्थानमात्रे गदिता धरण्यामपि योषिति ॥

॥ इति भैकम् ॥

॥ अथ भदितौयम् ॥

अम्भो जले तु शोभायामाभा स्यात्करिणि त्विभः^१ ।

कुम्भो राश्यन्तरे योगविशेषे गदितो घटे ॥

5 कामुके वारनार्यां च करिमूर्धनि राक्षसे ।
गुग्गुलौ^२ वारनार्याश्च पतौ^३ कुम्भा त्रिवृत्यपि ॥

कुम्भौ तु पाटलावारिपर्णोपिठरकट्फले ।

गर्भो भ्रूणेऽर्भके कुक्षौ सन्धौ पनसकण्टके ॥

जम्भो दैत्यान्तरे दन्ते जम्बीरेऽपि च भक्षणे ।

10 जृम्भो हर्षे विक्रामे^४ च जृम्भायामपि गद्यते ॥

डिम्भस्तु बालके मूर्खे तथा बालिशचेष्टिते ।

दम्भः स्यात्कैतवे कल्के^५ दृन्भूः स्त्री सर्पवज्रयोः ॥

नभस्तु श्रावणे पुंसि खे तु क्लीबे मतं नभः ।

नाभिस्त्ववयवे मुख्यन्टपे क्षत्रियमात्रके ॥

१ त्वितः, इति मा. ।

२ इतः प्रभृति ख. पुस्तकाभावः ।

३ कार्मुके, इति मा. ।

४ क्लीबमिति शेषः ।

५ पुंसौति शेषः ।

६ पाटलौवार, इति मा. ।

७ कसिते, इति मा. ।

८ ल्ये, इति मा. ।

चक्रमध्ये प्रधाने च स्त्रियां कन्दरिकामदे ।
निभस्तु कथितो व्याजे पुल्लिङ्गः सदृशे चिषु ॥
प्रभुः परिदृढे' प्रोक्तः समर्थेऽपि निगद्यते ।
रम्भा कदल्यप्सरसोर्ना वेणौ वानरान्तरे' ॥

5 लाभः प्राप्तौ भवेल्लोभः कार्पण्यातिशयेऽपि च ।
विभुः प्रभौ सर्वगते शङ्करब्रह्मणोरपि ॥

शम्भुरर्हन्महादेवपरमेश्वरिणु कौर्त्तितः ।
शुभो योगविशेषेऽपि शुभं श्लेमे'ऽपि गद्यते ॥
शुम्भो दैत्यविशेषेऽपि शोभा कान्तौच्छयोर्मता ।

10 सभा सामाजिके दृते गोप्त्रीमन्दिरयोरपि ॥
स्वभूर्ना ब्रह्मणि हरौ स्तम्भः स्थृणाजडत्वयोः ।
श्लोभः कोपविशेषे च कल्पान्तेऽपि निगद्यते ॥

॥ इति भटतीयम् ॥

॥ अथ भटतीयम् ॥

अधिभूर्नायकेऽपि स्यादग्निभूस्तु मतो गुहे ।
आरम्भस्तु त्वरायां स्यादुद्यमे वधदर्पयोः ॥

15 आत्मभूर्ना विधौ कामे तनूजन्मनि चोच्यते ।
ऋपभो वृषभे 'वृषविशेषे च स्वरान्तरे ॥

१ दृढे, इति मा. ।

२ वाग्गान्तरे, इति मा. ।

३ च, इति मा. ।

४ अष्टवर्गोपधान्तरे, इति विश्वः ।

श्रेष्ठार्थे च वराहस्य पुच्छे रन्ध्रे च कर्णयोः ।
 ऋषभौ श्रूकशिख्यां स्यान्नराकारस्त्रियामपि ॥
 ऋषभौ च शिरालायां विधवायां क्वचिन्मता ।
 ककुप् 'शोभादिशोः शास्त्रे प्रवेण्यां चम्पकस्रजि ॥

5 ककुभो रागभेदे स्याद्वीणाया'मर्जुनद्रुमे ।
 कटभौ' तरुभेदे च ज्योतिष्मत्यामपि स्त्रियाम् ॥
 करभः शरभे चाष्टापदे प्रोक्तो मृगान्तरे ।
 करभो मणिवन्धादिकनिष्ठान्ते मतः करे ॥

कुसुम्भं हेम्नि च महारजने च कमण्डलौ ।
 10 कैटभा कैटभीश्वर्यां कैटभो दैत्यभिद्यपि ॥
 गर्दभो रासभे श्वेतकुमुदे गर्दभं मतम् ।
 गर्दभौ क्षुद्रजन्तौ स्याद्रुग्भेदे गन्धभिद्यपि' ॥
 दुन्दुभिर्दितिजे भेर्यामश्विन्दुचिकद्वये ।
 दुर्लभः कर्चूरे' चापि दुष्प्रापे वल्लभेऽपि च ॥

15 निकुम्भः कथितो दन्त्यां कुम्भकर्णसुतेऽपि च ।
 वल्लभो दयितेऽध्यक्षे सल्लक्षणतुरङ्गमे ॥
 पुनर्नवायां वर्षाभूः स्रवे किञ्चुलकेऽपि च ।
 विष्कम्भः स्याद्योगभेदे विस्तारप्रतिबन्धयोः' ॥
 विष्कम्भः कथितो विज्ञैः कवाटस्यार्गलेऽपि च ।

20 रूपकाङ्गप्रभेदे च बन्धभेदे च योगिनाम् ॥

१ शोभा, इति मा. ।

२ वीणाङ्गे, इति क्वचित् ।

३ टुभौ, इति मा. ।

४ पुंसौति शेषः ।

५ बुरे, इति मा. ।

६ वैदर्भे विष्मृतावप्येति क्वचित् ।

विस्त्रम्भः^१ केलिकलहे विश्वासं प्रणये वधे ।
 विष्टम्भः प्रतिबन्धे च रोगभेदेऽप्युदाहृतः ॥
 दृष्यभस्तु दृष्टे श्रेष्ठे वैदर्भी^२ रौतिभिद्यपि ।
 नलपत्न्यां, च वैदर्भं^३ वाक्यवक्रत्व ईरितम् ॥
 5 शरभो देवताभेदे^४ शरभः पक्षिभिद्यपि ।
 कर्भे वानरभिदि सनाभिर्जातितुल्ययोः ॥
 सुरभिश्चम्पके स्वर्गे सल्लकीमातृभेदयोः ।
 गन्धोत्पले सौरभेय्यां जातीपुष्पवसन्तयोः^५ ॥
 सुगन्धे च मनोज्ञे च वाच्यवत्सुरभि स्मृतम् ॥
 ॥ इति भट्टतौयम् ॥

॥ अथ भचतुर्थम् ॥

10 अवष्टम्भः सुवर्गे च स्तम्भप्रारम्भयोरपि ।
 शातकुम्भं तु हेम्नि स्यात्पुमान्स्यादश्वमारके ॥
 ॥ इति भचतुर्थम् ॥

॥ अथ भपञ्चमम् ॥

प्राक्तः करिकुसुम्भस्तु नागकेसरचूर्णके ।
 पिष्टसौरभमुद्दिष्टं विद्वद्भिर्मलयोद्भवे ॥
 ॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये भान्तवर्गः ॥

१ अन्यत्र तालव्यमध्यः ।

२ भी, इति मा. ।

३ पशुभेदे. इत्यन्यत्र ।

४ तंसयोरिति मा. ।

॥ अथ मान्तवर्गः ॥

॥ अथ मैकम् ॥

मो यमे समये चन्द्रे विषे मा तु श्रियां स्त्रियाम् ।

मः शङ्करे च गदितो मा निषेधेऽव्ययं मतम् ॥

॥ इति मैकम् ॥

॥ अथ मदितौयम् ॥

अमा दर्शे तिथावुक्ता स्यादात्मा यत्नचेतसोः ।

स्वभावे च धृतौ पुंसि स्यादामो रुग्विशेषके ॥

5 अपक्वे वाच्यलिङ्गं स्यादीर्ममीर्मो व्रणे मतौ ।

इध्मः स्यादपि यज्ञाङ्गे^१ स्यादिन्धनचयेऽपि च ॥

तथैव गदिता सङ्गिरुमा शङ्करयोपिति ।

अतस्यामप्युमामाहुर्हरिद्राकीर्तिकान्तिषु ॥

ऊर्मिस्तरङ्गे पौडायां वेगे भङ्गप्रकाशयोः ।

10 उत्कण्ठावस्त्रसङ्कीचरेखयोरपि गद्यते ॥

क्रमस्त्वनुक्रमे शक्तौ कल्पे चाक्रमणेऽपि च ।

कर्मास्त्री^२ कर्मक्रिययोः कर्मौ^३ स्यादपि तद्वति ॥

- - - - - मूर्छायां तु क्लमो मतः ।

कामः स्मरेऽभिलाषे च कामं रेतोनिकामयोः ॥

१. होमेन्धनं स्यादिध्मोऽस्त्री, इति वैजयन्ती ।

२. व्याप्य, इति मा.

अव्ययं त्वभ्यनुज्ञायां काम्येऽपि स्यान्नपुंसकम् ।
कामिर्ना कामुके रत्यां स्त्री 'किम् श्लेषवितर्कयोः ॥

निन्दायां च परिप्रश्ने वाच्यलिङ्गत्वमौरितम् ।
कामौ तु कामुके चक्रवाके पारावतेऽपि च ॥

5 क्रिमिर्ना कृमिवत्कीटे लाक्षायां क्रिमिले खरे^१ ।
किर्मौ पलाशे शालायां^२ हेमपुत्र्यां च योषिति ॥

खर्मं स्यात्पौरुषे 'कोपजांशुकेऽपि च गद्यते ।
गमो नाऽश्नाविवर्ते स्यादपर्यालोचितेऽध्वनि ॥

ग्रामः स्वरे संवसथे वृन्दे शब्दादिपूर्वकः ।

10 ग्रीष्म उष्मागमे चोष्णं गुल्मः स्यात्सैन्यरक्षणे ॥

गुल्मः सेनाघट्टभिदागुल्मस्तम्बे^३ च रुग्भिदि ।

गुल्मी स्यादामलकेलावनिकावस्त्रवेश्मसु ॥

घर्मः स्यादातपे ग्रीष्मेऽप्युष्मे^४ स्वेदाम्भसोरपि ।

चर्मः सेनाविशेषे स्यात्सेनामात्रेऽपि योषिति ॥

15 चर्मो मृगे विटे भृजे तथा फलकहस्तके ।

चर्म कृत्तौ^५ च फलके छद्म व्याजापदेशयोः ॥

जाल्मः क्रूरे पामरे चाप्यममौश्यप्रवर्तके ।

जिह्वस्तु कुटिले मन्दे क्लीबं^६ तगरदर्पयोः ॥

१ विच्छे, इति मा. ।

२ श्वरे, इति मा. ।

३ शाखायां, इति मा. मालायामपि क्वचित् ।

४ अत्रार्थे ऐस्यपि ।

५ स्तवे, इति मा. ।

६ कोष्ण, इति मा. ।

७ तौ, इति मा. ।

८ ब्यालो, इति मा. ।

९ नग, इति मा. ।

तोकं कर्णमले पुंसि हरिते च हरिद्यवे^१ ।

दमः स्यादमथे दण्डे कर्दमे दमनेऽपि च ॥

दस्मस्तु यजमाने स्यादपि चोरे हुताशने ।

द्रुमस्तरौ किम्पुरुषे पारिजाते तथेश्वरे ॥

5 धर्मोऽस्त्री पुण्य आचारे स्वभावोपमयोः क्रतौ ।

अहिंसोऽपनिषद्याये स्याद्वनुर्यमसोमपे ॥

१धाम देहे गृहे रश्मौ स्थानजन्मप्रभेदयोः ।

ध्यामं तु ३श्यामले गन्धतृणे दमनकेऽपि च ॥

नमो नतौ भवेत्क्लौबेऽव्ययमप्यभिधीयते ।

10 नामाभिधाने निर्दिष्टं निश्चयार्थं तथाव्ययम् ॥

नेमिर्ना तिनिशे कूपत्रिकाचक्रान्तयोः स्त्रियाम् ।

नेमो गर्तेऽवधौ कीले ५प्राकारे कैतवेऽपि च ॥

पक्ष्म ५पक्षे च सूत्रांशे किञ्चल्के नेचरोमणि ।

पद्मोऽस्त्री पद्मके व्यूहे निधौ सङ्ख्यानतरेऽम्बुजे ॥

15 नागे च स्त्री ६फञ्जिकाश्रीचारटी ७पन्नगीषु च ।

ब्रह्मा विधौ योगभेदतदतोः स्यान्नपुंसकम् ॥

ब्रह्म तत्त्वतपोवेदे पुमान् विप्रे च ऋत्विजि ।

ब्राह्मी तु भारतीसोमवल्लरीब्रह्मशक्तिषु ॥

तथैव फञ्जिकायां स्याच्छाकमत्यप्रभेदयोः ।

20 भ्रमस्तु कुन्दे भ्रमणे भ्रान्तौ स्याद्वारिनिर्गमे ॥

१ खरे, इति मा. ।

२ इदं पादद्वयं वदितौय आसीत् ।

३ भ्या, इति मा. ।

४ प्र, इति मा. ।

५ सूत्रादि, इति मा. ।

६ पूजि, इति मा. ।

७ वाटी, इति मा. ।

भामः क्रोधे रवौ दीप्तौ भामा स्यात्कृष्णयोपिति ।

भीष्मः कौरवदायादे भीष्मं भीमं भयानके^१ ॥

भीमोऽम्बवेतसे घोरे शङ्करे चार्जुनाग्रजे ।

भूमिर्भुवि स्थानमात्रं भौमस्तु नरकाऽऽरयोः ॥

5 भौमं भूमिभवेऽपि स्यात्त्रिषु भौमश्च वामरे ।

यमो दण्डधरे ध्वाङ्के संयमे यमजेऽपि च ॥

शरीरमाधनापेक्षे नित्यकर्मणि चोच्यते ।

यामः^२ स्यात्प्रहरे पुंसि संयमेऽपि तथाविधः ॥

यामिः कुलस्त्रीस्वस्रोश्च युधो धनुषि संयुगे^३ ।

10 रश्मिः पुमान्दौधितौ^४ स्यात्पक्ष्मप्रग्रहयोरपि ॥

रमो रक्ताशोककान्तस्मरेषु स्याद्रमा श्रियाम् ।

तथा योपाहिङ्गनद्योः^५ क्लीवं वास्तुककुष्ठयोः ॥

रामस्तु रङ्गुकेये स्याद्राघवेऽथ^६ हलायुधे ।

हये पशुविशेषे च त्रिषु चारौ मितेऽमिते ॥

15 रुक्मं तु काञ्चने लोहे रुमा स्याल्लवणाकरे ।

रुमा सुग्रीवदारेषु रोम क्लीवं तनूरुहे ॥

लक्ष्मीस्तु शोभासम्पत्त्योस्तथा^७ वृध्यौपधावपि ।

फलिन्यां च वमिर्वान्तौ^८ स्त्रियां पुंसि च पावके ॥

१ त्रिष्विति शेषः ।

२ मौ, इति मा. ।

३ यमे, इति मा. ।

४ स्यात्पक्ष्म, इति मा. ।

५ नायोः, इति मा. ।

६ हना, इति मा. ।

७ ऋ, इति मा. ।

८ पलि, इति मा. ।

९ नातो, इति मा. ।

वर्ष्म देहप्रमाणातिसुन्दराकृतिषु स्मृतम् ।
 वर्त्म नेत्रच्छदे मार्गे राजीवाणाञ्चपक्षिषु ! ॥
 वाग्मी पटौ सुराचार्ये वामी स्याद्रासभस्त्रियाम् ।
 वडवायां शृगाल्यां च करभस्यापि योषिति ॥

5 वामं धने पुंसि हरस्मरवारिधरेष्वपि ।
 नार्यां स्त्रियां वल्गुसव्यप्रतीपेषु मतं त्रिषु ॥
 तन्तुवायोपकरणे वेमा वेमश्च वेम च ।
 शमी शक्तुफलायां च ^१शिम्बिकायां च ^२वाग्गुलौ ॥

^३श्यामः प्रयागस्थवटे वृद्धदारौ पयोधरे ।
 10 पिके च कृष्णहरितोः पुंसि स्यात्तद्वति त्रिषु ॥
 श्यामो दमनके गृध्रतृणे श्यामेऽभिधेयवत् ! ।
 प्रियङ्गौ चाप्रसूतायां नार्यां त्रिवृति योषिति ॥
 मरीचे सिन्धुलवणे क्लीबं स्त्री शारिवौषधौ ।
 यमुनायां च यामिन्यां नीलिकायामपौष्यते ॥

15 ^४श्रामस्तु पुंसि निर्दिष्टो ^५मासे मण्डपकालयोः ।
 शुष्मं तेजसि सूर्ये ना समा संवत्सरे स्त्रियाम् ॥
^६सर्वसाधुसमानेषु समं स्यादभिधेयवत् ।
 सौमाऽऽघाटस्थितिक्षेत्रेष्वण्डकोशेऽपि च स्त्रियाम् ॥
 सूक्ष्मं तेजोऽङ्गयोरुक्तं सूक्ष्मं क्षीरे नभस्यपि ।
 20 सूक्ष्मं^७ स्यात्कतकेऽध्यात्मे पुंस्यणौ त्रिषु चाल्पके ॥

१ गिव, इति मा. ।

२ गुग्गु, इति मा. ।

३ श्या, इति मा. ।

४ श्या, इति मा. ।

५ माधमण्डक, इति मा. ।

६ सर्वधातु, इति मा. ।

७ स्मं, इति मा. ।

सुमं प्रसूने' गदितं सूर्मौ^१ तु - - - - - ।

सोमो लतायां चन्द्रे च वानरे च धनाधिपे ॥

वसुकर्पूरनीरेषु पितृदेवे समीरणे ।

हिमं स्यान्मलयोद्धृते तुषारेऽपि च शीतले^२ ॥

५ होमिर्घृते पावके च होमस्तु हवने मतः ।

शमा भूमौ तितिशयां स्त्रियां^३ युक्ते नपुंसके ॥

वाच्यवच्छंक्तहितयोः शमं^४ दुःसमये मतम् ।

'शमाऽतमीनीलिकयोः शमं स्यात्सञ्चरश्रणे ॥

चण्डायां ना शुभे न स्त्री कात्यायन्यां च योषिति ।

१० शौमसद्रे^५ दुक्कलेऽस्त्री शौमं वल्कलजांशुके ॥

शाणजेऽतमिजे चापि शौमं क्लीव उदौरितम् ॥

॥ इति मद्दितौयम् ॥

॥ अथ महतीयम् ॥

अधमः स्याद्गर्ह्यजने^१ऽप्यवमोऽप्यधमे श्रये ।

अवमः स्यादसहनेऽप्यङ्गहीन उदौरितः ॥

अनुमा स्यादनुमितावप्रमा त्वयथार्थके ।

१५ अभ्रमुर्गजयोपायामर्यमा पुंसि भास्करे ॥

१ सते, इति मा. ।

२ सूर्मौ स्यान्मलयोद्धृतिमयोऽपि मरः ।

३ गतदर्थे वाच्यलिङ्गः ।

४ सु, इति मा. ।

५ स्यात् क्षयक्षीणयोऽपि परे ।

६ क्षमा, इति मा. ।

७ द्वे, इति मा. ।

८ गुह्यजने, इति मा. ।

- अक्रमस्त्वक्रमे प्रोक्तोऽप्यागमः शास्त्र आयातौ ।
 आश्रमो ब्रह्मचर्यादौ वानप्रस्थे वने मठे ॥
 आचामः स्यादाचमितावायामो दैर्घ्य उच्यते ।
 आरामः स्यादुपवनेऽथ क्षामं मेदुरोऽन्यवत् ! ॥
 5 उत्तमा दुग्धिकायां स्यादुत्कृष्टेऽपि च वाच्यवत् ।
 उन्नमः स्यात्तथोत्पत्तावुत्तमः श्रेष्ठभागिनि ॥
 उद्यमः स्यात्समुद्योगेऽप्युपमोपमितौ मता ।
 उद्दामो बन्धरहिते स्वतन्त्रे च प्रचेतसि^१ ॥
 कलमो लेखिनीचोरशालिलाक्षारमेषु च^२ ।
 10 कलमः स्यात्तु सङ्ख्याने श्यामिकायां तु कालिमा ॥
 कुसुमं स्त्रीरजोनेचरोगयोः फलपुष्पयोः ।
 कृत्रिमं रचिते प्रोक्तं सिल्हके लवणान्तरे ॥
 गृहाश्मा गदितः शब्दवेदिभिर्गृहकच्छपे ।
 गोलोमी श्वेतदूर्वायां पङ्क्त्यावारयोपितोः ॥
 15 गोधूमो नागरङ्गे स्यादोषधिब्रीहिभेदयोः ।
 गौतमस्तु मुनौ शाक्ये रोचन्यम्बिकयोः स्त्रियाम् ॥
 नदीभेदेऽपि, तलिमं विताने कुट्टिमेऽपि च ।
 चन्द्रहासे च तल्पे च दाडिमः करकैलयोः ॥
 निष्क्रमो बुद्धिसम्पत्तौ निर्गमे दुष्कुले तथा ।
 20 निगमो वाणिजे पुर्यां कटे वेदे वणिक्पथे ॥

१ पृषगो, इति मा. ।

२ एतदग्रे, उन्नमः स्यादजगरे, इति मा. एकपादः ।

३ करेषु चेति मा. ।

‘कुलीरस्य प्रसृत्यां तु निगमा इति योषिति ।

नियमो मन्वणायां च प्रतिज्ञानिश्चये व्रते^१ ॥

नैगमः स्यादुपनिषद्वणिजोर्नागरेऽपि च ।

परमं स्यादनुज्ञायामव्ययं परमं परे ॥

5 प्रथमस्तु प्रधाने स्यादादावपि च वाच्यवत् ।

पञ्चमो रागभेदे स्यात्पञ्चानां पूरणेऽपि च ॥

पञ्चमौ स्वरभेदेऽपि पाण्डवानां च योषिति ।

प्रतिमा गजदन्तस्य बन्धे^२ चानुक्ततावपि ॥

प्रक्रमः स्यान्नरश्रेष्ठे गोत्रेऽपि प्रक्रमः पुनः ।

10 क्रमा^३ वसरयोरुक्तो भूतात्मा चात्मदेहयोः ॥

मध्यमो मध्यगेऽपि न्यात्स्वरभेदे च कथ्यते ।

मध्यदेशेऽवलम्बे तु न स्त्रियामिति तद्विदः ॥

राकादृष्टरजोनार्योः कर्णिकाऽङ्गुलिभेदयोः ।

अक्षरे छन्दसि तथा ललामं लाञ्छने ध्वजे ॥

15 ललामः स्यात्प्रभावेऽश्वे शृङ्गे भृषाप्रधानयोः ।

अपि स्याद्दालधौ पुण्ड्रे व्यायामः पौरुषे श्रमे ॥

विषमे^४ दुर्गमश्चारे विभ्रमो भ्रान्तिहावयोः^५ ।

विद्रुमो रत्नवृक्षेऽपि प्रवालेऽपि पुमानयम् ॥

१ इदं “मध्यदेशेऽवलम्बे तु न स्त्रियामिति तद्विदः” इत्यनन्तरमासीत् ।

२ तते, इति मा. ।

३ ना, इति मा. ।

४ यसरणे, इति मा. ।

५ वयामो, इति मा. ।

६ हारयोरिति मा. ।

७ रक्त, इति मा. ।

विलोमस्तु प्रतीपेऽपि वरुणे शुनि पन्नगे ।
 'आमलक्यां विलोमी' च विलोमं 'चारघट्टके' ॥

विक्रमः क्रान्तिमात्रे स्यादपि स्याच्छक्तिसम्पदि ।
 सङ्क्रमः क्रमणे सम्यग्वारिसञ्चारयन्त्रके' ॥

- 5 सम्भ्रमः' साध्वसे वेगे तथा स्यादादरे भये ।
 सत्तमः' स्यात्पूज्यतमे साधूयस्युत्तमे त्रिषु ॥
 सरमा कुकुरौदेवशुन्योः स्याद्राश्रमौभिदि ।
 सुषमाऽत्यन्तशोभायां स्त्री चारौ च ममे त्रिषु ॥
 सुषीमः शिशिरे चारौ त्रिषु ना पन्नगान्तरे ।
 10 सुकर्मा तु पुमान्योगभेदे स्याद्देवशिल्पिनि ॥

॥ इति मततौयम् ॥

॥ अथ मचतुर्थम् ॥

अभ्यागमो विरोधाजिघाताभ्युद्गमनान्तरे ।
 अनूपमा सुप्रतीकयोषायां सुन्दरेऽन्यवत् ॥
 उपक्रमस्त्वपधायां ज्ञात्वाऽऽरम्भे च विक्रमे ।
 चिकित्सायामुपगमः स्वीकारेऽन्तिकसर्पणे ॥

१ व्यास, इति मा. ।

३ चारु, इति मा. ।

५ स्पन्नः, इति मा. ।

२ लोममिति मा. ।

४ रेपन्त्रके, इति मा. ।

६ रामः, इति मा. ।

कारन्धमौ कांस्यकारे धातुवादरतेऽपि च ।
 सितोत्पले^१ गन्धमोममित्याहुः शाब्दिका जनाः ॥
 जलगुल्मी जलावर्ते कच्छपे जलचत्वरे^२ ।
 दण्डयामस्तु कौनाशे दिवसे कुम्भसम्भवे ॥
 ५ लवङ्गमस्तु मण्डूके तथा शाखामृगेऽपि च ।
 पराक्रमस्तु सामर्थ्याद्योगयोर्विक्रमेऽपि च ॥
 महापद्मस्तु नागे न्यान्निधौ मङ्ग्यान्तरेऽपि च ।
 यातयामं तु जीर्णे स्यात्तथा भुक्तोऽङ्गिते^३ऽपि च ॥
 सार्वभौमस्तु दिङ्मागे^४ऽखिलपृथ्वीपतावपि ।

॥ इति मचतुर्थम् ॥

॥ अथ मपञ्चमम् ॥

10 अवन्तिसोमं गदितं धान्यास्त्रे शब्दवेदिभिः ।
 अभ्युपगमोऽवगमस्वीकारनिकटागमे ॥
 इन्द्राग्निधूम इत्युक्तस्तुहिने तत्त्वविज्ञनैः ।
 नक्षत्रनेमिः शैतांशौ रेवत्यां च ध्रुवेऽपि च ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये मान्तवर्गः ॥

१ नोपले, इति मा. ।

२ एतदनन्तरं तरत्समस्तृणाग्रौ स्यादिति पाठः । तरत्सलः, इति तु परे ।

३ मिते, इति मा. ।

४ भागे, इति मा. ।

॥ अथ यान्तवर्गः ॥

॥ अथ यैकम् ॥

यः सर्वनामानिलयोर्या श्रियां ज्या तु मातरि ।

मौर्व्यां धरण्यां निर्दिष्टा द्यु 'स्याङ्गननाकयोः ॥

द्यौर्व्योम्नि स्वर्गे गदिता शब्दतत्त्वार्थवेदिभिः ॥

॥ इति यैकम् ॥

॥ अथ यद्वितौयम् ॥

अयः शुभावहविधावयो लोहे नपुंसकम् ।

5 अर्थ्य^१ शिलाजतुन्यार्थ्ये^२ बुधे न्याय्ये^३ तु वाच्यवत् ॥

अर्थ्यः स्यादर्थमयुक्तेऽप्यर्थनीयेऽपि वाच्यवत् ।

अन्योऽधमे पुल्लिङ्गे^४ च मुस्तायां च निगद्यते ॥

अर्थमर्थस्य^५ योग्ये स्यादर्थार्थेऽपि च वाच्यवत् ।

अन्यः स्यादितरस्मिंस्तु वाच्यवन्ना तु वैरिणि^६ ॥

10 आयस्त्वलब्धयोगे स्यादार्थस्तु स्वामिवैश्ययोः ।

आद्यस्तु प्रथमे मुखे स्यादाज्यं तिलसर्पिणोः ॥

आस्यं मुखे^७ च तन्मध्ये स्यादाप्यं^८ जलजेऽम्भये ।

आख्याऽ^९भिधाने योषायामाढ्यो धनवति त्रिषु ॥

१ स्याङ्गञ्जि, इति मा. ।

२ र्थमिति मा. ।

३ न्यर्थे, इति मा. ।

४ चाप्ये, इति मा. ।

५ ल्कमे, इति मा. ।

६ र्थस्येति मा. ।

७ गाः, इति मा. ।

८ जल, इति मा. ।

९ खे, इति मा. ।

१० र्थमिति मा. ।

११ पि, इति मा. ।

इज्या दानेऽध्वरेऽर्चायां मङ्गे^१चेज्यो गुरौ मतः ।
 इभ्या करेणुशस्त्रयोः^२ स्त्रियामाद्ये तु वाच्यवत् ॥
 ईक्ष्योऽवलोकनीये तु वाच्यलिङ्ग उदीरितः ।
 विचार्यधार्ययोरूह्यं कथं^३ पिच्ये तु वाच्यवत् ॥
 ५ कन्या कुमार्यां नार्यां च^४ तथा स्यादौपधान्तरे ।
 कथं^५ तु पल्लवे कण्ठं योग्ये कण्ठपरिष्कृतौ ॥
 कथं^६ तु कथनीये स्यात्प्रभाते कल्यमुच्यते ।
 कथं कशर्हे मद्ये च कल्यो वाक्श्रुतिवर्जिते ॥
 मज्जनैरोगदष्टेषु कल्याणवचनेऽपि च ।
 १० उपायवचनेऽपि स्यात्त्रिषु मद्ये तु योऽपि ॥
 कथ्या बृहत्तिकायां स्यात्काच्यां मध्येभवन्धने ।
 'हर्म्यादीनां प्रकोष्ठे च कायस्तु स्यात्कदैवते ॥
 कायं मनुष्यतीर्थेऽपि^७ मृतौ मङ्गस्वभावयोः ।
 काव्यं ग्रन्थविशेषे स्यात्कौर्वि पुंसि तु भार्गवे ॥
 १५ - - - - - काव्या^८ पूतना बुधैः ।
 काश्यं शरीरशोषेऽपि काम्यं^९ स्यात्कामनाभवे ॥
 काथ्यं कथनयोग्येऽपि कार्यं हेतौ प्रयोजने ।
 कांस्यं वाद्यान्तरे पानपात्रे स्यात्तैजसान्तरे^{१०} ॥

१ गे, इति मा. ।

२ गन्धस्त्र्योऽगिति मा. ।

३ पि, इति मा. ।

४ कन्यायामिति मा. ।

५ यथमिति मा. ।

६ कथमिति मा. ।

७ हन्वा, इति मा. ।

८ मृतौ मिद्य, इति मा. पुंसि, इत्यस्यादिः ।

९ स्यो, इति मा. ।

१० स्यात्कन्यका, इति मा. ।

११ द्वैजयन्तिके, इति मा. ।

कौत्थं तु भाषणार्हे स्यात्क्रिया तृपायचेष्टयोः ।

आरम्भे निष्कृतौ पूजासम्प्रधारणकर्मसु ॥

शिक्षाचिकित्साकरणे कुद्यं भित्तौ नपुंसकम् ।

विलेपने कौतुके च कुल्या जीवन्तिकौपधौ ॥

5 पयःप्रणाल्यां नद्यां च कुल्यः स्यात्कुलसम्भवे ।

मान्ये^१ कुलहिते चापि त्रिषु स्याद्वाच्यलिङ्गतः ॥

कुल्यं स्यात्कौकमेऽप्यष्टदोणी^२ श्रृर्षामिषेषु च ।

कृत्या क्रियादेवतयोस्त्रिषु विद्विष्टकार्ययोः ॥

क्लेश्यं तु क्लेशनीये स्यात् क्लेशं क्लेदमहे मतम् ।

10 कैश्यं तु केशसम्बन्धे कौष्यं कूपमवे त्रिषु ॥

खाद्यं भक्ष्यविशेषे स्यात्खेद्यं^३ खेदयुते त्रिषु ।

गयः स्यात्पशुराजर्ष्योस्तीर्थभेदे गया मता ॥

गव्यं तु गोहिते ज्यायां रागद्रव्येऽप्यथ स्त्रियाम् ।

गोसमूहे च दुग्धादौ नृलिङ्गो गलितायुधे ! ॥

15 गण्यं^४ तु गणनीये स्याद्गम्यं^५ गमनयोग्यके ।

गर्ह्यं तु निन्दिते गद्यमनिबद्धे वचस्यपि ॥

गार्ग्यः स्यान्मुनिभेदेऽपि गार्ह्यं गृहसमन्विते ।

ग्राम्यं स्त्रीकरणेऽस्त्रीलैर्ग्राव्यं^६ पाषाणनिर्मिते ॥

गुह्यं रहस्यपस्थेऽच गुह्यः कमठदम्भयोः ।

20 गृह्यं गुदे ग्रन्थभेदे क्लीबं शाखापुरे स्त्रियाम् ॥

१ मनो, इति मा. ।

२ सूर्यामिषेषु इति मा. ।

३ विद, इति मा. ।

४ र्यामिति मा. ।

५ काम्यमिति मा. ।

६ गु, इति मा. ।

७ र्यामिति मा. ।

८ गृह्यमिति मा. ।

गृहसक्तमृगादौ ना त्रिपु चास्वैरिपशयोः ।

गृह्यं च गृहकृत्यादौ स्तवभेदे च कौर्तितम् ॥

गेयं तु गीते गेयः 'स्याज्ञातव्ये गायने त्रिपु ।

गोष्ठ्यो दामौसुते पुंसि रक्षणणीयेऽभिधेयवत् ॥

5 घर्म्यं घर्मसमुद्भूते वाच्यनिङ्गमुदौरितम् ।

चव्यं तु चविके क्लौवं वचायां^२ स्यात्, योपिति ॥

चयः समूहे प्राकारे मूलवन्धे समाहृतौ^३ ।

चित्यं मृतकचैत्ये स्याच्चित्या मृतचितौ स्त्रियाम् ॥

चिन्त्यं विचारणीये^४ स्याच्चेयं चेतुं तयार्हति ।

10 चैत्यमायतने बुद्धविम्बे^५ नोद्देशपादपे ॥

चोद्यं न्यादङ्गते प्रश्ने चोदनाहं तु वाच्यवत् ।

छाया न्यादातपाभावे प्रतिविम्बार्कयोपितोः ॥

पालनोत्काचयोद्दोषिमच्छोभापङ्क्तिषु स्त्रियाम् ।

छाद्यमाच्छादनाहं न्याच्छेद्यं छेदाहं ईरितम् ॥

15 जया जयन्तीतिथिभि^६ त्यथ्योमातत्सखीप्रपि ।

जयन्ते नाऽग्निमन्ये च विजये च युधिष्ठिरे ॥

जन्यं हृद्रे परौवादे मङ्गामे च नपुंसकम् ।

जन्या मातृवयस्यायां जन्यः स्याज्जनकेऽपि च ॥

१ स्यादौ, इति मा. ।

३ चन्मया, इति मा. ।

५ यामिति मा. ।

७ त्यये, इति मा. ।

२ संमिति मा. ।

४ छितौ, इति मा. ।

६ विचि, इति मा. ।

त्रिषूत्याद्यजनिचोश्च^१ नवोढाज्ञातिभृत्ययोः ।
वरस्निग्धे च जन्यः स्यात्पुंसि प्राण्यग्निधातृषु^२ ॥

तथ्यं तु तक्षणीये स्यात्तर्प्यं तर्पणयोग्यके ।
तथ्यं यथार्थवचसि तर्क्यमूह्येऽपि च त्रिषु ॥

5 चयौ चिवेद्यां चितये ताश्च्यं क्लीबे रसाञ्जने ।
ताश्च्यः^३ स्यादश्वकर्णाख्यरुक्षे रथतुरङ्गयोः ॥

ताश्च्यः स्यात्पुंसि गरुडे तथैव गरुडाग्रजे ।
तार्थं नौकादिसाध्ये स्यात्ताड्यं तु ताडमंस्कृते ॥
तिष्ठस्तु ऋक्षभेदे स्यात्कलौ धात्र्यां तु योपिति ।

10 तौर्थ्यः स्यादपि तौर्थाह्ने^४ तिथ्यं तिथिसमुद्भवे ॥

द्रव्यं वित्ते^५ पृथिव्यादौ पित्तले च विलेपने ।
क्लीबेऽथ भेषजे भव्ये द्रुविकारे च वाच्यवत् ॥

दस्युश्चोरेऽप्यरातौ स्यादायः स्यात्क्रूरभाषणे^६ ।
विभक्तव्यपितृद्रव्ये तथा हरणदानयोः ॥

15 दर्वौंसंस्थे तु दार्व्यं स्याद्वाप्यं स्याद्वापनीयके ।
दमनीये तु दाम्यं स्यान्नाम्यं स्यान्ममनीयके ॥

दिव्यं सत्यपरीक्षायां कथितं शब्दवेदिभिः ।
दिव्यं लवङ्गे धात्र्यां^७ च वल्गौ^८ दिवि भवे त्रिषु ॥

१ त्रिषूत्याजनिचोश्चेति मा. । २ ऋधातृषु, इति मा. ।

३ च्या, इति मा. । ४ तौर्था, इति मा. । ५ चित्ते, इति मा. ।

६ दृग्वि, इति मा. ।

७ ज्ञाषणे, इति मा. ।

८ दाम्यमिति । घञन्तात्तत्करोतीति गण्यन्ताद्यदिति भावः, ण्वमयोऽपि ।

९ न्यामिति मा. ।

१० ह्यौ, इति मा. ।

दूष्यं तु दूषणीये स्यात्क्लौबं वस्त्रे च तद्गृहे ।
 दूष्यं दूतस्य भावे स्यात्तथा तत्कर्मणि स्मृतम् ॥
 दैत्योऽसुरे सुरायां च दैत्या चण्डौपधावपि ।
 धन्या धात्र्यामलक्योः स्याद्वन्यः पुण्यवति त्रिषु ॥

5 धान्यं व्रीहिषु धान्याके धाय्या^१ स्याद् ऋग्विशेषके ।
 धिष्यं स्थानाग्निगृहेषु कथयन्ति मनोपिणः ॥

स्थिरा चित्तोन्नतिर्या तु तद्वैर्यमिति गद्यते ।
 नयो नौतौ तथा नाव्यं नौतार्ये कथितं बुधैः ॥

नित्यं तु मततेऽपि स्याच्छाश्वतेऽपि च वाच्यवत् ।

10 पथ्या तु स्याद्वरीतक्यां पथ्यं तु स्याद्विते त्रिषु ॥

पद्यं^२ श्लोके पुमाञ्श्रुते पद्या स्याद्वर्त्मनि स्त्रियाम् ।

पाक्यं लवणभेदे स्याद्यवशारे पुनः पुमान् ॥

प्रायो (मरणान्!) शने मृत्यौ बाहुल्यतुल्ययोः ।

प्रियो हृद्ये वाच्यलिङ्गः स्याद्विद्वां चौपधे धवे^३ ॥

15 पौयु^४ घृके रवौ काले पुण्यं स्याच्छोभने त्रिषु ।

क्लौबं धर्मे च सुकृते पुण्यं ऋशे कलौ युगे ॥

(मासभेदेऽपि पुण्यः स्यात्!) त्वृज्यश्च सुरवन्द्ययोः ।

पयं पातव्यपयसोः पेया आणाच्छमण्डयोः ॥

बल्यं प्रधानधातौ स्यात्तथा बलकरे त्रिषु ।

20 भयं कुञ्जप्रसूने स्याद्द्वारे प्रतिभयेऽपि च ॥

१ धान्या, इति मा. ।

२ न्या, इति मा. ।

३ यमिति मा. ।

४ वधे, इति मा. ।

५ पौष, इति मा. ।

भव्यं भाविनि योग्ये च शुभे सत्ये च गद्यते ।
 कर्मरङ्गतरो पुंसि स्त्रियां करिकणोमयोः^१ ॥
 क्लौबमस्थिनि^२ भाग्यं तु^३ स्याच्छुभाशुभकर्मणोः ।
 मृत्युः पोष्ये मृतौ मृत्या^४ मयुर्ना किन्नरे मृगे ॥

5 मन्या^५ शिरायां ग्रीवाया मन्तुं योग्येऽन्यलिङ्गकम् ।
 मयः शिल्पिनि दैत्यानां करभेऽश्वतरेऽपि च ॥

मत्स्यो मीनेऽथ पुम्भूम्नि देशे, मध्यान्तरेऽधमे !
 मध्यं न्याये विलम्बेऽपि मन्युः क्रोधे मखेऽपि च ॥

10 दैन्ये शोके च माल्यं तु कुसुमेऽपि च तत्सजि ।
 माया तु शाम्बरीबुद्धोर्मायः पीताम्बरेऽसुरे ॥

मुख्यं प्रधाने गदितं वाच्यवच्छब्दवेदिभिः ।
 मृग्यं मृगस्येदमर्थे^६ गवेष्ट्येऽपि मतं त्रिषु ॥

मूल्यं तु वेतने वस्त्रे^७ मृत्युर्ना मरणे यमे^८ ।
 मेध्यं शुचौ त्रिषु तथा वचारोचनयोः स्त्रियाम् ॥

15 मोच्यं^९ तु मोचनीये स्याद्यभ्यं तु यभनार्थके ।
 ययुः पुमानश्वमात्रे^{१०} तथा यज्ञार्थवाजिनि ॥
 याप्यं तु यापनीये स्यान्नित्ये याम्यं तु नारके ।
 याम्याऽवाच्यां भरण्यां च पुंस्यगस्त्ये च चन्दने ॥

१ योमयोरिति मा. । २ स्तुनि, इति मा. । ३ ना, इति मा. ।

४ त्यो, इति मा. । ५ स्त्रियां स्यादिति मा. । ६ चिन्त्यमेतत् ।

७ रत्ने, इति मा. ।

८ गोमयमिति मा. ।

९ ण्यन्ताद्यदिति भावः ।

१० चे, इति मा. ।

योग्यः प्रवीणयोगार्हीपायि'शक्तेषु वाच्यवत् ।
 क्लीबमृधौपधौ पुष्पे ना स्त्यभ्यामार्कयोपितोः ॥
 रम्या रात्रौ चम्पके ना मनोज्ञे वाच्यलिङ्गवत् ।
 रथ्या रथौघविशिखावर्तनीचत्वरेषु च ॥

5 रथवोढरि रथ्यः स्याद्रूप्यः स्यात्सुन्दरे त्रिषु ।
 रूप्यं स्यादाहतस्वर्णरजते रजतेऽपि च ॥
 रथो वेगे निगदितो राज्यं राजाधिपात्मके ।
 लयो नाशे च संश्लेषे साम्ये तौर्यत्रिकस्य च ॥

लक्ष्यं तु लक्षणीये स्यादपदेशशरव्ययोः ।
 10 लास्यं तौर्यत्रिके नृत्ये लभ्यं लब्धव्ययुक्तयोः ॥
 वन्ध्यस्त्वफलवृक्षादावप्रजायां च योपिति ।
 वर्या पतिंवरायां च वरेण्ये त्रिषु ना स्मरे ॥
 व्रज्या पर्यटनेऽपि स्यात्प्रव्रज्यायामपि स्त्रियाम् ।
 वन्यं त्रिषु वनोद्भूते स्त्री वनाम्बुसमूहयोः ॥
 15 वाच्यं तु कुत्सिते ह्रीने वचनार्हे तु वाच्यवत् ।
 विन्ध्यः स्यात्पर्वते विन्ध्या लवल्यामपि योपिति ॥
 वीक्ष्यं तु विस्मये दृश्ये पुंसि लामकवाजिनोः ।
 वीर्यं शुक्रे प्रभावे च तेजःसामर्थ्ययोरपि ॥
 वेश्या तु गणिकायां स्याद्वेश्यं वेश्यागृहे मतम् ।
 20 शल्यं शङ्कौ शरे वंशकर्णिकायां च तोमरे ॥

शल्यश्च श्वाविधि प्रोक्तो मदनद्रुमभूपयोः^१ ।

शय्या स्याच्छयनीयेऽपि गुम्फनीये च गुम्फने ॥

शल्यं तु न स्त्रियां शङ्कौ^२ शयः शय्याऽहिपाणिषु ।

शून्यं तु निभृतेनल्यामन्योभिन्नसमानयोः ! ॥

5 शौर्यमारभटीशक्त्योः सद्यः शैलान्तरेऽपि च ।

सोढये त्रिषु च क्लौबमारोग्ये समुदौरितम् ॥

सङ्घं समिति सङ्घा तु सङ्घानेऽपि निगद्यते ।

सख्यं तु मैत्र्यां क्लौबे स्यात्सत्यं तु शपथे^३ कृते ॥

सन्ध्या पितृप्रसूनद्यन्तरयोर्युगसन्धिषु ।

10 सव्यं वामे प्रतीपे च सायः काण्डादिनान्तयोः ॥

स्मयो गर्वे मतं स्तन्यं क्षीरे तु स्तनसम्भवे ।

साध्यो योगान्तरे देवे साधनीये तु वाच्यवत् ॥

सूर्योऽर्कपर्णे तपने सूर्या भार्यौषधीभिदोः ।

राकामध्यगते चन्द्रे सूर्य इत्यभिधीयते ॥

15 स्थेयो विवादपादस्य निर्णेतरि पुरोहिते ।

सेव्यं क्लौबमुशीरे^४ स्यात्सेवार्हे वाच्यलिङ्गवत् ॥

सैन्यं क्लौबे बले सेनासमवाये तु वाच्यवत् ।

सौम्यो ज्ञे ना चिष्वनुग्रे^५ मनोज्ञे सोमदैवते ॥

१ शल्यश्च कथितः श्वाविन्मदनद्रुमभूपयोर्हित मा. ।

२ क्त्वाविति मा. ।

३ ये, इति मा. ।

४ अस्य तदिद्व्यादिः ।

५ विवाह, इति मा. ।

६ दन्त्यमध्य, इति मा. ।

७ षूक्ष्मे, इति मा. ।

हार्यो विभीतकतरौ हर्तव्ये पुनरन्यवत् ।
हृद्यं मनोज्ञे जवने^१ हृद्भवेऽपि च वाच्यवत् ॥
वशकृद्देदमन्त्रे च हृद्या वृद्धाख्यभेषजे ।
शयो रोगान्तरे वेश्मकल्पान्तापचयेऽपि ॥

॥ इति यद्वितीयम् ॥

॥ अथ यद्वितीयम् ॥

- 5 अव्ययो निर्व्यये^२ विष्णावव्ययं शब्दभिद्यपि ।
अभयं स्यादुशीरे तु हरीतक्यभया मता ॥
अभया स्यात्तथा गौर्यां निर्भये त्वन्यलिङ्गकः ।
स्यादगस्त्यः कुम्भयोनी वङ्गमेनतरावपि ॥
अभिख्या^३ त्वभिधाने स्याच्छोभायां च यशस्यपि ।
10 अवध्यमवधार्ये^४ स्यादनर्थकवचस्यपि ॥
अहल्या त्वप्सररोभेदे गौतमस्य च योषिति ।
अनयो व्यसने दैवाशुभयोश्च^५ विपद्यपि ॥
अत्ययोऽतिक्रमे दण्डे विनाशे दोषकृच्छयोः^६ ।
अश्र्वीयमश्वमङ्गाते मतमश्वहितेऽन्यवत् ॥
15 अहार्यः पर्वते^७ हर्तुमयोग्येऽपि च वाच्यवत् ।
अष्टष्ठस्तु प्रगल्भे स्यादष्टष्टा तटिनौभिदि ॥

१ भजे, इति मा. ।

२ धिष्टेष्ट, इति मा. ।

३ त्वपि, इति मा. ।

४ नि, इति मा. ।

५ त्रयोऽस्ति मा. ।

६ व्या, इति मा. ।

७ घ, इति मा. ।

अपत्यं सन्ततौ क्लीबममात्यः स्यात्तु मन्त्रिणि ।
 अमात्यमपि चाहुस्तमादित्यो रविदेवयोः ॥
 आम्नायो निगमे चोपदेशे स्यादतिथौ पुनः ।
 आतिथ्यश्चातिथ्यर्थे^१ स्यादातिथ्यं वाच्यलिङ्गकम् ॥

- 5 आशयः स्यादभिप्राये स्थानमात्रे तथाऽऽश्रये^२ ।
 आत्रेयी स्यात्पुष्पवत्यां नदीभेदे मुनौ तु ना ॥
 इन्द्रियं तु हृषीके स्यादिन्द्रियं चेतसि स्मृतम् ।
 उपायः स्यादुपगतौ सामादौ च निगद्यते ॥
 ऊर्णायुः क्षणभङ्गे^३ स्यान्मेढ्रकम्बलमेपयोः ।
 10 ऐश्वर्यं त्वणिमादौ स्याद्भाग्ये चैश्वर्यमौरितम् ॥
 औचित्यमुचितत्वे स्यात्सत्येऽप्यौचित्यमौरितम् ।
 कषायो रसभेदे च निर्यासे च विलेपने ॥
 अङ्गरागे च न स्त्री स्यात्सुरभौ लोहितेऽपि च ।
 कालेयः स्याद्वैत्यभेदे कालेयं कालखण्डके ॥
 15 कार्पण्यं तु मतं दैन्ये कुलायः स्थाननीडयोः ।
 गवयः पशुभेदे स्यात्तथा वानरभिद्यपि ॥
 गाङ्गेयस्तु मतो भीष्मे क्लीबं स्वर्णकशेरुणोः^४ ।
 ग्रैवेयं तु मतं ग्रीवाऽलङ्कारादौ स्ववाच्यवत् ॥
 चक्षुष्यः केतकीवृक्षे पुण्डरीके रसाञ्जने ।
 20 कुलत्थिकासुभगयोः^५ स्त्रियामक्षिहितेऽन्यवत् ॥

१ दर्पे, इति मा. ।

२ थोदरे, इति मा. ।

३ स्यान्नौच्छ, इति मा. ।

४ मेरुगे, इति मा. ।

५ चक्षुष्यभि, इति मा. ।

चाम्पेयश्चम्पके स्वर्णे किञ्जल्के नागकेसरे ।

जघन्यं चरमे क्लीबं मेहने गर्हितेऽपि च ॥

जटायुर्गुग्गुले पुंसि सम्पाते च कनौयसि ।

जरायुरपि तत्पश्चिराजं गर्भाशयेऽपि च ॥

5 तपस्यः फाल्गुने मासि तपस्या 'नियमस्थितौ ।

देवयुर्धार्मिके स्थातो देवयुर्लोकयात्रिके ॥

नादेयौ नागरङ्गे स्याज्जयायां जलवेतसे ।

भूमिजम्बां च तर्कायां व्यङ्ग्येऽपि समीक्ष्यते ॥

निकायो निलये लक्ष्ये संहतानां समुच्चये ।

10 एकार्थभाजिनि व्यूहे परमात्मनि चेष्यते ॥

निर्दयो निर्घृणं क्रूरे नेपथ्यं स्यात्प्रसाधने ।

नेपथ्यं रङ्गभूमौ च नाश्याक्तौ परिकौत्यते ॥

प्रणयः प्रेम्णि विसम्भे याज्जाप्रसरयोरपि ।

विनये प्रलयो मृत्यो मूर्च्छाकल्पान्तयोरपि ॥

15 प्रत्ययः शपथे रन्ध्रे 'सन्नादिज्ञानयोरपि ।

आचारे प्रथितत्वेऽपि विश्वासाधीनहेतुषु ॥

पर्जन्यः न्यान्मेषशब्दे ध्वनदम्बुदशक्रयोः ।

प्रसव्यं स्याद्वाच्यलिङ्गं प्रतिकूलानुकूलयोः ॥

प्रकौर्यः पृत्तिकरजे विप्रकौर्णे तु वाच्यवत् ।

20 प्रणय्योऽसम्भतेऽपि स्याद्भिलापविवर्जिते ॥

१ तुन्नत, इति मा. ।

२ तायायां काङ्गुले, इति मा. ।

३ सम्भा, इति मा. ।

४ यो तुषु, इति मा. ।

५ म्यो, इति मा. ।

- पयस्या^१ क्षीरकाकोल्यां पयोहितभवेऽन्यवत् ।
 पयस्या दुग्धिकायां स्यात्स्वर्णक्षीर्यां च कथ्यते ॥
 प्रतीक्ष्यस्तु भवेत्पूज्ये लक्ष्ये ज्येष्ठे च राजनि ।
 पारुष्यो^२ गौष्पतौ क्लीबे दुर्वाक्यपरुषत्वयोः ॥
- ५ पानीयं तु जले क्लीबं पातव्ये वाच्यलिङ्गवत् ।
 पुलस्त्यो मुनिभेदे स्यात्पौलस्त्यस्तु विभीषणे ॥
 दशग्रीवे कुबरे च पौलस्त्यः कुम्भकर्णके ।
 वलयः कण्ठरोगे स्यात्क्लीबं स्यात्करभूषणे ॥
 ब्रह्मण्यः स्याद्ब्रह्मसाधुब्रह्मदारुशनैश्चरे ।
- १० ब्राह्मण्यं ब्राह्मणत्वे स्याद्ब्राह्मणानां च संहतौ^३ ॥
 बालेयः स्याद्गर्दभेऽपि मृदौ^४ बालहिते त्रिषु ।
 भुवन्युः पुंसि भानौ स्याच्चन्द्रे^५ च ज्वलनेऽपि च ॥
 भुजिष्या गणिकादास्योः, सूत्रहस्तकदामयोः ।
 स्वतन्त्रेऽपि भुजिष्यः स्यान्मलयः पर्वतान्तरे ॥
- १५ शैलांशे देश आरामे चित्तायामपि स्त्रियाम् ।
 मङ्गल्या स्याद्धःपुष्पीमिसौशुक्लवचास्वपि ॥
 चायमाणाऽश्वत्थबिल्वशमीमस्तूरकेष्वपि^६ ।
 रोचनायामथो दध्नि क्लीबं मङ्गलकारिणि ॥
 मृगयुस्तु भवेद्याधे गोमायौ परमेष्ठिनि ।
- २० म्लेच्छास्यं गदितं ताम्रे यथा रक्तमुदुम्बरे ॥

१ पयः स्यादिति मा. । २ गौष्ठ, इति मा. । ३ हितौ, इति मा. ।

४ बलि, इति मा. । ५ चण्डे, इति मा. ।

६ एसीति शेषः, चायमाणा तु स्त्रियाम् ।

७ स्त्रियामित्यादिः ।

रहस्यं गोपनीये स्याद्रहस्या स्त्री नदीभिदि ।
लौहित्यः 'स्यान्नदभिदि लौहित्यं लोहितत्ववत्' ॥

वदान्यः स्याच्चाटुशब्दे दानशौण्डेऽपि कीर्तितः ।
व्यवायः सुरतेऽन्तर्धौ^१ पुंसि क्लीबं तु तेजमि ॥

5 वक्तव्यं वचनार्हे स्यात्क्लीनकुत्सितयोरपि ।
विजयस्तु जये पार्थे विजया च तिथौ क्वचित् ॥

विस्मयस्तु रमाश्रयमदेषु च तथा पुनः ।
विशल्या चिपुटादन्तौगुडुच्यग्निशिखासु च^२ ॥

विनया^३ तु चलायां न्याच्छिष्टायां प्रणतावपि ।
10 विषयः स्यादिन्द्रियार्थे देशे जनपदेऽपि च ॥

गोचरे च प्रबन्धाद्यो यस्य ज्ञातः स तत्र वै ।
विषयौ विषयामक्ते वाच्यवत्क्लीबमिन्द्रिये^४ ॥

पुंसि स्यान्नृपतौ कामदेवे वैषयिके^५ऽपि च ।
श्वश्रुर्यो देवरे श्याले^६ मालूरे मुनिभिद्यपि ॥

15 शालेयः शतपुष्पायां श्लेवे शाल्युद्भवेऽपि च ।
शीर्षण्यस्तु सुकेषे स्यात्तथाक्लीबं तु शीर्षके ॥

शैलेयं सिन्धुलवणे तालपण्यां च शैलजे ।
'शिलातुल्ये च मधुपे संस्थायः सन्निवेशने ॥

१ स्यान्नदु, इति मा. । २ तऽन्यत्र इति मा. । ३ तर्गद्धौ, इति मा. ।

४ गुडुचौचिपुटादन्तौ विशल्योऽग्निमुखासु च, इति मा. ।

५ तथा, इति मा. । ६ मद्दिषे, इति मा. । ७ मिके, इति मा. ।

८ शालिल्यो, इत्यादिः । ९ शिखा, इति मा. ।

विस्तृतावपि संस्थाने संस्थायः परिपश्यते ।
सन्नायः^१ समवायेऽपि पृष्ठस्थायिबले पुमान् ॥

समयः शपथाचारसिद्धान्तेषु तथा धियि ।
सङ्केते च क्रियाकारे निर्देशे कालभाषयोः ॥

- 5   ^२सरण्युर्वारिवाहेऽपि स्यात्तथा पवनेऽपि च ।
  ^३शक्तौ च योग्यतायां च सामर्थ्यं चाभिधीयते ॥

सौरभ्यमाहुः सौगन्धे चारुत्वे गुणगौरवे ।
सौकर्यं स्यादनायामे क्रियायां स्वरस्य च ॥

- 10   हिरण्यं ^४रेतसि द्रव्ये मानभेदेऽक्षयेऽपि च ।
  तथाऽकुप्ये शातकुम्भे वराटेऽपि निगद्यते ॥

हृदयं मानसे ^५बुक्कोरसोरपि नपुंसकम् ।
क्षत्रियो बाहुजेऽपि स्यात्तथा भूमौपतावपि ॥

क्षिपण्युः सुरभौ देहे क्षेत्रियं^६ क्षेत्रसम्भवे ।

॥ इति यद्वतौयम् ॥

॥ अथ यचतुर्थम् ॥

^७भवेदनुशयो द्वेषे ^८पश्चात्तापानुबन्धयोः ।

- 15   अवश्यायस्तु नौहारेऽप्यभिमानेऽपि कीर्तितः ॥

१ साधुः, प्रज्ञाद्यणि ।

२ शु, इति मा. ।

३ वृक्षा, इति मा. ।

४ अनुशयो भवेद्वेषे, इति मा. ।

२ सवन्यू, इति मा. ।

४ चे, इति मा. ।

६ त्रायमिति मा. ।

८ पश्चा, इति मा. ।

- अन्तश्चय्या मृतौ भूमिशय्यायां पितृकानने ।
 अपसव्यं वाच्यलिङ्गं दक्षिणप्रतिकूलयोः ॥
- अन्वाहार्यममाश्राद्धे 'मुखदक्षिणयोरपि ।
 अलिप्रियं वारिजे स्याद्रमाले स्यादलिप्रियः ॥
- ५ अमौजयो ! गजारोहेऽभिनयो भावदर्शने ।
 अभिप्रायो मनोवृत्तावभिधेयं तु नामनि ॥
- अविनेयस्तु दुर्वृत्तेऽवजयस्तु पराजये ।
 उपकार्या राजसङ्गन्युपकारोचितेऽन्यवत् ॥
- जलाशयो जलाधारे स्यादुशीरे जलाशयम् ।
 १० तण्डुलीयः शाकभेदे विडङ्ग^१तरुताप्ययोः ॥
- तृणशून्यं मल्लिकायां तथा स्यात्केतकीफले ।
 धनञ्जयोऽर्जुने चाग्निनागभिद्देहमारुते ॥
- निरामयस्तु नौरोगे 'त्रिषु स्यादिडिक्के पुमान् ।
 परिधायो जलस्थाने परिच्छेदनिर्तम्बयोः ॥
- १५ प्रतिश्रयः सभायां स्यादाश्रयेऽपि परिश्रयः ।
 परिमञ्ज्या तु मञ्ज्याने विधावपि निवर्तके ॥
- प्रतिभयं भये घोरे पाञ्चजन्योऽग्निशङ्खयोः ।
 प्रावृड्भवे प्रावृषेण्यं नौपे^२ तु स्यात्पुमानयम् ॥
- पूर्वकायस्तुर्ध्वदेहे गदितः शब्दवेदिभिः ।
 २० पौरुषेयो विक्रमेऽपि विकारे पुरुषस्य च ॥

१ नान्दी, इत्यादिः ।

३ तथा स्यात्त्रिषु, इति मा. ।

२ स्तल, इति मा. ।

४ नौपे, इति मा. ।

त्रिषु ना सङ्ख्यधयोः पुरुषस्य पदान्तरे ।
 फलोदयस्तु लाभे स्यादपि स्वर्गे फलोदयः ॥
 भागधेयं तु भाग्ये स्याद्भागप्रत्यययोरपि ।
 महालयो विहारे स्याद्भाद्रपक्षेऽपरेऽपि च ॥

5 महालयं तीर्थभेदे पुमांस्तु परमात्मनि ।
 महोदयः कान्यकुब्जे ^१चाधिपत्यापवर्गयोः ॥
 महामूल्यं महार्धेऽपि रत्नेऽपि च नपुंसकम् ।
 मार्जारौयोऽङ्गसंशुद्धौ तथा मार्जारसङ्गते ॥

10 मार्जारीयः पुमाञ्शूद्रे विडाले कायशोधने ।
 रौहिणेयोऽन्यवदत्से ना बुधे च हलायुधे ॥
 बिलेशयस्तु भुजगे ^२मूषकेऽपि च कथ्यते ।
 वैनतेयो विष्णुरथेऽप्यरुणेऽपि प्रकीर्तितः ॥
 सम्यरायस्तु विपदि समीकोत्तरकालयोः ।
 समाह्वयस्तु पशुभिः खगैर्द्युते ^३ च सङ्गरे ॥

15 समुदायः ^४स्मृतः सङ्घे सङ्गरेऽपि समुद्गमे ।
 समुच्छ्रयस्तु गदितो विरोधोत्सेधयोरपि ॥
^५सुखोदयस्तु चामद्यभेदे पक्षेऽपि रमे ।
 स्थूलोच्चयो गण्डगैले गजानां मध्यमे गते ॥
 असाकल्ये वरगडेऽपि शक्रे हरिहयः स्मृतः ।
 20 हिरण्मयः सुरश्रेष्ठे हिरण्यविक्रतावपि ॥

॥ इति यचतुर्थम् ॥

१ वाधिपत्या, इति मा. । २ मूख, इति मा. । ३ खगे द्यूते, इति मा.

४ मूदयः, इति मा. ।

५ सार्धश्लोको मातृकायां यपञ्चमेऽभूत् ।

॥ अथ यपञ्चमम् ॥

- अन्तावसायी श्वपचे मुनिभेदे च नापिते ।
 कडङ्गरौयो बुभुगृषादौ परिकीर्तितः ॥
 कालानुसार्यं शैलेये कालीये शिंशपाद्रुमे ।
 'क्षौरतालीयमित्युक्तं दुग्धाम्रक्षौरफेनयोः ॥
 5 ज्येष्ठामृलीयमिच्छन्ति माममापाढपूर्वजम् ।
 अथ प्रवचनीयं तु स्यात्प्रवक्तृप्रवाच्ययोः ॥
 वृषाकपायी श्रीगौरीवरीजीवन्तिकास्वपि ॥

॥ इति यपञ्चमम् ॥

॥ अथ यषष्ठम् ॥

- प्रत्यङ्गमनौयमुपस्थेये धौतांशुकद्वये ।
 विष्वक्मेनप्रिया लक्ष्म्यां वाराह्यामपि गद्यते ॥
 10 हरिणहृदयो भीरौ कथितः शास्त्रपारगैः ॥

॥ इति यषष्ठम् ॥

॥ अथ यसप्तमम् ॥

- तुरगब्रह्मचर्यं तत् स्त्र्यभावाद्ब्रह्मचर्यके ॥
 ॥ इति यसप्तमम् ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये यान्तवर्गः ॥

॥ अथ रान्तवर्गः ॥

॥ अथ रैकम् ॥

रः स्मये जलदे तीक्ष्णे वह्नौ राः स्वर्णवित्तयोः ।

रौर्भूमौ रुर्भये 'सूर्ये' द्रुस्तरौ च निगद्यते ॥

चिस्तु सङ्ख्याविशेषे स्याद्दृहौर्लज्जायां प्रकीर्तिता ।

श्रीर्वेपरचनाशोभाभारतीमरलद्रुमे ॥

5 लक्ष्यां चिर्वर्गसम्पत्तौ वेपोपकरणे मतः ।

सुः सवे^१ निर्भरे चापि द्रुः स्वर्णे कामरूपिणि ॥

॥ इति रैकम् ॥

॥ अथ रदितौयम् ॥

अस्मिन्नर्थेऽव्ययं चात्र त्वङ्गिः पादाशयोरपि ।

अत्रिः स्त्री काष्ठकुहाले स्यादत्रिर्मुनिभिद्यपि ॥

अत्रिः शत्रौ पुमान् मर्मण्यरुरित्यभिधीयते ।

10 अरं शीघ्रे च चक्राङ्गे शीघ्रगे पुनरन्यवत् ॥

अग्रं पुरस्तादुपरि परिमाणे पलस्य च ।

आलम्बने समूहे च प्रान्तेऽपि स्यान्नपुंसकम् ॥

प्रधाने चाधिके चापि प्रथमे वाच्यलिङ्गवत् ।

असमश्रुणि रक्ते स्यादस्रः स्यात्कचकोणयोः ॥

अस्त्रं तु करवाले स्याच्चापे प्रहरणेऽपि च ।

अभ्रं^१ स्यादभ्रके स्वर्णे मेघे च गगनेऽपि च ॥

अद्रिः शैले द्रुमे चार्केऽप्यारो भौमे शनैश्चरे ।

आरा चर्मप्रभेदिन्यामारं^२ चक्र उदीरितम् ॥

५ आर्द्रा^३ नशचभेदे स्यादाद्रं^४ क्लिन्न उदीरितम् ।

आरुस्तरुविशेषे स्यात्तथा कर्कटदंष्ट्रिणोः ॥

आन्ध्रो^५ नौवृज्जातिभेदेऽप्यान्वं त्ववयवान्तरे ।

अभ्रमम्बन्धिनि त्वाभ्रं^६ चाम्रः स्याच्चतुपादपे ॥

इन्द्रः शक्रादित्यभेदे योगभेदान्तरात्मनोः ।

१० इन्द्रा फणिज्जके स्त्री स्यादिगा भृवाक्कुराप्सु च ॥

ईरौ तु करवालिन्यां उग्रो रुद्रे चिपृत्कटे^७ ।

शचाच्छृङ्गामुतेऽप्युग्रः स्याद्वचाशृङ्गयोः स्त्रियाम् ॥

उसो वृषे च किरणेऽप्युसाऽर्जुन्युपचिचयोः ।

उरु^८ पौने मतं क्लीबमुरुस्त्ववयवान्तरे ॥

१५ उग्रः क्रमेलके प्रोक्तश्चन्द्रिः काकेन्द्रपुत्रयोः^९ ।

रेन्द्री स्यादिन्द्रमम्बन्धिन्यैन्द्री प्राच्यां दिशि स्मृता ॥

ओद्गाः^{१०} पुष्पमि देशे स्यादोद्गस्तु तरुभिद्यपि ।

करो वर्षोपले पाणौ रश्मौ प्रत्यायशुण्डयोः^{११} ॥

१ स्त्रिमिति मा. ।

२ कोण, इति परे ।

३ ऋक्षप्र. इति मा. ।

४ धो. इति मा. ।

५ त्रिमिति मा. ।

६ शूलक, इति मा. ।

७ उरुः स्त्रियामुरु क्लीबे मतस्त्ववयवीतरे इति मा. ।

८ के. इति मा. ।

९ औन्द्र. इति मा. ।

१० न्दयोगिति मा. ।

- कामं^१ तु वाच्यवत्काम्ये करौ तु स्यान्मतङ्गजे ।
 कद्रुर्मातरि नागानां कद्रुः कनकपिङ्गले ॥
 कर्चौ^२ स्त्री कर्तृकायां स्यात्कारा दूत्यां प्रसेवके ।
 कारो वधे निश्चयेऽत्र बलौ^३ यत्ने यतावपि ॥
- 5 कारस्तु स्वर्णकारे स्यात्तुषाराद्रावपि स्मृतः ।
 कारा तु बन्धनागारे बन्धनेऽपि च योषिति ॥
 कारिः^४ स्त्रियां क्रियायां स्याद्वाच्यलिङ्गस्तु शिल्पिनि ।
 विश्वकर्मणि ना कारुस्त्रिषु कारकशिल्पिनोः ॥
 किरिः किटौ शुके^५ कौरः कुरुर्भक्ते नृपान्तरे ।
 10 देशान्तरेषु पुम्भूम्नि क्रूरः स्यात्कठिनेऽपि च ॥
 नृशंसघोरयोश्चापि कच्छं कष्टेऽप्यघापहे ।
 क्रोद्ध्री शृगालिकाकृष्णविदारौलाङ्गलौषु च ॥
 खरस्तीक्ष्णे च घर्मं च देवताहेऽथ गर्दभे ।
 खरुर्दर्पे हये शम्भौ खारी मानप्रभेदके ॥
- 15 खुरः शफे^६ कोलदले गरस्त्वपविषे विषे ।
 गरौ खरायां करणे^७ गात्रमङ्गे कलेवरे ॥
 स्तम्भेरमाग्रजङ्घादिविभागेऽपि समीरितम् ।
 गारा तूपलभेदे स्यान्निरा वाग्देवतागिरोः ॥
 गिरिगीर्णौ^८ गिरियके^९ क्रीडागण्डकशैलयोः ।
 20 नेत्रामयविशेषे च पूज्ये तु गिरिरन्धवत् ॥

१ इदमत्राप्रासङ्गिकम् ।

२ र, इति मा. ।

३ कर्गिरिति मा. ।

४ सुके, इति मा. ।

५ कौक, इति मा. ।

६ कौबमिति शेषः ।

७ र्यत्ते, इति मा. ।

गुरुर्निषेकादिकरे पिचादौ गौष्पतावपि ।
वाच्यलिङ्गं त्वलघुनि तथा महति दुर्जरे ॥
गुन्द्रस्तेजनकद्रव्ये 'मुस्तायामपि योषिति ।
यधस्तु पक्षिभेदे स्याल्लब्धकेऽपि च वाच्यवत् ॥

5 गोत्रं नाम्नि^१ कुले गोत्रः शैले गोत्रा गवि^२ क्षितौ ।
सम्भावनीयबोधे च 'काननच्छत्रवर्त्मसु'^३ ॥

गौरश्चन्द्रेऽरुणे पीते श्वेते शुद्धे च सर्पपे ।
पुंसि क्लीबं च कथितो गौरः पङ्कजकेसरे ॥
गौरी त्वसञ्जातरजःकन्याशङ्करयोपितोः ।

10 राचनौरजनौपिङ्गाप्रियङ्गवसुधासु च ॥
आपगाया विशेषेऽपि तथा वरुणयोषिति ।
घसस्तु दिवसे हिंसे घोरो भौमे भयानके^४ ॥
चरोऽश्वदृढभेदे स्याद्भौमे चारे चमे चले^५ ।
चन्द्रः 'कर्पूरकाम्पिलसुधांशुस्वर्णवारिषु ॥

15 चक्रः कोके पुमान्क्लीबं राष्ट्रे च वज्रसैन्ययोः ।
दम्भान्तरे कुलालोपकरणे वारिजास्त्रयोः ॥
चक्री तैलिकभित्कोककुलालाजाहिस्तचके ।
चरुहव्येऽन्नभाण्डे च चर्मौ भृजतरौ पुमान् ॥
चर्मौ 'फलकहस्ते च तथा पर्णायतेऽपि च ।

20 चारः पियालवृक्षे स्याद्गतौ बन्धापसर्पयोः ॥

१ गुन्ना ।

२ सि, इति मा. ।

३ गव्य, इति मेदिनी ।

४ कत, इति मा. ।

५ क्लीबमिति शेषः ।

६ हरेऽपि चेत्यन्यत्र ।

७ इमेचने, इति मा. ।

८ कदम्बिकम्पि, इति मा. ।

९ खेट, इति मा. ।

चारुस्तु गौष्पतौ पुंसि शोभने त्वभिधेयवत् ।
 चौरं तु गोस्तने वस्त्रे चूडायां सीसकेऽपि च ॥
 चौरौ 'कच्छाटिकाभिल्यो रेखालेखनभेदयोः ।
 चित्रोऽग्निपादपे चित्रमङ्गुते शबलेऽपि च ॥

5 चित्राऽऽखुपर्णैर्गोडुम्बासुभद्रादन्तिकासु च ।
 मायायां सर्पनक्षत्रनदीभेदेषु च स्त्रियाम् ॥
 तिलकालेखयोः^१ क्लीबं चुक्रं^२ वृश्चाम्नके मतम् ।
 चौरः पाटच्चरेऽपि स्याच्चौरपुष्पौषधावपि ॥

छत्रा मधुरिकायां स्त्री छत्रमातपवारणे ।
 10 छत्रा मिमावतिच्छत्रे कुस्तुम्बुरु^३शिलीन्ध्रयोः ॥
 छत्री महीपतौ पुंसि छिद्रं दूषणरन्ध्रयोः ।
 छात्रः शिष्ये निगदितो राश्रम्यापलिते जरा ॥
 ज्वरस्तु परितापे स्याद्रुग्भेदेऽपि मतो ज्वरः ।
 जारौ स्त्रियामौषधे स्याज्जारन्ध्रपपतौ^४ मतः ॥

15 जीरस्तु जरणे^५ खड्गे भरस्तु जलनिर्गमे ।
 भारी भृङ्गारके प्रोक्ता टारो 'लङ्गतुरङ्गयोः ॥
 तरस्तु तरणे पुंसि 'कृशानौ पेटके तरौ ।
 तन्त्रं प्रधाने सिद्धान्ते कुटुम्बपरिपोषणे ॥
 औषधे तन्तुवाये च शास्त्रभेदे परिच्छदे ।
 20 श्रुतिशाखान्तरे हेतावुभयार्थप्रयोजके ॥

१ "कच्छोटिवाप्ति" इति मा. ।

२ लिङ्गयोश्चिन्ति मा. ।

३ ल्ल्कमिति मा. ।

४ वरी, इति मा. ।

५ मतौ, इति मा. ।

६ वने, इति मा. ।

७ नग, इति मा. ।

८ द, इति मा. ।

इति कर्तव्यतायां च तन्त्री वीणागुणे स्त्रियाम् ।

अमृतादेहमिरयोस्तन्त्री स्याच्छास्त्रवेदिनि ॥

तन्त्री स्त्रियां प्रमौलायां तस्मिन्नर्थे तु तत्र च ।

तारो मुक्ताविशुद्धौ स्यात्तारके^१ शुद्धमौक्तिके ॥

5 ना नश्वरेऽश्लिष्ये च तारं रूप्ये नपुंसकम् ।

स्त्री बुद्धदेवताभेदे वालिगौप्पतिभार्ययोः ॥

तारः स्यादुच्चशब्देऽपि ताम्रं^२ शुक्लेऽरुणेऽपि च ।

तौव्रा तु कटुगोहिण्यां राजिकागण्डद्वयोः ॥

त्रिघृत्युषां नितान्तंऽपि कटौ तौरं तु गोधमि ।

10 पुंसि त्रिपुणि तोत्रं तु प्राजने वेणुकेऽपि च ॥

दम्बः खरेऽश्विनौस्तनौ दगो गर्तं च माध्वमे ।

दगौ तु कन्दरायां स्त्री मनागर्थं दराऽव्ययम् ॥

दंष्ट्री किटावहो व्याघ्रे^३ दम्भं क्लीवे कृणे मतम् ।

दारा भृमि च भार्यायां केचिदाहुः स्त्रियामपि ॥

15 अथ पुंस्यपि दाराः स्याद्वाचं^४ लवनमाधने ।

दारुः स्यात्पित्तले काष्ठे देवदारौ नपुंसकम् ॥

द्वारं निर्गमनेऽपि स्यादभ्युपाये धरो गिरौ ।

कार्पासतुलके कूर्मराजे वस्वन्तरेऽपि च ॥

दूरं त्वमन्निधौ दारः सूत्रे चापि प्रकीर्तितः ।

20 धरा पृथिव्यां गदिता स्त्री गर्भाशयभेदमोः ॥

१ तारके, इति मा. ।

२ द्यमिति मा. ।

३ तोद, इति मा. ।

४ चहो व्याघ्रे, इति मा. ।

५ वल, इति मा. ।

धात्री धरामलक्योः 'स्याद्धात्री मातृपमातृषु ।

'धारा सैन्याग्रदेशे च तुरङ्गगतिपञ्चके ॥

घटादिच्छिद्रसन्तत्योः प्रपाते स्याद्वस्य च ।

खज्जादेर्निशिते देशे धारा 'ग्रावान्तरेऽपि च ॥

5 धौरः स्वैरे बुधे धैर्यान्विते क्लीबं तु कुङ्कुमे ।

धोत्रं नृपरिधानीये नरोऽजे 'मनुजेऽर्जुने ॥

क्लीबं तु रामकर्पूरे नक्रं' नासाग्रदारुणोः ।

नक्रः कुम्भीरके पुंसि 'नारस्तरुणकनौरयोः ॥

नधौ तु स्याद्वरचायां नारं' स्यान्नरसंहतौ ।

10 'निद्रा स्वापे च संवेशे नीरं तु सलिले मतम् ॥

नीध्रं नेमौ 'वलीके च रेवतीभे च कानने ।

नेत्रं मथिगुणे वस्त्रभेदे मूले तरोरपि ॥

रथे चक्षुषि नद्यां च नेत्री नाद्यां' च योषिति ।

परः श्रेष्ठारिदूरान्योत्तरे' क्लीबं तु केवले ॥

15 पत्रं स्याद्वाहने पर्णे पक्षे च शरपक्षिणोः ।

पारं परतटे यात्रामात्रे स्याद्राजनं त्रिणि ! ॥

प्रान्तेऽस्त्रियां 'नदीभेदे 'पारी पूरेऽन्वगद्यते ।

दन्तिनः पादबन्धे च कर्कर्यां च 'सुवादिके ॥

१ स्याद्धरा, इति मा. ।

२ सैन्यस्याग्रप्रदेश, इति मा. ।

३ ग्रामा, इति मा. ।

४ मर्जुने, इति मा. ।

५ भक्तमिति मा. ।

६ तथापि, इति मा. ।

७ पारमिति मा. ।

८ निद्रा शुभौ च सङ्कोचे, इति मा. ।

९ न, इति मा. ।

१० रथनाभ्यामिति मा. ।

११ रसे, इति मा. ।

१२ वारि, इति मा. ।

१३ पारा, इत्यादिः ।

१४ पात्रमित्यादिः ।

तीरद्वयान्तरे योग्ये, पुरुः प्राज्येऽभिधेयवत् ।

भूपभेदे परागे च देवलोके च पुंस्ययम् ॥

पुरं गृहोपरिगृहे शरीरे च नपुंसकम् ।

तथा पाटलिपुत्रेऽपि गेहमात्रे पुरं विदुः ॥

5 पुष्पादीनां दलावृत्तौ गुग्गुलौ ना न ना पुरि ।

पुण्ड्रोऽतिमुक्तके चित्रे कर्मौ दैत्येऽभेदयोः ॥

पुंभूमि देशभेदे स्यात्पुण्डरीके नपुंसकम् ।

पूरो जलममृतेऽपि व्रणमंशुद्विखाद्ययोः ॥

पोचं वज्रे' मुखाग्रे च सूकरस्य हलस्य च ।

10 पौरं त्रिपु पुरोद्धृते कर्तृणे तु नपुंसकम् ॥

बभ्रुस्तु गरुडे' वज्रौ नकुले च महेश्वरे ।

पिङ्गले वाच्यलिङ्गः स्याज्जम्बूके फेरुच्यते ॥

भस्त्रा तु चर्मपेश्यां स्याद्भग्नोऽतिशयभारयोः ।

भरुः स्वर्णे हरं पुंसि भद्रस्तु वृषभे शिवे ॥

15 खञ्जरीटे कदम्बे च भद्र इत्यभिधीयते ।

करिभेदे, तथा क्लीवं मतं मङ्गलमुस्तयोः ॥

काञ्चने च स्त्रियां 'रास्त्राकृष्णाव्योमनदीषु च ।

तिथिभेदे प्रसारिण्यां 'कट्फलाऽनन्तयोरपि ॥

त्रिपु श्रेष्ठे तथा माधौ न पुंसि करणान्तरे ।

20 भारः स्याद्वीवधे विष्णौ पत्नानां द्विसहस्रके ॥

१ वस्त्रे, इति मा. ।

२ गरुडध्वजे, इत्यपरे ।

३ नाष्णा, इति मा. ।

४ कल्प, इति मा. ।

भाद्रस्तु मासभेदे स्याद्भाद्रं तत्प्रभवे मतम् ।
भौरुरार्ते च योषायां वरयोपिति च स्त्रियाम् ॥

भूरिर्ना वासुदेवेऽपि हरेऽपि परमेष्ठिनि ।
क्लौबं सुवर्णे प्राज्ये तु वाच्यलिङ्गमुदीरितम् ॥

- 5 भेरौ वाद्यप्रभेदे स्याद्भौमस्वर्णमयेऽखिले ।
मन्त्रस्तु गुह्यवादे स्याद्देवादीनां च साधने ॥
वेदभागविशेषे च मन्त्रौ तद्वि(द)मात्यके ।
मन्त्रः स्वरविशेषेऽपि माद्री 'पाण्डोश्च योपिति ॥

- मात्रा कर्णविभूषायां माने वित्ते परिच्छदे ।
10 अक्षरावयवे स्वल्पे क्लौबं कात्स्न्ये 'ऽवधारणे ॥
मारः स्मरे मृतौ^१ विघ्ने मारी देव्यां जनक्षये ।
मारिः स्त्री^२ मारणे वर्षे^३ मित्रं सख्यौ च भेषजे ॥

लघाच्चतुर्थराशौ च पुंमि सूर्ये प्रकीर्तितः ।
मुरा गन्धौषधौ मूत्रं मलभेदे निगद्यते ॥

- 15 मेरुः सुराद्रौ मेद्रं तु शेफमि क्लौबमौरितम् ।
मैत्रं तु जातकृत्ये स्यान्मित्रसम्बन्धवत्यपि ॥
यस्मिन्नर्थे तु यत्रेति यन्त्रं तु स्यान्नियन्त्रणे ।
देवतायतने चापि तथा युद्धादिसाधने ॥
याचोत्सवे च गमने यात्रा स्याद्यापनेऽपि च ।

- 20 योक्त्रं तु रज्जुभेदे स्यात्तथैवावयवान्तरे ॥

१ प, इति मा. ।

२ च, इति मा. ।

३ मृत्याविति परे ।

४ रौ च, इति मा. ।

५ मित्रः सूर्ये च दानवे । गन्धद्रव्येऽस्त्रियां क्लौबे मतं सुहृदि सद्गणे, इति मा. ।

रन्ध्रं 'स्याद्दूषणे छिद्रे राष्ट्री स्यादौषधेऽप्यथ ।

राष्ट्रन्ध्रपट्टवे क्लीवं तथा स्यादुपवर्तने ॥

रात्रिर्हरिद्रायामिन्यो रुरुर्देत्ये 'मृगेऽपि च ।

रुद्रन्ध्रे महादेवे रेचं^१ क्लीवं तु रेतसि ॥

५ पीयूषे पटवामेऽपि सूतके परिकीर्तितम् ।

रौद्रो रमान्तरे रौद्रमुग्रं रुद्रोद्भवेऽपि च ॥

रौद्री चण्ड्यामपि ख्याता लोभ्रं स्यादौषधान्तरे ।

वरो जामातरि वृते देवतादेरभौषिते ॥

पिङ्गं^२ पुंसि त्रिषु श्रेष्ठे कुङ्कुमे तु नपुंसकम् ।

१० वरौ प्रोक्ता शतावर्यां वरा तु स्यात्फलत्रिके ॥

मनागिष्टे वरं क्लीवं केचिदाहुस्तदव्ययम् ।

वक्रः शनैश्चरे पुंसि पुटभेदे नपुंसकम् ॥

त्रिषु क्रूरे च कुटिले वज्रो योगान्तरे तथा ।

वज्रः कृष्णस्य दायादे वज्रं धात्र्यां च वालके ॥

१५ वज्रा गुडूच्यां कुलिशे मतं क्लीवं च पुंसि च ।

वज्री महेन्द्रे पुंसि स्यात्सुह्यां वज्री मता स्त्रियाम् ॥

'वज्रोऽस्त्री हीरके वध्रं क्लीवं चपुवरचयोः ।

वप्रः मानौ पुमानस्त्री रेणौ श्लेचे चये तटे^३ ॥

वक्रं मुखे वृत्तभेदे व्यग्रो व्यामक्त आकुले ।

२० वधौ प्रोक्ता वरत्रायां वासो ना दिवसे मतः ॥

१ स्याद्दू, इति मा. ।

२ मृते, इति मा. ।

३ रेवमिति मा. ।

४ खिङ्गे, इति मा. ।

५ हीरकेऽपि न वेद्यस्त्री, इति मा. ।

६ वेणुस्त्रे च पेटके, इति मा. ।

वासं तु मन्दिरे क्लीबं तथैव च चतुष्पथे ।
 व्याघ्रः स्यादपि शार्दूले रक्तैरण्डे करञ्जके ॥
 व्याघ्रः पराक्रमयुते^१ कण्टकार्यां तु योषिति ।
 व्याघ्रं व्याघ्रनखे क्लीबं वारौ स्याज्जवन्धने ॥

5 वारः सूर्यादिदिवसे वृन्दावसरयोः क्षणे ।
 द्वारे हरे कुञ्जवृक्षे वारं स्याद्दालकेऽम्बुनि ॥
 वीरो रसविशेषे स्याद्वीरः शूरे निगद्यते ।
 स्त्री सुराक्षीरकाकोलीतामलक्येलवालुके ॥

पतिपुत्रवतीरम्भा^२ विदारौ दुग्धिकासु च ।
 10 मलपूक्षीरविदार्योः क्लीबं शृङ्गां^३ नलेऽपि च ॥
 वीध्रं तु विमले प्रोक्तं विग्रः स्याज्जतनामिके ।
 वृत्रो रिपौ^४ घने ध्वान्ते शैलभेदे च दानवे ॥

वेरं कलेवरे नेत्रे वार्ताकौ कुङ्कुमेऽपि च ।
 वैरं विरोधे वैरौ तु पुमांस्तद्वति कीर्तितः ॥

15 वोद्ग्री स्त्री^५ पणपादे ना गोमसाहौ भूपान्तरे ।
 शरस्तु तेजने बाणे दध्यग्रे ना शरं जले ॥

शस्त्रं लोहास्त्रयोः क्लीबं छुरिकायां तु योषिति ।
 शक्रो महेन्द्रे कुटजे तथैवार्जुनपादपे ॥

शद्रि^६र्नाऽम्भोधरे जिष्णौ शरुर्ना कोपवज्रयोः ।

20 शरुश्च यूपशकले श्वश्रुश्च पतिमातरि ॥

१ गौणोऽर्थः ।

३ नले, इति मा. ।

५ पल, इति मा. ।

२ गम्भारौ व्यन्यत्र ।

४ गौ च, इति मा. ।

६ त्रि, इति मा. ।

शरिर्नाऽक्षोपकरणे स्त्रियां शकुनिकान्तरे ।
युद्धार्थगजपर्याणे व्यवहारान्तरेऽपि च ॥
शरस्तु शबले वाच्यलिङ्गो ना तु समीरणे ।
अक्षोपकरणे चापि क्लीवं ज्ञानेऽपि वारिणि ॥

5 शास्त्रं तु न द्वयोरागमाज्जयोश्च निगद्यते ।
शिशुः^१ पुमान् वृक्षभेदे शाकमात्रे नपुंसकम् ॥
शिरः क्लीवं नालिकेरे मस्तकेऽपि निगद्यते ।
शिरो ना पिप्पलीमूलं स्याद्वमन्यां च योषिति ॥

10 उशीरे चापि चक्राङ्गे शौघं द्रुतगतौ त्रिषु ।
शुक्रो दैत्यगुरो मामे तथा वैश्वानरेऽपि च ॥
तथाऽशिरुग्भिदि क्लीवं शुक्रं क्लीवं तु रेतसि^२ ।
शूरो नृपतिभेदेऽपि तथा विक्रान्तयोधिनि ॥
शुभ्रः शुक्लोद्दीप्तयोः^३ स्यात्तथैव क्लीवमभ्रके ।
शूद्रौ शूद्रस्य भार्यायां शूद्रा स्याज्जातिमात्रके ॥

15 स्वरो ध्वनौ च खङ्गादे^४स्तथा नामाममीरणे ।
उदात्तादौ मध्यमादावकारादावपौष्यते ॥
सरः^५ पुमान्दधिभवे सरं क्लीवं सरस्यपि ।
त्सरुः पुमान् खङ्गमुष्टौ यूपस्यावयवे स्वरुः^६ ॥
सत्वं यागविशेषे स्यात्सत्रौ नित्यान्नदातरि ।

20 मारो बले स्थिरांशे च न्याय्ये^७ मज्जनि शम्बरे ! ॥

१ छः, इति मा. ।

२ शुक्रो क्लीवेतरेतसि, इति मा. ।

३ त्रिष्विति शेषः ।

४ दौ, इति मा. ।

५ सखमिति मा. ।

६ ऽपि च, इति मा. ।

७ न्याज्ये, इति मा. ।

धने वायौ वने सान्द्रं वने^१ चापि घने मृदौ ।

१स्फारस्तु विकटे पुंसि २करकादेश्च बुद्बुदे ॥

सिप्रो निदाघसलिले सिप्रा ३नद्यन्तरे तथा ।

स्थिरोऽचले शनौ मोक्षे, शालपण्यां^४ स्थिरा भुवि ॥

5 सौरो^५ऽर्कहलयोः पुंसि स्फिरं भूरिणि ६स्फारवत् ।

सिराऽपि कण्डरायां स्यात्सुरा चपकमद्ययोः ॥

सुरः स्यात्त्रिदशे^७ सूत्रं क्लौवे तन्तुव्यवस्थयोः ।

शास्त्रादिसूचनाग्रन्ये सूत्रः प्रोक्तो विवस्वति ॥

स्वच्छन्दमन्दयोः स्वैरो हरिश्चन्द्रार्कवायुषु ।

10 शुक्रमेकयमाश्वाहिकपिमिंहहरिर्घापि ॥

अजेशशक्रकिरणपिङ्गलोकान्तरेष्ठपि ।

हरः शिवे तथा हारिः मन्तानद्यृतभङ्गयोः^८ ॥

पथिकेऽपि पुमान् हारिर्हाता मुक्तामरे युधि ।

हिंसा काकादनीमांस्योर्घातके चान्यलिङ्गवत् ॥

15 हीरा ९पिपीलिकालक्ष्योर्हीरः^९ शङ्करवज्रयोः ।

होरा^{१०} तु लग्ने राश्यर्धे रेखाशास्त्रभिदोरपि ॥

११क्षरस्तु द्रवमात्रे स्यात्क्षारः स्याद्भेषजान्तरे ।

क्षीरं दुग्धेऽपि पयसि क्षीरौ त्वन्नान्तरे मतः ॥

१ बले, इति मा. ।

२ स्याग्, इति मा. ।

३ कनकादेरिति मेदिनी ।

४ नद्यां तथान्तरे इति मा. ।

५ र्णमिति मा. ।

६ सगो, इति मा. ।

७ स्याग्, इति मा. ।

८ नो, इति मा. ।

९ पिप्प, इति मा. ।

१० ह्रिः, इति मा. ।

११ लोहा, इति मा. ।

१२ ग्ल, इति मा. ।

श्रीरौ वटादिवृक्षे स्यात्क्षुरो वपनसाधने ।
 क्षुद्रस्तु कृपणे दुष्टे क्षुद्रा स्यान्मधुमक्षिका ॥
 क्षेचं सिद्धादिसंस्थाने क्लीवं श्रीरं तु मुण्डने ।
 क्षौद्रं^१ मधुविशेषे स्यान्मधुमात्रेऽपि गद्यते ॥

॥ इति रत्नतीयम् ॥

॥ अथ रत्नतीयम् ॥

- ५ अशरी वारिधारायामशरं ब्रह्मवर्णयः ।
 अशरं नाशशून्ये स्यादशरः शङ्करे स्मृतः ॥
 अदधं बहुले क्लीवमदरं निकटस्थिते ।
 अधरस्तु पुमानोष्ठे हौनेऽनूर्ध्वं च वाच्यवत् ॥
 अध्वरः सावधाने स्याद्वसुभेदे तथा क्रतौ ।
 १० अधीरश्चञ्चलमतावधीरा योपितोदिता ॥
 अधीरा विद्युति मतावङ्गारं क्लीवमुल्मुके ।
 अङ्गारा भूमिजगृहेऽप्ययाग्रं मुसले मतम् ॥
 अयाग्रस्तु हले पुंसि स्यादपि प्रासकुन्तयाः ।
 अवीराऽपतिपुत्रायां मत्त्वहौने तु वाच्यवत् ॥
 १५ अमरस्त्रिदशेऽप्यस्थिमंहारे कुलिशद्रुमे ।
 १स्त्री गुडुच्यमरावत्योः स्थृणादूर्वाजरायुषु ॥

१ रं, इति मा. ।

२ रौ कृत्विजि, इति मा. ।

३ दूर्वामिश्रवतो स्थृणा गुडुच्यजरायुषु, इति मा. ।

अपरं त्वितरार्थे स्यात्पश्चाद्भावे च दन्तिनः ।

अर्वाचीनेऽपरं प्राहुर्जरायौ चापरा मता ॥

अन्तरं तु परीधाने भेदे रन्ध्रावकाशयोः ।

आत्मान्तर्धिविनात्मीयबहिर्मध्यावधिष्वपि ॥

5 अवरं चरमेऽपि स्याद्भवान्यामवरा मता ।

गजान्त्यजङ्घादेशे चाप्यवरं क्लीबमीरितम् ॥

अम्बरं वाससि व्योम्नि कर्पासे च सुगन्धके ।

अङ्कुरो ^१लोम्नि पानीये रुधिरेऽभिनवोज्झिदि ॥

अजिरं प्राङ्गणे वाते विपये दर्दुरे तनौ ^२ ।

10 अशिरो भास्करे वीतिहोत्रे स्याद्राश्रमान्तरे ॥

अण्डीरः पुरुषे शक्तेऽररं ^३ छदकपाटयोः ।

अररस्तु पुमान्सोमेऽप्यगारं मन्दिरे मतम् ॥

अध्वरस्तु मतो यज्ञेऽप्यनूरुः स्वर्यसारथौ ।

अमचमपि पात्रे स्यादमित्रं वैरिणि स्मृतम् ॥

15 अगुरु स्यात्तु लघुनि शिंशपायां च जोङ्गके ।

असारं स्यात्तु निःसारे ^४त्वसरुर्वृष्टाभिद्यपि ॥

असुरा रजनी ^५राश्वोरसुरो दानवे रवौ ।

अहेरुः स्त्री शतावर्यामासारः प्रसरे मतः ॥

आसारो वेगवृष्टौ स्यात्तथैव स्यात्सुहृद्वले ।

20 आहारः स्यादाहरणे हारे प्रोक्तश्च भोजने ॥

१ व्यो, इति मा. ।

२ ऽनिले, इति मा. ।

३ वरमिति मा. ।

४ त्वसरौरोग, इति मा. ।

५ वास्योद, इति मा. ।

आसुरी देवताभेदे मिहार्थेऽपि मता स्त्रियाम् ।

आशरस्तु स्मृतो वन्ही तथैव रजनौचरे ॥

स्यादाशिरस्तु क्कमर^१ इत्याहुर्बुद्धिशालिनः ।

आकार इङ्गिताकृत्योराभीरी गोप उच्यते ॥

5 आकरो निकरे रत्नस्थाने श्रेष्ठे च कथ्यते ।

आधारआधिकरणेऽप्यालवान्तेऽम्बुधारणे ॥

आग्नीध्रो ब्रह्मपुरुषे व्याधिते^२ स्यात्तथाऽऽतुरः ।

आभीरी गोपयोपायामासुरा दितिमन्तौ ॥

आतरस्तरपण्ये स्यादितरोऽन्यत्र पामरे ।

10 ईश्वरो मन्मथ शम्भौ नाऽऽच्छे^३ स्वामिनि वाच्यवत् ॥

ईश्वरी चेश्वरोढायामीश्वरी वृश्चभिद्यपि ।

इत्वर्यसत्यां पथिके क्लृकर्मणि चोच्यते ॥

उदारो दातृमहतादृशिणे वाच्यलिङ्गकः ।

उर्वरा सर्वमस्यात्कृभूमौ स्याद्भूमिमात्रके ॥

15 उत्तरा दिग्विशेषे स्यात्तुपायामर्जुनस्य च ।

विराटतनुजेऽपि^४ स्यादूर्ध्वोदौर्चात्तमेष्टपि^५ ॥

क्लौवि तु^६ स्यात्प्रतिवाक्येऽथोद्धारश्चोद्भृतादृणे ।

उपेन्द्रस्तु मतो विष्णावुत्करो यज्ञभृभिदि ॥

उन्दुरुर्मूपके पुंसि चोपरं क्षारमृद्भुवि ।

20 उच्चारं स्यादुच्चरणे^७ तथा मलविमर्जने ॥

१ स्यादासरोपकर्मसे, इति मा. ।

२ यत्वाविले, इति मा. ।

३ नाथे, इति मा. ।

४ ऐसौति शेषः ।

५ त्रिखिति शेषः ।

६ स्यात्पती, इति मा. ।

७ राशिपुञ्जयोग्यपरि ।

८ चो, इति मा. ।

उत्तारं स्यादुत्तरणे जठरे तूदरं मतम् ।
 ऋक्षरं वारिधारायामृक्षरस्त्वृत्विजि स्मृतः ॥
 एकाग्रं वाच्यलिङ्गं स्यादेकतानेऽप्यनाकुले ।
 ॐकारः प्रणवे चाङ्गीकृतावपि च कौर्तितः ॥

- 5 औशीरं शयने प्राहुर्दण्डेऽपि चामरस्य तु ।
 उशीरजे वाच्यवत्स्यात्कदरो^१ व्याधिभिद्यपि ॥
 क्रकरः^२ क्रकचे दौने करौरेऽद्रेः खगान्तरे ।
 कन्धरः स्याद्धारिवाहे ग्रीवायां कन्धरा मता ॥
 कच्चरं कुत्सिते तक्ने तथा स्यान्मलदूषिते ।
 10 कणेरुः कर्णिकारे च करिणीवेश्ययोः स्त्रियाम् ॥
 कडारः कपिले दासे^३ कबरं लवणाम्लयोः ।
 कबरी केशवेशे स्यादुमायां भेषजान्तरे ॥
 पृथ्वीतुङ्गोश्च कबरी ना रक्षःपापयोरपि ।
 करौरः कलशे वृक्षभेदे वंशाङ्कुरेऽपि च ॥
 15 करौरी चौरिकायां च दन्तमूले च दन्तिनाम् ।
 कर्बुरो^४ राक्षसे पापे क्लीवं हेमाम्भसोरपि ॥
 कर्बुरा^५ कृष्णवृन्तायां शबले वाच्यलिङ्गवत् ।
 कर्परस्तु^६ कपाले स्यात्कटाहे शस्त्रभिद्यपि ॥
 कञ्जारो जठरे^७ स्वर्ये विरञ्चौ^८ वारणे मुनौ ।
 20 कटिचं रमनायां स्याच्चर्माङ्गे कटिवामसि ॥

१ रौको, इति मा. । २ करौरः, इति मा. । ३ सारि, इति मा. ।

४ पूरौ, इति मा. । ५ पुंरा, इति मा. । ६ पुंस्तु, इति मा. ।

७ कञ्जारोजवरे, इति मा. ।

८ ज्यौ, इति मा. ।

- कच्छुरा श्रुकशिख्यां च शटीदुःस्पर्शयोरपि ।
 कच्छुरः पुंश्चले कच्छुयुक्ते स्यात्कर्तरी पुनः ॥
 भवेत्कर्तनकार्यार्हे कशेरुः कन्दभिद्यपि ।
 कर्मारः स्याज्जातिभेदे त्वचिमारे च कौर्त्यते ॥
 ५ कर्करी भाण्डभेदे ना दर्पणे कठिने त्रिषु ।
 कन्दरस्त्वङ्कुशे पुंसि गुहायां च नपुंसकम् ॥
 कंसारिः कथितो विष्णौ कलत्रं श्रोणिभार्ययोः ।
 दुर्गस्थाने नृपादीनां कठोरं निष्ठुरे मतम् ॥
 कदरः श्वेतखदिरे क्षुद्ररोगेऽपि चेष्यते ।
 १० कन्दरौ स्यान्मृगमदे लताभेदेऽपि गद्यते ॥
 कर्पूरं घनमारेस्यात्काण्डौरः काण्डवत्यपि ।
 कान्तारः स्यादिक्षुभेदे दुर्गमे च वने विले ॥
 कावेरौ स्यात्सरिङ्गेदे पण्यनारीहरिद्रयोः ।
 काश्मीरं कुङ्कुमेऽपि स्यादृङ्गपुष्करमूलयोः ॥
 १५ कातरश्चञ्चले चस्ते कामारः स्यात्सर्गावर ।
 काश्मरौ मधुपर्ण्यां स्याद्देवयोनौ तु किन्नरः ॥
 किशोरौ बालमात्रे स्यात्स्त्रियामश्वस्य शवके ।
 तैलपर्ण्यां च पुल्लिङ्गस्तरुणावस्थस्तर्ययोः ॥
 किमौरो ना नागरङ्गे कर्वुरे राशमान्तर ।
 २० किंशारुः स्यात्सस्यश्रुके विशिखे कङ्कपश्निणि ॥

किङ्करः स्याद्भृतिभुजि कुठारः परशौ मतः ।

कुहरं गह्वरे छिद्रे कुहरो नागभिद्यपि ॥

कुक्कुरः सारमेये ना ग्रन्थिपर्णे तु कुक्कुरम् ।

कुञ्जरो ऽनेकपे केशे स्त्री धातक्यां च पाटलौ ॥

5 'कूर्मरस्तु कफोणौ स्याज्जानुदेशेऽपि कूर्परः ।

कुमारो युवराजेऽश्ववाहके बालके शुके ॥

स्कन्दे च वरुणद्रौ ना^१ न द्रयोर्जात्यकाञ्चने ।

कुमारौ मारतरुणौ^२ नवमाल्योर्नदीभिदि ॥

कन्याऽपराजितागौरौ^३ जम्बुद्वीपेषु च स्मृता ।

10 कुररौ पश्चिमेदे स्यात्कुठारुर्दुमकौशयोः^४ ॥

कुवेरस्तु धनाध्यक्षे वृक्षभेदेऽपि गद्यते ।

कुठरं मैथिले^५ विद्यात्कुठरं कवले^६ रते ॥

कुठरो दण्डविष्कम्भे धातक्यां कुञ्जरा मताः ।

कूबरः कुञ्जके चारौ कूबरस्तु युगन्धरे ॥

15 कुलीरः स्यात्कर्कटके राशिभेदे च गद्यते ।

नागान्तरे तु कुहरः कुम्भीरो नक्रचोरयोः ॥

कुटीरः कर्कटे गेहे कुचरस्तु खगेतरः ।

केसरी तुरगे सिंहे किञ्जल्के केसरोऽस्त्रियाम् ॥

१ कर्पू, इति मा. ।

२ स्य, इति मा. ।

३ गेहोणौ, इति मा. ।

४ वान, इति मा. ।

५ जग, इति मा. ।

६ कुदारुदुमकाशयोः, इति मा. ।

७ थुने, इति मा. ।

८ म्वले, इति मा. ।

- केसरं हिङ्गुनि क्लीबं पुंसि स्यान्नागकेसरे ।
 सिंहच्छटायां पुन्नागे बकुले च निगद्यते ॥
- केदारस्तु शिवे श्लेचेऽद्रौ भूभेदालवालयोः ।
 केनारः कुम्भिनरके^१ शिरःकपालमन्थिपु ॥
- 5 केकरस्तु भवेत्खोडे^२ कोटिरस्तु विडौजमि ।
 'कोटिरो नकुले चापि तथा स्यादिन्द्रगोपके ॥
- कैचरं ! मुङ्गरे प्राहुः पुंसि शब्दविशारदाः ।
 कोटारो^३ नागरे कूपे पुष्करिण्याश्च पाटके^४ ॥
- कोटरः कोटरं वृश्नगह्वरे परिकीर्तितम् ।
 10 कौमारौ मातृकाभेदे कौमारः स्याद्वयोभिदि ॥
- खदिरौ स्याच्छाकभेदे ना चन्द्रे दन्तधावने ।
 खर्जूरं रुप्यखलयोः खर्जूरः कौटवृश्नयोः ॥
- खण्डाभ्रमभ्रलंशे स्यात्स्त्रीणां दन्तशतान्तरे ।
 'खिङ्गिरस्तु शिवाभेदे खट्वाङ्गे (वारि)वालके ॥
- 15 खिङ्गिरः फेरवे प्रोक्तः खनिचमवदारणे ।
 कथयन्त्यपि शब्दज्ञाः खरारं च खुरप्रके ! ॥
- खेचरः पवने देवे तथैव च पतत्रिणि ।
 गर्गरो मीनभेदे स्यान्मन्यन्यामथ गह्वरः ॥
- गुहानिकुञ्जगहनदम्भेषु द्वौ तु गह्वरा ।
 20 निम्ने गभीरगभीरे गम्भारी स्त्री लतान्तरे ॥

१ कुम्भिनरके, इति मा. । २ केरिग, इति मा. । ३ के, इति मा. ।

४ दारो, इति मा. । ५ ग्णौचपाटके, इति मा. ।

६ दन्ते, इति मा. । ७ खिन्धि, इति मा. । ८ गर्गरी, इत्यादिः ।

समष्टिलायां^१ गण्डीरो गान्धारो देशभिद्यपि ।

गान्धारः पुंसि सिन्दूरे स्वररागप्रभेदयोः ॥

गायत्री^२ त्रिपदादेवीच्छन्दोभित्वदिरेषु च ।

गोपुरं तु पुरद्वारि द्वारमात्रेऽपि शस्यते ॥

5 कैंवतौमुस्तयोश्चापि गौधेरो गोधिकाऽत्मजे ।

गौधारश्चापि तत्रैव घर्घरस्तु^३ नदान्तरे ॥

घर्घरश्चञ्चलद्वारि ध्वनौ घूकेऽपि कथ्यते ।

श्रीरुद्रवाद्यवौणाया^४ भेदे वस्त्रान्तरेऽपि च ॥

घर्घरी पात्रभेदे स्याद्वस्मरो बहुभक्षके ।

10 चमरं चामरे क्लीबं मञ्जरीमृगयोः स्त्रियाम् ॥

^५चन्दिरस्तु गजे सोमे चत्वरं स्थण्डिलेऽङ्गणे ।

चङ्कुरस्तु रथे वृक्षे चमूरस्तु मृगान्तरे ॥

चतुरश्चातुरे विज्ञे चकोरः स्यात्त्वगान्तरे ।

चातुरश्चाटुकारे स्यान्नियन्तर्यक्षिगोचरे ॥

15 स्त्रियां दाक्ष्ये चातुरी स्याच्चाङ्गेरौ त्वम्भिकौषधि ।

चिकुरो मूर्धजे प्रोक्तः पिकवृक्षभिदोरपि ॥

गृहवम्भौ^६ च तरलागयोरपि सरौसृपे^७ ।

चौत्कारः करिघोषे^८ स्याच्चौवरं^९ वल्कले मतम्^{१०} ॥

१ कायामिति मा. । २ इ, इति मा. । ३ नगा, इति मा. ।

४ स्त्री क्षुद्रवाद्यवौणाया इति परे । ५ कृष्ण, इति मा. ।

६ गृहवन्धौ, इति मा. । ७ पि, इति मा. । ८ ह्याते, इति मा. ।

९ परमिति मा. । १० खिडः, इति मा. ।

‘छिदिरः पावके रज्जौ करवाले परश्वधे ।
छिदुरश्लेदनद्रव्ये धूर्ते वैरिणि च त्रिषु ॥
जठरो न स्त्रियां कुक्षौ १ वृद्धकर्कटयोस्त्रिषु ।
जर्जरस्तु जराजीर्णे स्याच्छक्रध्वजशैवले ॥

५ जम्बीरः २ स्यादन्तशठे प्रस्थपुष्पद्रुमेऽपि च ।
जलेन्द्रो वरुणे चाथ जम्भले ३ च महोदधौ ॥
जित्वरो जयभाजि स्यात्कर्भरस्तु कलौ युगे ।
नदान्तरे वाद्यभागडे बालचक्रे तु भल्लगौ ॥
भल्लगौ ४ चापि गदिता ५ वाद्यभेदे स्त्रियामपि ।

१० दद्रुगौ तु मृपावादे लम्पापटहवाद्ययोः ॥
टङ्कारो विस्मयेऽपि स्यात्प्रमिद्धौ मिञ्जिनौरवे ।
टगरष्ट(ङ्क)णशारे हेल्लाविभ्रमगोचरे ॥
नान्यवत्केकराशे स्याड्डिङ्गरः शेषणेऽप्यथ ।
डङ्गरं फलभेदे स्याड्डुमरुर्वाद्यभिद्यपि ॥

१५ डामरौ ६ डिम्बभेदेऽपि सिन्धुफने तु डिण्डिरः ७ ।
तमिस्रं तिमिरे कोपे ८ तमोयुक्तनिशि स्त्रियाम् ॥
९ त्वक्पची स्त्री तु कारव्यां त्वक्पचं स्याद्वराङ्गके ।
तगरस्तरुभेदे स्यात्तर्वारस्तु भवेद्मौ ॥

१ त्रि, इति मा. । २ वृद्धकट्ट, इति मा. । ३ उशीरः, इति मा. ।

४ खूके, इति मा. । ५ भलगौ, इति मा. । ६ नाद्य, इति मा. ।

७ यश्र, इति मा. । ८ अयं दीर्घमध्योऽपि ।

९ प्रोये, इति मा. । १० तथ, इति मा. ।

चसरः सूत्रवेष्टेऽपि चङ्कुरौ कोललस्यपि ! ।
 कथितो ना 'तित्तिरवत्तित्तिरिः पक्षिभिद्यपि ॥
 तिमिरं स्यादन्धकारे नेत्ररोगे तथेष्टते ।
 तीवरोऽम्बुनिधौ व्याधे^२ तूणीरः शरसम्पुटे ॥
 5 तूवरोऽश्मश्रुपुरुषे 'कषायेऽशृङ्गवदृषे ।
 तुम्बुरुस्तु सुरपौ^३ स्यात्तुम्बुरौ कुक्कुरस्त्रियाम् ॥
 तुषारोऽम्बुकण्ठे चाद्रौ प्रालेये क्लीबमीरितम् ।
 तुतुरो^४ वृक्षभेदे स्यादाढक्यां तुवरौ मता ॥
 तुन्दिरस्तुन्दिलनरि तैत्तिरं तित्तिरव्रजे ।
 10 तोमरस्त्वायुध^५भिदि दरिद्रो भाग्यवर्जिते ॥
 दहरो मूषिकायां च स्वल्पे भ्रातरि बालके ।
 दन्तुरम्बुन्नतरदे तथोन्नतानते^६ त्रिषु ॥
 दर्हरः पर्वते प्रोक्तस्त्रिष्वीपद्भ्यभाजने ।
 दर्दुरस्तोयदे भेके^७ वाद्यभागडाद्रिभेदयोः ॥
 15 दर्दुरा^८ चण्डिकायां स्याद्भ्रामजाले नपुंसकम् ।
 दण्डारो वहने^९ मत्तवारणे शरयन्त्रके ॥
 कुम्भकारस्य चक्रे च द्वापरः संशये युगे ।
 'दासेरश्चेटिकाऽपत्ये तथैव स्यात्क्रमेलके ॥

१ तित्तिदिशि, इति मा. ।

३ बङ्गदे, इति मा. ।

५ श्वायाध, इति मा. ।

७ दर्दुरः पर्वते पुंसि, इति मा. ।

९ बहले, इति मा. ।

२ व्याधाम्बुनिधोः, इति मा. ।

४ तर्तुरो, इति मा. ।

६ व्रतौन्नते, इति मा. ।

८ रौ, इति मा. ।

१० टासेरश्चेट, इति मा. ।

दिग्धरः स्यात्तु दिक्पाले दिक्चरस्तु प्रवासिनि ।
स्त्रियां तु दिक्चरी^१ सद्भिर्दिक्चरं तु प्रवासिनि ॥
द्विपारिस्तु मृगेन्द्रे दीनारो हेममाने स्यात् ।
दुरतिः स्यादनिवार्ये^२ भरणानर्हे तु दुर्भरो गदितः ॥

5 - - - - - ।

देवारिर्दितितनये दैत्यारिर्निर्जराच्युतयोः ॥
धरित्री तु धरण्यां स्त्री धत्तरी^३ मातुलद्रुमे ।
ध्वान्तारिस्तु मतः स्वर्ये धिकारो न्यकृतौ श्रुतः ॥
धौवरो व्याधविदुषोर्धृधरस्त्वग्रगे नरि ।

10 धृसरौ किन्नरीभेदे ना खरे पाण्डुरे त्रिषु ॥

नर्मरा तु दरीभस्त्रासरलानिष्कलासु च ।
नर्मरा निष्कलायां स्यान्नमैरुर्वृक्षभिद्यपि ॥
नरेन्द्रः स्यान्महौपाले विषवैद्ये निगद्यते ।
नखक्षते तु नखरो न्यकारो धिकृतौ मतः ॥

15 नगरी नगरे पुर्यामनित्ये नश्वरं मतम् ।
नागरं मुस्तके शुण्यां नागरो नगरस्थिते ॥

नागरो जातिभेदेऽपि विदग्धेऽपि च तादृशः ।
निस्तारः^४ स्यान्निस्तरणे निर्हारोऽभ्यवकर्षणे ॥

निर्जरस्त्रिदशे प्रोक्तो जराश्रन्येऽपि वाच्यवत् ।

20 निर्वरो निर्भये सारे निर्वरं विगतचपे ॥

१ निगदिता, इति मा. ।

२ दुरतिस्त्रनिवार्ये, इति मा. ।

३ री, इति मा. ।

४ निःसारः, इति मा. ।

निष्ठुरं च दृढे ग्राम्ये तालपर्ण्यां तु निर्जरा ।
निःसारः सारश्चान्ये स्यान्निगरो गरणे मतः ॥

१निकरो निवहे सारे न्यायदेयधने निधौ ।
निकारः स्यात्परिभवे धान्यस्योत्क्षेपणेऽपि च ॥

5 नौवरः स्याद्वाणिजके वास्तव्येऽपि तथा मतः ।
निरम्बं त्वम्भश्चान्ये खे नौशारः स्यात्तथाऽऽवृतौ ॥

नूपुरः पादकटके त्वस्त्रियां परिकीर्तितः ।
प्रवरं सन्ततौ गोत्रे स्याच्छेष्टे वाच्यलिङ्गकम् ॥

10 प्रखरोऽश्वस्य सन्नाहे कुक्कुरेऽश्वतरेऽपि च ।
पवित्रं तु कुशे ताम्रे मेध्ये पयसि २वर्षणे ॥

प्रदरो रोगभेदे स्याद्विदारे ३शरभङ्गयोः ।
प्रकरः स्यात्पुमान्स्त्रि ४पुष्पादौ तु नपुंसकम् ॥

जोङ्गके प्रकरं प्रोक्तं प्रकरी चत्वरान्वितौ ।
संहतौ चोपकृत्यायां ? यथासङ्ख्यमवस्थितौ ॥

15 पङ्कारः शैवले ५ सेतौ सोपाने जलकुञ्जके ।
प्रस्तरो ग्राविण च मणौ दर्भमुष्टावपि क्वचित् ॥

यजमानेऽपि गदितः प्रकारस्तुल्यभेदयोः ।
प्रत्यग्रः स्यादभिनवे प्रतीरं तु नदीतटे ॥

१ निकारः स्यात्परिभवे निकरो निवहे तथा ।

धान्यस्योत्क्षेपणेऽपि स्यात्तथा परिभवे मतः, इति मा. ।

२ ध, इति मा. ।

३ ना, इति मा. ।

४ विकीर्ण, इत्यस्यादिः ।

५ शकले, इति मा. ।

- प्रहरः कालमाने स्यात्पतत्रं पक्षपत्रयोः ।
 प्रचुरं बहुले क्लीबं पतत्री तरुपक्षिणोः ॥
 प्रहारस्तु (भवेद्देगे !) प्रहारप्रसरौ समौ ।
 परारस्तु पटोले स्यादिति शाब्दिकसम्मतम् ॥
- 5 प्रमारस्तु विमारे स्यात्प्रवीरः श्रेष्ठवाचकः ।
 पदारः पादधूलौ^१ स्यात्पादालिन्दे च पुंस्यपि^२ ॥
 पार्परी^३ भक्तमिच्छे स्यात्कीनाशे राजयश्मणि ।
 जराटेऽपि कदम्बस्य केसरे च गदान्तरे ॥
 पाटौरी मूलके वङ्गे वार्तिके ततउन्यपि ।
- 10 धाराधरेऽपि केदोरे^४ वेणुमारेऽपि चेष्यति ॥
 पाण्डुरः स्यान्मरुतके वर्णे ना चिपु तद्वति ।
 प्रान्तरं विपिने दूरश्चन्यमार्गे च कोटरे ॥
 प्राकारो वरणे प्रोक्तः पामरी नीचमूर्खयोः ।
 प्रावारश्चोत्तरामङ्गेऽप्युखायां पिठरी मतः ॥
- 15 तथा क्लीबेऽपि निर्दिष्टं^५ मुस्तामन्यानदण्डयोः ।
 पिञ्जरीऽश्चान्तरे प्रोक्तः क्लीबं स्वर्णे च पीतके ॥
 पिण्डारः क्षपणे गोपे महिषीरक्षके दुमे ।
 पौवरः कच्छपे स्थूले^६ युवत्यां पौवरी मता ॥
 पुष्करं करिहस्ताग्रे पङ्कजे व्योम्नि वारुणौ^७ ।
- 20 पुमान्योगविशेषेऽपि तथा श्लेचे नपुंसकम् ॥

१ मूजौ, इति मा. । २ बिन्दुषु, इति मा. ।

३ वीरी, इति मा. । ४ रे, इति मा. । ५ मुस्तामाप, इति मा. ।

६ स्थाल्यां तु पिठरं मतम्, इति मा. । ७ यसि इति मा. ।

औषधद्वीपविहगेष्वपि रागोरगान्तरे ।

तूर्यवक्त्रे च काण्डे च तथा खड्गफलेऽपि च ॥

पैठरमुष्णमांसे स्याद्वर्करस्तरुणे पशौ ।

बन्धुरं मुकुटे पुंसि विडङ्गतैलकल्कयोः ॥

5 बन्धूके बधिरे हंसे तथा स्याद्रम्यनम्रयोः ।

बन्धुरं स्यात्प्रविश्लेषे न द्वयोर्विकले त्रिषु ॥

बन्धूरा पण्ययोपायां स्त्रियां पुंभूमि सक्तुषु ।

बर्बरः स्याद्देशजात्योर्बर्बरो वृष्टभिद्यपि ॥

बर्बरः पामरे केशविन्धासे, शाकपुष्पयोः ।

10 बर्बरा फञ्जिकायां च 'बठरः' शठवस्त्रयोः ॥

बण्ठरः^१ स्थगिकारज्जौ वकोटे^२ परिकीर्तितः ।

बदरा गृष्टिकार्पास्योरेलापण्यां स्त्रियां पुमान् ॥

कार्पासस्यास्मि बदरी कोलौ क्लीबं तु तत्फले ।

बदरा विष्णुक्रान्तायामिति विश्वेन भाषिता ॥

15 बदरी कोलवृक्षे स्याद्वधिरः श्रोत्रवर्जिते ।

बादरं बाब्ररञ्चोभे तत्तत्सम्बन्धसंयुते ॥

ध्रमरः कामुके भृङ्गे 'भविचं भावि वस्तुनि ।

भटिचं शूल्यमांसे स्याद्भटिचं भर्जिते फले ॥

१ किमारे बर्बुरोऽन्यवत् । बर्बुरा कृष्णवृन्तायां बर्बुरं कनके जले ।

बर्बुरं सुस्तमन्यानदण्डयोः पठरः शठे । इति मा. । अत्र बर्बुरस्थाने कर्बुर इति युज्यते स च प्राग्वतः ।

२ बण्ठे च, इति मा. । ३ कडे च, इति मा. । ४ प, इति मा. ।

भण्डीरो योद्धवल्थोश्च' भाण्डीरो वटभिद्यपि ।

भाण्डीरं 'वनभेदेऽपि आमरं मधुभिद्यपि ॥

पुंसि प्रस्तरभेदे च भास्करोऽग्नौ प्रभाकरे ।

भार्यारुः स्याच्छैलभेदे मृगभेदे च तत्र च ॥

5 क्रीडया परभार्यायां पुत्रो 'येनोपपादितः ।

भृदारः 'स्तकरे चापि भृस्फोटे च निगद्यते ॥

भृङ्गारौ भिल्लिकायां च भृङ्गारो जलभाजने ।

मेदुरस्तु भवेत्त्रिगधे महीध्रो धरणीधरे ॥

मधुरा शतपुष्पायां 'मिश्रेयानगरीभिदोः ।

10 मधुकुट्टिकामंदामधुलीयष्टिकासु च ॥

क्लीबं विषे रसे पुंसि तद्वत्त्वादुप्रियेऽन्यवत् ।

मकुरस्तु^१ विनिर्दिष्टो दर्पणे 'वकुलद्रुमे ॥

कुलालदण्डे मकुरो मुकुरोऽपि च विश्रुतः ।

मन्दरो मन्थशैले स्यात्तथा मन्दारपादपे ॥

15 वाच्यवद्बहले मन्दे मन्दारस्तु सुरद्रुमे ।

'पारिभट्टेऽर्कपर्णे च मन्दारो हस्तिधृतयोः' ॥

मन्दिरं नगरेऽगारे मन्दरो मकरालये ।

मन्थरः कोशफलयोः बाधमन्थानयोः पुमान् ॥

कुसुमभ्यां नद्ययोर्मल्ले ! पृथौ 'वक्रेऽभिधेयवत् ।

20 मन्थरः सूचके मन्दे पृथावपि तु वाच्यवत् ॥

१ योजनं वल्थो, इति मा. ।

२ बल, इति मा. ।

३ योतो, इति मा. ।

४ स्त, इति मा. ।

५ भिल्ले, इति मा. ।

६ धुरस्तु, इति मा. ।

७ च, इति मा. ।

८ वा, इति मा. ।

९ मूर्त्तयोः ।

१० च, इति मा. ।

मकरो राशिभेदे स्यान्निधावपि च 'यादसि ।
 मन्दुरा^१ वाजिशालायां शयनीयार्थवस्तुनि ॥
 मत्सरा^२ मसुरा च स्याद्वीहिवेश्याप्रभेदयोः ।
 मत्सरो मसुरश्च द्वावेतौ चापि तयोर्मतौ ॥

5 मर्मरः ^३स्याद्वस्त्रभेदे शुष्कपर्णधनावपि ।
 पुंसि स्त्रियां पुनः प्रोक्ता मर्मरौ पीतदारुणि ॥
 मञ्जरी तिलकस्थूलमुक्तयोः वल्लरौ^४ द्वयोः ।
 मत्सरा मक्षिकायां स्यान्मात्सर्यक्रोधयोरपि ॥
 असह्यपरसम्पत्तौ कृपणे चाभिधेयवत् ।

10 अथ स्यान्मङ्गुरो मत्स्ये मयूरोऽपि च केकिनि ॥
 माथुरो देशभेदे स्यान्मधुरे^५ माधुरौ स्त्रियाम् ।
 माठरः स्यात्कुलालस्य दण्डेऽर्कपारिपाश्विके ॥
 व्यासेऽपि चाथ खट्वागे मार्जारः स्याद्विडालके ।
 मायूरं श्वेत्त्रभेदे स्यान्मयूरस्य समूहके^६ ॥

15 मायूरः स्यात्तु लकुचे मिहिरः सूर्यवृद्धयोः^७ ।
 मुङ्गरं^८ मल्लिकाभेदे तथा ^९लोष्टादिभेदने ॥
 मुदिरः कामुके मेघे मुहिरः^{१०} काममूर्खयोः ।
 मुर्मुरस्तुपवह्नौ स्यान्मन्मथे रविवाजिनि ॥

१ वा, इति मा. । २ गदुरा, इति मा. । ३ मत्सरा, इति मा. ।

४ स्याद, इति मा. ।

५ वल्करौ, इति मा. ।

६ ये, इति मा. ।

७ सपुञ्जिता, इति मा. ।

८ बुद्धयोरिति मा. ।

९ कुरमिति मा. ।

१० वो, इति मा. ।

११ दुरः, इति मा. ।

मुनीन्द्रस्तु मतो बुद्धे मृगारिर्व्याघ्रसिंहयोः ।
मेदुरं बहुले प्रोक्तं मल्यां स्यान्मोगरः पुमान् ॥

रुधिरं कुङ्कुमे रक्ते रुधिरोऽङ्गारके पुमान् ।
मनोहरे तु रुचिरं लवित्वं छेदमाधने ॥

5 वल्लरः शादले प्रोक्तो 'निर्भरस्थानकुञ्जयोः ।
विल्वशेचे च मञ्जर्यां वल्लरीति प्रचक्षते ॥

वल्लुरं स्याद्वनशेचे गहनोपरयोरपि^१ ।
वल्लूरं शुष्कमांसे च तथा मांसे च दंष्ट्रिणः^२ ॥

वन्दिरोऽनेकपे चन्द्रे वन्दारुरभिवादके ।

10 वर्करः परिहामे स्याद्वर्वरः^३ पामरेऽपि च ॥

वर्वरश्च मतः केशचक्रं नौवृदन्तरे^४ ।

फञ्जिकायां पुमाञ्छाकभेदपुष्पभिदोः स्त्रियाम् ॥

वटरः कुकुटे वस्त्रे^५ शठे च वशिष्ठः पुमान् ।

किणिहीहस्तिपिप्पल्योः क्लीवंऽधिलवणे स्मृतः ॥

15 वत्सरो हायनेऽपि स्याद्वशिष्ठः मशठे मतः ।

वन्दनं गहनेऽरण्ये वभरो भ्रमरे मतः ! ॥

वरचा तु भवेत्कक्षा केकरे^६ वलिरो मतः ।

वार्हरः क्रिमिजातेऽम्बुदक्षिणावर्त्तशङ्खयोः ॥

१ निर्जन, इति मा. ।

२ वाहनव्यययोरपि, इति मा. ।

३ (?) कूरमौनयोः, इति मा. ।

४ वर्गः, इति मा. ।

५ नेमिवृदन्तरे, इति मा. ।

६ वंशे, इति मा. ।

७ वोटे तु, इति मा. ।

- वागरः^१ स्याज्जतातङ्के मुमुक्षौ वातवेष्टके^२ ।
 विशारदे विशाणेऽपि^३ निर्णये वारकेऽपि च ॥
 वागुरा मृगबन्धिन्यां वानरस्तु मतः कपौ ।
 वानरीरो वृक्षभेदेऽपि व्याहारो लपिते मतः ॥
 5 वासुरा^४ वासिताराच्योर्वासरो^५ दिननागयोः ।
 वानरी तु लताभेदे तथा वानरयोपिति ॥
 वातारिः स्यादुरुवुके वामोरुस्तु मता स्त्रियाम् ।
 वाशिरं^६ लवणे प्रोक्तं विकारो विकृतौ रुजि ॥
 विष्टरः कुशमुष्टौ स्यात्पादपे चासनेऽपि च ।
 10 विस्तरौ वाक्पृपञ्चे स्याद्विस्तारे प्रणयेऽपि च ॥
 विदुरो नागरे धीरे कौरवाणां च मन्त्रिणि ।
 विदारौ शालिपर्ण्यां स्याद्रोगभेदेऽगुण्ययोः ॥
 परिक्रमे विहारः स्याद्भ्रमणे सुगतालये ।
 विस्फारस्तु धनुःशब्दे विसरः प्रसरे व्रजे^७ ॥
 15 विवरं दूषणे गर्ते विदूरो दूरदेशगे ।
 विचारो व्योममार्गे स्याद्विचारः कार्यनिश्चये ॥
 विस्तारस्तु मतो व्यासे विद्वरः स्यात्तु सूकरे ।
 विधुरं स्यात्प्रविश्लेषे विकले^८ मृतयोपिति ॥
 विकिरः स्यात्पिण्डभेदे विष्किरोऽपि पतत्रिणि ।
 20 विशारदे सप्रतिभे वैधात्रो ब्रह्मणः सुते ॥

१ गुरः, इति मा. ।

२ चामये बले, इति मा. ।

३ नगरे वाचके, इति मा. ।

४ वासु, इति मा. ।

५ सुरो, इति मा. ।

६ वाशिरमेव वाशिरं, प्रज्ञाद्यण् ।

७ ध्वजे, इति मा. ।

८ अन्यवदिति शेषः ।

शबरः स्यान्मृच्छदेशजात्योश्च सलिले शिवे ।
 शबरी तु स्त्रियां देव्यां शम्बरं सलिले मतम् ॥
 शम्बरी चाखुपर्ण्यां स्याच्छम्बरो मृगदैत्ययोः ।
 शक्वरी छन्दसोभेदे नदीमेखलयोरपि ॥

5 शफरी तु द्वयोर्मौने शर्वरी यामिनौस्त्रियोः ।
 शर्करा चेष्टुविकृतावुपलाकर्परांशयोः ॥

रुग्भेदे शकलेऽपि स्याच्छङ्करश्चन्द्रशेखरे ।
 श्वशुरस्तु मतः पूज्ये तथा स्यात्स्त्रीपितर्यपि ॥
 शतद्रुस्तु नदीभेदे श्वदंष्ट्रागोष्ठुरेऽपि च ।

10 शरारिराटौ क्लीवं तु शरीरं 'वर्षमणि स्थितम् ॥
 अल्पशम्यां शमीरः स्याच्छणीरं' तु सुभिन्नके ।
 शाबरी शृकशिख्यां स्यात्पुंसि पापापराधयोः ॥
 लोभ्रे च शाङ्करी^१ पुंसि कार्तिकेये गणाधिपे ।
 शालूरः^२ पद्मकन्दे स्याद्गुग्धफेने तु शार्करः ॥

15 शर्करान्वितदेशेऽपि तद्युतेऽन्ने नपुंसकम् ।
 'शाङ्करस्तु बलीवर्दे छन्दोभेदे नपुंसकम् ॥
 शार्वरं स्यादन्धकारे शारीरं देहजे वृषे ।
 शार्वरं रात्रिसम्बद्धे^३ घातुके भेद्यलिङ्गकम् ॥
 शिखरोऽस्त्री द्रुम्राग्रे चाद्रिऋङ्गपुलकाग्रयोः ।
 20 पक्वदाडिमबीजाभमाणिक्ये शिखरं मतम् ॥

१ श. इति मा. ।

२ शाणौगः, इति मा. ।

३ श्यङ्करे, इति मा. ।

४ अत्रार्थेऽन्यत्र शालुकशब्दः ।

५ शार्क, इति मा. ।

६ स्यादन्धकारे, इति मा. ।

शिखरी स्यादपामार्गे शैलपादपयोः पुमान् ।

शिशिरस्तु ऋतौ देशे जडे तु स्याच्चिलिङ्गकः ॥

शिलीन्ध्रं कदलीपुष्पे कवके ना भूषान्तरे ।

चिपुटे, स्त्री तु विहगीभेदे गण्डूपदीमृदोः ॥

5 शीकरं शरले वातसृताम्बु^१कणयोः पुमान् ।

शिविरं^२ सैन्यवसतौ शितद्रुस्तु नदीभिदि ॥

वंशादिवाद्ये शुपिरं विवरेऽपि नपुंसकम् ।

शुपिरो न स्त्रियामाखौ^३ वह्नौ रन्ध्रान्विते त्रिषु ॥

शृङ्गारः सुरते नाश्वरसे च गजमण्डने^४ ।

10 शृङ्गारं चूर्णसिन्दूरे लवङ्गकुसुमेऽपि च ॥

शृङ्गारी पूगगजयोः सशृङ्गारसुवेषयोः ।

संस्कारः प्रतियत्नेऽनुभवसङ्कल्पयोरपि ॥

संस्तरः प्रस्तरे यज्ञे सङ्गरो युधि चापदि ।

शमीफले क्रियाकारे विपाङ्गीकारयोस्तथा ॥

15 सम्भारः सम्भृतौ सङ्घे सगरो राजभिद्यपि ।

सङ्करोऽवकरे चापि सङ्कीर्णे^५ऽपि निगद्यते ॥

समरः संयुगे चाथ सन्तापे सञ्ज्वरो मतः ।

समीरः स्यात्तु पवने समुद्रस्तु सरित्पतौ ॥

सत्वरस्त्वरया युक्ते समग्रं बहुलेऽन्यवत् ।

20 संहारः स्याच्च संवर्ते स्थविरः स्याज्जरायुजि ॥

१ जाम्बु, इति मा. ।

२ खरं, इति मा. ।

३ गर्ते, इति मा. ।

४ ले, इति मा. ।

५ सङ्कर्षे, इति मा. ।

- संवरो^१ मृगभेदे स्यात्सागरश्च सरित्यतौ^२ ।
 स्थाविरं वार्धके प्रोक्तं^३ सामुद्रं देहलक्षणे ॥
 समुद्रजेऽन्यलिङ्गं स्यात्सावित्रः शङ्करे^४ वसौ ।
 यमे शनैश्चरे चापि सावित्री ब्रह्मयोषिति ॥
 5 सावित्री सत्यवत्यत्यां^५ चिपदायामपौष्यते ।
 मान्तरं दूरश्चन्योः स्यात्सादरश्चादरान्विते ॥
 माकारो गुणवन्मूर्तौ त्रिलिङ्गः समुद्रोरितः ।
 मिन्दूरो^६ दैत्यभेदे स्यात्सिन्दूरं रक्तचूर्णके ॥
 सिन्दूरी रञ्जनारक्तचेलिकाधातकौष्ठपि ।
 10 मिताम्रः स्यात्तु कर्पूरे सुन्दरं तु मनोहरे ॥
 सुनारस्तु शुनीस्तन्ये^७ सर्पाण्डकलविङ्कयोः ।
 सुन्दरी^८ तरुभिन्नारीदेवताभिद्यपौष्यते ॥
 सुमेरुः स्याद्रत्नमानौ सुहोत्रो मुनिभिद्यपि ।
 सुपिरं विवरे चापि पातालेऽपि नपुंसकम् ॥
 15 सुपिरा विद्रुमलता सूकरः न्यात्तु पाञ्चिणि^९ ।
 सैरन्ध्री परवेश्मस्थशिल्पकृत्स्ववशस्त्रियाम् ॥
 वर्णमङ्करसम्भृतस्त्रीमहल्लिकयोरपि ।
 सौवीरं काञ्चीके^{१०} स्रोतोऽञ्जने च बदरीफले ॥
 लवणे चापि देशे तु सौवीरो गदितः क्वचित् ।
 20 हारिद्रं हेम्नि वृक्षे ना पश्चिभेदेऽप्यथ त्रिषु ॥

१ सामग्रे, इति मा. ।

२ जागरः सरितां पती, इति मा. ।

३ जरसा शौक्ले, इति मा. ।

४ स्वरे, इति मा. ।

५ द, इति मा. ।

६ तद्भेदे, इति परे ।

७ सर्पाण्ड, इति मा. ।

८ तनु, इति मा. ।

९ योषिति, इति मा. ।

१० श्रोतो, इति मा. ।

हरिद्रा रञ्जितेऽपि स्याद्विमाद्रिस्तु सुरालये ।
हिण्डीरो^१ दाडिमेऽपि स्यात् (फेनवार्ताकुपुरुषे) ॥

॥ इति रत्नतौयम् ॥

॥ अथ रचतुर्यम् ॥

अरुष्करो व्रणकृति त्रिषु भस्मातके पुमान् ।
अभिमरो वधे युद्धे तथा ^२स्वबलसाध्वसोः ॥

5 अलङ्कारस्त्वपमादौ हारकेयूरकादिषु ।
अवतारोऽवतरणे पुष्करिण्यादितीर्थयोः ॥
अनुत्तरस्त्रिषु श्रेष्ठे प्रतिजल्पासमर्थके ।
अवस्करस्तु वर्चस्के गुह्येऽथावसरः पुमान् ॥
प्रस्तावे मन्त्रभेदे च वर्षणे चापि कौर्तितः ।

10 उपलादावक्रूपारः कूर्मराजे महोदधौ ॥
असिपत्रस्तु निरये कोषकारे च कौर्त्यते ।
अश्वतरो वेगसरे कर्कोटे पन्नगान्तरे ॥
अभिहारोऽभियोगे स्याच्चौर्ये सन्नहनेऽपि च ।
अग्निहोत्रः पुमानग्नौ क्लीबं हविषि कर्मणि ॥

15 अग्निहोत्री त्वाहिताग्नौ पुंसि सुचि तु योषिति ।
अर्द्धचन्द्रस्तु खण्डेन्दौ मतश्च करजक्षते ॥
गलहस्ते बाणभेदे कृष्णचिह्नि तु स्त्रियाम् ।
दिनरात्रे त्वहोरात्रस्त्वन्धकारस्त्वभास्करे ॥

अङ्गहारोऽङ्गविश्लेषेऽहिभेदेऽजगरः स्मृतः ।

अभिमाने त्वहङ्कारस्त्वतिमात्रं तु पुष्कले ॥

अङ्गीकारोऽभ्युपगमेऽप्यध्याहारो वितर्कणे ।

अन्तःपुरं राजवेश्मन्यवाच्ये स्यादनशरम् ॥

5 अभ्यन्तरं त्वन्तराले मणिके स्यादलिङ्गरः ।

अग्रेसरः पुरोगे स्यादहङ्कारो त्वहंयुजि ॥

अमिपुत्री छुरिकायां त्वचि तु स्यादसृग्धरा ।

अतिचरा पद्मतरावभ्याहारस्त्वभिग्रहे ॥

अपहारश्चापचयेऽवहारः स्यात्तु तस्करे ।

10 अधश्चरस्तथा चोरे गदितः सुकुमालवत् ! ॥

अश्रममारस्तु लोहे स्यात्सहायेऽभिमरो मतः ।

अतिहारस्तु चौर्ये स्यादपवित्रं तु किल्बिषे ॥

आडम्बरो रथे तूर्ये^१ मंरम्भे गजगर्जिते ।

आत्मपुत्रे चात्मवीरः श्यालके च विदूषके ॥

15 बलवत्यप्यौदरिकेऽप्यात्मभरिरितोरितः ।

इन्दिदिरश्चञ्चरीकेऽप्यथ नीलोत्पले मतम् ॥

इन्दीवरं, शतावर्यां भवेदिन्दीवरीति^२ च ।

उपकारस्त्वपकृतौ विकीर्णकुसुमादिषु ॥

उपह्वरः^३ समीपे स्यादेकान्ते तु नपुंसकम् ।

20 उदुम्बरो जन्तुफले ताम्रे तु स्यादुदुम्बरम् ॥

१ तूर्ये इथे, इति मा. ।

२ शा, इति मा. ।

३ वरेति, इति मा. ।

४ अन्यत्र स्त्रीवे ।

उदुम्बरस्तु देहल्यां कुष्ठभेदे च षण्डके ।

उदन्तुरस्त्रिपूतुङ्गे करालोत्कटदन्तयोः ॥

उपहारस्त्वपदायां 'वेषवार उपस्करः ।

उदाहार उपोद्घाते तूष्णसारस्तु हि तरौ ॥

5 औदुम्बरो यमे रोगभेदेऽपि च निगद्यते ।

बुसे कडङ्गरः प्रोक्तः कर्णधारस्तु नाविके ॥

अथ कर्मकरो भृत्ये वेतनाजीविनि त्रिषु ।

कौनाशे पुंसि मूर्वायां^१ बिम्बिकायामपि स्त्रियाम् ॥

करवीरः कृपाणे स्याद्द्वैत्यभेदाश्चमारयोः ।

10 करवीर्यदिति श्रेष्ठगवौपुत्रवतीष्वपि ॥

कटुम्भरा प्रसारिण्यां रोहिण्यां गजयोपिति ।

कलम्बिकायां गोलायां^२ वर्षाभूमूर्वयोरपि ॥

कलिकारस्तु धूम्याटे करञ्जे पीतमुस्तके ।

कर्णिकारस्तु शम्याके तथैव च द्रुमोत्पले ॥

15 कर्णपूरोऽवतंसे स्यान्नौलोत्पलशिरौपयोः ।

कटुम्भरा कटुक्यां स्यात्कर्मश्रूरस्तु कर्मठे ॥

कादुम्बरस्तु दध्यग्रे 'मद्यभेदे नपुंसकम् ।

स्त्री वारुणीपरभृताभारतीसारिकासु च ॥

कालिञ्जरो योगिचक्रे मेलके भैरवे गिरौ ।

20 कारोत्तरः सुरामण्डे हेम्नि कार्त्तस्वरं मतम् ॥

१ प्रजने स्याद्, इति मा. ।

२ धायामिति मा. ।

३ वांषी, इति मा. ।

४ मेघ, इति मा. ।

कामचारः कामुके स्यात्स्वच्छन्दे निरवग्रहे^१ ।
कुम्भकारौ कुलथ्यां स्यात्पुमांस्तु घटकारके ॥
कुश्लिम्भरस्त्वौदरिके कुस्तुम्ब(रु) तु धान्यके ।
कृष्णसारा शिंशपायां सुद्ध्यां पुंसि मृगान्तरे ॥

5 कोविदारो वृश्चभेदे कौ(ल)टेरोऽसतीसुते^२ ।
गिरिसारः पुमाँल्लोहे वङ्गे^३ मलयपर्वते ॥

गुडदारुर्मधुतुणे गदितः शब्दवेदिभिः ।
खगेश्वरस्तु गरुडे सहस्रकिरणेऽपि च ॥

घनसारस्तु कर्पूरे दक्षिणावर्त्तपारदे ।

10 चराचरं जङ्गमे स्याद्विङ्गविष्टयोरपि^४ ॥
चर्मकारः पादृकृति स्त्रियां चर्म(क)पौषधौ ।
अथ चक्रधरोऽजेऽहौ ना त्रिषु ग्रामजालिनि ॥
चिचाटौरो विधौ भालमङ्कितं येन तत्र च ।
घण्टाकर्णोपहाराय हतच्छागास्रविन्दुषु ॥

15 चाटकैरस्तु चटकाऽपत्ये पुंसि निगद्यते ।
चिचाटिरो विधौ रङ्गाजीवे चित्रकरः स्मृतः ॥
चार्वटौरस्तु गणिकाऽत्मजे चाथ नपुंसकम् ।
हेम्नि छुच्छुन्दरी^५ योषा गन्धमुख्यामुदीरिता ॥
मौनादौ स्याज्जलचरो मेघे जलधरो मतः ।

20 जगत्करो धातरि स्याद्वृद्धे तु स्याज्जरातुरः ॥

१ कलविङ्गयोरिति मा. ।

२ पुंस्त्रिलौसुते, इति मा. ।

३ रङ्गे, इति मा. ।

४ त्रिषु, इति शेषः ।

५ छुच्छुन्दरी, इति मा. ।

जटाधरः स्मरहरे दैत्यभेदे जलन्धरः ।

जलेश्वरस्तु वरुणे स्याद्राजनि जनेश्वरः ॥

तरवारो मतः खड्गे त्वक्क्षीरौ वंशलोचना^१ ।

ताडपत्रं तु ताटङ्के रण्डायां तालपत्र्यपि ॥

5 तुङ्गभद्रा नदीभेदे स्त्रियां पुंसि मदोत्कटे ।

तुण्डकेरौ च कार्पास्यां बिम्बिकायामपि स्त्रियाम् ॥

^२तुलाधारस्तुलाराशौ पुंसि वाणिजके त्रिषु ।

घने तोयधरो^३ मुस्तासुनिषण्णकयोरपि ॥

दधिचारस्तु तक्राटे गदितः शब्दकोविदैः ।

10 दर्वौकरो दन्दशूके^४ भवेद्दण्डधरः पुनः ॥

प्रेतनाथे महौघे च तथा भैरवभिद्यपि ।

दण्डयात्रा दिग्विजये मंथानवरयात्रयोः ॥

दध्योदके दधिसरः दानवारिस्तु केशवे ।

^५दामोदरश्च तत्रैव ^६दशपुरं तु पत्तने ॥

15 दिनेश्वरः सवितरि, क्षपणे स्याद्दिगम्बरः ।

नग्रे महेश्वरे, द्यूतकारे तु स्याद्दुरोदरः ॥

द्यूताक्षपणयोश्चापि देहयात्रा तु भोजने ।

प्रेतनाथपुरीयाने पुरीं यो दिवि निर्ममे ॥

द्वैमातुरो गणाधीशे जरासन्धे च गद्यते ।

20 अथ दैत्यगुरुः शुके दैत्यदारो जनार्दने ॥

१ वंशरोचने, इत्यपरे ।

३ क्षरो, इति मा. ।

५ दामे, इति मा. ।

२ जुला, इति मा. ।

४ ददुञ्जके, इति मा. ।

६ दश्रा, इति मा. ।

द्रोणक्षीरा द्रोणदुहि गवि, शैले धराधरः ।

धनुर्धरस्तु धानुष्के कुबरे स्याद्वनेश्वरः ॥

धाराधरो जलधरे कृपणे च निगद्यते ।

धाराङ्कुरस्तु नासौरे शौकरेऽपि घनोपले ॥

5 धार्तराष्ट्रोऽसिताऽस्याङ्घ्रिहंसे कौरवसर्पयोः ।

धुन्धुमारस्त्विन्द्रगोपे गृहधूममहौपयोः ॥

धुरन्धरो धवतरौ वाच्यलिङ्गस्तु धूर्वहे ।

धृतराष्ट्रो राजमात्रे पश्चिराजप्रभेदयोः ॥

नागभेदे च कथितो हंसपत्न्यां तु योपिति ।

10 नभश्चरो घने विद्याधरे चापि विहङ्गमे ॥

नमस्कारौ लताभेदे राजनि स्यान्नरेश्वरः ।

नागोदरमुरस्त्राणो रोमान्त - - - - ॥

निपहरस्तु जम्बाले सुधांशौ च निशाकरः ।

नीलाम्बरो रौहिणेये राक्षसे च शनैश्चरे ॥

15 निशाचरो राक्षसे स्यात्फेरौ पेचकसर्पयोः ।

निशाचरौ पांसुलायां माङ्गे क्लौवे निरन्तरम् ॥

भवेत्परिकरः सङ्घे पर्यङ्कपरिवारयोः ।

प्रगाढगात्रिकाबन्धे समारम्भविवेकयोः ॥

भवेत्पक्षचरश्चन्द्रे पृथक्चारिगजेऽपि च ।

20 अथ प्रतिसरो मन्त्रभेदे माल्ये च कङ्कणे ॥

व्रणशुद्धौ 'चमूपृष्ठे पुंसि न स्त्री तु मण्डने ।

आरक्षे करस्तूत्रे च नियोज्ये त्वन्थलिङ्गकः ॥

परम्परः प्रपौत्रादौ मृगभेदेऽपि कथ्यते ।

परम्परा परिपाठ्यां सन्तानेऽपि वधे क्वचित् ॥

5 मयाऽस्योपकृतं पूर्वमयं चोपकरिष्यति ।

इति यः क्रियते सन्धिः प्रतीकारः स उच्यते ॥

पञ्चभद्रस्तु हृत्पृष्ठमुखपार्श्वे च पुष्पितः ।

पयोधरो नालिकेरे कोशकारे कुचेऽपि च ॥

कसेरुमेघयोः पुंसि प्रभाकरोऽग्निस्तर्ययोः ।

10 प्रतिहारो द्वारि तत्स्थे जौर्णवस्त्रे पटच्चरम् ॥

परिष्कारस्त्वा^१भरणे कामे पञ्चशरः स्मृतः ।

परिवारः परिजने वज्रकोशे परिच्छदे ॥

भवेत्परिसरः प्रान्तभूमौ^२ दैवे तथा मृतौ ।

प्रतीकारो वैरशुद्धौ वरार्थिन्यां पतिम्बरा ॥

15 पद्माकरस्तडागे प्रतिसीरा जवनिकायां स्यात् ।

परिसर्गा^३ परिसारः स्यात्प्रत्याहार उपादाने ॥

परिचरः परिधिस्थे प्रत्यासारो व्यूहपाष्णी^४ च ।

पटच्चरस्तु चोरे पारावारः^५ सरित्पतावुक्तः ॥

निम्बे स्यात्पारिभद्रस्तु चोरे पाटच्चरो मतः ।

20 पारावारं परार्वाचोस्तीरयो (र्ना सरित्पतौ) ॥

१ भूमि, इति मा. ।

३ हारे, इति मा. ।

२ घाट, इति मा. ।

४ चारः, इति मा. ।

पाचटौरः समुद्दिष्टो मुक्तव्यसनमन्त्रिणि' ।

पौताम्बरस्तु शैलूषे' पुंसि कैटभस्तदने ॥

पौतसारो मलयजे गोमेदकमणावपि ।

पौतसारं च कनके पौतदारु च चन्दने ॥

5 पौनोदरं गजमुखे महेन्द्रे स्यात्पुरन्दरः ।

पूर्णपात्रं वस्तुपूर्णपात्रे वर्धापकेऽपि च ॥

फलपूरो वृक्षभेदे' बलात्कारो हठात्कृतौ ।

बलभद्रा त्रायमाणाकुमार्योः पुंसि मौरिणि ॥

भयङ्करं प्रतिभये भद्रदारु तु दारुणि ।

10 भक्षकारः स्तूपकारे रक्षोभेदे महोदरः ॥

महोदरं व्याधिभेदे महावीरौषधीभिदि ।

महावीरोऽतियजने परपुष्टे' जराटके ॥

तार्क्ष्ये कर्के' पवौ शूरे सिंहे' मखहुताशने ।

महामात्रः समृद्धे चामात्ये हस्तिपकाधिपे ॥

15 मणिच्छिद्राऽथ मेदायामृषभाख्यौषधावपि ।

मनोहरो भक्ष्यभेदे चित्तहारिणि वाच्यवत् ॥

भ्रमरे स्यान्मधुकरो गिरौषे तु महेश्वरः ।

मधुशिश्रु रक्तशिश्रौ मदोदयो मदोत्कटे ॥

अथाभौरस्य योषायां महाशूद्रौ निगद्यते ।

20 चित्ताभोगे मनस्कारो मालाकारस्तु मालिके ॥

१ मुक्तव्यापागमन्त्रिणि, इति विश्वः ।

२ त्रिष्विति शेषः ।

३ बीजपूरे, इत्यमरः ।

४ पशितुष्ये, इति मा. ।

५ कर्कोऽत्र धवलाश्वः ।

६ सु, इति मा. ।

७ मेघा, इति मा. ।

माहेश्वरी शक्तिभेदे शैवे माहेश्वरस्त्रिषु ।
मितोदरी तु तन्वद्भ्यां भे स्यान्मृगशिरः क्वचित् ॥

रथकारस्तु माहिष्यात्करणीजे च तक्षणि ।
रागसूत्रं तुलासूत्रे पट्टसूत्रे नपुंसकम् ॥

5 रात्रिच्चरो रात्रिचरश्चोभौ स्यातां च रक्षसि ।
लम्बोदरं स्यादुद्धाने^१ गणानामधिपे नरि ॥

लक्ष्मीपुत्रः कामदेवे तथैव च तुरङ्गमे ।
लिपिकारो लेखके स्याद्वरण्यां स्याद्वसुन्धरा ॥
व्यवहारो द्रुमेदे स्यान्व्यायेऽपि च धनेऽपि च ।

10 वक्रनक्रस्तु पिशुने तथैव शुक्रपक्षिणि ॥
अथ व्यतिकरः पुंसि व्यसनव्यतिषङ्गयोः ।
वटाङ्कुरस्तु नामीरे वटस्य च नवोद्भिदि ॥
वनेचरः किराते स्याद्वत्से वत्सतरो मतः ।
तथा स्त्रियां वत्सतरी पण्डे वर्षधरः स्मृतः ॥

15 वामाचारः कौ^२ - - - - - ।
- - - - - ॥

स्कन्दावारस्तु कटके शब्दविद्भिर्निगद्यते ।
सांवत्सरो ज्योतिषिके मिन्दुवारस्तरौ क्वचित् ॥
स्थेयान् स्थिरतरः प्रोक्तः^३ स्थिरदंष्ट्रो भुजङ्गमे ।
20 वराहाकृतिविष्णौ च सूपकारस्तु पाचके ॥

१ द्रुगने, इति मा. ।

२ इतो माटकायां प्रायः पञ्चदशश्लोकानामनुपलम्भः ।

३ स्थिरतरः स्थेयसि स्यादिति मा. ।

सुचारित्रा तु सत्यां स्यात्सुकुमारं च कोमले ।

तथा पुण्ड्राभिधानेक्षौ सुकुमारः 'सुपुत्रके ॥

कल्पवृक्षे सुरतरुः सूत्रधारः शचीपतौ ।

'नान्द्यनन्तरमञ्चारिपात्रशिल्पि'प्रभेदयोः ॥

5 सुनामीरः शचीकान्तं शुनामीरवदीरितः ॥

॥ इति रचतुर्थम् ॥

॥ अथ रपञ्चमम् ॥

अगदङ्गरस्तु वैद्येऽभिमतोऽग्रतःसरो भृत्ये ।

संसक्तेऽत्वपटान्तरमनवस्करं तु निःशोध्य ॥

उत्पलपत्रं तृत्पलदलयोपानखक्षते गदितम् ।

कपिलधारा गदिता स्वर्णद्यां तीर्थभेदेऽपि ॥

10 करशीकरस्तु गदितः शब्दाभिज्ञैर्मदे करिणः ।

खरमञ्जरी शिखरिणी मृगनाभौ तु गन्धशेखरं प्राहुः ॥

तद्वत्प्रचण्डपण्डैर्धनपे तु गुह्यकेश्वरो गदितः ।

चन्द्रशेखरस्तु शम्भौ^१ पुत्रोपस्कर ईरितः सङ्घिः ॥

रेपणनामकवृक्षे रक्षसि रजनौचरं प्राहुः ।

15 लोहाभिसारमाहुर्नृपतेस्तुरङ्गपूजादौ ॥

तमालपत्रतिलके तापिच्छे पत्रके चापि ।

इङ्गुद्यां तापसतरुः कौबेरे^२ नलकूबरः प्रोक्तः ॥

१ सुबु. इति मा. ।

२ मृनाद्या, इति मा. ।

३ सिष्य, इति मा. ।

४ शिवे, इति मा. ।

५ भल्ल, इति मा. ।

नागकेसरस्तरुभिदि प्रतिजागरो' - - - - ।

पांशुचामरस्तु दूर्वाञ्चितभूवि गदितश्च तत्त्वज्ञैः ॥

तालीसपत्रं भूम्यामलकीतालीसयोर्गदितम् ।

वर्धापकप्रशंसापूरोटोधूलिगुच्छकेष्वपि च ॥

5 स्यात्पादचत्वरं छागे सैकते पिप्पलेऽपि च ।

करके परदोषैकप्रवक्तृपुरुषेऽपि च ॥

पीतकावेरमित्युक्तं पित्तले कुङ्कुमेऽपि च ।

मण्डलेश्वरमप्याहुः पुंसि सामन्तभूमिपे ॥

स्याद्राजबदरं रक्तामलके लवणेऽपि च ।

10 वस्त्रौकसारेन्द्रपुरे कुबेरनलिनीपुरोः^१ ॥

विप्रतीसार इत्युक्तः कौकृत्येऽनुशयेऽपि च ।

व्योममुद्गर इत्युक्तो निर्घातेऽनन्यबुद्धिभिः ॥

स्याच्छाखानगरं नाम नगरस्योपकल्पके ।

सनत्कुमार इत्युक्तश्चतुर्मखसुतेऽप्यथ ॥

15 स्यात्सन्देशहरो दूते कणिशे सस्यमञ्जरौ ।

स्यात्सोमवल्लरी सोमलतायां परिकीर्तिता ॥

स्यात्सस्यसंवरौ^२ वृक्षे, पौनःपुन्येऽथ कौर्तितः ।

भृशे^३ समभिहारश्च, सर्वतोभद्र इत्ययम् ॥

काव्यचित्रे धामभेदे तथा मण्डलभिद्यपि ।

20 (नि)म्बे ना सर्वतोभद्रा गम्भार्यां नटयोषिति ॥

॥ इति रपञ्चमम् ॥

१ अवेक्षायामित्यमरः । २ षु भूषे, इति मा. । ३ युगे, इति मा. ।

४ चुरो, इति मा. ।

५ श्लोके, इति मा. ।

॥ अथ रषष्ठम् ॥

अङ्गारवल्लरीत्युक्ता मर्कट्यां शब्दवेदिभिः ।
समभिव्याहरो वाक्ये निर्दिष्टो वाक्यकोविदैः ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपद्यांये रान्तवर्गः ॥

॥ अथ लान्तवर्गः ॥

ल इन्द्रे लवणे व्याजे दाने ला परिकीर्तितः ।
ली श्लेषे चपले चापि ग्लौः (कौ) चन्द्रेऽपि गद्यते ॥

॥ अथ लदितौयम् ॥

- 5 अलिः सुरायां भ्रमरेऽप्यलं पृथर्थमव्ययम् ।
अलुर्गलन्तिकायां स्यादालु कन्दे च भेलके ॥
अलिः सेतौ वयस्यायां पङ्क्तौ च विशदाशये ।
दला मौम्यस्य योषायां भृम्यां च गवि वाचि च ॥
ओल्लस्तु स्तरणे पुंसि स्यादार्द्रे वाच्यलिङ्गकः ।
10 कला मूलद्रव्यवृद्धौ शिल्पादावंशमाचके ॥
चन्द्रस्य षोडशांशे च कला कालमितावपि ।
कलं शुके त्वज्जीर्णे चाप्यव्यक्तमधुरध्वनौ ॥

१ लवे, इति मा. ।

२ अस्य वाच्यवदिति शेषः

३ घाव्यां, इति मा. ।

४ उल्लः, इति मा. ।

५ ज्ञे, इति मा. ।

६ च, इति मा. ।

७ अनयोस्त्रिव्विति शेषः

- कलिः स्त्री कलिकायां ना शराजिकलहे युगे ।
 कालो मृत्यौ महाकाले समये यमकृष्णयोः ॥
 काला स्यात्कृष्णवृन्तायां निलीमञ्जिष्ठयोरपि ।
 कालौ तूमामावृभिदोः परिवारेऽम्बुदावलौ ॥
- 5 क्षीरकीटे कालिकायां, कीलः स्यादग्नितेजसि ।
 कफोणिस्तभयोः शङ्कौ कीलाऽऽरतहतावपि ॥
 कुलं जनपदे गोत्रे मजातीयगणेऽपि च ।
 भवने च तनौ क्लीबं कण्टकार्यौषधौ कुली ॥
 अथ कूलं तटे स्तूपे^१ सैन्यपृष्ठतडागयोः ।
- 10 कोलः पोचिणि कोलं तु फले कोलस्य न द्वयोः ॥
 स्त्रियां तु पिप्पलीचव्योः खलः स्याद्धमेऽप्यथ ।
 खलः कल्के भुवि स्थाने क्रूरे कर्णजपेऽपि च ॥
 खल्ला निम्ने^२ वस्त्रभेदे चर्मचातकपक्षिणोः ।
 खल्ली तु हस्तपादावमर्दनाह्वयरुज्यपि ॥
- 15 गलः कण्ठे सर्जरसे गुलः स्यादैश्ववे पुमान् ।
 गुली तु गुटिकारोगभिदोः^३ सुह्यां गुला स्मृता ॥
^४गोला पचाञ्जने वालखेलने मण्डले^५ऽपि च ।
 कुनटीदुर्गयोगोदावरीमथोरलिञ्जरे ॥
 चला^६ लक्ष्यां पुमान्कम्पे कम्पयुक्तेऽभिधेयवत् ।
- 20 चिल्लः खगे सचुल्लश्च पिल्लवत् क्लिन्नलोचने ॥

१. मूर्ध्ने, इति मा. ।

२. ग्रा, इति मा. ।

३. योगभिदोः, इति मा. ।

४. गुलीपाशा, इति मा. ।

५. ने, इति मा. ।

६. द्वयोः, इति मा. ।

आतायिनि भवेच्छिः चिल्ली स्याद्गौडवास्तुके ।
 चुल्ली चितायामुद्धाने कचिद्वाक्येऽप्युदौरिता ॥
 चेलं स्याद्धमे वस्त्रे चोलः स्याद्देशभेदके ।
 छलं तु स्वलिते व्याजे^२ छल्ली स्याद्गौरुधि स्त्रियाम् ॥

5 वल्कले कुसुमे^३ चापि छल्ली चेत्यभिधीयते ।
 जालं गोकलने^४ नीरे ह्रीवरे च जहं^५न्यवत् ॥

जालं गवाश आनाये शारके दम्भवृन्दयोः ।
 जाला नीपद्रुमे जाली पटाल्यामभिधीयते ॥
 भल्ला^६ स्यादातपस्योर्मौ कीटके दूहितर्यपि ।
 10 भिल्ली चौर्यातपरुचोर्वत्यामुदत्तनांशुके ॥

तलश्चपेटे तालद्रौ तलं ज्याघातवारणं ।
 तस्रौ स्वभावाधरयोः तन्त्रौघाते च मथ्यतः^७ ॥
 तल्लो जलाधारभेदे तल्ली तु तरुणस्त्रियाम् ।
 तालः करतलेऽङ्गुष्ठमध्यमाभ्यां च सम्मिते ॥

15 गौतकालक्रियामाने करास्फाले द्रुमान्तरे ।
 वाद्यभेदे च कांस्यस्य तस्रौ ताली जटौषधौ ॥
 कौबं तु हरिताले स्यात्तला-मादृश्यमानयोः ।
 गृहाणां दारुबन्धाय पीठिकायामपौष्यते ॥

१. चोलोऽधमे देशभेदे वस्त्रे तु नर्पमकम्. इति मा.

२. शास्य. इति मा. ।

३. कुमे. इति मा. ।

४. ले. इति मा. ।

५. भिल्ली. इति मा. ।

६. ता. इति मा. ।

७. ज्यतः. इति मा. ।

८. व. इति मा. ।

९. तल्लः ।

राशौ पलशने भाण्डे तूलं स्याद्ब्रह्मदारुणि ।
 आकाशेऽथ पिचौ न स्त्री दलमुत्सेधखण्डयोः ॥
 शस्त्रीच्छेदेऽप्यपद्रव्ये पचेऽप्यथ दलिः स्त्रियाम् ।
 कमद्यां क्रीडने, दोला नील्यां यानान्तरेऽपि च ॥

5 नलः^१ कपौ राजभेदे यमे पोटगलेऽपि च ।
 क्लीबे तु कमले नद्यां स्त्रियामप्यभिधीयते ॥
 नलो नाले पद्मदण्डे नाली शाककदम्बयोः ।
 नीलं तु नीलीरक्ते स्यान्निधद्रिस्त्रवगेषु ना ॥
 नीली रुग्भेदनौलिन्योः पलं स्यान्मांसमानयोः ।

10 पल्लः^२ स्थूलकुसूले स्यात्कुव्यल्प^३ग्रामयोः स्त्रियाम् ॥
 पालिः कर्णलताग्रेऽश्रौ पङ्गावङ्कप्रभेदने ।
 पालिः प्रस्थे च यूकायां जातश्मश्रुस्त्रियामपि ॥
 पिप्लः पुमान् क्लिन्ननेत्रे क्लिन्नाक्षे पुनरन्यवत् ।
 पीलुर्दृष्टे फले पीलु परमाणौ गजे च ना ॥

15 पीलुस्तालास्थिखण्डे च काण्डपादपभेदयोः ।
 पुलस्तु पुलके पुंसि विपुले वाच्यलिङ्गवत् ॥
 फलं हेतुसमुत्थे स्यात्फलके व्युष्टिलाभयोः ।
 जातीफले च कङ्कोले सस्यबाणाग्रयोरपि ॥
 फलिन्यां तु फली योषा त्रिफलायामपौष्यते ।
 20 फालं स्यादसने फाल उत्सुतौ शङ्करेऽपि च ॥

१ ऽथ च, इति मा. ।

२ नील्यां पालीतरे, इति मा. ।

३ तालः, इति मा. ।

४ पलः, इति मा. ।

५ ग्र. इति मा. ।

६ श्रीयङ्गावम्, इति मा. ।

सौराग्रलौहेऽपि^१ तथा फाली स्यादपि सौरिणि ।

फेला फेलिस्तथोच्छिष्टे गदिता शब्दवेदिभिः ॥

बलिस्तु दैत्यभेदे स्यात्करचामरदण्डयोः ।

उपहारे राजदेये बलं स्यात्स्थौल्यसैन्ययोः ॥

5 बलो^२ गन्धरमे रूपे स्थामन्यपि हलायुधे ।

दैत्यभेदे वायमे च बलयुक्तेऽन्यलिङ्गकः ॥

बला^३ वाद्यालके प्रोक्ता स्यादङ्गे^४ वाच्यलिङ्गकः ।

अलङ्कारान्तरे मेध्ये बाली बाला चूटौ^५ स्त्रियाम् ॥

भल्लो भल्लिश्च बाणे स्याद्भल्लो भल्लूक इष्यते^६ ।

10 भल्लातके तु योपायां भालं तेजोललाटयोः ॥

भेलः भवे मुनौ च स्यान्निर्बुद्धौ चापि भौरुके^७ ।

मलं किट्टे पुरीषे च पापे^८ च कृपणे मलः ॥

मल्लः पात्रं कपोले च मत्स्यभेदे बलीयसि ।

‘मालं जने च माला स्यात्पङ्क्तौ पुष्पादिदामनि ॥

15 मालं क्षेत्रे स्त्रियां स्पृक्कासजोर्जात्यन्तरे पुमान् ।

मालुः^९ पञ्चलतानार्योः स्त्रियां मूलं शिफाद्ययोः ॥

मूलं वित्तेऽन्तिके मेला मेलके च मसावपि^{१०} ।

मौलिः किरौटे चूडायां धम्मिल्लकेलिमूर्धसु ॥

१ कौबमिति शेषः । २ बोलो, इति मा. ३ वाद्या, इति मा. ।

४ जे, इति मा. ।

५ टटौ, इति मा. ।

६ मल्लकरष्यते, इति मा. ।

७ लुके, इति मा. ।

८ ये, इति मा. ।

९ मालावने व इति मा. ।

१० मल्लः, इति मा. ।

११ सजनेऽपि च इति मा. ।

लीला केलिविलासे शृङ्गारभावजक्रियायां च ।
लीलश्चले सतृष्णे रसनायां स्यात्स्त्रियां लक्ष्याम् ॥

वल्ली स्यादजमोदायां व्रतत्यामपि योषिति ।
वालो ना कुन्तलेऽश्वस्य गजस्यापि च वालधौ ॥

5 व्यालो दुष्टगजे स्याच्छापदखलसर्पसिंहेषु ।
विलं गुहायां छिद्रे पुंसि तु माहेन्द्रतुरगे स्यात् ॥

बुधयोषायां 'वेला श्रीमज्जनभोजनेऽपि स्यात् ।
वेला सिन्नि च काले रागे चाक्लिष्टमरणेऽपि ॥

वेला च जलधेस्तौरे पानीयस्यापि विवृतौ ।

10 दत्तमांसेऽपि वेला स्यादित्याहुः शब्दवेदिनः ॥

वेलो नीचेऽन्यवद्वेलमङ्गे च गर्हितेऽन्यवत् ।

शलं तु शल्लकीलोम्नि^१ शलो भृङ्गगणे विधौ ॥

शालुः^२ कषायद्रव्ये स्याच्चोरकाख्यौषधौ पुमान् ।

शालिस्तु गन्धमार्जारे कलमादिषु च स्मृतः ॥

15 शालो वृत्तौ^३ नृपे मत्स्यप्रभेदे मर्जपादपे ।

शाला गृहे तरुस्कन्धे शाखाऽगारैकदेशयोः ॥

शिलमुञ्च्छे शिला द्वाराधोदारु कुनटीदृषत् ।

शिली भेक्यां विनिर्दिष्टा शीलं वृत्तस्वभावयोः ॥

शुक्लो योगान्तरे पुंसि रजते तु नपुंसकम् ।

20 शुक्लं सिते वाच्यवत्स्याच्छूलं रोगायुधान्तरे ॥

१ वेलः, इति मा. ।

२ शालः, इति मा. ।

३ व्योम्नोः, इति मा. ।

४ हले, इति मा. ।

योगान्तरे पुमान् मृत्यौ केतकद्रावथ स्त्रियाम् ।
 शुला स्यात्पण्ययोषायां कौले दुष्टवधार्थके ॥
 शैलो महीध्रे शैलं तु शैलेये तार्क्ष्यशैलके ।
 सालः सर्जतरौ वृक्षमात्रप्राकारयोरपि ॥

- 5 स्थालं भोजनपात्रेऽपि स्थाली स्यात्पाटलोखयोः ।
 स्थूलं पीने जडं हालः शालिवाहनभृभुजि ॥
 हाला सुरायां हला तु स्यादवज्ञाविलासयोः ।
 हला शृङ्गारभावस्य क्रियायां च निगद्यते ॥
 हलिरालिङ्गने स्त्रिये होली स्यादुत्सवान्तरे ॥

॥ इति लट्ठतीयम् ॥

॥ अथ लट्ठतीयम् ॥

- 10 अनलः स्याद्वसावग्नावनिलो वसुवातयोः ।
 अञ्जलिः कुडवे पुंसि हस्तमस्पृष्टकेऽपि च ॥
 अवेलस्त्वपलापे स्यादवेला पूगचर्विते ।
 अचला तु धरित्र्यां स्यादचलः शैलकौलयोः ॥
 अर्गला चिपु कल्लोले दण्डे वारकपाटयोः ।
 15 अर्गला द्वाररोधिन्यामपि प्रोक्ता निरोधने ॥
 अरालः कुटिले सर्जरसे मत्तमतङ्गजे ।
 अङ्गलिः करशाखायां कर्णिकायां गजस्य च ॥

१ योगिति मा. । २ वौने, इति मा. । ३ नोषा, इति मा. ।

४ कुलामिति मा. ।

५ नर, इति मा. ।

अमलं त्वंशुके क्लीबं लक्ष्यां स्त्री विमले चिषु ।
आभीलं न द्वयोः कृच्छ्रे वाच्यलिङ्गं भयानके ॥

इल्वला तारकाभेदे ना भेदे दैत्यमत्स्ययोः ।
इङ्गुलस्तु करीषाम्नावुत्पलं मांसवर्जिते ॥

5 उत्पली तुषचर्पद्यां क्लीबे कण्ठे च कैरवे ।
उपलः प्रस्तरे रत्ने शर्करायां मतोपला ॥
उत्फुल्लं करणे स्त्रीणामुत्ताने च विकस्वरे ।
उत्तालस्त्वत्कटे श्रेष्ठे विकराले लवङ्गमे ॥

उद्दालः 'कोद्रवे प्रोक्तस्त्वेकके मत एकलः ।
10 कमलो दैत्यमृगयोः कमलं वारिजे जले ॥
कमला वरयोषायामपि लक्ष्यां निगद्यते ।
कपिलो वासुदेवेऽग्नौ कुक्कुटे च मुनावपि ॥
कपिलः पिङ्गवर्णे स्याद्रेणुकायां तु योषिति ।
पुण्डरीककरिण्यां च 'शिंशपागोविशेषयोः ॥

15 कम्बलः स्यान्नागभेदे सास्त्राप्रावारयोरपि ।
कृमावप्युत्तरासङ्गे सलिले तु नपुंसकम् ॥
कम्बली 'मृगभेदे स्यात्पुंसि कम्बलधारिणि ।
करालो भीषणे चाथ तुङ्गदन्तुरयोरपि ॥
ससर्जरसतैले ना क्लीबं कृष्णकुठेरके ॥

20 कन्दलस्तु कपाले स्यादुपरागे नवाङ्कुरे ॥

१ स्यात्तु शृङ्गारे, इति मा. ।

२ पशुयाग, इति मा. ।

३ ग्रन्थ, इति मा. ।

४ लोघ्रकुठेरयोः इति मा. ।

कलध्वनौ कन्दली तु 'मृगगुच्छविशेषयोः ।
 कदलाकदलौ प्रश्न्यां कदलीकदलौ पुनः ॥
 रम्भादृष्टेऽथ कदली पताकामृगभेदयोः ।
 कदला डिम्बिकायां च शाल्मलीभूरुहेऽपि च ॥

5 कपालं कुष्ठरुग्भेदे घटादिशकले गणे^१ ।
 शिरोऽस्थनि कपालीति स्त्रियां^२ प्रोक्ता मनौषिभिः ॥

कण्ठाला तु द्वयो^३र्द्रोणीप्रभेदे ना क्रमेलके ।
 कल्लोलस्तु भवेदप्ये^४ तथा वारिमहोर्मिषु ॥

कामला रोगभेदे वा ना ना मरुवसन्तयोः ।
 10 कामुके वाचलिङ्गोऽथ काकोलो नरकान्तरे ॥
 कुलाले^५ द्रोणकाके च विषभेदे च न स्त्रियाम् ।
 काहलाऽप्सरसो भेदे वाद्यभेदे च गद्यते ॥
 काहलः शब्दमात्रेऽपि तथैव चरणायुधे ।
 काहली^६ च तरुण्यां स्यात्त्रिषु शुष्के भृशे खले ॥

15 किट्टालस्ताम्रकलशे लोहगूथेऽपि कीर्त्यते ।
 किसलं स्यात्किसलये सर्वशब्दकृतताम्रतम् ॥
 कौलालं रुधिरे तोये कुशलः शिष्टिते त्रिषु ।
 क्षेमे च सुकृते चापि पर्याप्तौ च नपुंसकम् ॥
 कुवलं चोत्पले मुक्ताफले च बदरीफले ।

20 कुङ्गलः मुकुले पुंसि न द्वयोर्नरकान्तरे ॥

१ मृगपक्षि, इति मा. ।

२ व्रजं, इत्येके ।

३ स्त्रियां कक्षिदिति केशवः ।

४ वेणो, इति, मा. ।

५ कालुको, इति मा. । ६ तथैव, इति मा. ।

७ होल्लय, इति मा. ।

कुटिलो वाच्यलिङ्गः स्याद्भुमे नद्यां तु योषिति ।
कुम्भिलः श्यालके चोरे श्लोकच्छायाहरेऽपि च ॥

कुहालो युगपत्रे स्यात्तथाभूमिविदारणे ।
कुचेला स्याद्विद्वकर्ण्यां वाच्यवच्च कुवाससि ॥

5 कुक्कूलं शङ्खसङ्कीर्णश्वश्रे ना तु तुषानले ।
कुण्डलं वलये पाशे तथा कर्णविभूषणे ॥

काञ्चनद्रुगुडूच्योः स्त्री पन्नगे कुण्डली' मतः ।
कुन्तलः स्याद्यवे देशे केशलाङ्गलयोरपि ॥

कुलालः कक्कुभे कुम्भकारे चाप्यञ्जनान्तरे ।
10 केवलः कहनेऽपि स्यान्निर्णीते चैककृत्ययोः ॥

कोमलं मृदुले तोये कोहलो मद्यभिद्यपि ।
कोहलो 'वाद्यभेदेऽपि 'नाद्यशास्त्रप्रयोक्तारि ॥

ग्रन्थीलस्तु करीरद्रौ विकङ्कततरावपि ।
सग्रन्थौ त्रिषु भद्रायां गन्धोली वरटामटौ ॥

15 गरलं तृणपूले' च विषे माने नपुंसकम् ।
गोपालस्तु नृपे गोपे गोकौलो मुमले हले ॥

'गौरिलस्तु पुमाँल्लोहचूर्णे स्याद्गौरमर्षपे ।
चपलश्चोरके मीने पारदे प्रस्तरान्तरे ॥

चपला कमलाविद्युत्पुंश्चलीपिप्पलीषु च ।
20 नपुंसकं तु शीघ्रे स्याद्वाच्यवत्तरले चले ॥

१ तु एमान्, इति मा. ।

२ देव्य, इति मा. ।

३ नाप्र, इति मा. ।

४ स्त्रिषु पृरे, इति मा. ।

५ गौली, इति मा. ।

चन्द्रिलः पुंसि वास्तुकशकभेदेऽपि नापिते ।

चञ्चला तु तडिल्लक्ष्योः चञ्चलश्चपलेऽनिले ॥

चूडाला तूच्चटायां स्याच्चूडावति च वाच्यवत् ।

छगलं नीलवस्त्रे ना छागे स्त्री वृद्धदारके ॥

५ 'जम्बालः शैवलं पङ्के जगलो मेदकेऽपि च ।

मदनद्रौ पिष्टमद्ये पुंसि धूर्त्ते तु वाच्यवत् ॥

जटिला पिप्पलीमांस्योर्जटायुक्तेऽपि वाच्यवत् ।

जङ्गलं निर्जलस्थाने त्रिलिङ्गां पिशितेऽस्त्रियाम् ॥

जङ्गालस्तु मतः शौघ्रगमने नरि तद्विदाम् ।

१० जम्भलः पुंसि जम्बीरे बुद्धदेवान्तरेऽपि च ॥

जम्बूलो जम्बुविटपे पुंसि स्यात्क्रकचच्छदे ।

जाङ्गलो वातभृयिष्ठदेशे ना तु कपिञ्जले ॥

जाङ्गली विषविद्यायां जाङ्गलं जालिनीफले ।

जाङ्गली शृकशिख्यां स्यात्तरलं चञ्चलेऽपि च ॥

१५ खङ्गे च भास्वरे चापि त्रिलिङ्गमुपदिश्यते ।

हारमध्यमणौ पुंसि यवागुसुरयोः स्त्रियाम् ॥

तण्डुलस्तु विडङ्गे स्याद्धान्यादिनिकरेऽपि च ।

तमालस्तिलके खङ्गे तापिच्छे वरुणद्रुमे ॥

ताम्बूली स्त्री नागवल्यां ताम्बूलं क्रमुके मतम् ।

२० तातलो रुजि पाके च लोहकूटे मनोजवे ॥

१ जाबालो जगलेयङ्गे शैवले, इति मा. । २ बुद्धदे चा, इति मा. ।

३ जागली, इति मा. ।

४ धिङ्ग, इत्यन्यत्र ।

५ स्कारे, इति मा. ।

तुमुलस्तु कलिद्रौ स्यात्तुमुलं रणसङ्कुले ।

तैतिलो गण्डके पुंसि क्लीबं तु करणान्तरे ॥

दुकुलं स्याच्छृणवस्त्रे श्रौमे च धवला गवि ।

वृषश्रेष्ठे^१ पुमान् वाच्यलिङ्गः शुक्ले च सुन्दरे ॥

5 नकुली कुकुटीमांस्योः पशुपाण्डवयोः पुमान् ।

नाकुली कुकुटीकन्दे रास्त्रायां चव्यके स्त्रियाम् ॥

नाभीलं वङ्गणे नार्याः कच्छगर्भाण्डयोरपि ।

निचुलो हिज्जले चापि निचोले च महीरुहे ॥

निर्मलं मलहीने स्यान्निर्माल्ये चाभ्रकेऽपि च ।

10 निष्कलस्तु कलाश्रून्ये निस्तलं वर्तुले चले ॥

निष्कलं नष्टबीजे स्यान्नेपालो देशभिद्यपि ।

मनःशिलायां नैपाली सुवहा नवमाल्यपि^२ ॥

पल्लवं तिलचूर्णे स्यात्तथा मांसे नपुंसकम् ।

ना राक्षसेऽथ पटलं क्लीबं वृन्दे पुनर्न ना^३ ॥

15 छर्दिर्ह्योगपिटके तिलके च नपुंसकम् ।

प्रतलं स्यात्तु पाताले तताङ्गुलिकरे पुमान् ॥

ज्योत्स्नायां तु पटोला स्यात्पटोलं वस्त्रभिद्यपि ।

प्रवालो विद्रुमे वीणादण्डे किसलयेऽपि च ॥

पाञ्चाली पुत्रिकागीत्योः पाण्डवानां च योषिति ।

20 स्त्रियां पुम्भूम्नि निर्दिष्टो नीवृद्धेदेऽथ पांसुलः ॥

१ भेषे, इति मा. ।

२ वनमाल्यपि, इति मा. ।

३ वे, इति मा. ।

पुंश्चले हरखद्वाङ्गे स्त्रियां स्यादसतीभुवोः ।
वाच्यलिङ्गः सरजसि श्वेतरक्ते तु पाटलः ॥
व्रीहिभेदे पाटला स्यात्तरौ पुष्पे तु पाटलम् ।
पाचलो राधनद्रव्येऽप्यनिलानलयोरपि ॥

- 5 पाकलं कुष्ठभैषज्ये पाकलः कुञ्जरज्वरे ।
पाचलं पाचने नाऽग्नौ राधनद्रव्यवातयोः ॥
पाटला पाटलौ स्त्री स्यादस्याः पुष्पे पुनर्न ना ।
आशुधान्ये पुमान् श्वेतरक्तवर्णे तु वाच्यवत् ॥
पातालं स्यान्नागलोके विवरे वडवानले ।
10 पातिली वागुरायां स्यान्नारौपात्रप्रभेदयोः ॥
पित्तलं तैजसद्रव्ये पित्तवत्यपि वाच्यवत् ।
'पित्तला तोयपिप्पल्यां पिच्छलो विजिलेऽन्यवत् ॥
स्त्री पोतिकाशिंशपयोः शान्मलीसिन्धुभेदयोः ।
पिप्पलः स्याच्चलदले भक्तसिञ्चे तु पिप्पलम् ॥
15 तथैव मलिले वस्त्रच्छेदे पुंसि निरंशुके^१ ।
तथा पशुप्रभेदेऽपि कणायां पिप्पली मता ॥
पिञ्जलं तु हरिद्राभे कुशपत्रेऽपि कौट्यते ।
पिङ्गलो नागभेदे स्याद्देश्याभेदे तु पिङ्गला ॥
अपि दिङ्गागयोपायां पिङ्गलेति निगद्यते ।
20 पिञ्जोलेत्यवगदिता पत्रकाहलिका बुधैः^२ ॥

१ पिप्पला, इत्येके ।

२ पिप्पलवृक्षे, इत्यर्थः ।

३ ले, इति विश्वः ।

४ या तु पत्रकाहलिका, इति मा ।

तथा विहगभेदेऽपि पिचुलो जलवायमे ।
 पुङ्गलः सुन्दराकारे तथा स्यादात्मदेहयोः^१ ॥
 पेशलो रुचिरे दक्षे^२ फेनिलोऽरिष्टपादपे ।
 ना फेनिले त्रिषु क्लीबं कोलीमदनयोः फले ॥

5 बहुलः कृष्णपक्षेऽग्नौ शितौ च बहुला गवि ।
 'एलायां नीलिकायां च विहायसि नपुंसकम् ॥

कृत्तिकासु स्त्रियां भूमि मङ्गलो भूमिजे ग्रहे ।
 मङ्गला सितदूर्वोमे कल्याणे तु नपुंसकम् ॥
 सर्वार्थरक्षिणे^३ पुंसि मङ्गलः परिकीर्तितः ।

10 मण्डलः कुकुरे पुंसि बिम्बे च निवहे त्रिषु ॥
 क्लीबं तु परिधौ कोठे^४ देशे द्वादशराजसु ।
 'मञ्जुलं वाच्यवन्मञ्जौ जलरङ्गौ नपुंसकम्'^५ ॥

जलाञ्चले निकुञ्जे च क्लीबं मञ्जूलमौरितम् ।
 मरुला तु नदीभेदे मारुलं तद्भवे त्रिषु ॥

15 महिला फलिनीनार्योर्मोतुलो मदनद्रुमे ।
 मातृभ्रातरि धत्तूरे व्रीहिभेदे च कथ्यते ॥
 माचलो बन्दिचोरे स्यादपि च ग्राहरोगयोः ।
 मुसलः स्यादयोऽग्रे तु पुन्नपुंसकयोरपि ॥

ग्रहगोधातालमूल्योराखुपर्ण्यां च योषिति ।
 20 मृणालं नलदे क्लीबं पुन्नपुंसकयोर्विसे ॥

१ तथा दाढ्येदेहयोरिति मा. ।

२ रुद्धे, इति मा. ।

३ चला, इति मा. । ४ दक्षिणे, इति मा. । ५ कोशे, इति मा. ।

६ मण्ड, इति मा. । ७ तु वामतः, इति मा. ।

मेखला खड्गबन्धे स्याद्रसनाद्रिनितम्बयोः ।

यमलं युगुले प्राहुर्यमली चोटिकादये ॥

रमालः सहकारेश्वोः क्लीबं मिल्हकबोलयोः ।

रामिलो रमणेऽनङ्गे लाङ्गलं पुच्छशेफयोः ॥

5 लाङ्गली तोयपिप्पल्यां क्लीबं तु कुसुमान्तरे ।

गृहदारुविशेषे गोदारणे तृणराजके ॥

लाङ्गली नारिकेलद्रौ^१ रेवतौरमणे पुमान् ।

लोहलः शृङ्खलाधार्येऽव्यक्तवाचिनि च त्रिषु ॥

वनलो गन्धमार्जारे वञ्चकव्याघ्रयोः पुमान् ।

10 वण्टालो युद्धभेदे च नौकायां च खनिचके ॥

वञ्जुलस्तिनिशाशोकवेतसेषु निगद्यते ।

(वातु)लः पुंसि वात्यायां वाच्यवन्मारुतासहे ॥

^२वामिलो दाम्भिके वामे त्रिषु स्याद्वार्दलं पुनः ।

दुर्दिनेऽथ भवत्येलानन्दायामपि वार्दलः ॥

15 विमला शातलायां स्याद्भुवो भेदे च निर्मले ।

विशाला त्विन्द्रवारुण्यामुज्जयिन्यां च कौर्त्यते ॥

^३नृपरशोभिदोः पुंसि पृथुले त्वभिधेयवत् ।

विदुलस्तु पुमानम्बु^४वेतसे वेतसेऽपि च ॥

विपुलः पृथुलेऽगाधे मेरुपश्चिमभूधरे ।

20 विडालः स्यान्नेत्रपिण्डे तथा च वृषदंशके ॥

१ रत्नौ, इति मा. ।

२ वंसा, इति मा. ।

३ व्याम, इति मा. ।

४ मृगपक्षिभिदोरिति मेदिनी ।

५ ख. इति मा. ।

- वृषलो गृञ्जने शूद्रे चन्द्रगुप्ते च वाजिनि ।
 शम्बलं कुलपाथेयमत्सरेषु समीरितम् ॥
 शकलं त्वचि खण्डे स्याद्रागवस्तुनि वल्कले ।
 श्यालुः स्यादजगरे निद्राशीले गजेऽपि च^१ ॥
 5 श्यामलो मेचकेऽस्वच्छे श्रङ्गालुः श्रङ्गया युते ।
 श्रङ्गालुर्दोहदिन्यां स्याच्छार्दूलो व्याघ्ररक्षसोः ॥
 शार्दूलः पशुभेदे च सत्तमे^२ च निगद्यते ।
 शास्मलिर्दोषभिहृक्षभिदोर्नरकतार्क्ष्ययोः ॥
 श्रीफला नीलिकाधाच्योर्मालूरे पुंसि गद्यते ।
 10 शीतलं पुष्पकासीसे शैलजे मलयोद्भवे ॥
 शीतलं स्यादनुष्णेऽपि स्याद्विस्फोटेषु शीतला ।
 भवेदसनपर्ण्यां च शीतलः शिशिरेऽन्यवत् ॥
 शीतलास्या च शैवाले शैलेयेऽपि नपुंसकम् ।
 शृगालो वञ्चके दैत्यभेदे ना^३ डमरे स्त्रियाम् ॥
 15 शृङ्खला^४ पुंस्कटीकाच्चोर्लोहरज्जौ च बन्धने ।
 शौष्कलः शुष्कमांसस्य पणके^५ पिशिताशिनि ॥
 'सरलः पूतिकाष्ठे स्यादुदारावक्रयोरपि ।
 सङ्कुलं वाच्यवद्याप्ते विस्पष्टार्थे वचस्यपि ॥
 सप्तला पाटलागुञ्जानवमालीषु च स्त्रियाम् ।
 20 तथा चर्मकपायां च सिध्मलस्तु किलासिनि ॥

१ च कुक्कुरे, इति मेदिनी ।

२ नग, इति मा. ।

३ लके, इति मा. ।

४ उत्तरस्थितः, इति शेषः ।

५ पुंखली, इति मा. ।

६ रसा, इति मा. ।

वाच्यवन्मत्स्यविकृतौ 'सिध्मला त्वपि योषिति ।

'सन्धिला तु सुरुङ्गायां नदीमदिरयोरपि ॥

सुवेलः प्रणते शान्ते त्रिषु ना पर्व(ते) क्वचित् ।

सुतलोऽट्टालिकाबन्धनागलोकप्रभेदयोः ॥

5 मता शब्दविदां पुंसां सूत्रालि^१गजशृङ्खला ।

हिङ्गुलो वर्णकद्रव्ये ना भ(ण्टा)क्यां तु हिङ्गुली ॥

हेमलः स्यात्स्वर्णकारे ककलामे मिलान्तरे ॥

॥ इति लटतौयम् ॥

॥ अथ लचतुर्थम् ॥

'मुनेर्भेदे त्वपिशलो यथा चाऽऽपिशलिर्मतः ।

अश्रमालाऽश्रसूत्रे स्यादरुन्धत्यामपौष्यते ॥

10 प्रबले स्यादतिबलः स्त्रियामोषधिभिद्यपि ।

अङ्गपालौ परौरभे धात्रीवेदिकयोः स्त्रियाम् ॥

'उदूखलं (गु)ग्गुलौ स्यादुलूखलेऽपि न द्वयोः ।

एकाष्टीलौ बुकपुष्पे वनतिक्तौषधौ स्त्रियाम् ॥

कोलाहले कलकलस्तथा मर्जरसेऽपि च ।

15 मतं कर्मफलं कर्मविपाके कर्मरङ्गके ॥

१ संवि, इति मा. ।

२ संविलो लसु तु, इति मा. ।

३ गंल, इति मा. ।

४ अपिशलि मुनेर्भेदे कथिता पिशलि यथा, इति मा. ।

५ उलू, इति मा. ।

६ धावपि, इति मा. ।

कन्दरालः (लक्ष्म)तरौ ^१गर्दभाण्डेऽपि सम्मतः ।

कमण्डलुस्तु करके ^२पर्कटौपादपेऽपि च ॥

कुजम्भलो निगदितस्तस्करे शब्दवेदिभिः ।

तथा क्रोशध्वनौ क्रोशतालोऽपि गदितो बुधैः ॥

5 कुतूहलं कौतुके स्यात्प्रशस्तेऽपि तु वाच्यवत् ।

खतमालस्तु मेघे स्यादपि धूमे निगद्यते ॥

गन्धफल्गुपि गुन्द्रायां चम्पकस्य च कोरके ।

गण्डशैलो ललाटे स्याच्च्युते स्थूलोपले गिरेः ॥

घनवल्ली निगदिता सौदामिन्यां विशारदैः ।

10 चक्रवालोऽद्रिभेदे^३ स्याच्चक्रवालं तु मण्डले ॥

चतुःशलं सभागेहे प्रवदन्ति मनीषिणः ।

जलाञ्चलं स्वतोवारिनिर्गमे शैवलेऽपि च ॥

जयज्वाली निगदितो दीपे शब्दज्ञशेखरैः ।

त्वक्शाल्मली तु रम्भायां तृणसारा यथा भवेत् ॥

15 दलामलं मरुबके ^४दमनेऽपि नपुंसकम् ।

ध्वनिनाला तु वीणायां वेणुकाहलयोरपि ॥

परिमलो विमर्देऽपि स्यान्मनोहरगन्धवत् ।

(सु)रतोपमर्दविकसद्देहरागादिसौरभे ॥

भवेत्पोटगलश्चापि नले च काशमीनयोः ।

20 भवेद्बहुफलाभिख्या मलयूनिपट्टस्थयोः^५ ॥

१ वा, इति मा. ।

२ कर्कटो, इति मा. ।

३ हि भेदे, इति मा. ।

४ मद, इति मा. ।

५ तत्र नोपपत्तेः पुंसौति बोध्यम् ।

भस्मतूलं ग्रामकूटे पांशुवर्षे हिमेऽपि च ।
भद्रकाली तु 'गन्धोलीकात्यायन्योरपि स्त्रियाम् ॥
भम्भराली मक्षिकायामित्याहुः शब्दकोविदाः ।
महाकालो महादेवे किम्पाके प्रमथान्तरे ॥

5 मदकलो भवेन्मत्तेभम(दा)व्यक्तवाचिनोः ।
महाबला बलायां स्यात्सीमके तु नपुंसकम् ॥
बलोत्कटे वाच्यलिङ्गो, मणिमाला निगद्यते ।
दन्तक्षतान्तरे हारे, महानीलो मणेर्भिदि ॥
तथैव स्याद्भृङ्गराजे कचिन्नागेऽपि गद्यते ।

10 मुक्ताफलं तु कर्पूरे मौक्तिके लवलीफले ॥
कदल्यां स्यान्मृत्युफला महाकालफले पुमान् ।
भवेद्यवफलो वेणौ मांसौकुटजयोरपि ॥
रक्तोपलं गैरिके तु वदन्ति मतिमज्जनाः ।
रजस्वला पुष्पवत्यां 'मौरभे तु रजस्वलः ॥

15 लोकपालो महेन्द्रेऽपि मतो भूमिपतावपि ।
लम्बनाल'स्तु जलजे वनमाली तु शार्ङ्गिणि ॥
वातकेलिः कलालापे पिङ्गदन्तक्षते पुमान् ।
शक्रचापे वातफलं तथैव जलदोपले ॥
भवेद्विचकिलो मल्लीद्रुभेदे मदनेऽपि च ।

20 दृहन्नला गुडाकेशे महापोटगले पुमान् ॥

सदाफलः स्कन्दफले नारिकेलेऽप्युदुम्बरे ।
 यः शिवायतनोत्सृष्टो मतः सन्ध्याबलितृषः ॥
 सिनीवाली तु 'दृष्टेन्दुकलाऽमादुर्गयोः' स्त्रियाम् ।
 अवन्तिसोमे गदितं बुधैः सिद्धजलं त्विति ॥

- 5 अथ सौवर्चलं सर्जशारे च लवणान्तरे ।
 हस्तिमल्लोऽभ्रमातङ्गे शङ्खनागे^१ विनायके ॥
 हरितालं धातुभेदे स्त्री दूर्वाकाशरेखयोः ।
 हलाहलो ब्रह्मसर्पे ज्येष्ठिकायां विषेऽस्त्रियाम्^२ ॥
 हालाहलो विषे कीटे^३ हयलाला हयोरगे ॥
 ॥ इति लचतुर्थम् ॥

॥ अथ लपञ्चमम् ॥

- 10 आसुतौबल इत्याख्या 'कल्पपादपयज्वनोः ।
 भवेदुद्दण्डपालस्तु सर्पमत्स्यप्रभेदयोः ॥
 एककुण्डल इत्याख्या कुबेरबलभद्रयोः ।
 कृषीटपाल इत्युक्तः केनिपातसमुद्रयोः ॥
 स्यात्पाण्डुकम्बलः श्वेतप्रावारग्रावभेदयोः ।
 15 वराहकाली कथिता तुर्यावर्ते तु शाब्दिकैः ॥
 भवेत्सुरतताली^४ तु दूतिकायां शिरःस्रजि ॥
 ॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये लान्तवर्गः ॥

१ न, इति मा. । २ पूर्णिमयोः, इति मा. । ३ नादे, इति मा. ।

४ विषे हालाहलोऽस्त्रियामिति मा. । ५ ज्येष्ठा, इति मा. ।

६ कन्यापालक, इति मेदिनी ।

७ लाली, इति मा. ।

॥ अथ वान्तवर्गः ॥

वं प्रचेतमि जानीयादिवार्थे च तदव्ययम् ।
 १स्वं ज्ञातावात्मधनयोरात्मीये च प्रचक्षते ॥
 गन्धने वं तु सन्ताने पुंसि २वः पवने मतः ।
 वा समुच्चय उद्दिष्टं विकल्पोत्प्रेक्षयोरपि ॥

॥ इति वैक्रमम् ॥

॥ अथ वदितौयम् ॥

- 5 अविः स्वर्ये गिरौ मेघे तथा कम्बलमूपके ।
 ३अश्वः पुञ्जातिभेदे स्यात्तरङ्गे च ४ पुमानयम् ॥
 अध्वा ना पथि संस्थाने मासवस्कन्धकाययोः ।
 उर्ध्वं स्यादुच्छ्रिते तुङ्गे चोपगिष्टादपि स्मृतम् ॥
 एवं च स्यात्प्रकारार्थेऽव्ययं कविरिति ध्वनिः ।
 10 वाल्मीकिकाव्ययोः काव्यकरे स्वरौ १ पुमानथ ॥
 कविः खलीने कथिता कण्वं पापे मुनौ पुमान् ।
 किण्वं पापे सुराबीजे खर्वो २ह्रस्वन्यगर्थयोः ॥
 गर्वोऽभिमाने ग्रावा स्यात्प्रस्तरे च महौधरे ।
 ग्रीवा तु कन्धरायां स्यात्तत्सिरायामपौष्यते ॥

१ सं, इति मा. ।

२ स्थंघ, इति मा.

३ अर्वा तु पक्षिमन्भेदे, इति मा. ।

४ न, इति मा. ।

५ शुरे, इति मा. ।

६ ऋखो च, इति मा. ।

मनोज्ञे चारु गदितं चार्वस्तु कलहंसके ।
चार्वौ^१ तु शोभनाबुध्यो^२ 'ज्योत्स्नाधनदभार्ययोः ॥

छविः शोभारुचो^३र्योषिज्जवो वेगे च तद्वति ।
औण्ड्रपुष्पे जवा योषिज्जीवस्तु स्याद्गुमान्तरे ॥

5 वृहस्पतौ प्राणिनि च जीवं जीवा च जीवने ।
जीवा जीवन्तिकामौर्व्योर्वचा^४सिञ्चितभूमिषु ॥

दवो दावश्च गदितौ वनाग्निवनयोरपि ।
द्वन्द्वं रहस्ये कलहे तथा मिथुनयुग्मयोः ॥

10 द्रवः प्रद्रावरसयोर्न ना नर्मणि विद्रवे ।
दर्वौ स्त्रियां यज्ञपात्रे दावं क्लीबे वने मतम् ॥
दार्वौ दारुहरिद्रायां तथा गोजिह्विकौषधौ ।
दिवं^५ 'स्वर्गे च गगने क्लीबं दूर्वा तृणान्तरे ॥
देवः सुरे नृपे चैव घने देवः प्रकीर्तितः ।
देवमिन्द्रियमाख्यातं क्लीबे देवी पुनः स्त्रियाम् ॥

15 कृताभिषेकयोषायां तेजनीपृक्कयोरपि ।
दैवं भाग्ये च नियतौ देवसम्बन्धवत्यपि ॥
धवो वृक्षान्तरे धूर्ते पत्यावपि निगद्यते ।
धन्वी धनुर्धरेऽपि स्याद्वर्जने ककुभद्रुमे ॥
धन्वा तु मरुदेशे ना क्लीबं चापे स्थलेऽपि च ।
20 ध्रुवः कौले हरौ शम्भौ वसौ योगे वटे मुनौ ॥

१ योषा, इति मा. ।

२ तु वा, इति मा. ।

३ भूयोमौर्वी, इति मा. ।

४ स, इति मा. ।

ध्रुवा मूर्वाशालिपण्यौर्गीतिस्त्रुग्भेदयोरपि ।
 ध्रुवं स्यान्निश्चिते क्लीबं तथा तर्के च शाश्वते ॥
 वदन्यपि विशेषज्ञा नवं त्रिषु चतुष्टये ! ।
 नवो नव्ये स्तुतौ नवी स्त्रीकटीवस्त्रबन्धने ॥

5 मूलद्रव्ये परिपणे स्रवः स्रष्टे स्तुतौ कपौ ।
 शब्दे कारण्डवे भेके कुलके भेलके घने ॥

स्रवं गन्धतृणे प्रोक्तं चण्डालजलकाकयोः ।
 "कैवर्तीमुस्तके चैव हंससारसकादिषु ॥

क्रमनिम्नमहीभागे, पक्वं परिणते तथा ।

10 विनाशाभिमुखे चापि प्रह्वः प्रणतनम्रयोः ॥
 पर्व क्लीबं महे ग्रन्थौ प्रस्तावे लक्षणान्तरे ।
 दर्शप्रतिपदोः सन्धौ विषुवत्प्रभृतिष्वपि ॥
 पार्श्वं स्यादन्तिके कक्षाधरे पर्शुगणेऽपि च ।
 चक्रोपान्ते च पार्श्वं स्यात्प्राध्वं तु प्रणते मतम् ॥

15 तथैव प्राध्वमुदितं दूरवर्त्मनि बन्धने ।
 पूर्वं तु पूर्वजे प्राच्यां प्रथमे श्रुतिभेदके ॥
 पृथ्वी भूमौ महत्यां च त्वक्पद्यां कृष्णजीरके ।
 भवः क्षेमेशसंसारसत्तासम्प्राप्तिजन्मसु ॥

भावः स्वभावेऽभिप्राये चेष्टासत्तात्मजन्मसु ।

20 क्रियालीलापदार्थेषु बुधजन्तुविभूतिषु ॥

१ क्लृप्, इति मा. । २ म्यौ, इति मा. । ३ ग्वे, इति मा. ।

४ स्तुतौ स्रष्टे मुस्तके च कैवर्त्यां च निगद्यते, इति मा. ।

५ प्रागथ, इति मा. ।

रत्यादौ^१ चाथ रेवा स्यान्नद्यां^२ नील्यां स्मरस्त्रियाम् ।

लवो विलासे लेशे च छेदे काले च रामजे^३ ॥

लद्धा करञ्जभेदे स्यात्फले वाद्ये खगान्तरे ।

लघ्वौ ह्रस्वविवक्षायां प्रभेदे स्यन्दनस्य च ॥

5 विश्वं तु भुवने कृत्स्ने विश्वे देवेषु नागरे ।

विश्वाऽप्यतिविषायां स्याद्विश्वो भूम्नि वसौ मतः^४ ॥

बिल्वो ना श्रीफले प्रोक्तः शवः स्यात्प्राणवर्जिते ।

शावं तु स्याच्छवाऽऽशौचे शिवा तु स्यान्मृगान्तरे ॥

शिवं मोक्षे सुखे भद्रे सलिले च शिवो हरे^५ ।

10 वेदे योगान्तरे कीले वालुके गुग्गुलावपि ॥

पुण्डरीकद्रुमे चापि शिवा भ्राटामलोपधौ ।

सत्त्वं द्रव्ये गुणे वित्ते^६ व्यवसायस्वभावयोः ॥

पिशाचादा(वा)त्मभावे बले प्राणेषु जन्तुषु ।

सवो यज्ञे सुसन्धाने समग्रे सर्वमौरितम् ॥

15 सान्त्वं सान्नि च दाक्षिण्ये सुवो होमस्य पात्रके ।

शङ्खकीमूर्वयो^७श्चापि, सेवा स्यात्परिचारणे ॥

हव आज्ञाधराह्वाने^८ कथितः शब्दवेदिभिः ।

हावः प्रोक्तस्तु नाद्याङ्गे ह्रस्वः खर्वे स्वरान्तरे ॥

क्षवः क्षुते पुमानुक्तो राजिकायां क्षवा मता ॥

॥ इति वद्वितीयम् ॥

१ थादौ, इति मा. । २ तु द्यां, इति मा. । ३ ठे, इति मा. ।

४ पुण्डेदवाजिनोः, इति मा. ।

५ हो इति मा. ।

६ वृत्ते, इति मा. । ७ कर्ष्यो, इति मा. ।

८ घाने, इति मा. ।

॥ अथ वटतीयम् ॥

अभावो मरणेऽसत्वेऽप्यधवा विधवास्त्रियाम् ।

अटवी तु वने प्रोक्ता निःशब्दे त्वरवो मतः ॥

अश्रवः श्रोत्ररहितेऽप्याहवो यागयुद्धयोः ।

आर्तवं स्त्रीरजस्युक्तमृतुजे तु मतं त्रिषु ॥

5 आश्रवोऽङ्गीकृतौ क्लेशे नान्यवद्वचनस्थिते ।

आरावश्चारवः शब्देऽप्यास्रवं स्नान ईष्यते ॥

उडवो यादवभिदि महे च क्रतुपावके^१ ।

उत्सवो मह उत्सेक^२ इच्छाप्रसरकोपयोः ॥

कारवौ मधुरादीष्यत्वक्पञ्चीकृष्णजीरयोः ।

10 किरवः स्यात्तु दुःशब्दे कितवो मत्तधूर्तयोः ॥

कनकाह्वयवृक्षे च पेचके कितवो मतः ।

केशवोऽजे च पुन्नागे पुंसि केशवति त्रिषु ॥

कैतवं तु छले^३ द्यूते कैरवः कितवे रिपौ ।

कैरवी चन्द्रिकायां स्यात्कुमुदेऽपि तु कैरवम् ॥

15 कौरवो राजभेदेऽपि तथा काके निगद्यते ।

नभश्चरे च गन्धर्वो रागभेदे तुरङ्गमे ॥

पुंस्कोकिले गायके वा चाऽन्तराभवदेहके ।

गालवो^४ लोभ्रवृक्षे स्यान्मुनिभेदे च कीर्तितः ॥

१ लके, इति मा. ।

२ पौडा, इति मा. ।

३ धूर्ते कैत, इति मा. ।

४ वलो, इति मा. ।

गाण्डीवो गाण्डिवश्चापि कार्मुकेऽर्जुनकार्मुके ।
गाण्डीवगाण्डिवे क्लीवे^१ स्यातामर्जुनधन्वनि ॥

तपस्वी तापसे चानुकम्प्ये त्रिष्वथ^२ योषिति ।
मांसिकाकटुरोहिण्योस्तरस्वी शरवेगिनोः ॥

5 ताण्डवं तृणभेदे स्यान्नाथे च परिकीर्तितम् ।
त्रिदिवं तु सुखे स्वर्गे स्वर्गद्यां त्रिदिवा मता ॥

द्विजिह्वस्तु^३ खले सर्पे दीदिविर्धिषणान्नयोः ।
दानवस्तु दनोः पुत्रे काष्ठीये दारवं मतम् ॥

वृक्षजे द्रुभवं प्राहुर्धनुजे धैनवं मतम् ।

10 निष्पावस्तु^४ श्रृर्षवायौ राजमाषे कडङ्गरे ॥

निष्पावः^५ शिम्बिकायां स्यान्निर्विकल्पेऽन्यलिङ्गकः ।

निह्वो निह्वतौ प्रोक्त(श्चा)विश्वामापलापयोः ॥

प्रभवो जन्महेतौ स्यात्प्रभावे वत्सरेऽपि च ।

आद्योपलब्धये स्थानेऽपाम्मूले^६ मुनिभिद्यपि ॥

15 प्रसवः पुष्पफलयोरपत्ये गर्भमोचने ।

उत्पादे च प्रसेवस्तु वीणाङ्गस्यूतयोर्मतः^७ ॥

प्रभावस्तेजसि प्रोक्तः शक्तौ चापि पराक्रमे ।

पल्लवो विटपे खड्गे विस्तरेऽपि चले^८ मतः ॥

१ गाञ्जौवगाञ्जिवे चापि, इति मा. ।

३ ह्वा तु, इति मा. ।

५ वो पि च निष्पावे, इति मा. ।

७ दृप्तौ, इति मा. ।

२ त्रिष्वथ, इति मा. ।

४ रवी, इति मा. ।

६ मुले, इति मा. ।

८ प्यचले, इति मा. ।

शृङ्गारेऽलक्तरागेऽपि तथा किसलयेऽपि च ।
पञ्चत्वं चापि पञ्चानां भावे प्राणान्त्ययेऽपि च ॥
पार्थिवो नृपतौ भूमिविकारे पार्थिवं त्रिषु ।
पार्थिवी पार्थिवा चापि पृथिव्यां तु मता स्त्रियाम् ॥

5 पार्थिवी स्यात्तुगायां च पुङ्गवो भेषजे' मतः ।
बलीवर्दे च श्रेष्ठेऽपि फेरवो जम्बुकेऽस्रपे ॥

बल्लवः स्तूपकारे स्याद्धौमसेने च गोदुहि ।
बान्धवो बन्धुसुहृदोर्भागवो गजधन्विनोः ॥

शुके परशुरामे च भार्गवी पार्वतीश्रियोः ।
10 दूर्वायां चापि कथिता भैरवः शङ्करे मतः ॥
भैरवी तु स्त्रियां देव्यां भौषणे वाचलिङ्गकः ।
माधवोऽजे मधौ राधे वासवे ना स्त्रियां मिधौ ॥

माधवी मद्यभेदेऽपि तथा यादवयोषिति ।
कुट्टिन्यामपि वामन्त्यां माधवी मधुशर्करा ॥

15 मालवो देशभेदे स्यान्मानवो नरि कौर्तितः ।
मानवश्च मनोर्वशे भृङ्गराजे तु मार्कवः ॥
मार्त्तवं ! मृद्विकारे स्यान्मृदूत्वे मार्दवं स्मृतम् ।
मेधावी ना शुके ब्राह्म्यां स्त्रियां मेधान्विते त्रिषु ॥

यादवो राजभेदे स्याद्राजौवं नलिने मतम् ।
20 राजीवो हरिणे मीने राघवो रघुवंशजे ॥

१ पिण्डवोर्न रसे, इति मा. ।

२ बन्दन्दि प्राब्दिकर्जनः, इति मा. ।

३ सरे, इति मा. ।

४ यादवे, इति परे ।

५ च सुवासिन्यां, इति मा. ।

महामीने च गदितो रौरवो नरकान्तरे ।
 वाडवो ब्राह्मणेऽपि स्याद्वाडवा द्विजयोषिति ॥
 अश्वायां कुम्भदास्यां च मतो राजान्तरेऽपि ना ।
 वाडवं करणे स्त्रीणां घोटकौघे नपुंसकम् ॥

5 पाताले चाथ पुंसि स्याद्वाडवो वडवानले ।
 वासवः स्यान्महेन्द्रेऽपि विष्ववस्तु विपर्यये ॥
 विभवो धननिर्वृत्त्योर्विद्रवो विद्रुतौ धियि ।
 विभावः स्यात्परिचये रण्डायां विधवा मता ॥

10 शात्रवं भावसंहत्योः शत्रूणां शात्रवो द्विपि ।
 शाम्भवस्तु भवेच्छैवेऽप्युमायां शाम्भवौ मता ॥
 श्रीभवो मदने प्रोक्तः श्रीधवो गरुडध्वजे ।
 सम्भवः कथितो हेतावुत्पत्तौ मेलकेऽपि च ॥
 आधारानतिरिक्तत्वेऽप्याधेयस्य निगद्यते ।
 संरवः कथितः शब्दे स्वभावः प्रकृतौ स्मृतः ॥

15 सुग्रीवः स्यात्कृष्णहये तथैव स्रवणेश्वरे ।
 सुग्रीवः शोभनग्रीवे सुमवः प्रसवे शुभे ॥
 सुपवौ कारवेस्ते स्यात्कृष्णजौरकजीरयोः ।
 सुधन्वा प्रौढधानुष्के तथा स्याद्विश्वकर्मणि ॥
 विष्णौ नृपविशेषे च सुपर्वा तु शरे मतः ।
 20 त्वक्क्षारेऽपि सुपर्वा स्यात्पर्वधूमसुरेष्वपि ॥
 सैन्धवं माणिमन्येऽपि सिन्धुदेशोद्भवाश्वयोः ॥

॥ इति वृत्तीयम् ॥

॥ अथ वचतुर्थम् ॥

अपह्नवोऽपलापे स्यात्स्नेहे चापह्नवो मतः ।

अनुभावः प्रभावे स्यान्निश्चये भावस्तूचने ॥

भवेदभिपवः स्नाने मद्यसन्धानयज्ञयोः ।

आदीनवः पुमान्दोषे परिक्लेशदुरन्तयोः ॥

5 शिवधन्वन्थाजगवं शाक्र उच्चैःश्रवा हये ।

उपस्रवः संहिकेये विस्रवोत्पातयोरपि ॥

किष्कुपर्वा पुमानिष्टौ वेणौ घोटगलेऽपि च ।

कुशीलवस्तु वाल्मीकौ नटयाचकयोरपि ॥

जलबिल्वः^१ कर्कटे स्यात्पञ्चाङ्गे जलचत्वरे ।

10 जायाजीवी तु पुंसि स्यान्नटे च बकपक्षिणि ॥

जीवञ्जीवो वृश्नभेदे तथा पक्षिण्यपि क्वचित् ।

स्यात्तिक्तपर्वा चानन्ता^२ गुडूचीयष्टिषु स्त्रियाम् ॥

ज्वालामुखौ शृगालौ या दौमजिह्वाति सा मता ।

धामार्गवस्त्वपामार्गे^३ घोषके^४ च निगद्यते ॥

15 प्रतिश्रवोऽङ्गैकारे स्यात्परिभावस्तिरस्कृतौ ।

पराभवस्तिरस्कारे विनाशे चापि कथ्यते ॥

पारिस्रवः स्याच्चपले व्याकुले च परिश्रुतः ।

पारशवस्तु शस्त्रे^५ स्याद्विजाच्छूद्रासुते^६ तथा ॥

१ जीवः, इति मा. ।

२ तिक्तपर्वाङ्गैलमोचि, इति मा. ।

३ टके, इति मा. ।

४ शस्त्रे, इति मा. ।

५ श्वडासुते, इति मा. ।

परस्त्रीतनये चापि तथा पारश्वो^१ मतः ।
 पारङ्गते पारदृश्वा कथितस्तत्त्ववेदिभिः ॥
 पितृदेवो यमे प्रोक्तः पिण्डजीवी तु दुर्दिजे ।
 पुटग्रीवो निगदितो गर्गरीताम्रकुम्भयोः ॥

5 पुष्पधन्वा रतिपतौ पृषदश्वः समीरणे ।
 बलदेवो बले वायौ चायमाणौषधौ स्त्रियाम् ॥
 महादेवः पञ्चमुखे महादेवी तु तत्स्त्रियाम् ।
 रन्तिदेवो भूपभेदे तथैव गरुडध्वजे ॥

10 रोहिताश्वश्चित्रभानौ^२ हरिश्चन्द्रनृपात्मजे ।
 वीरुद्देवः स्मृतस्त्विन्दाविन्द्रे दृढश्रवा मतः ॥
 हरिश्चन्द्रो भूपभेदेऽप्यथ शीतशिवं पुनः ।
 शैलेये माणिमन्ये चाप्यथ शीतशिवं^३ विदुः ॥
 सैन्धवे चाश्मपुष्पे च मश्यां^४ शीतशिवो मतः ।
 सहदेवा बलादण्डोत्पलयोः शारिवौषधौ ॥

15 सहदेवी तु सर्पाक्ष्यां सहदेवस्तु पाण्डवे ॥

॥ इति वचतुर्यम् ॥

॥ अथ वपञ्चमम् ॥

मता शब्दविभागज्ञैः कावेर्यामर्धजाह्नवी ।
 आशितम्भवमन्नाद्ये तृप्तावप्यशितम्भवः ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये वान्तवर्गः ॥

१ सवो, इति मा. ।

२ भेदे, इति मा. ।

३ भवमिति मा. ।

४ शतपुष्पायां शम्यां, इति मा. ।

॥ अथ शान्तवर्गः ॥

अंशुः सूत्रादिसूत्रांशे किरणे च दिवाकरे ।
अंशस्तु स्यादेकदेशे भुक्तावाशे निगद्यते ॥
आशा दिशि च तृष्णायामाशुः स्याद्वीहिशीघ्रयोः^१ ।
ईशः स्वामिनि रुद्रे च स्याद्रीशा हलदण्डके ॥

5 काशस्तृणे रोगभेदे काशी वाराणसीपुरे^२ ।
कौशो दिग्म्बरे प्रोक्तो वानरेऽपि निगद्यते ॥
कुशो रामसुते द्वीपे पापिष्ठे योक्तृमत्तयोः^३ ।
कुशो दर्भे कुशी फाले कुशा वल्यां कुशं जले ॥

केशस्तु वरुणे चापि कुन्तले वालकेऽपि च ।
10 क्लेशः^४ कोपेऽपि दुःखेऽपि व्यवसायेऽपि गद्यते ॥
केशी केशवति प्रोक्तश्चोरपुष्पां^५ च दानवे ।
कोशः स्यादर्थसङ्घाते^६ जातिकोशे च कुड्मले ॥
पात्रे दिव्येऽपि गदितस्तथा खड्गपिधानके ।
कोशस्त्वाकोशकरणे भूमानेऽपि प्रचक्षते ॥

15 अस्थूले तु क्लेशः प्रोक्तः खशः स्यान्नौष्टदन्तरे ।
दर्शस्तु दर्शने सिन्धौ तथा सूर्येन्दुसङ्गमे ॥
पक्षान्ते वैदिकविधावपि दर्श उदीरितः ।
दंशः कौटविशेषे च वर्मदंशनयोरपि ॥

१ व्रीहिभिष्ठीघ्नयोरपि, इति मा. .

२ एरि, इति मा. ।

३ मन्त्रयोः, इति मा. ।

४ कोष्ठे, इति मा. ।

५ केशकेशवति प्रोक्तश्चोरपुष्पां, इति मा. । ६ मन्धाने, इति मा. ।

दशाऽवस्थादीपवर्त्योर्वस्वप्रान्ते^१ च गद्यते ।

नाशः पलायने मृत्यौ पाशः पक्ष्यादिबन्धने ॥

कर्णान्ते शोभनार्थः स्यात्कचान्ते निकरार्थकः ।

छात्राद्यन्ते च निन्दार्थो मृगादौ पशुरीर्यते ॥

5 पशुः स्यादायुधभिदि पेशौ मांस्यसिकोशयोः ।

पलपिण्ड्यां मण्डभेदे सुपक्वकणि(के)ऽपि च ॥

मेषादिपुञ्जयो राशिर्वंशो वेणौ कुलेऽपि च ।

वर्गे^२ पृष्ठास्थिवयवे वशा नार्यां निगद्यते ॥

वन्ध्यगव्यां दुहितरि हस्तिन्यामपि कौर्त्तिता ।

10 वशो जनस्पृहायां चिघायत्तत्वप्रभुत्वयोः^३ ॥

वेशो वेश्यागृहे प्रोक्तो वेशोऽपि गृहमात्रके ।

नेपथ्ये च शशो वीले^४ रोध्रे नृपशुभेदयोः ॥

शशो मृगविशेषेऽपि माशस्त्वाशावति त्रिषु ।

स्पर्शो वर्गाक्षरे दाने स्पर्शने स्पर्शके रुजि ॥

15 स्पर्शः स्यात्सम्परायेऽपि प्रणिधावपि पुंस्ययम् ।

स्पशश्चारे निगदितः स्वेशश्च धनदे मतः ॥

॥ इति शब्दतृतीयम् ॥

॥ अथ शब्दतृतीयम् ॥

आदर्शो दर्पणे टीकाप्रतिपुस्तकयोरपि ।

उड्डीशः स्यात्तु चण्डीशे देवताशास्त्रभेदयोः ॥

१ भूमि, इति शेषः ।

२ पृष्ठ्याव, इति मा. ।

३ कौबमिति शेषः ।

४ शरावाले, इति मा. ।

उपांशुः स्वरभेदे स्यादुपांशु 'विजनेऽव्ययम् ।

कपिश तु नदीभेदे कपिले सिल्हकेऽपि च ॥

कपौश इति सुग्रीवे कर्कशो निर्दये दृढे ।

कर्कशः क्रूरपुरुषे क्षपाणेऽपि निगद्यते ॥

5 इक्षौ माहसिके कामे मर्दकम्पिलयोरपि ।

कौनाशस्तु यमे शूद्रे कर्पकोपांशुघातिनोः ॥

कुलिशो न स्त्रियां प्रोक्तो दम्भोलौ ना भूपान्तरे ।

गणेशः स्याद्विघ्नराजे गिरौशो गिरिशो मृडे ॥

गिरौशः स्याद्विघ्नराजे गिरौशो वाक्पतावपि ।

10 ग्रहेशः स्यात्सवितरि ग्रहेशो ग्रहपेऽपि च ॥

गोपेशो नन्दगोपाले गोपौशः सम्भृष्टपायोः ।

तुङ्गौशस्तु पुमान् गौरौकान्तं च हिमदौधितौ ॥

दुःस्पर्शस्तु खरस्पर्शे कण्टकार्यां यवामके ।

निस्त्रिंशो निर्दये खड्गे निर्वेशो मूर्च्छनेऽपि च ॥

15 भोगे च वेतने चापि, निवेशस्तु निगद्यते ।

शिविराद्वाहयोश्चापि विन्यासेऽपि तथा मतः ॥

निदेश उपकण्ठे स्याच्छामने परिभाषणे ।

नौकाशो निश्चये तुल्ये प्रकाशः स्फुटहास्ययोः ॥

उद्योते च प्रमिडे च प्रदेशो देशमात्रके ।

20 भित्तौ मानविशेषे च पलाशः किंशुकेऽस्रपे ॥

१ व्य, इति मा. ।

२ पिप्पलयोरपि, इति मा. ।

३ चवा, इति मा. ।

४ मूर्च्छित, इति मा. ।

५ सन्देहने, इति मा. ।

शयां च हरिते पत्रे पिङ्गाशं जात्यकाञ्चने ।
पिङ्गाशी नीलिकायां स्यान्मत्स्यपक्षीशयोरपि' ॥

बालिशस्तु शिशौ मूर्खे भूकेशः शैवले वटे ।
(अ)वल्लुजे तु भूकेशी लोमशो लोमवत्यपि ॥

5 मेघे मुनिविशेषे च शूकशिम्ब्यां च लोमशा ।
काकजङ्घामृगाल्येलामहामेदास्वपीरिता ॥

काशीसे^१ शाकिनीभेदे विवशस्त्ववशात्मनि ।
स्यादरिष्टाद्दृष्टधियि^२ विकाशो विजनेऽन्तिके ॥

व्यक्तौ प्रकाशे सदृशं ^३समे चैवोचितेऽपि च ।

10 संवेशस्तु मतः स्वापे तथा स्त्रीरतबन्धने ॥
सुखाशो राजतिनिशे^४ शोभनाशप्रचेतसोः ।
स्नेहार्थिनि स्यात्स्नेहाशो दीपेऽपि च निगद्यते ॥

सुधांशुः स्यात्क्षपानाथे शुद्धांशेऽपि निगद्यते ।
हताशो निर्दये चाशारहिते निष्कृपे खले ॥

॥ इति शब्दतृतीयम् ॥

॥ अथ शब्दचतुर्थम् ॥

15 अपदेशः^५ स्मृतो लक्ष्ये निमित्तव्याजयोरपि ।
अपभ्रंशोऽपशब्दे स्याद्वाषाभेदावपातयोः ॥

१ मत्स्यपक्षीशयोरपि, इति मा. ।

३ रिष्टदृष्टधियोश्चापि, इति मा. ।

५ राजतिनिशोः, इति मा. ।

२ सिमे, इति मा. ।

४ तथैवोप, इति मा. ।

६ भ्रंशः, इति मा. ।

आश्रयाशो हुतवहे भवेदाश्रयनाशिनि ।
 उपस्पर्शः स्पर्शमात्रं स्नानाचमनयोरपि ॥
 उपदंशो विदंशे च मेद्वरोगेऽपि वर्तते ।
 कर्णिवंशो भवेन्मञ्च इत्याहुः शब्दवेदिनः ॥

5 खण्डपर्शुः^१ पर्शुरामे शङ्करे चूर्णलेपिनि^२ ।
 खण्डामलकभैषज्ये मिहिकातनयेऽपि च ॥

‘कवारवच्छैवले स्याज्जलकेश इति स्थितिः ।
 जीवितेशः आह्वदेवे तथा स्याज्जीवितप्रदे ॥

नागपाशः स्त्रीकरणे तथैव वरुणायुधे ।

10 पञ्चदशौ त्वमापूर्णमास्योः सङ्ख्यायुते^३ऽपि च ॥

प्रतिष्कशस्तु रोगे स्याद्वार्त्ताहरमहाययोः ।

परिवेशो वेष्टनेऽपि परिधावपि कीर्तितः ॥

पादपाशौ^४ खड्गकायां^५ शृङ्खलाकटकेऽपि च ।

पुरोडाशो हविर्भेदे^६ चमस्यां पिष्टकस्य च ॥

15 मातृवंशः सभामध्ये मातामहकुलेऽपि च ।

॥ इति शपञ्चमम् ॥

॥ अथ शपञ्चमम् ॥

सेनानिवेशः शिबिरे ।

इति शब्दरत्नसमन्वये राजाकोशापरपद्यांये शान्तवर्गः ॥

१ रोमे, इति मा. । २ झपशुः, इति मा. । ३ केपिनि, इति मा. ।

४ कवाल, इति मा. । ५ न्तरे, इति मा. । ६ पदयाशौ, इति मा. ।

७ खण्डतायां इति मा. ।

८ वम, इति मा. ।

शयां च हरिते पत्रे पिङ्गाशं जात्यकाञ्चने ।
पिङ्गाशी नीलिकायां स्यान्मत्स्यपल्लीशयोरपि' ॥

बालिशस्तु शिशौ मूर्खे भूकेशः शैवले वटे ।
(अ)वल्लुजे तु भूकेशी लोमशो लोमवत्यपि ॥

5 मेघे मुनिविशेषे च श्रुकशिख्यां च लोमशा ।
काकजङ्घाशृगाल्येलामहामेदास्वपीरिता ॥

काशीसे^१ शाकिनीभेदे विवशस्त्ववशात्मनि ।
स्यादरिष्टाद्दुष्टधियि^२ विकाशो विजनेऽन्तिके ॥

व्यक्तौ प्रकाशे सदृशं ^३समे चैवोचितेऽपि च ।

10 संवेशस्तु मतः स्वापे तथा स्त्रीरतबन्धने ॥

सुखाशो राजतिनिशे^४ शोभनाशप्रचेतसोः ।
स्नेहार्थिनि स्यात्स्नेहाशो दीपेऽपि च निगद्यते ॥

सुधांशुः स्यात्क्षपानाथे शुद्धांशेऽपि निगद्यते ।
हताशो निर्दये चाशारहिते निष्कृपे खले ॥

॥ इति शततौयम् ॥

॥ अथ शततुर्थम् ॥

15 अपदेशः^५ स्मृतो लक्ष्ये निमित्तव्याजयोरपि ।
अपभ्रंशोऽपशब्दे स्याद्वाषाभेदावपातयोः ॥

१ मत्स्यपल्लीशयोरपि, इति मा. ।

२ रिष्टद्विष्टधियोऽपि, इति मा. ।

५ राजतिनिशोः, इति मा. ।

२ सिमे, इति मा. ।

४ तथैवोप, इति मा. ।

६ भ्रंशः, इति मा. ।

आश्रयाशो हुतवहे भवेदाश्रयनाशिनि ।
 उपस्पर्शः स्पर्शमात्रं स्नानाचमनयोरपि ॥
 उपदंशो विदंशे च मेढ्ररोगेऽपि वर्तते ।
 कर्णिवंशो भवेन्मञ्च इत्याहुः शब्दवेदिनः ॥

5 खण्डपर्शुः^१ पर्शुरामे शङ्करे चूर्णलेपिनि^२ ।
 खण्डामलकभैषज्ये मिहिकातनयेऽपि च ॥

“कवारवच्छैवले स्याज्जलकेश इति स्थितिः ।
 जीवितेशः आह्वदेवे तथा स्याज्जीवितप्रदे ॥

नागपाशः स्त्रीकरणे तथैव वरुणायुधे ।

10 पञ्चदशौ त्वमापूर्णमास्योः सङ्ख्यायुते^३ऽपि च ॥

प्रतिष्कशस्तु रोगे स्याद्वाक्ताहरमहाययोः ।

परिवेशो वेष्टनेऽपि परिधावपि कीर्तितः ॥

पादपाशौ^४ खड्गकायां^५ शृङ्खलाकटकेऽपि च ।

पुरोडाशो हविर्भेदे^६ चमस्यां पिष्टकस्य च ॥

15 मातृवंशः सभामध्ये मातामहकुलेऽपि च ।

॥ इति शपञ्चमम् ॥

॥ अथ शपञ्चमम् ॥

सेनानिवेशः शिबिरे ।

इति शब्दरत्नसमन्वये राजाकोशापरपर्याये शान्तवर्गः ॥

१ रोमे, इति मा. । २ झपशुः, इति मा. । ३ केपिनि, इति मा. ।

४ कवाल, इति मा. । ५ न्तरे, इति मा. । ६ पदयाशौ, इति मा. ।

७ खण्डतायां इति मा. ।

८ वम, इति मा. ।

॥ अथ षान्तवर्गः ॥

॥ अथ षद्वितीयम् ॥

- अर्घो रोगविशेषे स्यादार्घः स्यादृषिसम्भवे ।
 उषा स्याद्वाणकन्यायां रात्रावपि तथा मता ॥
 उषस्तु रात्रिशेषे स्यात्तथा कामिनौगुगुलौ ।
 ऋषिर्वेदे वसिष्ठादौ दौधितौ च पुमानयम् ॥
- 5 ऋक्षः पर्वतभेदे स्याद्भल्लूके शोणकेऽपि च ।
 कृतवेधे^१ त्वन्यलिङ्गो नक्षत्रे पुन्नपुंसकम् ॥
 कर्षस्तु मानभेदे स्यात्कर्षणेऽपि प्रकौर्तितः ।
 कर्षूः स्मृतः करौषाग्नौ तथा ^२कुल्येष्टिखातयोः ॥
 कोषः खड्गपिधाने स्याद्विद्ये पात्रे^३ च कुड्मले ।
 10 जातिकोशेऽर्थसङ्घाते^४ पेश्यां शब्दादिसङ्गहे ॥
 घोषस्त्वाभौरपल्ल्यां स्यात्कांस्ये चाम्बुदनिस्वने ।
 गोपालध्वनिघोषे च घोषा मधुरिकौषधौ ॥
 भूषा नागबलायां स्यात्तापमत्स्याटवौषु ना ।
 पिपासालिप्सयोस्तर्षस्तुपो धान्यत्वगक्षयोः ॥
- 15 तृषा लिप्सातृष्णयोश्च दोषा रात्रौ मता स्त्रियाम् ।
 दोषः करे च पापेऽपि प्रैषः क्लेशे च मर्दने ॥
 उन्मादे प्रेषणे चापि पौषो मासान्तरे मतः ।
 मार्घः शाकविशेषेऽपि सतां मारिषवन्मतः ॥

१ घे, इति मा. ।

२ यात्रे, इति मा. ।

३ कुल्योल्य, इति मा. ।

४ ह्याने, इति मा. ।

मापो ब्रीह्यन्तरे मूर्खे मानत्वभेददोषयोः ।
मिषं व्याजे स्पर्धने' च मेपो राश्यन्तरे पशौ ॥
वर्षोऽस्त्री भारतादौ च जम्बूद्विपाब्दवृष्टिषु ।
प्रावृत्काले स्त्रियां भृम्नि विषं श्लेडे जलेऽपि च ॥

- 5 विषा त्वौषधभेदे स्याद्वपो राश्यन्तरे मतः ।
धर्मे च गोपतौ शुक्रे शुक्रले वामके वरे ॥
मृषके मैथुनेऽपि स्यात्कपिकच्छां वृषा स्मृता^१ ।
शृङ्गां वृषा निगदिता यतीनामामने वृषौ ॥
शुषिः शोषे बिले स्त्री स्याच्छेषः सङ्कर्षणेऽपि च ।
10 वधेऽनन्ते चोपयुक्तेतरनिर्मात्यवस्तुनि ॥
शोषो यश्मणि शुष्कत्वे हर्षस्तोषे हृषिस्तथा ।
हेषाऽश्वशब्दे गदिता शब्दमात्रेऽपि कुचचित् ॥

॥ इति षड्वितीयम् ॥

॥ अथ षट्त्वित्यम् ॥

- अभीषुः प्रगहे रश्मावाकर्षो द्यूत इन्द्रिये ।
आकर्षः शारिफलके कोदण्डाभ्यामवस्तुनि ॥
15 आमिषं भोग्यवस्तुन्यप्युष्णीषं लक्षणान्तरे ।
शिरोवेष्टे किरीटे चाप्युत्प्रेक्षाऽनवधानके ॥

१ शर्धने, इति मा. ।

२ कपिकच्छां वृषा प्रोक्ता मृषके मैथुनेऽपि च ; इति मा. ।

कल्मषं^१ किल्बिषे क्लीबं पुंसि स्यान्नरकान्तरे ।
 कल्माषं^२ करणे चापि कल्माषो राक्षसान्तरे ॥
 कल्माषस्तु भवेत्कृष्णे कल्माषः कृष्णपाण्डरे ।
 कल्मापस्तु मुनौ कापि कारूपो नौष्टदन्तरे ॥

5 कलुषं त्वाविले पापे किल्बिषं^३ पापरोगयोः ।
 कुल्माषमपराधे स्यात्काञ्चिके यावके पुमान् ॥

गण्डूषो मुखपूर्तौ स्यात्करिहस्ताङ्गुलावपि ।
 गण्डूषः प्रसृतिमिते^४ जिगीषुर्जेतुमिच्छुके ॥
 जिगीषुरपि च प्रोक्तो व्यवसायप्रकर्षयोः ।

10 ^५तारीषी त्विन्द्रकन्यायां ना ^६स्वर्गेऽम्बुधिकाञ्चने ॥

नहुषो नागभेदे स्यात्सोमवंशोद्भवे नृपे ।
 निकषः ^७शाणफलके निकषा यातुमातरि ॥
 निमेषो निमिषश्चापि कालभेदेऽग्निमीलने ।
 परुषं निष्ठुरोक्तौ स्याद्रुक्षे चापि च ^८कर्बुरे ॥

15 परूषं कुफले प्रोक्तं परुषं परुषस्तथा ।
 प्रदोषः कालभेदे स्यात्प्रदोषो दोष इत्यपि ॥

प्रत्यूषोऽहर्मखे चाथ वसावपि निगद्यते ।
 पौयूषममृते सप्तदिनावधिपयस्यपि ॥

पुरुषो नरि साङ्ख्ये प्रोक्तः पुन्नागपादपे ।

20 पौरुषं पुरुषस्योक्तं भावे कर्मणि तेजसि ॥

१ क्षालमिति मा. । २ काक्षालमिति मा. । ३ लं, इति मा. ।

४ प्रसृतौ चोन्मिते चापि, इति मा. ।

५ तवी, इति मा. ।

६ सर्गे बुद्धि, इति मा. । ७ शाल, इति मा. ।

८ ध्वर्बु, इति मा. ।

ऊर्ध्वविस्तृतदोःपाणि'नृमाने चाभिधेयवत् ।

कृताभिषेकासैरिभ्योर्महिषी चौषधीभिदि ॥

मनीषा धिषणायां स्यान्मनीषी गौष्पतौ बुधे ।

मारिषः शाकभेदे स्यान्मारिषा दक्षमातरि ॥

5 नाद्योक्तौ मारिषश्चार्थे^१ तथैव कनकेऽम्बुधौ ! ।

रौहिपं तृणभेदे स्यात्पुमांस्तु हरिणान्तरे ॥

विश्लेषो विधुरेऽयोगे शुश्रूषा स्यादुपासने ।

कथने श्रोतुमिच्छायां सेमुषी तु मता मतौ ॥

शैलूपोऽपि नटे बिल्वे संहर्षस्तु प्रभञ्जने^२ ।

10 ^३सङ्घर्षस्तु मतो घृष्टौ स्पर्द्यामपि कौर्तितः ॥

॥ इति षष्ठतीयम् ॥

॥ अथ षचतुर्थम् ॥

अनिमेषः सुरे मत्स्येऽप्यनुकर्षोऽनुकर्षणे ।

तथैव च रथस्याधःस्थितदारुणि चेष्ट्यते ॥

अनुतर्षः सुरापानपात्रे तृष्णाभिलाषयोः ।

अलम्बुषः प्रहस्ते^४ च छर्दने राश्रसान्तरे ॥

15 अलम्बुषा तु मुण्डौर्यां सुकुमारौगणान्तरे ।

अम्बरौषं रणे आध्रे^५ क्लीबं पुंसि नृपान्तरे ॥

१ दोषणि, इति मा. ।

२ र्थे, इति मा. ।

३ हर्षोच्चातुमाहते, इति मा. ।

४ संहर्षी, इति मा. ।

५ शस्ते, इति मा. ।

६ भष्टे, इति मा. ।

तथा नरकभेदेऽपि किशोरे च (र)वावपि ।
 आम्नातकेऽनुतापे^१ चाप्यम्बरीष उदौरितः ॥
 अम्बरीषो वह्निभेदेऽप्याम्बरीषोऽपि गद्यते ।
 उक्तः किम्पुरुषो लोकभेदकिन्नरयोः पुमान्^२ ॥

5 दशकर्षौ^३ तु दीपे स्याद्धान्तोन्मेषस्तमोमणौ ।
 नन्दिघोषोऽर्जुनरथे घोषे बन्दिजनस्य च ॥

परिवेषस्तु परिधौ तथैव परिवेषणे ।
 परिधोषो निनादे स्यादवाच्ये जलदध्वनौ ॥

10 पलङ्कषा गोक्षुरे स्याद्रास्त्रागुग्गुलकिंशुके ।
 मुण्डरीरौलाक्षयोश्चापि राक्षसेऽपि पलङ्कषः ॥
 महाघोषा तु कर्कशां शृङ्गां हृद्रातिघोषयोः ।
 मञ्जूघोषाऽप्सरोभेदे वीणापरभृतोरपि ॥
 मार्गशीर्षो मतो मामे^४ मृगशीर्षं तु भे मतम् ।
 वातरूपस्तु वातूलोत्कोचयोः शक्रधन्वि ॥

15 समाकर्षौ तु निर्हारिगुणे प्राहुर्मनीषिणः ।
 सर्ववेषौ नटे प्रोक्तः पुंसि शब्दविशारदैः ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये षान्तवर्गः ॥

॥ अथ मानववर्गः ॥

॥ अथ सद्वितीयम् ॥

असिः खड्गे मतः पुंसि स्कन्धे त्वंस उदीरितः ।
असुः प्राणे धनु(ष्या)सः कंसो दैत्यभिदि स्मृतः ॥
कंसोऽस्त्री तैजसद्रव्ये कांस्ये मानेऽसुरे' तु ना ।
कामस्तु शवथावुक्तः का(स्त्र)र्विकलवाच्यपि ॥

5 कास्त्रः शक्त्यायुधे' प्रोक्ता खमो देशान्तरे मतः ।
ग्रामस्तु कवले ख्यातो गुत्सः स्याद्वन्धिपर्णके ॥
तथैव स्तवके स्तम्बे हारभेदे' निगद्यते ।
दासः शूद्रे दानपात्रे मृत्यधौवरयोरपि ॥

नामा घ्राणाधिकरणे तथा द्वारोर्ध्वदारुणि ।
10 प्रस्तरश्चाजनन्योश्च 'कन्दलीवौरुधोः स्त्रियाम् ॥
भासः पश्विविशेषे स्यान्भासः पश्वद्वयोर्मतः ।
मांसं स्यादामिधे क्लीबं कङ्कालीजटयोः स्त्रियाम् ॥
मांसौ तु मधुरामांस्योः 'शतपुष्पाजमोदयोः ।
मिमिस्तु शतपुष्पायां मृत्सा काङ्क्षां च मृद्यपि ॥

15 यासो यवासि यासं तु यासपुष्पे निगद्यते ।
रसो गन्धरसे स्वादे तिक्तादौ 'विषरागयोः ॥
शृङ्गारादौ' द्रवे वीर्ये देहधात्वम्बुपारदे ।
रसा तु शल्लकौ(पाठा)रसनाभूमिकङ्गुषु' ॥

१ खरे, इति मा. ।

२ कधे, इति मा. ।

३ दि, इति मा. ।

४ कद, इति मा. ।

५ शतपुत्रा, इति मा. ।

६ रस, इति मा. ।

७ द्रौ, इति मा. ।

८ गञि गणिक कङ्गुषु, इति मा. ।

रासः कोलाहले ध्वाने भाषाशृङ्खलकेऽपि च ।
 क्रीडाभेदे च गोपानां लासो लास्ये निगद्यते ॥
 वत्सस्तरुणकपुत्रादौ वर्षे क्लीबं तथोरसि ।
 वसुर्ना देवभेदाग्निमयूखेषु धनाधिपे ॥

- 5 शुके राजविशेषे च रत्नेऽर्थे मधुरे त्रिषु ।
 व्यंसो गतांसके प्रोक्तो वसा मांसरसे मता ॥
 वासा त्वोषधिभेदे स्याद्वासो निवसनेऽम्बरे ।
 व्यासो ना विस्तृतौ द्वैपायनेऽपि परिकीर्तितः ॥
 शंसा वचसि वाञ्छायां हंसः स्यात्परमात्मनि ।
 10 निहोभन्तपवि(ण्व)र्कमरालेष्वपि मत्सरे ॥
 योगभेदे मन्त्रभेदे शरीरमरुदन्तरे ।
 तुरङ्गमग्रभेदे च हिंसा चौर्यादिघातयोः ॥

॥ इति सदितौयम् ॥

॥ अथ सप्ततौयम् ॥

- अलसः पादरोगे स्यात्क्रियामन्दे द्रुमान्तरे ।
 अलसा हंसपद्यां^१ चाप्यभ्यासोऽभ्यसने^२ऽन्तिके ॥
 15 अरसो रसशून्ये स्यादाश्वासः पुंसि निर्हतौ ।
 आख्यायिकापरिच्छेदे हितस्याशंसनेऽपि च ॥
 आभासो भानमात्रे स्यादि(ष्वा)सः कार्मुके पुमान् ।
 त्रिषु स्यात्क्षेपके चेषो(रुच्छा)सः प्राणने मतः ॥

- उच्छ्वासश्च तथाऽऽश्वास'गद्यबन्धगुणान्तरे ।
 उत्तंसः कर्णपूरे स्याच्छेखरे चावतंसवत् ॥
 उद्वासः पलले ! प्रोक्तः शब्दतत्त्वपरीक्षकैः ।
 कौकसः ह्रमिजातौ स्यादस्थिन्यपि नपुंसकम् ॥
 5 कूर्पासं कञ्चुके प्राहुर्दन्यान्तं शाब्दिका जनाः ।
 गोनामः सर्पभेदे स्याच्छिलिन्ध्रेऽपि प्रचक्षते ॥
 पिष्टवर्त्यां तु चमसां वदन्ति विबुधा जनाः ।
 चमसो यज्ञपात्रस्य भेदेऽस्त्वौ पिष्टके स्त्रियाम् ॥
 तमोवत्तमसं प्राहुरन्धकारे तु तद्विदः ।
 10 तामसौ निशि दुर्गायां तामसो भुजगे मतः ॥
 तमोगुणयुते^१ पुंसि पनसः कण्टकौफले ।
 वनान्तरे कण्टके च कपिभेदेऽपि गद्यते ॥
 स्त्रियां रोगप्रभेदे स्याद्दृष्टे स्यात्पायसः पुमान् ।
 श्रीवामे परमान्ने च क्लीवे पायसमुच्यते ॥
 15 पौनसो रोगभेदे स्यात्तत्रैव स्यादपौनसः ।
 पुक्कसौ^२ कालिकानील्योः पुक्कसः^३ श्वपचेऽधमे ॥
 बिभत्सो नाऽर्जुने क्रूरे घृणात्मविकृते त्रिषु ।
 मानसं तु सरीभेदे स्वान्तेऽपि च नपुंसकम् ॥
 हर्षे वेगे च रभसो यातुधाने तु^४ 'राक्षसः ।
 20 'चण्डायां राक्षसौ प्रोक्ता लालसस्तु निगद्यते ॥

१ गज, इति मा. ।

२ यित, इति मा. ।

३ ल्कसौ, इति मा. ।

४ ल्कसः, इति मा. ।

५ रक्ष, इति मा. ।

६ दंष्ट्रा, इति मा. ।

तृष्णातिरेकयाज्जासु तथौत्सुक्वेऽपि गद्यते ।

वतंसः कर्णपूरे 'स्याच्छेखरेऽप्यवतंसवत् ॥

विलासो हारभेदे स्याल्लौलायामपि पुंस्ययम् ।

वीतंसो बन्धनोपाये मृगाणामपि पक्षिणाम् ॥

5 श्रीवासो वृकधूपे स्यात्पङ्कजे च रमापतौ ।

श्रेयो मुक्ते शुभे धर्मेऽतिप्रशस्ते तु वाच्यवत् ॥

श्रेयसी गजपिप्पल्यामभयापाठयोरपि ।

समासः स्यात्तु सङ्क्षेपे तथैव च समर्थने ॥

सारसः पक्षिभेदे स्यात्सारसं सरसौरुहे ।

10 साहसं तु बलात्कारकृतकार्यं दमेऽपि च ॥

॥ इति सप्ततीयम् ॥

॥ अथ सचतुर्थम् ॥

अन्तेवासी तु शिष्येऽपि चाण्डाले शान्तगेऽपि ! च ।

१ अवध्वंसः परित्यागे निन्दने ऽप्यवचूर्णने ॥

अवतंसः कर्णपूरे शेखरेऽपि निगद्यते ।

कलहंसस्तु कादम्बे राजहंसे च कीर्त्यते ॥

15 कुम्भीनसः सर्पभेदे लवणासुरमातरि ।

कर्पूरे स्याद्वनरसः सान्द्रे सिद्धरसे जले १ ॥

मोरटे पौलुपण्यां च चन्द्रहासेऽसिमाचके ।

दशग्रीवस्य खड्गेऽपि, स्वेदे तनुरसं विदुः ॥

तथैव शाब्दिकजनैः पद्मे तामरसं मतम् ।

ताम्रकाञ्चनयोश्चापि, शिवे निःश्रेयसो मतः ॥

5 कल्या(ण)मोक्षयोश्चापि तथा निःश्रेयसं मतम् ।

नीलाञ्जसा(ऽप्स)रोभेदे सरिद्धेदेऽपि विद्युति ॥

पुनर्वसु ऋषभेदे कात्यायनमुनावपि ।

पौर्णमासो यज्ञभेदे पौर्णमासौ स्त्रियां तिथौ ॥

महारसः स्यात्त्वर्जुरे १कोशकारे कमेरुणि ।

10 चुल्यां महानसं प्राहुः पाकागारे च तद्विदः ॥

मल्लीमसः स्यान्मलिने पुष्पकासौसलोहयो ।

मूर्विकायां मधुरसा द्राक्षादुग्धिकयोरपि २ ॥

यमस्वसा स्याद्दूर्गायां ३ यमुनायामपि स्त्रियाम् ।

रासेरसस्तु रामे स्याच्छृङ्गारपरिहासयोः ॥

15 षष्ठीजागरके ४ गोद्यां रसमिद्धिवलावपि ५ ।

राजहंसस्तु कादम्बे कलहंसे नृपोत्तमे ॥

वाराणसी वारणसी वारणास्यपि पूर्भिदि ।

विभावसुर्दिनमणौ हारभेदे च पावके ॥

१ विधौ, इति मा. ।

२ पुण्ड्रकेत्ये, इति मा. ।

३ मधुरसा स्याद्द्राक्षायां मूर्विकायां दुग्धिकासु च, इति मा. ।

४ वीयां, इति मा. ।

५ करिका, इति मा. ।

६ बलेऽपि च, इति मा. ।

'श्वःश्रेयसं च कल्याणे परमात्मनि 'शर्मणि ।
भवेत्सर्वरसो वाद्यभाण्डभेदे च धूनके' ॥

पारदे' स्यात्सिद्धरसः सिद्धवासस्तथाऽऽश्रमे ।

॥ इति सचतुर्थम् ॥

॥ अथ सपञ्चमम् ॥

हिङ्गुनिर्यास इत्युक्तो निम्बे हिङ्गुरसेऽपि च ।

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये सान्तवर्गः ॥

॥ अथ हान्तवर्गः ॥

॥ अथ हृदितीयम् ॥

5 अहिर्वृचासुरे सर्पेऽप्यंहो दुरित उच्यते ।

अर्हः पूज्यतमे प्रोक्तश्चाहः स्याद्वासुरेऽपि च ॥

ईहोद्यमे च वाञ्छायां ऊहस्तु स्याद्वितर्कके' ।

कुहः स्त्री कोकिलालापनष्टेन्दुकलदर्शयोः ॥

ग्रहो'ऽनुग्रहनिर्बन्धग्रहणेषु रणोद्यमे ।

10 स्वर्यादौ च ग्रहः प्रोक्तः सैहिकेयोपरागयोः ॥

ग्राहो ग्रहेऽवहारे' च गुहः पाण्मातुरे मतः ।

गुहा तु गह्वरे सिंहपुच्छ्यां नाऽपि तु शङ्करे ॥

१ खः, इति मा. ।

२ क, इति मा. ।

३ घण्टके, इति मा. ।

४ गगने, इति मा. ।

५ र्णके, इति मा. ।

६ नि, इति मा. ।

७ वराहे, इति मा. ।

गृहं गृहाश्च पुष्पून्नि कलत्रे चापि सद्गनि ।
गर्हा प्रोक्ता तु निन्दायां निदाघे दाह ईरितः ॥

देहः कलेवरे द्रोहो दाहनेऽपि प्रकीर्तितः ।
मात्सर्ये द्रोह इत्युक्तस्तथा नाहस्तु बन्धने ॥

5 कूटे चाप्यथ प्रोहस्तु गजाद्विपर्वणोर्मतः ।
वाच्यवन्निपुणं तर्कं बर्हं पिच्छे दलेऽपि च ॥

बहु स्यात् व्यादिमङ्ग्यासु विपुलेऽप्यभिधेयवत् ।
महौ नद्यन्तरे भूमौ स्त्रियां ना तृत्सवान्तरे ॥

महस्तेजस्यथ मुहुरतिवेनार्थमव्ययम् ।

10 मेहो रुजि च मोहस्तु मूर्च्छनाऽविद्ययोर्मतः ॥

एकान्ते रह इत्युक्तं रंहो वेगेऽभिधीयते ।

अध्यारोहे तु रोहः स्याल्लोहं शस्त्रे च जोङ्गके ॥

वहस्तु स्याद्वपस्कन्धदेशे गन्धवहेऽपि च ।

वाहो भुजे पुमान्मानभेदाश्चटपवायुषु ॥

15 व्रीहिः स्याद्धान्यमात्रेऽपि चाशुधान्येऽपि कथ्यते ।

व्यूहः स्याद्वलविन्यासे निर्माणे वृन्दतर्कयोः ॥

सहो बले न स्त्रियां स्यात्स्त्रियां तु नखभेषजे ।

दण्डोत्पलामुद्गपणौकुमारौपृथिवौषु च ॥

सिंहस्तु राशिभेदे स्यान्मृगेन्द्रे सत्तमेऽपि च ।

20 सिंहौ स्यात्कण्टकार्यां तु सिंहौ स्वर्भानुमातरि ॥

वासाष्टहृत्योः शुद्रायां ! स्नेहः प्रेम्णि घृतादिके ।
हाहाशब्दस्तु कथितः सन्तापे दिव्यगायके ॥

॥ इति हृदितोयम् ॥

॥ अथ हृदितोयम् ॥

अत्यूहा^१ नीलिकायां स्त्री कालकण्ठखगे पुमान् ।
आग्रहोऽनुग्रहाऽऽ^२सत्तयोराक्रमे ग्रहणेऽपि च ॥

5 आरोहस्त्ववरोहे स्याद्वरयोषित्कटावपि ।
आरोहणे गजारोहे दीर्घत्वे च समुच्छये ॥
उत्साहस्त्वद्यमे सूत्रे कटाहो महिषौशिशौ ।
कटाहो घृततैलादिपाकपात्रेऽपि कर्परे ॥
तथा द्वीपप्रभेदेऽपि कटाहः कूर्मकर्परे ।

10 कलहस्तु भवेद्युद्धे दात्यूहः कालकण्ठके ॥
चातके च नवाहस्त्वाद्य^३तिथौ नववासरे ।
निग्रहो भर्त्सनेऽपि स्यान्मर्यादायां च बन्धने^४ ॥
निर्यूहः^५ शिखरे द्वारे निर्यासे नागदन्तके ।
निरूहो बस्तिभेदे स्यादूहश्चान्ये च निश्चिते ॥

15 प्रग्रहः स्यात्तुल्लासूत्रे हयादिप्रग्रहेऽपि च ।
पटहस्त्वानके न स्त्री समारम्भे तु पुंस्ययम् ॥

१ दो, इति मा. ।

२ श, इति मा. ।

३ स्वच्छ, इति मा. ।

४ के, इति मा. ।

५ र्यूशः, इति मा. ।

- प्रवहस्तु^१ बहिर्याचामातरिश्चप्रभेदयोः ।
 प्रवाहस्तु प्रवृत्तौ स्यादपि स्रोतसि वारिणः^२ ॥
 राजार्हं राजयोग्ये स्याद्राजार्हं जोङ्गके मतम् ।
 विग्रहः कायविस्तारविभागे ना रणे स्त्रियाम् ॥
 5 विदेहो नृपभेदे स्यात्कायशून्ये च कथ्यते ।
 वैदेही रोचनासीतावणिकुस्त्रीपिप्पलीषु च ॥
 मंग्रहो वृहद्युत्तुङ्गे^३ ग्रहसङ्केपयोरपि ।
 सुवहा शल्लकौगोधापद्येलापर्णीषु मता ॥
 रास्त्रानौलिकयो, प्रोक्ता सुखवाह्येऽन्यलिङ्गवत्^४ ।

॥ इति हतृतीयम् ॥

॥ अथ हचतुर्थम् ॥

- 10 वैरानुबन्धे धौमङ्गिरभिनाहोऽभिधौयते ।
 अवग्रहो वृष्टिरोधे गजसङ्घेऽभिधौयते ॥
 अभिग्रहो^५ऽभिग्रहणेऽभियोगेऽपि च गौरवे ।
 लतोङ्गमेऽवरोहः स्यादारोहे^६ऽवतरेऽपि च ॥
 अश्वारोहोऽश्ववाहे स्यादश्वगन्धौषधौ स्त्रियाम् ।
 15 उपनाहो व्रणालेपे तथा वीणानिबन्धने ॥

१ हस्तस्तु, इति मा. ।

२ द्विषकुसेनाभिधौषधौ, इति मा. ।

३ मङ्गे, इति मा. ।

४ रास्त्राशेषालिकयोः सुवहाः सुखवाहेऽपि स्यादिति मा. ।

५ धियग्रहो, इति मा. ।

६ हारे, इति मा. ।

‘उपानत्यात्पादुकायामुक्षवाहो महेश्वरे ।

उपग्रहस्तुपयोगेऽनुकूले व्रततावपि ॥

गन्धवाहो गन्धवहे नासायां पवने नरि ।

तनूरुहं मतं लोम्नि पतत्रेऽपि तथाविधम् ॥

५ तमोऽपहो रवौ चन्द्रे जिने हव्यवहेऽपि च ।

प्रतिग्रहस्तु स्वीकारे सैन्यपृष्ठे पतद्गहे ॥

परिग्रहः परिजने पत्न्यां स्वीकारमूलयोः ।

शापे च, परिबर्हस्तु राजयोग्ये परिच्छदे ॥

परौवाहो जलोच्छासे भूपयोग्ये च वस्तुनि ।

१० पितामहस्तातपितर्यपि धातरि कौर्तितः ॥

महासहा माषपर्ण्यामश्वानेऽपि च योषिति ।

गोमयच्छत्रिकायां तु रसारोहमिति स्मृतम् ॥

वातासहो वातसहो वातुले स्यादिदं द्वयम् ।

बलीवर्दे स्वधवहो गदितः पण्डितोत्तमैः ॥

॥ इति हचतुर्थम् ॥

॥ अथ हपञ्चमम् ॥

१५ स्यात्प्रपितामहः शब्दो विधौ पितृपितामहे ।

समुद्रगृहमित्याहुर्जलयन्त्रनिकेतने ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये हान्तवर्गः समाप्तः ॥

॥ अथ ज्ञानवर्गः ॥

अक्षः पाशे च रुद्राक्षे सर्पे कर्पे च चक्रके ।
अक्षो 'ज्ञातार्थशकटव्यवहारे च गद्यते ॥
आत्मनि च तथैवाक्षं तुल्ये^१ सौवर्चलेन्द्रिये ।
अक्षो महीधरे चापि भल्लके शोणकेऽपि च ॥

5 कृतवेधे^२ वाच्यलिङ्गं नक्षत्रं तु नपुंसकम् ।
कक्षा स्यादुत्तरीयस्य पश्चादञ्चलपल्लवे ॥

स्यर्द्धापदे च दोर्मूलं^३ 'कच्छवौरुत्तृणेऽपि च ।
कक्षोऽम्बाहिणिकाऽकाञ्चीप्रकोष्ठगजरज्जुषु ॥

रथभागेऽपि 'काङ्क्ष्यः स्याद्वीक्ष्यविस्मयदृश्ययोः ।

10 काक्षौ तुवरिकायां स्यात्सौराष्ट्रमृदि^४ च स्त्रियाम् ॥

दक्षः पटौ हरवृषे कुक्कुटे च प्रजापतौ ।

मुनिभेदे द्रुमेऽप्यग्नौ दक्षा भुवि मता स्त्रियाम् ॥

ध्वाङ्गी कक्कोलिकायां स्याद्ध्वाङ्गः काके बकेऽर्थिनि ।

ध्वाङ्गं कार्त्त्ये तृणेऽपि स्यात्तर्कके भिक्षुके गृहे ॥

15 न्यक्षः परशुरामे स्यान्व्यूक्षः कार्त्त्यनिष्ठष्टयो ।

सक्षो 'दृष्टे गर्दभाण्डद्वीपभित्कुञ्जराशने^५ ॥

पक्षो मासार्द्धके गेहपार्श्वसाध्यविरोधयोः^६ ।

केशादेः परतो वृन्दे^७ 'बले सखिसहाययोः ॥

१ ज्ञानात्म, इति मा. ।

२ ल्यं, इति मा. ।

३ कक्षमिति मा. ।

४ शे, इति मा. ।

५ कक्षा, इति मा. ।

६ द्वौमपि ।

७ वटे, इति मा. ।

८ गङ्गाशसने, इति मा. ।

९ शेषयोरिति मा. ।

१० ख. इति मा. ।

पतचे चुस्त्रिरन्ध्रे च तथा स्याद्राजकुञ्जरे ।

प्रेक्षा नृत्येक्षणे बुद्धौ भिक्षा तु भृतिसेवयोः ॥

याज्जायां भिक्षिते वस्तुन्यपि भिक्षा निगद्यते ।

मोक्षस्तु मुष्कटक्षे (स्यान्मृतौ) मुक्तावपीर्यते ॥

5 यक्षो गुह्यकमाचेऽपि गुह्यकाधीश्वरेऽपि च ।

रौक्षं^१ गीते शुचौ दक्षे तथा तीक्ष्णमनोज्ञयोः ॥

शरव्यव्याजयोर्लक्षं रक्षा रक्षणलाक्षयोः ।

॥ इति चतुर्थतमम् ॥

॥ अथ चतुर्थतमम् ॥

अध्यक्षोऽधिकृते प्रोक्तः प्रत्यक्षेऽध्यक्षमुच्यते ।

आरक्षं रक्षणीये स्याच्छीर्षकर्मणि^२ दन्तिनाम् ॥

10 उत्प्रेक्षाऽनवधानेऽपि काव्यालङ्कारणान्तरे ।

ऋभुक्षा तु शुनासीरे ऋभुक्षः स्वर्गवज्रयोः ॥

गवाक्षौ त्विन्द्रवारुण्यां गवाक्षो जालके कपौ ।

गोरक्षः स्यान्नागरङ्गे गवां च परिरक्षके ॥

परीक्षा तत्त्वविज्ञाने प्रतीक्षा मार्गलक्षणे ।

15 पद्माक्षं पद्मबीजे स्यात्पद्माक्षो ना मतो हरौ ॥

मत्स्याक्षौ तु लताभेदे मीनाक्षौ देवताभिदि ।

रक्ताक्षः कासरे क्रूरे पारावतचकोरयोः^३ ॥

१ चाक्षौ, इति मा. ।

२ मर्मणि, इति मा. ।

३ बकरयोरिति मा. ।

समीक्षा ग्रन्थभेदेऽपि तत्वे बुद्धौ निभालने ।
गदितः शब्दतत्त्वज्ञैः सौभिक्षस्त्विन्द्रजालिके ॥

॥ इति चतुर्थम् ॥

॥ अथ चतुर्थम् ॥

कर्करार्क्षः खञ्जने स्याज्जलजाक्षो हये द्विपे ।
कल्पवृक्षः प्रातराग्ने सुराणामपि पादपे ॥

5 देववृक्षः सप्तपर्णे मन्दरादौ च गुग्गुलौ ।
भूतवृक्षस्तु शाखोटे^१ तथा श्योनाकपादपे ॥

राजवृक्षः पियाले स्यात्सुवर्णालुपियालुके ।
वीरवृक्षस्तु भस्मातककुभद्रमयोर्मतः ॥

10 विशालाक्षो हरे ताक्ष्ये विशालाक्षौ वरस्त्रियाम् ।
तथैव देवताभेदे गदितः शास्त्रकोविदैः ॥

शकटाक्षो धवद्रौ स्यात्कटाक्षसहितेऽपि च ।

॥ इति चतुर्थम् ॥

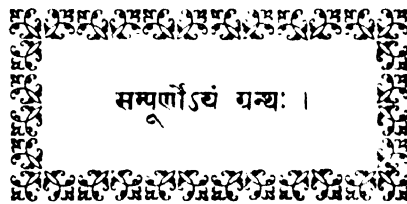
॥ अथ क्षपञ्चमम् ॥

कथितः कौमुदीवृक्षो दीपवृक्षे विचक्षणैः ।

॥ इति क्षपञ्चमम् ॥

॥ इति शब्दरत्नसमन्वये राजकोशापरपर्याये चान्तवर्गः ॥

कोशाः सन्ति सहस्रशः सुमनसां सङ्कल्पवल्लीभुषः ।
 स्वामोदातिशयानुमोदितजगज्जीवातवे विश्रुताः ॥
 भक्त्या श्रीमदनन्तदेवचरणे पुष्पाञ्जलावर्पितः ।
 कोशोऽयं विबुधालिमङ्गलधुरां सद्यः समारोहतु ॥

श्रीशब्दरत्नसमन्वयकोशस्थशब्दानामकारादिक्रमेण सूचिपत्रम् ।

अ

शब्दः	प्रष्ठ	पङ्क्तौ	शब्दः	प्रष्ठ	पङ्क्तौ
अंश	१८२, ६ ।	३२५, २	अकेश	७३, ८	
अंशक	१८२, १६		अकेशमृधन	८८, १६	
अंशमात्रक	२६५, १०		अक्ति	१६०, २	
अंशु	३२५, १		अक्रम	२२८, १	
अंशुक	७, १२ । ८६, ६ ।		अक्रियमग्ना	३००, ८	
	२०१, ८ । २०३, १ । ३०२, १		अन्न	१६, ८ । २०, १७ । १०३,	
अंशुकान्त	१८६, ११			८ । ३३०, १४ । ३४५, १ ; २ ; ३	
अंशुमत्	१५८, ५ । १६१, १		अन्नक	७, १३	
अंशुमती	१५८, १५		अन्नकुशल	१६४, १८	
अंस	३३५, १		अन्नक्रीडा	१६४, १७	
अंशति	१३६, १८ । १३७, ७		अन्नता	१३६, ११	
अंशुम	३४०, ५		अन्नदर्शक	४५, ११	
अक	३, १ । १३, १६		अन्नद्युतभेद	२५३, १३	
अकर्कष	११४, ७		अन्नपाद	३८, ८	
अकर्ग	१०६, ४		अन्नविन्दुचिकित्सा	२२०, १३	
अकर्मन	६३, ७		अन्नमाला	३११, ६	
अकाक्षी	३४५, ८		अन्नय	११०, १ । २४६, ६	
अकागादि	२६१, १६		अन्नम्	१०७, ८ । २६३, ५ ; ६	
अकार्य	२७, २ । ८३, १३ ।		अन्नमन्त्रा	१२२, ८	
	१६२, १६		अन्नमज्जीवक	५१, १८	
अकालदग्धोखा	२०१, ७		अन्नमावयव	२५८, १०	
अकुटिल	७६, ३		अन्नगौ	२६३, ५	
अकुण्ठ	२४६, १०		अन्नविवर्त	२२३, ८	
अकुशलकर्मन्	१४०, १८		अन्नसूत्र	३११, ६	
अकूपार	२८४, १०		अन्नादिचालन	२१, ४	
अहतातोहाहपूवध	६३, १६		अन्तारणा	११८, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अक्षारित	१५६, १५		१६६, ३ । १८६, २ । १८६, ३ ।		
अक्षिका	७, १३		२०६, ८ । २३६, २ । २३७, ६ ।		
अक्षिगत	१५८, ७		२४७, १७ । २७७, ३ । २८४, १४ ।		
अक्षिगोचर	२७०, १४		२६०, ६ । ३०१, १० । ३०२, ३२ ।		
अक्षितारक	३३, ११		३०७, ६ । ३०८, ५ । ३३६, ४ ।		
अक्षितारका	२६, १५		३४५, १२		
अक्षिमध्य	२५५, ५		अभिक्रम	६६, १३	
अक्षिमौलन	३३२, १३		अभिकारिका	४५, १३	
अक्षिगन्तर	११७, ५		अभिकार्य	४५, १३	
अक्षिरोग	१७८, २		अभिकेतन	६६, ८	
अक्षिब	२१६, १३		अभिकोण	११८, १	
अक्षिहित	२४२, २०		अभितरु	१५, १०	
अक्षोटवत्	८७, ५		अभितेजस्	२६६, ५	
अक्षोपकराय	२६१, १ । २६१, ४		अभिदिङनाग	३६, ८	
अक्षौहिणी	११७, १६		अभिपादप	२५४, ४	
अख	२१६, २		अभिभिद	२४७, १२	
अखात	१३७, २		अभिभु	२१६, १३	
अखिलपृथ्वीपति	२३१, १६		अभिमथ	१०, २ । ४८, ८ ।	
अग	५६, १ । २७०, १७		११६, ११ । २३५, १६		
अगदङ्कार	२६३, ६		अभिमुख	५६, ४ ; ५	
अगदङ्कार	३६, ८		अभिप्रिख	५६, ७	
अगभौर	१६१, ६		अभिप्रिखा	१६६, ६ । २४५, ८	
अगस्ति	१३६, २		अभिप्रिखातरु	४१, ११	
अगस्त्य	७८, १२ । ८१, ४ । २०३, १० । २०३, १८ । २०५, १७ ।		अभिहोत्र	२८४, १४	
	२३८, १८ । २४१, ८		अभिहोत्रवह्नि	१३७, ८	
अगाध	१८३, १ । ३०६, १६		अभिहोत्रिन्	२८४, १५	
अगार	२६४, १२		अग्र	२५०, ११	
अगारैकदेश	३००, १६		अग्रकृत	१६३, १६	
अगु	५६, ४		अग्रग	६३, १३ । २७३, ६	
अगुरु	६६, ६ । २६४, १५		अगतःसर	२६३, ६	
अग्नि	२०, १८ । ६६, ४ । १०३, १ ।		अग्रनख	५६, ७	
			अग्रमात्रक	५४, ११	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अयेसर	२८५,	६	अङ्गविक्षिप	२८५,	१
अत्र	६६, १ ; २		अङ्गहार	२८५,	१
अत्रमर्षण	१२२, ८		अङ्गहीन	६३, ४ । २२७, १३	
अत्रापह	२५२, ११		अङ्गसंशुद्धि	२४८, ८	
अवृण	१०६, २		अङ्गाग	२६३, ११ ; १२	
अङ्ग ३, ३ । ६६, १० । १७३, ६ ।			अङ्गागक	२७६, ३	
२२६, १६ । ३००, १२			अङ्गागधानी	३१, १० । ४५, ५ ।	
अङ्गन	१०६, १० । १६०, ८		१२६, ८ । १५७, ८ । २०१, १८		
अङ्गपाली	३११, ११		अङ्गारवल्ली	२६५, १	
अङ्गप्रभेदन	२६८, ११		अङ्गागिका	३१, ११ ; १७	
अङ्गु	२६४, ८		अङ्गागिगौ	१२८, २	
अङ्गुगित	१०३, २ : ३		अङ्गागित	१५६, ६	
अङ्गुश	१०८, ५ । २६७, ६		अङ्गोकाग	२८२, १४ । २८५, ३ ।	
अङ्गुशकर्मन्	१३३, ४			३०३, १५	
अङ्गोट	३८, ५		अङ्गोक्त	१६, ४ । १६६, २	
अङ्गोटपादप	१२१, ८			२०५, ५	
अङ्गोटप्रसून	६०, ६		अङ्गोक्तमात्र	१६६, ६	
अङ्गोटवृक्ष	१६६, ४		अङ्गोक्ति	१६८, १६ । २६६, ४ ।	
अङ्ग ५६, १ : ४ । २५२, १६ ।				३१६, ६	
	२६६, ७		अङ्गलि	३०१, १७	
अङ्गज	७८, ३		अङ्गलिभेद	२२६, १३	
अङ्गगा	२७०, ११		अङ्गलिमुद्रा	१७४, १०	
अङ्गति	१३७, ७		अङ्गलोभेद	३१, १५	
अङ्गद	१७५, १		अङ्गलीय	८, १६	
अङ्गदा	१७५, २		अङ्गलीयक	२७, १६	
अङ्गध्वज	२०, १२		अङ्गस्थानामिकोन्मान	१११, २	
अङ्गन	१६०, ७		अङ्गि	२५०, ७	
अङ्गना	१८१, ११ । १६०, ७		अङ्गिपर्णी	११७, १६	
अङ्गमर्द	४४, १ । २०७, ५		अचल	२६२, ४ । ३०१, १३	
अङ्गरक्षिणी	१६, १५		अचला	३०१, १३	
अङ्गराग	१५३, १७ । २४२, १३		अचुम्ब	२१६, १५	
अङ्गवत्	५६, ३		अच्छ	७४, ४ । १६५, १५	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अष्कम्	७४,	४	अञ्जना	१६०,	३
अष्कमयड	२३७,	१६	अञ्जनान्तर	१४०,	४ । ३०४, ६
अष्कम्राध्वगपङ्क्ति	२६,	१६	अञ्जनावती	१६६,	६
अच्युत	१३६, ८ । १६४, ८ ।		अञ्जनौ	१६०,	४
	२०७, १७ । २७३, ६		अञ्जलि	३०१, ११	
अच्युता	१३६, ६		अटनी	१६१, १	
अज	७५, १० । ८८, १४ ।		अटरूष	२७, १३	
	१६५, १७ । २०७, ७ । २५३, १७ ।		अटवी	३३०, १३	
	२५६, ६ । २६२, ११ । २८७, १२ ।		अट्ट ८३, ४ । २१०, १३ । २२७, १०		
	३१६, १२ । ३२१, १२		अट्टालिका	३२, ४	
अजग	६३, ३		अट्टालिकाबन्ध	३११, ४	
अजगन्धा	४६, १६		अड	६६, १	
अजगर	१८६, ७ । २८५, १ ।		अगि	१०३, ८	
	३१०, ४		अगिमादि	१८२, १२ । २४२, १०	
अजजीविक	४५, १२		अगा	१०३, ७ । २२६, २०	
अजमोदा	१८, १७ । ४१, १ ।		अगाक	७, १	
	१८५, ६ । ३००, ३ । ३३५, १३		अगड	६६, १ । १००, ८ । ११६, ३ ।	
अजशृङ्गी	११५, १८			२१६, ६	
अजस्रगामिन्	३०, १६		अगडकोष	२२६, १८	
अजित	१३६, ७ । १६६, ४		अगडज	७६, १३ । ७८, १	
अजिता	१३६, ७ ; ८		अगडौर	२६४, ११	
अजिन	१६०, १८		अतः	१२४, ८	
अजिनपत्री	१६, ८		अतलस्पर्श	१८३, १	
अजिर	२६४, ६		अतमिज	२२७, ११	
अजीर्ण	२६५, १२		अतमी	२२२, ८ । २२७, ८	
अज्ञ	२०, १ । ८२, १		अतिकृद्रित	१४२, ११	
अज्ञान	२११, ११		अतिकृष	६६, १७	
अक्ष	७१, २		अतिकोपन	६७, ५	
अक्षल	७१, १		अतिक्रम	११०, ४ । १५०, १३ ।	
अक्षित	१३६, १६			२४१, १३	
अञ्जन	१६०, २ ; ३		अतिक्रान्ति	१५१, १२	
अञ्जनभिद्	१६६, १		अतिघोष	३३४, ११	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अतिचरा	२८५	, ८	अतिवृद्ध	१८७	, २
अतिच्छत्र	२५४	, १०	अतिवृद्ध्यादि	१२४	, ११
अतिसमय	१६४	, १०	अतिवेलार्थ	३४१	, ६
अतिथि	१६६, १७	२४२, ३	अतिशय	८३, १०	१४५, २०
अतिथिद्विष	४०	, १७		१५२, १३	२५७, १३
अतिथी	३२	, ६	अतिसर्जन	२०८	, १
अतिथ्यन्तर	२०७	, ७	अतिसारकिन्	४६	, ६
अतिथ्यर्थ	२४२	, ४	अतिसारयुत	४६	, ६
अतिदौर्घ	२१६	, १६	अतिसुन्दर	२२६	, १
अतिदुःख	१६८	, १०	अतिमृग्य	१०४	, २
अतिदृढ	६४	, १७	अतिहार	२८५	, १२
अतिप्रिय	१७६	, ७	अतीक्ष्ण	१७४	, २ : ४
अतिष्टय	१७८	, १६	अतीत	१३३, ६	१३६, १७
अतिपात	१५८	, ४	अतुङ्ग	६३	, ६
अतिपौडन	२७	, २	अत्यन्तप्रोभा	२३०	, ८
अतिप्रशस्त	३३८	, ६	अत्यन्तमृग्यवस्तु	१०	, २
अतिप्रौढ	८७	, १७	अत्यय	२४१	, १३
अतिप्रौढस्त्री	१७५	, ५	अत्यर्थ	८३	, ४
अतिबल	३११	, १०	अत्युष्ण	२५५	, ६
अतिबला	१६०	, १६	अत्युष्हा	३४२	, ३
अतिभौरक	१०१	, १	अत्र	२३२, ४	२५०, ७
अतिमात्र	२८५	, २	अत्रि	२५०	, ८, ६
अतिमुक्त	१३३, १५	१५८, ११	अथ	१६८	, १
		१६१, २	अथगणित	१६५	, १६
अतिमुक्तक	१०, २०	२२, ३	अथर्वञ्च	११८	, १
	४६, ८	१०१, १०	अथार्थ	७०	, १०
अतियजन	२६१	, १२	अद	१७२	, ५
अतिशिक्ष	१५८	, ४	अदन	१७२	, ५
अतिवाचाल	१६	, ६	अदभ	२६३	, ७
अतिविषा	८०, २	१०८, १५	अदम्	१७२	, ५
		३१०, ६	अदिति	१३७, १	२८६, १०
अतिवृत्त	२०२	, ६	अदितो	१६०	, १६

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अदूर	२६३, ७		अधावन	१६५, ३	
अदूरप्रेरितान्त	३५, १२		अधिक	७, १६। १५०, १३	
अदृष्ट	८७, १०		अधिकरण	२६५, ६	
अद्धा	१८०, ३		अधिकर्त्ति	१८५, १	
अद्धत	२३५, ११		अधिकर्मिक	४६, ११	
अद्धत	२५४, ४		अधिकृत	१५६, १२। ३४६, ८	
अद्गासन्नभूमि	३३, ३		अधिक्षिप्त	१५८, ११। १८५, ११	
अद्भि ५०, ६। ५६, १८। ८६, ११।			अधिग	६३, २	
१४६, १६। २१३, ६। २५१, ३।			अधिगत	१५८, ६	
२६६, ३। २७२, ७। २६८, ८			अधित्यका	३२, ३	
अद्विकटक	१२७, १२		अधिभू	२१६, १३	
अद्विखगान्तर	२६६, ७		अधिमास	७३, १२	
अद्भिग	६२, १७		अधिमूर्धन्	७, १६	
अद्भिनितम्ब	३०६, १		अधिबद्ध	१५१, ७	
अद्भि(द्)भेद	५०, ५		अधिरूढ	१५१, १४	
अद्भिभेद १०१, ४। १३४, ६। २७२,			अधिरोहिणी	११२, १३। १२२, ६	
१४। ३१२, १०			अधिरोहित	१५१, ६	
अद्भिराज	३२७, ६		अधिवासन	१६६, १८	
अद्भिष्टक	८४, ४। २८१, १६		अधिष्ठान	१८०, ५। २०२, १२	
अद्भिसन्निधि	२१३, १४		अधीत	१३३, ६	
अधःपुष्पी	२४४, १६		अधीन	२४३, १६	
अधम	५, ८। २२७, १२।		अधीर	२६३, १०	
२३२, ७। २३८, ७। २६६, ११।			अधीरा	२६३, १०; ११	
२६७, ३। ३३७, १६			अधुना	१६०, ८	
अधर	२६३, ८। २६७, १२		अष्टष्ट	८७, ११	
अधरचुम्ब	६२, ८		अष्टथ	२४१, १६	
अधरीगा	११७, १५		अष्टथा	२४१, १६	
अधर्मगा	११७, १७। ११८, ५		अधोगामिन्	६४, ७	
अधवा	३१६, १		अधोमुख	५६, ६; १०। ७६, १८	
अधवास्त्री	६८, ६		अधोवायुनिर्गम	१४८, ४	
अधस्वर	२८५, १०		अध्यक्ष	२२०, १६। ३४६, ८	
अधस्	१८०, ३		अध्यात्म	२२६, २०।	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अध्यान	१२६, १५		अनर्थक	३१, १४	१८२, १६
अध्याय	६२, १२		अनर्थकर		६१, ४
अध्याख्य	१०३, ५		अनर्थकतयम्		२४१, १०
अध्यारोह	३४१, १२		अनल	१४०, १	१६४, १३।
अध्यासन	२०२, १२			१६६, २।	३०१, १०। ३०७, ४
अध्याहार	२८५, ३		अनलका		३२, ४
अध्युद	१८२, १०		अनलोत्पात		१६०, ५
अध्युदा	५२, ७। १०२, १०		अनवधान	१७६, २०।	३४६, १०
अध्युदोदाह	४४, ६		अनवधानक		३३१, १६
अध्ययणा	११८, ४		अनवगत		१६६, ८
अध्वग	१६६, ६		अनवस्कार		२६३, ७
अध्वन	६, १७। ७७, ११। १८४,		अनवस्थिति		१३०, ४
	१। १६६, १। ३१५, ६		अनम्		१८६, २
अध्वनिर्गम	११२, १४		अनाकर		१६२, ८
अध्वग	१६८, १६। २३४, १।		अनाकुल		२६६, ३
	२६३, ६	२६४, १०	अनादय	६८, ११।	१२२, ७
अध्वगग	५०, ३		अनादि		६८, १७
अध्वगहत	१६०, ६		अनामक		३१, १५
अध्वगज्ञान	२१८, १७		अनामिका		३१, १५
अध्वर्यु	११६, ७		अनायाम		२४६, ८
अनन्तर	२८५, ४		अनामिक		३२, ३
अनघ	६६, १०		अनास्तिक		३१, १६
अनङ्ग	६३, १ : २। ७८, ३।		अनित्य		२७३, १५
	१६१, १५। ३०६, ४		अनिमेघ		३३४, १०
अनन्त	१३६, १३ : १६ : ३३१, १०		अनिहृद	१६०, २।	१८४, ११
अनन्तभोगिन्	८०, ५		अनिर्जित		१३६, ८
अनन्ता	१३६, १४ : १६।		अनिल	१०६, ६	२३२, १।
	२५७, १८। ३२३, १२			३०१, १०। ३०५, २।	३०७, ४
अनन्यवृत्ति	१६५, १५		अनिलप्रभेद		६०, ३
अनय	२४१, १२		अनिलव्याधि		३२, ६
अनर्गल	१८४, ११		अनिवार्य		२७३, ४
अनर्घ	६६, १४		अनीक		७, १

शब्दः	पृ०	पं०
अनीकस्थ	१७१, ६	
अनीकाधिकृत	१६५, १०	
अनीकिनौ	२०२, ३	
अनुकम्प	६, १६	
अनुकम्प्य	१२७, १० । ३२०, ३	
अनुकर्षण	१२२, १२ । ३३३, ११	
अनुकूल	२४३, १८ । ३४४, २	
अनुक्रम	२२२, २१	
अनुग	६३, ३	
अनुगन्तृ	१५६, २	
अनुग	२४०, १८	
अनुग्रह	१७६, १६ । ३४०, ६ । ३४२, ४	
अनुज	७८, ४ । ६४, ७ । १८६, १४	
अनुजीविन्	३०, ७ । ६३, २	
अनुज्ञा	८२, ६ । १५६, १ । २२३, १ । २२६, ४	
अनुतर्ध	३३३, १३	
अनुताप	३३४, २	
अनुत्काट	१८४, २	
अनुत्तर	२८४, ७	
अनुनासिक	४६, १५	
अनुपहत	७२, ५	
अनुप्रान्त	१३६, १५	
अनुप्रास	८६, ८	
अनुपप्लुत	१०३, ४	
अनुबन्ध	१८४, १३ । २४६, १४	
अनुबन्धिन्	१८४, १२	
अनुभव	१८५, ५ । २८२, १२	
अनुभाव	३२३, २	
अनुमत	१५८, ६	
अनुमति	१५६, १	

शब्दः	पृ०	पं०
अनुमा	२२७, १४	
अनुमान	६१, १६ । २०२, १०	
अनुमिति	२२७, १४	
अनुयात	१५६, २	
अनुयोग	६७, ४	
अनुराग	६१, १६ । ६७, ५	
अनुरागिन्	२६, ६ । १३१, १०	
अनुवासिन्	२०८, २	
अनुवृत्ति	६७, ५	
अनुप्राय	२४६, १४ । २६४, ११	
अनुप्राचीन	२०२, ७	
अनुषङ्ग	६७, ५	
अनुष्ठा	३१०, ११	
अनूक	६, १३	
अनूचान	२०२, ४	
अनूप	२१२, १	
अनूपदेश	७४, ८	
अनूपमा	२३०, १२	
अनूष	२६४, १३	
अनूर्ध्व	२६३, ८	
अनृणा	१०६, ३	
अनृत	८४, ५ । १३७, २	
अनृतचर्या	८८, १०	
अनेक	७, २	
अनेकप	२६८, ४ । २७६, ६	
अनेकार्थ	१८७, २०	
अनेकमूक	४५, ८	
अन्त	६३, १२ । १२४, ७	
अन्तःपुर	२८५, ४	
अन्तःपुराध्यक्ष	२०३, १३	
अन्तःपुराश्रित	४६, ३	
अन्तक	७, १४ । २०, २	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अन्तः			अन्धिका		७, ६
अन्तरा	२६४, ३		अन्धु		११, १६
अन्तरभाव	३१६, १७		अन्न	७७, १२ । १३०, ४ । १८६, ३ ।	३२०, ७
अन्तरात्मन्	२५१, ६		अन्नकोष्टक		४६, १२
अन्तराय	१३, १३ । ६६, १८ ।		अन्नभाग्ड		२५३, १८
	१५२, १४		अन्नाद्य		३२४, ७
अन्तराल	२८५, ५		अन्नान्तः		२६२, १८
अन्तर्गत	१५६, ८		अन्य	२३२, ६ । २५६, १४	
अन्तर्धान	६८, ८		अन्यतः		५०, १२
अन्तर्धि	२४५, ४ । २६४, ४		अन्यथा		१७०, २
अन्तर्मुख	५६, १०		अन्यथाकृत		१४२, ८
अन्तर्वागि	११७, १४		अन्यथाभाव		१५०, १२
अन्तर्वेशिक	४६, ३		अन्यपृष्ठ		६१, १६
अन्तर्गच्छा	२४७, १		अन्यमर्मज		३४, ११
अन्तर्वासयिन्	१६१, १६ । २४६, १		अन्यन		७, १६
अन्तिक	३, ३ । ७, ४ । ५४, १० ।		अन्वामन		२०२, ७
	५६, १ । १२४, ७ । १४२, ६ ।		अन्वाहार्य		२४७, ३
	२३०, ११ । २६६, १७ । ३२८, ८ ।		अन्वित		६८, २
	३३६, १४ । ३६१, १३		अन्विष्ट		१६१, ८
अन्तिकसर्पण	२३०, १४		अन्वेष्टा		६१, ३ । ८६, १६ ।
अन्तिका	७, ४ । ७, ६				११४, १२
अन्तिवासिन्	३३८, ११		अन्वेष्टा		६१, ७ । ११७, १८
अन्त्य	२३२, ७		अन्वेष्टित		१५६, ११
अन्त्यज	६५, १४		अप	५८, ११ । ११५, १० ।	
अन्तु	१७२, ४			२१०, २ । २५१, १०	
अन्तुः	७, १६		अपकर्षण		११०, ४
अन्ध	१८०, २		अपकारिण		६८, ४
अन्धक	७, ८		अपक्व		२२२, ६
अन्धकार	१०, १७ । २४, १४ ।		अपगर्तक		२१३, १६
	२७२, ३ । २८१, १७ ।		अपगत		२४१, ४ । २८५, ६
	२८४, १८ । ३३७, ६		अपक्षिति		१५८, १६
अन्धतमस्	१२८, ५				
अन्धस्	८३, ४				

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अपटान्तर	२६३, ७		अपरिच्छद	३८, ४	
अपटिका	३२, २		अपर्या	७८, १४ । १०६, २	
अपटु	८७, ११		अपर्यालोचिताध्वन्	२२३, ८	
अपतिपुत्रा	२६३, १४		अपलाप	२१३, १२ । ३०१, १२ ।	
अपत्य	२००, १८ । २४२, १ ।			३२०, १२ । ३२३, १	
	३२०, १४		अपलासिका	४६, २०	
अपत्रपिष्णु	१२२, १५		अपलेख	५६, ६	
अपथ	१७०, २		अपवरक	४६, २	
अपदेश	२३६, १६ । ३२८, १५		अपवर्ग	६७, १ । २४८, ६	
अपद्रव्य	२६८, ३		अपवाद	६, १३ । १५६, ३ ।	
अपध्वस्त	१४४, २० । १५८, १२ ।			१७३, ७ । १७८, १	
	१६२, ११		अपवादक	२०, ७	
अपनय	१४०, २		अपवित्र	२८५, १२	
अपनीत	१५३, ६		अपशब्द	३२८, १६	
अपहव	१६३, ६ । २१३, १२ ।		अपसृ	६४, ५	
	३२३, १		अपसर्प	२५३, २०	
अपभाषण	७४, १७		अपसव्य	२४७, २	
अपभ्रंश	३२८, १६		अपस्नात	१५८, १	
अपमर्द	६८, ४		अपहृष्ट	१२८, १८	
अपमान	१६४, ३		अपहार	२८५, ६	
अपमूर्धकलेवर	१८३, ८		अपहारण	१२२, १२	
अपर	२६४, १ ; २		अपहित	१५६, २०	
अपरभाद्रपक्ष	२४८, ४		अपहत	१२८, १६ । १३५, १० ।	
अपरभट्	३३४, १२			१५८, १	
अपरा	२६४, २		अपाङ्ग	६३, ४	
अपराजित	१६६, ४		अपाक्षित	१३६, ५	
अपराजिता	१६६, ३ । २६८, ६		अपाक्षीन	२०२, ५	
अपराध	५६, ५ । १३०, १३ ।		अपान	१६०, १	
	२८१, १२ । ३३२, ६		अपांनाय	१७६, ४	
अपराधाभिनय	७२, ६		अपाप	६६, १२	
अपराद्ध	२०२, ६		अपामार्ग	४०, ७ । ५०, ४ ।	
अपराहवत्	१०६, १२			२८२, १ । ३२३, १४ ।	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अपामूल	३२०,	१४	अब्द	१७२, ३। १७७, ६। ३३१, ३	
अपार्थवचन	२१४,	८	अब्धि	१८०, १। १८२, ११	
अपार्थवचस्	१७१,	८	अब्धिग	६३, १	
अपाटन	१५६, १०		अब्धिजलवगा	८६, ५	
अपाटति	२०३, १। २०३, ८		अब्धिमगङ्की	४६, ८	
अपिपाल	३११,	८	अब्धिलवण	२७६, १४	
अपीनस	३३७, १५		अभय	२४१, ६	
अपूपभेद	२२, १०		अभया	४५, ५। १६५, १३।	
अपूर्ण	१०६, ५			२४१, ६; ७। ३३८, ७	
अपूर्वार्थसम्प्राप्ति	६१, ११		अभाग्य	१७४, २	
अपृथग्गत	१३१, ६		अभाव	३१६, १	
अपेक्षा	१६८, ५		अभाषण	११७, १७	
अपोगगड	१०१, १		अभास्कर	२८४, १८	
अप्रकाश	२१६, १२		अभिग्या	२४१, ६	
अप्रगुण	११७, १३		अभिग्रह	२८५, ८। ३४३, १२	
अप्रतिगद्य	१९२, १		अभिग्रस्त	२००, ६	
अप्रधान	५६, ३। १०४, १३		अभिग्रहण	३४३, १२	
अप्रतिभ	१७७, ६		अभिजन	२०१, २	
अप्रमा	२२७, १४		अभिजात	१५८, ६	
अप्रसूतानागौ	२२६, १२		अभिज्ञ	६६, ३। ८२, ६। ११२, १८	
अप्रिय	६, १४। २७, २। ८७, ६		अभिद्यक्त	१६२, ७	
अप्सरस	२१६, ४		अभिधान	२२४, १०। २३२, १३।	
अप्सरगोभिद्	२४, १६			२४१, ६	
अप्सरगोभेद	२०७, १६। २४१, ११।		अभिधेय	१६८, ४। २४७, ६	
	३०३, १२। ३३४, १२। ३३६, ६		अभिनय	२७, ६। २४७, ५	
अकलवृक्षादि	२३६, ११		अभिनव	१८७, २०। २७४, १८	
अवद्ध	१८२, १६		अभिनवोद्भिद्	१८७, १६। २६४, ८	
अवद्धमुख	५८, ३		अभिनाह	३४३, १०	
अञ्ज	२०, १। ७५, ११। ७६, १		अभिनिर्याग	१२२, ६	
अञ्जकन्द	६१, ३		अभिनिर्याग	२०८, ४	
अञ्जकेशर	१६२, ७		अभिनौत	१५८, ८	
अञ्जिनौपति	१६६, ७		अभिपन्न	२०२, ६	

शब्दः	पृ०	पं०
अभिप्राय	१७२, १२ । २४२, ५ ।	
	२४७, ६ । ३१७, १६	
अभिसर	२८४, ४	
अभिमर्द	१७८, ३	
अभिमान	६७, १५ । २०२, ११ ।	
	२४६, १५ । २८५, २ । ३१६, १३	
अभियान	६७, ३	
अभियुक्त	१५८, १०	
अभियोग	६७, ३ । २८४, १३ ।	
	३४३, १२	
अभिरूप	१६१, १५ । २१३, १०	
अभिलाष	१२, १६ । ८३, ७ ।	
	१०१, १३ । २२२, १४	
अभिलाषविवर्जित	२४३, २०	
अभिलाषा	६६, ११ । ७१, १७ ।	
	३३३, १३	
अभिलाषुक	४५, १२	
अभिवादक	४५, ६ । २७६, ६	
अभिवृद्धि	१७८, २	
अभिव्याप्ति	२०६, १६	
अभिप्रास्त	१५७, १४ । १५६, १५ ।	
	१६३, १६	
अभिप्राप्ति	१५६, ३	
अभिषङ्ग	६७, २	
अभिषव	१८६, १२ । २०१, ३ ।	
	३२३, ३	
अभिषिक्तक्षत्रिय	१६६, १६	
अभिषुत	१३४, १६	
अभिषङ्ग	७१, १७	
अभिसर	२८५, ११	
अभिसारिका	४६, ७	
अभिस्यन्द	१७८, २	

शब्दः	पृ०	पं०
अभिहत	१४८, ६	
अभिहार	२८४, १३	
अभौक	६, ११	
अभौक्ष्ण	१०६, १	
अभौख	११६, १६	
अभौषु	३३१, १३	
अभौष्ट ८७, १० । १२०, ७ । १५८, २		
अभौष्टित	१५८, २	
अभुज	७८, ४	
अभ्यधिक	१०३, ५	
अभ्यन्तर	२८५, ५	
अभ्यमित्रिन्	१२२, ११	
अभ्यर्ण	१०६, ४	
अभ्यवकर्षण	२७३, १८	
अभ्यवहार	६१, १	
अभ्यवहत	१६६, १	
अभ्यसन	३३६, १४	
अभ्यस्त	१३०, १८	
अभ्यागम	२३०, ११	
अभ्यागारिक	४६, ४	
अभ्यागत	१५६, १५	
अभ्यास	३३६, १४	
अभ्याहार	२८५, ८	
अभ्युद्गमन	२३०, ११	
अभ्युपगम	२३१, ११ । २८५, ३	
अभ्युपाय	१२६, ५ । २५५, १७	
अभ्र	२५१, २	
अभ्रक ७, २ । ७८, १२ । २५१, २ ।		
	२६१, १३ । ३०६, ६	
अभ्रग	६२, १७	
अभ्रमातङ्ग	६७, १६ । ६८, ४ ।	
	१६०, १७ । ३६४, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अभ्रमु	२२७, १५		अमृतासङ्गा	३३, १६	
अभ्रलेष	२६६, १३		अमृत्य	८७, ६	
अभ्रशून्य	२७४, ६		अमोत्र	६६, १३	
अभ्रसम्बन्धिन्	२५१, ८		अम्बक	७, ११	
अभ्रहस्तिन्	२०७, १		अम्बर	६६, ८ । १२१, ७ ।	
अभ्रान्तर	२०७, १७			२६४, ७ । ३३६, ७	
अमति	१३६, १८		अम्बरौघ	३३३, १६ । ३३४, २ : ३	
अमत्र	२६४, १४		अम्बल	६४, ३	
अमद्यभेद	२४८, १७		अम्बला	४६, १०	
अमर	४२, १७ : २७ । ५७, ५ ।		अम्बिका	७, १० । २२८, १६	
	२६३, १५		अम्ब, २६, ६	६८, १५ । १८६, ६ ।	
अमरङ्गम	२००, १८		२१६, १ । २७६, १८ । ३३५, १७		
अमरपति	१६४, २		अम्बकग	२७२, ७	
अमरभिषज्	१६६, २		अम्बकगवृष्टि	८१, ६	
अमरावती	१६६, १	२६३, १६	अम्बकृत	१५८, १४	
अमर्यग	११७, १३		अम्बज	७८, २ । ७६, ८ । २२४, १४	
अमल	३०२, १		अम्बजबीजकोश	६, १४	
अमा	२२२, ३ । ३२६, १०		अम्बदनिस्सन	३३०, ११	
अमाद्य	२४२, १ : २		अम्बदावलि	२६६, ४	
अमात्यादि	१४७, ८		अम्बधारण	२६५, ६	
अमार	२७७, १७		अम्बधि	३३३, ५	
अमाश्राद्ध	२४७, ३		अम्बधिकाक्षन	३३२, १०	
अमित	१३७, ४		अम्बनिधि	२७२, ४	
अमितर्द्धि	१८५, १		अम्बवज्जलीकृत	१५८, १४	
अमित्र	२६४, १४		अम्बभृत्	१५६, १२	
अमौजय	२४७, ५		अम्बयन्त्रक	६२, ८	
अमुख	५५, १		अम्बविशेष	१६८, १८	
अमूर्ख	६३, ७		अम्बवेतस	३०६, १८	
अमृत	६, १४ । ३६, १६ । १३६, ४ ।		अम्बसमूह	२३६, १४	
	१८२, १३ । ३३२, १८		अम्बहस्तिन्	७३, १	
अमृता	५६, ११ । १३६, ६ ।		अम्भस	२१८, ३ । २२३, १३ ।	
	२५५, २			२६६, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अम्भोगतोपल	११,	१६	अरन्ति	१६०,	१७
अम्भोधर	२६०,	१६	अरन्तिवत्	१८८,	१७
अम्भोधि	१६६, १६		अरर	२६४, ११; १२	
अम्भय	२३२, १२		अरविन्द	१७८, ४	
अम्बाहिणिका	३४५, ८		अरवी	३१६, २	
अम्बलोणिका	४६, १०		अरस	३३६, १५	
अम्बलोणी	६४, ४		अराति	३८, १४। २३६, १३	
अम्बवेतस	२२५, ३		अराल	३०१, १६	
अम्बान	२५, ६। ८८, ६।		अरालक	३१, १६	
	१६०, १३। ३४४, ११		अरि	२२५, १४। २५६, १४	
अम्बानक	२६, ४		अरिग्रस्त	१६३, १६	
अम्बिकौषधि	२७०, १५		अरिष्ट	२४, ११। ८७, ७; ६	
अम्बोक्त	१३४, ४		अरिष्टपादप	३०८, ३	
अम्बोद्गार	७, ७		अरिष्टाद्दुष्टधौ	३२८, ८	
अयथार्थक	२२७, १४		अरु	२५०, ६	
अयदेश	१७३, ८		अरुच	७२, १०	
अयन	१६०, ४		अरुचि	७२, ६	
अयलक्षणा	७५, २		अरुणा	१०८, १३; १४। २४८, १२।	
अयस्	२३२, ४			२५३, ७। २५५, ७	
अयस्कान्त	१६, १४		अरुतर	६४, १४	
अयःश्रुलिक	४६, ६		अरुन्धती	३११, ६	
अयाचक	३२, १		अरुष्कर	१६४, ३। २८४, ३	
अयाहृत	१५८, १		अरोग	६३, ५	
अयोग	६२, १६। ३३३, ७		अर्क	२, ११। ३, २। ११, ६।	
अयोग्य	२६३, १२; १३। ३०८, १८			१७, २। २२, १६। १०८, १४।	
अयोध्या	१५६, १२			१६४, ६; १७। १६६, ३।	
अयोमुख	५६, ८			१८६, ३। १८६, १४। १६४, ८।	
अर	२५०, १०			२०४, ८। २०६, ८। २५१, ३।	
अरघट्टक	४५, १५			२६२, ५; ६। ३३६, १०	
अरणि	१०८, १२		अर्कपर्या	३, २। २७, ७।	
अरण्य	२७६, १६			११७, १८। १३७, १८।	
अरति	३२, १०। १३७, ६			२४०, १३। २७७, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अर्कपारिपाश्विक	२७८, १२		अर्थनिर्णय	१५०, १६	
अर्कपुत्र	२०६, १६		अर्थनीय	२३२, ६	
अर्कपूजक	१६५, ७		अर्थपति	१५६, ५	
अर्कयोषित्	२३५, १२ । २३६, २		अर्थपाठ	१५६, ५	
अर्कसारथि	१०८, १३		अर्थवत्	१५६, ६	
अर्गल	७०, ४		अर्थविद्	८, ४	
अर्गला	३०१, १४ ; १५		अर्थशून्य	३८, ८	
अर्गलिका	३२, २		अर्थसंयुक्त	२३२, ६	
अर्घ	६६, २ ; ३ । २३२, ८		अर्थसङ्घात	३२५, १२ । ३३०, १०	
अर्घार्थ	२३२, ८		अर्थसूचना	८२, ६	
अर्घ्य	२३२, ८		अर्थिन्	१७, १० । १८, ६ ।	
अर्चन	१२२, १३			१६८, २ । ३४५, १३	
अर्चना	१६३, ७		अभीष्टित	२५६, ८	
अर्चा	७१, १ । १५८, १६ ।		अर्थ्य	२३२, ५	
	२३३, १		अर्दन	१६८, १६	
अर्चित	१३७, ६ ; ११		अर्दित	१३६, १०	
अर्चिष	७१, १ । २०१, १६		अर्थ	१८०, १	
अर्जुन	१०५, ७ । १६०, ६ ।		अर्थचन्द्र	२८४, १६	
	२४७, १२ । २५६, ६ । ३३७, १७		अर्थजरती	२०३, १७	
अर्जुनकार्मुक	३२०, १		अर्थजाह्नवी	३२४, १६	
अर्जुनद्रुम	२२०, ६		अर्थपारावत	१६७, ३	
अर्जुनधन्वन्	३२७, २		अर्थमुष्टि	१३, १	
अर्जुनपादप	२६०, १८		अर्थगात्र	१७०, ११	
अर्जुनभूखट्ट	१६६, १०		अर्धाञ्जलि	१४६, ६	
अर्जुनरथ	३३४, ६		अर्धार्घ	१८२, १६	
अर्जुनस्तुधा	२६५, १५		अर्धेन्द्र	१७५, ४ ; ५	
अर्जुनायज	२२५, ३		अर्धोत्कामुक	३६, १०	
अर्जुनी	१६०, ११ । २५१, १३		अर्पित	१३७, ६	
अर्णस	१०३, ७		अर्बुद	१७५, ३	
अर्थ	१६८, ३ । ३३६, ५		अर्भक	७, ३ । २२, ६ । २१८, ८	
अर्थग	६३, ६		अर्थमन्	२२७, १५	
अर्थन	१८३, १५		अर्वतो	१६६, ३	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अर्वाचीन	२६८, २		अलिङ्गार	२३, १५। १७३, ३।	
अर्घ	३३०, १			२८५, ५। २६६, १८	
अर्ह	३४०, ६		अलिन्	१०५, १८	
अर्हण	१०८, ११		अलिप्रिय	२४७, ४	
अर्हत्	१८७, १। २१६, ७		अलिभूत	१५८, २	
अर्हत	८३, ३। १३६, १		अलिमक	३१, १२	
अलक	६, १२		अलिव्याप्ति	१५८, ३	
अलका	६, १२		अलौक	६, १४। ५७, १३	
अलकी	२६४, ३		अल्प	७, १। १७, ७। ६४, ७।	
अलक्ताराग	३२१, १			१७४, ३। १८७, ६। २१०, २	
अलक्ष्मी	१४५, ६		अल्पक	२२६, २०	
अलक्ष्यवस्तु	५६, २		अल्पग्राम	२६८, १०	
अलघु	२५३, २		अल्पतनु	१४०, १३	
अलम्	२६५, ५		अल्पशमी	२८१, ११	
अलमर्थ	१२५, १८		अवकर	२८२, १६	
अलङ्कारिष्ठा	१२२, १४। १६७, ४		अवकर्षण	१२२, १४	
अलङ्कारमौल्य	१२२, १५		अवकाश	७२, ३। १८२, ५।	
अलङ्कार	११४, ७। १८३, ४।			१८६, १०। २६४, ३	
	१६१, ५। २८४, ५		अवकीर्ण	११७, १५	
अलङ्कारान्तर	२६६, ८		अवक्र	३६०, १७	
अलब्धयोग	२३२, १०		अवगत	१५८, ७	
अलम्ब	२१६, १६		अवगम	२३१, ११	
अलम्बुष	१६३, १४। ३३३, १४		अवगीत	१५६, ७	
अलम्बुषा	३३३, १५		अवग्रह	३४३, ११	
अलक	७, ६		अवग्रहण	१२२, ७	
अलस्	६३, १८। १३३, १६।		अवघ्रात	१२६, ११	
	३३६, १३		अवचूर्णन	३३८, १२	
अलसा	३३६, १४		अवचूर्णित	१५८, ३; १२	
अलाबु	६८, ३। २१६, १४		अवच्छेद	१३, १३। १३०, १६	
अलाबु	२१६, १४		अवजय	२४७, ७	
अलि	३१, ११। ५०, १०। ५७, १७।		अवज्ञा	८२, ८। ३०१, ७	
	२६५, ५		अवज्ञात	१५८, ७	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अवट	८७, १२।	१२६, २।	अवयव	८८, १४।	१६६, १०।
अवटीट		४६, १७		१६८, १६।	२१८, १५
अवतंस	२८६, १५।	३३७, २।	अवयवभेद		५, १३
		३३८, २; १३	अवयवमात्रक		२०, १४
अवतर		३४३, १३	अवयवान्तर	२१, ८।	१०८, ४।
अवतरण		२८४, ६		११७, २।	२५१, ७; १४।
अवतार	१६८, १८।	२८४, ६			२५८, २०
अवतारण		१२२, १३	अवर		२६४, ५; ६
अवदात		१५६, ६	अवरज	७८, ४।	७६, १६।
अवदान		२०२, ६	अवरगर्ग		१२२, १०
अवदारण	१२२, ११।	२६६, १५	अवगा		२६४, ६
अवदौर्गा	११७, १४।	११८, ४	अवगोघ	१५४, १८।	१८४, ६
अवधान		१८२, १५	अवगोधिक		४६, ३
अवधारण	१२४, ४।	२५८, १०	अवगोह	३४२, ५।	३४३, १३
अवधार्य		२४१, १०	अवर्गा		१०६, २
अवधि	१८२, १६।	२२४, १२।	अवलग्न	२०२, ८।	२२६, १२
		२६४, ४	अवलम्बन		१६८, ५
अवध्य		२४१, १०	अवलम्बित		१६६, २
अवध्वंस		३३८, १२	अवलेख		५६, ३
अवध्वस्त		१५८, ३	अवलेप		२१३, ११
अवन	११४, १५।	१६०, १।	अवलोकन		११६, २
		२७४, १३	अवलोकनीय		२३३, ३
अवनत		१५६, ११	अवलोकित	१३८, १२।	१६६, ५
अवनाट		४६, १	अवलग्न		३२८, ४
अवन्तिसोम	२३१, १०।	३१४, ४	अवशात्मन्		३२८, ७
अवन्त्यादि		१४७, ७	अवश्याय		२४६, १५
अवपात	१६४, ७।	३२८, १६	अवसृज्य		१८४, १०
अवबुद्ध		१४०, ७	अवसृम्भ		२२१, १०
अवम		३२७, १३	अवसक्थिका	४५, १०।	४६, १४
अवमर्द		१७८, ३	अवसर	६६, ५।	२२६, १०।
अवमानकृत्		२६, १४		२६०, ५।	२८४, ८
अवमानित		१६५, १६	अवसान		१५५, १०

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अवसानक	१३४, १०		अव्यक्तमधुरध्वनि	२६५, १२	
अवसानग	१५६, ४		अव्यक्तराग	१०८, १४	
अवसित	१३४, १४		अव्यक्तवाच्	८६, ३	
अवस्कार	२८४, ८		अव्यक्तवाचिन्	३०६, ८	
अवस्था	३२६, १		अव्यय	१६६, १६ । २४१, ५ ।	
अवस्थिति	२७४, १४			२५०, ७	
अवहार	२८५, ६ । ३४०, ११		अव्यवहित	१६५, १५	
अवहित	१५२, १७ । १५६, २		अग्रान	१११, ६ । १३३, २	
अवहेल	११८, १		अग्रानि	१६०, १६ ; २५	
अवागर्थ	२०२, ५		अग्रित	१०२, १३ । १०३, ६	
अवाग्र	१५६, १५		अग्रितम्भव	३२४, १७	
अवाच	५, ६		अग्रिरस्	२६४, १०	
अवाची	७२, ६ । २३८, १८		अशुभ	८६, ७ ; ८ । ८७, ७ ; ८ ।	
अवाच्य	२८५, ४			१३७, ७ । १६८, १६ । २४०, १२	
अवाम	१११, १७		अशुभकर्मन्	२३८, ३	
अवि	३१६, ६		अष्टक	६३, ५	
अविक्रय	२१६, ४		अष्टकवद्वय	२७२, ५	
अविज्ञान	७, ८		अशोक	६, ६ ; १० । २१४, ४ ।	
अविदूर	१८४, १०			२२५, ११ । ३०६, ११	
अविद्या	३४१, १०		अशोकमम	२११, १	
अविनीत	१६४, १६		अशोकपादप	१०, २० । १६१, १५	
अविनेय	२४७, ७		अशोकपुष्प	३१४, १२	
अविलम्बित	१८४, १०		अशोका	६, १०	
अविवाद	१५५, ६		अशीघ्र	१६०, १४	
अविश्वास	३२०, १२		अशीघ्री	१६०, १४	
अविस्पष्टार्थवचस्	३१०, १८		अश्मकौट	६१, १५	
अवीचि	७२, १०		अश्मचषक	१३, १६	
अवीरा	२६३, १४		अश्मजाति	१०६, २०	
अष्टद्वान्तःपुरप्रेष्या	१६०, १५		अश्मदारण	४, ७	
अवेल	३०१, १२		अश्मनियह	१२५, १२	
अवेला	३०१, १२		अश्मन्त	१३७, ३	
अव्यक्त	१३६, १२		अश्मन्तक	३१, १४	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अश्वमन्तिका	१२६,	२०	अश्ववाह	३४३,	१४
अश्वपुष्प	३२४,	१३	अश्ववाहक	२६८,	५
अश्वभेद	२१,	१२	अश्वविशेष	२७,	१४
अश्वयन्त्रक	८८,	१७	अश्वशान्त	३३१,	१२
अश्वप्रपुष्प	२७२,	६	अश्वशावक	२६७,	१०
अश्वमार	२८५,	११	अश्वमङ्गात	२४१,	१४
अश्वद्वय	१७१,	६	अश्वमङ्गाह	२७४,	६
अश्वव	३१६,	३	अश्वहित	२४१,	१४
अश्वि ८४, ६ । १०३, ८ । २६८, ११			अश्वि	३२२, ३ । ३३५, १०	
अश्व १३२, ७ । २५०, १४			अश्वदिपाकक	१६,	८
अश्व १४, १७ । ५५, ७ । ६५, ७			अश्वान्त	२७५, १६	
६६, ११ । ८६, १० । ६७, १३ ।			अश्वगोह	३४३, १४	
१२६, १० । २२६, १५ । २६२,			अश्ववर्गा	१६२, १७	
१० । ३१५, ६ । ३२९, २१			अश्ववर्त	११६, १५ । १३४, ३	
३४१, १४			अश्वामन	११२, १६	
अश्वकर्गाख्यवृक्ष	२३६, ६		अश्विनौसत	१६६, २	
अश्वखुर	२७, १०		अश्विनौसनु	२५५, ११	
अश्वगति	२७, १४ । ३७, २० ।		अश्विन्यादितारा	११६, १३	
५३, १५ । १२६, १५ । १५२, ५			अश्वीय	२४१, १४	
अश्वगन्धा	६४, ११ । ३४३, १४		अष्टद्विगी	२३४, ७	
अश्वतर	१११, १ । २३८, ६ ।		अष्टन	८३, ५	
२७४, ६ । २८४, १२			अष्टहती	३४२, १	
अश्वत्य	१७०, १ । २०३, १५ ।		अष्टापद	१७७, १५ । १६	
२४४, १७			अष्टि	८३, ६	
अश्वत्या	१७०, १		असंस्कृत	१५३, ३	
अश्वपदामय	७४, १४		असङ्गात	१३७, ४	
अश्वभूषा	६८, ५		असङ्गह	८४, ८	
अश्वभेद	८०, १५		असङ्गातरजःकन्या	२५३, ६	
अश्वमात्र	२३८, १६		असती	११२, ७ । १६५, १२ ।	
अश्वमार	२८६, ६			३०७, १	
अश्वमारक	२२१, ११		असतीसुत	२८७, ५	
अश्वमेघ	६८, ६		असत्कर्मफल	२८, २	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
असत्त्व	ई, १४ । १३७, २		असुधारण	१२२, १०	
असत्त्व	३१८, १		असुर १६, १७ । ३५, २ । २३७, ३ ।		
असन	१६०, ६		२३८, १० । २६४, १७ । ३३५, ३		
असनपर्णी	३१०, १२		असुरा	२६४, १७	
असन्तोष	१३७, ६		असुरान्तर	७. ८ । ७१, १४	
असन्निधि	२५५, १६		असूक्ष्मा	११८, १	
असमीक्ष्यप्रवर्तक	१२३, १७		असृग्धरा	२८५, ७	
असम्पत्त	१५३, १		असृज	१३१, १२	
असम्मत	२४३, २०		अस्त	१२४, ६	
असह	२६४, १६		अस्तकम	११२, १६	
असहन	२२७, १३		अस्तकमन	१४५, १४	
असह्यपरसम्पत्ति	२७८, ६		अस्तासन्न	१६६, ११	
असाकल्य	२४८, १६		अस्थि ६, १२ । २३८, ३ । ३३७, ४		
असार	ई०, ६ । १३३, ३ ।		अस्थिर	४३, १८	
	२६४, ६		अस्थिसंहार	२६३, १५	
असि ३५, ४ । ५६, ८ । ६६, ७ ।			अस्थल	३२५, १५	
२७१, १८ । ३३५, १			अस्तेहन	११४, १८	
असिकाघर	१६, १३		अस्पृष्ट	८७, ६	
असिकोष्ठा	३२६, ५		अस्मन्तक	३१, १३	
असिनी	१६०, १५		अस्मिन्नर्थ	२५०, ७	
असित १३३, १८ । १३७, ५ ।			अस्त्र ५, १४ । ७०, ४ । १६८, ६ ।		
२२५, १४			२११, ७ । २५०, १४ । २५१, १ ।		
असिधारक	४६, २		२५३, १६ । २६०, १७		
असिधाराख्यव्रतधारिन्	६१, १०		अस्त्रप	३२१, ६ । ३२७, २०	
असिधेनुका	४६, १०		अस्त्रपभिद	३४, १७	
असिधावक	४६, १३		अस्त्रवत्	८४, ६	
असिपत्र १२१, २ । २८४, ११			अस्त्रान्तर	१३३, १३	
असिपत्रक	४५, ६		अस्त्रि	१०४, ६	
असिपुत्री ३५, ४ । २८५, ७			अस्त्रि	३१०, ५	
असिपुत्रिका ४५, १० । ४६, ११			अस्त्राध्याय	१६२, ८	
असिमात्रक	३३६, १		अस्त्रेहि	२३५, १	
असु १०६, १० । ३३५, २			अहंयुज	२८७, ६	

शब्दः	पृ०	पं०
अहङ्कार	५१, १७। २८५, २	
अहङ्कारिन्	२८५, ६	
अहङ्कृति	१५८, १५। २१०, १६	
अहतवस्त्र	१७, १३	
अहन्	१८७, ११। ३४०, ६	
अहम्पूर्विका	४५, १४	
अहमहमिका	५१, १७	
अहर्षति	१५८, ५	
अहर्मुख	५६, ३। ३३२, १७	
अहल्या	२४१, ११	
अह्वार्य	२४१, १५	
अहि	२२, ४। ५७, ६; १४। ५८, २। ६०, १८। ६४, ५। ६५, ११; १८। ७७, १७। ८८, १। ९२, ५। १६३, १८। २०३, १३। २४०, ३। २५३, १७। २५५, १३। २६२, १०। २८७. १२। ३४०, ५	
अहिकरण्ड	१०७, २	
अहिफणा	६१, १	
अहिभुज्	७९, १६	
अहिभेद	२८५, १	
अहिशरीर	६१, १	
अहिमा	२२४, ६	
अहिमित	१३६, ११	
अहेर	२६४, १८	
अहोपुष्पिका	५२, १	
अहोरात्र	२८४, १८	

आ

आकम्पित	१५९, १७
आकर	१८८, १५। २६५, ५

शब्दः	पृ०	पं०
आकर्णित		१३४, ५
आकर्ष	३३१, १३; १४	
आकर्षण	८४, ५	
आकलन	२०३, ३	
आकल्प	२९२, ६	
आकल्पक	३२, ५	
आकाङ्क्षा	२०३, ३	
आकाङ्क्षिन्	१८१, १०	
आकार	२११, ४। २६५, ४	
आकारण	१९१, ७	
आकालिकौ	३२, ११	
आकाश	८, ८। ६३, २। ७५, ९। २९८, २	
आकाशरेखा	३१४, ७	
आकौर्ण	१०९, ६	
आकुल	२५९, १९	
आकृति	१३८, ५। २००, २०। २२६, १। २६५, ४	
आकृष्ट	१३३, १४	
आकृष्टाण्ड	१०२, ७	
आकृष्टि	२१२, ४	
आक्रन्द	१७५, ७	
आक्रम	३४२, ४	
आक्रमण	२२२, ११	
आक्रान्त	१८४, १०	
आक्रोश	६७, २। ११८, ७। २११, ८	
आक्रोशक	३२, ८	
आक्रोशकरणा	३२५, १४	
आक्षेप	८, ६	
आक्षेपक	३२, ६। १०९, २। ११२, ४	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
आखनिक		३२, ७	आच्छ		७४, ५
आखु	५३, १० ।	२८२, ८	आच्छादन	२०३, १ ।	२१२, १०
आखुपर्णी	२५४, ५ ।	२८१, ३ ।	आच्छादनाह		२३५, १४
		३०८, १६	आच्छुरितक		४६, १७
आखुभुज्		३२, ११	आजगव		३२३, ५
आख्या		२३२, १३	आजि ७६, १ ।	१०५, १४ ।	२३०, ११
आख्यात		१३७, १०	आज्य १२६, १२ ।	१७६, ७ ।	२३२, ११
आख्यायिका		३२, १२	आज्ञप्त		८७, १३ ।
आगत		१२५, ७	आज्ञा ८२, ६ ।	१७८, १ ।	२००, १२ ।
आगन्तु	३६, १ ।	१६६, १७		२०७, १६ ।	२६१, ५ ।
आगन्तुक		३२, ६	आटखक		४६, १
आगन्तु		११३, ११	आटि		८३, ५ ।
आगम	१२८, १ ।	२६१, ५	आटीकक		३२, १८
आगस्		५६, ५	आडम्बर		२८५, १३
आगामिकाल		१३८, २	आठक		७, १७
आगारिक		३२, १५	आठक्री		७, १७ ।
आद्यौघ		२६५, ७	आछ २३२, १३ ।	२३३, २ ।	२६५, १०
आद्यह		३४२, ४	आतङ्क		७, २०
आद्यहायणिक		५२, २	आतझन		२०३, ३
आघाट		२२६, १८	आतप	१०३, ६ ।	१८०, ५ ।
आघुर्णित		१५६, १७		२१२, ३ ।	२२३, १३
आघ्रात		१३७, ६	आतपत्र		१६, ३
आङ्गेरौ		६५, ८	आतपबच्		२६७, १०
आचमन	२०८, ५ ।	३२६, २	आतपर्णा	५१, १३ ।	११८, १०
आचमिति		२२८, ३	आतपनारण		२५४, ६
आचरण		१३३, ५	आतपाभाव		२३५, १२
आचाम		२२८, ३	आतपोर्मि		२६७, ६
आचार	१५५, २० ।	२१६, ११ ।	आतर		२६५, ६
	२२४, ६ ।	२४३, १६ ।	आतर्पण		४०, ४
आचार्यभार्या		११८, ८	आतायिन्		२६७, १
आचार्यानी		११८, ८	आतिथ्य	३२, १४ ।	२४२, ४
आचित		१३७, १२	आतुर		८, १२ ।

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
आतोद्य	१७८,	१७	आधि	१८०, ४ ;	१६
आत्त	१२४, १०		आधिपत्य	२४८, ६	
आत्मत्यागिन्	१०५, १३		आधोरण	११८, ६	
आत्मन् २. ११। ८३, २। १३६, १३।			आध्मात	१३१, १०। १४४, १६	
२२२, ३। २२६, १०। २६४, ४।			आध्यान	१६१, ६	
३०८, २। ३१६, २। ३१७, १६।			आनक ८. १। १३७, १६। ३४२, १६		
	३४५, ३		आनति	१३८, ८	
आत्मपुत्र	२८५, १४		आनज	१८३, २	
आत्मभाव	३१८, १३		आनन्तर्य	१२७, ६। १६८, १	
आत्मभ्रमि	२८५, १५		आनन्दपट	६२, ६	
आत्मयोनि	२०२, १५		आनर्चि	७२, ११	
आत्मवीर्य	२८५, १४		आनर्त	१३७, १६	
आत्मवृष्टि	६२, १२		आनाय	१६, १४। २६७, ७	
आत्मौय ६३. ८। २६४, ४। ३१५, २			आनुमानिक	४६, ५	
आत्रेयो	२४२, ६		आन्त	२५१, ७	
आथर्वणि	११८, १		आन्दोलित	१५६, १६	
आदग ११०, १४। १८१, २०।			आन्ध्र	२५१, ७	
	२३०, ५		आन्वीक्षिकी	३२, १४	
आदगान्वित	२८३, ६		आपगा	६३, ७। १६१, १८	
आदर्श	३२६, १७		आपगाविशेष	२५३, ११	
आदान	१२४, १०। १६१, ५		आपगा १०६. ५ ; ६। ११५, २०		
आदि	२२६, ५		आपगिक	३२, ६	
आदिकाश	१६५, ८		आपत्ति	१३८, ३; ६	
आदितेय	८७, ८		आपद् १३८, ६। २८२, १३		
आदित्य	२१२, ३। २४२, २		आपद्रुत	२०२, ६	
आदित्यभेद	२५१, ६		आपन्न	१६१, ४	
आदिष्ट	८७, १३		आपलित	२५४, १२	
आदीनव	३२३, ४		आपात	१३७, ८। १३८, ७	
आदिष्टित	८७, १३		आपिशलि	३११, ८	
आद्य २३२, ११। २६६, १६			आप्त	१२४, ६; १४	
आद्यतिथि	३४२, ११		आप्ति	१२४, ६	
आधार	२६५, ६		आप्य	२३२, १२	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
आप्यायन	२०३, ४		आमोद	१७५, ८ । १८०, ६	
आप्लव	६८, १३ । ६९, १३ ।		आमोदक	३२, १६	
	३१६, ६		आसाय	१३४, १ । १५६, ८ ।	
आसुत	१३७, ११			२४२, ३	
आबन्ध	१८३, ४		अम्बरीष	३३४, ३	
आभरण	२६०, ११		आम्ब	१५, १६ । १२६, १५ ।	
आभा	२१८, ३			२५१, ८	
आभाषण	११८, ६		आम्बकेतक	२१४, १३	
आभास	३३६, १७		आम्बातक	३२, १० । ४१, १६ ।	
आभासिक	३२, १६			६२, ७ । २०३, १४ । ३३४, २	
आभिमुख्य	७४, ५		आम्ब	२६६, ११	
आभीर	२६५, ४		आम्बवेतस	१८५, १६	
आभीरपक्षी	३३०, ११		आम्बानभिरिष्ट	३४, १४, १५	
आभीरपक्षीका	५२, २		आम्बिका	७, ७	
आभीरयोषा	२६१, १६		आय	२३२, १०	
आभीरी	२६५, ४		आयतन	२०२, १३ । २३५, १०	
आभील	३०२, २		आयति	१३८, २ । २२८, १	
आभोग	६३, ८ । ११८, १८		आयत्त	२१६, १३	
आम्ब	२५१, ८		आयत्तत्व	३२६, १०	
आम	२२२, ४		आयस्	६८, १	
आमण्ड	६६, ५		आयस्त	१३८, ४	
आमन्द	१७५, ६		आयाम	७४, ५	
आमर्घिन्	१५८, ८		आयुध	३३, १६ । ३७, ५ । १२०, ४ ।	
आमलक	३२, १३			१३५, १०	
आमलकभैषज्य	३२६, ६		आयुधान्तर	११७, ११ । १७२, ६ ।	
आमलकौ	३२, १३ । ६८, ७ ।			३००, २०	
	१२६, २० । १३६, ६ । १७०, १७ ।		आयुधभिद	२०, १५ । २७२, १० ।	
	१८१, ८ । २२३, १२ । २३७, ४ ।			३२६, ५	
	२५६, १		आयुधभेद	१००, ६	
आमिष	२३४, ७ । ३३१, १५ ।		आयुष्	१२२, १०	
	३३५, १२		आयुष्मत्	३६, २० । १५६, १३ ।	
आमुख	५५, १			१६१, ८	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
आयोग	६३, ८		आर्याणी	१०८, ७	
आयोधन	२०२, १५		आर्य	३३०, १	
आर ७६, ३। २२५, ४। २५१, ३; ४			आलपन	२०३, ५	
आरक्ष	२६०, २। ३४६, ८		आलम्बन	३२, १२। २५०, १२	
आरुतृति	२६६, ६		आलवान	२१२, २। २६५, ६	
आरम्भ	२१६, १४। २३०, १३।			२६६, ३	
	२३४, २		आलस्य	१८१, ६। १८६, ११	
आश्व	३१६, ६		आलात	३, ६। ८, १०	
आरा	५२, ११। २५१, ४।		आलान	१६१, ६	
आराती	३१, ७		आलाप	११८, ६	
आराधन	२०३, २		आलाबु	२१६, १४	
आश्व	३१६, ६		आलि	१२६, ३। १३५, ३। २६५, ७	
आराम	२२८, ४। २४४, १५		आलिङ्गन	३०१, ८	
आरामटी	५४०, ५		आलीढ	१०२, १३	
आब	२५१, ६		आलु	२६५, ६	
आगोय	१३२, १४। १७। २४०, ६		आलेख्य	२५४, ७	
आगोपित	१६०, ५		आलोक	८, ५। ११६, २०। २११, ३	
आगोह	३४२, ५। ३४३, १३		आलोच	२०७, २	
आगोहण	११८, ११। ३३२, ६		आलोचन	२०४, १८	
आर्कि	३, ५		आलोडित	१५०, ३	
आर्त	२५८, २		आवकारस्थल	१२६, ८	
आर्तव	७७, ५। १२५, ७। ३१६, ४		आवगा	६८, २०। ११८, ८	
आर्ति	१२४, ८		आवर्जन	२०२, १३	
आर्थिक	८, ४		आवर्त	१३७, १७	
आर्थ	२३२, ६		आवर्तन	१३७, १७। २०२, १४	
आर्द्र	१६६, १४। २५१, ५। २६५, ८		आवसित	१५६, ४	
आर्द्रक	८, २		आवाप	२१२, २	
आर्द्रतन्दल	७७, ११		आविक	८, २	
आर्द्रा	२५१, ५		आविकौषधि	१८०, १४	
आर्द्रैकगण	१६४, ८		आविद्ध	१८३, ४	
आर्य	६४, १७। २३२, १०। ३३३, ५		आविल	३३२, ५	
आर्या	१०६, ७		आविष्ट	८७, १४	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
आकृति	१२०, १३ । १६३, ७ ।		आश्रुत	१३८, ६	
	२७४, ६		आश्लेषणान्तर	४१, ६	
आवेदक	३२, १५		आश्रवास	३३६, १५ । ३३७, १	
आवेश	२०२, १६		आषाढ	७२, ४ । १०२, ११	
आवेशन	२०२, १६		आषाढपूर्वज	२४६, ५	
आवेशिक	३२, ८ । १४, १७		आषाढा	१०२, १२	
आशंसित	८३, ८		आषाढी	१०२, १३	
आशंसित	१५६, १६		आस	३३५, २	
आशंसु	१५६, १६		आसक्ति	३४२, ४	
आश	३२५, २		आसक्ति	१३८, ६	
आशङ्का	८, ६		आसन	१६१, २ ; ३ । २०३, १२ ।	
आशय	२४२, ५			२८०, ६ । ३३१, ८	
आशर	२६५, २		आसनी	१६१, ३	
आशवत्	३२६, १३		आसन्दी	१७०, ३	
आशा	२५०, ७ । ३२५, ३		आसमन्तात्	१४७, १०	
आशाबन्ध	१८५, २		आसादित	१५६, ११ । १५६, १४	
आशाभेद	११५, १६		आसार	२६४, १८ ; १६	
आशारहित	३२८, १४		आसुतीबल	३१४, १०	
आश्रितम्भव	३२४, १७		आसुर	२६५, ४	
आश्रिर	२६५, ३		आसुरी	१२, ४ । २६५, १	
आसु	३२५, ३		आसुदन	२०२, १७	
आसुग	६३, ७		आस्तिक	८, ३	
आसुधान्य	३०७, ८ । ३४१, १५		आसुपन	२०३, ५	
आसुर्य	२४५, ७		आस्था	१६८, ५	
आश्रम	२२८, २ । ३४०, ३		आस्थान	१६८, ५	
आश्रमपादप	७४, १२		आस्थानगृह	८, ८	
आश्रय	१२०, ७ । १३०, ७ ।		आस्पद	१७५, ८	
	१४५, ११ । २४२, ५ । २४७, १५		आस्फोटनी	४३, ३	
आश्रयनाशिन	३२६, १		आस्फोट	१३७, १८	
आश्रयाश	२१४, ११ । ३२६, १		आस्फोता	१३८, १	
आश्रयीकृत	१३३, २०		आस्य	२३२, १२	
आश्रव	१७८, २ । ३१६, ६		आहक	८, १	

शब्दः	प्र०	पं०
आहत	१३७, ११; १४।	१३८, ८
आहतस्वरजत	२३८, ६	
आहति	१३८, ८	
आहरण	२६४, २०	
आहव	३१८, ३	
आहार	२६४, २०	
आहित	१६५, १	
आहितलक्षणा	१२२, १६	
आहिताग्नि	२८४, १५	
आहत	१५६, २०	
आहिक	७, १८	
आज्ञान	७७, १८। ८८, १८।	
	१३५, ८। १४०, ३। १८१, ७।	
	१८२, १	

इ

इक्षानिक	३२, १८
इक्षु	३०८, ३। ३२३, ७। ३२७, ५
इक्षुकाण्ड	३१, ११
इक्षुगन्ध	२८०, १२
इक्षुगन्धा	१८५, ३
इक्षुभेद	२५७, ६। २६७, १२
इक्षुमूल	८०, ६
इक्षुविकार	८६, १२
इक्षुविकृति	८७, १। २८१, ६
इक्षुसम्भव	१४८, ३
इक्षुसोषु	२८, १४
इक्षु	२४३, ३
इक्षुकु	८, ७
इक्षु	५८, ५। २८७, १०
इक्षुत	१३८, ११। ५८, ५
इक्षुत	१३८, १२। २६५, ४

शब्दः	प्र०	पं०
इक्षुद		५१, ७
इक्षुदो		२८३, १७
इक्षुण		३०२, ४
इक्षु	६०, १२। ७४, ६। १०८, ७।	
	१२५, ११। १३०, १४।	
	१८२, १४। २१८, ८	
इक्षुप्रसर		३१८, ८
इक्षुवती		१०, १८
इक्षुविषयीभूत		१३८, १०
इक्षु		२३३, १
इक्षु		२३३, १
इक्षु		२४७, १३
इक्षु		१२४, ११
इक्षु	३, ७। २३२, ८। २६५, ८	
इक्षुार्थ		२६४, १
इक्षु	१२४, ११। १२५, १	
इक्षुकथा		१७१, ८
इक्षुकर्तव्यता		२५५, १
इक्षुका	२५, २०। ३१४, १५	
इक्षु		१६८, ६
इक्षु		२६५, १२
इक्षु		१८२, ६
इक्षु		१७२, ५
इक्षु		१८०, ५
इक्षु		२२२, ६
इक्षु		१८६, ३
इक्षु		२८५, १६
इक्षु		२८५, १७
इक्षु		२८५, १७
इक्षु	१२७, ४। ३२४, १०	
इक्षु		१७७, १४
इक्षु		५६, १२

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
इन्दुलेखा	५६, ११		इभगयङ्	८७, १६	
इन्द्र ८, ११। २५१, ६। २६५, ३।			इभघटना	८४, ११	
	३२४, १०		इभदन्त	११५, १६	
इन्द्रक	८, ८		इभदान	१७४, १	
इन्द्रकन्या	२०४, १२। ३३२, १०		इभपालक	४६, १८	
इन्द्रगोप	२८६, ६		इभबिन्दुजालक	२०, १०	
इन्द्रगोपक	२६६, ६		इभमुख	५६, १२	
इन्द्रजाल	११, ११		इभशिरःकूट	८४, १२	
इन्द्रजालिक	३४७, २		इभ्या	२४३, २	
इन्द्रजित्	१६०, १		इयत्ता	११३, ३	
इन्द्रनगर	१६६, १		इरा	२५१, १०	
इन्द्रपुत्र	२५१, १५		इरिगा	१०६, ६	
इन्द्रपुत्री	१४२, २०		इरिभेद	१७८, ४	
इन्द्रपुर	२६४, १०		इला	१६४, ६। २६५, ८	
इन्द्रलुप्तक	४६, १६		इलापति	१५६, १८	
इन्द्रवच्च	१७६, १२		इल्वला	३०२, ३	
इन्द्रवाखणी	१२३, १। २०४, ५।		इवार्थ	३१६, १	
	३०६, १६। ३४६, १२		इषदुष्ण	१०६, १५	
इन्द्रसम्बन्धिनी	२५१, १६		इषिका	८, ८	
इन्द्रा	२५१, १०		इषक्षेपक	३३६, १८	
इन्द्राभिधूम	२३१, १२		इष्ट	८३, ८; ६	
इन्द्रागिका	३२, १६		इष्टगन्ध	१८४, ८। १८५, ४	
इन्द्राणी	१०६, ८		इष्टि	८४, ७	
इन्द्रिय ७, १३। ५३, ८। १०५, १।			इष्टिका	१८२, १३	
	१०६, १६। १२८, ३। २४२, ७।		इष्टिखात	३३०, ८	
	२४५, १२। ३१६, १४। ३३१, १३।		इष्ट्यन्तर	१६६, ४	
	३४५, ३		इष्वास	३६६, १७	
इन्द्रियगोचर	१८४, ४				
इन्द्रियार्थ	२४५, १०				
इन्धन	६३, ५		ई		
इन्धनचय	२२२, ६		ईक्ष्वा	१०६, १०	
इभ	२१८, ३		ईक्षित	१३८, १०; १२। १५१, १२	
			ईडा	६६, २	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
ईदित	१३८, १३		उग्र	५८, ८ । ६४, १७ ।	
ईप्सित	८७, १० । १५१, १०		२५१, ११; १२ । २५६, ४; ६		
ईरिगा	१०६, ६		उग्रगन्धा	१८५, ६	
ईरित	१३८, ११ । १५८, ७		उग्रनासिक	४६, २०	
ईगी	२५१, ११		उचित	१३८, १८ । ३२८, ६	
ईर्म	२२२, ६		उचितत्व	२४२, ११	
ईशा १२६, ४ । २६२, ११ । ३२५, ४			उच्चटा	५७, १२ । ८७, १६ ।	
	३११, १८			३०५, ३	
ईशासख	५६, १३		उच्चभाषिन्	१११, ४	
ईशा	३२५, ४		उच्चगा	२६५, २०	
ईशान	१६६, ४		उच्चग्रन्थ	२५५, ७	
ईशानदिग्गज	४४, ११		उच्चा	२६५, २०	
ईश्वर ३४, ५ । ६२, ४ । १०२, १० ।			उच्चिङ्गट	६१, २	
२२४, ४ । २६५, १०; ११			उच्चिर्षु	१११, २	
ईश्वरी २२०, १० । २६५, ११			उच्चिश्रवस्	३२३, ५	
ईधगा	१०६, ७		उच्छि	७४, ७	
ईधद्वयभाजन	२७२, १३		उच्छिक्त	१३६, ११	
ईधित	१३८, १०; १३		उच्छिष्ट	८४, १६ । ८७, १३ ।	
ईध्यान्	१६२, १२			२६६, २	
ईहा	१४३, १० । ३४०, ७		उच्छीर्षक	३३, ५	
ईहामृग	६७, ६		उच्छिन	१६१, १३	
ईहितार्थ	१४, ११		उच्छ्रय	१८३, ५	
उ			उच्छित	१३६, १	
उ	६५, १४		उच्छ्रित	३३७, १ । ३६६, १८	
उक्त	१३८, १६		उज्जयिनी	३०६, १६	
उक्ता	१२५, १		उज्जिति	१३६, १५	
उक्तार्थ	१४०, ६		उज्जृम्भित	१६०, १०	
उक्ति	१२५, २		उज्ज	८१, ८	
उक्तवाह	३४४, १		उज्जल	१४३, १	
उक्षित	१३६, १३		उज्ज	७४, ७ । ३००, ११	
उखा ५३, १० । २७५, १४ ।			उज्जशील	१२५, ५	
३०१, ५			उज्जशीलवन्निवर्तन	७५, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
उञ्जित	१३८, १३		उत्तरस्थित	६०, ३	
उडुप	२१२, ६		उत्तरा	२६५, १५	
उडुौश	३२६, १८		उत्तरासङ्ग	२७५, १४ । ३०२, १६	
उत	१२५, १ । १३६, १		उत्तरीय	७, १२ । १५६, ३	
उत्काट	२५, १८ । ८७, १५ ।		उत्तरीयक	४७, १	
	२५१, ११ । ३०२, ८		उत्तंस	३३७, २	
उत्काटदन्त	२८६, २		उत्तान	१८०, १० । १६१, ६ ।	
उत्कागठा	३२, २० । ३३, १ ।			३०२, ७	
	५५, २ । २२२, १०		उत्ताप	२१३, ३	
उत्कम्पित	१६०, १३		उत्तार	२६६, १	
उत्कार	२६५, १८		उत्ताल	३०२, ८	
उत्कार्ष	६२, ६		उत्तुङ्ग	६३, १४ । २८६, २ ।	
उत्कालिका	३२, ५; २० । ३३, १ ।			३४३, ७	
	५६, १		उत्थ	१६८, ६	
उत्कृत्त	१३६, १४		उत्थान	१६१, १०	
उत्कृष्ट	२२८, ५		उत्थित	१३६, ६; १० । १६८, ६	
उत्क्रोच	३५, ६ । २३५, १३ ।		उत्पतन	२०३, ८	
	३३४, १४		उत्पत्ति	१८६, १५ । २०३, ६ ।	
उत्क्रम	२२८, १			२२८, ६ । ३२२, १२	
उत्क्रम	१३६, ८		उत्पतिष्ठा	११८, १५	
उत्क्रमिका	१७४, ११		उत्पन्नमात्र	१२६, १८	
उत्क्षेपण	११८, १२		उत्पल	३०२, ४ । ३०३, १८ ।	
उत्खात	१३६, १६			३२४, १४	
उत्खातकेलि	१०१, ७		उत्पलदल	२६३, ८	
उत्तराण	२६६, १		उत्पलपत्र	२६३, ८	
उत्तम	१३८, १७		उत्पली	३०२, ५	
उत्तम	१६५, १३ । २२८, ६ ।		उत्पाटित	१३६, १६	
	२३०, ६ । २६५, १६		उत्पात	३, ६ । १२६, १ । १४०, १ ।	
उत्तमर्ण	११८, १४			३२३, ६	
उत्तमा	२२८, ५		उत्पातभेद	१६१, २०	
उत्तर	२५६, १४		उत्पाद	३२०, १६	
उत्तरकाल	२४८, १३		उत्पाद्य	२३६, १	

शब्दः	पृ०	पं०
उत्प्रेक्षा	३१६, ४ । ३२१, १६ ।	
	३४६, १०	
उत्प्लवन	१२६, १६	
उत्प्लुत	१३६, ६	
उत्प्लुति	२६२, २०	
उत्प्लुस्त	३०२, ७	
उत्प्लुक्	६३, १५	
उत्प्लुट	८७, १७	
उत्प्लुर्ग	६३, १०	
उत्प्लव	३१६, ८	
उत्प्लवभेद	१७६, १	
उत्प्लवान्तर्ग	३०१, ६ । ३४१, ८	
उत्प्लादन	२०३, ७	
उत्प्लासक	३२, २०	
उत्प्लाह	६२, १२ । ७६, २ ।	
	१६५, ६ । १६३, १ । २०६, १६ ।	
	३४२, ७	
उत्प्लाहादि	१३३, १३	
उत्प्लुष्ट	१२७, ४	
उत्प्लिक	३१६, ८	
उत्प्लिध	१८३, ५ । २४८, १६ ।	
	२६८, २	
उदक	८, १७	
उदग्दन्तिणाशागमन	१६०, ५	
उदन्त	१३२, १३ । १३८, १४ ।	
	१४७, ६	
उदपान	११, १४	
उदय	१८१, १६ । २०३, १०	
उदयन	२०३, १०	
उदर	१००, ३ । ११२, २० ।	
	१७३, २ । १८३, ६ । २६६, १	
उदरधि	१७१, ६	

शब्दः	पृ०	पं०
उदरापूर	१६१, ६	
उदरावर्त	१६१, १२	
उदक	८, ६	
उदर्पिष्	७२, ११	
उदात्त	१३८, १५	
उदात्तादि	२६१, १६	
उदान	१६१, १२	
उदार	२१६, १० । २६५, १३ ।	
	३१०, १७	
उदास्थित	१६०, ७	
उदाहार	२८६, ४	
उदाकृति	१४४, ११	
उदित	१३८, १६ । १३६, ७ ; १०	
उदीची	७२, १२	
उदीच्य	२६५, १६	
उदीर्ण	१६०, ८	
उदम्बर	२३, १७ । ४७, २० ।	
	१६२, ६ । २१४, १ । २४४, २० ।	
	२८५, २० । २८६, १	
उदृखल	३११, १२	
उदृढ	१०२, १५	
उद्रुत	१३८, १६ । १३६, ७ ।	
	१६१, १३	
उद्रुम	२२८, ६	
उद्रुमन	६३, ११	
उद्रुग्राह	११०, १६	
उद्रुग्राहित	१६०, ८	
उद्रौत	१३६, १६	
उद्रौर्ण	१३२, १८ । १४२, १४	
उद्ग	६६, ३	
उद्घाटक	३३, ५	
उद्घात	१३६, ४	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
उद्दण्डपाल	३१४,	११	उद्धर्तनमल		१७, ५
उद्दन्तुर	२८६,	२	उद्धर्तनांशुक	१७, ५ ।	२६७, १०
उद्दंश	११४,	८	उद्दास		३३७, ५
उद्दाम	२२८,	८	उद्दासन		२०३, ७
उद्दाल	३०२,	६	उद्दाह		३२७, १६
उद्देशपादप	२३५,	१०	उद्दाहन		२०३, ११
उद्धत	१३६,	३	उद्दाहनी		२०३, ११
उद्धरणा	११८,	१३	उद्दाहित		१६०, १३
उद्धरिष्णु	११८,	१५	उद्धत्त	१३६, ७ ।	१८०, १६
उद्धव	३१६,	७	उद्धग		६३, ११ ; १२
उद्धान	१६१, १३ ।	२६२, ६ ।	उद्धत		२६५, १७
		२६७, २	उद्धत		१३६, १२
उद्धार	२६५,	१७	उन्न	१८८, २ ।	१८६, १६
उद्गाञ्जलक		६३, ११	उन्नित		१३६, १७
उद्गत	८७, १६ ;	१७	उन्दुरु		२६५, १६
उद्गत	१३६, १२		उन्न		१८६, ४
उद्गान्त	१३६, १८		उन्नत ५६, १७ ।	६३, १४ ।	१३६, ३
उद्यम	६६, १ ।	११०, २० ।	उन्नतरद		२७२, १२
	१६१, १० ।	२१६, १४ ।	उन्नतानत		२७२, १२
		२२८, ७ ।	उन्नाम		४६, २०
		३४०, ७ ।	उन्नौत		१३६, १४
उद्यमन	१११,	३	उन्मत्त ६१, ४ ।	१३३, १३ ।	१३८, २
उद्यान	१६१, ११		उन्मदस्त्री		१०६, ८
उद्यानपाल	४७, १०		उन्मदिष्णु		११८, १४
उद्योग	६३, १४ ।	२३१, ६	उन्माथ		१७०, ३
उद्योगिन्	६३, १६		उन्माद		३३०, १७
उद्योत	३२७, १६		उन्मादिन्		११८, १४
उद्गङ्ग	१३६, ६		उन्मुख		५५, २
उद्गथ	१७०, ६		उन्मलन		११८, १३
उद्गिक्त	१३६, ६		उपकण्ठ		३२७, १७
उद्गक	१०६, १३		उपकञ्ची		४७, ५
उद्गजन	६३, ११		उपकार		२८५, १८
उद्धर्तन	२०३, ७ ;	८			

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
उपकारिका	४७, ४		उपनिषत्	२२४, ६	२२६, ३
उपकारोचित	२४७, ८		उपनीत		१५३, ६
उपकार्या	२४७, ८		उपनेत्रक		२६, १२
उपकुञ्चिका	४७, ६		उपपति		२५४, १४
उपकूप	२१३, १४		उपपन्न	६७, ६	३२३, ६
उपकृति	२८५, १८		उपमा	२२४, ६	२२८, ७
उपकृत्या	२७४, १४		उपमाह		२५६, १
उपक्रम	२३०, १३		उपमादि		२८४, ५
उपगत	१६०, २		उपमिति		२२८, ७
उपगति	२४२, ८		उपयोग		३३४, २
उपगम	२३०, १४		उपगन्त		१६०, ११
उपग्रह	३४४, २		उपगच्छा		२०१, २
उपग्रहणा	३०५, १०		उपगति	१७६, १६	१६७, १३
उपक्षित	१६०, ६		उपगाग	६५, ३	६७, ७
उपक्षित्र	१८३, ११			३०२, २०	३४०, १०
उपक्षित्रा	२५१, १३		उपक्षि		२५०, ११
उपच्छन्द	१७८, ५		उपल		३०२, ६
उपज्ञाप	१७३, १५		उपलभ्यार्थी		३२, १२
उपज्ञाप	२१३, १३		उपलब्धि	११०, १४	१८५, ५
उपत्यका	३३, ३				१६४, ११
उपदंष्ट्रा	३२६, ३		उपलभेद		२५२, १८
उपदा	२८६, ३		उपला	१४४, १५	२८१, ६
उपदेष्टा	६६, ४	७७, १३			३०२, ६
	२२३, १६	२४२, ३	उपलादि		२८४, १०
उपदेष्टु	१६, ४		उपलिस		१४२, १
उपद्रव	२५६, २		उपवन		२२८, ४
उपद्रुत	१६०, ६		उपवर्जन		२०८, १
उपघा	२३०, १३		उपवर्तन		२५६, २
उपघान	३३, ५	३५, १३	उपवास		१६८, १०
उपधि	१८३, ७		उपविष		२५२, १५
उपधूपित	१६६, १०	११	उपवीत		१६०, ३
उपनाह	३४३, १५		उपश्रुत		१६०, ३

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
उपश्रुति	२०४,	१४	उपासन	२०३, १२ । ३३३, ७	
उपसम्पन्न	१४६, १४ । २०८, ६		उपासित	२०२, ७	
उपसर्ग	६७, ६		उपास्ति	२०१, १६ । २०३, १२	
उपसत्ति	१६०, १२		उपाहित	१६०, ५	
उपसूर्यक	४७, ८ । १८३, १४		उपेत	१३६, १३	
उपस्कार	२८६, ३		उपेन्द्र	२६५, १८	
उपस्थ	१७०, ५ । २३४, १६		उपोढ	१०२, १५	
उपस्थेय	२४६, ८		उपोद्घात	५५, १२ । २८६, ४	
उपस्पर्श	३२६, २		उप्त	१२५, ३	
उपस्पर्शान	२०८, ५		उभयार्थप्रयोजक	२५४, २०	
उपहार	२८६, ३ । २६६, ४		उमा	३६, ६ । ५६, १७ ।	
उपहालक	४७, २			११४, ८ । १३४, ८ । २६५, १३ ।	
उपहार	२८५, १६			१७७, १४ । १६५, ५ । २०१, १६ ।	
उपांशु	३२७, १			२२२, ७ ; ८ । २३५, १५ ।	
उपांशुघातिन्	३२७, ६			२३८, २ । २६६, १२ । २६६, ४ ।	
उपाकरण	१२३, २			३०८, ८ । ३२२, १०	
उपाकृत	१६०, ६		उमापति	१६०, २	
उपात्त	१३६, १७		उरःकुट	६१, १	
उपात्यय	१५८, ४		उरःसन्धि	११५, १५	
उपादान	२६०, १६		उरःसूत्रिका	४७, २	
उपाधि	१८३, ६		उरग	६३, १३	
उपाध्याय	१६८, १७		उरगान्तर	२७६, १	
उपानह	३४४, १		उरगा	१०६, ११	
उपान्त	१३६, १५		उरगौष्ठत	१६०, ४ । १६६, ६	
उपाय	५४, १ । ५६, २ । ६१, १३ ।		उरस्	२४६, ११ । ३३६, ३	
	१५६, १६ । १६८, १७ ।		उरस्त्र	२०७, ११	
	२३४, १ । २४२, ८		उरस्त्राण	२८६, १२	
उपायभेद	६७, १५		उरगौष्ठत	१६०, ४	
उपायवचन	२३३, १०		उर	६०, १० । २५१, १४	
उपाधिन्	२३६, १		उरब्रूक	३३, ४ । १२२, ६ । २८०, ७	
उपालम्भ	१२३, ६		उरोज	७६, ६	
उपासक	३३, २		उर्गनाभ	१६, १६ । ४३, ५	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
उर्ध्वनाभक	१३२,	४	उषस्	१४५, १३३,	३
उर्ध्व	१०३,	६	उषा	१६०, १२३,	२
उर्ध्व	३१६,	८	उषानाथ	१८४,	११
उर्ध्वगति	१५५,	१८	उषापति	१६०,	२
उर्ध्वगमन	१३६, ११३,	२०३, ६	उषित	१३८,	१४
उर्ध्वङ्ग	४७, ३५३,	४	उष्ट्र	१५२, १७२५१,	१५
उर्ध्ववक्त्र	४५,	२	उष्ट्रक	८,	१४
उर्ध्ववासस्	४७,	१	उष्ट्रिका	८, १४८,	१५
उर्ध्वसित	१६०, १४		उष्ण	७०, २१०३, ६२२३,	१०
उर्ध्वस्यग्राथित	१६१, ६		उष्णक	८, १२८,	१६
उर्मि	६४, ७		उष्णमांस	२७६, ३	
उर्मिका	८, १६		उष्णरश्मौ	१००, ६	
उर्वरित	१३६, ६		उष्णसार	२८६, ४	
उर्वश	२६५, १४		उष्णिका	८, १३	
उलप	३१२, ६		उष्णीष्	२००, २३३१, १५	
उलूक	८, १११२, १३३४, ४१६१, १७		उष्णोदक	४७, ६	
उलूखल	३११, १२		उष्णन्	२११, ७	
उलूखलक	४७, ४		उष्णस्त्रेद	२२३, १३	
उलूपिन्	२६, ५		उष्णागम	२२३, १०	
उल्का	४, ६६, ८६३, १५		उस्	२५१, १३	
उल्कामुखौ	५६, १३		उस्वा	२५१, १३	
उलबगा	१४७, ६		ऊ		
उल्मक	८, १०२६३, ११				
उल्लाघ	६६, १४		ऊक्षग	१०६, १२	
उल्लोच	१६६, १२		ऊठ	१०२, १५	
उशीर	२४०, १६२४१, ६२४७, ६२६१, ६		ऊठा	२६५, ११	
उशीरक	७७, १०		ऊति	१२५, ४	
उशीरज	२६६, ६		ऊन	१८६, ४	
उषण	७३, ३१०६, १२११४, २०		ऊनग	६३, १३	
उषर	२६५, १६२७६, ७		ऊनसाह	२६०, १५	
			ऊनेन्दुपूर्णिमा	१५६, १	
			ऊब	२५१, १४	
			ऊर्ज	३४, ६७६, २३	

शब्दः	पृ०	पं०
ऊर्जमास	११, २	
ऊर्ध्व	२६५, १६	
ऊर्ध्वक	८, १७	
ऊर्ध्वक्षिप्त	१३६, ८	
ऊर्ध्वजानुक	४७, ३	
ऊर्ध्वदेह	२४७, १६	
ऊर्ध्वलोह	३३, २	
ऊर्णायु	२४२, ६	
ऊर्मि	७२, २ । २२२, ६	
ऊर्मित	१३६, १८	
ऊल्लवण	१०६, १३	
ऊह	४, १७ । २८, ४ । ३४०, ७	
ऊहण	१०६, १३	
ऊहशून्य	३४२, १४	
ऊह्य	२३३, ४ । २३६, ४	

ऊ

ऊर्गभेद	६३, १
ऊक्कसमूह	६२, ५
ऊक्ष १७, १६ । ६३, १० । ११४, १ । २३१, १६ । ३३०, ५ । ३४५, ४	
ऊक्षगन्धा	५६, १३
ऊक्षगन्धिका	४७, ६
ऊक्षभेद ५५, १३ । ११५, २ ; ५ । १३५, ५ । २३६, ६ । ३३६, ७	
ऊक्षर	२६६, २
ऊग्निभद्र	१६७, ८
ऊग्विशेषक	२३७, ५
ऊष्	१४२, १
ऊजु	७६, ३
ऊजुदीर्घशरासन	१६०, १६
ऊजुशक्रशरासन	१५१, ४

शब्दः	पृ०	पं०
ऊजुसूत्रक	१४६, १	
ऊण	१०३, १०	
ऊणयष्टीट	११८, ५	
ऊणनिर्गत	१०६, ३	
ऊणमोक्ष	२०६, १०	
ऊति	१२५, ४	
ऊतु १२५, ६ । १३१, १७ । २२२, २		
ऊतुकर्मन्	८३, ६	
ऊतुज	३१६, ४	
ऊतुभिद्र	१५२, ६	
ऊतुमति	१६७, ३	
ऊतुमात्रक	८२, ३	
ऊत्विज १३५, १२ । २२४, ६७ । २६६, २		
ऊद्ध	१८०, ६	
ऊद्धि	१८०, ७ । १८१, १६	
ऊभुक्ष	३४६, ११	
ऊभुक्षिन्	३४६, ११	
ऊभुमाट	१६०, १६	
ऊषभ	२१६, १६	
ऊषभध्वज	८१, १	
ऊषभाग्यौषधि	२६१, १५	
ऊषभी	२२०, २ ; ३	
ऊषि	१६४, १२ । ३३०, ४	
ऊषिजुष्ट	१६८, १८	
ऊषिभेद	२६, १६	
ऊषिसम्भव	३३०, १	
ऊष्यप्रोक्ता	१६०, १५	

ए

एक ३, ७ । २००, १७ । ३०४, १०	
एकक	३०२, ६

शब्दः	पृ०	पं०
एककुण्डल	३१४, १२	
एकतान	२६६, ३	
एकत्व	१६५, १३	
एकदेश	६०, १४ । ३२५, २	
एकपद	१७८, ६	
एकपदी	१७८, ६	
एकपिङ्ग	६७, १०	
एकयष्टिका	४७, ७	
एकल	३०२, ६	
एकसुत	१६०, १०	
एकान्तमृन्दम्	४७, ८ । १२५, २	
एकामागिक	१६५, १५	
एकाम	२६६, ३	
एकादशाष्टाद्व	८८, १	
एकान्त	३८, ६ । २८५, १६ ।	
	३४१, ११	
एकार्थभाजिन्	२४३, १०	
एकाल्ल	३११, १३	
एकीकृत	१४८, १६	
एजक	८, १६	
एजिक	१४०, २	
एडक	८, १८	
एडमुक	३३, ६	
एगा	१०३, ११	
एत	१२५, ७	
एतदर्श	१७२, ६	
एध	१८०, ८	
एधक	८, १६	
एधतु	१४०, १	
एधम्	१८०, ८	
एनम्	१८६, ५	
एरका	८, १८	

शब्दः	पृ०	पं०
एरगड	२५, १५ । ३३, ४ । ६६, ५ ।	
	२०६, ४	
एरगडपादप	५२, ६	
एलवानुक	२७, २० । ४७, ७ ।	
	२६०, ८	
एला	२२३, १२ । २२८, १८ ।	
	३०८, ६ । ३२८, ६	
एलानन्दा	३०६, १४	
एलापगी	११८, १६ । १८८, १८ ।	
	२७६, १२ । ३४३, ८	
एवम्	३१५, ६	
एधगिका	७३, १	
एधगी	१०६, १४	
एधत्काल	८, ६	

रे

रेक्षव	२६६, १५
रेन्दि	२५१, १५
रेन्नी	२५१, १६
रेगावगा	६८, ४
रेगावत	१६०, १७
रेश्वर्य	६०, १३ । २४२, १०

आ

आक	३, ८
आघ	६६, ४
आंकार	२६६, ४
आजम्	७६, १
आड	२५१, १७
आगित	१४०, २
आत	१२५, ८
आतु	३०, ३ । १२५, ८
आदन	१६१, १४

शब्दः	पृ०	पं०
ओदनसम्भव	१६६, १५	
ओदनौ	१६१, १४	
ओल्ल	२६५, ६	
ओषधि	२२८, १५	
ओषधिभिद्	३११, १०	
ओषधिभेद	३६६, ७	
ओष्ठ	२६२, ८	
ओष्ठप्रान्तभाग	३०, ५	

औ

औघ	१२६, १८
औचित्य	२४२, ११
औगुप्य	३१६, ४
औत्सुक्य	५१, २ । ३३८, १
औदरिक	२८५, १५ । २८७, ३
औदीच्य	७२, १२
औदुम्बर	२८६, ५
औपरोधिक	४७, ६
और्व	४३, १६
औशीर	२६६, ५
औषध	२८, ८ । ३७, ७ । ८४, १ । ११६, ३ । १२०, २० । २३७, १४ । २५४, १४ ; १६ । २५६, १ । २७६, १
औषधभिद्	२६, ३ । ७६, १० । ११६, १०
औषधभेद	६५, २० । ७०, ८ । ८५, १ । ६८, ६ । १२७, १३ । १३२, ५ । १३६, ८ । ३३१, ५
औषधान्तर	६, ६ । ६, २० । २३, २० । २६, १४ ; १८ । ३६, ६ । ५२, १५ । ५७, १५ । ६१, १७ ।

शब्दः	पृ०	पं०
ई२, १० । ८५, १६ । १०७, ५ । ११३, २० । ११७, १६ । १२०, १२ ; १६ । १८१, १८ । २३३, ५ । २५६, ७		
औषधि	५६, ६ । १६४, ६	
औषधिप्रभेद	१७६, ५	
औषधिभिद्	३३, १५ । १२१, ३ । १६६, ३ । २०७, १६ । ३३३, २	
औषधी	६६, ११	
औषधीभिद्	२२, १८ । १६५, ८ । १८०, ७ । १८६, १५ । २४०, १३ । २६१, ११	
औषधीभेद	६४, २० । ११५, ७ । १२१, १५	
औषधीश	३६, २०	
औत्सुक्य	५१, २	

क

क	२, ११ । २१६, १ ; २
कंस	३३५, २ ; ३
कंसारि	२६७, ७
कक	२१६, ३
ककुद	१७५, ६
ककुहत	१७५, ६
ककुप्	२७, ४
ककुभ	१६६, ४ । १६०, ६ । २२०, ५
ककुभद्रम	२१६, १८ । ३४७, ८
ककुभ	३०४, ६
कक्ष	३४५, ८
कक्षा	३७६, १७ । ३४५, ६
कक्षाधर	३१७, १३
कक्षावेक्षक	४७, १०

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
कक्ष्या		२३४, ११	कजौर		३२२, १७
कक्ष	६, १ । ७५, ७ । ८७, ६		कज्जल	२६, १६ । १६०, २	
कक्षटित		१५२, ६	कज्जलध्वज	८१, ३ । २५, ७	
कक्ष्या	११०, २ । १८६, २०		कक्षी		६, १८
कक्ष्याभिद्		२८, १६	कक्षक	३४, १६ । ३८, ५ । ३११, ५	
कक्ष्यातिका		३४, २	कक्षकिन्	६, २० । १०, १ । १५५, ५	
कक्षती	१४०, १० । २०५, ८		कक्षलिका		३३, १७
कक्षपत्तिन्	६५, ५ । २६१, २०		कक्षकी	१६, २ । २०३, १३	
कक्ष		३, ८	कक्ष		७६, ४
कक्षोल		२६८, १८	कक्षग		२६६, १६
कक्षोलक	१२, ६ । ३४, १		कट	८३, १० । १८६, ६ । २८८, २०	
कक्षोला		३३५, १२	कटक	६, ६ । ७ । २६२, १७	
कक्ष	५६, ६ । ३३५, १८		कटकान्तर		२१, ३
कक्षमभ्य		६५, ६	कटखादक		४७, ११
कक्ष	७१, २ । २५०, १४		कटभङ्ग		६७, १०
कक्षा		७१, ३	कटभौ		२२०, ६
कक्षाकृ		६, १७	कटम्भग		२८६, ११
कक्षान्त		३२६, ३	कटहस्त		१६१, १
कक्षर	१००, १२ । २६६, ६		कटाक्ष		६२, २
कक्षौषाक		७४, ८	कटाक्षमहित		३४७, ११
कक्ष		३४५, ७	कटाक्ष	२६६, १८ । ३४२, ७ । ८ । ६	
कक्षप	२३, ६ । ६६, १४ । ८७, १६ । ६४, ६ । १०५, १८ । २१२, ८ । २३१, ३ । २७५, १८		कटि		१६३, १८
कक्षपी		२१२, ७	कटिव		२६६, २०
कक्षविर्वर्जित		१८७, १६	कटिलक	३३, ७ । ५५, १३	
कक्षा		७४, १०	कटिवासस		२६६, २०
कक्षारिका		२५४, ३	कटी	८३, ११ । १६६, ६	
कक्षयुक्त		२६७, २	कटीवस्त्रबन्धन		३१७, ४
कक्षर		२६७, २	कटु	८३, १२ । २५५, ६	
कक्षरा		२६७, १	कटुक		६, ६
कक्ष		६, ७	कटुकन्द		१७८, ७
			कटुका	६, ८ । २०६, ७	
			कटुकी		२८६, १६

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
कटुक्काग	११८,	१७	कणौषि	७२,	१३
कटुतुम्बी	८,	७	कणोद	२६६,	१०
कटुत्रिक	३३, १४ । ६४, ६		कण्टक	६, १० । ३३७, १२	
कटुम्भरा	२८६,	१६	कण्टकार	४८,	११
कटुरोहिणी	६, १० । ६, ८ ।		कण्टकारिका	४७, १७	
६४, ४ । ८३, १२ । २५५, ८ ।			कण्टकारी	३६, १७ । २६०, ३ ।	
	३२०, ४			३४१, २०	
कट्टारिका	३३, १६		कण्टकार्यौषधि	२६६,	८
कट्टिनी	६, १६		कण्टकावृत	८८, १६	
कटफल	४४, १६ । ८५, ५		कण्टकौफल	३३७, ११	
कटफला	२५७, १८		कण्ट	६३, ३ । २६६, १५	
कटुङ्ग	१७, ७		कण्टपरिष्कृति	२३३, ६	
कठ	६३, १		कण्टभूषण	४, १७	
कठन (पटोल)	६, ६		कण्टमणि	३४, ६	
कठशाखीय	११, ७		कण्टरोग	११५, २ । २४४, ८	
कठिञ्जर	३५, ३		कण्टसूत्रक	१०, ३	
कठिन	६४, ८ । १८३, १३ ।		कण्टिका	१०, ३	
१६१, १७ । २५२, १० । २६७, ५			कण्ठा	२३३, ६	
कठिनप्रमथ	७१, ५		कण्ड	६६, ४	
कठिना	१६१, १८		कण्डरा	२०, ३ । २६२, ६	
कठिनी	१६१, १८		कण्डू	७६, ६ । ६६, ४	
कठिनोद्यम	६२, १६		कण्डोले	३३, १५	
कठोर	२६७, ८		कण्व	३१३, ११	
कडङ्गर	२८६, ६ । ३२०, १०		कतक	१०, ४ । २२६, २०	
कडङ्गरीय	२४६, २		कत्तगा	२३, १३ । ४५, १ ।	
कडार	२६६, ११			१०६, १७ । २५७, १०	
कगा	८८, १४ । १०४, २		कथं	१६८, ७	
कगा	६५, ८ । १०४, १ : ८ ।		कथन	३३३, ८	
१०६, १२ । १८३, १७ । ३०७, १६			कथनीय	२३३, ७	
कणिका	१०, २		कथा	३८, १७ । १०७, ७ । १६८, ७	
कणिश	२६४, १५		कथाप्रमङ्ग	६८, ५	
			कथाशास्त्र	१४४, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
कथित	१४०, ६	२३६, १७	कन्या	१६८, ८	
कथ्य	१६२, ३	२३३, ७	कन्द	१७२, ७	२६५, ६
कदन		२२, ६	कन्दभिद		२६७, २
कदम्ब	२११, १	२१६, १६	कन्दभेद		११७, २
		२५७, १५	कन्दर्ग		२६७, ६
कदम्बक		३३, १४	कन्दर्ग		२५५, १२
कदम्बकेसर		२७५, ८	कन्दर्गज		३१२, १
कदम्ब	२६६, ६	२६७, ६	कन्दल		३०२, २०
कद्द		२५२, २	कन्दली	३०३, १	३३५, १०
कदल		३०३, २	कन्दुक	७, १६	१०, ३
कदला		३०३, २ ; ४			१४, ८
कदली	२४, १८	२६, १६	कन्यग		२६६, ८
	७१, १६	३०३, २ ; ३	कन्यगा	२६६, ८	३२६, १४
		३१३, ११	कन्यगामध्य		४, ३
कदलीपादप		१६१, १३	कन्यकाज्ञात		१६२, ८
कदलीपुष्प		२८२, ३	कन्या	१७७, ४	२३३, ५
कदाचित्		१२६, १७	कन्यादिब्रह्मणा		११५, १२
कद्या		१०६, १५	कपट		८८, ५
कद्याक		११४, १०	कपटान्वित		११, ११
कदेवत		२३३, १२	कपर्द		१७५, १०
कनक	४, १८	८, २०	कपर्दक	३३, ८	४१, २१
	१७७, १५	२६१, ४	कपाट	८८, ६	१०३, १
कनकपिङ्गल		२५२, २		२६४, ११	३०१, १४
कनकवत्		१६०, २०	कपाटोद्घाटन		११, १६
कनकाध्यक्ष		२३, १४	कपाल	७४, ११	२६६, १८
कनकाक्षयवृक्ष		३१६, ११		२६६, ४	३०२, २०
कनिष्ठ	७६, १६	६४, ७		३०३, ५	
कनिष्ठा		६४, ७	कपालशकल		१३४, २
कनिष्ठाङ्गुलि		३३, ११	कपाली		३०३, ६
कनौनिका	१७, १६	३३, ११	कपि	५७, ४	१६, ११
कनौयस		२४३, ३		२६२, १०	२८०, ३
कन्तु		१२५, १०		२६८, ५	
			कपिकण्ठ	३४६, १२	३६७, ५
					३३६, ७

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
कपिञ्जल	३०५,	१२	कमला	३०२, ११। ३०४, १६	
कपित्थ	६५,	७	कमलाकर	२०७, ६	
कपिभिद्	१६६, ७		कमलाकान्त	१३६, ७। ११६, २०	
कपिभेद	३३७, १२		कमलनी	१६१, १६	
कपिल	१०८, १४। २६६, ११।		कम्प	१६३, ६। २०४, १६।	
	३०२, १२; १३। ३२७, २			२१४, ३। २६६, १६	
कपिलधारा	२६३, ६		कम्पन	१२८, ८। १६१, १६	
कपिवक्त्र	१६६, ५		कम्पयुक्त	२६६, १६	
कपिश	३२७, २		कम्पाङ्क	१०, ६	
कपीतन	२०३, १४		कम्पित	१२८, ७। १४०, २; ६।	
कपीश	३२७, ३			१४४, १७। १५३, १८।	
कपोत	६५, ११			१५६, १६। १६०, १३	
कपोतपालिका	२८, ३। ५२, ६		कम्पितार्थ	१५६, १७	
कपोतौघ	१४, ४		कम्पिल	३२७, ५	
कपोल	६६, १७। २६६, १३		कम्पिल्लिका	३३, १५	
कपोलावयव	१८६, १५		कम्प	१६१, १६। १६३, ६	
कफ	८४, ७; ६		कम्बल	२५, १०। २४२, ६।	
कफोगि	२६८, ५। २६६, ६			३०२, १५। ३१६, ६	
कफोग्	१६०, १८		कम्बलधारिन्	३०२, १७	
कबन्ध	१८३, ८		कम्बलिन्	२१६, ३। ३०२, १७	
कबर	२६६, ११		कम्बि	५४, ७	
कबरी	२६६, १२; १३		कम्बु	२१६, १	
कबोल	३०६, ३		कग्	६, ३। ७७, ३। १०६, ११।	
कमठ	६५, १६। ६४, ६। १२०, ६।			११०, १४। १३५, ४। २५१, १८।	
	१६३, १। २३४, १६			२६६, ३। ३३०, १६	
कमठौ	२६८, ४		कग्क	६, २। २२८, १८। २६४, ६।	
कमण्डलु	६, २। ११, २०। ६६, ६।			३१२, २	
	२२०, ६। ३१२, २		कग्कपात्रिका	५२, ३	
कमन	१०, २०। १६१, १५		करका	६, ३२	
कमर्द	१०५, ५		करघर्षण	१२३, ३	
कमल	७८, १४। ११३, ११।		करङ्क	६, १२	
	३०२, १०		करज	७८, ५	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
करञ्जत	२८४, १६		करशाखा	३०१, १७	
करञ्ज ७८, ५। ६०, ५। २८६, १३			करश्रीक	२६३, १०	
करञ्जक १७१, १। २००, ११।			करश्रुक	३३, १२	
२६०, २			करसूत्र	२६०, २	
करञ्जभेद ३१८, ३			करहाट	६१, ३	
करट ८७, १६। ८८, २			कराल	२८६, २। ३०२, १८	
करगा १०६, १७। ११०, ७।			करास्फाल	२६७, १५	
२३४, २। २५२, १६। ३०२, ७।			करिकगा	२३८, २	
३३२, २			करिकर	१३५, ४	
करगान्तर १५४, ५। २००, ४।			करिकुसुम्भ	२२१, १२	
२५७, १६। ३०६, २			करिघोष	२७०, १८	
करगि ११०, ५			करिगो १६, १०। ७१, ३। ११०, ५।		
करगड ६६, ७; ६			१५२, १५। २६६, १०		
करगडा ६६, ६			करिन् २१८, ३। २५२, १।		
करगडी ६६, ६			२६८, १८		
करतल २६७, १४			करिभेद ६१, ६। २५७, १६		
करद १७५, १३			करिमद २६३, १०		
करदाट १७५, १३			करिमूर्धन २१८, ६		
करपत्र २३, ५। ६६, १४। ७२, १५			करिलाङ्गल २२, ८		
१२३, १४			करिबिषाण १६५, ११		
करभ ८, १४। ३७, १६। ६७, १४			करिशावक ४७, १४		
२२०, ७। २२१, ६। २३८, ६			करिमज्जता १६२, ४		
करभयोधित २२६, ४			करिहस्ताग्र ६, १४। २७५, १६		
करभूषण २४४, ८			करिहस्ताङ्गलि ३३२, ७		
करमध्याङ्गलि ६, १५			करौ १३, ८। १६, १।		
करमर्दक ११६, २१			२६६, ७; २४। ३०४, १३		
करम्ब १०६, १४। ५३, ११			करौगौ २६६, १५		
करगह ७८, १६			करौष १७०, ६		
करवाल २५१, १। २७१, १			करौषामि ३०२, ४। ३३०, ८		
करवालिनौ २५१, ११			करगा १०६, १६		
करवोग २८६, १६			करेण १६, १३। ११०, ३। २३३, २		
करवोगी १००, १३। २८६, १०			करोटि ८८, ३		

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
कर्क	३, ११। २६१, १३		कर्णान्दु	१७५, ११	
कर्कट	२२, १६। ८७, १८।		कर्णामयध्वनि	६८, २२	
२५१, ६। २६८, १७। २७१, ३।			कर्णिका	६, १४; १६। २२६, १३	
३२३, ६			कर्णिकार	२६६, १०। २८६, १४	
कर्कटक	३३, १८। २६८, १५		कर्णान्	१०३, १२	
कर्कटौ	८८, २। ३३४, ११		कर्णिवंश	३२६, ४	
कर्कटोबीज	८६, २०		कर्णौरेय	५१, २	
कर्कराक्ष	३४७, ३		कर्तक	१०, ५	
कर्करौ	२५६, १८। २६७, ५		कर्तनकार्यार्थ	२६७, २	
कर्कश	६४, ८। १६८, ६।		कर्तगि	११०, १०	
३२७, ३; ४			कर्तरी	२६७, २	
कर्काश	३४, १८		कर्त्त	१०, ६। १२५, ६	
कर्काशक	६६, १०		कर्त्तिका	२५२, ३	
कर्कोट	२८४, १२		कर्त्तिसामान्य	१५३, १०	
कर्कोटक	३३, ६		कर्त्तन	१६२, २	
कर्चुर	२२०, १४		कर्त्रा	२५२, ३	
कर्चुरक	३७, १७		कर्दम	४, १६। १२५, १४। १४६, ७।	
कर्ण	१०३, ११। ११६, ५। १६२, ८		१७४, ११। २२२, ३		
कर्णचाप	६५, ४		कर्पट	१६, १५। ८८, ३। ८६, २०	
कर्णजप	२६६, १२		कर्पर	२६६, ८। ३४२, ८	
कर्णधार	१७, १५। ३८, २।		कर्पगंश	२८३, ६	
२८६, ६			कर्पगिका	३३, १६	
कर्णपाली	१७५, ११		कर्पास	२६४, ७	
कर्णपूर	२६, १७। २८६, १५।		कर्पर	१५, ६। २३, २३। ७६, ७।	
३३७, २। ३३८, २; १३			१८१, १४। २२७, ३। २५३, १४।		
कर्णभूषा	६, १६। २२, १६		२६७, ११। २८३, १०। २८७, ६।		
कर्णमल	२२४, २		३१३, १०। ३३८, १६		
कर्णरन्ध्र	१२, २०। २२०, १		कर्पगपिण्ड	२८, १३	
कर्णलताय	२६८, ११		कर्बुर	१२५, ७। २६६, १६।	
कर्णविभूषण	३०४, ६		२६७, १६। ३३२, १४		
कर्णविभूषा	२५८, ६		कर्बुरा	२६६, १७	
कर्णान्त	३२६, ३		कर्मकर	८६, १३। २८६, ७	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
कर्मक्षम	१०, १६। १२२, १५		कलख	६५, १। १६३, १२	
कर्मठ	११०, ६। २८६, १६		कलसी	२१६, ४	
कर्मन्	१०६, १७। १४२, ५; १०।		कलविज्ञ	१४, १६। ३३, १०।	
	२०२, ६। २२२, १२। २३४, २।			६५, २; ६। २८३, ११	
	२८४, १४। ३३२, २०		कलश	२६६, १४	
कर्मफल	३११, १५		कलह	४, १०। ३१६, ८। ३४२, १०	
कर्मभेद	३१, १		कलहम	३३८, १४। ३३६, १६	
कर्मरक्तक	६५, ७। ३११, १५		कलहमक	३१६, १	
कर्मरक्तक	२३८, २		कला	२६५, १०; ११	
कर्मरक्तफल	७६, १८		कलाचिका	३३, १७	
कर्मविपाक	३११, १५		कलाज	११, ७। ८२, १०	
कर्मश्रु	२८६, १६		कलाटी	८८, ४	
कर्ममन्दोद्यम्य	१४८, २		कलाधिप	२८, १२	
कर्मादि	१०, ६		कलान्तर	१६, ११	
कर्माग	२६७, २		कलाप	२१२, ६	
कर्मिन्	२२२, १२। २२३, ४		कलापक	३४, १	
कर्ध	७१, १४। ३३०, ७। ३४५, १		कलाभेद	६१, १३	
कर्धक	३०, १४। ३२७, ६		कलामक	३३, १२	
कर्धगा	११०, ४। ३३०, ७		कलाय	४३, १८। २०५, १६	
कर्ध	३३०, ८		कलाविद्यु	८२, १०	
कल	२६५, १२। ३१८, ३		कलाश्रुत्य	३०६, १०	
कलकगठ	६५, १		कलि	२३६, ६। २३७, १६।	
कलकल	३११, १४			२७१, ७। २६६, १	
कलङ्क	६, १३। १७८, १४। १६८, १२		कलिका	१०, ६। २६६, १	
कलत्र	२१०, १३। २६७, ७। ३४१, १		कलिकार	२८६, १३	
कलघोत	१६०, २०		कलिङ्ग	६३, १६। १७	
कलध्वनि	७६, ११। २०३, १६।		कलिङ्गक	३३, १०	
	३०३, १		कलित	१४०, ७	
कलन्दिका	३३, १३		कलिङ्ग	३६, १६। ३०६, १	
कलम	३३, १२। २२८, ६; १०		कलिमारक	४७, १३	
कलम्बिका	२८६, १२		कलिल	१६२, २०	
कलम्बी	२१७, १		कलुष	१६६, २०। ३३२, ५	

शब्दः	पृ०	पं०
कलेवर	२५२, १६। २६०, १३।	३४१, ३
कलोत्ति		१४, ७
कल्का	३, ६; १०। २१८, १२।	२६६, १२
कल्प	२१०, ३। २२२, ११	
कल्पन	१६२, ४। २१२, ५। २४२, ६	
कल्पना		१६२, ४
कल्पपादप		३१४, १०
कल्पवृक्ष	२६३, ३। ३४७, ४	
कल्पान्त	२१६, १२। २४१, ४।	२४३, १४
कल्मष	१६६, २०। ३३२, १	
कल्मादि		३००, १४
कल्माष	३३२, २; ३; ४	
कल्य	८६, १४। २३३, ७; ८	
कल्याण	११०, १। १२५, ४।	१७३, १६। ३०८, ८। ३३६, ५।
		३४०, १
कल्याणवचन		२३३, ६
कल्लोल	७३, ५। ३०१, १४।	३०३, ८
कल्हार		४५, १
कवक	१०, ४। २८२, ३	
कवच	७२, १४। १६६, १५	
कवचावृत		१४४, ७
कवचिगण		३४, ६
कवल		३३५, ६
कवाट		८८, ६
कवाटक		८६, ११
कवाटार्गल		२२०, १६
कवार		३२६, ७

शब्दः	पृ०	पं०
कवि	६, ११। ४७, ११। १४६, ११।	१८०, १५। ३१६, ६। ३२६, ११
कविता		१४०, ६
कवोष्ण		१०६, १५
कव्य		२३३, ४
कषार्ह		२३३, ८
कषिपु		२१२, १०
कशेरु	२४२, १७। २६७, २	
कशेरुका		३३, १३
कश्य		२३३, ८
कश्यप	१६७, ४। २१२, ११	
कषाय	२४२, १२। २७२, ५	
कषायद्रव्य		३००, १३
कष्ट	८३, १५। २५२, ११	
कष्टकारी		३२७, १३
कछाला		३०३, ७
कमेरु	२६०, ६। ३३६, ६	
कल्लूरी	३४, १६। १७४, १।	१८५, १५। २१०, १५। २६७, १०
कल्लूरिका		१३१, २०
कल्लूरिकामद		२१६, १
कांस्य	२३३, १८। ३३०, ११।	३३५, ३
कांस्यकार		२३१, १
कांस्यतानादिवाद्य		१८६, ६
कांस्यवादन		१४, १३
कांस्यवाद्यभेद		२६७, १६
काक	३, १२; १६। ४, १; १४।	३०, ३। ८७, ६। १६६, ४।
		२०८, ८। २५१, १५। ३१६, १६।
		३४५, १३
काकचिष्ठा		७६, १२

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
काकचिष्वाफण	११६	ई	काचिष	६६	१५
काकजङ्घा	३२८	ई	काचित	१४०	१२
काकजङ्घातरु	४७	१६	काच्छी	३७	६
काकजङ्घौषधि	१६२	४	काञ्चन	६६	१५ । १११, १८ ।
काकतिन्दक	११, १७ । ४७	१६		११७, १ । १२०, १६ । १६२, ५ ।	
काकनामा	३, १८			२०७, २० । २२५, १५ । २५७, १७ ।	
काकनामिका	४७	१६		३३६, ४	
काकनीड	४१, १७		काञ्चनद्रु	३०४, ७	
काकपद्म	४३, १०		काञ्चनाम	६, १ । १६२, ६	
काकपोलुकवृक्षक	४७	१६	काञ्चनी	१६२, ६	
काकयोधा	३, १७		काञ्चनोत्कर्ष	२७, ६	
काकलक	३४, ४		काञ्चिक	११, ३	
काकलक	३४, ६		काञ्ची	७१, ४ । २३३, ११ । ३१०, १५	
काकसंहति	३, १६		काञ्चिक	११, ३ । ३७, ८ । ३३२, ६	
काका	३, १७ । १८		काञ्चीक	२८३, १८	
काकादनी	२६२, १४		काठक	११, १	
काकिनो	१६२, १०		काठिन्य	१३१, ३	
काकी	३, १७ । १०, १२		काण	१०४, ३	
काकोट्टम्बिका	५२, ४ । ५		काण्ड	६६, ५ । १२३, १४ ।	
काकोल	३६, १ । ६८, ६ । ३०३, १०			१२६, १० । २४०, १० । २७६, २ ।	
काकोलिका	३, १७ । ३४५, १३			२६८, १५	
काकोली	४, १ । १७०, १७		काण्डपट्टक	३२, २	
काकोलीमत्स्य	४८, २०		काण्डवत्	२६७, ११	
काक्षी	३४५, १०		काण्डौग	२६७, ११	
काङ्गा	४, ११ । १८१, २०		कातग	२६७, १५	
काङ्गा	३४५, ६		कात्यायन	२०३, १६	
काङ्गा	३३५, १४		कात्यायनमुनि	३३६, १	
काच	७१, ३		कात्यायनी	७६, ५ । ६४, १ ।	
काचक	१०, १४			१६१, १६ । २०३, १८ । २२७, ६ ।	
काचकलश	४७, १२ । ७०, ३			३१३, २	
काचपात्र	११६, १८ । १६२, ११		कादम्ब	२१७, २ । ३३८, १४ ।	
काचमाषी	३, १८			३३६, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
कादम्बर	२८६, १७		कामला	३०३, ६	
काङ्क्षेय	३३, ६		कामान्तक	३४, ५	
कानन	१८६, ३। १६२, ६। २५३, ६।		कामिन्	२२३, २	
	२५६, ११		कामित	१४०, ११	
कानौन	१६२, ८		कामिनौ	५३, ६। १७६, १३।	
कान्त	१२५, ११; १३। २२५, ११			१६०, ७। १६२, ७। १६८, ११।	
कान्ता	१२५, १२			३०३, ३	
कान्ताग्र	८४, २०। २६७, १२		कामिनौरत्न	२०८, १८	
कान्ति	१२५, ११। २२२, ८		कामुक	६, ११। १०, २०। १५, १४।	
कान्तिमात्र	२३०, ३			६८, ३। ७२, १६। ६०, २।	
कान्ती	२१६, ६			१६१, १५। २१८, ४। २२३, २।	
कान्दविक	३४, ७			६। २७६, १७। २७८, १७।	
कान्दशीक	३४, १०			२८७, १। ३०३, १०	
कान्यकुञ्ज	७६, १७। २४८, ६		कामुकस्त्री	१७, ८। १४४, ३	
कापटिक	३४, ११		कामुका	१०, १८	
कापोत	१४०, ४		कामुकी	१०, १८	
काम	२८, १७। ५८, ४। ७५, १०।		कामिल्य	६५, १७	
	७७, १७। २१६, १६। २२२, १४।		कामिल्ल	३५३, १४	
	२५२, १। २७८, १७। २६०, ११		काम्बोज	७८, ६; ८	
कामकूट	६१, ५		कम्बोजी	७८, ७	
कामगुण	११८, १८		काम्य	२२२, १। २३३, १६।	
कामचार	२८७, १			२५२, १	
कामचिन्ता	१७०, १३		काम्यदान	१२०, ११	
कामदा	१७५, १४		काय	१३१, ३। १८२, ७। १८३, ५।	
कामदाढ	१७५, १४			१८७, ६। २३३, १२; १३। ३४३, ४	
कामदेव	२४५, १३। २६२, ७		कायशून्य	३४३, ५	
कामधेनु	१७५, १४		कायशोधन	२४८, ६	
कामनाभव	२३३, १६		कायसंवेक्षण	१०६, १६	
कामन्दक	३४, १०		कायस्थ	१७०, ७; ८	
कामपाल	६६, ७		कायस्थसाधन	१०६, २०	
कामयुद्ध	१६७, १२		कायस्था	१७०, ८	
कामरूपिन्	२५०, ६				

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
कार	२५२, ४ ; ५		कार्तन्ना	१२०, १५ । १५४, ४ ।	
कारक	१०, ६ । ११०, ६ । १२५, ६ ।			२५८, १० । ३४५, १४ ; १५	
	२५२, ८		कार्पण्य	२४२, १५	
कारणा	७७, २ । ११०, ७ ।		कार्पण्यातिशय	२१६, ६	
	१३५, १२ । १६८, ३		कार्पास	६२, ३	
कारणाक	३४, ७		कार्पासतुलक	२५५, १८	
कारणद्व	६६, ७ । १६५, ८		कार्पासास्थि	२७६, १३	
कारणद्व	३१७, ६		कार्पासि	२७६, १२	
कारण्यमिन्	२३१, १		कार्पासिका	६, ५	
कारवी	२७१, १७ । ३१६, ६		कार्पासी	१६४, २० । २८८, ६	
कारवेत्त	३३, ७ । ३२२, १७		कार्पण्य	८८, ५	
कारा	२५२, ३ ; ६		कार्मण	६१, १४ । ६५, ४ । ६८, २ ।	
कारागार	१२६, ८			११०, ६ । १६६, ८	
कारि	२५२, ७		कार्मिक	१०, १५	
कारिका	१०, ७ ; ८		कार्मुक	१०, १६ । ६६, १२ ।	
कारितमख	१५०, १३			३२०, १ । ३३६, १७	
कारि	२११, ६ । २५२, ८		कार्य	१५६, १२ । २०५, ३ ।	
कारिज	७८, ६ । ११			२३३, १७ । २३४, ८	
कारिणाक	३४, ८ । ३७, १५		कार्यनिश्चय	२८०, १६	
कारिणद्व	१७६, १६		कार्यपटक	६१, ४	
कारिणिका	११४, ३		कार्यसूचक	२७, ६	
कारुष	३३२, ४		कार्याक्षम	४१, १०	
कारोत्तर	२८६, २०		कार्यावसान	६७, १	
कार्तिक	११, २ । ७६, २		कार्यिन्	८८, ५	
कार्तिकिक	३४, ६		कार्य	६६, ४ । २३३, १६	
कार्तिकी	११, २ । १६६, १४		कार्यापगा	१०६, ६ । ११८, ६	
कार्तिकेय	१६५, १० । १७६, २ ।		कार्या	१०, ११	
	२०१, १४ । २८१, १३		काल	४, २० । १२, ३ । ८५, ६ ।	
कार्तिकेयक	३४, २०			६३, ४ । ६४, ५ । ६७, १४ ।	
कार्तिकीय	१६०, ६			१०८, ६ । १३७, ४ । १८१, १५ ।	
कार्तिकेय	२८६, २०			१८२, १५ । २१८, २ । २२६, १५ ।	
कार्तिकान्तिक	३४, ३			२३७, १५ । २४६, ४ । २६६, २ ।	
				३००, ८ । ३२५, ८	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
कालक	१०, १४ ; १७। ११, १		काली	२६६, ४	
कालकराठ	६५, २		कालौय	२०८, १६। २४६, ३	
कालकराठक	३४२, १०		कालौयक	३४, ८	
कालकराठखग	३४२, ३		कालेय	२४२, १४	
कालक्षिप	१६७, १६		कावचिक	३४, ६	
कालखण्डक	२४२, १४		कावेशी	२६७, १३। ३२४, १६	
कालञ्च	८२, १० ; ११		काव्य	२३३, १४। ३१६, १०	
कालज्ञानिन्	२३, १		काव्यकर्म	३१६, १०	
कालदेशिन्	३४, ११		काव्यगुणान्तर	१८४, ७	
कालएछ	६५, ४ ; १५		काव्यचित्र	२६४, १६	
कालभेद	१३५, १६। १३६, ५। ३३२, १३ ; १६		काव्यजीव	१०६, ६	
कालमान	१४, १२। २०, ७। ८४, १३। ८५, ४। ६७, १४।		काव्यप्राग	१७६, १६	
	२७५, १		काव्या	२३३, १५	
कालमिति	२६५, ११		काव्यादि	१४०, ६	
कालमेधिका	४७, १८		काव्यालङ्कार	२६, १। १३८, १६	
कालयापन	११७, १०		काव्यालङ्कार	३४६, १०	
कालसर्प	६४, २		काव्यालङ्कृति	११२, ४	
कालस्कन्ध	१८५, ७		काश	१८५, ३। २१४, १४। ३१२, १६। ३२५, ५	
काला	२६६, ३		काशमर्द	११४, १६	
कालानुसार्य	२४६, ३		काशिका	१०, १६	
कालान्तर	१८१, १६		काशी	३२५, ५	
कालायस	६, १३। ८०, ३। १०४, ७		काशीम	३२८, ७	
कालिका	१०, १०। १२, ४। २६६, ५। ३३७, १६		काशीमौ	११६, १३। २६७, १३	
कालिङ्ग	६३, १६		काशीमौ	२६७, १४	
कालिङ्गी	६३, १६		काशीमौञ्ज	८०, १	
कालिङ्गर	२८६, १८		काश्यपी	२१२, ११	
कालिभेद	१६३, ८		काशयवस्त्र	२०३, १७	
कालिमा	२२८, १०		काष्ठ	१८, ११। ६३, ५। १८०, ८। २५५, १६	
कालियक	२०८, १५		काष्ठकुहाल	२५०, ८	
			काष्ठतक्षक	२७, १	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
काष्ठदारण	१८, १५		किन्नरा	३६, ६	
काष्ठपट्टक	२२, ११		किन्नरीभेद	२७३, १०	
काष्ठपाटला	१३४, ६		किम्	२२३, २	
काष्ठभेद	१०६, १३		किम्पाक	११, ७ । ३१३, ४	
काष्ठाम्बुवाहिनी	१०६, ३		किम्पुसध	३३४, ४	
काष्ठौय	३२०, ८		कियन्	४८, ५	
कास १७१, १६ । ३२७, ५ । ३३५, ४			कियदेतिका	४८, १	
कासः	३४६, १७		किग्गा ५५, ६ । ५८, २० । ११०, ८		
कासाः	२६७, १५		१४१, ८ । १७३, १० । १८८, ७ ।		
कासीस	२१, १६		१८६, १४ २५१, १३ । २६२, ११ ।		
कासू	३३५, ४ : ५			३२५, १	
काहला	३०३, १२		किग्गमालिनी	१६५, १२	
किंशारु	२६, ६ । २६७, २०		किग्गाङ्ग	३४, १२	
किंशुक ६, १ । ११, ८ । २०६, ३ ।			किग्व	३१६, १०	
३२७, २० । ३३४, ६			किगत	६०, १५ । १४०, १३ ।	
किंशुककुश्ल	३१, १०			२६२, १३	
किंशुकदम	१०६, ५		किगतसङ्घ	१४०, २०	
किङ्गाणी	६८, ७		किग्गि	८४, १४ । २५२, ६	
किङ्गः	२६८, १		किग्गीट	२६६, १८ । ३३१, १६	
किञ्चलक	२२०, १७		किमीः	१६७, १६	
किञ्चलक	३४, १३		किल	१०३, ८ । १०८, ५	
किञ्जल्क	११, ८ । २२४, १३ ।		किलाट	८८, ७	
२४३, १ । २६८, १८			किलामिन्	३१०, २०	
किटि	२५२, ६ । २५५, १३		किलिञ्ज	८३, १०	
किट्ट	३, १० । २६६, १२		किल्बिध	२८५, १२ । ३३२, १ : ५	
किट्टाल	३०३, १५		किष्णोः	२६७, १७ । ३३४, १	
किगा	८४, ८		किष्क	४, २	
किगाहि	२७६, १४		किष्कपर्वन्	१६, १ । ३२३, ७	
किगव	३१६, १२		किमल	३०३, १६	
कितव ३०, १६ । ३१६, १० : ११ : १३			किमलय	३०३, १६ । ३२१, १	
किन्न २३८, ४ । २६७, १६ । ३३४, ४			कीकट	८८, ८	
			कीकस	१२८, २ । २३४, ७	

शब्दः	पृ०	पं०
कौचक	११, ५	
कौट	२२३, ६। २६६, १२। ३१४, ६	
कौटक	११, ६। २६७, ६	
कौटभेद	१७७, १२	
कौटमात्र	११६, ८	
कौटविशेष	३२५, १८	
कौटान्तर	६, ६। ७६, ६। १०५, १	
कौनाश	२३१, ४। २७५, ७। २८६, ८। ३२७, ६	
कौर	५, १७। २५, ६। ७१, १८। २५२, ६	
कौर्ग	१०४, ४	
कौर्ति	६०, १२। १२४, १। १२५, १४। २२२, ८	
कौर्तिसम्पन्न	६६, १३	
कौर्व्य	२३४, १	
कौर्मिन्	२२३, ६	
कौल	५, १४। ३६, ६। २२४, १२। २६६, ५। ३०१, २। ३३। ३१६, २०। ३१८, १०	
कौलक	११, ४	
कौला	२६६, ६	
कौलाल	३०३, १७	
कौश	२६८, १०	
कौसलय	३०६, १८	
कु	२६५, ४	
कुकर्मन्	१६२, १५	
कुकुन्द	११, १३। १२६, २	
कुकुभ	३८, १३	
कुकूल	३०४, १६	
कुक्कुट	५४, १४। ८२, ११। ८८, १०। १००, १५। २७६, १३। ३०२, १२। ३४५, ११	

शब्दः	पृ०	पं०
कुक्कुटिका	२७७, १०	
कुक्कुटी	८८, १०। ३०६, १६	
कुक्कुटीकन्द	३०६, ६	
कुक्कुभ	८८, ११	
कुक्कुभ	७३, १४। ८२, १२। १०४, ५। २६८, ३। २७४, ६। ३०८, १०	
कुक्कुखी	२७२, ६	
कुक्कुखी	२३०, ७	
कुक्षि	१८६, ६। २१८, ८। २७१, ३	
कुक्षिम्भर	२८७, ३	
कुङ्कम	५६, ५। ७। ७३, ६। १३१, १२। १५१, १६। १६६, ५। ६। २०६, १३। २५६, ५। २५६, ६। २६०, १३। २६०, १४। २७६, ३। २६४, ७	
कुच	७१, ६। १२४, ३। २६०, ८	
कुचर	२६८, १७	
कुचाय	१३३, ८	
कुचायक	१५, १६	
कुचेल	३०४, ४	
कुचन्दन	१५१, १६। १६८, ३। २०४, २	
कुज	७६, ५	
कुजम्भल	३१२, ३	
कुजा	७६, ५	
कुक्षित	१४०, १६। २००, १६	
कुञ्ज	७६, ६। १२७, १३। २७६, ५	
कुञ्जर	१०६, ११। २०७, १३। २६८, ४	
कुञ्जरा	२६८, १३	
कुञ्जराशन	३४५, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
कुट	८४,	१२	कुणि	१०४,	५
कुटज	२६, १६। ४८, ६। ७८, ११।		कुण्ड	६३,	७
	२६०, १८		कुण्ड	६६, ८। ३०२,	५
कुटमट	६१, ६		कुण्डकर्मज्ञ	१२, १५	
कुटहारिका	४८, ३		कुण्डकोट	६१, ७	
कुटिल	६६, ४। १२८, १३।		कुण्डगोलक	४८, ३	
	१५३, १८। १८३, ३। १६६ २०।		कुण्डल	३०४, ६	
	२२३, १८। २५०, १३। ३०१, १६।		कुण्डलिन	३०४, ७	
	३०४, १		कुण्डिका	११, २०	
कुटिलागार	५५, ३		कुण्डो	६६, ६	
कुटिलाङ्गिक	७६, ७		कुण्डोभेद	१५, १६	
कुटी	८४, १। २६८, १०		कुतप	२१२, १३	
कुटीर	२६८, १७		कुतुक	११, १२	
कुटुम्बपरिपोषण	२५४, १८		कुतुप	२१२, १२	
कुटुम्बपोषणव्यय	४६, ४		कुतु	१२५, १७	
कुटुम्बव्याप्त	१८३, ७		कुतुहल	११, १२। १२, १६।	
कुट्टन	६७, २०			३१२, ५	
कुट्टनी	१४०, १४। १६०, १२		कुत्सा	१७३, ७	
कुट्टिनी	४४, २; ४। १६३, १६।		कुत्साकु	११, ६	
	३२१, १४		कुत्सित	४, २। ६६, ६। १४०, १६।	
कुट्टिम	२२८, १७			१५८, १३। २१६, ६। २३६, ६	
कुठ	६३, ६			१५। २४५, ५। २६६, ६	
कुठर	२६८, १२; १३		कुथ	२५, १। ११३, ४। १६८, ११	
कुठार	२६८, १		कुदाल	३०४, ३	
कुठार	२६८, १०		कुनटी	२६६, १८	
कुठि	६३, ७		कुनटीवृषत्	२००, १७	
कुठेरक	३५, ३		कुन्त	१२५, १५	
कुडव	३०१, ११		कुन्तयोधिन्	१२, १६। २०, १७	
कुडाल	११, ७; १८। १२, ६।		कुन्तल	६, १२। ३००, ४। ३०४, ८।	
	३०३, २०। ३२५, १२। ३३०, ६			३२५, ६	
कुड्य	१३०, ७। २३४, ३		कुन्तलप्रदेश	४७, ३	
कुणपो	२१२, १४		कुन्तायुध	६३, १६	

शब्दः	पृ०	पं०
कुन्ति	२६३, १३	
कुन्ती	१२५, १६	
कुन्द	१७२, ८ । २२४, २०	
कुन्दश्च	१७७, ६	
कुन्दश्चक	३५, १	
कुन्दश्चकौ	३५, १	
कुम्भान	१८२, ११	
कुपय	१७०, २	
कुपित	१३८, ४	
कुपित्य	१७०, १३	
कुपुत्तश्च	४०, १५	
कुपल	३३२, १५	
कुवेर	५६, १३ । ८०, १४ । १६२, १ । १७६, ११ । २४४, ७ । २६८, ११ । २८८, २ । ३१४, १२	
कुवेरपुर	२८४, १०	
कुवेरस्थान	२१, १५	
कुञ्ज	७६, ७ ; १८ । ८६, १८	
कुञ्जक	२६८, १४	
कुञ्जपुष्पक	१११, १३	
कुञ्जप्रसून	२३७, २०	
कुञ्जलक्ष्म	२६०, ६	
कुमार	१३०, १० । २६८, ६	
कुमारक	३४, २० । १३५, ३	
कुमारौ	१८, १५ । १११, ११ । २३३, ५ । २६८, ८ । २८१, ८ । ३४१, १८	
कुमालक	३५, २	
कुमुद	१७५, १५ । ३१८, १४	
कुमुदप्रायदेश	१६१, ५	
कुमुदाकर	१६१, १७	
कुमुदिका	३४, १८	

शब्दः	पृ०	पं०
कुमुदिनी	१६१, ४ ; १२	
कुमुदिनीपति	१६६, १३	
कुमुदत	१६१, ५	
कुमुदती	१६१, ४	
कुम्भ	८४, १३ । २१८, ४	
कुम्भकर्णक	२४४, ७	
कुम्भकर्णसुत	२२०, १६	
कुम्भकार	१५, ८ । ३०४, ८	
कुम्भकारचक्र	२७२, १७	
कुम्भकारपाकस्थान	१८५, १०	
कुम्भकारी	२८७, २	
कुम्भदासी	८४, २ । १३६, ३ । ३२२, ३	
कुम्भयोनि	१३६, २ । २०३, १८ । २४१, ८	
कुम्भसम्भव	२३१, ४	
कुम्भा	१६२, ६ । २१८, ६	
कुम्भाण्डक	३५, २	
कुम्भिका	११, २०	
कुम्भिकाद्रुम	८५, १६	
कुम्भिकौषध	१७५, १५	
कुम्भिनरक	२६८, ४	
कुम्भिल	१६१, १७ । ३०४, २	
कुम्भो	३४, १८ । ४३, १३ । २१८, ७	
कुम्भौनस	३३८, १५	
कुम्भौर	१०४, २ । २६८, १६	
कुम्भौरक	२५६, ८	
कुरङ्ग	६१, ६ । ६३, २०	
कुरण्ट	३१, ८ । ३४, १५	
कुरख	८८, ८	
कुरवक	३४, १४	
कुररी	२६८, १०	

शब्दः	पं०	शब्दः	पं०
कुश	२५२, ६	कुलिक	११, १०; १७
कुशयटो	८८, ६	कुलिश	५८, १०। १७३, १४।
कुशल	५०, १५		२५६, १५। ३२७, ७
कुशविन्द	१७८, ८	कुलिशद्रुम	२६३, १५
कुर्वाण	११०, ६	कुली	२६६, ८
कुल ६, १३। १६५, ६। २५३, ५।		कुलीन	१५८, ६
२६६, ७। ३१०, २। ३२६, ७		कुलीनक	३४, १३
कुलक	११, १६। १२, २	कुलीनत्व	१६२, १५
कुलटा	५, १०। २१०, १४	कुलीर	३३, १८। ८७, १८।
कुलटौ	८८, १२		२६८, १५
कुलटिका	३४, १६। २४२, २०	कुलीरप्रसूती	२२६, १
कुलथी	२८७, २	कुल्लाघ	१७८, ८। ३३२, ६
कुलध्वज	२०२, २	कुल्य	२३४, ५; ७
कुलप	२१२, १५	कुल्या	२३४, ४। ३३०, ८
कुलपालक	१६, १६	कुवल	२६८, १२। ३०३, १६
कुलपालिका	४८, २	कुवासस्	३०४, ४
कुलबालिका	४८, २	कुश ११, ६। १६८, ११। २१२, १२।	
कुलयोषित्	११७, ४		२७४, १०। ३२५, ७; ८
कुलश्रेष्ठ	११, १७	कुशपत्नी	१६१, ४
कुलमम्पश	११, १०	कुशपत्र	३०७, १७
कुलसम्भव	२३४, ५	कुशमुखि	२८०, ६
कुलस्त्री	४८, २। २२५, ६	कुशल	५६, १५। ३०३, १७
कुलाधोश	२१२, १६	कुशा	३२५, ८
कुलान्तर	१५, १६	कुशिक	११, १२
कुलाय	१६, १३। ६७, २१।	कुशी	३२५, ८
	२४२, १५	कुशीलव	६८, ६। १११, ७।
कुलाल	४८, १५। २५३, १७।		१४६, ६। ३२३, ८
	३०३, ११। ३०४, ६	कुशेशय	२१४, ४
कुलालदण्ड	२७७, १३। २७८, १२	कुष्ठ ७८, १५। ८०, १। ८४, १।	
कुलाजी	३४, १६	६३, ६। १८१, १३। २२५, १२	
कुलाजीपकरण	२५३, १६	कुष्ठभेद	४०, ४। ७१, १४।
कुलाहित	२३४, ६		१०८, १३। २८६, १

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
कुलमैषव्य	३०७, ५		कूट	६२, १६ । ८४, ३ । १२३, १४ ।	
कुलबग्भेद	३०३, ५				३४१, ५
कुला	११५, १६		कूटयन्त्र		१७०, ४
कुलादि	६१, १७		कूटशास्त्रको		१६८, ८
कुसौद	१७५, १७		कूणित		१४, १७
कुसौदक	३४, १६		कूप	८४, ७ । ८७, १२ । २१७, ५ ।	
कुसौदिक	१७५, १७				२६६, ८
कुसुम	७२, १६ । १४६, १० ।		कूपक	११, १३ ; १४ ; १५ ।	
	२११, २ । २२८, ११ । २३८, ६ ।			१५, १६ । ४२, १५ । ४८, ६	
	२६७, ५		कूपचिका		२२४, ११
कुसुमान्तर	३०६, ५		कूपनेमि		४, १२
कुसुमायुध	१७०, १३		कूपभव		२३४, १०
कुसुम्भ	५६, ५ । ८७, १६ । २०६, ३ ।		कूपिका		११, १६
	२२०, ६		कूबर		२६८, १४
कुसुम्भि	२७७, १६		कूर्च		७१, ५
कुसुल	६३, ८		कूर्चश्रीर्षक		६२, ६
कुसुलक	४६, १२		कूर्चिका		११, १८
कुसुति	१४०, १५		कूर्दित		१४०, १७
कुसुम्ब	२८७, १३		कूर्पर		२६८, ५
कुसुम्ब	२०५, १७ । २५४, १०		कूर्पास	३३, १७ । ३३७, ५	
कुहक	११, ११ । १६, ५ । २३, १६ ।		कूर्पासक		३४, १६
	२०६, ५		कूर्म		२१२, ८
कुहकजीविन्	८७, १२		कूर्मकर्पर		३४२, ६
कुहन	१६२, १२ । ३०४, १०		कूर्मर		२६८, ५
कुहना	१६२, १२		कूर्मराज	१६२, १७ । २५५, १८ ।	
कुहर	२६८, २ ; १६				२८४, १०
कुहरित	१६१, ३		कूल		२६६, ६
कुह	३४०, ८		कूलक		१२, २
कुहमुख	५६, १४		कूलिका		१२, १
कुकुद	१७५, १८		कूषाण्ड		६६, १०
कूपिका	१२, १		कूषाण्डक		३४, १७
कूषिका	१२, १		कूषाण्डो		६६, ११

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
कृक	४, ३		कृतास्वाद	१५६, १०	
कृकग	११०, ११		कृति	१२५, १६	
कृकलास	५०, ३। १८५, ६।		कृतिन्	१७०, १८	
	२१६, ८। ३११, ७		कृतोदाह	१६०, १३	
कृकवाकु	३५, ५; ६		कृत्त	१२५, २०। १८६, १३	
कृकाट	८८, १४		कृत्ति	१२५, १६। १२७, २०।	
कृकाटिका	१४, १३। ३५, ५			२२३, १६	
कृच्छ (घा)	६६, १५। ८३, १५।		कृत्तिका	१२, ३। ३०८, ७	
	१०२, १६। १६६, १। २१०, १४।		कृत्य	१३८, १६। १७५, ८।	
	२४१, १३। २५२, ११। ३०२,			१६२, १३	
	२। ३०६, ७		कृत्या	२३४, ८	
कृच्छादि	१२२, ७		कृत्रिम	३२, १७। १५५, ४।	
कृत	१०५, ५। १२५, १८।			२२८, १२	
	२४०, ८		कृत्रिमघृप	२१४, १०	
कृतक्षणा	१५७, १२		कृत्स्न	१८६, ६। ३०४, १०। ३१८, ६	
कृतञ्च	८२, १२		कृप	२१०, ६	
कृतनिर्माण	१४६, ४		कृपण	५, ६। ११, ११। ८८, ८।	
कृतपातन	१४८, ६			६१, ११। २६३, २। २७८, ६।	
कृतमात्र	१५४, ३			२८६, ३। २६६, १२	
कृतमालक	११६, १६		कृपा	६८, ४। १०५, २। १०६,	
कृतमुख	५६, १५			१६। २१०, ७	
कृतनुच्चन	१५१, १४		कृपाण	६१, ११। २८६, ६। ३२७, ४	
कृतवेध	१५४, ७। ३३०, ६।		कृपाणक	३५, ४	
	३४५, ५		कृपाणिका	३५, ४	
कृतसापलिका	५२, ७		कृपाणी	११०, १०	
कृतसापलानारी	१०२, १०		कृपायुक्त	३७, १४	
कृतादि	६१, ६		कृपाशोल	३४, ८	
कृतान्त	३, ६। १४०, १८		कृपो	२१०, ६	
कृतान्तगण	३४, ३		कृपोट	८८, १३	
कृताञ्जव	१३४, ६		कृपोटपाल	३१४, १३	
कृताभिषेकयोषा	३१६, १६		कृपोपति	१०६, १	
कृताभिषेका	३३३, २		कृमि	२५७, ६। ३०२, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
कामिकगटक	४७,	२०	कषाण्डन्ता	१६१, ६।	२६६, १७।
कामिन्न	६६, ३				२६६, ३
कामिज	१७, १		कषासारथि		१८, १४
कामिभेद	२१, १२		कषासारा		२८७, ४
कामिवत्	२२३, ६		कषाहय		३२२, १५
कष ७, ३। ८६, २०। १३३, १६।			कषा	१०४, ८।	२५७, १६
१८७, ६। २५५, १३। ३२५, १५			कषागुब	६६, १०।	११७, १
कषक	३६, २०		कषाङ्ग		६४, २
कषाङ्गी	६४, १		कषानुज		१७२, ६
कषानि	१०८, २		कषािका		१२, ४
कषानु	२५४, १७		कषादि		१३२, १३
कषक	१२, ३		कसर		२६५, ३
कषीवल	१०, १५		कृमि		१६२, ४
कष्ट	८४, ५		केकर	२७६, १७।	३६०, ५
कष्टि	८४, ५		केकराक्ष		२७१, १३
कषा ५७, ४। १०४, ६। १११, ६।			केका		४, ३
२२६, १०। २६६, २। ३२७, ११।			केकिन	६५, ६।	१७७, ७।
३२२, ३					२७८, १०
कषाकाक	१०६, २		केकिपिच्छाङ्ग		१५, ६
कषाकुठेरक	३०२, १६		केकी		२०३, १५
कषाकुराटक	१०६, १५		केकिाका		१२, ६
कषाजीर	१६६, ५। ३१६, ६।		केत		१२५, २०
	३२२, १७		केतक		१२, ५
कषाजीरक	३११, १७		केतकङ्ग		३०१, १
कषात्रिष्टुत	२८४, १७		केतकी		२०६, १८
कषादायाद	२५६, १४		केतकीफल		२४७, ११
कषापक्ष	३०८, ५		केतकीरजस्		१२, ७
कषापखड्ग	३२२, ३		केतकीष्ट		२४२, १६
कषामाढ	१६, ३		केतन		१६२, १३
कषायोषित्	२२५, १		केतु ७३, ८। १२६, १। १६२, १३		
कषावधू	५३, १०		केतुग्रह	५४, १३।	२०८, १०
कषाविदारो	२५२, १२				

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
केदार	२५, १३। ८६, ११। २६६, ३।		केशवेष्ट	२६६, १२	
	२७५, १०		केशप्रौक्ता	४, २०	
केनार	२६६, ४		केशसम्बद्ध	१२, ५	
केनिपात	३१४, १३		केशसम्बद्ध	१२, ८। २३४, १०	
केयूर	१७५, १		केशहीन	१४१, २	
केयूरकादि	२८४, ५		केशिक	१२, ५	
केरव	१६, ११		केशित	१४०, १६	
केलक	१६, १२		केशिन्	३२५, ११	
केलि	७३, ६। २६६, १८		केसर	११, ८। ८०, १। ८६, १८।	
केलिकलङ्क	२२१, १			२६८, ८। २६६, १	
केलिका	१२, ६		कैटभ	२२०, १०	
केलिकिल	३५, १४		कैटभसूदन	२६१, २	
केलिकुक्षिका	४८, ४		कैटभ्य	२२०, १०	
केलित	१४०, १६		कैटक	१२, ७	
केलिप्रकार	६६, ७		कैतव	७, ६। ७१, ५। ८८, ५।	
केलिविकास	३००, १			१५७, १०। २१८, १२। २२४, १२।	
केलिसचिव	१७६, १२			३१६, १३	
केवल	३, ७। १०६, १६। १८२, १।		कैरव	१६१, ११। १७५, १५।	
	२५६, १४। ३०४, १०			३०२, ५। ३१६, १३; १४	
केश	३५, ८। ७१, २। ७६, ४।		कैरवी	३१६, १४	
	७८, ३। १६६, २०। २६८, ४।		कैराटक	३५, ७	
	३०४, ८। ३२५, ६		कैरात	१४०, २०	
केशचक्र	२७६, ११		कैर्यर	२६६, ७	
केशट	८८, १४		कैवर्तौ	२७०, ५	
केशपाक	१४६, ७		कैवर्तौमुस्तक	६१, ६। १७६, ५।	
केशप्रसाधनद्रव्य	३४, २। १४०, १०			३१७, ८	
केशबन्ध	१०७, १५		कैश्य	२३४, १०	
केशमध्यगत	१३, १६		कोक	४, ४; १४। ६७, ६।	
केशव	२८८, १३। ३१६, १२			२५३, १५; १७	
केशवत्	३१६, १२। ३२५, ११		कोकनद	१७८, १०	
केशविन्यास	३६, ५। २७६, ६		कोकनदप्रहाय	१०८, ३	
केशविषय	१४०, १६		कोकपक्षिन्	३६, ६	

शब्दः	पृ०	पं०
कोकिल	३१, १२। १५२, १७	
कोकिला	२०४, ७	
कोकिलाक्ष	३१, ६। १८५, ३	
कोकिलालाप	३४०, ८	
कोटभर्तृ	१६१, २	
कोटर	२६६, ६। २७५, १२	
कोटि	८४, ६	
कोटिर	२६६, ५; ६	
कोट्टार	२६६, ८	
कोठ	३०८, ११	
कोण	६७, १३। १०४, ६। १०७, ३। २५०, १४	
कोणक	१२, १०। १७, ८	
कोणप	२१२, १५	
कोणिका	१२, १०	
कोथ	१६८, ११	
कोदण्ड	६६, ११	
कोदण्डमात्रक	६५, ४	
कोदण्डाभ्यासवस्तु	३३१, १४	
कोद्रव	३०२, ६	
कोद्रवक्षेत्र	११६, १	
कोप	४, ६। १६२, २०। २६०, १६। २७१, १६। ३१६, ८। ३२५, १०	
कोपनपूरुष	६१, २	
कोपनस्त्री	६७, ५	
कोपना	१५, ३	
कोपविशेष	२१६, १२	
कोपित	१४०, २०	
कोपिष्ठ	११७, १३	
कोमल	१७४, ४। २६३, १। ३०४, ११	
कोयष्टि	८८, १५	
कोरक	१०, ६। १२, ६। १६, १३	

शब्दः	पृ०	पं०
कोरदूषक	४८, ५	
कोल	५, ३। २६६, १०	
कोलक	१२, ११	
कोलदल	२५२, १५	
कोलदलौषधि	२११, ६	
कोलपुच्छ	७५, ७	
कोलफल	२६६, १०	
कोलखल	२७६, १५	
कोलाहल	३११, १४। ३३६, १	
कोलि	२७६, १३	
कोलिक	१२, ८	
कोलिफल	३०८, ४	
कोविदार	३६, ७। १३७, १८। २८७, ५	
कोविदारतख	५१, १	
कोश	७४, १३। २७७, १८। ३२५, ६; १२	
कोशकार	१६१, २। २६०, ८। ३३६, ६	
कोशकारान्तर	३६, ८	
कोशकौट	६४, ३	
कोशज्ञ	१२, १३	
कोशफल	३४, १	
कोशातकौ	३५, ८	
कोष	३३०, ६	
कोषकार	२८४, ११	
कोषजांशुक	२२३, ७	
कोष्ठ	६३, ८	
कोष्ठल	३०४, ११; १२	
कौकुट्टिक	३५, १२	
कौल्य	२६४, ११	
कौल्येयक	३५, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
कौटजपत्र	६३,	१८	ककचच्छेद	३०५,	११
कौटिल्य	१४३, ६।	१६८, १४	ककर	११०, ११।	२६६, ७
कौटिल्यवाचिन्	७५,	४	कतु	१२५, १०।	१८१, ७।
कौण्डिक	१२, १५			२२४, ६।	२६३, ६
कौतुक	१२, १६; १८।	२३४, ४।	कतुपावक	३१६, ७	
		३१२, ५	कतुमात्र	६१, ८	
कौत्तिक	१२, १५		कथ	१६८, ६	
कौप्रवीण	११६, १		कथकैशिक	४७, १५	
कौपीन	१६२, १५; १६		कन्दन	१६२, १।	१६८, ६
कौप्य	२३४, १०		कन्दित	१४०, ३।	१५०, २०
कौबर	२६३, १७		कम	२२२, १२।	२२६, १०
कौमार	२६६, १०		कमण	११०, ४।	१६८, १०।
कौमारी	२६६, १०			२३०, ४	
कौमुद	१७६, २		कमदेय	१०, ११	
कौमुदी	१७६, १		कमनिष्ठमहीभाग	११३, १।	
कौमुदीवृत्त	३४७, १२			३१७, ६	
कौमोदकी	३५, ११		कमनिर्मित	१५०, १७	
कौरव	२८६, ५।	३१६, १५	कमसमुन्नति	१८२, ३	
कौरवदायाद	२२५, २		कमित	१४०, ८	
कौरवमन्त्रिन्	२८०, ११		कमिट	१४०, ५	
कौरवानुज	११६, १		कमुक	६, ४।	६०, ८
कौण्टेर	२८७, ५		कमुकफल	६०, ८	
कौलीन	१६२, १४		कमुकभिद्	१०५, ६	
कौलेयक	३५, १०		कमकादिच्छटांश	६, १५	
कौशलिक	३५, ६		कमेलक	१५२, १६।	२५१, १५।
कौशिक	१२, ८; १२; १३।	२२, ८		२७२, १८।	२०३, ७
कौशिकी	१२, ७; १४		कयक	१०, ५	
कौशिक्यादि	१३३, ६		कयविक्रयिक	५२, ४	
कौषिकी	३५, ११		कयित	१४०, ८	
कौसुमरेणु	६५, २		कव्यशाकादिक	१०६, ७	
कौस्तुभ	११६, १५		कव्य	२३३, ६	
ककच	४५, ६।	७२, १५।	कथाव	१४०, ६।	१७५, १२

शब्दः	पृ०	पं०
क्रान्त	१३७, ६	१४१, ७
क्रामित		१४०, १२
क्रिमि		२२३, ५
क्रिमिजात		२७६, १८
क्रिमिजाति		११, ६
क्रिमिल		२२३, ६
क्रिया	१०६, १ । १२५, १६ ।	२३४, १; ८ । २५२, ७ ।
क्रियाकार	१५६, १ । २४६, ४ ।	२८२, १४
क्रियाकेलि		६८, ३
क्रियाभेद		१०६, १६
क्रियामन्द		३३६, १३
क्रियायुक्त		१८३, ८
क्रियायोग		२११, १०
क्रियारोह		६१, १२
क्रौडक		१३१, १५
क्रौडन	१६८, १३ । २६८, ४	
क्रौडनीय	१०, ३ । ३५, १७	
क्रौडा	१२, ६ । ६६, ७ । ११४, २ ।	२५२, १६
क्रौडाभेद		३३६, २
क्रौडायुत		१४१, ५
क्रौडित		१४०, १६
क्रौत		१४०, ८
क्रौतवस्तु		१४७, १३
क्रुद्ध		१५१, १
क्रुष्ट		८३, १५
क्रूर	६, ११ । ५८, ५ । १६४, १६ ।	१६६, ४ । २११, ६ । २२३, १७ ।
		२४३, ११ । २५२, १० । २५६, १३ ।
		२६६, १२ । ३३१, १७ । ३४६, १७

शब्दः	पृ०	पं०
क्रूरकर्मन्	१३, १० । २६५, १२	
क्रूरकर्मरतम्		४६, ६
क्रूरकर्माद्य		६४, १
क्रूरग		६४, १
क्रूरचारिन्		६०, १
क्रूरपुरुष		३२७, ४
क्रूरभाषण		२३६, १३
क्रोड	६६, १०; ११ । १००, ६ ।	१७०, ५
क्रोडा		६६, ११
क्रोध	७०, ४ । २१०, ७ । २२५, १ ।	२३८, ८ । २७८, ८
क्रोधन		११५, १
क्रोधमूर्च्छित		३१, ६
क्रोश		३२५, १४
क्रोशताल		३१२, ४
क्रोशध्वनि		३१२, ४
क्रोष्ट्री	१८५, ३ । २५२, १२	
क्रोच्च		७१, ६
क्रोच्चादन		२०४, ३
क्लम		२२२, १३
क्लितक		११, ४
क्लम	१०७, २० । १८६, ४; ५ ।	२५१, ५
क्लमनेत्र		२६८, १३
क्लमलोचन		२६६, २०
क्लमाद्य		२६८, १३
क्लिष्टाङ्ग		६३, २०
क्लौतक		२३, २०
क्लौतकिका		३४, १२
क्लौदसह		२३४, ६
क्लौद्य		२३४, ६

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
लोश	३१६, ६।	३२५, १०।	इ८, ४।	३६, ६।	७३, ८।
		३३०, १६	११७, १०।	१३६, १।	१८७, १८।
लोशनौय		२३४, ६	२७५, १७।	२८८, १५।	१७
लोशादि		६१, १६	क्षपणक		४४, १८
लोशित		१३८, ४	क्षपा		२११, १३
लोशिता		१६३, ५	क्षपानाय		३२८, १३
लोश्य		२३४, ६	क्षपित		१५७, १३
लोमन्		१७, १६	क्षमण		११७, ११
क्षग	१०४, २।	१०७, ३	क्षमा	१५८, १६।	२२७, ६
क्षगित		१४०, ५	क्षमापति		१६५, १४
क्षयनयोग्य		२३३, १७	क्षमावत्		१६५, १४
क्षयित		१४०, ७	क्षमाश्रय		१५७, १३
क्षाण		१०४, ३	क्षमित		१५७, १३
क्षाय		१६८, १०	क्षमिह		१५७, १२
क्षायधातु		२५, १०	क्षमिन्		१५७, १२
क्षाय		२३३, १७	क्षय	१३५, १६।	१८६, १७।
क्षग	१०८, ६।	२६०, ५		१६५, ८।	२२७, १२।
क्षगभङ्ग		२४२, ६	क्षग		२६२, १७
क्षगिक		४३, ५	क्षरग		१७, ३
क्षगिका		३१, २	क्षव		३१८, १६
क्षगित		१५७, १२	क्षवथ	१३५, १६।	१७१, ५।
क्षत	१०७, ६।	१३५, १३			३३५, ४
क्षतवत्		६६, १७	क्षवा		३१८, १६
क्षतव्रत		११७, १५	क्षान्त		१३५, १७
क्षताङ्ग		६६, १७	क्षाम	२२७, ७।	२२८, ४
क्षति		१३५, १४	क्षार	३७, ८।	२६२, १७
क्षत्रा		२५१, १२	क्षारक	३१, २।	२६७, ७
क्षत्रिय	७७, ७।	७६, ३।	क्षारभिद		७६, ६
क्षत्रियमात्रक		२१८, १४	क्षारभेद	२६, ६।	१०५, ६
क्षत्र	५३, १।	१३५, १५	क्षारमू		२६५, १६
क्षन्त		१३५, १४	क्षारित	१५७, १४।	१५
क्षपण	१६, १४।	२३, १०।	क्षालन		१६५, २
		२६, ११।			

शब्दः	पृ०	पं०
क्षिति	६४, ६।	१३६, १५।
		२५३, ५
क्षिपण्यु		२४६, १३
क्षिप्त	१२४, ६।	१२८, १७।
	१३५, १८।	१३८, ४। १४५, १७।
		१४६, १४
क्षिप्रकारिन्		८, १२
क्षिप्रोत्तरस्थिति		१८०, १२
क्षीण		१०८, १०
क्षीणाङ्ग		६६, १७
क्षीर	१८०, १४।	१८४, ८।
	२२६, १६।	२४०, ११। २६२, १८
क्षीरकण्ठ		६५, १३
क्षीरकाकोली	११५, १८।	२४४, १।
		२६०, ८
क्षीरकीट		२६६, ५
क्षीरप्रेन		२४६, ४
क्षीरविक्षिति		११, १६
क्षीरविदारी		२६०, १०
क्षीरादिसार		४३, १७
क्षीराब्धिज		८०, १६
क्षीराब्धिजा		८०, १६
क्षीरिका		२०६, ३
क्षीरिन्	२६२, १८।	२६३, १
क्षीरोद		१७६, ८
क्षुब्ध	१०८, १०।	१४६, १२
क्षुब्धार्थ		१७१, ५
क्षुत्	१३५, १६।	१७१, ५।
		३१८, १६
क्षुद्र	२५१, १२।	२६३, २। ३२७, ६
क्षुद्रकूप		१०१, ११
क्षुद्रगदान्तर		२१२, ७

शब्दः	पृ०	पं०
क्षुद्रघट		१४, १२
क्षुद्रघण्टा		३६, ४
क्षुद्रघण्टिका		४५, ७
क्षुद्रजन्तु	१२५, १५।	२२०, १२
क्षुद्रतात		६४, ८
क्षुद्रधान्य		४५, ७
क्षुद्रनासिक		५१, १६
क्षुद्रबग्भेद		१५३, १६
क्षुद्ररोग	२०, ५।	२६७, ६
क्षुद्रवार्ताकौ		१४६, ७
क्षुद्रवृक्ष		२११, १४
क्षुद्रशङ्ख		४३, ७
क्षुद्रशत्रु		६, १०
क्षुद्राराम		३८, १५
क्षुधा		१८२, १४
क्षुप	२१०, १०।	२११, १४
क्षुब्धक		३१, ६
क्षुमा		२२७, ८
क्षुर		२६३, १
क्षुरक		३१, ५। ३१, ६
क्षुरसंस्कृत		१५७, १५
क्षुरित		१५७, १५
क्षुल्लक		३१, ३; ४
क्षेत्र	५३, ६।	७८, १८। ७६, १।
	८५, २।	१०६, १६। १६८, १६।
	२२६, १८।	२४५, १५। २५६, १८।
	२६३, ३।	२६६, ३। २७५, २०।
		२६६, १५
क्षेत्रज्ञ		५८, ८। ८३, १
क्षेत्रभेद		२७८, १४
क्षेत्रसम्भव		२४६, १३
क्षेत्रिय		२४६, १३

शब्दः	पृ०	पं०
क्षेप	१४५, १२ । १८४, ६ ।	
	२११, १४ । २३३, २	
क्षेपक	३१, ७	
क्षेपण	११७, १२ । १६०, ६ ।	
	२७१, १३	
क्षेपणी	११७, ११	
क्षेपित	१३५, १८	
क्षेम	१३३, १२ । २१६, ८ ।	
	२२७, ८ । ३०३, १८ । ३१७, १८	
क्षोट	८७, ५	
क्षोणी	१०८, ११	
क्षोदक	३१, ८ । १७४, १८	
क्षोदित	१४१, १ । १५७, १६	
क्षोभ	६८, ११ । २१६, १२	
क्षोभयुक्त	१५७, १७	
क्षोभित	१५७, १७	
क्षौद्र	१८१, ४ । २६३, ४	
क्षौम	८३, ४ । २२१, १० ।	
	२२७, ११ । ३०६, ३	
क्षौर	२६३, ३	
क्ष्मा	१४२, १८	
क्ष्मादि	१३०, ८	
क्ष्माभृत्	५६, १	
क्ष्वेड	६८, २२ । ६६, २ । १०६, ४ ।	
	३३१, ४	
क्ष्वेडा	६६, ३	
क्ष्वेडित	१५७, १६	

ख

ख	५३, ८ । २१८, १३ । २७४, ६
खग	२२, ६ । ५६, ७ । ७८, १ ।
	८५, ५ । १४०, ६ । १४५, १५ ।
	१८६, ८ । २०४, ६ । २६६, २०

शब्दः	पृ०	पं०
खगद्युत	२४८, १४	
खगान्तर	१७६, ६ । २७०, १३ ।	
	३१८, ३	
खगित	१४१, ३	
खगेतर	२६८, १७	
खगेश्वर	२८७, ८	
खचित	१४१, १	
खजक	१३, ३	
खजा	७६, ८	
खजाका	१३, ४ । १६, १२ । २१६, ३	
खज्ज	७६, ७	
खज्जन	१७, ११ । ६५, २ । ६ ।	
	१२१, ४ । १६२, १८ । १६ ।	
	३४७, ३	
खज्जगैट	६१, ६ । ६५, ११ ।	
	२५७, १५	
खज्जगैटक	१६२, १८	
खज्जा	७६, ८	
खट	८४, ७	
खटक	१३, १	
खटिका	१२, २० । १६१, १८	
खट्टाश	२७८, १३	
खट्टाक	६४, २ । ७६, १५ । २६६, १४	
खट्टाभिद	१७५, ६	
खक्क	२०, ६ । २६, १८ । ३५, ६ ।	
	५६, ८ । ८६, ७; ८ । ११०, १० ।	
	१६०, १६ । २५४, १५ । २८८, ३ ।	
	३०५, १५; १८ । ३२०, १८ ।	
	३२७, १४ । ३३५, १	
खक्कधर	५६, ६	
खक्कधेनु	२०४, ४	
खक्कपिधान	३३०, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
खङ्गमिधानक	३२५, १३		खनित्री	५५, ११	
खङ्गफल	२७६, २		खबाघ	२१२, १६	
खङ्गबन्ध	३०६, १		खर चर, १४। ११४, १३। २२३, ५।		
खङ्गभेद	५६, १४		२५२, १३। २५५, ११। २७३, १०		
खङ्गसुष्टि	२६१, १८		खरगस्	११०, १२	
खङ्गादिनिमित्त	२५६, ४		खरपगौ	११६, २	
खङ्गिक	१२, १६। ४६, २		खरमङ्गरी	२६३, ११	
खङ्गिन् १३, १२। ५६, ६। ६६, १५			खरस्पर्श	३२७, १३	
खड्गका	३२६, १३		खरा	२५२, १६	
खगड ६६, १२। १८०, १। २६८, २।			खरार	२६६, १६	
	३१०, ३		खरालिक	३५, १३	
खगडन १२७, १७। २०२, ६			खर	२५२, १४	
खगडपरसु	६५, ३		खर्जिस्तार	४४, १०	
खगडपरसु	३२६, ५		खर्जू	७६, १६	
खगडलवगा	१२८, ६		खर्जूर ६८, ३। २६६, १२। ३३६, ६		
खगडाभ	२६६, १३		खर्जूरी	४, ४	
खगडिक	१३, १; ३		खर्जूरीपादप ७६, ६। ११२, १३।		
खगडित	१४१, २। १५०, ८			११६, ५	
खगडिता	१४१, ३		खर्म	२२३, ७	
खगडी	६६, १३		खर्व ६३, ६। ७१, १२। ६३, १६।		
खगडेन्दु	२८४, १६		१६६, ४। २१६, १६। ३१६, १२		
खतमाल	३१२, ६		खर्वट ८८, १६; १७		
खद	६६, १४		खल २७, ४। १८३, १०। २६६, १२।		
खदिर ३७, २। ८६, ११। २०८, ६।			२६६, ११; १२। ३००, ५।		
	२७०, ३		३०३, १४। ३२०, ७। ३२८, १४		
खदिरी	२६६, ११		खलति ६२, ४। १४१, २		
खद्योत	४८, १७। १२३, ५		खलपू	२१२, १६	
खनक	१३, २		खलमेलक	१६२, १६	
खनि	७६, १०		खलिनी	१६२, १६; १८	
खनित	१४१, १		खलीन	१६२, १७। ३१६, ११	
खनित्र ४, ८। १२२, ११। २६६, १५			खलूरिका	३५, १४	
खनित्रक	५६, १३। ३०६, १०				

शब्दः	पृ०	पं०
खल्ला	२८६, १३	
खल्ली	२८६, १४	
खल्वाट	४६, १६ । ८८, १६	
खश	३२५, १५	
खष्प	२१०, ७	
खस	३३५, ५	
खाटि	८४, ८	
खात	१२६, २	
खातक	३७, १२	
खातादिक	१२६, १३	
खादक	४७, १२	
खादित	१४१, ४	
खाद्य	२३४, ११ । २५७, ८	
खाद्यभेद	२४, १७ । ८८, २०	
खागी	२५२, १४	
खिङ्कि	२६६, १४; १५	
खिङ्क	२१३, ८	
खिल	८७, १२	
खुर	२५२, १५	
खुरगाम्	११०, १२	
खुरनासिक	११०, १२	
खुरप्रक	२६६, १६	
खुल्लक	१३, ४	
खिचर	१७८, १५ । २६७, १७	
खिट	८४, ६	
खिटक	१३, ५	
खिड	६६, १४	
खिडा	६६, १३	
खिद	२७, २ । १३०, १ । १३५, ६	
खिदयुत	२३४, ११	
खिदसंयुत	१४१, ४	
खिदित	१४१, ४	

शब्दः	पृ०	पं०
खिद्य	२३४, ११	
खिला	६६, ७	
खिलित	१४१, ५	
खोटवत्	६६, १४	
खोड	२६६, ५	
खोलक	१३, ६	
ख्यात	१३२, १५ । १३३, १ । १८३, १५	
ख्याति	२०२, २	

ग

गगन	२३२, २ । २५१, २ । ३१६, १२
गगनध्वज	८१, २
गङ्गा	५६, १० । १६५, ५
गज	६२, १७ । ६३, १६ । ६५, ११ । ७६, १३ । १२७, १३ । १३३, ३ । १६४, १ । २१६, २ । २७०, ११ । २८२, १६ । २८८, १४ । ३१०, ४ । ३२१, ८
गजकर्णिका	३०१, १७
गजकुम्भान्त	२८, १७
गजगण्ड	८३, ११
गजगर्जित	२८५, १३
गजदन्तबन्ध	२२६, ८
गजदन्तान्तराल	२०५, ७
गजपिण्णली	३३८, ७
गजबन्धन	१६१, ६ । २६०, ४
गजमज्जन	११२, १६
गजमण्डन	२८२, ६
गजमद	१८७, ७
गजमध्यगत	२४८, १८
गजमस्तक	६५, १६
गजमुख	५६, १५ । २६१, ५

शब्दः	पृ०	पं०
गजयोधा	११०, ३।	२२७, १५
गजयोषित्	२०१, १६।	२८६, ११
गजरज्जु		३४५, ८
गजवर्जन		१४६, ५
गजशिक्षाविचक्षण		१७१, ६
गजप्रहङ्गुला		३११, ५
गजसङ्घ		३४३, ११
गजसीकर		१७०, १५
गजाजीव		४६, १८
गजाङ्घ्रि		३४१, ५
गजान्त्यजङ्घादेश		२६४, ६
गजाम्न		१८१, ११६
गजाम्नपिण्ड		२१, १३
गजारोह	२४७, ५।	३४२, ६
गजार्भक		७८, ६
गजालान		२८, ११
गङ्गा		७६, ११
गङ्गा		७६, १०
गङ्ग	६६, १५।	६६, १८
गङ्गु		६६, १८
गङ्गुक		१३, ६
गङ्गुची	१७०, १७।	१८६, १३
गङ्गा	१०४, ११।	३०३, ५
गङ्गाक		८२, १३
गङ्गाकाख्या		१३, १४
गङ्गनायक		२१२, १७
गङ्गनीय		२३४, १५
गङ्गाप		२१२, १७
गङ्गाभेद		१२२, ६
गङ्गाधिप	२८१, १३।	२६२, ६
गङ्गाधिपति		१६६, १२
गङ्गाधीश		२८८, १६

शब्दः	पृ०	पं०
गङ्गान्तर		१११, १
गङ्गाभर		५०, १८
गङ्गाका	१३, १५।	२३६, १६।
		२४४, १३
गङ्गाकाञ्जुका		४८, ७
गङ्गाकात्मज		२८७, १७
गङ्गाकारिका	४८, ८।	१२३, २
गङ्गात		१४१, १०
गङ्गाताङ्ग		१६, ६
गङ्गातान्तर		१४४, २
गङ्गातार्थक		१४१, १७
गङ्गाश	५६, १२।	३२७, ८
गङ्गाश्वर		५६, १५
गङ्गाश्वरभिदु		१७४, ५
गङ्गाह		६६, १५
गङ्गाक	१३, ११; १२; १३।	
	५६, ८; ६।	३०६, २
गङ्गाकयोषित्		२०४, ४
गङ्गाकशैल		२५२, १६
गङ्गाकौ		१३, ११
गङ्गाकूप		२१३, १४
गङ्गादूर्वा	८७, २०।	२५५, ८
गङ्गाशैल	२४८, १८।	३१२, ८
गङ्गाद्वीर		२७०, १
गङ्गाक	१३, ६; १०	
गङ्गापदी		२८२, ४
गङ्गाध	१६, २।	२०३, ६।
		३३२, ७; ८
गङ्गा		२३४, १५
गत	१२४, ११।	१२६, ३। १३३, ७।
		१३५, ७
गतजन्मन्		६, १३

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
गतवासिक	२६, ११		गन्धपिशाचिका	५२, ८	
गतस्पृह	१५४, १		गन्धफली	३१२, ७	
गतातङ्ग	२८०, १		गन्धभिद्	२२०, १२	
गतांसक	३३६, ६		गन्धमादन	२०८, ७	
गतासु	११२, १७		गन्धमार्जार	३००, १४ । ३०६, ६	
गति ६८, २१ ; २२ । ११२, १६ ।			गन्धमाल्योपहार	६३, ६	
१२६, ५ । १२६, २ । १३३, २ ।			गन्धमुखि	२८७, १८	
१३८, ११ । १६२, १६ । २०१, ११ ।			गन्धमृग	३६, ६	
२५३, २०			गन्धरस	२६६, ५ । ३३५, १६	
गतिगोचर	१७६, ४		गन्धर्व	२१, १३ । १२६, ६ ।	
गतिविशेष	५४, ६			३१६, १६	
गद ७८, ३ । १७२, ६ । १८६, १५ ।			गन्धर्वनगर	२०६, ५	
२१३, ३			गन्धर्वहस्तक	५२, ६	
गदभेद	१३२, ३		गन्धर्वान्तर	१७१, ११	
गदान्तर	७२, ६ । १६८, १४ ।		गन्धवती	१६१, ७	
२७५, ८			गन्धवह	१६५, १७ । ३४१, १३ ।	
गदाभेद	३५, ११			३४४, ३	
गदित	१४१, ११		गन्धवाह	३४४, ३	
गद्य ३०, १५ । २३४, १६			गन्धशेखर	२६३, ११	
गद्यबन्धगुणान्तर	३६१, १		गन्धमोम	२४१, २	
गन्तु	१३१, ७		गन्धहस्तिन्	२०७, १	
गन्धिक	१३, १८		गन्धोत्पल	२२१, ८	
गन्धोल	३०४, १३		गन्धोलौ	६०, ८ । ३०४, १४ । ३१३, २	
गन्ध १७५, ८ । १८०, ६ ; १०			गन्धौर्धाधि	२५८, १४	
गन्धक १३, १८ । ४५, २ । १८०, ६ ।			गभन्ति ७३, ४ । ११०, ८ । १४१, ८ ।		
२०८, ७				२१८, १	
गन्धकालिका	४८, ६		गभौर	२६७, २०	
गन्धकुटी	१६, १		गम	२२३, ८	
गन्धदण्ड	२२४, ८ । ३१७, ७		गमन १२६, १६ । १३५, २ ।		
गन्धदोषन	१६६, १३		१५४, ६ । १८८, १४ । २५८, १६		
गन्धद्रव्य	५३, १२ । ५७, १५		गमनयोग्यक	२३४, १५	
गन्धन ३५, ३ । १६३, २ । २०१, १२			गमनान्तर	११४, ३ । १३६, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
गजयोधा	११०, ३।	२२७, १५	गयान्तर	१११, १	
गजयोधित्	२०१, १६।	२८६, ११	गयामर	५०, १८	
गजरज्जु		३४५, ८	गयिका	१३, १५।	२३६, १६।
गजवर्जन		१४६, ५			२४४, १३
गजशिक्षाविचक्षण		१७१, ६	गयिकाञ्जुका		४८, ७
गजप्रदण्डला		३११, ५	गयिकात्मज		२८७, १७
गजसङ्घ		३४३, ११	गयिकाशिका	४८, ८।	१२३, २
गजसौकर		१७०, १५	गयित		१४१, १०
गजाजीव		४६, १८	गयिताङ्ग		१६, ६
गजाङ्घ्रि		३४१, ५	गयितान्तर		१४४, २
गजान्त्यजङ्घादेश		२६४, ६	गयितार्थक		१४१, १७
गजाम्न		१८१, ११६	गणेश	५६, १२।	३२७, ८
गजाम्नपिच्छ		२१, १३	गणेश्वर		५६, १५
गजारोह	२४७, ५।	३४२, ६	गणेश्वरभिद		१७४, ५
गजार्भक		७८, ६	गण्ड		६६, १५
गजालान		२८, ११	गण्डक	१३, ११; १२; १३।	
गङ्गा		७६, ११		५६, ८; ६।	३०६, २
गङ्गा		७६, १०	गण्डकयोधित्		२०४, ४
गङ्ग	६६, १५।	६६, १८	गण्डकशैल		२५२, १६
गङ्गु		६६, १८	गण्डकी		१३, ११
गङ्गुक		१३, ६	गण्डकूप		२१३, १४
गङ्गुची	१७०, १७।	१८६, १३	गण्डदूर्वा	८७, २०।	२५५, ८
गण	१०४, ११।	३०३, ५	गण्डशैल	२४८, १८।	३१२, ८
गणक		८२, १३	गण्डोर		२७०, १
गणकाख्या		१३, १४	गण्डूक	१३, ६; १०	
गणनायक		२१२, १७	गण्डूपदी		२८२, ४
गणनीय		२३४, १५	गण्डूष	१६, २।	२०३, ६।
गणप		२१२, १७			३३२, ७; ८
गणभेद		१२२, ६	गण्य		२३४, १५
गणाधिप	२८१, १३।	२६२, ६	गत	१२४, ११।	१२६, ३।
गणाधिपति		१६६, १२			१३५, ७
गणाधीश		२८८, १६	गतजन्मन्		६, १३

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
गतवासिका	२६, ११		गन्धपिशाचिका	५२, ८	
गतस्युह	१५४, १		गन्धफलो	३१२, ७	
गतातङ्क	२८०, १		गन्धभिद्	२२०, १२	
गतांसक	३३६, ६		गन्धमादन	२०८, ७	
गतासु	११२, १७		गन्धमार्जार	३००, १४ । ३०६, ६	
गति ६८, २१ ; २२ । ११२, १६ ।			गन्धमाल्योपहार	६३, ६	
१२६, ५ । १२६, २ । १३३, २ ।			गन्धमुखि	२८७, १८	
१३८, ११ । १६२, १६ । २०१, ११ ।			गन्धमृग	३६, ६	
२५३, २०			गन्धरस	२६६, ५ । ३३५, १६	
गतिगोचर	१७६, ४		गन्धर्व	२१, १३ । १२६, ६ ।	
गतिविशेष	५४, ६			३१६, १६	
गद ७८, ३ । १७२, ६ । १८६, १५ ।			गन्धर्वनगर	२०६, ५	
२१३, ३			गन्धर्वहस्तक	५२, ६	
गदभेद	१३२, ३		गन्धर्वान्तर	१७१, ११	
गदान्तर	७२, ६ । १६८, १४ ।		गन्धवती	१६१, ७	
२७५, ८			गन्धवह	१६५, १७ । ३४१, १३ ।	
गदाभेद	३५, ११			३४४, ३	
गदित	१४१, ११		गन्धवाह	३४४, ३	
गद्य ३०, १५ । २३४, १६			गन्धशेखर	२६३, ११	
गद्यबन्धगुणान्तर	३३१, १		गन्धमोम	२३१, २	
गन्तु	१३१, ७		गन्धहस्तिन्	२०७, १	
गन्तिक	१३, १८		गन्धोत्पल	२२१, ८	
गन्धौल	३०४, १३		गन्धोलौ	६०, ८ । ३०४, १४ । ३१३, २	
गन्ध १७५, ८ । १८०, ६ ; १०			गन्धौषधि	२५८, १४	
गन्धक १३, १८ । ४५, २ । १८०, ६ ।			गभस्ति	७३, ४ । ११०, ८ । १४१, ८ ।	
२०८, ७				२१८, १	
गन्धकालिका	४८, ६		गभौर	२६७, २०	
गन्धकुटी	१६, १		गम	२२३, ८	
गन्धदण्ड	२२४, ८ । ३१७, ७		गमन	१२६, १६ । १३५, २ ।	
गन्धदीपन	१६६, १३		१५४, ६ । १८८, १४ । २५८, १६		
गन्धद्रव्य	५३, १२ । ५७, १५		गमनयोग्यक	२३४, १५	
गन्धन ३५, ३ । १६३, २ । २०१, १२			गमनान्तर	११४, ३ । १६६, ६	

शब्दः	पृ०	पं०
गमित	१४०, ८	१४१, ६
गम्भारी	२६७, २०	२६४, २०
गम्भीर		२६७, २०
गम्य		२३४, १५
गय		२३४, १२
गया		२३४, १२
गर		२५२, १५
गरण	११०, १६	२७४, २
गरद		१७६, २
गरल	६६, १	३०४, १५
गरी		२५२, १६
गरुड	४२, ६	४६, १६
	६६, १२	११६, १६
	१७६, १४	२३६, ७
		२८७, ८
गरुडध्वज	११६, १६	३२२, ११
		३२४, ८
गरुडाग्रज		२३६, ७
गरुत्		१७२, ११
गर्ग		५६, ११
गर्गर		२६७, १८
गर्गरौ		३२४, ४
गर्जन		१६२, २०
गर्जित		१४१, ६
गर्त	८७, १२	१२६, २
	२५५, ११	२८०, १५
गर्तक		१३, १६
गर्तिका		१३, १७
गर्दभ	२२०, ११	२४४, ११
		२५२, १३
गर्दभाण्ड	७२, १४	२०३, १४
	३१२, १	३४५, १६

शब्दः	पृ०	पं०
गर्दभाभङ्ग		४४, १३
गर्दभी		२२०, १२
गर्भ	१०६, २०	१२४, २
गर्भक		१३, १७
गर्भगामिन्		६३, १५
गर्भपाकौ		३५, १५
गर्भमोचन		३२०, १५
गर्भवत्		१४१, ११
गर्भवती		११, १३
गर्भसम्भव		११०, १६
गर्भागार		४६, २
गर्भागड		३०६, ७
गर्भाग्रय	२४३, ४	२५५, २०
गर्भिणी		११०, १३
गर्भित		१४१, ११
गर्भुत्		१४१, १०
गर्व	१७४, ११	१८०, ६
	२४०, ११	३१६, १३
गर्हणा		११०, १३
गर्हा		३४१, २
गर्हित	१०३, २	१५६, ७
	२४३, २	३००, ११
गर्ह्य	६१, १८	१८८, २
		१८६, १६
गर्ह्यजन		२२७, १२
गल	६३, ३	११६, १७
गलन्तिका		२६५, ६
गलशुद्धिका	४८, ८	१८६, १३
गलशुद्धी		१०१, २
गलहस्त	१७५, ४	२८४, १७
गलितायुध		२३४, १४
गल्वर्क		१३, १६

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
गवय		२४२, १६	गाथा	१६८, १५	
गवाक्ष	२६७, ७।	३४६, १२	गाथाभेद	८६, ६	
गवाक्षी		३४६, १२	गाघ	१८०, १०	
गवादनी		१०६, ३	गान	६१, १६। १२६, ७। १८६, ६; ७	
गवादिनी		२१७, ३	गानविषय	१४१, १४	
गवाध्यक्ष		१७६, १३	गान्धार	२७०, १; २	
गवेधुक		१२५, १५	गान्धिक	१३, २०। १४, १	
गवेधुका		३५, १५	गापित	१४१, १४	
गवेधगा		११७, १८	गामित	१४१, १३	
गवेधगा		११८, ४	गाम्भागी	१२१, १। १७५, १६	
गवेधगी		११६, ३	गायक	३१६, १७	
गवेधित	१५०, ६	१५६, ११।	गायत्री	८२, ५। २७०, ३	
		१६१, ८	गायन	६०, ६। १०४, १७। १८६, ६।	
गवेध्य		२३८, १२		२३५, ३	
गव्य		२३४, १३	गायित	१४१, १४	
गहन	८३, १५। १६२, २०।		गारा	२५२, १८	
	२६६, १६। २७६, ७। १६		गारुड	६६, १२	
गह्वर	१३४, ११। १६३, १।		गार्ग्य	२३४, १७	
	२६८, २। २६६, १८। ३४०, १२		गार्भोगा	११०, १६	
गह्वरा		२६६, १६	गार्ह्य	२३४, १७	
गाङ्ग	५६, १०। १८२, १३		गालव	३१६, १८	
गाङ्गेय		२४२, १७	गालित	१४१, १२। १४२, ६।	
गाङ्गेयारि		१००, १५		१५५, १	
गाढ	१०१, ११। १८४, २		गाहित	१४१, १३	
गाढमुष्टि		६१, ११	गिर	२५२, १८	
गाढीव	२२०, १। ३१०, १।		गिरा	२५२, १८	
	३२०, २		गिरि	४, १६। ३६, १४। ४१, ६।	
गातव्य		२३५, ३		१४३, ६। २५२, १६; २०।	
गातु		१२६, ६		२५५, १७। २८६, १६। ३१६, ६	
गात्र	५६, १। २५२, १६		गिरिकर्णौ	११६, ३। १३८, १	
गात्रानुलेपनी		१३२, १२	गिरिका	१४, ३	
गात्रिकाबन्ध		२८६, १८	गिरिज	७८, १२	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
मृदभाग	१२, १०		मोक्तार्थ	१११, १	
मृदभेद	२६, १३		मोक्तलन	२६७, ६	
मृदमात्रक	३२६, ११		मोक्तौल	३०४, १६	
मृदसमन्वित	२३४, १७		मोक्तुलिक	३६, २	
मृदस्थ	१६१, ६		मोक्तुर	३१, ५। ३७, ३। १८५, ३।	
मृदस्थान	१२६, १६			२८१, ६। ३३४, ६	
मृदाङ्ग	८८, १। १६६, १२		मोक्तुरक	३५, २०। ३७, ४	
मृदाद्येकदेश	१०४, १०		मोक्तुर	३५, २०	
मृदान्तर	८३, ४		मोक्तुरि	१७०, ६	
मृदाभ्रम्	२२८, १३		मोक्तुर	२४५, ११	
मृदासक्तमृगादि	२३५, १		मोक्ताग्निक	४८, १०	
मृदिणी	११०, १७		मोक्तिज्ञिका	३६, ३। १७०, ६	
मृदीत	१२८, १२। १३२, १		मोक्तिज्ञिकौषधि	३१६, ११	
मृदिश	३२७, १०		मोदुम्ब	२१७, २; १२	
मृदोद्यान	८०, ११		मोदुम्बा	२५४, ५	
मृदोपरिमृद	२५७, ३		मोद	१०४, १७	
मृत्त	१६२, १४। २३४, २०।		मोदिक्का	१४, ११	
	२३५, २		मोदिणी	१०४, १८	
मृन्दुक	१४, ८		मोदि	६७, ३	
मृय	१६८, १५। २३५, ३		मोत्र	१११, ५। १२६, १६।	
मृष्ण	१०४, १७			१५५, १४; १५। २००, १८।	
मृष्ट	१६२, ६। २३७, ६। २६८, १७।			२२६, ६। २५३, ५। २७४, ८।	
	३४५, १७			२६६, ७	
मृष्टमात्र	२५७, ४		मोत्रा	२५३, ५	
मृष्टिक	१४, ८। ३७, १२। ३६, २०।		मोदन्त	१४१, १८	
	७८, ६। ३१३, १३		मोदा	१७२, ६; १०	
मृष्टिकादि	१२८, २		मोदारण	११६, ४। ३०६, ६	
मृ	५८, १०। १३०, १७। १५२, ३।		मोदावरी	१७२, १०। २६६, १८	
	१५६, १८। १६४, १६। १८७, १८।		मोदुष्ट	३२१, ७	
	१६०, ११। २५३, ५। २६५, ८।		मोघन	१८७, १३	
	३०६, ३। ३०८, ५		मोघा	१८०, ११	
मोक्तयुक्त	३५, २०		मोघापदी	३४३, ८	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
गोधिकात्मज	२७०, ५		गोमती	१४२, १	
गोधूम	२१७, ६ । २२८, १५		गोमयच्छिका	३४४, १२	
गोनर्द	१७६, ५		गोमयमखण्ड	१००, ८	
गोनाडीच	७१, ११		गोमायु	२४४, १६	
गोनास	३३१, ६		गोमित	१४२, १	
गोप	१४१, २० । २१०, ८ । २६५, ४ ।		गोमुख	५५, ३	
	२७५, १७ । ३०४, १६		गोमेदक	३६, १	
गोपक	२१०, ८		गोमेदकमणि	२६१, ३	
गोपगीति	१६३, ११		गोरक्ष	३४६, १३	
गोपति	१०२, ६ । १४१, १६ ।		गोरङ्ग	१४, १०	
	३३१, ६		गोरोचना	६०, ६	
गोपदम्ब	१७६, ४		गोल	६७, १ । १४८, ११	
गोपन	१६३, ६		गोलक	१४, ६	
गोपनीय	२४५, १		गोला	२८६, १२ । २६६, १७	
गोपयोध	२६५, ६		गोलाकूल	५८, ५	
गोपरिच्छक	३४६, १३		गोलोमौ	२२८, १४	
गोपान्तर	१७३, ४		गोविन्द	१७६, ३	
गोपायित	१६१, १०		गोविशेष	३०२, १४	
गोपाल	२१३, ४ । ३०४, १६		गोशीर्ष	२०६, १३	
गोपालक	१८०, १५		गोष्ठ	३६, ३ । ७६, १० । ७७, ११ ।	
गोपालध्वनि	३३०, १२			६३, ६ । १७०, ६	
गोपालपुत्रिका	१४८, ५		गोष्ठाध्यक्ष	२१०, ८	
गोपित	१४, ६ । १४१, १६ ।		गोष्ठी	८४, ११ । ६३, ६ ।	
	१५०, १६			२१६, १० । ३३६, १५	
गोपित	१६८, ७		गोष्यद	१७६, ४	
गोपी	१८१, ६		गोसमूह	२३४, १४	
गोपौश	३२७, ११		गोस्तन	१०६, १६ । १६३, ५ ।	
गोपुर	७०, २ । ७६, १ । १२२, २ ।			२५४, २	
	२७०, ४		गोस्थानक	३६, ३ । ६३, ६	
गोपेश	३२७, ११		गोहित	२३४, १३	
गोप्त	१२६, ६		गोठवास्तुक	२३७, १	
गोष्य	२३५, ४		गौण	१३०, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
गौणिक	१४, ११		ग्रन्थिपर्ण	६, १८ । १३, ८ ।	
गौतम	२२८, १६		१६८, १४ । १७२, ११ । २६८, ३		
गौतमयोषित्	२४१, ११		ग्रन्थिपर्णक	३३५, ६	
गौघार	२७०, ६		ग्रन्थिपर्णी	११६, ३	
गौघेर	२७०, ५		ग्रन्थिलाख्यतद्व	५२, १५	
गौर १६, ७ । १५६, ६ । १२६, ६ ।			ग्रसित	१४१, १२	
२५३, ७ ; ८			ग्रस्त	१२६, ४	
गौरव ६४, ६ । १२६, १ ।			ग्रह १७, २ । ५६, ७ । १८८, ६ ।		
१६३, ३ । ३४३, १२			३०८, ७ । ३४०, ६ ; १० ; ११ ।		
गौरसर्षप ३०४, १७			३४३, ७		
गौरिल ३०४, १७			ग्रहकक्षोल	६७, ८	
गौरी १०, ११ । १६, ३ । ७६, १५ ।			ग्रहगोघा ३०८, १६		
६६, ११ । ११०, १ । ११६, १२ ;			ग्रहण ११०, १४ । १६१, ५		
१६ । १३६, ६ । १४२, १६ ।			३४०, ६ । ३४२, ४		
१६३, १७ । १७३, ४८ । १६७, ८ ।			ग्रहणी ११०, १७		
२४१, ७ । २४६, ७ । २५३, ६ ।			ग्रहभिद् १६६, ७		
२६८, ६			ग्रहराज ८०, २		
गौरीकान्त ३२७, १२			ग्रहेश ३२०, १०		
गौरीपिण्डा १०१, ३			ग्रहोपगग ११०, १५		
गौरीपति १२१, ७			ग्रान्थिक १३, २०		
गौर्यादि १३०, १७			ग्राम २२३, ६		
ग्रधन १६८, १२			ग्रामकूट १६, १६ । ३१३, १		
ग्रथित १४१, ७ ; १६			ग्रामचटक ३३, १०		
ग्रथ १६८, १२ ; १३			ग्रामजाल २७७, १५		
ग्रथभेद १६, ४ । २३४, २० ।			ग्रामजालिन् २८७, १२		
३४७, १			ग्रामणी २४, १२ । ३५, १३ ।		
ग्रथविशेष २३३, १४			११०, १८		
ग्रथार्थवर्णन ४, ६			ग्रामता १४१, १४		
ग्रथादृति २११, ४			ग्रामपाल ३०, १		
ग्रथि ३२, ५ । १६८, १४ ।			ग्रामभेद ८४, ६ । ८८, १७		
३११, ११			ग्राममद्गुरिका ५२, १०		
ग्रथिक १३, ७			ग्रामरक्षार्थ २६, २०		

शब्दः	पृ०	पं०
ग्रामयुद्ध	५२, १०	
ग्रामसमूह	१४१, १५	
ग्रामसम्भूत	१८३, ३	
ग्रामाध्यक्ष	२१०, ८	
ग्रामौण	३५, १६ । १८३, ३	
ग्रामौणा	११०, १८	
ग्रामेयक	३५, १६	
ग्रामोद्भूत	११०, १८	
ग्राम्य	२३४, १८	
ग्रावन्	२७४, १६ । ३१६, १३	
ग्रावभेद	१८, १२ । ३१४, १४	
ग्रावान्तर	२५६, ४	
ग्राव्य	२३४, १८	
ग्रास	३५, १६ । ३३५, ६	
ग्राममात्र	१०, ४	
ग्रामोद्धत	१२६, ४	
ग्राह ६२, ७ । ३०८, १७ । ३४०, ११		
ग्राहक	१४, २	
ग्राहित	१६०, ८	
ग्रीवा २१६, २ । २६६, ८ । ३१६, १४		
ग्रीवालङ्कारादि	२४२, १८	
ग्रीवालङ्कृति	२४, ८	
ग्रीवाविभूषण	३५, १६	
ग्रीष्म	७२ ३ । १०३, ८ । २२३, १० : १३	
ग्रीष्मकाल	७०, २	
ग्रीवेय	२४२, १८	
ग्रीवेयक	३५, १६	
ग्लह	१०६, ६	
ग्लान	१२७, ८ । १८६, ७	
ग्लानित	१४१, ८	
ग्लापित	१४१, ८	
ग्लो	२६५, ४	

घ

शब्दः	पृ०	पं०
घ	६८, ७ ; ८	
घट ३, १२ । ६८, ८ । ७०, ३ । ८४, १२ । २१८, ४		
घटकारक	२८७, ४	
घटन	८४, ११	
घटा	८४, ११	
घटादिच्छिन्न	२५६, ३	
घटादिशकल	३०३, ५	
घटिका	१४, १२	
घटित	१४२, २	
घटी ८४, १३ । १८८, १७		
घटीधारा	१३३, ८	
घटीयन्त्र	३३, ४	
घटोत्कच	७६, ५	
घटोर्ध्वावलम्बक	१५, १५	
घट्ट ८८, १७ । २०१, २		
घट्टना	१८३, ७	
घट्टभिद्	२२३, ११	
घट्टादिदेय	६, २०	
घगटा	६८, ७	
घगटाकर्णोपहार	२८७, १४	
घगटादि	४२, ५	
घगटापथ	१२१, १८	
घगिटका	१४, १३	
घग १०२, १६ । १८६, ८ : ८ । २६२, १ । २८८, ८ । २८६, १०		
घनगोलक	४८, ११	
घनच्छन्न	१८४, ६	
घनत्व	१८६, ११	
घनरस	३३८, १६	

शब्दः	पृ०	पं०
घनवल्ली	३१२, ६	
घनसार	५८, ७। २६७, ११।	
	२८७, ६	
घनाघन	२०४, ६	
घनान्त	१५४, ६	
घनोपल	६, ३। ४१, ६। २१५, ६।	
	२८६, ४	
घरणा	१११, २	
घरणा	११२, ८	
घर्घर	६८, ८। २७०, ६; ७	
घर्घरिका	३६, ४	
घर्घरी	२७०, ६	
घर्म	१७४, १७। २५२, १३	
घर्मसमुद्भूत	२३५, ५	
घर्मित	१४२, ३	
घर्षण	८४, १४	
घर्षित	१४२, २	
घल्लक	३०, १२	
घस्मर	२७०, ६	
घश्त्र	२५३, १२	
घागिटक	१४, १४	
घात	७०, ४। १२६, १०। १५५, ८।	
	३३६, १२	
घातक	१७०, ४	
घातिविद्ग	१४, २	
घातुक	१४, १५। १६, ६। २८१, १८	
घार्तिक	१४, १४	
घु	६८, ६	
घुगा	१०५, १	
घुगटक	१४, १५	
घुत	१२६, ११	
घुर्धुरिका	१४४, ३	

शब्दः	पृ०	पं०
घृक	४, ५। २३७, १५। २७०, ७	
घृणित	१४२, ४। १४३, १५	
घृणा	१०५, २	
घृणात्मन्	३३७, १७	
घृणिन्	१०५, २	
घृत	७७, १२। १२६, १२। १३५, ७।	
	१३६, ४। १७६, ८। २२७, ५	
घृतनिर्मित	२६, १६	
घृतपूप	२१, ६	
घृतादिक	३४२, १	
घृष्ट	१५०, ३	
घृष्टि	८४, १४। १११, ३। ३३३, १०	
घृष्टितार्थ	१४२, २	
घोक्	१६, १२	
घोक्	२८, १७	
घोटक	१४, १७। १६६, ११	
घोटकौघ	३२२, ४	
घोटगल	३२३, ७	
घोणौ	१०५, ३	
घोण्टा	८४, १५	
घोण्टाफल	२१७, १२	
घोर	२२५, ३। २२७, २०।	
	२४७, १७। २५२, ११। २५३, १२	
घोरापगान्तर	४५, ७	
घोल	१५०, ३	
घोलक	१४, १६	
घोलिका	१४, १६	
घोलित	१४२, ४	
घोष	५२, २। ६५, १५। ६८, ८।	
	६७, १०। ११४, १। ३३०, ११	
घोषक	१४, १७। १८, १२।	
	३५, ८। ३२३, १४	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
घोषण	१११, ४		चक्राट	८८, १६	
घोषणा	१११, ४		चक्रान्त	२२४, ११	
घोषपुष्प	६६, २		चक्रिन्	२५३, १७	
घोषयितु	२०४, ७		चक्रोपान्त	३१७, १४	
घोषा	३३०, १२		चक्षुर्विहीन	१८०, २	
घ्राण	४४, २। १०४, १८		चक्षुःश्रवस्	५६, १८	
घ्राणाधिकरण	३३५, ६		चक्षुष्य	२४२, १६	
घ्रात	१०४, १८। १२६, ११		चक्षुस्	२५६, १३	
घ्रापित	१४२, ३		चक्षुर	२७०, १२	
च			चक्र	५६, १२	
च	७०, ११; १२; १३		चक्षु	७१, १०	
चकित	१४२, १		चक्षुरीक	३६, ७। २८५, १६	
चकोर	२७०, १३। ३४६, १७		चक्षल	१५०, २०। २६७, १५।	
चक्र	१७२, ८। १८३, ७। २०२, १२।		३०५, २; १४		
२५१, ४। २५३, १५			चक्षलदार	२७०, ७	
चक्रक	३४५, १		चक्षलमति	२६३, १०	
चक्रगण्ड	३६, ११		चक्षला	१६०, १६। ३०५, २	
चक्रजीवक	४८, १५		चक्षा	७१, ६	
चक्रजीविक	४८, १५		चक्षु	७१, १०। ८५, ५	
चक्रधर	२८७, १२		चटक	१४, १६	
चक्रमध्य	२१६, १		चटका	१४, १६	
चक्रमर्दक	४८, १४		चटकापत्र	२८७, १५	
चक्रवर्तिन्	१५, ६		चटिकापत्र	२७२, १८	
चक्रवाक	४, ४। ३६, ६। २२३, ४		चटु	८४, १६	
चक्रवाट	६१, १२		चगा	१०५, ४	
चक्रवाड	१०१, ४		चगक	१३, ३। १५, ५	
चक्रवाल	४१, १४। ३१२, १०		चगड	३२, ८। ६७, ४; ५।	
चक्राङ्ग	३६, ६		१०७, १३		
चक्राङ्ग	६४, ३। २५०, १०।		चगडा	६७, ६। २२७, ६। ३३७, २०	
२६१, ६			चगडातक	३६, १०	
चक्राङ्गी	६४, ४। ६०, ४		चगडारिका	३६, ८	
			चगडाल	३१, १५। ३१७, ७	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
चय्यालिका		३६, ६	चन्द्रक	१८२, १४। २०६, ८। २१२, ५।	
चय्यांशुपारिपार्श्वक		६७, १४	चन्द्रकला	२२२, १। २२७, २। २४०, १४।	
चय्यिका १२, १४। १५, ३। ६०, ६।			चन्द्रकान्त	२४४, १२। २५३, ७; १४।	
		२७२, १५	चन्द्रकान्ता	२६६, ११। २७६, ६। २८६, १६।	
चय्यी		६७, ५। २५६, ७	चन्द्रकान्ता	२६५, ४। ३४४, ५	
चय्यीश		३२६, १८	चन्द्रकान्ता	१५, ६	
चय्यौषधि		२३७, ३	चन्द्रकान्ता	५६, ११	
चतुर		८५, ११। २७०, १३	चन्द्रकान्ता	१६१, १०; ११	
चतुरङ्गल		२८, १३	चन्द्रकान्ता	१६१, १२	
चतुरक्षरपथ		६४, १०	चन्द्रखण्ड	१७५, ४	
चतुर्थराशि		२५८, १३	चन्द्रगुप्त	३१०, १	
चतुर्मास		१७१, १०	चन्द्रगोलिका	४८, १३	
चतुर्मुख		५७, १	चन्द्रभागा	६७, ११	
चतुर्मुखसुत		२६४, १४	चन्द्रभागो	६७, १२	
चतुःशाल		२०७, ३। ३१२, ११	चन्द्रमक्षी	१७७, १६	
चतुःषष्टि		६१, १३	चन्द्रमस्	७०, १२	
चतुष्क		२६, १३	चन्द्रमुखी	५६, १६	
चतुष्की		१५, १; २	चन्द्रशेखर	२८१, ७। २६३, १३	
चतुष्कोशी		१६७, १७	चन्द्रशेखराश	२६५, ११	
चतुष्पथ		४३, १३। ८५, १५।	चन्द्रहास	२२८, १८। ३३६, १	
		११२, २०। १७१, १०। २००, २०।	चन्द्रातप	१८७, २	
		२६०, १	चन्द्रिका	४८, १३। १७६, १।	
चतुष्पदी		१७८, ११		३१६, १४	
चतुष्पदी		११६, ४	चन्द्रिल	३०५, १	
चत्वर		२३६, ४। २७०, ११।	चपल	२६५, ४। ३०४, १८।	
		२७४, १३		३०५, २। ३२३, १७	
चन्दन		२७, ८। ४६, ४; ६। ६५, ३।	चपला	३०४, १६	
		१६३, ७। २३८, १८। २६१, ४	चपेट	८८, १८। २६७, ११	
चन्दनद्रु		११५, ३	चपेटक	३६, ११	
चन्दना		१६३, ८	चमर	२७०, १०	
चन्दिर		२७०, ११	चमरिक	३६, ७	
चन्द्र		१७, २। ५८, ७। ७५, ११।	चमस	३३७, ८	
		१०५, ७। १६१, १५। १६७, ४।			

शब्दः	पृ०	पं०
चमसा	३३७, ७	
चमित	१४२, ६	
चमू	२२३, १४	
चमूगति	१२१, १८	
चमूष्ट	२६०, १	
चमूब	२७०, १२	
चम्पक	८, २०। ५१, १५। १६२, ५।	
	२१३, १६। २२१, ७। २३६, ३।	
	२४३, १	
चम्पककोरक	३१२, ७	
चम्पकखज्	२२०, ४	
चम्पानगरी	१६७, ८	
चय	२३५, ७। २५६, १८	
चर	१६६, १२। १८३, १५।	
	२१०, १२। २५३, १३	
चरक	१५, ४	
चरगा	१११, ५	
चरगान्यासभेद	१०३, ६	
चरगायुध	३५, ६। ८८, १०।	
	३०३, १३	
चरम	२४३, २। २६४, ५	
चरमगात्र	६३, १५	
चराचर	२८७, १०	
चरित	१४२, ५	
चर	४५, ४। २५३, १८	
चर्चरीका	३६, ५	
चर्चा	६५, ६। ७१, ७। ८	
	१२१, ११	
चर्चिक	१५, ५	
चर्चिका	७१, ६	
चर्चित	१४२, ६	
चर्पट	८८, १८	

शब्दः	पृ०	पं०
चर्मकषा	३१०, २०	
चर्मकार	२८७, ११	
चर्मकौषधि	२८७, ११	
चर्मगवती	१६१, १३	
चर्मन्	८४, ६। १२५, १६।	
	१७०, १४। २२३, १६। २६६, १३	
चर्मपात्र	५२, ३	
चर्मपेशी	२५७, १३	
चर्मप्रभेदिका	५२, ११	
चर्मप्रभेदिनी	२५१, ४	
चर्मप्रसेविका	५२, ११	
चर्ममात्र	१६०, १८	
चर्माङ्ग	२६६, २०	
चर्मिन्	१२३, ६। २२३, १५।	
	२५३, १८; १६	
चर्या	६७, २०	
चर्वटा	८६, १	
चर्वटी	८६, १	
चर्वण	१११, ६	
चर्वित	१४२, ५	
चल	२५३, १३। ३००, २।	
	३०४, २०। ३०६, १०। ३२०, १८	
चलदल	३०७, १४	
चलन	१६३, ६	
चलनक	३६, १०	
चलना	१६३, ७	
चलनी	१६३, १०	
चला	२६६, १६	
चलित	१४२, ७। १५५, २	
चलुक	१४, २०	
चविक	२३५, ६	
चव्य	२३५, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
चव्यक	३०६, ६		चार	२५३, १३; २०। ३२६, १६	
चव्या	२६६, ११		चारक	१५, ८	
चषक	१०, १६। १४, १८। १२२, १२। २६२, ६		चारघट्टक	२३०, २	
चषाल	५१, १		चारट्टी	१६६, १६। २२४, १५	
चाक्रिक	१५, ६		चारणा	१६, १२। २७, ८। १११, ७	
चाङ्गेरिका	७, ७		चारित्रवृत्ति	१३३, १०	
चाङ्गेरी	२७०, १५		चाह	१८२, १। २३०, ८; ६। २५४, १। २६८, १४। ३१६, १	
चाटकैर	२८७, १५		चाहता	१४२, ८	
चाटु	८४, १६		चाहत्व	२४६, ७	
चाटुकार	३६, १२। ८४, १६। २७०, १४		चाहमुखी	५७, १	
चाटुपटु	६१, १४		चार्व	३१६, १	
चाटुशब्द	२४५, ३		चार्वटीर	२८७, १७	
चाण्डाल	१७६, १७। ३३८, ११		चार्वक	५१, ५। ६१, ४; ७	
चाण्डालिकौषधि	६३, १३		चार्वकदर्शन	१६३, १	
चातक	४, १३। ६, ६। ६६, ११। ८६, १०। ३४२, ११		चार्वी	३१६, २	
चातकपक्षिन्	२६६, १३		चालक	१४०, ५	
चातुर	२७०, १३; १४		चालनी	१६३, ११	
चातुरक	३६, ११		चालित	१४२, ८	
चातुरी	२७०, १५		चावित	१४२, ६	
चान्द्रायणादि	२१०, ११		चिकित्सक	३६, ८	
चाप	१०५, १७। २५१, १। ३१६, १६		चिकित्सा	२३०, १४। २३४, ३	
चामर	३८, ११। २७०, १०		चिकुर	२७०, १६	
चामरदण्ड	२६६, ५। २६६, ३		चिक्राण	१११, ८। १८२, १०	
चामरपुष्प	२१४, १३		चिक्षा	६६, १६। १११, १४	
चामरवती	१४०, १४		चिक्षोटक	२०४, ३	
चामुण्डा	६६, १५		चित्	१२६, १३	
चाम्पकपुष्प	१५, ७		चित	१२६, १४	
चाम्पेय	२४३, १		चिता	११, १४। १२६, १३। २६७, २	
			चिति	१२६, १४	
			चित्त	६४, ११। १३४, ११। १७४, १८	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
चित्ततत्त्वज्ञ	१३, २		चित्रराग	४०, ४	
चित्तपीडा	१८०, ४		चित्रलेखनी	१२, १	
चित्तविषय	१४२, १०		चित्रा	२५४, ५	
चित्तहारिन्	६५, १३ । २६१, १६		चित्राटिर	२८७, १६	
चित्ताभिसङ्केप	१८१, ६		चित्राटीर	२८७, १३	
चित्ताभोग	२६१, २०		चित्रोक्ति	६२, १०	
चित्तैकविषय	१२८, ६		चिन्तन	१३७, १७	
चित्तोन्नति	१८८, ६		चिन्ता	७१, ७ । १२६, १५	
चित्य	२३५, ८		चिन्ताव्याप्त	१६४, १६	
चित्या	१२६, १३; १४ । २३५, ८		चिन्तित	१४२, १०	
चित्र	२५४, ४ । २५७, ६		चिन्त्य	२३५, ६	
चित्रक	१५, १० । २०, १८ । १८६, २ । १८६, ३ । १६४, १३		चिपिट	२२, ६ । ८८, २०	
चित्रकण्ठ	१६७, ३		चिग्नौविन्	१५६, १३ । १६१, ८ । २०८, ८	
चित्रकतब	२२, ५		चिग्नटी	८६, २	
चित्रकग	६०, ६ । २८७, १६		चिलिमौलिका	४८, १७	
चित्रकागक	१८७, ६		चिल्ल	२६६, २० । २६७, १	
चित्रकोल	१८५, ६		चिल्ली	२६७, १	
चित्रगु	६४, ४		चिङ्ग	६१, १८ । ६२, ८ । ७६, १५	
चित्रगुच्छक	८४, २			६६, १७ । ११५, ६ । १७१, ७ । १८६, १० । १६५, ११ । १६८, १२ ; १६	
चित्रगुप्त	१६१, १४		चिह्नकगणा	१६०, ८	
चित्रजीवक	४८, १६		चिह्नन	१६३, ११	
चित्रज्ञ	४८, १६		चिह्ननिर्मित	१६३, ११	
चित्रपट	८५, १०		चिह्नित	१४२, ६	
चित्रपदा	६६, ६		चीत्कार	२७०, १८	
चित्रपुष्प	५७, २		चीन	१८६, १०	
चित्रपृष्ठ	६५, ६		चीनक	१५, ११	
चित्रभानु	१५८, ५ । २०४, ८ । ३२४, ६		चीनाक	१५, ११	
चित्रमेखलक	४६, १६		चीर	८५, ८ । १६२, १५ । २५४, २	
चित्रयुद्ध	३, ४		चीरक	१५, १२	
चित्ररथ	१७१, ११				

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
चौरिका	१५, १३। ७४, १०।		चूर्णित	१४२, ११	
	२६६, १५		चूर्णी	१०५, ५	
चौरी	२५४, ३। २६७, १०		चूर्णिका	१५, १८	
चौर्ण	१०५, ४		चूर्षित	१४२, ११	
चौर्णपर्ण	११६, ५		चेतन	१०६, ११। १६३, १२	
चौवर	२७०, १८		चेतना	८२, ५	
चुक्र	४८, ३। २५४, ७		चेतस्	११७, ६। १२६, १४।	
चुचुक	१५, १६			२२२, ३। २४२, ७	
चुबुक	१५, १३। ६४, ६		चेय	२३५, ६	
चुम्बक	१५, १४		चेल	२६७, ३	
चुम्बन	१५, १४		चेष्टा	१६०, १०। २३४, १।	
चुलक	१५, २०			३१७, १६	
चुलुक	१४, २०। १५, १७		चेष्टित	१२५, २०। १३८, १२।	
चुल्लकौ	१५, १६			१४२, १०	
चुल्लिरन्ध्र	३४६, १		चेथ	२०२, १३। २३५, १०	
चुल्लौ	७, ४। १६१, १३। २६७, २।		चेत्र	१८१, ५	
	३३६, १०		चेत्रक	१५, २०	
चूड	१००, १३		चोच	४१, १६	
चूडा	५४, ११। ६७, ७। २५४, २।		चोटिकादय	३०६, २	
	२६६, १८		चोड	६७, ८	
चूडामणि	११६, ६		चोदनार्ह	२३५, ११	
चूडाला	३०५, ३		चोदित	१४२, १२	
चूडावत्	३०५, ३		चोद्य	२३५, ११	
चूडिका	१५, १२		चोर	३०, १५। ३२, ७। ४७, ८।	
चूत	१२६, १५। १६७, १			५०, १; ८। ५३, ५। २२४, ३।	
चूतक	१५, १६			२२८, ६। २३६, १३। २६८, १६।	
चूतकोश	२१४, १३			२८५, १०। २६०, १६। ३०४, २	
चूतपादप	२५१, ८		चोरक	३०४, १८	
चूर्ण	१०५, ५; ६		चोरकर्मन्	१६, २। ११७, ३	
चूर्णकुन्तल	३६, २०		चोरकाख्यौषधि	३००, १३	
चूर्णलेपिन्	३२६, ५		चोरकृति	१४२, १३	
चूर्णसिन्दूर	२८२, १०		चोरता	१४२, १३	

शब्दः	पं.	पं.
चोगपुष्पो	३२५, ११	
चोरमुखी	५७, २	
चोगित	१४२, १२	
चोल	२६७, ३	
चोलक	६, १६	
चोलकी	१६, १	
चोलिका	१६, २	
चोग ७०, १३। ७३, १२। २५४, ८।		
	२६०, १८	
चोगपुष्पोधधि	२५४, ८	
चोगिका	१६, २	
चौर्य १२२, १२। २८४, १३।		
	२८५, १२	
चौर्यादि	३३६, १२	
चापित	१५७, १४	
च्यत १२६, १५। ३१२, ८		
च्युति २०, ६		

छ

क	७४, १ ; २ : ३
कगल	१२१, ८। ३०५, ४
कटा	७४, १३
कत्र ६३, ८। २५३, ६। २५४, ६	
कत्रक	१६, ३
कत्रभङ्ग	६७, १२
कत्रा	२५४, ६ : १०
कत्राक १६, ४। ४०, २। ४२, १५।	
	८५, १२
कत्रादिकाष्टी	२८, १६
कत्रिका	१६, ३
कत्रिन्	२५४, ११
कद १७२, ११। २६४, ११	
कदन १६३, १३	

शब्दः	पं.	पं.
कदि १७३, १। ३०६, १५		
कद्मक १६, ४		
कद्मदिज ३, ८		
कद्मन् २२३, १६		
कन्द ७४, ३। १३३, १०		
कन्दःप्रभेद ७६, ८		
कन्दवर्तिन् १११, १६		
कन्दस् १२६, ७ ; १६। १३३, ५।		
	१७२, १२। २२६, १४	
कन्दसोभेद १५३, ४		
कन्दोभिद् १४६, ७। १८२, ७।		
	२७०, ३	
कन्दोभेद १४१, १८। २८१, ४ : १६		
कम् १०४, ४। १२६, १४। १३७, १३।		
	१८६, ११	
कमयड ७०, १		
कदन १६३, १४। १६८, १४ ; १६।		
	३३३, १४	
कदि १७३, १		
कदिन् १४२, १४		
कल २६७, ४। ३१६, १३		
कलक १६, ५		
कलित १४२, १३		
कली २६७, ४		
कली २६७, ५		
कति ३१६, ३		
काग ५६, १२। ७५, १०। २६४, ५।		
	३०५, ४	
कागल ६२, ४। १७७, ७		
कात १२६, १६		
कात्र ३४, ११। २५४, १२		
कात्रायन्त ३२६, ४		

शब्दः	पृ०	पं०
शान्ति	१४२, १५	
शान्नीकृत	१४२, १५	
शाद	१७४, ११	
शादक	१६, ५	
शादन	१६३, १३ । १६८, १५	
शादित	१४२, १४ । १४८, १० ।	
	१८६, १२	
शाय	२३५, १४	
शायी	२३५, १२	
शायित	१४२, १५	
शिक्षिकौषधि	१८५, ६	
शित	१२५, १६	
शित्	१६३, १३	
शितिर	२७१, १	
शितुर	२७१, २	
शित्त	२५४, ११ । २५६, १ ।	
	२६८, २ । ३००, ६	
शित्तवद्देगु	११, ५	
शित्त	१०७, १४ । १२५, २० ।	
	१२६, १६ । १२७, १६ । १४१, २ ।	
	१८६, १३ । १८६, २	
शित्तदेह	६६, १५	
शित्तबाहुक	७८, ४	
शित्तवस्तु	१३६, १४	
शित्तहस्त	१०४, ५	
शित्ता	१८६, १३	
कुण्डरी	२८७, १८	
कुप	२१०, १०	
कुरिका	२८, १४ । ४५, १० ।	
	७८, १६ । २६०, १७ । २८५, ७	
कुरित	१४२, १६	
कुरी	४६, १०	

शब्दः	पृ०	पं०
कुङ्कुमेर	१७८, ७	
कुङ्क	४, ६	
कुद	१८७, ८ । १६२, २ । ३१८, २	
कुदक	१६, ६	
कुदन	७४, २ । १६३, १३	
कुदनप्रथ	२७१, २	
कुदसाध्य	२७६, ४	
कुदार्ह	२३५, १४	
कुदिक	१६, ६	
कुदित	१४२, १५ ; १६	
कुद्य	२३५, १४	
ज		
जकुट	८६, ३	
जगत्	१४२, १७	
जगती	१४२, १८	
जगत्कर	२८७, २०	
जगज्जनक	४८, २२	
जगन्मखी	५७, ३	
जगन्नायक	४८, २१	
जगल	३०५, ५	
जग्धि	२११, ६	
जघन	१६३, १७ ; १८	
जघन्य	२४३, २	
जघन्यज	८०, ४	
जङ्गम	७, ११ । ५६, ६ । १४२, १७ ।	
	२८७, १०	
जङ्गल	३०५, ८	
जङ्गा	४, १ ; ६ । ५६, १४ ।	
	१४६, ६	
जङ्गाकरिक	४८, २२	
जङ्गादिविभाग	२५२, १७	
जङ्गल	१६, १७ । ४८, २१ । ३०५, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
जटा	८६, १८।	३३५, १२		२४५, १०।	२६६, ७
जटाजूट		१७५, १०	जनभाषणा		१७६, २०
जटाघर		२८४, १	जनसङ्घ		१४३, २
जटामांसी		८४, १८	जनसृष्टा		३२६, १०
जटायु		२४३, ३	जनार्दन		२८८, २०
जटायुक्क		३०५, ७	जनि	३०, ३। १८६, १७।	२०४, २०
जटिनौ		१६३, १६	जनित		१५३, ११
जटिल		३०५, ७	जनितत्राम		१४३, १७
जटौ		८४, १८	जनिता		१५२, १
जटौषधि		२६७, १६	जनिष्ठ	१४३, ३।	२३६, १
जठर	८८, १३। १०२, १७।		जनी		१८६, १५
	२६६, १। १६। २७१, ३		जनु		१८६, १७
जड	८२, १। ६७, ६	२८२, २।	जनेश्वर		२८८, २
	२६७, ६। ३०१, ६		जनोदाहृता		१२४, १
जडत्व		२१६, ११	जन्तु	१२६, १६। १३०, ८।	
जडा		६७, ६		३१७, २०। ३१८, १३	
जत्	८८, ५। १२६, १६। २०८, १८		जन्तुफल		२८५, २०
जतुक		१६, ८	जन्वन्तर		१००, ४
जतुका		१६, ८	जन्मन्	१२६, १८। १६।	
जन	५, ११। ७६, १६। १४२, १८।			१८६, १७। १६३, १६।	
	१७८, १२। १८६, १४। १६६, १६।			३१७, १८। १६	
	१६६, १४		जन्मप्रभेद		२२४, ७
जनक	१६, ७। १२७, ६। १२६, ७।		जन्मभूमि		२०२, २
	१३२, ६। १४३, ३। २३५, १८		जन्महेतु		३२०, १३
जनकचित्त		६४, ८	जन्य	१६२, १४। २३५, १७। १८	
जनक्षय		२५८, ११	जन्यमात्र		१२६, १६
जनता		१४३, २	जन्या		२३५, १८
जनन	१८८, १५। १६३, १६		जन्य		२३६, २
जननी	१३०, १६। १६३, १६।		जङ्ग		१८६, १६
	३३५, १०		जपसिद्धि		७४, २
जनप		२१२, १८	जपापुष्प		६८, २
जनपद	६६, १६। १७८, १२।		जम्बाल	२८६, १३। ३०५, ५	

शब्दः	पृ०	पं०
जम्बीर	४५, ७।	२१८, ६।
	२७१, ५।	३०५, १०
जम्बु	१६२, ४।	२१६, ५
जम्बुक	१६, १०।	२३, ७। २७, ४।
	४७, १२।	३२१, ६
जम्बुद्वीप	२६८, ६।	३३१, ३
जम्बुभिद्र	२१७, १०	
जम्बुविटप	३०५, ११	
जम्बुक	१६, ११।	२५७, १२
जम्बूपल	३६, १६।	१४६, ४
जम्बल	३०५, ११	
जम्भ	२१८, ६	
जम्भल	२७१, ६।	३०५, १०
जय	१३६, १५।	२१६, ७। २४५, ६
जयज्वालिन	३१२, १३	
जयद्रथ	१७१, १२	
जयन्त	१४२, २०।	२३५, १६
जयन्ती	१४२, १६; २०।	२३५, १५
जयभाज	२७१, ७	
जयविपर्यास	६०, १०	
जयसख	५७, ४	
जया	२३५, १५।	२४३, ७
जरड	६४, ८	
जरणा	१११, ८; ६।	२५४, १५
जरा	२५४, १२	
जराजीर्ण	२७१, ४	
जराट	२७५, ८	
जराटक	२६१, १२	
जरातुर	३६, १३।	२८७, २०
जरायु	२४३, ४।	२६३, १६।
	२६६, २	
जरायुज	२८२, २०	

शब्दः	पृ०	पं०
जराव्याधिहरोषध	२०६, १	
जराशून्य	२७३, १६	
जरासन्ध	२८८, १६	
जर्जर	२७१, ४	
जर्जरीक	३६, १३	
जर्ण	१०५, ७	
जल	२, १२।	७६, ३। १२५, ५।
	१३७, १६।	१३६, ३। १७६, १३।
	१८३, ६।	१६६, १। २१८, ३।
	२४४, ५।	३०२, १०। ३२५, ८।
	३३१, ४।	३३८, १६
जलकण्टक	४४, ४	
जलकरङ्ग	४८, १८	
जलकाक	३१७, ७	
जलकिराट	६२, ७	
जलकूप	२१३, १६	
जलकुञ्जक	२७४, १५	
जलकुक्कुभ	८८, १५	
जलकूपी	२१३, १६	
जलकेश	३२६, ७	
जलखातक	२२, १६	
जलगुल्म	२३१, ३	
जलचत्वर	२३१, ३।	३२३, ६
जलचर	६१, २।	२८७, १६
जलज	३७, ४।	४०, ८। ७८, १४।
	२३२, १२।	३१३, १६
जलजन्तु	१७४, ६	
जलजात	३४७, ३	
जलडिम्ब	२१७, ६	
जलतापिक	४८, २०	
जलद	६६, ७।	१७६, ६। २१७, ६
जलदध्वनि	२५०, १।	३३४, ८

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अक्षदातव्य	१७७,	१०	अक्षान्त	१८६,	५
अक्षदोषल	३१३,	१८	अक्षान्तक	३६,	१४
अक्षधर	१७२, ७ । २८७, १६ ।		अक्षवट	४१,	१७
	२८६,	३	अक्षवर्त	१०१, ५ । २३१, ३	
अक्षधौग	३००, ६		अक्षप्राय	१२०, १८ । १७४, १७ ।	
अक्षनिर्गम	२५४, १५			२४७, ६	
अक्षन्धर	२८८, १		अक्षेन्द्र	२७१, ६	
अक्षप	२१२, १८		अक्षेन्द्र	२८८, २	
अक्षपत्नी	२२१, ४		अक्षोद्धाम	३४४, ६	
अक्षबिम्ब	१७, ८		अक्षोका	३६, १४ । ७३, ११ ।	
अक्षबिम्ब	३२३, ६			२०४, ८ । २१३, ६	
अक्षबुद्ध	२६, १८		अक्षौघ	५७, ८	
अक्षभाजन	२७७, ७		अक्ष्यक	१६, ६	
अक्षयन्त्रनिकेतन	३४४, १६		अक्ष्याक	१६, ६	
अक्षरङ्ग	३०८, १२		अक्ष	६२, ६ । १७४, १३ ।	
अक्षरगङ्गा	१०१, ५			२१६, १२ । ३१६, ३	
अक्षलता	४८, १६		अक्षन	७५, ६ । १२७, १ ।	
अक्षवायस	३०८, १			१६३, १५ । २०३, ४ । २४१, २	
अक्षवागक	४८, २१		अक्षनिका	२६०, १५	
अक्षवेतस	२४३, ७		अक्षा	२१४, ४ । ३१६, ४	
अक्षशक्ति	२८, १६		अक्षान्त	२६०, १५	
अक्षमन्त्रिधि	२१६, १३		अक्षरक	३६, १५	
अक्षममूह	२५७, ८		अक्षत्	३६, १५	
अक्षमूषि	७३, ११		अक्षल	१६३, २० । ३०५, १२	
अक्षस्यान	२१४, १ । २४७, १४		अक्षली	३०५, १३ ; १४	
अक्षस्तिन्	२०, १६		अक्षलिक	३६, १५	
अक्षस्थल	३०८, १३ । ३१२, १२		अक्षल	३०५, १३	
अक्षटन	२०४, ६		अक्षिक	१६, १७	
अक्षटनी	२०४, ८		अक्ष	१०२, ४ । १०३, ३ ।	
अक्षधार	२४७, ६			१२६, १८ । १६५, १६	
अक्षधारभेद	२६७, १३		अक्षलक्ष	२५८, १६	
अक्षधारविशेष	६४, ६		अक्षदंश	१४४, ७	

शब्दः	पृ०	पं०
जातरागस्त्री	१५१, १८	
जातविश्वास	१५३, १२	
जातवेदस्	११६, ७ । १६४, १८	
जातशत्रु	१५४, १३	
जातश्मश्रु	२६८, १२	
जाति	३६, १३ । १३६, १६ । २७६, ८ । २८१, १	
जातिकोश	३२५, १२ । ३३०, १०	
जातिभेद	६५, १२ । ७४, १७ । ११०, ५ । १७०, ७ । १६७, १४ । २५१, ७ । २६७, ४ । २७३, १७	
जातिमात्रक	२६१, १४	
जातीपुष्प	२२१, ८	
जातीफल	६५, १० । २६८, १८	
जातु	१२६, १७	
जात्यकाक्ष्य	२६८, ७ । ३२८, १	
जात्यन्तर	६, १६ । १८, ३ । ३७, १७ । १६६, १७ । १८६, १७ । २६६, १५	
जानको	१६, १७ । ७६, ४	
जानपद	१७८, १२	
जानुदेश	२६८, ५	
जाबाल	४५, १२	
जामदग्न्यमाह	२६, २	
जामाह	१४३, ४ । २५७, ८	
जामिता	१४३, ५	
जायाजीविन्	३२३, १०	
जार	२५४, १४	
जारी	२५४, १४	
जाल	२६७, ६ ; ७ ; ८	
जालक	१६, १३ । ३१, २ । ३४६, १२	
जालजीविन्	१६, १५	

शब्दः	पृ०	पं०
जालभिद्	११७, १२	
जालिक	१६, १६ । ४२, ५	
जालिका	१६, १४ ; १५	
जालिनौफल	१६, १३ । ३०५, १३	
जाली	२६७, ८	
जाल्म	२२३, १७	
जालित	१४३, ४	
जालक	१६, १२	
जाल्वी	१७६, ६	
जिगीषा	१६४, १७	
जिगीषु	३३२, ८ ; ६	
जितभूपाल	१७५, १३	
जितेन्द्रिय	१५३, ६	
जित्तर	१०५, ८ । १८७, १ । २७१, ७	
जिन	१५७, १ । १६३, १७ । १८१, २ । १८७, १ । १८८, ११ । ३४४, ५	
जिनक	१६, २०	
जिनभेद	४२, ६	
जिनशासन	६६, ६	
जिष्णु	१०५, ७ । १६६, ४ । २६०, १६	
जिज्ञानक	३६, १४	
जिज्ञा	२२३, १८	
जिज्ञाग	६४, ५	
जिज्ञाता	१४३, ६	
जिज्ञा	१६८, १ ; ११	
जिज्ञाप	२१३, १	
जीमूत	१०१, ६ । १४३, ६ । २०७, ८	
जीर	२५४, १५	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
जीरक	१६, २० । १०४, १ ।		जीवातु	१४३, ७	
	१११, ६ । १८३, १७		जीवान्तक	३६, १६	
जीर्ण	१०५, ८ । १८१, १७ ।		जीविका	१६, १८	
	१६६, १४ । २३१, ८		जीवेष्टियाजक	१५५, ६	
जीर्णवस्त्र	२६०, १०		जीवित	१४३, ७ ; ६	
जीव	१६३, १२ । ३१६, ४ ; ५		जीवितप्रद	३२६, ६	
जीवक	१६, १६		जीवितेश	३२६, ८	
जीवकतल	२०, १६ । १६०, ६		जुगुप्सा	१०५, २ । १२५, ५	
जीवकद्रुम	१८५, ७		जुह	५६, १३	
जीवकाख्यधरणिबद्ध	४०, १२		जुष्ट	८४, १६	
जीवझोव	३२३, ११		जुहुराण	११६, ७	
जीवप	२१३, १		जू	७५, ६	
जीवजोक	३६, १६		जूक	४, ७	
जीवजोका	३६, १८		जूति	१२७, १	
जीवद	१७६, ६		जूर्ण	१०५, ६	
जीवदत्ता	३६, १८		जूर्णाक	१७, १ ; २	
जीवन	६८, १ । १३३, ६ । १४३, ६ ।		जूर्ति	१२७, १	
	१७५, १७ । १६४, १ । १६६, २ ।		जृम्भ	१४३, ११ । २१८, १०	
	३१६, ६		जृम्भगा	१११, १०	
जीवनक	३६, १६		जृम्भा	१११, १० । २१८, १०	
जीवनसाधन	१६, १८		जृम्भित	१४३, १०	
जीवना	१६४, २		जमिंत	१४३, ११	
जीवनिका	३६, १८		जैवाटक	३६, २०	
जीवनो	१६४, १		जोहक	१७, १ । ३४, ८ ।	
जीवनौयोषध	१४३, ७			२६४, १५ । २७४, १३ । ३४१, १२ ।	
जीवन्तिका	३६, १७ । २४६, ७ ।			३४३, ३	
	३१६, ६		जोहकद्रुम	२०३, १३	
जीवन्तिकौषधि	२३४, ४		जोहित	१४३, ११	
जीवन्तो	१६, १८ । ६५, १६ ।		ज	८२, १ । १८१, १ ; १७ ।	
	१४३, ८ । १८१, ५ । १६४, १			१८३, १८ । २४०, १८	
जीवा	३१६, ५ ; ६		जस	१२७, ३ । १४३, १३	
जीवाख्यशाक	३६, १७		जसि	१५५, १७	

शब्दः	पृ०	पं०
ज्ञात	१३०, १४ । १३८, १८ ।	
	१४६, १६ । १५३, ५ । १५६, ४ ।	
	१८६, ७	
ज्ञातसम्भृत	१४७, १८	
ज्ञातसिद्धान्त	१७, १७	
ज्ञातार्थ	३४५, २	
ज्ञाति	१२७, २ ; ४ । २२१, ६ ।	
	२२६, १	
ज्ञात	१३३, ११	
ज्ञान	५६, ५ । ६०, १२ । ६६, ७ ।	
	१२६, ५ । १२७, ३ । १५५, २० ।	
	१७४, ८ । १८५, ५ । १८७, ४ ।	
	१६६, ६ ; ८ । २००, १ ।	
	२०२, ११ । २४३, १५ । २६१, ४	
ज्ञानयुक्त	१८७, ५	
ज्ञानिन्	५६, १० । १८७, ५	
ज्ञापक	३२, १५	
ज्ञापित	१३३, ११ । १४३, १३	
ज्या	२३२, १ । २३४, १३	
ज्याघातवारण	२६७, ११	
ज्यानि	१८७, १	
ज्येष्ठ	३, १६ । ७२, ४ ।	
	६३, १० ; ११ । २४४, ३	
ज्येष्ठा	७, ६	
ज्येष्ठामूलोय	२४६, ५	
ज्येष्ठिका	३१४, ८	
ज्योतिरिक्कण	१२३, ५	
ज्योतिर्विद्	८२, ११	
ज्योतिःशास्त्रवेदिन्	५२, १३	
ज्योतिष	१६४, १५	
ज्योतिषाम्यति	१६६, १३	
ज्योतिषिक	४०, १८ । ७४, ४ ।	
	२६२, १८	

शब्दः	पृ०	पं०
ज्योतिष्क	१७, २	
ज्योतिष्मती	१६१, १५ । १३१, २० ।	
	२००, १३ । २२०, ६	
ज्योत्स्ना	१८७, २ ; ३ । २०६, १३ ।	
	३०६, १७ । ३१६, २	
ज्योत्स्नी	१८७, ४	
ज्वर	१२७, १ । २५४, १३	
ज्वरान्वित	१४३, २	
ज्वरित	१४३, २	
ज्वलन	३०, ४ । ६५, १५ । ७२, ३ ।	
	७३, १२ । २४४, १२	
ज्वलित	१२७, १७ । १४३, १	
ज्वाला	५४, ११ । ५५, ६ ।	
	१३५, ११	
ज्वालामुखी	५७, ३ । ३२३, १३	

झ

झञ्झा	८१, ८
झञ्झावात	२१५, १
झगि	१०५, ६
झर	२५४, १५
झरक	१७, ३
झरयुज	१४३, १२
झरित	१४३, १२
झर्झर	२७१, ७
झला	२६७, ६
झल्लगी	२७१, ८ ; ६
झल्लिका	१७, ४ ; ५
झष	७८, १ । १८८, १०
झषा	३३०, १३
झषान्तर	६०, ३ । २८२, ३ ।
	३२७, ७

शब्दः	पृ०	पं०
भाट	८४, २० ।	२१३, ७
भाटामल		४२, ८
भाटामलौषधि		३१८, ११
भासी		२५४, १६
भावक		१७, ४
भिराटी	१७, ५ । ८५, १ ।	८८, ८ ।
		१०६, १७
भिल्लिका	१५, १३ । १७, ६ ।	
		२७७, ७
भिल्ली	२५४, ३ ।	२८७, १०
भिल्लीका		१७, २

ट

टग		२७१, १२
टङ्ग	४, ७ । ५२, १४ ।	८४, ७ ।
		२६७, १४
टङ्गा		३८, १८
टङ्गाक्षार		२७१, १२
टङ्गा		२७१, ११
टङ्ग		५८, १३
टण्टक		२८, ८
टिट्टिभ		११८, १७
टोका	४, ८ ।	३२६, १७
टुण्टक		१७, ७

ड

डक		४, १०
डङ्गर		२७१, १४
डमर		३१०, १४
डमर		२७१, १४
डयन		१११, १०
डाकिनो	८५, १४ ।	२१३, ६
डामर		२७१, १५

शब्दः	पृ०	पं०
डिङ्गर		२७१, १३
डिङ्गिर		२७१, १५
डिङ्गोर	१०६, १५ ।	१८८, ४
डिम्ब	१२४, ११ ।	२१६, ६
डिम्बभेट		२७१, १५
डिम्बिका	१७, ८ ।	३०३, ४
डिम्ब	१०६, २० ।	२१८, ११
डोलिका		१८, ५

ढ

डका		४, १०
-----	--	-------

त

तक्र	८७, ७ ।	२६६, ८
तक्राट		२८८, ८
तक्षक	१६, ६ । १७, ८ ।	१०
तक्षणीय		२४६, ३
तक्षन		२८२, ३
तक्षमात्र		८५, ३
तक्षित		१४३, १६
तक्षान्		१३४, १८
तक्ष्य		२३६, ३
तग	३८, ४ । ८६, ३ ।	१२८, १३ ।
		२२३, १८ । २७१, १८
तगङ्गम		१६२, २
तट	६०, १६ । ८५, २ ।	१४६, २० ।
		२५८, १८ । २८६, ८
तटिनी	१८७, १ ।	१८४, २
तटिनीभिद्		२४१, १६
तडाग	६४, ६ । २८०, १५ ।	२८६, ८
तडित्	१४३, १३ ।	३०५, २
तडक		१७, ११
तडरीग		११८, ८

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
तखुल	३०५, १७		तदात्व	१३७, ६	
तखुलादि	१३६, ११		तदायुध	२८, २०	
तखुलीय	२४७, १०		तदृष्ट	२३७, १	
तखुलीयक	४६, १		तद्भव	३५, १ । ७२, १२ । ३०८, १४	
तखुलोदक	११६, ८		तद्भेद	१६०, १८	
तत	१६२, १४		तद्युक्त	१०६, १	
ततस्	१२७, ६		तद्भाज	१८३, १३	
तताकुलिकर	३०६, १६		तद्वत्	८३, १४ । ८४, १३	
तत्कर्मन्	१३४, १ । २३७, २		तद्विद्	३१, १	
तत्काल	१७८, ६		तद्वेदिन्	६३, १	
तत्क्रियावत्	२८, ७		तनय	१४७, ४ । १७६, १० ।	
तत्क्षिप्त	१७३, ६			२०८, ११	
तद्दिन	१६४, ६		तनु	१८७, ६ । २६४, ६ । २६६, ८	
तत्पक्षिराज	२४३, ४		तनुजन्मन्	२१६, १६	
तत्पर	१२, ७		तनुरस	३३६, २	
तत्पुत्री	१५८, १० । १६४, ६		तनूनपाद्	१६६, १४	
तत्पुत्र	७३, ३		तनूबद्ध	२२५, १६ । ३४४, ४	
तत्फल	८, ६		तन्तु	१२७, ७ । २६२, ७	
तत्र	२५५, ३		तन्तुवाय	२५४, १६	
तच्च	२२४, १७ । ३४७, १		तन्तुवायोपकरण	२२६, ७	
तच्चभेद	१५०, १		तन्तुव्रीहिभेद	१८६, ११	
तच्चविज्ञान	३४६, १४		तन्तुशाला	१३, १७	
तच्चार्थनिश्चय	१८७, ४		तन्तुसम्मत	१२५, ३ । १३४, २०	
तत्स्थिति	२३५, १५		तन्त्र	१६१, १० । २५४, १८	
तत्सङ्घ	१४, ११		तन्त्रक	१७, १३	
तत्सम्बन्धसंयुत	२७६, १६		तन्त्रभेद	४, ११	
तत्सिद्धि	३१६, १४		तन्त्रिका	१७, १३	
तत्स्थ	२६०, १०		तन्त्रित	१४३, १५	
तत्सृज	२३८, ६		तन्त्रिन्	२५५, २	
तथा	१६८, १६		तन्त्री	२५५, १	
तथ्य	२३६, ४		तन्त्रीघात	२६७, १२	
तदध्येष्ट	६३, १		तन्त्रा	५७, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
तन्त्रि		१३४, १७	तरण्य		२६५, ६
तन्त्रित	१०२, २। १४२, ४। १४३, १५		तरल	२७०, १७। ३०४, २०।	
तन्त्री		२५५, ३		३०५, १४	
तन्मध्य		२३२, १२	तरवार		२८८, ३
तन्वङ्गौ		२६२, २	तरस्विन्		३२०, ४
तपःकृष्णमङ्ग		१२७, १५	तरी		२५४, १७
तपन	१६४, ३। २४०, १३		तरु	६, १७। ४१, ६। ५२, ४।	
तपस्	२१०, ११; १२। २२४, १७			८०, १०। १७२, २। २२४, ४।	
तपस्य	३६, १३। २४३, ५			२५०, २। २७५, २। २८६, ४।	
तपस्या		२४३, ५		२६२, १८। ३०७, ३	
तपस्विन्		३२०, ३	तरुणा	१११, १३। २७६, ३	
तपिष्क		७५, ५	तरुणास्त्री		२६७, १३
तपोधन		२०४, १०	तरुणादित्यरोचिष		६२, २
तपोधना		२०४, १०	तरुणावस्य		२६७, १८
तप्त		१३८, १७	तरुणी	७३, १५। ३०३, १४	
तप्तम		३२, ५। ३३७, ६	तरुप्रकाश		१८२, ७
तमाल	११२, ११। १८५, ७।		तरुभिदु	२८, १६। ३६, ११।	
		३०५, १८		४४, १५। ५०, १८। ६२, १।	
तमालपत्रतिलक		२६३, १६		६६, ७। १०५, ७। ११६, १५।	
तमिस्त्र		२७१, १६		२१६, ६। २५१, १६। २८३, १२।	
तमोगुणयुत		३३७, ११		२६४, १	
तमोन्न		१६४, ८	तरुभेद	१६, ८। ३६, १२। ४४, ५।	
तमोन्नद		१७८, १३		११५, १०। १२१, १। १३७, ३।	
तमोऽपङ्ग		३४४, ५		१६७, १। २७१, १८। २२०, ६	
तमोमणि		३३४, ५	तरुमूल	२१६, ६। २५६, १२	
तमोयुक्तनिष्ठ		२७१, १६	तरुमूलशाखान्तर		१००, २
तरु		२५४, १७	तरुविशेष	७७, १७। २५१, ६	
तरुङ्ग	८, १६। ६०, ११। ६४, ७		तरुस्त्वान्य	१७, १२। ६६, ५।	
तरुणा	११६, १६। २५४, १७			३००, १६	
तरुणासाधन		४, १८	तर्क	४, १७। ५५, १३। ३१७, २।	
तरुणान्वित	१४३, १७। ७०, १२			३४१, ६; १६	
		१११, ११	तर्कक		३४५, १४

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
तर्कारौ	१३, १५।	२४३, ८	तस्मिन्नर्थ	२५५, ३	
तर्कित	१३६, १४		ता	१२४, ५	
तर्कुक्	१७, १०		ताटङ्ग	२८८, ४	
तर्कुपिण्ड	१६६, २		ताड	६७, १०	
तर्कय	२३६, ४		ताडन	६७, १०। ६७, १२।	
तर्जक	१७, ६			२०५, ६	
तर्ग	१०५, १०		ताडपत्र	२८८, ४	
तर्गक	१७, १४। २५६, ८।		ताडपत्रौ	१६२, १८	
	३३६, ३		ताडसंस्कृत	२३६, ८	
तर्गकाली	३२, १८		ताडित	१३५, ५। १३७, १४	
तर्तरीक	३७, १		ताडौ	६७, ११	
तर्दू	४६, ६		ताड्य	२३६, ८	
तर्पण	१११, १४		ताडव	३२०, ६	
तर्पणयोग्यक	२३६, ३		तात	१६, ७। १२७, २; ६	
तर्प्य	२३६, ३		तातगु	६४, ८	
तर्वार	२७१, १८		तातपिष्ट	३४४, १०	
तर्ध	१०५, १६। ३४०, १४		तातल	३०५, २०	
तल	१८०, ११। २६७, ११		तान	१८७, ७	
तलग	६४, ७		तानित	१४३, १८	
तलग्रदेश	१८०, ३		तानितपट	१४३, १८	
तलग्रहार	७१, ८		तान्त	१२७, ८	
तलाङ्गक	३२, १२		तान्त्रिक	१७, १७	
तलिन	१६४, ७		ताप	१४६, ७। २१०, १४। २१३, ४।	
तलिम	२२८, १७			३३०, १३	
तलुन	१६४, ४		तापस	५०, २। २०४, १०। ३२०, ३	
तलुनी	१६४, ४		तापसतश्च	२६३, १७	
तल्य	२१०, १३। २२८, १८		तापसी	१६३, ६	
तल्यन	१६४, ५		तापिष्क	७५, ५। २६३, १६।	
तल्ल	२६७, १३			३०५, १८	
तल्लौ	२६७, १३		तापित	१४३, १६	
तल्लेखक	१६१, १४		तापी	२१०, १५	
तल्लर	२८५, ६। ३१२, ३		ताप्य	२४७, १०	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
तामलकौ	२६०.	८	तार्क्ष्यमाट	१५३.	८
तामस	३३७.	१०	तार्क्ष्यशैलक	३०१.	३
तामसी	३३७.	१०	तार्ण	१०५.	११
तामित	१४३.	१६	तार्णत	१४४.	१
ताम्र	३, २। १८, ४। ६४, १५।		तार्थ	२३६.	८
१३१, १२। २१६. ११। २४४, २०।			ताल	२६७, १४	
२५५, ७। २७४. १०। २८५, २०।			तालद्व	२६७, ११	
३३६, ४			तालपत्री	२८८, ४	
ताम्रकलश	११३, १०। ३०३. १५		तालपर्णी	११६, १०। २४५, १७।	
ताम्रकुट्ट	४६, २			२७४, १	
ताम्रकुम्भ	३२४. ४		तालमूलो	१६०, १४	
ताम्रचूड	१७०, ६		तालमूलिका	४६, २	
ताम्रमुख	५७. ४		तालवृन्तक	४६, ३	
ताम्रगम	३३६. ३		तालास्थिखण्ड	२६८, १५	
ताम्रल	३०५, १६		तालिका	१७. १७	
ताम्रलो	३०५, १६		तालो	२६७, १६	
ताम्र	१५, १५। २५५, ४; ५; ७		तालोम	२६४, ३	
ताम्रक	१७, १५। २५५, ४		तालोमपत्र	२६४, ३	
ताम्रका	१७, २		तिक्त	१२७, १०	
ताम्रकान्तम	१२, ३		तिक्तक	१७, १८	
ताम्रकाभेद	३०२, ३		तिक्तपर्वन्	३२३, १२	
ताम्रगा	१२०, १४		तिक्तशाक	३७, २। ११५, ११	
ताम्रगि	१११, १२		तिक्तादि	३३५, १६	
ताम्रशब्द	१७७, १		तिम्मदौघिति	११२, १	
ताम्रा	२०८, १४		तिम्मन्	१०५, १३	
ताम्रापति	१६१, १५		तिम्ममयुख	५८, ३	
तामित	१४३, १७		तिड	१३७, १०	
ताम्रौघी	३३२, १०		तितउ	१६३, ११। २७५, ६	
तार्किक	२६, १२। ४६, ५		तितिक्षा	२२७, ६	
तार्क्ष्य	७६, १६। २३६, ५; ६।		तितिक्षासंयुत	१०२, ६	
२६१, १३। ३१०, ८। ३४७, ६			तितिष्ठिका	७, ७	
तार्क्ष्यपत्र	५५, १६		तिक्षिग	२७२, २	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
तित्तिरपक्षिन्	१६७, ३		तिलकङ्कम	३१, ५	
तित्तिरवच्च	२७२, ८		तिलकाक	२१, ५	
तित्तिरि	८४, १४ । २७२, २		तिलकलक्ष्म	१५४, १७	
तिथि	२४५, ६ । ३३८, ८		तिलकालक	११, १ । १७, १८ ।	
तिथिभिद्	२३५, १५			४८, ४	
तिथिभेद	१४२, १६ । २५७, १८		तिलचूर्ण	३०६, १३	
तिथिविषेध	१७३, ४		तिलपर्णिक	४८, ४	
तिथिसमुद्भव	२३६, १०		तिलपर्णौ	११८, १०	
तिथ्य	२३६, १०		तिथ्य	२३६, ८	
तिनिष्ठा	१५८, ११ । २०१, १ ।		तौज्या	१०५, १३ ; १४ । २५०, १ ।	
	२१७, ११			२५२, १३ । ३४६, ६	
तिनिष्ठा	२२४, ११		तौज्यागन्धा	१८५, ८	
तिन्निड	८७, ४		तौज्यामूक	३७, ८	
तिन्निडौ	८८, १६		तौग	८८, ७ । २५५, ८ । २६०, २०	
तिन्निडौक	३७, ७		तौरद्वयान्तर	२५७, १	
तिन्निणौ	१११, १४		तौर्ण	१०५, १२	
तिन्दुक	१८, २ । ३०, ७ । १८५, ७		तौर्ण	६४, १२ । १६८, १६ । २८४, ६	
तिमित	१४३, १८		तौर्णभेद	६५, ७ । २३४, १२ ।	
तिमिर	१८०, २ । २७१, १६ ।			२४८, ५ । २६३, ८	
	२७२, २		तौर्णार्ह	२३६, १०	
तिगस्कार	३२३, १६		तौर्ण	२३६, १०	
तिस्कृत	१४८, १३		तौवर	२७२, ४	
तिस्कृति	८२, ८ । २०२, १७ ।		तौव	८७, १५ । ८७, ६	
	३२३, १५		तौव्रा	२५५, ८	
तिरिप	२१३, २		तुगा	३२१, ५	
तिरोधान	२०३, १		तुङ्ग	३०२, १८ । ३१६, ६	
तिर्यक्कमूढक	१६६, ८		तुङ्गभद्रा	२८८, ५	
तिर्यक्	७०, ७		तुङ्गिन्	५८, १६	
तिल	२३२, ११		तुङ्गी	२६६, १३	
तिलक	१५, १० । १७, १८ ।		तुङ्गीश	३२७, १२	
	४२, १० । ६३, ४ । २५४, ७ ।		तुष्क	८४, ४ । १६६, १३	
	२७८, ७ । ३०५, १८ । ३०६, १५		तुष्कधान्य	२१, ११	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
तुङ्ग	६७, ११		तुङ्गीयांश	१७३, ११	
तुङ्गकेरी	२८८, ६		तुङ्गवृक्ष	१८, ३ ; ४	
तुङ्गिका	१६, १२		तुङ्गीवर्त	३१४, १५	
तुङ्गिकेयिका	४६, ५		तुङ्ग	३४, १६	
तुङ्ग	२७२, ८		तुला	८५, ८ । २६७, १७	
तुल्य	१६६, १ । ३४५, ३		तुलाकान्त	१४४, ४	
तुल्या	४७, ६		तुलाधार	२८८, ७	
तुल्याञ्जन	४०, ७		तुलाद्यत	१४४, ६	
तुन्द	१७३, २		तुलाभिद्	१०६, १४	
तुन्दकूपिका	४६, ५		तुलाग्राशि	२८८, ७	
तुन्दिर	२७२, ६		तुलामूत्र	२६२, ४ । ३४२, १५	
तुन्दिलम्	२७२, ६		तुलित	१४४, ४	
तुम्बकद्रुम	७४, ८		तुल्य	२२१, ६ । २३७, १३ ।	
तुम्बकवृक्ष	१०४, ५			२७४, १७ । ३२७, १८	
तुमुल	३०६, १		तुल्यार्थ	१६६, १०	
तुम्बिकौषधि	२१६, १४		तुविका	३७, ६ । ३४५, १०	
तुम्बगी	२७२, ६		तुवगी	७, १७ । ४५, ३ ।	
तुम्बक	२७२, ६			१८८, १२ । २७२, ८	
तुम्ग	२७, १७ । ६४, ११ । ७८, ८ ।		तुष	३३०, १४	
	१३३, ३ । २६८, १८		तुषचर्पटी	३०२, ५	
तुम्गब्रह्मचर्य	२४६, ११		तुषवर्ज	२७८, १८	
तुम्गी	६४, ११		तुषानल	३०४, ५	
तुम्ग	१७, १६ । ७६, १६ ।		तुषाग	२२७, ४ । २७२, ७	
	१०५, ३ । १७४, १५ । २३६, ६ ।		तुषागत्रि	२५२, ५	
	२५४, १६		तुषित	१४४, ४	
तुम्गगतिपञ्चक	२५६, २		तुषोदक	३७, ८	
तुम्गपुजादि	२६३, १५		तुषोदकवाचक	७१, ३	
तुम्गम	३८, ११ । २६२, ७ ।		तुष्ट	१६५, १५	
	३१६, १६		तुष्टिकर्त	१७६, ८	
तुम्गमप्रभेद	३३६, १२		तुष्टि	१२८, ११	
तुम्गादिसन्नाह	१६३, १७		तूगा	६४, १६	
तुरायण	११६, ११		तूगी	१०५, १५	

शब्दः	पृ०	पं०
तृणौर	२१२, ६	२७२, ४
तूर्ण	१०५, १५	
तूर्य	२८५, १३	
तूर्यवक्त्र	२७६, २	
तूल ७१, १४ । ७६, १६ । २६८, १		
तूलनाला	१६६, १	
तूलपिञ्जन	२०६, ११	
तूलपिञ्जिका	७६, २०	
तूलिका ११, १८ । १८, ६ ; १८		
तूवर	२७२, ५	
तूष्णीक	१८, ७	
तूहिन	२३१, १२	
टण १०५, १६ । १६०, ११ ।		
३२५, ५ । ३४५, ७ ; १४		
टणकेतु	२०१, ५	
टणगोधा	१८५, ६	
टणाता	१४४, १ ; ५	
टणात्व	१४४, ५	
टणाधान्य	२६, २	
टणनिर्मितपुरुष	७१, ६	
टणपूल	३०४, १५	
टणभिद् ८, १८ । १०६, १७ ।		
१६५, १७		
टणभेद ६७, १८ । ११६, ३ ।		
२१२, ६ । ३२०, ६ । ३३३, ६		
टणामय	१०५, ११	
टणराजक	३०६, ६	
टणशून्य	२४, ३ । २४७, ११	
टणसाग	३१२, १४	
टणान्तर	११४, ६ । ३१६, १२	
टणोल्का	८८, ११	
तृतीयक	२१६, ३	

शब्दः	पृ०	पं०
तृतीयप्रज्ञाति	१०२, ७	
तृतीयांश	१०६, १२	
तृतीयाश्रम	१७१, १६	
तृप्त ६८, ११ । १२७, ११ ।		
२५६, १६		
तृप्ति १२७, ११ । १४७, १ ।		
३२४, १७		
तृषा	३२०, १५	
तृषित	१८, ५	
तृषाज्	१८, ५	
तृषा ४६, २० । १०५, १६ ।		
१८४, १२ । ३२५, ३ । ३३०, १५ ।		
३३३, १३		
तृषातिरेक	३३८, १	
तेजन	२६०, १६	
तेजनकद्रव्य	२५३, ३	
तेजनका	३७, ६	
तेजस् ७२, २ । ७६, १ । १३५, ११ ।		
२१३, ४ । २२६, १६ ; १६ ।		
२३६, १८ । २४५, ४ । २६१, १० ।		
३२०, १७ । ३३२, २० । ३४१, ६		
तेजस्विन्	१८८, ५	
तेजित	१३८, ४	
तेमन	१६४, ६ । १६८, १५	
तेजसद्रव्य	३०१, ११ । ३३५, ३	
तेजसान्तर	२३३, १८	
तैतिल	३०६, २	
तैत्तिर	२७२, ६	
तैलकल्क	२७६, ४	
तैलपर्णिक	४६, ६	
तैलपर्णी ११६, ११ । २६७, १८		
तैलपात्र	११, १३	

शब्दः	प्र०	पं०	शब्दः	प्र०	पं०
तैलपायिका		४६, ७	त्यक्त	१२७, ४। १२८, ७। १५३, १८	
तैलपिञ्ज		७८, १६	त्यक्तयोषा		१४४, १३
तैलकभिद्		२५३, १७	त्याग	६६, ५ ५६, १४। ६३, २०।	
तैलित		१४३, १४		६७, १। १०४, १५। १३७, ७।	
तोक		४, १३		१८७, ८। २०८, २	
तोकन		११२, १६	त्यागशील		८१, ८
तोका		४, १३। २२४, १	त्यागिन्		५६, १५
तोटक		१८, ५	त्रपा		७७, ६। २१०, १४
तोडा		६७, १२	त्रपावत्		१२२, १५। १५१, ११
तोत्र		१६४, १०। २५५, १०	त्रपु		६१, १५। २१०, १०।
तोद		१७३, २			२५५, १०। २५६, १७
तोदक		१८, ७	त्रपुष		२१७, ६
तोदन		१७३, २। १६४, १०	त्रयौ		२३६, ५
तोदित		१४४, ६	त्रयौमुख		५७, ५
तोमर		५५, १०। २३६, २०।	त्रस		२५३, १३
		२७२, १०	त्रसम्		२७२, १
तोय		८८, १३। २०१, ८। २१६, १।	त्रस्त		१२७, ८। २६७, १५
		३०३, १७। ३०४, ११	त्राणा		१०५, १०; ११। १७३, ६।
तोयद		६०, १। २७२, १४। २८८, ८			१६७, ११
तोयधर		२८८, ८	त्रात		१२७, ६। १२६, ५
तोयनिर्भर		१७, ३	त्राट		१७, १६
तोयपिप्पली		११७, ११। ३०७, १२।	त्रायमाण		२७, १६। ११६, ६
		३०६, ५	त्रायमाणा		१०५, ११। २४४, १७।
तोययन्त्र		४५, १५			२६१, ८
तोमरा		१११, १५	त्रायमाणौषधि		३२४, ६
तोलित		१४४, ६	त्राम		६, १५
तोष		३३१, ११	त्रामित		१४३, १७
तोषण		१५६, १	त्रि		२५०, ३
तोषद		१७६, ८	त्रिकु		४, १२
तौतातिक		३७, १०	त्रिकटुक		३७, ३
तौर्यत्रिक		३७, ११। २३६, ८; १०	त्रिकण्टक		३७, ४
तौलिकिक		३७, १०	त्रिका		४, १२

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
त्रिकूट	८८,	५	त्रिहता	१०८, १५।	१८८, ६।
त्रिगर्त	१४४,	२		२४४, १५	
त्रिगर्तभेद	१२६, ३		त्रिवेदी	२३६, ५	
त्रिगर्ता	१४४, ३		त्रिप्रभु	१८, १	
त्रितय	२३६, ५		त्रिप्रिख	५५, ५	
त्रिदश	२६२, ७। २६३, १५।		त्रिप्रोर्धक	३७, ५; ७	
	२७३, १८		त्रिप्रूल	५५, ५	
त्रिदशमहौबह	२०८, १२		त्रुटि	८५, ४। २८८, ८	
त्रिदशाचार्य	११२, ११		त्रेता	१२७, ११	
त्रिदशालय	५३, ८		त्रैवर्णिक	७६, १२	
त्रिदिव	४, १५। ३२०, ६		त्रोटि	८५, ५	
त्रिदिवा	३२०, ६		त्रोटी	७१, १०	
त्रिपताक	३७, ६		त्र्यक्षर	२२८, १४	
त्रिपत्रक	३७, ५		त्र्यकुट	८८, ४	
त्रिपथगा	५८, १०		त्र्यम्बक	१७, १४	
त्रिपदा	२८३, ५		त्र्यम्बकसख	५८, ४	
त्रिपदादेवी	२७०, ३		त्र्यादिसङ्ख्या	३४१, ७	
त्रिपुट	८८, ७। २८२, ४		त्वक्क्षिरी	२८८, ३	
त्रिपुटा	८८, ६। २४५, ८		त्वक्पत्र	२७१, १७	
त्रिपुरान्तक	४८, ३		त्वक्पत्रौ	२७१, १७। ३१७, १७।	
त्रिफला	६४, ८। २८८, १८			३१८, ८	
त्रिमात्रक	१२८, १५		त्वक्पुष्प	२१३, २	
त्रिमुख	५५, ६		त्वक्शाल्मली	३१२, १४	
त्रिलोकी	१८, २		त्वक्सार	१०७, १६। ३२२, २०	
त्रिलोचन	५०, १५		त्वक्सारक	१०७, १७	
त्रिवर्ग	६४, ८		त्वगङ्गर	२१३, २	
त्रिवर्गसम्पत्ति	२५०, ५		त्वग्भेद	३३१, १	
त्रिवर्णक	३७, ३		त्वग्विहिन	१६२, ७	
त्रिविष्टप	३३, २। ४४, १५।		त्वच्	१२५, १८। १८७, ६।	
	६२, १३			२८५, ७। ३१०, ३	
त्रिष्टुत्	४४, १४। ४७, १८। ८८, ६।		त्वचिसार	२६७, ४	
१८८, १८। २१८, ६। २२६, १२			त्वरा	२१३, १३। २१८, १४	

शब्दः	पृ०	पं०
त्वरायुक्त	२८२, १६	
त्वरित	१०५, १५ । १४३, १४	
त्वष्टृ	४६, १२ । ८५, २	
त्विष्	११५, ५	
त्सव	८६, ५ । २६१, १८ । २६७, १२ ; १६	

द

दंष्ट्रा	१६४, १०	
दंष्ट्रान	१६४, १०	
दंष्ट्रभौव	६७, १५	
दंष्ट्रित	१४४, ७	
दंष्ट्रा	१०१, १३	
दंष्ट्रामुख	५७, ६	
दंष्ट्रिका	१८, १०	
दंष्ट्रिन्	२५१, ६ । २५५, १३	
दुःख	३, १ । ६, १ । ४४, ८ । १८१, १ । १८६, ५ । १६३, १ । २००, १ । २१४, २ । ३२५, १०	
दुःखसम्पन्न	१८७, १२	
दुःशास्त्र	१७२, २ । ३१६, १०	
दुःश्रील	६, १८	
दुःश्रुत	१४४, १४	
दुःसमय	२२७, ७	
दुःस्पर्श	२६७, १ । ३२७, १३	
दुःस्थ	३७, १६ । ४७, ११ । ४६, ६	
दक	४, १४	
दक्ष	५६, १२ । ६६, १४ । ८५, ११ । १०३, ६ । २३३, ६ । ३०८, ३ । ३४५, ११ । ३४६, ५	
दक्षमात्र	३३३, ४	
दक्षा	३४५, १२	

शब्दः	पृ०	पं०
दक्षादि	१६३, २	
दक्षिण	१११, १६ । २४७, २ ; ३ । २५५, १३	
दक्षिणावर्तपारद	२८७, ६	
दक्षिणावर्तशङ्ख	२७६, १८	
दक्षिणोद्भूत	१११, १६	
दग्ध	१२७, १७ । १३८, १४ । १४३, १ । १५७, ६ । १५६, ६ । १८०, ११	
दग्धा	१८०, १२	
दग्धिका	१८, १०	
दग्ध	८४, ४ । ६७, १२ । १२०, ६ । १७०, १० । २१७, १ । २२४, ३ । २४१, १३ । ३०१, १४	
दग्धघ्न	३२, २० । २२५, ६ । २८८, १०	
दग्धनायक	४६, ७	
दग्धनायिका	४६, ८	
दग्धभाव	१२५, १५	
दग्धयात्रा	२८८, १२	
दग्धयाम	२३१, ४	
दग्धविष्कम्भ	२६८, १३	
दग्धार	२७२, १६	
दग्धोत्पन्ना	३४१, १८	
दत्त	१२७, १२ ; १४	
दत्तमांस	३००, १०	
दद्म	४८, १४	
दद्म	१११, १६	
दद्मोगार्त	१११, १६	
दधि	१८०, १२ । २४४, १८	
दधिपात्र	२८८, ६	
दधिभव	२६१, १७	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
दधिवार	२२३, ३		दन्दशूक	३७, १४ । २८८, १०	
दधिसर	२८८, १३		दभ	२५५, १३	
दधिसम्पन्न	१८, १४		दम	६७, १५ । १७०, १० । २२४, २ ।	
दध्यय	२६०, १६ । २८६, १७			३३८, १०	
दध्याज्यमधुसंयोग	४०, १४		दमक	१८, ११	
दध्यालौ	१६, १२		दमय	१७०, १० । २२४, २	
दध्योदक	२८८, १३		दमन	१६४, १२ । २२४, २ । ३१२, १५	
दनु	१८७, १०		दमनक	२१४, ६ । २२४, ८ ।	
दनुपुत्र	३२०, ८			२२६, ११	
दन्त	७६, १३ । १२७, १२ ।		दमनीय	२३६, १६	
१५०, १५ । १७४, ६ । २१८, ६			दमसम्पन्न	१४४, ६	
दन्तक	१८, ६ । २६, १६		दमित	१२७, १४ । १४४, ६	
दन्तक्षतान्तर	२६६, १३ । ३१३, ८		दम्भ	३, १० । ३४, ४ । ८५, १६ ।	
दन्तदण्ड	१७३, १२			२१८, १२ । २३४, १६ । २६६, १६ ।	
दन्तधावन	१२१, ६ । २०८, ६ ।			२६७, ७	
	२६६, ११		दम्भचर्या	१६२, १२	
दन्तमांस	८६, १७		दम्भभेद	१६, १४	
दन्तमूल	२६६, १५		दम्भान्तर	२५३, १६	
दन्तसर्गभिद्व	१८, ६		दम्भोर्लि	३२७, ७	
दन्तशठ	६५, ७ । २७१, ५		दया	१६३, १६ । २१०, ७	
दन्तशठा	६५, ८		दयात्यागादिसंयुत	१३८, १५	
दन्तशुद्धि	२०८, ६		दयानुक	३७, १५ । ३०७, १४	
दन्तिन्	१२७, १३ । १५०, १५		दयाशून्य	८६, १२	
दन्तिकर्णमूल	१६, १८		दयित	१४४, ८	
दन्तिका	२५४, ५		दर	२५५, ११	
दन्तिदन्तमगहन	६, ७		दरत्र	२५५, ११	
दन्तिपश्चाद्वात्र	२६३, १		दरा	२५५, १२	
दन्तिपादबन्ध	२५६, १८		दरी	२५५, १२ । २७३, ११	
दन्तिप्रौर्धकर्मन्	२४६, ६		दरीद्र	२७२, १०	
दन्ती	१६८, ६ । २२०, १५ ।		दर्दुर	४, ४ । १२१, ३ । २६४, ६ ।	
	२४५, ८			२७२, १३; १४	
दन्तुर	२७२, १२ । ३०२, १८		दर्दुरा	२७२, १५	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
दर्प	१५८, १५।	२०२, ११।	दशमीस्थ	१७१, १३	
	२१०, १६। २१६, १४।	२२३, १८।	दशमुख	५७, ६	
		२५२, १४	दशमूल्यादि	१६६, २	
दर्पक		१८, ६	दशवर्षगज	१२६, २०	
दर्पण	३, ११। ४०, ५।	१६४, ११।	दशसंख्या	१२६, ३	
	२७७, १२।	३२६, १७	दशा १२६, ५। १३२, १०।	३३६, १	
दर्पात्मप्रशंसा		५२, १	दशाकर्षिन्	३३४, ५	
दर्भ		३२५, ८	दशाक्षर	१२६, ३	
दर्भमुष्टि		२७४, १६	दशाम्य	११४, १६	
दर्भान		१८६, ८	दशाम्यनय	१७६, ४	
दर्वी	१३, ४।	३१६, १०	दशेन्धन	२०४, ११	
दर्वीकर		२८८, १०	दशेगक	३७, १५	
दर्वीमंस्थ		२३६, १५	दस्म	२२३, २	
दर्पा	२२२, ३।	३२५, १६; १७	दस्य	२३६, १३	
दर्पाक		१८, ८	दहन	१६४, १३	
दर्पान	१०६, १०। १६४, ११; १२।		दहर	२७२, ११	
	२०४, १८।	३२५, १६	दाक्षायणी	११६, १२; १३	
दर्पापिठ		१८, ८	दाक्षायणीपति	१६७, ४	
दर्पामुख		५७, ८	दाक्षिण्य	३१६, १६	
दर्पित		१५३, २	दाक्ष्य	२७०, १५	
दल	२६८, २।	३४१, ६	दाडिम	६, २। २२८, १८। २८४, २	
दलाटक		३७, १२। ६६, ७	दाडिमपुष्पक	५२, १२	
दलामल		३१२, १५	दात	१२७, १६	
दलिक		१८, ११	दाट ५२, १५। १०६, १। १८७, ६।		
दलित		१४४, ६		२६५, १३	
दव		३१६, ७	दायुष २२, १६। ६५, २; ६।		
दशकोटी		१७५, ३		३४२, १०	
दशयौव		२४८, ७	दात्र	२५५, १५	
दशयौवखण्ड		३३६, २	दात्रक	१८, १५	
दशन		१६४, १४	दाधिक	१८, ४	
दशनोष्णिक्		६२, ८	दान ५६, १४। ६३, १०। ६६, ४।		
दशपर		२८८, १४	१२०, १३। १२७, १२। १३४, १०।		

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
१३६, १८। १८७, ७। २००, १६।			दाढक	१८, १४	
२०४, १७। २०६, ६। २०८, १ ;			दाढगा	११४, ६। १११, २०।	
२ ; १२। २३३, १। २३६, १४।				१६५, ६	
२६५, ३। ३२६, १४			दाढगारण	१७५, ७	
दानपात्र	३३५, ८		दाढनिष्ठा	६३, ४	
दानव	६८, ६। २६, १२। २६४, १७।		दाढपुत्रौ	८८, ६	
	३२०, ८। ३२५, ११		दाढक्षरिद्रा	३१६, ११	
दानवमातृ	१८७, १०		दाढहस्तक	४६, ६	
दानवान्तर	१६, १०		दाढवट	८६, ८	
दानवारि	२८८, १३		दाढी	३१६, ११	
दानविषय	१४४, १०। १४७, १६		दाढ्य	२३६, १५	
दानशौक	२४५, ३		दाव	३१६, ७ : १०	
दानु	१८७, ६ ; १०		दास	२४४, १३। २६६, ११।	
दान्त	१२७, १४ ; १५			३३५, ८	
दापनीयक	२३६, १५		दासी	२४४, १३	
दापित	१४४, १०		दासीपुत्र	३७, १६	
दाप्य	२३६, १५		दासीगत	६१, ८	
दामोदर	२१४, ११। २८८, १४		दासीसुत	२३५, ४	
दाम्भिक	१८, १५। ३५, १२।		दासेर	२७२, १८	
	३०६, १३		दासेरक	३७, १६	
दाम्य	२३६, १६		दाह	३४१, २	
दाय	२३६, १३		दिकृचर	२७३, १ : २	
दायद	१७६, १०		दिकृचरी	२७३, २	
दायाद	१७६, १०		दिकृपति	२१०, ८	
दारक	१८, १३		दिक्पाल	१४१, २०। १४५, ६।	
दारगा	१११, १६			२७३, १	
दारद	१७६, ६		दिगम्बर	३४, ५। २८८, १५।	
दारव	३२०, ८			३२५, ६	
दारा	२५५, १४ ; १५		दिग्गज	१६३, १४। १६०, ३	
दारित	१०५, १७। ११८, ४।		दिग्ध	१८०, १३	
	१४४, १०। १८८, ७		दिग्धर	२७३, १	
दाढ	१६१, ६। २५५, १६। २५६, ७		दिग्भिद्	१६६, ३	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
दिग्दारण	१६६, ४		दिग्गायक	३४२, २	
दिग्विजय	२८८, १२		दिग्ग ५८, ११। ६३, ५। १११, १७।		
दिग्विभेद	७२, १२		१४७, १०। १५७, ६। २२०, ४।		
दिग्विघ्न	२६५, १५		३२५, ४		
दिङ्नाग	१७५, १६। २३१, ६		दिष्ट	८५, ६	
दिङ्नागयोषा	२०७, १६		दिष्टि	८५, ६	
दित	१२७, १६		दौदिवि	३२०, ७	
दितौ	१२७, १६		दौघ्रति	२२५, १०। ३३०, ४	
दितिज	२२०, १३		दौन	१८७, ११। २६६, ७	
दितितनय	२७३, १६		दौनमणि	१८८, ५	
दितिसन्तति	२६५, ८		दौना	१८७, ६	
दिन	१८७, ११। २८०, ५		दौनानाथ	१७१, १४	
दिननिर्वर्त्य	७, १८		दौनार ४, १७। ८८, १६। २७३, ३		
दिनप्रणी	११६, १४		दौप ५१, १३। ८२, ३। १३२, १२।		
दिनमणि	३३६, १८		२०४, ११। ३१२, १३। ३२८, १२।		
दिनरात्र	२८४, १८		३३४, ५		
दिनस्यादिभाग	१०६, १२		दौपक	१८, १६	
दिनान्त	१४६, १। २४०, १०		दौपदशा	१३२, १२	
दिनेश्वर	२८८, १५		दौपवर्ति	३२६, १	
दिप्त	२६१, १३		दौपवृत्त	३४७, १२	
दिव् ६, १४। १६१, १२। ३१६, १२			दौपित	१२८, ५	
दिवस	४१, ३। २३१, ४।		दौप्त १२५, ६। १२७, १७। १४०, २।		
२५३, १२। २५६, २०			१६३, ८। १८०, ५		
दिवस्पति	३, २		दौप्तजिज्ञा	३२३, १३	
दिवाकर	३४, १२। ८०, २।		दौप्ति ६, ६। ७१, १७। १२७, १८।		
८५, २। ३२५, १			१३३, ३। २२५, १। २३५, १३		
दिवाकीर्ति	१६१, १६		दौप्तिकारक	१८, १६	
दिवाभौत	१६१, १७		दौप्तिमत्	११५, १	
दिवाभौतपतञ्चिन्	४, ६		दौप्य	२३, १३। ३१६, ६	
दिविभव	२३६, १८		दौप्यक	१८, १७	
दिव्य २११, ८। २३६, १७। १८।			दोर्घ १३६, ३। १५२, १३। १८।		
३२५, १३। ३३०, ६			२१७, ४		

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
दौर्घकोशिका	४६, १०		दुर्गसम्भव	११२, ३	
दौर्घत्व	३४२, ६		दुर्गस्थान	२६७, ८	
दौर्घपत्रक	४६, १०		दुर्गा	५६, १७। १०६, ३। १४८, ५।	
दौर्घसूत्रिन्	२६, ३			२०३, १८। २६६, १८। ३१४, ३।	
दौर्घादि	८८, ८			३३७, १०	
दौर्घाध्वग	६७, १४		दुर्जर	२५३, २	
दौर्घिका	१८, १८		दुर्दम	१०६, १	
दौर्गा	१०५, १७। १२७, १८		दुर्दिन	१६४, १६। ३०६, १४	
दुकुल	२२७, १०। ३०६, ३		दुर्दुष्ट	८८, १	
दुग्ध	१८०, १४। २६२, १८		दुर्दिज	३२४, ३	
दुग्धफेन	२८१, १४		दुर्नय	६७, ८	
दुग्धादि	२३४, १४		दुर्नामन्	४६, १०। १३४, ३	
दुग्धास्त्र	२४६, ४		दुर्बल	१३३, १७	
दुग्धिका	१६०, ८। २२८, ५।		दुर्बलाङ्गुलि	६४, ७	
	२४४, २। ३३६, १२		दुर्बुद्धि	१४४, १३	
दुग्धौ	१८०, १४		दुर्भर	२७३, ४	
दुष्कृक	१६, १		दुर्मति	१४४, १३	
दुन्दभि	२२०, १३		दुर्मुख	५५, ७	
दुरति	२७३, ४		दुर्लभ	२२०, १४	
दुरघौत	१४४, १४		दुर्वर्गा	११२, १	
दुरन्त	३२४, ४		दुर्वर्गाक	३७, १८	
दुराधर्ष	६, १७		दुर्वह	१००, १	
दुरालभा	१६४, २०		दुर्वा	१३१, २०। ३२१, ११	
दुरालम्भौषधि	१६८, ६		दुर्वाक्य	२४४, ४	
दुरासद	६६, २		दुर्विध	१८३, १०	
दुरित	६६, १। १४४, १२। ३४०, ५		दुर्लक्ष	१६४, १४। २४७, ७	
दुरोदर	२८८, १६		दुर्लक्षि	१४४, १३	
दुर्गत	१४०, १४। १६६, २।		दुल	२१२, ७	
	१८३, १०। १८७, ११		दुलि	२६८, ३	
दुर्गति	१४४, ११		दुश्चर्मन्	३७, १८। ६२, ४	
दुर्गम	५६, १७। २६७, १६		दुष्मण	२५४, ११	
दुर्गसञ्चार	२२६, १७		दुष्कल	२२८, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
दुष्कृत		१७	दूषिका	१८, १८	
दुष्ट १५६, ७। १८१, १३। २६३, २			दृग्ग	१८७, १२	
दुष्टगज	३००, १६		दृग्योग	३०६, १५	
दुष्टवचन	१७२, २		दृग्विशेष	८, १७	
दुष्टवधार्थिक	३०१, २		दृग्विहत	१८७, १२	
दुष्याक	१४४, १४		दृढ १०१, १४। १०२, ४। १६।		
दुष्याप	२२०, १४		१३३, १०। १५०, ८। १५२,		
दुष्य	२३७, १		१३: १८। १५५, ३। १८६, ८।		
दुष्यन्त	१४४, १५		२७४, १। ३२७, ३		
दुस्तम्	६८, ८		दृढबन्ध	१८३, ४	
दुम्य	१६६, ७		दृढमन्त्राद्य	१४५, ११	
दुहित १४७, ४। २६७, ६। ३२६, ६			दृति	१२७, २०	
दुहितपति	१४३, ४		दृप्त	१२७, २०	
दृत	५३, ६। २६४, १५		दृन्म	२१८, १२	
दृतभाव	२३७, २		दृष्ट	१७, १५। ५८, ११	
दृतिविशेष	६४, १८		दृष्टान	१६४, १५	
दृती	४४, १। २५२, ३		दृष्टय	२३६, १७	
दृत्य	२३७, ७		दृष्टद	११३, १२। १४४, १५	
दृन	१८७, १२		दृष्टदत्तौ	१६१, १६	
दृग् २५५, १६। २५६, १४। २८६, ६			दृष्टमञ्जोनागी	२२६, १३	
दृग्देशग	२८०, १५		दृष्टान्त	१४४, ११: १६	
दृग्बर्त्तन	३३१, १६		दृष्टि ५५, ७। १०६, १०। २०१, १२।		
दृग्शून्यमार्ग	२७५, १२		२०४, १६		
दूर्गा	३३६, १३		दृष्टेन्दुकलामा	३१४, ३	
दूर्वा ५१, १२। १३६, १४। १५७, ६।			देय	२६, ५	
२६३, १६। ३१४, ७। ३१६, १२			देव ५६, ४। ५६, ७। १३६, ५।		
दूर्वाञ्चितभू	२६४, २		१५०, १। २४०, १२। २४२, २।		
दूर्वाग्रस	११२, ४		२६६, १७। ३१६, १३: १४		
दूषक	१६, २		देवक	१६, ३	
दूषण २१३, ११। २५६, १।			देवकी	१६, ३	
२८०, १५			देवकौनन्दन	१७६, ११	
दूषणीय	२३७, १		देवखात	१३७, २	

शब्दः	पृ०	पं०
देवजलाधार	८६, ८	
देवता १४३, ८। २३४, ८। ३३६, १८		
देवताङ्ग	१०१, ६। १०७, १६	
देवताड	१४३, ६। २५२, १३	
देवतान्तर	६६, १५। १००, ६। १५७, ४	
देवताभिद्	६७, ६। १३३, १६। १५४, १५। २८३, १२। ३४६, १६	
देवताभेद	७३, ६। ८५, २०। २२१, ६। २६५, १	
देवतापतन	२५८, १८	
देवत्व	१५६, १६	
देवदारु	६५, १०। २०८, १६। २५५, १६	
देवद्रुम	१६३, १०	
देवद्युच	७०, ७	
देवन	१६४, १७ : १८	
देवन्तपतिगेह	१७७, ३	
देवभिद्	१४४, ४	
देवभेद १४, ६। ३६, ११। ३३६, ४		
देवमणि	११६, १५	
देवमातृ	१३७, १	
देवमातृक	४६, ११	
देवयु	२४३, ६	
देवयोनि	२६७, १६	
देवयोन्यन्तर	१३०, ६	
देवर	२४५, १४	
देवराज	८०, ६	
देवल	६०, १५	
देवलोक	२५७, २	
देववर्धकौ	४६, ११	
देववृक्ष	३४७, ५	

शब्दः	पृ०	पं०
देवशिल्पिन्	८५, ३। २३०, १०	
देवमुनी	२३०, ७	
देवसेना	२०४, १२	
देवसम्बन्धवत्	२१६, १६	
देवादिसाधन	२५८, ६	
देवान्तर	१४६, २०	
देवारि	२७३, ६	
देवी ४६, ८। ५२, १८। ५६, १६। ५७, १; ३। २५८, ११। २८१, २। ३१६, १४। ३२१, ११		
देवीभिद्	२४, ६	
देवोद्यान	७८, १७	
देश २६, ७। ३७, १७। ३६, १३। ४६, १७। ८६, ८। १७८, १२। १८२, ११। १८३, १३। १८६, १७। २३८, ७। २४४, १५। २५१, १७। २५६, ४। २७६, ८। २८२, २। २८३, १६। ३०४, ८। ३०८, ११। ३२५, १८		
देशान	३२५, १८	
देशभिद्	६४, १७। २७०, १। ३०६, ११	
देशभेद १५, ११। १८, ३। २७, १३ : १७। ३७, १५। ४२, १४। ६२, २। ७२, ११। ८८, ८। ६४, ३। १०२, ३। १३७, १६। १४४, २। १८३, १६। २१२, १। २५७, ७। २७८, ११। ३२१, १५		
देशभेदक	२६७, ३	
देशमात्रक	३२७, १६	
देशविशेष	४६, ११। ७८, ६। ६७, ८। १६८, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
देशान्तर	१०७, १५।	१०८, ८।	दैत्यविशेष	६६, २।	१०६, १६।
	१८६, १०।	२५२, १०।		२१६, ६	
देशिक		१६, ४	दैत्या		२३७, ३
देशा		१०६, १	दैत्यान्तर		२१८, ६
देश	६०, ३।	६८, २।	दैत्याग्रि		२७३, ६
	२२६, १।	२२६, १०।	दैत्य	२३८, ६।	२४२, १५
	३०८, २।	३३५, १७।	दैत्यप्रकाश		१०२, १
देशज		२८१, १७	दैर्घ्य	१३८, २।	२२८, ३
देशजनिल		६६, ३	दैर्घ्यवत्		१४६, १
देशमागत		२४७, १२	दैव	८५, ६।	८७, १०।
देशयात्रा		२८८, १७		१४५, १५।	१४६, ४।
देशलक्षणा		२८३, २		२६०, १३।	३१६, १६
देशलौ		२८६, १	दैवज्ञ	१३, ७।	१४, ३२, १६।
देशमिग		२५५, २		३४, ३	४२, १६।
देशसम्बद्ध		१६, ४			१८७, ५
देशसंश्रित		१७०, ८	दैवप्रश्न		२०४, १४
देशावयव	६, ६।	३६, ५	दैवादित्यसन		१६४, ७
देशावयवभिद्		११५, ६	दैवानिष्टफल		१६८, २०
देशावयवान्तर्ग		२६३, १५	दैहिक		१६, ४
दैत्य	६, ६।	३६, १४।	दोग्ध		१८०, १५
	१७७, २।	१७६, २।	दोर		२५५, १६
	२१७, ४।	२३७, ३।	दोरक		१६, ६
		२८१, ३।	दोर्मूल	१३, १।	३४५, ७
दैत्यगण	२६१, १०।	२८८, २०	दोला		२६८, ४
दैत्यदाग		२८८, २०	दोलिका	१६, ५।	३१, ५
दैत्यमात		१२७, १६	दोलित		१४४, १७
दैत्यभिद्	१७, १५।	२२०, १०।	दोष	२१६, ३।	२४१, १३।
दैत्यभेद	११, ६।	३७, ७।		३३०, १६।	३३१, १।
	६७, ४।	६८, ८।		३३२, १६	
	२४२, १४।	२५७, ६।	दोषज्ञ		८२, १३
	२८६, ६।	२८८, १।	दोषविशेष		१२६, ८
	३०८, ३।	३१०, १४	दोषा		३३०, १५
			दोषोत्पाद		१८४, १३

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
दोह	३४१, ३		माक्षा	१०४, ८। १६३, ६। ३३६, १२	
दोहदलक्षणा	१२४, २		माड	६७, १७	
दोहदिनी	३१०, ६		माठा	१८, १०। १०१, १३	
दोहन	३४१, ३		मावक	१८, १२	
दौर्गौण	११२, ३		माविड	६६, १७	
दौर्वीण	११२, ४		माविडक	३७, १७	
दौर्वाशिक	३७, १६		मृ	२५०, २; ६। २६६, १६	
दौष्ट्यन्ति	१४४, १७। १४६, १०		मृघणा	११२, २	
द्यु	२३२, २		मृजौवक	१६१, ३	
द्युति	१२७, २०		मृगा	२८, ८। १०५, १७; १८	
द्युमणि	११२, १। १६१, १		मृगौ	१०५, १८	
द्युम्न	१८३, १३		मृत	११७, १४। १२७, १६	
द्युत	१७३, ५। २६६, १०। ३१६, ३। ३३१, १३		मृतगति	२६१, ६	
द्युतकम्बल	१२, २		मृतोदित	१४५, ६	
द्युतकार	२६, १६। २८८, १६		मृभव	३२०, ६	
द्युतकृत	२८८, १७		मृभिद्	५०, ६	
द्युतभङ्ग	२६२, १२		मृभेद	११, १०। १७, २०। २०४, २। २६२, ६	
द्युतभेद	७, १३		मृम	६, ६। ५४, १३। १३६, ३। २१६, १२। २२४, ४। २५१, ३। २७१, ५। २७५, १७। ३४५, १२	
द्युतव्यवहार	१०६, ७		मृमभेद	२५, ४	
द्यो	२३२, ३		मृमाय	२८१, १६	
द्योतदौष्टि	१७, ४		मृमाङ्ग	६, ११	
द्रव	३१६, ६। ३३५, १७		मृमान्तर	११, ६। १२, २; ६। ६५, ६। ७८, ११। १६५, १८। २६७, १५। ३१६, ४। ३३६, १३	
द्रवनिष्पाक	१६८, १०		मृमोत्पल	१८५, १०। २८६, ४१	
द्रवप्रपात	२५६, ३		मृविकार	२३६, १२	
द्रवमन्थान	१६६, ७		मृशब्द	१७२, २	
द्रवमात्र	२६२, १७		मृष्टिगा	११२, २; ३	
द्रवीण	१११, १८		मृशो	७८, १२। १०६, १; २। २०४, १	
द्रव्य	६१, १३। १८६, ५। २३६, ११। २४६, ६। ३१८, १२				
द्रव्यपात्र	१०४, १६				
द्रव्यलम्पट	११०, ११				

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
श्रीगकाक	२०७, ४।	३०३, ११	द्विजराज		८०, ५
श्रीगक्षीरा		२८६, १	द्विजा		७६, १३
श्रीगदह		२८६, १	द्विजाच्छ्रमासुत		३२३, १८
श्रीगपत्नी		२१०, ६	द्वितौयवयस्		८६, २
श्रीगमुख		५७, ७	द्विधाकृत		१४८, ७
श्रीगौ		१०५, १८	द्विधाकृति		१४२, १६
श्रीगौप्रभेद		३०३, ७	द्विगमक		३७, १८
श्रीह		३४१, ४	द्विप	६५, १४।	३४७, ३
श्रीहाट		८६, ६	द्विपभिद्		२१६, ६
श्रीपदौ		१०४, ८	द्विपभेद		३, १४
हन्द		३१६, ८	द्विपग्द		१६२, ५
हात्रिंशदग		१६८, १३	द्विपवत्		१६१, १८
हादशगज		३०८, १६	द्विपाहि		२७३, ३
हापग		२७२, १७	द्विपार्भक		४७, १४
हाग २६, ६।	२५५, १७।	२६०, १०।	द्विग्दमुद्ग		२०४, १५
		३४२, १३	द्विग्दम्कन्ध		१६१, २
हागपालक		४६, ६	द्विग्फ	२०६, २।	२१६, ८
हागपिगडौ		२५, २०	द्विघ		३२२, ६
हागबन्ध		१११, १५	द्विघ		१६२, १५
हागबन्धन		११, ४	द्विभौत्य		२०३, ११
हागमात्र		२७०, ४	द्वौप १३४, ५।	२७६, १।	३२५, ७
हागगोधिनौ		३०१, १५	द्वौपप्रभेद	७१, ७।	३४२, ६
हागाधोदाह		३००, १७	द्वौपभिद्	३१०, ८।	३४५, १६
हागावगोध		३२, २	द्वौपभेद		६, १७
हागोर्ध्वदाह		३३५, ६	द्वौपवतौ		१६१, १८
दिक		४, १४	द्वौपान्तर		६६, ७
दिकर्मित		६१, १७	द्वेष		२४६, १४
दिचिह्न		३२, ७	द्वेष्य		१५८, ७
द्विज ७६, १२।	१२७, १२।	१३३, १८	द्वेगुणिक		३७, १६
द्विजम्न		१८५, ११	द्वैध		१७३, १५
द्विजभार्या		१०६, १६	द्वैपायन		३३६, ८
द्विजयोषित्		३२२, २	द्वैपायनजननी		४८, ६

ध

शब्दः

पृ० पं०

शब्दः	पृ०	पं०
धक्षित	१४४, १६	
घट	८५, ८	
घटी	८५, ८	
घत्तूर	६, ७। ६३, १७। १२८, ६। १३८, २। २७३, ७। ३०८, १६	
धन	६०, १८। १०६, ७। १३३, २। १६८, १३। १८७, १३। २१६, १३। २२६, ५। २६०, १२। २६२, १। २६२, ६। ३१५, २। ३१७, ६। ३२२, ७	
धनञ्जय	२०६, १। २४७, १२	
धनद	५८, ४। ६७, १०। ८०, १३। १७६, ११। २०८, १४। ३२६, १६	
धनदभार्या	३१६, २	
धनदाट	१७६, ११	
धनप	२१३, ६। २६३, १२	
धनपति	१६२, १	
धनप्रद	११८, १४	
धनवत्	१६, ६। १६२, १। २३२, १३	
धनहरी	६७, ६	
धनाधिप	२२७, २। ३३६, ४	
धनाध्यक्ष	२६८, ११	
धनिक	१६, ६। १५४, १७	
धनिका	१६, ६	
धनुरय	८४, ६	
धनुर्धर	१६, ८। २८६, २	
धनुर्मध्य	२६, ६	
धनुःशब्द	२८०, १४	
धनुष् १०, १६। १४४, ५। १८७, १४। २२५, ६। ३३५, २		
धनुष्कोटि	१२४, ८। १६१, १	

शब्दः	पृ०	पं०
धनेश्वर	६, १२	
धनेश्वर	२८६, २	
धन्य	२३७, ४	
धन्या	२३७, ४	
धन्याक	१६, ६। १८७, १६	
धन्यन्	३१६, १६	
धन्यन्तरि	७५, ११। १३६, ५	
धन्यन्	३१६, १८। ३२१, ८	
धन्यन्निचमेद	१८१, ६	
धमन	१६४, १८; १६; २०	
धमनी	१६४, २०। १६५, १। २६१, ८	
धमित	१४४, १६	
धम्मिक्क	२६६, १८	
धर	२५५, १७	
धरणा	११२, ५	
धरणी	१०८, ११। ११२, ६। १३५, १८। २३२, २। २७३, ७; ८	
धरणीधर	२७७, ८	
धरणीस्फोट	१६, ४	
धरा	२५५, २०। २५६, १	
धराधर	२८६, १	
धरित्री	२७३, ७। ३०१, १३	
धर्त	१२८, १	
धर्म	६०, १३। १६४, ११। २२३, १३। २२६, ६। २३७, १६। ३३१, ६	
धर्मकामार्थ	६४, ६	
धर्मचारिन्	१६, ७	
धर्मचिन्ता	१८३, ६	
धर्मणा	११२, ५	
धर्मराज	८०, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
धर्मशास्त्र	१३५,	२	धात्री	३२, १३। १७७, ५; १४।	
धर्मसूत्र	११७, १७		२५६, १४। २३६, ६। २३७, ४।		
धर्माध्यक्ष	१२०, ८		२५६, १। ३१०, ६। ३११, ११		
धर्मिणी	११२, ८		धात्रीफल	३२, १३	
धर्म्य	२३५, ५		धात्वन्तर	१७४, ४	
धर्मन्	११२, ६		धाना	१८७, १६	
धर्मण	११२, ७		धानुष्क	१६, ८। २८६, २	
धर्मिणी	११२, ७		धान्य ५६, ६। १८७, १७। २३७, ५		
धर्मित	१४४, ८		धान्यक	१६, ७। २८७, ३	
धव ११४, १४। ११६, १७। १४३, ५।			धान्यत्वच	३३०, १४	
	२३७, १४		धान्यभेद १५, ५। १७, १। ४०, ६।		
धवतब	२८६, ७			६६, ६	
धवद्	३४७, ११		धान्यमात्र १६, ७। २६, १०।		
धवल	१६०, १०			३४१, १५	
धवलवर्ण	७२, ५		धान्यमूल	१७२, ७	
धवला	३०६, ३		धान्यविशेष	१०५, ६	
धवलाक	७, ६		धान्यसंस्कार	११८, १२	
धवद्यत्त	६०, १४		धान्याक	४२, ६। २३७, ५	
धाटा	३५, ५		धान्यागार	४६, १२	
धातकी १६, ८। ४६, १२।			धान्यादिनिकर	३०५, १७	
२६८, ४; १३। २८३, ६			धान्याद्यंश	१०४, २	
धातु १४, ८। १२८, २। ३३५, १७			धान्यास्त्र	२३१, १०	
धातुपुष्पिका	४६, १२		धान्योत्क्षेपण	२७४, ४	
धातुभिद्	७७, ३		धामन्	२२४, ७	
धातुभेद १३, १८। ३१४, ७			धामभेद	२६४, १६	
धातुवाद १७६, ६			धामार्गव	१४, १७। ३२३, १४	
धातुवादस्त २३१, १			धाया	२०७, १२। २३७, ५	
धातुवादिन् ६६, १			धारण	१२८, ११	
धाट १२८, १; ४। १३०, २।			धारणा	११२, ६	
१६४, १४। २३६, २। २८७, २०।			धारणी	११२, १०	
३४४, १०			धारा	२५६, २; ४	
धाटका २४, ६			धाराङ्कर	२८६, ४	

शब्दः	पृ०	पं०
धाराङ्ग	६४, १२	
धाराट	८६, १०	
धाराघर	२७५, १० । २८१, ३	
धार्तराष्ट्र	२८६, ५	
धार्मिक	१६, ७ । २४३, ६	
धार्य	२३३, ४	
धावक	२५, ६ । ७७, ४	
धावन	१३३, २ । १६५, २	
धावनी	१६५, २	
धिकार	२७३, ८	
धिकृत	११७, १५ । १४४, २० । १४५, ३ । २७३, १४	
धित	१२८, ६	
धिवण	११२, ११ । ३२०, ७	
धिवणा	३३३, ३	
धिवणावृत्ति	१०४, १५	
धिष्णा	२३७, ६	
धी	६७, २२ । १३०, १४ । २४६, ३ । ३२२, ७	
धीत	१२८, ७	
धीर	२७, १७ । ६५, १६ । १३४, ७ । १४७, १४ । १५३, २ । २५६, ५ । २८०, ११	
धीवर	१६, १६ । १७६, १७ । २७३, ६ । ३३५, ८	
धुत	१२८, ७	
धुनी	१८७, १७	
धुन्नुमार	२८६, ६	
धुरन्धर	२८६, ७	
धुरिण	११२, १२	
धूत	१२८, ७	
धूति	१२८, ८	

शब्दः	पृ०	पं०
धूनक	२१४, ६ । ३४०, २	
धूपन	१६६, ५ । २०८, ३	
धूपित	१४४, २०	
धूम	३१२, ६ । ३२२, २०	
धूमकेतन	२०८, १०	
धूमकेतु	१६१, २०	
धूमरी	१०, १०	
धूमायित	१४५, १	
धूमित	१४५, १	
धूम्याट	६०, १५ । ६३, १७ । २८६, १३	
धूर्गत	१४५, १	
धूर्जटीजटाजूट	३३, ८	
धूर्त	१५, १४ । २२, १ । २७, ४ । ८८, १६ । ६३, १७ । १००, १४ । १२८, ६ । १२८, १० । २७१, २ । २७७, १६ । ३०५, ६ । ३१६, १७ ; १८ । ३१६, १०	
धूर्धर	२७३, ६	
धूर्वह	२८६, ७	
धूलि	१४, ७ । ६५, २ । १०५, ५ । १०७, ५	
धूलिगुच्छक	२६४, ४	
धूलोकदम्ब	२१७, ११	
धूसरी	२७३, १०	
धृत	१२८, ६ ; १२	
धृतराष्ट्र	२८६, ८	
धृतराष्ट्रमाह	७, १०	
धृति	१२८, ११ । २२२, ४	
धृतिकर	१४३, ६	
धृष्ट	३, १४ । २६, १२ । १०६, ४ । १७६, ७	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
धृष्णु		१०६, ४	ध्वनि	६३, ३। १८७, १५। १८७, १८।	
धेनु	११६, १४। १८७, १८। २०५, ६			२६१, १५। २७०, ७। ३१६, ६	
धेनुक	१६, १०; ११		ध्वनित	१४४, १८	
धेनुका	१६, १०		ध्वनिनाला	३११, १६	
धेनुज	३२०, ६		ध्वनिमात्र	२००, १६	
धेनुप	२१३, ४		ध्वन्यन्तर	८१, ८	
धेनुपयोधर	१६३, ५		ध्वस्त	१२८, १	
धेनुसङ्घ	१६, ११		ध्वाङ्ग	२२५, ६। ३४५, १३; १४	
धेनव	३२०, ६		ध्वाङ्गी	३४५, १३	
धैर्य	१२८, ११। २३७, ७		ध्वान	१८७, १५। ३३६, १	
धैर्यान्वित	२५६, ५		ध्वान्त	७, ८। ५७, २। १२८, ५।	
धैवत	१४५, २			२६०, १२	
धोत्र	२५६, ६		ध्वान्तारि	२७३, ८	
धौत	१२८, १२। १४५, १८		ध्वान्तोन्मेष	३३४, ५	
धौतकौशेय	११३, ७		न		
धौताञ्जनौ	८६, ४				
धौतांशुकद्वय	२४६, ८		न	१८६, १	
धौगितक	३७, २०		नःक्षुद्र	५१, १६	
ध्मात	१२८, ५		नकुल	१२, १२। २५७, ११। २६०, ६	
ध्यात	१२८, ६		नकुली	३०६, ६	
ध्यान	६१, ११। १८४, ७। १६६, १८		नक्तक	१६, १५	
ध्याम	२२४, ८		नक्तम्	१२८, १४। २०४, १३	
ध्राड	६७, १८		नक्तमक्षिका	१०७, २	
ध्रुव	१०८, ५। २३१, १३। ३१६, २०।		नक	२५६, ७; ८। २६८, १६	
	३१७, २		नक्षत्र	१७, २। २११, १२। २१८, १।	
ध्रुवक	१६, ६			२५५, ५। ३३०, ६। ३४५, ५	
ध्रुवमात्र	१५७, ३		नक्षत्रनेमि	२३१, १३	
ध्रुवा	३१७, १		नक्षत्रभेद	६१, ६। ६६, ६।	
ध्वज	७६, १४। १६४, १२।			२५१, ५। २५४, ६	
	१८६, १०। २२६, १४		नक्षत्रसूचक	५२, १३; १६	
ध्वजिन्	७६, १५		नख	३३, १२। ५३, ११। ५४, ७।	
ध्वनदम्बद	२४३, १७			७८, ५	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
नखक्षत	५७, १६।	२७३, १४	नदी	१०४, ८।	१०७, १५। १२०, १८।
नखक्षताङ्गुर	५७, १८			१३१, १४। १६३, १८। १६४, १६।	
नखभेषज	३४१, ११			१७३, ३। १८७, १७। २०१, २०।	
नखर	५३, १२।	२७३, १४		२०५, ६। २११, २। २२६, १२।	
नखराघात	४६, १७			२३४, ६। २३८, १। २५६, १३।	
नखाङ्ग	१७५, ४			२८१, ४। २८८, ६। ३०४, १	
नखिन्	५३, ११। १३४, ३		नदीकान्त	१६२, ३	
नग	६६, १५; १८। २०८, ८		नदीकान्ता	१६२, ४	
नगर	२७३, १५। २७७, १७		नदीतट	२७४, १८	
नगरभेद	१७७, ५		नदीपात्र	६, १२	
नगरस्थित	२७३, १६		नदीभिद्	६७, ११। ११५, ११।	
नगरी	२७३, १५			१४२, १। १६३, ११। १६४, १६।	
नगरीभेद	२७७, ६			१६०, १५। १६३, ८। २४५, १;	
नगरोपकल्पक	२६४, १३			२। २६८, ८। २८२, ६	
नगान्तर	१८३, १३		नदीभेद	१२, १४। १३, ११।	
नगौकस्	१६, १८			४१, १७। ६०, ६। १०६, १८।	
नम	१६, १४। १७०, ११। १८७, १८;			११५, ५। १६१, १६। १६७, ८।	
	१६। २८८, १६			२२८, १७। २४२, ६। २५४, ६।	
नमक	१४, १०। १६, १४			२५६, १७। २८१, ६। २८८, ५।	
नमिका	१६, १५			३०८, १४। ३२७, २	
नट	१६, १२। ६०, २। १०४, १७।		नदीमाटक	४६, १७	
	३२३, ८; १०। ३३३, ६। ३३४, १६		नदीमात्र	६३, ७। ६४, १६	
नटयोषित्	१०, ८। २६४, २०		नदीमुख	५७, ८	
नटी	८५, ६		नदीवक्र	१७८, १७	
नढ	६७, १८		नद्ध	१८०, १६	
नत	१२८, १३		नद्यन्तरं	५, ७। १०७, १४। २१०, १५।	
नतनासिक	४६, १७			२४०, ६। २६२, ३। ३४१, ८	
नति	१२३, ७। १२८, १४। २२४, ६		नद्यादि	१०५, १२	
नद	१०८, ३। १६१, १८। १६४, १८।		नद्यौ	२५६, ६	
	१८२, ११। १८७, १७		नन्तु	१२८, १५	
नदान्तर	१५१, १७। २७०, ६।		नन्द	१७३, ४	
	२७१, ८		नन्दक	१६, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
नन्दगोपाल	३२७, ११		नरकान्तः	७२, १० । १५५, ८ ।	
नन्दन	१६५, ४		२१४, २ । ३०३, १० ; २० ।		
नन्दा	१७३, ३		३२२, १ । ३३२, १		
नन्दि	१७३, ५		नरकभेद	३३४, १	
नन्दिघोष	३३४, ६		नरक	६३, १२	
नन्दित	१४५, ३		नरपति	१६५, १४	
नन्दिन्	२, ८		नरमात्र	७६, ६	
नन्दिनी	१६५, ४		नरवाहक	२६, ५	
नन्दिवर्धन	२०८, १५		नरश्रेष्ठ	६५, १० । २२६, ६	
नन्दोमुखी	५७, ५		नरसंहति	२५६, ६	
नन्द्यावर्त	१६२, २		नराकाङ्क्षी	२२०, २	
नम	१२८, १४		नरेन्द्र	२७३, १३	
नभस ४३, ६ । १५४, २ । २१८, १३ ।			नरेश्वर	२८६, ११	
	२२६, १६		नर्तक	१६, १२	
नभस्वर २८६, १० । ३१६, १६			नर्तकी	१६, १३	
नभस्	२२४, ६		नर्तन	५४, ६ । १४७, १६	
नभष्कल	१२८, १५		नर्मठ	६४, ६	
नभस्का	१४६, १५		नर्मद	१७६, १२	
नभस्काग्री	२८६, ११		नर्मदानदी	५२, १६	
नभस्कृत	१५२, ८		नर्मन १२, १७ । १२६, १० । ३२६, ६		
नभस्कृति	१४८, ३		नर्मग	२७३, ११ ; १२	
नभगीयक	२३६, १६		नल	२६, १६ । २६८, ५ ; ७ ।	
नमित	१४६, २			३१२, १६	
नमुनि	७२, १६		नलकृष्ण	२६३, १७	
नमेन	२७३, १२		नलद	१७६, १३ । ३०८, २०	
नम्र १२८, १३ । २७६, ७३ । ३११, १०			नलवत्	६१, १६	
नय १२८, १५ । २३७, ८			नलादिनिर्माण	७१, १०	
नयन ११५, २ । १६४, १२			नलिका	१६, १८ । ५५, ११	
नयनाञ्जन १३२, ११			नलिन	३२१, १६	
नर १८६, ७ । २५६, ६			नलिनी	१६५, ६	
नरक १६, १७ । ७६, ५ । ७६, ३ ।			नलिनीपुर	२६४, १०	
१४४, ११ । २२५, ४ । ३१०, ८			नली	२४०, ४	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
नव	३१०, ३।	३११, २	नागकेसरचूर्णाक	२२१, १२	
नवजातरजःकान्ता	४६, १३		नागजिह्विका	४६, १८	
नवदल	४३, १६		नागदन्त	१६२, ५	
नवफञ्जिका	४६, १३		नागदन्तक	६०, २। ३४२, १३	
नवमस्त्रिका	४६, १४		नागदन्ती	१६२, ६	
नवमाली	२६८, ८। ३०५, १२।		नागपाश	३२६, ६	
	३१०, १६		नागपुत्री	१६३, १८	
नवमेघ	१०, १०		नागपुष्प	२१३, १६	
नवयोषित्	१०, ७		नागबला	३३०, १३	
नवरजःस्त्री	५, ६		नागभिद	२४७, १२। २६८, २	
नववस्त्र	१३७, १६		नागभेद	५५, ७। १६०, १८।	
नववासर	३४२, ११			२८६, ६। ३०२, ५। ३०७, १८।	
नवाङ्कुर	३०२, २०			३३२, ११	
नवाह	३४२, ११		नागमाट	२५२, २	
नवोढा	१८१, १२। २३६, १		नागयष्टि	२०४, १५	
नवोढावस्त्र	६२, ६		नागर	२७, ३। २२६, ३। २६६, ८।	
नव्य	४६, १३। ३१७, ४			२७३, १६। १७। २८०, ११।	
नश्वर	२७३, १६			३१६, ६	
नष्ट	१३५, ५		नागरङ्ग	६५, ८। २२८, १५	
नष्टधर्म	१७१, ८			२४३, ७। २६७, १६। ३४५, १३	
नष्टबीज	१७१, १३। ३०६, ११		नागङ्गक	१६०, १७	
नज्जघ	३३२, ११		नागलोक	३०७, ६	
नाक	४, ५। ५५, १६। २३२, २		नागलोकप्रभेद	३११, ४	
नाकु	४, १६		नागवल्ली	३०५, १६	
नाकुली	३०६, ६		नागवारिक	४६, १५	
नाग	६०, १; ४। ६२, ११।		नागविशेष	३६, १४	
	१७६, १६। २२४, १६। २३१, ७।		नागाञ्जना	२०४, १५	
	२६०, १५। २८०, ५। ३१३, ६		नागान्तर	२६६, १६	
नागकेसर	८, २०। ३७, १३।		नागोदर	२८६, १२	
	६०, २। ७८, १०। १६२, ५।		नाटक	२६, १	
	२११, १२। २१३, १७। २४३, १।		नाटकभेद	१०६, १६	
	२६६, १। २६४, १		नाटकादि	२११, ४	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
नाटकाङ्ग	१५, १८		नास्कोट	६१, १५	
नाथ	१५८, ६। ३०२, ५		नासक	१६, १। ६४, १३	
नाथगस	२८२, ६		नागच	३५, १३	
नाथशास्त्रप्रयोक्तृ	३०४, १२		नागचौ	७३, १	
नाथोक्ति	७७, १८। १७८, १६। २४३, १२। ३३३, ५		नारायणी	११६, १६	
नाडी	६१, १६। ६६, २। ११२, १०। २५६, १३		नागिकल	११४, १०। ३१४, १	
नाडिका	२०, १३		नागिकलद्	३०६, ७	
नाडीतङ्ग	६८, ६		नागिकलफल	६, १२	
नाथ	१३०, २		नागी	१५२, १५। २२६, ६। २३३, ५। २६६, १६ ३०७, १०। ३०८, १५।	
नाद	१७३, ६		नागीभिद्	११७, ७। २८३, १२	
नादमम्पन्न	१४५, ४		नागीगजम	१६८, १७	
नादित	१४५, ४		नागीगल	१२१, १७	
नादेयी	२४३, ७		नागीविशेष	२००, ६	
नाना	१८७, २०		नागीमौत्कार	७३, १३	
नान्दी	१७३, ६		नागीमूत्रनिर्मित	१६२, २	
नान्दीमुख	५७, ६		नाल	६६, ५। ६७, १६। २६८, ७	
नापित	१०, ५। ११०, १८। १६१, १६। २४६, १। ३०५, १		नालिका	२०, २	
नाभि	४६, ५। २१८, १४		नालिके	२६१, ७। २६०, ८	
नाभिमाखत	२००, १७		नालिकेफल	४८, १८	
नाभील	३०६, ७		नाली	२६८, ७	
नाभ्यधः	१३२, १०		नालीक	२०, १	
नामन्	८२, ५। ११५, ६। १५६, १। १६८, १२। २२४, १०। २४७, ६। २५३, ५		नालिका	६०, ६	
नाम्य	२३६, १६		नाविक	२८५, ६	
नायक	२०, ४। १२८, १८। २१६, १३		नाव्य	२३७, ८	
नायकप्रिय	१७८, १६		नाश	६३, १२। १२४, ७। १३६, १४। १६६, १२। १८३, १२। १६५, ६। २३६, ८। ३२६, २	
नाग	२५६, ८: ६		नाशक	२०, २	
नागक	१६, १६; २०। २३८, १७		नाशमृन्म	२६३, ६	
			नाशित	१४५, ४	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
नासा	४२, ८। १०५, ३। ३३५, ६।		निकषोपल	१२३, १५	
नासाय	३४४, ३		निकाय	२२२, १४। २४३, ६	
नासाष्टि	२५६, ७		निकार	१३३, ६। २७४, ४	
नासानुगतवर्ण	२१, १७		निकुञ्ज	७६, ६। ८४, २०। २६६, १६।	
नासासमीरण	४६, १५			३०८, १३	
नासिका	२६१, १५		निकुम्भ	४०, १३। २२०, १६	
नासिकामल	१०५, १		निकुरम्भ	२१६, १६	
नासौर	११६, १८		निकृत	१४५, ७	
नास्तिक	२८६, ४। २६२, १२		निकृति	१४५, १२। ३२०, १२	
नाह	१६, २०		निकृष्ट	३४५, १५	
निःशब्द	३४१, ४		निकेत	१४५, १०	
निःशलाक	३१६, २		निकेतन	१५२, ६	
निःशोध	३८, ६		निकोचक	३८, ५	
निःश्री	२६३, ७		निगड	७, १५। १७२, ४	
निःश्री	२०१, १५		निगम	२२८, २०। २४२, ३	
निःश्रेयस	३३६, ४		निगमा	२२६, १	
निःघ्नन्द	१७६, १५		निगर	२७४, २	
निःसङ्ग	६४, १५। १५८, ११		निगरणा	११६, १७	
निःसरणा	५४, १। ११६, १८।		निगीर्णा	१४१, १५	
	१६१, ११		निगृहक	३८, ५	
निःसार	६६, ६। १३२, १४।		निगृहक	१६, ५	
	२६४, १६। २७४, २		निग्रह	३४२, १२	
निःस्व	३४, ४; १४। ८८, ८।		निग्रक	१४, ६	
	१७०, ११		निचित	१४६, ३	
निःस्वन	७७, १३		निचुल	७८, २। ३०६, ८	
निकट	७, ४। १०२, १५		निचुलतर	७५, ११	
निकटस्थित	२६३, ७		निचोल	३०६, ८	
निकटागम	२३०, ११		निचोलक	३८, ५	
निकर	२६५, ५। २७४, ३		निज	७६, १७	
निकरार्थक	३२६, ३		नितम्ब	२१७, ३। २४७, १४	
निकष	३३२, १२		नितान्त	१०१, १४। १४५, २०।	
निकषा	३३२, १२			२५५, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
नित्य ७६, १७। १०६, १। ११३, २।			निन्दित १४१, ५। १५८, १२।		
		२३७, ६			२११, ६। २३४, १६
नित्यकर्मन् २२५, ७			नित्य १४०, १६। २३८, १७		
नित्यक्रिया ७, १६			नित्यजीविन् ८७, १६। ११६, ६		
नित्याग्नदाह २६१, १६			निहव ३२०, १२		
निदर्शन ६५, ४। ११६, २०।			निहृति १४२, १२		
		१४४, १६	निपटल ३१२, २०		
निदाघ ८, १३। ७०, १। ३४१, २			निपान २१३, १४		
निदाघमलिन २६२, ३			निपुण ७, १। ११२, १२। १८।		
निदान १६५, ८					११३, ४। ३४१, ६
निदेश ३२७, १७			निभ २१६, २		
निद्रा १८१, ६। २११, २०।			निभाजन ३४७, १		
		२५६, १०	निभृत १४६, ५। १५३, ७। २४३, ४		
निद्राग ११२, १७। १८			निभ्रान्ति २१३, ६		
निद्राशौल ३१०, ४			निमग्न १८८, ६		
निद्रित १३४, १६			निमग्नता १६२, १३		
निघ्न १६५, ६			निमित्त १४५, ५। ३२८, १५		
निधि २२४, १४। २३१, ७। २७४, ३।			निमिष ३३२, १३		
		२७८, १। २६८, ८	निमेष ३३२, १३		
निधिभिद् १७७, ६			निम्न ११६, ५। २६६, २०। २६६, १३		
निधिभेद १७७, ८			निम्नगा ६४, १६		
निधुवन १५६, १७। २०४, १६			निम्नता १११, १२		
निध्यन्तर ५४, ७। २१२, ८			निम्ब ८७, ६। १६३, १४। २६०, १६।		
निध्वा १७७, २					२६४, २०। ३४०, ४
निगद १६२, २०			नियत १४५, २०		
निगाद १४४, १८। ३३४, ८			नियता १७७, १०		
निन्दक २०, ७। ३८, ७। ४२, १२			नियति १४६, ४। १८१, १५		
निन्दन ३३८, १२			नियन्तु ३६, १२। ३८, १। ४६, ६।		
निन्दा ११०, १३। १७३, ७।					१४५, १८। २७०, १४
		१७८, १। २२३, ३। ३४१, २	नियन्त्रण १५८, १७		
निन्दाकर ३२, ६			नियम १४५, १५। २२६, २		
निन्दार्थ ३२६, ४			नियमन ११४, १३		

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
नियमस्थिति	२४३,	५	निरोकस्	२०,	७
नियमाक्रान्त	१४७,	१५	निरोध	१८३, १२। १८४, ६	
नियमान्वित	१५, १२। १४५, २०		निरोधन	३०१, १५	
नियामक	३८, २		निर्गम	११६, १८। १२२, १। २२८, १६	
नियुक्त	१३५, १६। १५६, १२		निर्गमन	२५५, १७	
नियुत	१४५, १६		निर्गुण्यौ	३२, १६। ४३, १६। ६६, १८	
नियोजक	२२, ७		निर्यथ्य	१७०, ११	
नियोजन	६७, ४		निर्यथ्यक	३८, ४	
नियोज्य	४६, २०। २६०, २		निर्घात	२६४, १२	
निरंशुक	३०७, १५		निर्घृण	२४३, ११	
निरक्षर	६५, १३		निर्जन	१६३, २०	
निरत	१४५, १६		निर्जर	२७३, ६; १६	
निरन्तर	१४५, १६। १५४, १४		निर्जरगुह	१४१, १६	
	२८६, १५		निर्जरा	१७४, १	
निरभ	१७४, ६		निर्जल	१५०, ३	
निरय	१६, १७; १६। १६४, ३। २८४, ११		निर्जलस्थान	३०५, ८	
निरयोद्धत	१६, २०		निर्भर	१४७, १६; २५०, ६	
निरयस्थिति	१६, १६		निर्णय	२०६, २०। २८०, २	
निर्गल	१४७, १६		निर्णयान्वित	१४५, २	
निरर्थक	३८, ८। १७६, ५		निर्णिक्त	१४६, १६	
निरवग्रह	२८७, १		निर्णीत	३०४, १०	
निरसन	१६७, १६। २०४, १६		निर्णेत	२४०, १५	
निरस्त	१४५, ६		निर्दय	१०६, २। २४३, ११। ३२७, ३; १४। ३२८, १४	
निराकृति	१६२, ८; ११		निर्दिग्धिका	३८, ७	
निराधार	१५१, १३		निर्देश	१८५, ११। २४६, ४	
निरामय	२४७, १३		निर्दोष	१८२, २	
निरौक्षित	१४८, १६; २०। १६६, ५		निर्दुष्ट	८६, १२	
निरूपण	११६, २०		निर्धूत	१४५, १८	
निरूह	१३२, १०। १४२, १४		निर्वन्ध	३४०, ६	
निर्जृति	१४५, ५		निर्बुद्धि	२६, १७। १३६, १८। २६६, ११	
निर्जृतीश्वर	११२, १५				

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
निर्भय	२४१, ७।	२७३, २०	निर्विकल्प	३२०, ११	
निर्भय		१४६, २०	निर्विवादोक्त	१६५, २	
निर्भङ्ग		७४, १६	निर्विषाणोभ	११४, ६	
निर्भान्त		१४६, १	निर्लक्ष	१४५, १५	
निर्भिन्न		८६, २०	निर्लक्षि	१४५, १४। ३२२, ७।	
निर्मद		१७६, १६		११२, १६। ३३६, १६	
निर्मर्याद		१३६, १२	निर्वेद	१७६, १६	
निर्मल	६६, १२। ७४, १; ४।		निर्वेश	३२७, १८	
	१६०, १३। ३०६, ६; १५		निर्व्यक्त	१४५, ३	
निर्मज्जादाह		१०८, १२	निर्व्यथ	१६६, १६। २४१, ५	
निर्माग	११२, १५। ३४१, १६		निर्हङ्गा	२११, १४	
निर्माल्य		३०६, ६	निर्हङ्ग	१२२, १४। २२३, १८	
निर्माल्यवस्तु		३३१, १०	निर्हङ्गिगुण	३३४, १५	
निर्मित	८६, १७। १४२, २।		निलय	२४३, ६	
	१४६, ४। ८७, १		निलौ	२६६, ३	
निर्मिति	११२, १५। १४३, ३		निर्लोभलुप	३३६, १०	
निर्मुक्त		१४५, ८	निवर्तक	२४७, १६	
निर्मुट		८६, १४	निवसन	३३६, १	
निर्मोक्त		२०, ६	निवह	२१४, ३। ३०८, १०	
निर्मोक्तक		२४, १८	निवात	१४५, ११	
निर्याग		११२, १४	निवाप	६८, २	
निर्यात		१४५, १५	निवातप	१२०, १	
निर्यातन		२०४, १७	निवागक	३८, ७	
निर्याम	२४२, १२। ३४२, १३		निवागगा	१४७, १। १६२, ८	
निर्यामभेद		६२, १५	निवागा	१६४, १७	
निर्युह		३४२, १३	निवाम	१३५, १६	
निर्वपण		१२०, १	निवौत	१४६, १	
निर्वर		२७७, २०	निवृत्ति	१६८, ४। १४६, ६	
निर्वहण		६३, १२	निवेश	६०, २। ३२७, १५	
निर्वाग	११२, १६। २०८, २		निर्वापागस्थिति	१०८, ६	
निर्वाद	१५६, ७। १७६, १४		निष्प्रमन	२०४, १६	
निर्वापण		१२०, १	निष्ठा	५६, १६। ३३१, १०	

शब्दः	पृ०	पं०
निशाकर	८०, ४ । १७८, १३ ।	
	१८०, १४ । २८६, १३	
निशाकान्त	८०, १६	
निशाचर	२८६, १६	
निशाचरी	२८६, १६	
निशान्त	१४५, १३ । १४६, ५	
निशामन	२०४, १८	
निशित	१३३, १८	
निशीथ	१७०, १०	
निखय	६२, १२ । १५६, ६ ।	
	१८०, ३ । २५२, ४ । ३२३, २ ।	
	३२७, १८	
निखयार्थ	१८८, १ । २२४, १०	
निखयार्थक	१०८, १०	
निखल	८४, ३ । १५६, १४	
निखारक	३८, २	
निखित	८६, १७ । ८७, १ ।	
	३११, २ । ३४२, १४	
निखितार्थ	१५६, १४	
निश्रिणि	११२, १३	
निश्रिणी	१२२, ६	
निश्र्वाप्त	६२, ८ । १५४, १२	
निःश्र्मश्र्	११४, ६	
निषङ्ग	६४, १६ । १०५, १६	
निषद्या	१०६, ५	
निषदर	२८६, १३	
निषध	१८३, १३	
निषाद	८८, ११ । १७६, १७	
निषेकादिकार	२५३, १	
निषेध	१२०, ११ । १८१, १ ।	
	१८६, १ । २२२, २	
निषेधक	२७, १४	

शब्दः	पृ०	पं०
निष्क	४, १७ । ४, १८ । २५, १६	
निष्कानिष्ठ	१८८, १७	
निष्काल	३०६, १० । ३०६, ११	
निष्कला	२७३, ११	
निष्कट	८६, ११	
निष्कर	११, ६	
निष्कृति	१५८, १५ । २३४, २	
निष्कृप	३२८, १४	
निष्क्रम	२२८, १६	
निष्क्रिय	१८, ७	
निष्ठा	६३, १२	
निष्ठोव	२०४, २०	
निष्ठुः	१३४, ४ । १६१, १७ ।	
	२६७, ८ । २७४, १	
निष्ठुशक्ति	३३२, १४	
निष्ठुत	१४५, ४ । १४५, ११	
निष्ठात	१४५, २	
निष्पत्ति	६३, १२ । १८२, १२	
निष्पन्न	१४५, १५ । १८२, ६	
निष्पात्र	१६५, ११ । ३२०, १० ; ११	
निष्पीत	१४५, १७ । १६२, ६	
निष्पुत्र	१५३, १३	
निष्पुत्रयोजन	३१, १४ । ८६, १२	
निष्पुत्रयोजनपुद्गल	१२३, १३	
निष्प्राण	११२, १७	
निष्फल	३८, ४ । ६६, ८	
निष्फला	२७३, १२	
निष्फलोद्यम	१६८, १६	
निष्पन्द	१७६, १५	
निर्गम	७६, ११	
निस्तरगा	११६, १६ । २७३, १८	
निस्तल	३०६, १०	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
निक्ताग	११६, १६।	२७३, १८	नीलवस्त्र	२६, १६।	३०५, ४
निस्तुषित		१६२, ७	नीलशेफाली		६६, १८
निस्त्रिंश		३२७, १४	नीलाञ्जसा		३३६, ५
निस्त्रिंशायुध		३८, ६	नीलाम्बर		२८६, १४
निस्वन		१७३, ६	नीलि		३४, १२
निहत	१४६, १।	२०८, ६	नीलिका	२०, ६।	११०, १६।
निहन्तु		१३५, ६		१६५, ७।	२२६, १४। २२७, ८।
निहत्ता		१८०, ११		३०८, ६।	३१०, ६। ३२८, २।
निहित		१४६, २			३४२, ३। ३४३, ६
नीकाश		३२७, १८	नीलिकौषधि		२६, ११
नीच	५, ८। १३, ४।	१६, १०।	नीलिनी	२०, ५।	२६८, ६
	३१, ३। ७१, १२।	१६६, ४।	नीली	५६, ११।	८५, ६। १०४, ८।
	२१६, १६। २७५, १३।	३००, ११		१०५, १६।	२२१, १। १६६, १५।
नीलजन		२०५, १३		१६८, ३।	२६८, ४ : ६।
नीड	६७, २१।	२४२, ५		३६८, १।	३३७, १५
नीत		१२८, १५	नीलीगता		२६८, ८
नीतक्षय		१५७, १३	नीलोत्पल	२८५, १६।	२८६, १५
नीति	१२८, १५।	२३७, ८	नील्यादि		२७, ६
नीध		२५६, ११	नील्यादिगञ्जित		१३१, ११
नीप	५, ६। २११, १।	२१६, १६।	नीवर		२७४, ५
	२१७, ११।	२४७, १८	नीवी		३११, ४
नीपद्म		२६७, ८	नीवत्	५६, २।	२५१, ७
नीग	६६, ५। ११२, ६।	१८६, ३।	नीवदन्तर	६३, १६।	७६, १७।
	१६४, १। २०१, १।	२५६, ८ : १०।		६८, ११। २७६, ११।	३२५, १५।
		२२७, ३। २६७, ६			३३२, ४
नीगज		७८, १५	नीवद्भेद		३०६, २०
नीगज्	६६, १४।	१३२, १४	नीशाग		२७४, ६
नीशोग	८५, ११।	२४७, १३	नीहाग		२४६, १५
नील	२११, १।	२६८, ८	नुति		१२८, १६
नीलकराठ		६६, ६	नुत्त		१२८, १७
नीलकपित्थ		४, ८	नुत्तम्		१८८, १
नीलकु		६४, १७	नुत्त		१८८, १

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
नुत	१२८, १६		१०७, १३; १६। २५२, ६।		
नूतन	१७७, ६		३३३, १६		
नूतनफल	८६, १८		नृपालय	४७, ५	
नूपुर	२७४, ७		नृपोत्तम	३३६, १६	
नृ १८६, १। ३२१, १५। ३२६, १२।			नृमान	३३३, १	
३३२, १६			नृलिङ्ग	६६, २	
नृग	६०, ५		नृशंस	२५२, ११	
नृत्त	१२८, १७		नेह २०, ४। ४२, ११। १०६, ४		
नृत्ति	१२८, १७		नेत्र १२८, १८। २५६, १२।		
नृत्य २६, ८। ३५, १७। ५३, १५।			२६०, १३		
६१, १४। ६६, ४। १२८, १७।			नेत्रच्छद	२२६, २	
२३६, १०			नेत्रपिण्ड	३०६, २०	
नृत्यगीतवाद्यत्रिक	३७, ११		नेत्ररोग २१, ६; १४। ७१, ४।		
नृत्यप्रभेद	१०६, १८		६०, १। १६८, १२। १६०, ११।		
नृत्यस्थान	१३७, १६		२२८, ११। २७२, ३		
नृत्येक्षण	३४६, २		नेत्रगोगन्ध	२२४, १३	
नृप ५, १५। ८, ११। २५, १६।			नेत्रसार	२२, १८	
३६, १७। ५७, ३। १४१, २०।			नेत्रान्त	६३, ४	
१८६, ३। २१०, ८। २१२, १८।			नेत्रामय	१६६, ७	
३००, १५। ३०४, १६। ३१६, १३			नेत्रामयविशेष	२५२, २०	
नृपति ७७, ७। ६१, २२। १६६, १५।			नेत्री	२५६, १३	
१८२, ६। २४५, १३। ३२१, ३			नेपथ्य २४३, ११; १२। ३२६, १२		
नृपतिभेद	२६१, १२		नेपाल	३०६, ११	
नृपनाश	६७, १३		नेपालकम्बल	२१२, १२	
नृपभिद् १४४, १७। ३०६, १७			नेम	२२४, १२	
नृपभेद १६, ७। १८, १। ६०, ५।			नेमि २२४, ११। २५६, ११		
१६६, १७। ३४३, ५			नेष्ट	१२८, ११	
नृपरिधानीय	२५६, ६		नेष्ठा	१०६, ४	
नृपविशेष	३२२, १६		नैगम	२२६, ३	
नृपस्त्री	८२, २		नैपाली	८८, १२। ३०६, १२	
नृपात्यय	६७, १०		नैयायिक	३८, ६	
नृपान्तर १८, ११। २३, ६; ११।			नैयायिकादिदोषोक्ति	६, ११	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
नेरन्तर्य	१५६, ४।	१६६, ८	नृत्त	३४५, १५	
नेष्किक	२०, ८		न्यून	१८८, १२	
नेःख	१४४, ११		न्यूनोक्त	१३६, १७	
नेस्त्रिंशिक	३८, ६				
नो	१८६, १		प		
नोदक	२०, ८		प	२१०, १	
नोदित	१४६, ६		पक्षि	१२६, १	
नोका	४, १८। ६६, १५। १११, ११ ;		पक्ष	१०७, १७। ३१७, ६	
	१२। ३०६, १०		पक्षग	११३, ११	
नोकाङ्ग	७४, ८		पक्षेक्षम	२४८, १७	
नोकादण्ड	११७, १२		पक्ष ७७, १३। १०६, ५। १६३, १३।		
नोकादिसाध्य	२३६, १८		२२४, १३। २३५, १। २५६, १५।		
नोकासिकभाजन	२०१, १३		२७५, १। ३४५, १७		
नोतार्य	२३७, ८		पक्षक	२०, ११	
न्यक्त	१४५, ३। १६५, १६		पक्षचर	२८६, १६	
न्यक्ता	२७३, १४		पक्षति	१४७, ३	
न्यक्ती	२७३, ८		पक्षदा	२०, ११	
न्यत्त	३४५, १५		पक्षदि	३३५, ११	
न्यगर्थ	३१६, १२		पक्षमूल	१४७, ३	
न्ययोध	१८३, ११		पक्षान्त	२०८, ११। ३२५, १७	
न्यङ्ग	४, १५		पक्षिजाति	१४, १०	
न्यस्त	१३८, १८। १५६, ६।		पक्षिणी	११३, ५	
	१६२, १३		पक्षिन्	४, ६। २४, ८। ५६, ७।	
न्याय	६३, १०। १३१, ६।		६२, ४। ६२, १७। ६५, ५।		
२१०, ३। २२४, ६। २६१, २०।			६६, २। ७१, ६। २५६, १५।		
	२६२, ६		२७५, २। ३२३, ११		
न्यायदेयधन	२७४, ३		पक्षिप्रभेद	२८६, ८। ३०७, १६	
न्याय्य	१५८, ८। २३२, ५। २३८, ८		पक्षिभिद्	२७२, २	
न्यासार्पण	२०४, १७		पक्षिभेद	२६, १०। २६, १। ८०, ११।	
न्यासित	१४५, ५		६१, ६। १४६, १४। १५७, १०।		
न्युद्ध	५३, १३		२६८, १०। २५३, ४। २८३, २०।		
न्युक्ता	७६, ७; १८				
			पक्षिमात्र	१२, १८। १५४, १०	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
पक्षियुष्य	१६२,	१४	पक्षमौ	२२६,	७
पक्षिविशेष	६, ३। ३३५,	११	पक्षमुख	५७, १०। ३२४,	७
पक्षिराज	८०, १०। २०६,	२	पक्षरात्र	२६,	७२
पक्षान्	२२४,	१३	पक्षलक्षणा	११३,	१२
पक्ष्म	२२५,	१०	पक्षविशिष्ट	५८,	४
पक्ष्यादिबन्धन	३२६,	२	पक्षशर	२६०,	११
पक्ष्म	४, १६। ३०५,	५	पक्षसायक	६३, १। ७३, १४।	
पक्ष्मज	२७५, १६। ३३८,	५		७६, ५। १२५, १०। १३०,	१
पक्ष्मजकेसर	२५३,	८	पक्ष्मज्ज	३२३,	६
पक्ष्मवत्स्थान	१४७,	१२	पक्ष्मकुल	४१, १६। ७१, ११। ६८,	७
पक्ष्म्यगव्यपेक्षक	३६,	२	पक्ष्मानन	२०५,	३
पक्ष्मर	२७४, १५		पक्ष्मास्य	८०,	१२
पक्षित	१४७,	१२	पक्ष्मर	१०३,	१
पक्षि	७४, १२। ७७, ८। १०८, १।		पक्ष्मसायकसङ्गर	२०४,	१६
	११६, १६। १२६, ३। १५५, १४।		पक्षिका	४६,	१६
	१६६, १२। २३५, १३। २६५, ७।		पट	८५,	१०
	२६८, ११। २६६, १४।		पटकुटी	१२,	६
पक्षु	६०, ५। १०८, ४		पटचर	२६०, १०। १८	
पचन	२८, २		पटभेद	८५,	१६
पक्ष	७२, १२		पटगञ्जक	१२१,	६
पक्षक	१६२, १६		पटल	३०६, १४	
पक्षगुप्त	१६३, १		पटवास	२५६, ५	
पक्षता	१४७, २		पटवासक	४६, २०	
पक्षत्व	३२१, २		पटह	८, १। ३६, ६। ६५, १५।	
पक्षदशी	३२६, १०			७२, १४। ७६, १२। ३४२, १६	
पक्षन्	७१, १३		पटगम्भकसूत्र	११३, १५	
पक्षनख	५७, ११		पटु	४२, १६। ८५, ११। २२६, ३।	
पक्षबाण	२०५, १६			३४५, ११	
पक्षभद्र	२६०, ७		पटोल	११, १६। १७, १८। ८५, १२	
पक्षभाव	१४७, २			११४, १४। २७५, ४। ३०६, १७	
पक्षम	२२६, ६		पटोला	३०६, १७	
पक्षमराग	१६७, १		पटोलिका	३८, १४। १८७, ३	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
पटोलौ	३५, ८	२६७, ८	पतद्रुह	३४४, ६	
पटोलशाखा		१०, १२	पतत्र २७५, १। ३४४, ४। ३४६, १		
पट्ट		८५, १४	पतत्रिन् ६०, ११। २६६, १७।		
पट्टमहिषौ		१६६, २०	२७५, २। २८०, १६		
पट्टश्राटक		१२०, ६	पतन १२६, ५। १३७, ८। १३८, ७		
पट्टसूत्र		२६२, ४	पतनेच्छ १४८, १२		
पट्टि		८५, १६	पतयानु २०, २०		
पट्टिका		६, ६	पताका २०, १२। ७६, १४। १२६, १।		
पट्टी		८५, १३	१४२, १६। १८६, १०। ३०३, ३		
पठन		६३, १४	पताकिनी ५१, १२		
पठवाम		१६७, २	पति ११०, १८। १२६, ४। १८६, ३।		
पठित		१४७, १२	३१६, १७		
पगा	१०६, ६। ११३, १३		पत्ति ३८, १६। १२६, १		
पगाक		३१०, १६	पतित १४६, १२। १४८, ६		
पगापाद	१६२, १०। २६०, १५		पतितब्राह्मणीपत्र ६१, ८		
पगड		६७, २२	पतिपत्रवती २६, ८		
पगडक		२१६, ४	पतिम्बग २३६, १२। २६०, १४		
पगडा		६७, २२	पतिमाह २६०, २०		
पगिहत	५५, १६। ८२, २ : ६।		पत्तन २८८, १४		
१३२, ७। १४६, ११। १५८, ६।			पत्तना १७८, १७		
१६५, ५। १७४, ६। १८१, १			पत्नी ११०, १७। ३४४, ७		
पगिहतजन		१३, २०	पनावगजाता ४८, ४		
पगिहतमात्र		८२, ७	पथन्तगिता १४१, ३		
पगिहतम्भन्य		१८५, १४	पत्र २५६, १५। २७५, १। २६८, ३।		
पण्य		११५, २०	३२८, १		
पण्यनागी		२६७, १३	पत्रक ३६, १। ७६, ६। २६३, १६		
पण्ययोषा	३०१, २। २७६, ७		पत्रकाहलिका ३०७, २०		
पण्ययोषित्		८६, १	पत्रगा ११३, ६		
पण्यवीथी	१०६, ५। ११५, २०		पत्रद्रुम ६७, ११		
पण्यवीथिका		४६, १६	पत्रभङ्गि १०२, १		
पतङ्ग		६५, ५	पत्रगचन ११३, ६		
पतत्		१४५, १५	पत्रलता २६६, १६		

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
पञ्चशिरा	१०७, १		पद्मरागमणि	४१, १५	
पञ्चसुन्दर	३७, २		पद्मलाब्धन	२०८, १३	
पञ्चाङ्ग	६४, १६ । २०४, २		पद्मसङ्घ	१६५, १४	
पञ्चाङ्गन	२६६, १७		पद्माकर	१६५, ६ । २६०, १५	
पञ्चाण	११३, ८		पद्मादिसंहति	६८, १८	
पञ्चोर्ण	११३, ७		पद्माक्ष	३४६, १५	
पथिक ६१, ४ । १२२, ३ । १५२, ४ ।			पद्मिनी	१६५, ६ ; १४ । २०७, ६	
२६२, १३ । २६५, १२			पथ ६, १ । २३७, ११ । १७८, ११		
पथिन् ६१, ३ । १६०, ४ । ३१६, १			पथति	१४७, २	
पथ्य १३५, ६ । २३७, १०			पथा	२३७, ११	
पथ्या ६६, १३ । १३६, ६ । १६६, १६ ।			पद्धति	११६, १६	
२३५, १५ । २३७, १०			पनस	३३७, ११	
पद १११, ५ । १७३, ८ । १७५, ८			पनसकण्टक	२१८, ८	
पदग १२६, १			पन्नग ६०, १ । ६४, २० । २३०, १ ।		
पदप्राप्ति १६३, ४			३०४, ७		
पदभञ्जिका ४६, १६			पन्नगी	२२४, १५	
पदवी १७८, ६			पन्नघ्नी	८१, ५	
पदार २७५, ६			पन्नगान्तर	११, १० । १७, ६ ।	
पदार्थ ३३७, २०			२३०, ६ । २८४, १२		
पद्म ७६, १ ; ४ । ७८, १५ ।			पयस् २३७, १८ । २६२, १८ ।		
२२४, १४ । ३३६, ३			२७४, १०		
पद्मक २०, १० । ६४, १६ । २२४, १४			पयःप्रणाली	२३४, ५	
पद्मकन्द २८१, १४			पयस्या	२४४, १ ; २	
पद्मकन्दक २८, १६			पयस्विनी	२०५, ६	
पद्मकाष्ठ २०, १०			पयोधर ७१, ६ । २२६, ६ । २६०, ८		
पद्मकेसर ३१, १२			पयोरेणु	१०१, ५	
पद्मचारिणी १२३, ७			पयोहितभव	२४४, १	
पद्मतल २८५, ८			पर २२६, ४ । २५६, १४		
पद्मदण्ड २६८, ७			परग ६४, १८		
पद्मबीज ३४६, १५			परङ्ग	७८, १६	
पद्मबीजकोश ४१, २१			परतट २५६, १६		
पद्मराग ४५, १ । १७८, ६			परतन्त्र ४३, ५		

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
परपुष्ट	६१, १६।	२६१, १२	पराक्रमयुत	२६०, ३	
परपुष्टविहङ्गम	५६, १४		पराग	६५, २। ७७, ५।	२५७, २
परपुष्टा	६१, १७		पराङ्मुख	५५, १२	
परभाषा	१५०, १०		पराजय	२४७, ७	
परभृत	५, १। ६५, १२		पराजित	१८८, ६	
परभृता	२८६, १८		परापवादरक्त	८६, १३	
परम	२२६, ४		पराभव	६७, ३। ३२३, १६	
परमाण	२६८, १४		पराभुत	१५८, २	
परमाणक	१०३, ७		परायण	१२०, ५; ७	
परमात्मन्	१७०, ७। १६५, १२।		पराङ्	२७५, ४	
	१६७, १८। २४३, १०। २४८, ५।		पराटन	१६२, १०	
	३३६, ६। ३४०, १		पराटति	२०२, १४	
परमात्र	३३७, १४		पराहत	१८३, ३	
परमेष्ठिन्	७३, ७। ११२, ६।		परि	७०, १३	
	१२५, ६। १८१, १५। २४४, १६।		परिकर	३८, १२। ४५, १०।	
	२५८, ३। २१६, ७			३८६, १७	
परमेष्ठिमुख	१६२, ६		परिकल्प	२१४, २	
परम्पर	२६०, ३		परिक्रम	२८०, १३	
परम्परा	६६, ५। २६०, ४		परिक्षेप	२२३, ४	
परम्परापात	७२, १७		परिक्षेप	२१२, २	
परबद्ध	१५८, १०		परिखा	५५, ८	
परवाणि	१२०, ८		परिगत	१६२, १२	
परसु	२६८, १		परिगौत	१६२, १०	
परसुराम	३२१, ६। ३४५, १५		परिग्रह	३४४, ७	
परश्वध	११२, २। २७१, १		परिघोष	३३४, ८	
परश्वायुधधारिन्	५०, ७		परिचय	३२२, ८	
परस्त्रीतमय	३२४, १		परिचर	२६०, १७	
पराक	२०, ६		परिचर्या	६६, ११। ८६, १६	
पराहृत	१६२, ११		परिचारक	४६, २०	
पराक्रम	६०, १२। १११, १८।		परिचारण	३१८, १६	
	१८७, १३। २०२, १०। २३१, ६।		परिच्छद	२१८, १। २५४, १६।	
	३२०, १७			२५८, ६। २६०, १२। ३४४, ८	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
परिच्छेद	२०७, ६।	२४७, १४।	परिभाषणा	१२३, ६।	३२७, १७
		३३६, १६	परिभूत		१६५, १६
परिजन	२६०, १२।	३४४, ७	परिभ्रम		१३६, १८
परिणत	१५७, ३।	३१७, ६	परिमल		३१२, १७
परिणति		४, १६	परिमाण		८५, ६
परित		१४७, १०	परिमार्जक		२६, १३
परिताप	२१४, २।	२५४, १३	परिमार्जन	७४, १६।	८५, १७
परित्यक्त	१३६, ८।	१४६, २।	परिरक्षित		१३१, १५
	१५२, ११।	१५८, १२	परिवर्त		१६२, १७
परित्याग	२०६, ६।	३३८, १२	परिवाद		१७८, १४
परित्राण		१०५, १०	परिवाप		२१४, १
परिदग्ध		१६०, ६	परिवार	२८६, १७।	२६०, १२।
परिधान		७४, ६			२६६, ४
परिधाय		२४७, १४	परिवृत्त		२१६, ३
परिधि	१८३, १४।	३०८, ११।	परिवेश		३२६, १२
	३२६, १२।	३३४, ७	परिवेष		३३४, ७
परिधिस्त		२६०, १७	परिवेषण		३३४, ७
परिधृपित		१६६, १०	परिव्याध		१८५, १०
परिध्वस्त		१६२, ११	परित्राजक		५०, २
परिनिष्ठित		१७६, १४	परिशोषित		१५७, १६
परिपक्व	१०५, ८।	१४८, ६	परिश्रय		२४७, १५
परिपण		३१७, ६	परिश्रित		१६२, ६
परिपश्विन्		५०, १	परिष्कार		२६०, ११
परिप्रश्न		२२३, ३	परिष्कृतभूतल		१७४, १०
परिपाचित		१४०, ७	परिष्कृतार्थ		१६६, ६
परिपाटी		२६०, ४	परिसर		२६०, १३
परिपोत		१६२, ६	परिसङ्क्रा	२०३, ३।	२४७, १६
परिपुष्ट		१८८, ३	परिसर्ग		२६०, १६
परिप्लुत		१३८, १७	परिसार		२६०, १६
परिबर्ह		३४४, ८	परिस्तीर्ण		१६२, ६
परिभव		२७४, ४	परिस्तुत		१५२, ७
परिभाव		३२३, १५	परिस्तुता		१६२, १६

शब्दः	पं०	शब्दः	पं०
परिहास	२८६, १० । ३३६, १४	पर्यक्त	१४६, १२
परौक्षक	३४, ७	पर्यक्तिका	३८, १२
परौक्ष्य	१२०, ६	पर्यविभाग	५, १२
परौक्षा	३४६, १४	पर्याप्त	१४७, १
परौक्षार्थ	६५, ६	पर्याप्ति	१४७, ७ । २१४, १ । ३०३, १८
परौत	१४७, १० ; ११	पर्यालोच	१६६, १८
परौधान	२६४, ३	पर्याहार	१८४, १
परौगण	१२०, ६	पर्वत	४१, १४ । ७१, ६ । १२१, १५ । १४६, १६ । १७५, ३ । २३६, १६ । २४१, १५ । २७२, १३ । ३११, ३
परौगम्भ	३११, ११	पर्वतभेद	३३०, ५
परौवाद	२३५, १७	पर्वतान्तग	२४४, १४
परौवाह	३४४, ६	पर्वतोर्ध्व	३२, ३
परौष्टि	८६, १६	पर्वन्	१२०, ३ । १६८, १४ । ३१७, ११ । ३२२, २० । ३४१, ५
परुष	३३२, १३ : १५	पर्वशीर्ष	१२०, २ ; ३
परुषत्व	२४४, ४	पर्वत्स्र	१८८, ६
परेत	१४६, १८	पर्यु	३२६, ५
परौत्तापनकर्तृ	११, २	पर्युक्त	२०, १६
परौष्णी	४६, ७	पर्युक्ता	२०, १६
पर्कटौ	६२, ७ । ६६, १८	पर्युगण	३१७, १२
पर्कटौपादप	३१२, २	पर्युगम	३२६, ५
पर्जन्य	२४३, १७	पल	२६६, ६
पर्ण	१०६, ५ । २५६, १५	पलङ्क	३३४, १०
पर्णमूलक	२४, १२	पलपग्निमात्र	२५०, ११
पर्णगजि	८०, १०	पलपिच्छी	३२६, ६
पर्णल्लग्न	१२०, ३	पल्ल	२३३, ६ । ३०६, १३ । ३३७, ३
पर्णशिरा	१२०, २	पल्लिखल्लक	२५७, २०
पर्णायत	२५३, १६	पल्लगत	२६६, १
पर्णाम	३३, ७	पलायु	२६, ६
पर्दित	१४८, ४	पलान्तर	८६, ४
पर्पट	८८, १८ । ८८, १६ । १०७, ४	पलायन	८३, १५ । १६२, १७ । ३२६, २
पर्यङ्क	२०, १३ । ७१, १५ । २८६, १७		
पर्यटन	५३, १४ । २३६, १३		
पर्यन्त	६१, १२		

शब्दः	पृ०	पं०
पलायित	१५४, ३	
पलायुतद्वय	१३७, १२	
पलाश	१०६, ५ । १२२, ६ ।	
	१७२, ११ । २२३, ६ । ३२७, २०	
पलाशकलिकोद्गम	१५६, ६	
पलाशद्रु	११, ८	
पलिघ	७०, २	
पल्यङ्ग	२०, १३	
पल्यागा	११२, १६	
पल्ल	२६८, १०	
पल्लव	२१३, ६ । ३२०, १८	
पल्लवक	३६, १२	
पल्लवित	१६२, १४	
पलित	१४६, ७	
पल्लीश	३२६, २	
पल्लल	१५४, ६	
पवन	१०, ६ । ३०, ४ । ६५, १३ ।	
	१२२, ३ । १६१, १६ । १६४, ४ ।	
	१६५, १० ; १७ । २००, १६ ।	
	२४६, ५ । २६७, १७ । २८२, १८ ।	
	३४४, ३	
पवनव्याधि	१३७, १०	
पवनाशन	६४, २०	
पवि	१६१, १३	
पवित्र	१२६, १२ । १५०, २ ।	
	१८२, २ । २७४, १०	
पशु	२८, १८ । ६१, ६ । ६३, ५ ।	
	११३, १६ । १६०, ६ । १७८, ११ ।	
	२११, २ । २३४, १२ । २७६, ३ ।	
	३०६, ५ । ३२६, ४ । ३३१, २	
पशुखुर	२१६, ६	
पशुद्यत	२४८, १४	

शब्दः	पृ०	पं०
पशुपति	१६३, ८	
पशुपत्न्यधिदैवत	१६३, ६	
पशुभेद	२४२, १६ । ३१०, ७ ।	
	३२६, १२	
पशुवध	११३, १६	
पशुविशेष	२२५, १४	
पशुलन्द	७६, १२	
पशुष्टक	११५, १६	
पशुस्यमक्षिका	६४, १७	
पश्चात्ताप	२४६, १४	
पश्चादक्षलपल्लव	३४५, ६	
पश्चिमाक्षल	१२४, ६	
पश्चिमाशाधिप	११५, १०	
पश्चिमाशापति	१६, १० । १६६, १६	
पश्वययव	१००, ३	
पाक	४, १२ । १३, ६ । ११६, ६ ।	
	१२६, १ । ३०५, २०	
पाकभेद	१६६, १७	
पाकल	३०७, ५	
पाकागार	३३६, १०	
पाक्य	२३७, १२	
पाखण्डिन्	१०७, १३	
पाचक	२६२, २०	
पाचन	१६६, २ । ३०७, ६	
पाचनक	३८, १८	
पाचयित	१६६, ३	
पाचल	३०७, ४ ; ६	
पाचित	१४८, ६	
पाक्षजन्य	२४७, १७	
पाक्षाली	३०६, १६	
पाक्षालिका	३६, २०	
पाटक	२१, २ ; ३ । २६६, ६	

शब्दः	पृ०	पं०
पाटचर	२५४, ६ । २६०, १६	
पाटल	३०७, २ ; ३	
पाटला	६६, ६ । १५२, १६ । २१८, ७ । ३०१, ५ । ३०७, ३ ; ७ । ३१०, १६	
पाटलि	२६६, ४ । ३०७, ७	
पाटलिपुत्र	२५७, ४	
पाटलिपुष्य	३०७, ७	
पाटली	१६१, ६ । १६७, २	
पाटित	१४८, ७ ; १४	
पाटौग	२७५, ६	
पाठ	६३, १४	
पाठक	१६५, १६	
पाठनिश्चय	३५, १६	
पाठविच्छेद	१३१, ५	
पाठसंस्कृत	१४७, १२	
पाठा	६४, ४ । ३३५, १८ । ३३६, ७	
पाठीन	१६५, १८	
पाठीनस	२०४, ६	
पाठीर्षधि	२०१, ६	
पाणि	१०६, ११ । २४०, ३ । २५१, १८	
पाण्डव	३०६, ५ । ३२४, १५	
पाण्डवयोषित्	२२६, ७ । ३०६, ११	
पाण्डवाचार्य	८०, ६ । २१०, ६	
पाण्डु	६४, ८ । ६७, २२	
पाण्डुकम्बल	३१४, १४	
पाण्डुनाग	६५, १०	
पाण्डुक्रिया	१२५, १६	
पाण्डुर	१७७, ८ । १८६, ८ । २७३, १० २७५, ११	
पाण्डुयोषित्	२५८, ६	
पात	१२६, १५ । १२६, ५	
पातव्य	२३७, १८ । २४४, ५	

शब्दः	पृ०	पं०
पाताल	२८३, १४ । ३०६, १६ । ३०७, ६ । ३२२, ५	
पातिली	३०७, १०	
पातुक	२०, १६ ; २० । १४५, १५	
पाट	१२६, ७	
पात्र	६६, ५ । १६८, १७ । १६६, १७ । २६४, १४ । २६६, १३ । ३२५, १३ । ३३०, ६	
पात्रट	८६, २०	
पात्रटौग	२६१, १	
पात्रप्रभेद	३०७, ४	
पात्रभेद	१३, ६ । २७०, ६	
पाथ	१६६, ३	
पाथेय	३६०, २	
पाठ	१७३, ६ ; ११ । २५०, ७	
पादकटक	३०, ११ । २७४, ७	
पादग्रहण	१२३, ७	
पादगामिन्	१४७, २०	
पादगामिन्	४, १६	
पादचत्वर	२६४, ५	
पादत्राण	११३, ६	
पादघृणि	२७५, ६	
पादप	५४, ६ । ५६, १ । ६२, १५ । ६४, १४ । १०६, १६ । २१३, ६ । २८०, ६ । २८२, १	
पादप्रभेद	२६८, १५	
पादपा	२१३, ६	
पादपाङ्ग	५४, १०	
पादपान्तर	११०, ५ । १११, १५	
पादपाश्री	३२६, १३	
पादपीठ	२१३, ६	
पादपूरण	७०, १०	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
पादरक्षिणी	२१, १		१८६, १४। २२३, १७। २६५, ६।		
पादरोग	३३६, १३		२७५, १३। २७६, ६। २७६, १०		
पादविन्यासविशेष	१०२, १४		पामरजाति	६७, ३	
पादविरजस्	८१, ५		पामरभेद	७५, १	
पादविवर्जित	६०, ५		पामा	४२, १६	
पादस्खलन	१३६, ४		पायस	३३७, १३; १४	
पादस्फोट	४२, १४		पायिक	१२१, १४	
पादहति	१३२, १		पार	२५६, १६	
पादात	१४८, ७		पारग	३७, १	
पादातिक	३८, १६		पारङ्गत	३२४, २	
पादादिपरिकर	४६, १४		पारङ्गति	१२०, १५	
पादालिन्द	२७५, ६		पारद ई, १०। ३०, ३। ११४, २०।		
पादावयव	१०६, ८		१७६, ६। ३०४, १८। ३३४, १८।		
पादावर्त	४५, १५		३३५, १३। ३४०, ३		
पादुका २१, १। २१३, ६। ३४४, १			पारदृश्वन्	३२४, २	
पादूकत्	२८७, ११		पारम्पर्य	१५५, १४	
पान १२६, १०। १८८, २			पारश्रव	३२२, १८। ३२४, १	
पानगृह	६८, १४		पारश्र्वधिक	५०, ७	
पानपात्र	२३३, १८		पारावत	६५, १। १६३, १२।	
पानभाजन	२४, २		२०३, १५। २२३, ४। ३४६, १७		
पानीय ५८, ६। २४४, ५। २६४, ८			पारावती	१६३, ११	
पानीयविकृति	३००, ६		पारावार	२६०, १६; २०	
पाप ३, १; १०। ४, १६। ११६, १८।			पारिजात	१६३, १०। २२४, ४	
११४, १२। १८६, ५। १६२, ३।			पारिजातक	५०, ६	
२६६, १३; १६। २८६, १२।			पारित	१४८, ८	
३१६, १२; २१। ३३०, १६।			पारिपत्यक	५०, ८	
३३२, ५			पारिपार्श्वक	५०, ५	
पापरक्त	७५, १		पारिप्लव	३२३, १७	
पापशोधन	६२, ५		पारिभद्र	१६३, १०। २७७, १६।	
पापाशय	३, ६			२६०, १६	
पापिष्ठ	३२५, ७		पारिभद्रक	५०, ५	
पामर ७१, १२। ८६, १। ११६, १।			पारियात्रक	५०, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
पारियात्रिक	५०,	३	पांशुचामर	२६४,	२
पारिरक्षक	५०,	४	पांशुला	६८,	१२
पारिहार्य	२७,	१६	पांशुवर्ष	३१३,	१
पागी	२५६,	१७	पाषाण	११६,	१२
पाखण्ड	२४४,	४	पाषाण	११३,	१२
पार्थ १६६, ४ । १६०, ६ । २४५, ६			पाषाणदारक	५२,	१४
पार्थिव	३२१,	३	पाषाणनिर्मित	२३४,	१८
पार्थिवा	३२१,	४	पाषाणभेदक	५२,	१५
पार्थिवी	३२१,	४ : ५	पांसुल	३०६,	२०
पार्पग	२७५,	७	पांसुला	२८६,	१६
पार्वग	५७,	८	पिक ६५, १ । १२६, ६ । १६७, १ ।		
पार्वतौ ७, १० । १४८, ५ । ३२१, ६			२२६, १० । २७०, १६		
पार्श्व ३१७, १३ : १४ । ३४५, १७			पिकालाप	१६१,	३
पार्श्वक	२०,	१६	पिङ्ग	२६२,	११
पार्श्वकौकम	२०,	१६	पिङ्गल	२५७, १२ । ३०७, १८	
पार्श्वमात्र	२०,	११	पिङ्गला	३०७, १८ : १६	
पार्श्वस्थ	५०,	५	पिङ्गवर्ण	३०२,	१३
पार्श्वी	१०६,	६	पिङ्गा	६०, ६ । २५३, १०	
पालक	१२८,	४	पिङ्गाश	३२८,	१
पालङ्ग	२१,	२	पिङ्गाश्री	३२८,	२
पालन ६१, १ । १८७, ८ । २३५, १३			पिङ्गी	६०,	७
पालयित्री	२१,	१	पिचगड	८४,	१७
पालाशकुसुम	१२१,	५	पिचगिडका	३६,	५
पालि	२६८, ११ ; १२		पिचिगड	१००,	३
पालिका	२१,	१	पिचु	७१, १४ । २६८, २	
पावक २, ११ । २०, १८ । ६४, ४ ।			पिचुल	१७, ४ । ३०८, १	
१६६, १ । २२५, १८ । २२७, ५ ।			पिचट	६०,	१
२७१, १ । ३३६, १८			पिच्छ ७४, १५ । ६८, ७ । ३४१, ६		
पाश ३०४, ६ । ३२६, २ । ३४५, १			पिच्छलस्रोतिका	१०१,	६
पाशक	२०,	१७	पिच्छा	७४, १२	
पाशभृत्	१६३, १३		पिच्छिल	३०७, १२	
पाशुपत	१६३, ६		पिञ्जर	२७५, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
पिञ्जल	३०७,	१७	पिन्तला	३०७,	१२
पिञ्जा	७६, १६ ;	२०	पिन्तवत्	३०७,	११
पिञ्जोला	३०७,	२०	पिन्नादि	२५३,	१
पिटक २१, ७ । ३३, १५ । ६६, १६			पिन्ध	२३३,	४
पिटिकाभेद	१५३,	६	पिन्धन्तर	२०७,	७
पिट्टिकविस्तृत	८८,	२०	पित्तत्	१४८,	१२
पिठर	२७५,	१४	पिधान	१७३, १ । १६३, १३	
पिण्ड	६८,	१	पिनाक	२१,	६
पिण्डक	१८, ४ । २१,	८	पिनाकघृज्	५०,	६
पिण्डखर्जूरक	२१७,	१०	पिपासा	३३०,	१४
पिण्डजीविन्	३२४,	३	पिपीलिका	२६२, १५ । ३३२, २४	
पिण्डपुष्प	२१४,	४	पिप्पल	२६४, ५ । ३०७,	१४
पिण्डभेद	२८०,	१६	पिप्पलक	३६,	३
पिण्डाम्न	२१३,	७	पिप्पलतश्	१७०,	१
पिण्डार	२७५,	१७	पिप्पलभूतश्	१८१,	३
पिण्डिका	२१, ८ । ३६, ५		पिप्पली	८३, ११ । ६८, १८ ।	
पिण्डित	१४८,	११		१०४, १ । १६३, १४ । १६६, १३ ।	
पिण्डी	६८,	३		२०६, ७ । २६६, ११ । ३०४, १६ ।	
पिण्याक	२१,	५		३०५, ७ । ३०७, १६ । ३४३, ६	
पितामह	३४४,	१०	पिप्पलीमूल	१३, ७ । ३६१, ८	
पिट ५७, ६ । १२६, ७ । १५५, ११			पिप्पलीरस	६४, १३	
पिटकानन	२४७,	१	पिप्पु	१०, १४ । ४६, ४	
पिटदेव	२२७, ३ । ३२४, ३		पियाल	३४७,	७
पिटपति	१६३, १४		पियाजकृच्छ	८५, १० । २५३, २०	
पिटपितामह	३४४, १५		पियालु	३४७,	७
पिटभ्रातृ	३, १६		पिल्ल	२६८, १३	
पिटवग	४३, ११		पिशङ्ग	६०, ७	
पिटवर्ण	१२०, १६		पिशोचक	१३०, ८	
पिटप्रसू	२४०, ६		पिशोचादि	३१८, १३	
पित्त	१२६, ८		पिशोचो	७५, ६	
पित्तल ४४, १४ । १३१, १७ । २३६, ११ ।			पिशित	१४८, १०	
२५५, १६ । २६४, ७ । ३०७, ११			पिशित	३०५, ८	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
पिप्रिताश्विन्	३१०, १६		पीतमाल	२१, १०	
पिप्पुन	३०, २। ५६, १०। ६५, १८।		पीता	१२६, ६	
	१६६, ४। २६२, १०		पीताम्बर	२३८, १०। २६१, २	
पिष्टक	२७, ६। ३३७, ८		पीति	१२६, १०	
पिष्टकचमसी	३२६, १४		पीतिभाजन	१८८, २	
पिष्टभेद	४७, ५। ११३, १४		पीन	१८८, ३। २५१, १४। ३०१, ६	
पिष्टमद्य	३०५, ६		पीनस	३३७, १५	
पिष्टवर्ती	३३७, ७		पीनोदर	२६१, ५	
पिष्टात	४६, २०		पीण्यलौ	२०४, ३	
पिङ्गित	१४२, १४। १४८, १०		पीयू	२३७, १५	
पीक	२०३, १५		पीयूष	७६, ४। १३६, ४। १६७, ५।	
पीठ	८५, १५। १६१, १			२५६, ५। ३३२, १८	
पीठमर्द	१७८, १६		पीलु	२८६, १५	
पीठमर्पिन्	३, १३		पीलुपर्णी	१२०, ११। ३३६, १	
पीठिका	२६७, १८		पीवग	२७५, १८	
पीडा	६८, ४। १२४, ८। २२२, ६		पीवशी	२७५, १८	
पीडित	१४८, ११		पुक्रम	३३७, १६	
पीड्योतक	३६, ४		पुक्कसी	३३७, १६	
पीत	३६, १। १२८, ७: ८: ६।		पुद्ग	५३, १४	
	२५३, ७		पुङ्गव	३२१, ५	
पीतक	२१, ६। २७५, १६		पुष्क	७४, १५। ३०६, ४	
पीतकावेग	२६४, ७		पुष्ककण्टक	५०, १०	
पीतचन्दन	२०८, १५		पुञ्ज	३२६, ७	
पीतदाह	१६६, ६। २७८, ६।		पुञ्जातिभेद	३१५, ६	
	२६१, ४		पुञ्जित	१०३, ४	
पीतन	१६६, ६		पटकीनी	२०५, १२	
पीतपुष्प	३४, १५		पटग्रीव	३२४, ४	
पीतमात्रक	१४५, १७		पटभेद	१७८, १७। २५७, १२	
पीतमुस्तक	२८६, १३		पटसंस्कृत	१४८, १३	
पीतशाल	२२, १४		पटित	१४८, १३: १४	
पीतसार	२६१, ३: ४		पुण्डरीक	३६, ७। २४२, १६।	
पीतसारक	१६, १२। ५०, ६। ६५, ३			२५७, ७	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
पुण्डरीककरिणी	३०२, १४		पुरतटी	८७, ४	
पुण्डरीकद्रुम	३१८, ११		पुरदार	२७०, ४	
पुण्डरीकाक्ष	१७७, १२		पुरनिर्गम	१२२, २	
पुण्ड्र	२२६, १६ । २५७, ६		पुरन्दर	२६१, ५	
पुण्ड्रक	२२, ३		पुरस्तात्	२५०, ११	
पुण्ड्राभिधानेक्षु	२६३, २		पुरसंस्कार	८६, १५	
पुण्य	१५६, १७ । २२४, ६ । २३७, १५		पुरस्कृत	१६३, १५	
पुण्यक	२२, २		पुराण	१०५, ८ । ११३, १२	
पुण्यजन	२०५, ११		पुरातनवस्त्र	१३७, १६	
पुण्यजनेश्वर	१७४, १२		पुरावृत्त	१६८, ७	
पुण्यवत्	२३७, ४		पुरौ	६, १२ । २२८, २० । २७३, १५	
पुत्र	४, १३ । ७७, १५ । ७८, ३ । ८८, ११ । १३४, १५ । २०७, २० । १८६, १४		पुरौभिद्	१६१, ७	
पुत्रक	२१, २०		पुरौभेद	१०, १६	
पुत्रवती	२८६, १०		पुरीष	२६, १४ । २७, १ । २६६, १२	
पुत्रादि	३३६, ३		पुरीषक्षय	३८, ३	
पुत्रिका	२१, १६ । १३४, १५ । ३०६, १६		पुर	२५७, १	
पुत्री	४, १३ । १८६, १३		पुरष	१४०, १ । २६४, ११ । ३३२, १६	
पुत्रोपस्कार	२६३, १३		पुरषपदान्तर	२४८, १	
पुद्गल	३०८, २		पुरषलक्षणस्त्री	८५, १८	
पुनरागत	१६२, १०		पुरषविकार	२४७, २०	
पुनर्नवा	२२०, १७		पुरषश्रेष्ठ	२३, ६	
पुनर्वसु	३३६, ७		पुरषान्तर	६१, ५	
पुष्पाग	५६, १६ । ६०, २ । ६५, ६ । २१३, १७ । २६६, २ । ३१६, १२		पुरषोत्तम	१५४, १६	
पुष्पागपादप	७८, ८		पुरोग	२८५, ६	
पुष्पपत्र	२१, २०		पुरोटि	८६, १५	
पुर्	७१, ४ । २५७, ४		पुरोटु	२६४, ४	
पुर	५३, ८ । ६६, १० । २०२, १२ । २५७, ३ ; ४		पुरोडाश	३२६, १४	
			पुरोद्भूत	२५७, १०	
			पुरोधस्	४५, ४ । १४८, १६	
			पुरोहित	११८, ३ । १४८, १६ । २४०, १५	
			पुल	२६८, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
पुलक	२१, १२ । २२, २ । २६८, १६		पुष्पादि	२७४, १२	
पुलकाद्य	२८१, १६		पुष्पादिदलावृत्ति	२५७, ५	
पुष्कस	२३२, ७		पुष्पादिदामन्	२६६, १४	
पुलस्त्य	२४४, ६		पुष्पिका	२२, ३	
पुलाक	२१, ११		पुष्पित	१४८, १३ । २६०, ७	
पुष्क	६३, ६ । २७५, १६		पुष्पितलता	७२, १३	
पुष्कमूल	२६७, १४		पुष्प	२३७, १६ ; १७ । २३६, २	
पुष्कगङ्गा	३६, १०		पुस्त	१२६, १४	
पुष्कगिगी	१८, १८ । १२०, १८		पुस्तक	२२, ४ । १२६, १४ । १६१, १०	
	२१३, १६		पृग	६, ४ । ६०, ८ । ७४, १३ ।	
पुष्कगिग्यन्त	१६, २			२१४, १४ । २८२, ११	
पुष्कगिग्यादि	२८४, ५		पृगकोश	१३, ६	
पुष्कल	२८५, २		पृगचर्वित	३०१, १२	
पुष्कलक	३६, ६		पृगफल	६३, १२	
पुष्टि	८५, १७		पृगवृत्त	८४, १५	
पुष्टिकग	११४, १		पृगित	१४८, १६	
पय्य	२६, ४ । ६१, ३ । १८६, १२ ।		पृजा	७१, १ । १०८, ११ । २३४, २	
१६५, १६ । २११, २ । २२८, ११ ।			पृजाविधि	६६, २	
२७६, ६ । ३०७, ३ । ३२०, १५			पृजित	१३६, १६ । १६३, १५	
पुष्यक	२१, १२ ; १४		पृजितजन	१३७, ६	
पुष्यकामौस	३१०, १० । ३३६, ११		पृज्य	१६३, १७ । २३७, १७ । २४४, ३ ।	
पुष्यदन्त	१६३, १४			२५२, २० । २८१, ८	
पुष्यदन्तयोषित्	१६४, १५		पृज्यतम	८३, ८ । २३०, ६ । ३४०, ६	
पुष्यधन्वन्	३२४, ५		पुत	१२६, १२ । १३४, ४ । १५३, १	
पुष्यपराग	१०७, ५		पुतना	१६६, ७ । २३३, १५	
पुष्यप्रभेद	१६६, ६		पूतिकरज	६३, १७ । २४३, १६	
पुष्यभिद्	४०, ३ । २७६, १२		पूतिक	४७, १३	
पुष्यमाजिका	२४, ६		पूतिकास	६५, १० । ३१०, १७	
पुष्यरस	१७६, १३ । १७६, १ ।		पूतिकौट	१००, ४	
	१८१, ४		पूतौगन्ध	२१२, १४	
पुष्यवती	२१३, १४ । २४२, ६		पूत्यगड	१००, ४	
पुष्यश्रकटौ	६२, १०		पूयभेद	२५७, २	

शब्दः	पं.
पूषवत्कृत	१४८, १५
पूषिका	२१, १८
पूषित	१४८, १५
पूर	२५६, १७ । २५७, ८
पूरक	११३, १३
पूरण	११३, १३ ; १४
पूरणार्थ	१४८, १५
पूरणी	११३, १४
पूरित	१०६, १० ; १३०, १२६, १३ । १४८, १५ । १५२, ३ ; १०
पूरुष	११४, ६
पूर्ण	१०६, १३ । १४६, ११
पूर्णक	२१, १७
पूर्णता	६३, ८
पूर्णपात्र	२६१, ६
पूर्णमासी	१६६, १४ । ३२६, १०
पूर्णा	११, २
पूर्णनक	३६, ६
पूर्णिका	२१, १७
पूर्णिमा	११३, ५
पूर्णिमातिथि	१७०, १
पूर्णेतर	१०६, ५
पूर्त	१२६, १३
पूर्ति	१२६, ६
पूर्यध	२६५, ५
पूर्यार	७८, १८
पूरिद	३३६, १७
पूर्व	३१७, १६
पूर्वकाय	२४७, १६
पूर्वज	३१७, २६
पूर्वभाग	६३, १५
पूर्ववृत्त	१३६, १०

शब्दः	पं.
पूलिका	२१, १८
पूलिपूषिका	५०, ११
पुक्ता	१६४, २० । १८१, ११ । ३१६, १५
पुक्तागामौषधि	६६, १०
पुक्ति	१२६, १६
पुच्छा	७४, १५
पुतना	१६६, ८
पुथकृति	२८, ४
पुथकृचारिगज	२८६, १६
पुथकूपर्ण	१२०, १६
पुथगात्मा	१३२, ६
पुथम्नन	२०५, १३
पुथासुत	१०३, ११
पुथिवी	२५५, २० । ३२१, ४ । ३४१, १८
पुथिवीधर	७६, १५
पुथिवीपति	१६६, १५
पुथिव्यादि	२३६, ११
पुथु	१६६, ५ । २७७, १६ ; २०
पुथुक	२२, ६
पुथुल	१०२, ५ । ३०६, १७ ; १६
पुथुदर	६७, १५
पुथ्वी	२६६, १३ । ३१७, १७
पुदाकु	२२, ४ ; ६
पुत्रिपणी	१२०, १६ । १६५, ३
पुषत्	१४८, १७
पुषत	१४८, १७
पुषत्त	२२, ६
पुषदन्ध	३२४, ५
पुषदान्य	३६, १०
पुषातक	३६, १० ; ११

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
एष्टि	८५,	१७	पोत्री	४८,	८
एष्ट	८३,	१५	पोलिका	२१, १८ । २२, १०	
एष्टगुह	८६, १८		पोषण	८५, १७	
एष्टवंश	२५, १४		पोष्य	२३८, ४	
एष्टवंशमांस	१८४, ५		पोष्ट	१३०, ८	
एष्टष्टङ्गिन्	६७, १५		पोगगद	१००, ५	
एष्टस्थायिबल	२४६, २		पौत्र	१२८, १४	
एष्टाधर	४, १२		पौनःपुन्य	१४२, ५ । २८४, १७	
एष्टास्थि	३३, १३		पौग	२५७, १०	
एष्टास्थ्यवयव	३२६, ८		पौरक	२२, १०	
पेचक	२२, ८ । २८८, १५ । ३१८, ११		पौरवर्ग	१४७, ८	
पेटक	२२, ८ । २५४, १७		पौबध	१८१, १० । २२३, ७ । २२८, १६ । ३३२, २०	
पेय	२३७, १८		पौरधेय	२४७, २०	
पेया	२३७, १८		पौर्यमास	३३८, ८	
पेशल	३०८, ३		पौर्यमासी	३३८, ८	
पेशि	८६, १		पौलक्य	२४४, ६ ; ७	
पेशी	३२६, ५ । ३३०, १०		पौलोमी	१०८, ८	
पेधण	१८८, १		पौष	३३०, १७	
पेधणपाषाण	८५, १४		प्रकर	२७४, १२	
पेठर	२७६, ३		प्रकट	२१६, २	
पोगगद	१००, ५		प्रकटीकृत	१३८, १२	
पोटगल	१८, १२ । २८८, ५ । ३१२, १८		प्रकर	२७४, १३	
पोटा	८५, १८		प्रकरणा	१५४, २	
पोत	२५, १६ । १०५, १० । १२८, १८ ; २०		प्रकरणावृन्द	७, १८	
पोतवणिज्	४४, ८ । ६२, १		प्रकरो	२७४, १३	
पोतवाह	३८, १		प्रकर्ष	८४, ६ । ३३२, ८	
पोतिका	३०७, १३		प्रकाश	८७, १३ । १००, २	
पोत्र	२५७, ८		प्रकाम	१४७, ७	
पोत्रिन्	१०५, ३ । २८३, १५ । २८६, १०		प्रकार	१६८, ३ । १८१, १६ । २७४, १७	
			प्रकारार्थ	३१६, ८	

शब्दः	पृ०	पं०
प्रकाश	८, ६। २८, ६। ७१, १।	
	२१२, ३। २२२, ६। २२७, १८।	
	३२८, ६	
प्रकाशान	१६३, १	
प्रकीर्णक	३८, ११	
प्रकीर्य	२४३, १६	
प्रकृति	६१, १६। १४७, ८। १८४, ५।	
	१६५, १२। ३३२, १४	
प्रकृतिव्यवस्था	१५३, ४	
प्रकृत्यवचन	२०५, ४	
प्रकोष्ठ	३३, १७। ८८, ४। ६४, ११।	
	२३३, १२। ३४५, ८	
प्रक्रम	२२६, ६	
प्रखर	२७४, ६	
प्रख्यात	१४६, १६। १४७, २०	
प्रख्यातवस्तु	५२, १४	
प्रगल्भत्व	१६३, ३	
प्रगल्भ	२४१, १६	
प्रगाढ	१०१, १४। १०२, १६	
प्रगृह	२२५, १०। ३३१, १३।	
	३४२, १५	
प्रग्रीव	१२३, १०	
प्रघण	११३, १०	
प्रघाग	११३, १०	
प्रचलाक	३८, १०	
प्रचलायित	१४२, ७	
प्रचार	१३१, १६	
प्रचारण	१२०, १३	
प्रचालित	१४२, ४	
प्रचुर	१४६, ११। २७५, २	
प्रचेतस्	७५, ८। १४८, ३। २०१, १०।	
	२२८, ८। ३१६, १। ३२८, ११	

शब्दः	पृ०	पं०
प्रचेतःपुरी	५४, १६	
प्रच्छादिता	३८, १६	
प्रजन	१३३, २	
प्रजनन	२०४, २०	
प्रजव	१४३, १४	
प्रजा	७६, १६	
प्रजापति	१६३, २। ३४५, ११	
प्रज्ञ	८२, २	
प्रज्ञा	८२, २। ११२, ११।	
	१६५, १३	
प्रज्ञान	१६५, ११। १६६, ८	
प्रज्वलित	१६३, ८	
प्रगत	१४६, १५। १५३, ८।	
	३११, ३। ३१७, १४; २०	
प्रगति	१२८, १४। १४६, १५।	
	२४५, ६	
प्रगाद	१७७, २	
प्रगाय	२०२, ११। २०३, ६।	
	२४३, १३। २२१, १। २८०, १०	
प्रगाव	२६६, ४	
प्रगाम	१३८, ८	
प्रगाय्य	२४३, २०	
प्रगित	१४७, १३। १५०, २	
प्रगिधान	२०५, २	
प्रगिधि	१८३, १५। ३२६, १५	
प्रगिहित	१५८, १३। १६२, १३	
प्रगीत	१४६, १३	
प्रगीता	१४६, १३	
प्रगत	१४८, ३	
प्रतत	१४७, १५	
प्रतति	१४७, ५	
प्रतक	३०६, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
प्रताग	१८७, ७		प्रतिबन्ध	२२०, १८ । २२१, २	
प्रताप	२१३, ४		प्रतिबिम्ब	२१६, ७ । २३५, १२	
प्रतापिन्	१००, १		प्रतिभय	२३७, २० । २४७, १७ ।	
प्रतापण	७३, २ । १२०, १४			२६१, ६	
प्रतापित	१४२, १३		प्रतिभाह्वानि	२११, ८	
प्रतिकार	१६३, ७ । २६०, १४		प्रतिभू	२६, ८	
प्रतिकूल	१०, १४ । २२, १७ ।		प्रतिमा	७१, १ । २२६, ८	
	२४३, १८ । २४७, २		प्रतिमान	२०५, ७	
प्रतिकृति	१६३, ७		प्रतियज्ञ	२८२, १२	
प्रतिकृष्ट	६१, १७		प्रतिगोध	१२२, ७	
प्रतिक्षिप्त	१६२, १६		प्रतिगोधक	५०, १	
प्रतिक्षेप	२०४, २०		प्रतिवाक्य	२६५, १७	
प्रतिग्रह	३४४, ६		प्रतिवादिन्	१७०, १२	
प्रतिग्रहविवर्जित	३२, १		प्रतिवासः	१६४, ६	
प्रतिघ्न	७०, ४		प्रतिषेध	११५, १७	
प्रतिघात	७०, ५		प्रतिष्काश	३२६, ११	
प्रतिष्काया	२०५, ७		प्रतिष्ठा	६४, ६	
प्रतिजन्यासमर्थक	२८४, ७		प्रतिश्रय	२४७, १५	
प्रतिजागर	२६४, १		प्रतिश्रव	३२३, १५	
प्रतिज्ञा	१०२, ४ । १५५, २० ।		प्रतिसङ्ग	२८६, २०	
	१८२, २		प्रतिसौग	२६०, १५	
प्रतिज्ञात	१३८, ८ । १५५, १७		प्रतिसूर्यक	३०, ४ । ५०, ३	
प्रतिज्ञानिश्चय	२२६, २		प्रतिष्ठ	६१, १८	
प्रतिदण्ड	१०२, ११		प्रतिस्खलित	१६२, १५	
प्रतिध्वान	१८६, ११		प्रतिहत	१४५, १० । १६२, १५	
प्रतिनिधि	१६३, ७		प्रतीकार	२६०, ६	
प्रतिपत्ति	१५५, ६ । १६३, ३ ।		प्रतीहार	१८, ८ । २६०, १०	
	२०८, १२		प्रतीक	२०, १४ । ५६, २	
प्रतिपत्तिपि	१४७, ३		प्रतीक्षा	३४६, १४	
प्रतिपन्न	२०५, ५ । १०		प्रतीक्ष्य	२४४, ३	
प्रतिपादन	२०८, १२		प्रतीची	७२, ६	
प्रतिपुस्तक	३२६, १७		प्रतीत	१४६, १६ । १५३, ५	

शब्दः	पृ०	पं०
प्रतीप	२२६, ६। २३०, १। २४०, १०	
प्रतीर	८५, २। २७४, १८	
प्रतीवाप	२०३, ४	
प्रतीहार	१३५, १५। १६०, ७	
प्रत्न	११३, १३	
प्रत्यक्षणी	१२०, २	
प्रत्यक्षणी	१२०, १२	
प्रत्यक्ष	३४६, ८	
प्रत्यय	२७४, १८	
प्रत्यर्थिन्	१७०, १२	
प्रत्यनीक	३८, १४	
प्रत्यय	२४३, १५। २४८, ३	
प्रत्यवसित	१६६, १५	
प्रत्याख्यात	६१, १८	
प्रत्याय	२५१, १८	
प्रत्यालौठ	१०३, ६	
प्रत्याशा	१८०, ४। १६६, ६	
प्रत्यासार	२६०, १६ : १७	
प्रत्यद्रुमनीय	२४६, ८	
प्रत्यष	३३२, १७	
प्रथम	५५, ८। २२६, ५। ३३२, ११। २५०, १३। ३१७, १६। ३७२, १५	
प्रथमान्तर	३१३, ४	
प्रथित	१४७, १३	
प्रथितत्व	२४३, १६	
प्रदत्त	१४७, १६	
प्रदर	२७४, ११	
प्रदान	२०२, १३	
प्रदोष	१२६, १२	
प्रदेश	१२६, ६। १३०, ७। ३२७, १६	
प्रदोष	५८, ६। ३३२, १६	
प्रद्राव	२१६, ६	

शब्दः	पृ०	पं०
प्रघन	१६५, ६	
प्रघर्षण	१४४, १८	
प्रघर्षिणी	१२०, ६	
प्रधान	८३, २। ११०, १८। १६५, १२; १३। २१६, १। २२६, ५; १५। २३८, ११। २५०, १३। २५४, १८	
प्रधानधातु	२३७, १६	
प्रघृषिता	१६३, ५	
प्रध्वति	१४८, २	
प्रवृत्त	१४७, १६	
प्रपञ्च	७३, २	
प्रपात	२०, २०। १४६, २०। १४७, १६	
प्रपितामह	३४४, १५	
प्रपीडित	१४८, ११	
प्रपूरित	१८०, १४	
प्रपौचादि	२६०, ३	
प्रफुल्लित	१४८, १३। १६१, १३	
प्रबल	३११, १०	
प्रबोध	१६३, ४	
प्रबोधन	२०८, १२	
प्रभञ्जन	३३३, ६	
प्रभव	३२०, १३	
प्रभाकर	२७७, ३। २६०, ६	
प्रभात	५६, ३। १४८, १। २३३, ७	
प्रभाव	१३८, २। २०२, १२। २२६, १५। २३६, १८। ३२०, १३; १७। ३२३, २	
प्रभिन्नकटकुञ्जर	१२३, ६	
प्रभु	७७, ७। २१६, ३; ६	
प्रभुत्व	६२, ८। ३२६, १०	

शब्दः	पं.	शब्दः	पं.
प्रसुभावदर्शिनं	४१, ६	प्रलम्ब	२१७, ४
प्रभृत	१४६, ११	प्रलम्बा	२१७, ४
प्रभृष्ण	११३, ३	प्रलय	३६, १४ । ४३, २० । २४३, १४
प्रभृत	१४७, १७	प्रलाप	२१४, ३
प्रभेद	४२, १२	प्रलेप	२११, ६
प्रमत्त	१४४, २०	प्रलोपित	१३२, ३
प्रमथ	१०४, ११	प्रलोभित	१५२, ८
प्रमदा	१७६, १८	प्रवचन	२०५, ४
प्रमाणा	११३, १ । १८८, १० । २२६, १	प्रवचनीय	२४६, ६
प्रमाद	११३, २	प्रवण	११२, २०
प्रमाद	७५, २ । १७६, २० । १७७, १	प्रवर्तक	३१, ७
प्रमापण	१२०, ५	प्रवर्ग	६४, १४ । २७४, ८
प्रमार्जन	१३६, १७	प्रवह	३४३, १
प्रमित	१४६, १७	प्रवह्य	१२०, ५ । १३४, ३
प्रमिति	१४७, ११	प्रवक्तृ	२४६, ६
प्रमोढ	१०२, १६	प्रवाच्य	२४६, ६
प्रमौला	२५५, ३	प्रवाद	१७६, २०
प्रमुख	५५, ८	प्रवारण	१२०, ११
प्रमोद	१७४, ५	प्रवाल	२५, ८ । २२६, १८ । ३०६, १८
प्रमोदित	१८८, ८	प्रवालक	६७, १८
प्रयत	१४७, १४ ; १५	प्रवालिका	३८, १७
प्रयत्न	२०५, २	प्रवासिन्	२७३, १ ; २
प्रयाग	६५, ७	प्रवाह्य	२८, ६
प्रयागस्थवट	२२६, ६	प्रवाह	६२, ६ । १४७, ६ । ३४३, २
प्रयाण	११२, १६	प्रवाहिका	३८, १६
प्रयाणक	३८, १५	प्रविदारण	१२३, ८
प्रयुक्ति	६५, ४	प्रविश्लेष	२७६, ६ । २८०, १८
प्रयोग	६१, १२ । ६५, ४	प्रवीण	१८, ८ । ११३, ४ । २३६, १
प्रयोजन	६८, १ । १६८, ४ ।	प्रवीर	२७५, ५
१६१, ११ । २०५, ३ । २२३, १७		प्रवृत्तानुवर्तन	१८४, १४
प्रवृत्त	१०२, १७	प्रवृत्ति	१४७, ६ । १६३, ३ ।
प्ररोहण	११८, ११		३४३, २

शब्दः	पं०	पं०	शब्दः	पं०	पं०
प्रवृद्ध	१३६, १।	१८१, १७	प्रसथ	२४३, १८	
प्रवेग	६५, ५		प्रसाद	१२५, १४।	१७६, १६
प्रवेणि	११३, ४		प्रसाधन	२०५, ८।	२४३, ११
प्रवेणी	१६८, ११।	२२०, ४	प्रसाधनी	२०५, ८	
प्रवेश	२०२, १६		प्रसार	२७५, ५	
प्रवेशन	२०५, २		प्रसारण	१२१, ११	
प्रवेशित	१४६, १४		प्रसारिणी	११६, १५; १७।	
प्रवेष्ट	८६, १७			१२०, १०।	२५७, १८। २८६, ११
प्रव्रजिता	१६३, ६		प्रसित	१४८, १	
प्रव्रज्या	२३६, १३		प्रसिद्ध	१०२, ४। १४७, १३; २०।	
प्रव्रज्यावसित	१६०, ७			१८३, १४। २७१, ११। ३२७, १६	
प्रव्यक्त	१४७, ६		प्रसीदिका	३८, १५	
प्रशंसा	६६, ११		प्रसू	३३५, २०	
प्रशक्त	१३३, १२। १४७, १७; १८।		प्रसूत	१३४, १८। १४६, १०	
	३१२, ५		प्रसूता	१५३, ११	
प्रश्र	७४, १५। ३३५, ११		प्रसूति	१४७, ४	
प्रश्रभेद	२०६, ४		प्रसूतिका	३८, १३	
प्रश्राथ	१६८, ७		प्रसून	१६५, १६। २२७, १	
प्रश्री	३७, १२। ६४, २। १०६, १७।		प्रसूत	१४६, ८। १५३, ३। १६४, ११	
	३०३, २		प्रसूता	१४६, ६	
प्रसृ	६३, १३		प्रसूति	१६, १७	
प्रसृक्ति	१७६, १६		प्रसूतिमित	३३२, ८	
प्रसृक्त	६५, ६। ७०, १०		प्रसेक	२०, ६	
प्रसन्न	१७७, ४। १६५, १५		प्रसेव	३२०, १६	
प्रसन्ना	१६५, १५		प्रसेवक	३८, १३। १३५, १। २५२, ३	
प्रसभ	६३, २। ६४, २		प्रस्तर	२७४, १६। २८२, १३।	
प्रसव	१८६, १२। ३२०, १५।			३०२, ६। ३१६, १३	
	३२२, १६		प्रस्तरभेद	२७७, ३	
प्रसवबन्धन	१३३, ७		प्रस्तरान्तर	३०४, १८	
प्रसर	२४३, १३। २६४, १८।		प्रस्थ	१६६, ३। १८६, ६। २६८, १३	
	२७५, ३। २८०, १४		प्रस्थपुष्प	२७१, ५	
प्रसरण	१२१, १०		प्रसवण	१२०, १०	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
प्रस्ताव	१५४, ५	२८४, ६	प्राचीनामलक	१३१, १२	
		३१७, ११	प्राजन	२५५, १०	
प्रस्थादि	१८८, १०		प्राजित	१४८, ८	
प्रस्थान	३८, १५		प्राज्य	८६, १७ । ८७, १ ।	
प्रस्फोटन	२०५, ६			२५७, १ । २५८, ४	
प्रसिद्ध	७७, १५		प्राश्च	७१, १३	
प्रहत	१४६, १२ । १४७, १६ ।		प्राश्चलोद्ध	६१, ५	
	१५७, ११		प्राश्रित्वाक	३८, १८	
प्रहर	२२५, ८ । २७५, १		प्राण	१०६, ६ । १०६, १० ।	
प्रहरण	१२०, ४ । १८६, १६ ।			३१८, १३ । ३३५, २	
	२५१, १		प्राणक	१६, १६ । २०, १६	
प्रहसन	२०५, १		प्राणन	३३६, १८	
प्रहसित	८७, ३		प्राणनायक	२१३, १	
प्रहस्त	१७, १७ । ७६, ६ ।		प्राणवर्जित	३१८, ७	
	१४७, १८ । ३३३, १४		प्राणसंयमन	२६, ३	
प्रहार	१२०, ४ । १२६, १० ।		प्राणहित	११३, ८	
	१५२, १४ । २७५, ३		प्राणाख्य	३२१, २	
प्रहारान्तर	८४, ७		प्राणि	२३६, ८	
प्रहेलिका	३८, १७		प्राणिद्युत	१६३, १३	
प्रज्ञाद	१७७, २		प्राणिन्	६४, १४ । १०६, ११ ।	
प्रज्ञादतनय	२०६, ८			१६३, १२ । ३१६, ६	
प्रज्ञ	११२, २० । ३१७, २०		प्रातःरात्र	३४७, ४	
प्राकार	७०, ३ । २२४, १२ ।		प्रातिहारिक	५०, ८	
	२३५, ७ । २७५, १३ । ३०१, ४		प्रान्त	२५०, १२ । २५६, १७	
प्राकाम्य	८६, १६		प्रान्तभूमि	२६०, १३	
प्राग्भव	७१, १३		प्रान्तर	२७५, १२	
प्राग्भा	३२, १७ । ११३, ११		प्रापण	११७, ६ । १२८, १५ । १३८, ७	
प्राधुनिक	३२, ८ । ३६, १		प्रापित	१५१, १३	
प्राङ्गण	१६०, ७ । २६४, ६		प्रापितार्थ	१४१, १३	
प्राची	३१७, १६		प्राप्त	१२६, ४ ; ७ । १३०, ६ ।	
प्राचीदिष्ट	२५१, १६			१४६, १६ । १६२, १३ ।	
प्राचीन	७१, १३			१८१, ११ । १६१, ४	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
प्राप्तमात्रक	१३६, १३		प्राहव	३१७, १४	
प्राप्तमोक्ष	१३१, १		प्राह	१०६, १२	
प्राप्तरूप	२१३, १० । २१४, ६		प्रिय	१४४, ८ । १५७, २ । २३७, १४	
प्राप्तविपद्	१६१, ४		प्रियक	२१, १० । २७, १०	
प्राप्ति	१२६, ५ ; ६ । १४७, ७ । १६२, १२ । १८५, ५ । १६८, ५ । २०३, २ । २१३, ६		प्रियकु	६५, ८ । १२५, १२ । १३१, १६ । २२६, १२ । २५३, १०	
प्रामाणिक	३६, १		प्रियतम	८३, ८	
प्रायश्चित्त	१६६, २		प्रियंवद	१७८, १५	
प्रायस्	२३७, १३		प्रियवाक्य	८४, १६	
प्रारम्भ	५४, १ । २२१, १०		प्रियवादिन्	१७८, १५	
प्राशंगिक	१५६, ३ । १७८, ५		प्रियाल	२०६, ३	
प्राक्षित	१४८, ६		प्रियालम्	१८७, १४	
प्रालम्बिका	३६, २		प्रोक्षण	१११, १४ । ११८, १०	
प्रालेय	२७२, ७		प्रोत	१२६, १० । १५७, ११	
प्रावट	२६, ७		प्रोति	१२६, ११ । १६०, १	
प्रावरण	१२०, १३		प्रेक्षा	३४६, २	
प्रावरणान्तर	६७, ८ । १०७, १६ । १६८, ८		प्रेक्षित	१४८, १६	
प्रावार	२७५, १४ । ३०२, १५		प्रेक्षा	५३, १४	
प्रावृत्काल	३३१, ४		प्रेक्षित	१४८, २०	
प्रावृत्भव	२४७, १८		प्रेत	१२६, १७	
प्रावृत्	१४६, ३		प्रेतनदी	१२१, १३	
प्रावृषेय्य	२४७, १८		प्रेतनाथ	२८८, ११	
प्रात्रिक	१४४, १६		प्रेतनाथपुरोयान	२८८, १८	
प्रास	१२५, १५ । २६३, १३		प्रेतादिष्टहोत	८७, १४	
प्रासक	२०, १७		प्रेमन्	१२६, ११ । १८३, ४ । २१३, १२ । २४३, १३ । ३४२, १	
प्रासङ्गिक	८, ४		प्रेरक	१८, ७ । २०, ८ । २२, ७	
प्रासादकुक्कुट	६२, ६		प्रेरण	११७, १२	
प्रासाद	१६४, १३ । १७७, ३ । २०७, १७		प्रेरणास्पद	१४८, २०	
प्रासिक	२०, १७		प्रेरित	१३४, १८ । १४२, १२ । १४४, ६ । १४६, ६ । १४८, २०	
			प्रेषक	२२, ७	

शब्दः	पं०
प्रेषण	८६, १४। ११३, १५। ३३०, १७
प्रेषित	८१, १८। १४८, १८
प्रेषितेषु	१४५, ८
प्रेष	३३०, १६
प्रोक्षण	१०८, १२। ११३, १६
प्रोक्षित	१३८, १३। १४६, १७। १४८, १
प्रोज्झित	१४८, २
प्रोम्बन	११४, १८
प्रोत	१२८, १८
प्रोथ	१६८, ६
प्रोमत	१४७, १
प्रोर्णत	१४८, ३
प्रोषित	१६२, १६
प्रोहित	१४८, २
प्रोट	१०३, ३
प्रोटधानुष्क	३२२, १८
प्रोटिमात्र	६३, १४
प्रौह	३४१, ५
प्रक्ष	३४५, १६। ३१७, ६
प्रक्षतश्च	३१२, १
प्रव	१४०, १७। २१२, ६। २२०, १७। २८८, ११। ३१७, ६; ७
प्रवग	६५, १। २८८, ८
प्रवगेश्वर	३२२, १५
प्रवङ्ग	६५, १
प्रवङ्गम	२४१, ५। ३०२, ८
प्रवग	१८८, १०
प्रौहविज्ञव	२१६, ६
प्रुत	१२८, १५; १६
प्रुति	१२८, १६। ३१७, ६
प्रुष्ट	१८०, ११

शब्दः	पं०
प्रणिष्मक	१२२, ३। २५१, १०
प्रक्षिका	२२, ११। २२४, १६; १८। २७६, १०। २७८, १२
प्रक्षी	७७, २
प्रट	१०६, १४
प्रटा	८५, १८
प्रणा	८५, १८
प्रणिन्	१०६, १४
प्रणिकञ्चक	२०, ६
प्रणिनिर्माक	८, २०
प्रणिभेद	५५, १६
फाफुस	२१६, ६
फर्परीक	३८, ११; १२
फल	८, ६। ३४, १७। ८६, १५। १२६, २०। १८५, १६। २२८, ११। २७६, १८। २७७, १८। २८८, १४; १७। ३२०, १५
फलक	२२, ११। ८१, १०। २२३, १६। ३८८, १७
फलकपाणि	१२३, ८
फलकहस्त	२२३, १६। २५३, १८
फलकान्वित	२२, १२
फलकी	२२, १२
फलत्रिक	३७, ३। २५८, १०
फलपूर	२८१, ७
फलभेद	२७१, १४
फलान्तर	८८, २
फलित	१८६, ८
फलितगी	६५, ८। १८६, ८। २०६, १४। २०८, १७। २२५, १८। २८८, १८। ३०८, १५

शब्दः	पृ०	पं०
फलो	१८६, ६। १८७, ६। १८८, १६	
फलोदय	२४८, २	
फलगु	६०, ६	
फाणि	१०६, १४	
फाणित	१४६, ३	
फाराट	८५, १६	
फाल	२६८, २०	
फालिन्	२६६, १	
फालगुन	१८६, १०। २४३, ५	
फालगुनपूर्णिमा	१८६, ११	
फालगुनिक	३६, १३	
फालगुनी	१८६, ११	
फुल्ल	१८८, ८	
फेय	१०६, १५	
फेन	१२, १६। १७, ११। ३७, १३। ७८, १०। १८८, ४। २०४, ४। २८४, २	
फेनिन्	१८८, ४	
फेनिल	८६, ७। ८७, ६। ३०८, ३; ४	
फेनी	१८८, ३	
फेरव	२६६, १५। ३२१, ६	
फेव	२५७, १२। २८६, १५	
फेजा	२६६, २	
फेलि	२६६, २	

ब

बक	३४५, १३
बकपक्षिन्	३२३, १०
बकपुष्प	५, २। १६३, ६
बका	६६, ६
बकुल	२६६, २
बकुलद्रुम	३७७, १२

शब्दः	पृ०	पं०
बटु	४०, १५। ८५, २०	
बठर	२७६, १०	
बत	१३०, १	
बदर	८४, १०	
बदरा	२७६, १२; १४	
बदरी	८४, १५। २७६, १३; १५	
बदरीफल	१२, १७। ३०३, १६	
बधिर	२७६, ५; १५	
बद्ध	१३१, २; ७। १३४, १४। १४०, १२। १६०, ८। १८०, १६	
बद्धमात्र	१८४, २	
बद्धमुष्टिकर	१८८, १७	
बद्धमूल	१०२, १७	
बद्धशिख	५७, ११	
बद्धशिखा	५७, १२	
बद्धाकृतिकर	८६, ४	
बन्तु	१३०, १	
बन्दिन्	१४, १०। ११०, १५। १३४, १६। १८३, १७। १८७, १८	
बन्दिचोर	३०८, १७	
बन्दिजनघोष	३३४, ६	
बन्दिभाषण	८, ६	
बन्ध	१६, ८। ७३, ६। ११२, ६। ११४, १३। १८०, १६। १८६, १२। १६७, १३। २०७, १०। २५३, २०	
बन्धक	२२, १४; १५। ४७, १। १८०, ४	
बन्धकी	२२, १६	
बन्धन	१४८, १। १८०, १६। १८६, १२। २५२, ६। ३१०, १५। ३१७, १६। ३४१, ४। ३४२, १२	
बन्धनागार	२५२, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०	
बन्धनोपाय	३३८,	४	बलजा	७८, १८।	७६, २	
बन्धभेद	२४,	१	बलदेव	३२४,	६	
बन्धयुक्त	१५०,	११	बलभद्र	३१४,	१२	
बन्धरहित	२२८,	८	बलभद्रा	२६१,	८	
बन्धु	३२१,	८	बलयुक्त	२६६,	६	
बन्धुक	२२, १३ ; १४।	२५, ६।	बलरामायुध	४३,	१६	
	१६५, ८।	२११, १।	२७६, ५	बलवत्	१०१, १४	
बन्धुजीव	२२,	१३	बलविन्यास	३४१,	१६	
बन्धुजीवक	५०,	११	बला	१६१, १४।	२४५, ६।	
बन्धुजीवतश्च	५०,	११		२६६. ७।	३१३, ६	
बन्धुग	२७६,	४ ; ६	बलाङ्गक	३६,	१५	
बन्धुरा	२७६,	७	बलात्कार	२६१,	७	
बन्धु	२५७,	११	बलात्काररुक्तकार्य	३३८,	१०	
बर्कर	५६, १२।	२७६, ३	बलात्कृति	२१०.	७	
बर्बर	३६. १३।	५६. १६।	बलादब्ध	३२४,	१४	
	२७६, ८ :	६	बलाद्भुत	१५१,	१५	
बर्बरा	२७६,	१०	बलान्तक	३६,	१५	
बर्बरी	४६. १६		बलाहक	२६, १४।	१०७, १०	
बर्ह	१००, १३।	२१२. ६।	३४१, ६	बलि	२५२, ४।	२६६, ३
बर्हपुष्प	६, १८		बलिपुष्ट	४७,	१२	
बर्हिचूडा	१८. १७।	७४. १४	बलिवाङ्मक	५०,	११	
बर्हिज	११३, १७		बलिदैव	२०६, १६		
बर्हिन्	७६, १६		बलीयस्	२६६, १३		
बर्हिबर्ह	३४. १		बलीवर्द	५४, १३।	५८, १०।	
बल	७०, ११।	७६. २।	७७, १।	२८१, १६।	३२१, ६।	३४४, १४
	६८, १।	१०६, ६।	१३३. १३।	बलोत्पट	३१३. ७	
	१३८, ३।	१४८, ७।	२४०, १७।	बल्य	२३७, १६	
	२६१, २०।	२६६, ४ ; ५।		बल्लव	३२१, ७	
	३१८, १३।	३२४, ६।	३४१, १७।	बल्लिभेद	३४२, १४	
	३४५, १८		बल्लज	२७७, १५		
बलकर	२३७, १६		बल्लिर	२६४, ४		
बलज	७८, १८।	७६. १	बल्लिमुख	५७, १२		

शब्दः	पृ०	पं०
बहिर्याजा	३४३, १	
बज्र	३४१, ७	
बज्रक	२२, १६	
बज्रकर	२१२, १७	
बज्रगर्जवाच्	५२, १६	
बज्रयथैकदेशश्च	१६, १५	
बज्रच्छिद्र	३६, १३	
बज्रघेनु	१००, ११	
बज्रपला	३१२, २०	
बज्रभक्षक	२७०, ६	
बज्रमानुषसङ्गीर्ण	८६, १४	
बज्ररूप	२१४, ६	
बज्रल ७, ४ । २६३, ७ । २७५, २ ।		
	२८२, १६ । ३०८, ५	
बज्रला	३०८, ५	
बज्रलौकत	१२६, १२	
बज्रवार	१३३, २०	
बज्रसङ्घ	२४, १६	
बज्रसुता	१६४, ५	
बज्रच	६१, १३	
बज्रचादि	१११, ५	
बाढ	१०२, ४	
बाण	६, ३ । २०, १ ।	
	२२, ६ । ५६, ८ । ५७, २ ; १७ ।	
	५८, ११ । ६३, ७ । ६६, २ ।	
	६६, ५ । १०६, १५ ; १६ ।	
	१३२, २ । १८०, १३ । २११, ६ ।	
	२१७, १ । २६०, १६ । २६६, ६	
बाणकन्या	३३०, २	
बाणभेद	२८४, १७	
बाणमूल	१०६, १८	
बाणा	१०६, १७ ; १८	

शब्दः	पृ०	पं०
बाणाय	२६८, १८	
बादर	२७६, १६	
बाध	२७७, १८	
बाधक	२२, १७	
बाधवत्	१४६, ४	
बाधा	६४, २ । १८१, १	
बाधित	१४६, ४	
बान्धव	३२१, ८	
बार्वर	२७६, १६	
बार्वत	१४६, ४	
बार्वतक	३६, १६	
बाल ७, ३ । १६, १४ । ३४, २० ।		
	४०, १५ । १०२, २ । १२६, १८	
बालक	१८, १३ । २२, १६ ।	
	२६, ६ । २६, ६ । ६०, ७ ।	
	६५, १३ । २१४, १४ । २१६, १ ।	
	२१८, ११ । २६८, ६ । २७२, ११	
बालकल्पक	६४, १२	
बालचक्र	२७१, ८	
बालहृण	१२०, २० । २११, ७	
बालधि	१६४, ५	
बालप	२१३, ७	
बालमात्र	२६७, १७	
बालमूषा	१४, ३	
बालवादी	१०६, १८	
बालवायज	८१, ६	
बालहृत्	१६४, ५	
बालहित	२४४, ११	
बाला	२२, १६ । २६६, ८	
बालिका	२२, १६	
बालिग्र	१७०, ११ । ३२८, ३	
बालिग्रचेष्टित	२१८, ११	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
बाकी	२६६, ८		बिम्ब	२४४, १७। ३१८, ७। ३३३, ६	
बालेय	२४४, ११		बिम्बच्छेत्र	२७६, ६	
बालोपवीत	६१, १		बिस	३०८, २०	
बालोपवीतिक	६१, १६		बिसिनी	१६५, १४	
बालिक	२१, ५		बीज	७७, २	
बाध्यक	२२, १८		बीजक	२८, ७	
बाध्यिका	२२, १८		बीजपुष्प	२१४, ६	
बाङ	७७, ३		बीजपुष्पिका	५०, १२	
बाङ्ग	७६, ३। २४६, १२		बीजपूर	६७, १७	
बाङ्गदानदी	१६०, १२		बीजपूरम्	२६, १६	
बाङ्गलेय	२०५, १५		बीजभेद	३५, १५	
बाङ्गल्य	२३७, १३		बीजमात्र	१८७, १७	
बाङ्गवारक	५०, १२		बीजवाप	१६८, १३	
बाङ्गविभूषण	६७, ७		बीजाकृत	१५२, १२	
बाङ्गाराम	२२, १०		बीजावाप	१२५, ३	
बिडाल	७२, १०। १२५, ८। २४८, ६। ३०६, २०		बीभत्स	१५३, ३	
बिडालक	३२, ११। २७८, १३		बुकपुष्प	३११, १३	
बिडोजस्	१६४, १४। ३६६, ५		बुक्क	१७४, १८। २४६, ११	
बिन्दु	५४, ६। १४८, १७। १७३, १२		बुद्ध	६६, १७। २६२, २	
बिभत्स	३३७, १७		बुध	८२, १। ८४, ५। १८१, १। २१३, १०। २१४, ६। २३२, ५। २४८, १०। २५६, ५। ३१७, २०। ३३३, ३	
बिभीतक	३६, १६। १२३, १२		बुधयोषा	३००, ७	
बिभीतकतश्च	२४१, १		बुधयोषित्	६६, २	
बिम्ब	४०, ५। २१६, ७। ३०८, १०		बुधान	१६६, १२	
बिम्बजीविन्	२२, २०		बुधित	१४६, ५। १८१, २	
बिम्बा	१२०, १७		बुद्ध	८०, ७। ८३, १। १४६, ५। १५०, ४। १५३, १५। १६५, ६। १४। १८१, २। १८७, २। १६४, ८। २७६, १	
बिम्बिका	२८६, ८। २८८, ६		बुद्धदेवतान्तर	३०५, १०	
बिम्बिकाफल	२१६, ७				
बिम्बी	४६, ५				
बिल	६, ६। १८२, १५। २६७, १२। ३३१, ६				
बिलेशय	६, १८। २४८, ११				

ग्रन्थः	पृ०	पं०
बहिर्यात्रा	३४३, १	
बज्र	३४१, ७	
बज्रक	२२, १६	
बज्रकर	२१२, १७	
बज्रगर्भवाच	५२, १६	
बज्रयज्ञिकदेशज्ञ	१६, १५	
बज्रच्छिद्र	३६, १३	
बज्रघेतु	१००, ११	
बज्रफला	३१२, २०	
बज्रभक्तक	२७०, ६	
बज्रमानुषसङ्गीर्ण	८६, १४	
बज्ररूप	२१४, ६	
बज्रल ७, ४ । २६३, ७ । २७५, २ ।		
	२८२, १६ । ३०८, ५	
बज्रला	३०८, ५	
बज्रलोक्त	१२६, १२	
बज्रवार	१३३, २०	
बज्रसङ्घ	२४, १६	
बज्रसुता	१६४, ५	
बज्रच	६१, १३	
बज्रचादि	१११, ५	
बाढ	१०२, ४	
बाण	६, ३ । २०, १ ।	
	२२, ६ । ५६, ८ । ५७, २ ; १७ ।	
	५८, ११ । ६३, ७ । ६६, २ ।	
	६६, ५ । १०६, १५ ; १६ ।	
	१३२, २ । १८०, १३ । २११, ६ ।	
	२१७, १ । २६०, १६ । २६६, ६	
बाणकन्या	३३०, २	
बाणभेद	२८४, १७	
बाणमूल	१०६, १८	
बाणा	१०६, १७ ; १८	

ग्रन्थः	पृ०	पं०
बाणाय	२६८, १८	
बादर	२७६, १६	
बाध	२७७, १८	
बाधक	२२, १७	
बाधवत्	१४६, ४	
बाधा	६४, २ । १८१, १	
बाधित	१४६, ४	
बान्धव	३२१, ८	
बाबुर	२७६, १६	
बाहृत	१४६, ४	
बाहृतक	३६, १६	
बाल ७, ३ । १६, १४ । ३४, २० ।		
	४०, १५ । १०२, २ । १२६, १८	
बालक	१८, १३ । २२, १६ ।	
	२६, ६ । २६, ६ । ६०, ७ ।	
	६५, १३ । २१४, १४ । २१६, १ ।	
	२१८, ११ । २६८, ६ । २७२, ११	
बालकल्पक	६४, १२	
बालचक्र	२७१, ८	
बालहृण	१२०, २० । २११, ७	
बालधि	१६४, ५	
बालप	२१३, ७	
बालमात्र	२६७, १७	
बालमूषा	१४, ३	
बालवादी	१०६, १८	
बालवायज	८१, ६	
बालहस्त	१६४, ५	
बालहित	२४४, ११	
बाला	२२, १६ । २६६, ८	
बालिका	२२, १६	
बालिग्र	१७०, ११ । ३२८, ३	
बालिग्रचेष्टित	२१८, ११	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
बाळी	२६६, ८		बिम्ब	२४४, १७। ३१८, ७। ३३३, ६	
बाळेय	२४४, ११		बिम्बच्छेत्र	२७६, ६	
बाळोपवीत	६१, १		बिम्ब	३०८, २०	
बाळोपवीतिक	६१, १६		बिसिनी	१६५, १४	
बाष्पिक	२१, ५		बीज	७७, २	
बाष्पिक	२२, १८		बीजक	२८, ७	
बाष्पिका	२२, १८		बीजपृष्ण	२१४, ६	
बाऊ	७७, ३		बीजपृष्णिका	५०, १२	
बाऊज	७६, ३। २४६, १२		बीजपूर	६७, १७	
बाऊदानदौ	१६०, १२		बीजपूरद्व	२६, १६	
बाऊलेय	२०५, १५		बीजभेद	३५, १५	
बाऊल्य	२३७, १३		बीजमात्र	१८७, १७	
बाऊवारक	५०, १२		बीजवाप	१६८, १३	
बाऊविभूषण	६७, ७		बीजाकृत	१५२, १२	
बाह्याराम	२२, १०		बीजावाप	१२५, ३	
बिडाज	७२, १०। १२५, ८। २४८, ६। ३०६, २०		बीभत्स	१५३, ३	
बिडाजक	३२, ११। २७८, १३		बुकपृष्ण	३११, १३	
बिडोजस्	१६४, १४। ३६६, ५		बुक्क	१७४, १८। २४६, ११	
बिन्दु	५३, ६। १४८, १७। १७३, १२		बुद्द	६६, १७। २६२, २	
बिभत्स	३३७, १७		बुध	८२, १। ८४, ५। १८१, १। २१३, १०। २१४, ६। २३२, ५। २४८, १०। २५६, ५। ३१७, २०। ३३३, ३	
बिभीतक	३६, १६। १२३, १२		बुधयोषा	३००, ७	
बिभीतकतह	२४१, १		बुधयोषित्	६६, २	
बिम्ब	४०, ५। २१६, ७। ३०८, १०		बुधान	१६६, १२	
बिम्बजीविन्	२२, २०		बुधित	१४६, ५। १८१, २	
बिम्बा	१२०, १७		बुद्ध	८०, ७। ८३, १। १४६, ५। १५०, ४। १५३, १५। १६५, ६। १४। १८१, १। १८७, २। १६४, ८। २७६, १	
बिम्बिका	२८६, ८। २८८, ६		बुद्धदेवतान्तर	३०५, १०	
बिम्बिकाफल	२१६, ७				
बिम्बी	४६, ५				
बिज	६, ६। १८२, १५। २६७, १२। ३३१, ६				
बिलेश्य	६, १८। २४८, ११				

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
बुद्धदेवताभेद	२५५,	६	बैडालव्रतिक	८६,	१०
बुद्धबिम्ब	२३५,	१०	बैम्बिक	२२,	२०
बुद्धभेद	३०,	१६	बौद्ध	११७,	१०
बुद्धमन्त्र	११२,	१०	बौध्य	३७, १० । ५०, २ । ५३, ३	
बुद्धि	८५, ७ । १६४, ११ ।		ब्रध्न	१८८, ५	
१६५, ११ । २३८, १० । ३१६, २ ।			ब्रह्मचर्यक	२४६, ११	
३४६, २ । ३४७, १			ब्रह्मचर्यादि	२२८, २	
बुद्धिभेद	५६, ८		ब्रह्मचारिन्	८५, २० । १०७, ६	
बुद्धिमत्	१५७, १		ब्रह्मण्य	२४४, ६	
बुद्धिसम्पत्ति	२२८, १६		ब्रह्मदाह	६, ६ । २४४, ६ । २६८, १	
बुध्न	१७३, ११ । १८८, ६		ब्रह्मदिन	२१०, ३	
बुधुक्षा	१८२, १४		ब्रह्मन्	२, ११ । ४८, २२ । ५८, ८ ।	
बुस	२८६, ६		८२, १ । २०६, ७ । २०७, १३ ।		
बृहत्	१४६, ६ । ३४३, ७		२०८, १३ । २१७, ६ । २१६, ११ ।		
बृहत्तिका	३६, १७ । २३३, ११		२२४, १६ ; १७ । २६३, ५		
बृहतो	४७, १७ । १४६, ६		ब्रह्मपुरुष	२६५, ७	
बृहद्भागु	१६६, १४		ब्रह्मबन्धु	१८५, ११	
बृहद्गला	३१३, २०		ब्रह्मयोषित्	२८३, ४	
बृहस्पति	३१६, ६		ब्रह्मसक्ति	२२४, १८	
बृंहित	१४६, ५		ब्रह्मसर्प	३१४, ८	
बोध	१६६, १३		ब्रह्मसङ्घात	११३, १८	
बोधक	२३, १ । ३०, २		ब्रह्मसाधु	२४४, ६	
बोधकर	१४, १४ । ४२, १६		ब्रह्मसुत	२८०, २०	
बोधन	१४६, १३		ब्रह्मागो	११३, १७	
बोधनो	१६६, १३		ब्राह्मण	७६, १६ । ११३, १८ ।	
बोधवत्	१४६, ८		१७१, १० । ३२२, २		
बोधि	१८१, ३		ब्राह्मणत्व	२४४, १०	
बोधित	१४६, ८		ब्राह्मणयोषा	११३, २०	
बोधिनी	१४६, १४		ब्राह्मणसंहति	२४४, १०	
बोल	६८, १ । १०६, ६		ब्राह्मणी	११३, १६ । १२३, ११ ।	
बैजिक	२२, २०			१३०, १७	
बैडालिक	१८, १६		ब्राह्मण्य	२४४, १०	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
ब्राह्मी	१७०, १७।	२२४, १८।	भञ्जक	१३०, ३	
		३२१, १८	भट	८६, १	
भ			भटिञ	२७६, १८	
भ २१८, १। २६२, २। ३३४, १३			भट्टारक	३६, १७	
भक्त १३०, ४। १४३, ७। १८६, ३।			भट्टिनी	१६६, १६	
१६१, १४। २१२, १०। २५२, ६			भगित	१४६, ११	
भक्तसम्भूत	७४, १३		भगटाकौ २३, ३। ६६, १। ३११, ६		
भक्तसिक्थ २७५, ७। ३०७, १४			भगइ	६१, १४। ६८, ६	
भक्तसिक्थक	२१, १७		भगइक	२३, ३	
भक्ति	१३०, ३		भगइन	१६६, १५	
भक्तिमत्	१५६, १६		भगिइ	३५, १३	
भक्तकार	२६७, १०		भगडौर	२७७, १	
भक्तगा	१११, ६। २१८, ६		भङ	१७३, १६। २१८, ६।	
भक्तगाभिद्	१४२, ११			२५७, १४। १५	
भक्तान्तर	१८८, ३		भङ्गकालौ	३१३, २	
भक्षित	१४४, १६। १४६, १२		भङ्गदात	२६१, ६	
भक्ष्य	५०, १०		भङ्गपणी	१२०, २०	
भक्ष्यकार	३४, ७। ४४, १६		भङ्गमुक्त	६, ४	
भक्ष्यभेद २६, २०। ३६, ८। ८६, १६।			भङ्गा	३०४, १४	
२००, ३। २६१, १६			भङ्गाकरण	८६, १३	
भक्ष्यविशेष	२३४, ११		भङ्गादि	१८२, ७	
भग ६०, ११। ६५, २०। १८४, ३			भम्भरालौ	६४, १८। ३१३, ३	
भगवत्	१६३, १७		भय २१४, ३। २३०, ७। २३७, २०।		
भगवती	१६३, १७		२४७, १७। २५०, २		
भगिनो	७, ६		भयङ्कर	३६, १८। २६१, ६	
भगिनीपति	२३, ४		भयदर्शक	२३, १७	
भङ्ग १०७, ४। १५३, ८। १८८, ६			भयच्छनि	२१६, ६	
भङ्ग	१३०, ३		भयरक्षक	१६७, ७	
भङ्ग ६०, १०। ७७, ८। २२२, ६।			भयवर्जित	६, ११	
	२७४, ११		भयानक	३६, १८। १००, ७।	
भङ्गा	२०५, १६		२२५, २। २५३, १२। ३०२, २		
भङ्गर	५, १२		भर	२५७, १३	

शब्दः	पृ०	पं०
भरणा	१३०, १० ; १२	
भरणागर्ह	२७३, ४	
भरणी	११४, १ । २३८, १८	
भरत	१४६, ६	
भरतपुत्रक	५२, १७	
भरित	१४६, ११	
भरु	२५७, १४	
भगं	५०, २० । ११६, १५	
भर्ग	७४, १६	
भर्षित	१४६, १३	
भर्जन	८६, २ । १६६, १७	
भर्जित	२७६, १८	
भर्त्तु १२५, ११ । १३०, २ । १४४, ८		
भर्तृदारक	५०, १४	
भर्तृदारिका	५०, १३	
भर्त्सन ६८, ४ । १४५, १२ । २१२, ४ । ३४२, १२		
भर्त्सित	१२८, ८ । १५८, १३	
भल्ल	२६६, ६	
भल्लात	३४७, ८	
भल्लातक २०, १६ । २८, ६ । ३६, १६ । ५६, ४ । १६४, १४ । २८४, ३ । २६६, १०		
भल्लि	२६६, १६	
भल्लूक ७४, ४ । २६६, ६ । ३३०, ५ । ३४५, ४		
भव	२१७, १८	
भवन १४५, १३ । १६६, १५ । २६६, ८		
भवानी	२६४, ५	
भविक	२३, ४	
भवित्	१०६, १६ । ११४, ४	
भवित्र	२७६, १७	

शब्दः	पृ०	पं०
भविष्य	११४, ४	
भय २३, ४ । २३६, १२ । २३८, १		
भसित	२३, २ । १४६, ११	
भस्त्रा	५२, ११ । १६४, २० । २५७, १३ । २७३, ११	
भस्त्राध्यापक	१६४, १६	
भस्मक	२३, २	
भस्मलूक	३१३, १	
भस्मन् १३०, ११ । १४६, १२ । १५४, २		
भाकूट	६०, ३	
भाक्त	१३०, ६	
भाग ६०, १४ । २१२, १३ । २४८, ३		
भागधेय	६०, १४ । २४८, ३	
भागसङ्कटन	१८२, ४	
भागिनेय	२१२, १३	
भाग्य २३८, ३ । २४२, १० । २४८, ३ । ३१६, १६		
भाग्यवर्जित	२७२, १०	
भाजन	१६६, १७	
भाजनान्तर	११४, १५	
भाग	१०६, १६	
भाय ६८, ५ । १७३, ५ । २६८, १		
भायद्विभेद १४, २० । ७६, १७ । ६४, ६ । २६७, ५		
भायद्वपन	२१२, २	
भायद्विधेय	८, १६	
भायदागार	७६, १०	
भायद्वीर	२७७, १ ; २	
भात १२७, १७ । १३०, ६		
भाद्र	२५८, १	
भाद्रप्रभव	२५८, १	
भागमात्र	३३६, १७	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
भानु	१६६, ७।	१८८, ७।	भावदर्शन	२४७, ५	
	१६०, ५।	२४४, २२	भावन	१६६, १८	
भानुज		७६, ४	भावसूचन	३२३, २	
भानुसुत	१६६, १४		भावाट	६०, २	
भाम	२२५, १		भावित	१४६, १६।	१५२, १५।
भामा	२२५, १			१५६, १४	
भार	१८४, १।	२५७, १३; २०	भाविन्	२३८, १	
भारत	१४६, १०		भाविवस्तु	२७६, १८	
भारतादि	३३१, ३		भावुक	२३, ४	
भारती	७२, १।	१०७, ११।	भाषण	१६८, ५	
	१४६, १४।	२२४, १८।	भाषणाङ्ग	२३४, १	
	२५०, ४।	२८६, १८	भाषा	२४६, ४	
भास्वान्न	८०, ७		भाषाभेद	३२८, १६	
भास्वान्नो	८०, ८		भाषाभट्टशुलक	३३६, १	
भास्यष्टि	४२, ३		भाषित	१२५, २।	१३७, १०।
भास्यष्ट	१०२, ६			१४६, ११; १७; १८	
भास्वहारिन्	२३, ८		भास्	१२५, ७।	१२७, १८
भासिक	२३, ८		भास	३३५, ११	
भासव	२३३, १४।	३२१, ८	भासन्त	१४६, १५	
भासवौ	३२१, ६		भासपक्षिन्	१४६, १५।	१५४, १०
भासौ	८६, ६		भासित	१४६, १८	
भासौ	७०, ८।	७६, १३	भास्व	७३, १०।	१४१, २०।
भास्या	१८१, ११।	२४०, १३।		१६४, ३।	२१०, ६।
	२५५, १४।	२६७, ७		२२७, १५।	२६४, १०।
भास्याटिक	४०, १			२७७, ३	
भास्यानिर्जित	४०, १		भास्करत्यक्तदिष्ट	११८, २	
भास्याव	२७७, ४		भास्करार्चनाश्रय	२००, ३	
भाज	२६६, १०		भास्कर	३०५, १५	
भाजाङ्ग	२३, ६		भिःसटा	१८, १०	
भाव	१६६, १५।	३३२, २०।	भिक्षा	३४६, २; ३	
	३५७, १६		भिक्षित	१४६, १६	
भावक	६०, २		भिक्षितवस्तु	३४६, ३	
			भिक्षुक	२३, १०।	३४५, १४

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
भिक्तुको	१७४,	७	भुम	१०३, ४। १०८, ८। ३०८, १	
भिक्तुमात्र	२०,	७	भुज	३४१, १४	
भित्ति	१३०, ७। २३४, ३।		भुजग	२४८, ११। ३३७, १०	
	३२७, २०		भुजङ्ग	६५, ११	
भिदि	१७३, १४		भुजङ्गम	३८, १०। ७६, १६।	
भिदितपशु	२६, १२			१०१, ५। १६१, १२। १६६, १५।	
भिन्न	१५२, ३। १८८, ६; ७			२६२, १६	
भिषि	३२१, १२		भुजङ्गाक्षी	१६, ३। १८८, १८	
भीत	३४, १०। १०५, १७।		भुजङ्गयुद्ध	१००, ८	
	१२७, ८; १८। १३०, ८।		भुजदण्डक	८६, ५	
	१८७, ११		भुजा	७७, ३	
भीति	१३०, ८		भुजिष्ठा	२४४, १४	
भीम	१४३, १। २२५, २; ३।		भुजिष्ठा	२६, ७। ४८, ३। २४४, १३	
	२५३, १२		भुजिष्ठ्यातनय	१३५, १६	
भीमक	२३, ६		भुवन	६, ११। १४२, १८।	
भीमज	७६, ५			१६६, १६। ३१८, ५	
भीमसेन	३२१, ७		भुवन्यु	२४४, १२	
भीमानुज	१०४, ६		भू	५८, ११। ११२, ६। १६१, ७;	
भीर	२३, ६। ८७, ११। १६२, ७।			१८; १६। २१८, २। २२५, ४।	
	२४६, १०। २५८, २			२५१, १०। २६२, ४। २६६, १२।	
भीरक	२३, ६। ३४, ५। २६६, ११			३०७, १। ३४५, १२	
भीलुक	२३. ६		भूक	६, ३	
भीषक	२३, ११		भूकेश	३२८, ३	
भीषकनर	१७, ६		भूकेशी	३२८, ४	
भीषण	१११, २०। ११४, ५।		भूजम्बू	२१७, ६	
	३०२, १८। ३२१, ११		भूत	१३०, ८। १८७, २०	
भीषणा	११४, ५		भूतगायक	५०, १५	
भीष्म	५६, १२। २२५, २। २४२, १७		भूतनिर्मित	२३, १४	
भीष्मक	२३, ११		भूतपूर्वक	५०, १६	
भुक्त	१८६, ३		भूतष्ट	३४७, ६	
भुक्ति	३२५, २		भूतात्मन्	२२६, १०	
भुक्तोज्झित	१३६, ७। २३१, ८		भूतादियज्ञ	१२२, १३	

शब्दः	पृ०	पं०
भूतान्तर	१२६, १७। १४६, १८	
भूति	१३०, ११। १५४, २। १५५, १६	
भूतौक	२३, १३	
भूदार	२७७, ६	
भूमिम्ब	२३, १३। १४०, १३	
भूप	६१, १५। १६६, ५। १६४, १२। २४०, १	
भूपकक्षान्तर	६४, १२	
भूपति	१३४, १६	
भूपभेद	१६, ३। १७१, १२। २००, १०। ३२४, ८; ११	
भूपमात्र	१५६, १८	
भूपयोग्य	३४४, ६	
भूपान्तर	१७६, १०	
भूपाल	१६३, २	
भूभृत्	१४६, १६	
भूभेद	२६६, ३। ३०६, १५	
भूमन्	३०८, ७। ३१८, ६	
भूमान	३०५, १४	
भूमि	१३०, १७। २१२, ११। २२५, ४। २२७, ६। २५०, २। २६४, ३। २६५, ८। ३१६, ६। ३१७, १७। ३३५, १८। ३४१, ८	
भूमिका	२३, १२	
भूमिज	७६, ३। ३०८, ७	
भूमिजग्रह	२६३, १२	
भूमिजम्बू	२४३, ८	
भूमिजा	७६, ४	
भूमिनिष्ठक	१३, १६	
भूमिपति	२४६, १२। ३१३, १६	
भूमिपुत्र	६७, १८	

शब्दः	पृ०	पं०
भूमिभव	२२५, ५	
भूमिमात्रक	२६५, १४	
भूमिविकार	३२१, ३	
भूमिविहारण	३०४, ३	
भूमिश्रय्या	२४७, १	
भूमिनाथ	१५६, ५	
भूमि	२५८, ३	
भूखटक	४०, २	
भूर्ज	६४, १६। १२५, १६। १२३, १८। १६८, १४। २२३, १६	
भूर्जतश्च	२५३, १८	
भूर्जपत्र	२१६, १०	
भूलता	३४, १३	
भूषण	३. ४। ११४, ७। १६७, ४	
भूषणध्वनि	१५६, १५	
भूषणभेद	१७२, ४	
भूषणान्तर	२८, १। १००, १४	
भूषा	२२६, १५	
भूषामात्र	६८, ५	
भूषित	१५०, ४। १५५, ४। १८३, १५	
भूषा	१०६, १६	
भूस्तया	११४, ६	
भूस्फोट	१०, ४। २७७, ६	
भृगु	६०, १६	
भृगुनन्दन	२१८, १	
भृङ्ग	३६, १६। ६०, १५; १६। १२६, ६। २०८, ७। २१६, ८। २७६, १७	
भृङ्गराज	६०, १५। ८०, ११। ३१३, ६। ३२१, १६	
भृङ्गरोट	२०६, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
भङ्गार	२७७,	७	भेद्यगामिन्	८६,	३
भङ्गारक	२५४,	१६	भेरी	८, १। २२०, १३। २५८, ५	
भङ्गारका	१७, ६		भेखडा	१००, ६	
भङ्गारी	२७७, ७		भेल	२६६, ११	
भङ्गिगण	३००, १२		भेलक	२६५, ६। ३१७, ६	
भङ्गिन्	६०, १७		भेषज	३६, ७। ६१, १२। २३६, १२।	
भट	१३०, १२			२५८, १२। ३२१, ५	
भटति १०६, ७। ११४, २। १३०, १०;			भेषजनिर्माण	१३२, १०	
१२। १४३, ६। २३८, ४।			भेषजान्तर	८६, १६। २६२, १७।	
	३४६, २			२६६, १२	
भटिजीविन्	६३, ६		भैक्षहारिन्	२३, १०	
भटिमुज्ज	२६८, १		भैरव	२८६, १६। ३२१, १०	
भट्य ४३, १। ६३, ३। ११०, ६।			भैरवभिदु	२८८, ११	
१३०, ४। २३६, १। २३८, ४।			भैरवी	३२१, ११	
२८६, ७। २६३, ६। ३३५, ८			भोग ६०, १८। ६६, ६। ३२७, १५		
भट्यर्ष	२४, १०		भोगवती	१६३, १८	
भट्या	२३८, ४		भोगवत्	६०, १८	
भट्ट १०६, १। २६४, १८। ३०३, १४			भोगशालिन्	६६, १२	
भट्टखडी	१००, ६		भोगिन्	६०, १८	
भट्टघान्य	७७, १०		भोगिनी	१६६, २०	
भट्टामिष	४०, २		भोग्यवस्तु	३३१, १५	
भट्टि	८६, २		भोजन	७, १६। ११६, १७।	
भेक ६, ३। ३१, १२। ६२, १।				२६४, २०। २८८, १७	
६५, १। २६२, १०। २७२, १४।			भोजनपात्र	३०१, ५	
	३१७, ६		भोजित	१४२, ६। १४३, ११	
भेकी	३००, ३८		भौगिक	११०, १८	
भेद ६०, ११। १०७, ८। १२१, ६।			भौतिक	२३, १४	
१७३, १५। १८२, ४। २६४, ३।			भौम ७६, ५। १५१, १७। २२५, ४;		
	२७४, १७			५। २५१, ३। २५३, १३	
भेदक	१८, १३		भौरिक	२३, १४	
भेदि	१७३, १४		भ्यङ्गुरी	२७२, १	
भेदित	१४६, १६		भ्यङ्गवत्	१५५, २	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
भम	१७२, ८ ।	२२४, २०	मकरन्द	१७६, १	
भमगा	१११, ६ ।	११४, ४ ।	मकरालय	२७७, १७	
१३०, ६ ।	१५६, ६ ।	१६३, ६ ।	मकुर	२७७, १२ ; १३	
२०२, १ ।	२२४, २० ।	२८०, १३	मकुष्ठ	६४, १५	
भमगी	११४, २		मकुष्ठक	४०, ११	
भमर	२७६, १७ ।	२७६, १६ ।	मकुलक	४०, १३	
	२६१, १० ।	२६५, ५	मक्षिका	१०४, १ ।	२७८, ८ ।
भमरक	३६, १६ ; २०			३१३, ३	
भमरालक	५०, १५		मख	५४, ३ ।	५७, ५ । १२५, १० ।
भमवत्	१४६, १३			१६५, ४ ।	२२८, ८
भमित	१४६, १२		मखज्जताशन	२६७, १३	
भृष्ट	१३४, ६		मखान्तर	११६, २२	
भृष्टयव	१८७, १६		मगध	१८३, १६	
भ्राजित	१४६, १७		मगधोद्भव	१८३, १६	
भ्राष्ट	१७५, ७ ।	२७२, ११	मघ	१८८, ६	
भ्रान्त	१३०, ५ ।	१४६, १७	मङ्गि	१३०, १५	
भ्रान्ति	१३०, ४ ।	२२४, २० ।	मङ्ग	१३०, १५	
	२२६, १७		मघ	६६, ७	
भ्रान्तिहीन	१४६, १		मघा	६६, ६	
भ्रामक	२३, ७ ; ८		मघी	६६, ६	
भ्रामर	२७७, २		मङ्गल	१२, १७ ।	४१, ४ । ४८, ११ ।
भ्रामित	१४६, १७			११०, १ ।	१३३, १४ । १५७, २ ।
भ्राष्ट्र	३३३, १६			१६७, ६ ।	२५७, १६ ।
भ्र	६६, १२			३०८, ७ ; ६	
भृगा	६६, १० ।	१०६, २० ।	मङ्गलकर्मन्	४०, १०	
भ्रमथ	७१, ५ ।	१७३, १३	मङ्गलकारिन्	२४४, १८	
भ्रमथगावर्त	१०३, १०		मङ्गलद्रव्य	२६, १३	
भ्रमथयचर्मन्	२६, १७		मङ्गलपाठक	५२, १८	
			मङ्गलश्लोक	१७३, ६	
			मङ्गलसूत्र	४४, १७	
			मङ्गला	३०८, ८	
			मङ्गलार्थ	१६८, १	
म	२२२, १ ; २				
भकर	२७८, १				

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
मधुहृण	१२१, २।	२८७, ७	मध्यग	२२६, ११	
मधुद्रुम	२३, १६।	४०, ६। १८१, ४	मध्यदेश	२२६, १२	
मधुप	२४५, १८		मध्यप्राप्त	१५६, ८	
मधुपर्क	४०, १४		मध्यम	२२६, ११	
मधुपर्णिका	५०, १८		मध्यमन्त्र	१८६, ६	
मधुपर्णी	२३, १६। १२१, १।		मध्यमादि	२६१, १५	
	२६७, १६		मध्यवर्तिन्	११३, १	
मधुभिद्	२७७, २		मध्यस्थपूजक	६३, १७	
मधुमक्षिका	२६३, २		मध्यान्तर	२३८, ७	
मधुमात्र	२६३, ४		मध्योभवन्धन	२३३, ११	
मधुमास	१५, २०		मध्वासव	४०, १६	
मधुयष्टि	११, ४		मनप्रशला	४६, १८। ५१, ३।	
मधुर	२७८, ११। ३३६, ५			८८, १२। ३०६, १२	
मधुरक	४०, १२		मनस्कार	२६१, २०	
मधुरसा	३३६, १२		मनस्तुष्टि	१४६, ६	
मधुरा	२७७, ६। ३१६, ६। ३३५, १३		मनागर्थ	२५५, १२	
मधुरिका	२५४, ६		मनागिष्ट	२५६, ११	
मधुरिकौषधि	३३०, १२		मनित	१५०, ४	
मधुलिङ्	५०, १७		मनौषा	१७४, ८। ३३३, ३	
मधुली	२७७, १०		मनौषिन्	१३२, ८। ३३२, ३	
मधुविशेष	२६३, ४		मनुज	७६, ६। २५६, ६	
मधुव्रत	६०, १५। ८०, ११। ११४, ४		मनुपत्नी	१६५, ३	
मधुपर्करा	३२१, १४		मनुवंश	३२१, १६	
मधुप्रिय	२६१, १८		मनुष्य	१२०, १३	
मधुमेणी	४०, ८		मनुष्यतीर्थ	२३३, १३	
मधुष्टोक	१७१, १६		मनोग	६५, १३	
मधुसूदन	१८६, १६। २०६, २		मनोज	७६, ५	
मधुष्मिष्ट	१६६, १५		मनोजव	३०५, २०	
मधुलक	४०, ८		मनोज्ञ	५३, १३। ६६, ६। १२।	
मधूलिका	४०, ८। ४०, ११			१५०, ७। १५४, १७। १७४, १४।	
मध्य	६३, ८। २०२, ८। २३८, ८।			२१५, १। २२१, ६। २३६, ३।	
	२६४, ४			२४०, १८। २४१, २। ३४६, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
मनोवृत्ति	२४७,	ई	मन्दार	२७७, १५; १ई	
मनोहर	२७६, ४ । २८३, १० ।		मन्दारपादप	२७७, १४	
	२६१, १ई		मन्दार्क	२४, ५	
मनोहरगन्ध	३१२, १७		मन्दिर	११७, १८ । २०१, ८ ।	
मन्तु	१३०, १३			२१६, १० । २ई०, १ । २ई४, १२ ।	
मन्त्र	२५८, ई			२७७, १७	
मन्त्राणा	२२६, २		मन्दरा	२७८, २	
मन्त्रतन्त्रादि	११०, ई		मन्दोष्ठा	११४, १०	
मन्त्रबीजाक्षर	५ई, १		मन्त्र	२५८, ८	
मन्त्रभेद	२८४, ६ । २८६, २० ।		मन्त्रवत्	१५०, ५	
	३३ई. ११		मन्त्रित	१५०, ५	
मन्त्रवेष्टमन्	८६, ८		मन्मथ	१७०, १३ । २ई५, १० ।	
मन्त्रसंयुक्त	१५०, ५			२७८, १८	
मन्त्रित	१५०, ५		मन्या	२३८, ५	
मन्त्रित्	१ईई, १७ । १ई८. १७ ।		मन्यु	२३८, ८	
	२४२, १ । २५८. ७		मय	२३८, ई	
मन्त्र	७ई, ८ । १ई६, ७		मयु	२३८, ४	
मन्त्रन	१६७, ५		मयुष्क	४०, ६	
मन्त्रनद्वय	१६७, ५		मयूख	५५, ६ । ३३ई, ४	
मन्त्रनसाधन	२१. २०		मयूर	२. १२ । ५४, १४ । ६५, ३ ।	
मन्त्रनी	१६७. ५ । २ई७, १८			१००, १५ । १६०, ६ । २७८, १०	
मन्त्रर	६४, १५ । २७७, १८; २०		मयूरक	२ई, ६ । ३५, ५ । ४०, ७ ।	
मन्त्रशैल	२७७, १४			४२, ६	
मन्त्रान	१३. ३ । ५५, १४ ।		मयूरसमूहक	२७८, १४	
	६७, १३ । २७७, १८		मरक	२३. १ई	
मन्त्रानदण्ड	२७५, १५		मरकत	६६, १३	
मन्त्र	५, ई । ७६, ४ । ६ई. १० ।		मरणा	१३७, ३ । १४४, १२ ।	
	१७४, २ । १६६, १३ । २२३, १८ ।			१४७, २ । २३८, १३ । ३१६, १	
	२ई२, ६ । २७७, १५; २०		मरणाश्रम	२३७, १३	
मन्त्रार्गमिन्	ई३, १३		मरणासन्न	१ईई, १०	
मन्त्र	२७७, १४		मरन्धवत्	१७६, १	
मन्त्रादि	३४७, ५		मराण	३३ई, १०	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
मरिच	६४,	१३	मलन	१६७,	२
मरीच १२, ११। ७३, ३। १०४, ७।			मलपू ४, ७। ५२, ५। २६०, १०।		
१०६, ११। २२६, १३			३१२, २०		
मरीचादि	३३, १४		मलभेद	२५८, १४	
मरीचि	७३, ४		मलमोचन	६६, ५	
मरीचिका	४०, १३। १२१, ४		मलय	८६, ३। १०२, ११।	
मरु	३०३, ६		२४४, १४		
मरुत्	१५०, १। १६५, १२		मलयज	११६, १२। २६१, ३	
मरुदन्तर	३६६, ११		मलयपर्वत	२८७, ६	
मरुदेश	३१६, १६		मलयोद्भव	१६३, ७। २२१, १३।	
मरुबक	४०, ३। २१४, ६।		३१०, १०		
२७५, ११। ३१२, १५			मलयोद्भूत	२२७, ४	
मरुला	३०८, १४		मलविस्मर्जन	२६५, २०	
मर्कट	१७७, १६		मलहीन	१५७, १५। ३०६, ६	
मर्कटक	४०, ६		मलिन	१४, ७। ३३६, ११	
मर्कटजाल	४३, १७		मलिनमुख	५८, ५	
मर्कटतिन्दुक	१६३, १२		मलिनो	१६७, ३	
मर्कटयोषित्	६०, ४		मलिङ्गुष	७३, १२	
मर्कटवासक	१८५, २		मल्लो	२७६, २	
मर्कटौ	६०, ४। २६५, १		मल्लोमस	३३६, ११	
मर्जु	७७, ४		मल्ल	२७७, १६। २६६, १३	
मर्द	३२७, ५		मल्लनाग	६७, १६	
मर्दन १६२, ३। १६७, २। २०६, ६।			मल्लभेद	२१२, ८	
३३०, १६			मल्लरङ्गबन्धन	८०, १३	
मर्मन्	२५०, ६		मल्लिक	२४, ३	
मर्मर	२७८, ५		मल्लिका	२४, २; ३। ८६, ६।	
मर्मरी	२७८, ६		१२१, १७। २००, १३। २४७, ११		
मर्यादा	५४, ५। ११३, १।		मल्लिकाञ्छदन	३१०, १३	
१३४, १३। ३४२, १२			मल्लिकाभिद्	१५७, ८	
मर्यादिन्	८२, १२		मल्लिकाभेद	३७८, १६	
मल	२६६, १२		मल्लो	२०६, १८	
मलदूषित	१५१, १। २६६, ६		मल्लोद्	३१३, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
मशक	२३, १७ ; १८		महाकुल	३५, १०	
मशकाहरी	१५, १		महाघोषा	३३४, ११	
मशक्री	२३, १७		महादेव	२१६, ७ । २५६, ४ ।	
मशी	३२४, १३			३१३, ४ । ३२४, ७	
मसि	२६६, १७		महादेवी	३२४, ७	
मसिमणि	१७६, ३		महाधन	२०५, १४	
मसुर	२७८, ४		महानस	३३६, १०	
मसुरा	२७८, ३		महानाद	१७८, १८	
मसुर ४०. १० । २०६, १ । २७८, ४			महानील	३१३, ८	
मसुरक	२४४, १७		महापद्म	२३१, ७	
मसुरा	२७८, ३		महापोटगल	३१३, २०	
मसृगा	१११, ८ । ११४, ७		महाबला	३१३, ६	
मस्तरिन्	५०, २		महाबुद्ध	१२४, ४	
मस्तक	६८, १० । २६१, ७		महामात्र	१६५, १२ । २६१, १४	
मस्तकलेह	५०, १७		महामारी	२३, १६	
मस्तिष्क	२४, ४		महामीन	३२२, १	
मस्तु	६८, ६		महामुनि	२०५, १७	
मस्तुलुकक	२४, ४ । ५०, १७		महामूल्य	६६, १४ । ७०, ५ ।	
मह	३१७, ११ । ३१६, ७ : ८			२०५, १४ । २४८, ७	
महत् १६६, ५ । २५३, २ । २६५, १३			महामेदा	३२८, ६	
महतौ १४६, ८ ; २० । ३१७, १७			महारजन	२०७, ३ । २२०, ६	
महत्तर	३७, १३		महागस	१२१, २ । ३३६, ६	
महदादिक	१३६, १२		महागात्र	८०, १२	
महक्षिका	२८३, १७		महाराजिक	५०, १८	
महम्	३४१, ६		महार्घ	७०, ५ । २४८, ७	
महाकण्ठ	७१, ८		महालय	२४८, ४ ; ५	
महाकन्द	१६५, ११		महावीर	२६१, ११ ; १२	
महाकाल	११, ७ । ३६, ५ ।		महाशङ्ख	५७, १३	
	२६६, २ । ३१३, ३		महाशालु	४४, १२	
महाकालगगा	३०, १६		महाशूद्रो	२६१, १६	
महाकालपल	६२, ६ । ३१३, ११		महासहा	१६०, १३ । ३४४, ११	
महाकिष्क	२७, ३		महासेन	२०५, १५	

शब्दः	पृ०	पं०
महासैन्धवपति	२०५, १५	
महासैन	१७८, १८	
महिक्ता	२३, १५	
महिक्ता	६३, १८ । ३०८, १५	
महिष	२१२, १ । २१७, ८	
महिषी	३३३, २	
महिषीक्षीर	१२, १६	
महिषीरक्षक	२७५, १७	
महिषीशिशु	३४२, ७	
मही	३४१, ८	
महीधर	३१६, १३ । ३४५, ४	
महीध्र	२७७, ८ । ३०१, ३	
महीप	२८६, ६	
महीपति	८०, १२ । १४६, १६ । २५४, ११	
महीपतिविशेष	१५६, १८	
महीपाल	१३३, १७ । २७३, १३	
महीबह	५६, १८ । १७८, ४ । ३०६, ८	
महीश	२८८, ११	
महीसुत	३१, ६ । ६५, १७	
महेन्द्र	३६, १५ । १५४, १० । २५६, १६ । २६०, १८ । २६१, ५ । ३१३, १५ । ३२२, ६	
महेन्द्रपताका	१६४, १३	
महेश	१६०, २	
महेशगणभेद	५५, ४	
महेश्वर	१७, १४ । ४२, १७ । २१४, ६ । २५७, ११ । २८८, १६ । २६१, १७ । ३४४, १	
महोक्ष	२८, ६	
महोत्पल	१६१, १० । १७८, ४	

शब्दः	पृ०	पं०
महोत्पात	१६४, ३	
महोत्सव	१२, १६	
महोदधि	२७१, ६ । २८४, १०	
महोदय	१२६, ५ । २४८, ६	
महोदर	२६१, १० ; ११	
महोर्मि	३०३, ८	
महौषध	१८५, १२	
मा	२२२, १	
माङ्गल्यप्रथ	२५, १८	
मांस	३२६, ५	
मांस	१४८, १० । २७६, ८ । २६८, ६ । ३०६, १३ । ३३५, १२	
मांसकील	१७५, ३	
मांसपिण्ड	२६, १५	
मांसरस	३३६, ६	
मांसवर्जित	३०२, ४	
मांसासिन्	१७५, १२	
मांसिका	१६३, ६ । २१६, ७ । ३२०, ४	
मांसो	१०, १२ । ११६, ७ । १७६, १३ । १६३, १६ । २६२, १४ । ३०५, ७ । ३०६, ५ । ३१३, १२ । ३३५, १३	
माकन्द	१७७, ५	
माक्षिक	२४, १७	
मागधी	१८३, १७	
माघ	२१०, १२	
माघ्य	१७२, ८	
माचल	३०८, १७	
माठर	२७८, १२	
माडि	१०२, १	
माणवक	४०, १५	
माणि	१०७, १	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
माणिक्य		४१, १६	मात्री		२५८, ८
माणिमय	३२२, २१ । ३२४, १२		माधव		३२१, १२
मातङ्ग	६०, १ । ६५, १४ । १७४, १५		माधवक		४०, १६
मातङ्गवेदी		४१, २२	माधवी	१३१, १६ । १५२, १६ ।	
मातङ्गी	६५, १४ । ६६, ११			३२१, १३ ; १४	
मातरिश्चभेद		३४३, १	माधुरी		२७८, ११
मातलिपुत्रक		५५, ४	मान	६, ६ । ११८, १६ । १३०, १६ ।	
मातामहकुल		३२६, १५		१८८, ६ । २५८, ६ । २६७, १७ ।	
मातुल	२४, ७ । २०५, १६ ।			२६८, ६ । ३०४, १५ । ३३१, १ ।	
		३०८, १५			३३५, ३
मातुलद्रुम	१६२, ५ । २७३, ७		मानकट		१३०, १६
मातुलानी		२०५, १६	मानपाटवराटक		१६२, १०
मातुलाहि		२०५, १८	मानप्रभेद		६३, ४
मातुलिक		६७, १७	मानप्रभेदक		२५२, १४
मातुलुङ्ग		६७, १७	मानभेद	४, ८ । ७, १७ । ६६, ८ ।	
मातुलुङ्गी		७८, १४		१०६, २ । ११२, ६ । १६६, ३ ।	
माट	७, १० । २४, ६ । १३०, १६ ; १७ । १६३, १६ । २१५, ७ ।			२४६, ६ । ३३०, ७ । ३४१, १४	
		२३२, १ । २५६, १	मानव		३२१, १५ ; १६
माटका		२४, ६ । १६७, ७	मानवती		१६७, ६
माटकाभेद		२६७, १०	मानविशेष	३, १४ । ४, १७ ।	
माटप्रभेद		१५१, ३		३२७, २०	
माटभाट		३०८, १६	मानसंस्कृत		१५०, ६
माटभिद्		२६६, ४	मानस	२४६, ११ । ३३१, १८	
माटभेद		२२१, ७	मानसौकस्		३०, ११ । ६४, ३
माटयात्रा		४४, १७	मानहोन		१६६, ६
माटवंश		३२६, १५	मानान्तर		६६, १३
माटवयस्या		२३५, १८	मानार्थक		६७, १६
मात्रा		२५८, ६	मानिनी		१६७, ६
मात्सर्य	६१, १५ । २७८, ८ ।		मानुषास्त्रि		५७, १३
		३४१, ४	मान्य	१३४, ७ । २३४, ६	
माथर		२७८, ११	मापति		१५०, ६
			मापित		१५०, ६

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
सामक	२४, ७		मार्गिन्	६१, ४	
साय	२३८, १०		मार्जन	१६७, ६	
साया	८४, ४ । २३८, १० ।		मार्जार	१६, १२ । १७७, ७ ।	
	२५४, ६			२१३, १ । २७८, १३	
सायाञ्च	५०, ६		मार्जारकर्णिका	५२, १८	
सायाबज्जलक	१७, १२		मार्जारसङ्गत	२४८, ८	
सायूर	२७८, १४ ; १५		मार्जारीय	२४८, ८ ; ६	
सायूरवाच्	४, ३		मार्त	१३०, १८	
मार	२५८, ११		मार्तण्ड	१००, ६ । १७६, १६	
मारक	१४, १५		मार्तव	३२१, १७	
मारण	२५८, १२		मार्दव	३६, १२ । ३२१, १७	
मारतरुणी	२६८, ८		मार्घ	३३०, १८	
मारि	२५८, १२		मार्ष्टि	१६७, ६	
मारिष	३३०, १८ । ३३३, ४ ; ५		माल	२६६, १४ ; १५	
मारिषा	३३३, ४		मालक	२४, ११	
मारौ	२५८, ११		मालती	१२६, २०	
मारौच	७३, ५		मालव	३२१, १५	
मारौचौ	७३, ६		माला	६, ४ । २४, ६ । २६६, १४	
मारुण्ड	१००, ८		मालाकार	२६१, २०	
मारुत	६२, १४ । ६३, ७		मालाभेद	४१, ७	
मारुतसह	३०६, १२		मालिक	२४, ८ । २६१, २०	
मारुल	३०८, १४		मालिकयोधित्	१६७, ७	
मार्कव	८०, ११ । ३२१, १६		मालिनी	१६७, ७	
मार्ग	६१, ३ ; ४ । ८६, १० ।		मालु	२६६, १६	
	१००, ८ । १२६, ५ । १३५, २ ।		मालुधान	२०५, ८	
	१४८, २		मालुधानी	२०५, ८	
मार्गण	२५, २ । ५६, ७ । ११४, ११		मालूर	३३, ६ । ३७, ५ । २०६, ४ ।	
मार्गदूषक	५०, १			२४५, १४ । ३१०, ६	
मार्गधेनु	२०५, २०		माल्य	१३, १६ । २५, १७ ।	
मार्गलक्षण	३४६, १४			२३८, ६ । २८६, २०	
मार्गशीर्ष	३३४, १३		माष	३३१, १	
मार्गनुसारिणी	१०६, १४		माषपणौ	७८, ७ । १२१, ३ ।	
				१६१, ६ । ३४४, ११	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
मास	ई१, ३। १०२, ११।		मिसौ	२४४, १ई	
११ई, १२। १८१, ८। १८ई, १०।			मिहिका	२३, १५। २१२, १ई	
२२ई, १५। २ई१, १०।			मिहित	१५०, ७	
३३४, १३। ३३५, ११			मिहिर	२७८, १५	
मासचतुष्टय	१०७, १८		मीन	२४, ४। ८ई, १८। १५१, ५।	
मासभेद	५५, १४। २३७, १७।			१८८, १०। २३८, ७। २८१, ५।	
	२५८, १			३०४, १८। ३१२, १६। ३२१, २०	
मासविशेष	६३, ११		मीनप्रभेद	ई२, १०	
मासान्तर	३३०, १७		मीनभेद	७३, ६। ६१, २।	
मासार्द्धक	३४५, १७			१६५, १८। २१२, ११। २ई६, १८	
मासिक	२४, १०		मीनविशेष	८५, ५	
माहात्म्य	ई०, १३		मीनाक्षी	३४ई, १ई	
माहिक	२३, १ई		मीनादि	२८७, १६	
माहेन्द्रतुरग	३००, ६		मीनाम्नीग	१२१, ३	
माहेश्वर	२६२, १		मुकुट	२००, २। २७ई, ४	
माहेश्वरी	२६२, १		मुकुन्द	१७७, ६	
मित	१३०, १६; २०। १३८, १८		मुकुश	१७८, ६। २७७, १३	
मिति	१३०, १६		मुकुल	३०३, २०	
मितोदरी	२६२, २		मुक्त	१३१, १। ३३८, ६	
मित्र	५४, १५। १२४, १०।		मुक्तकञ्चुक	१४५, ८	
	१३५, ७। १७५, ७। २५८, १२		मुक्तव्यसनमन्त्रिन्	२६१, १	
मित्रसम्बन्ध	२५८, १ई		मुक्तसङ्ग	१४५, ८	
मिथुन	१६७, १०। ३१ई, ८		मुक्ता	१०ई, २०	
मिथ्याभिभाषण	१२०, १४		मुक्ताफल	३०३, १६। ३१३, १०	
मिथ्यामति	१३०, ५		मुक्तामाला	४७, २	
मिथ्यावाद	१७६, ५		मुक्ताविशुद्धि	२५५, ४	
मिद्ध	१८१, ६		मुक्तासर	२ई२, १३	
मिश्रित	१४२, १ई		मुक्तास्फोट	४ई, ८। १३४, ३	
मिश्रिया	२७७, ६		मुक्ति	१३०, २०, ३४ई, ४	
मिष	३३१, २		मुख	५४, १। ६७, ११। २३२, १२।	
मिष्ट	१७४, १४			२४७, ३। २५६, १६	
मिसि	२५४, १०। ३३५, १४		मुखग	१६२, १७	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
मुखपूर्ति	३३२, ७		२६६, ११। ३०२, १२। ३१६, ११;		
मुखम्भट	६१, २०		२०। ३३२, ४		
मुखर	५५, ७। ५८, ३		मुनिभिद १८५, १३। २४५, १४।		
मुखरोग	१००, १०		२५०, ८। २८३, १३। ३२०, १४		
मुखाग्र	२५७, ६		मुनिभेद ८, ३। ३४, १०। ७३, ४।		
मुखाद्यङ्ग	१८२, ५		६३, २। ६४, १३। १२७, १४।		
मुख्य	२३२, ११। २३८, ११		१५७, १०। १७६, ११। २०६, ८।		
मुख्यव्यप	२१८, १६		२३४, १७। २४४, ६। २४६, १।		
मुख्यानुयायिन्	१८४, १४		३११, ८। ३१६, १८। ३४५, १२		
मुग्ध	१८१, ७		मुनिभेषज ८१, ३		
मुचकुब्ज	१३६, २		मुनिविशेष ३२८, ५		
मुचि	७१, १६		मुनिवृत्ति ७४, ७		
मुचुकुन्द	१७६, २		मुनिसिंह १७१, ४		
मुख्य	६८, ८		मुनीन्द्र २७६, १		
मुख्यक	२४, १२		मुन्यन्तर ५६, ११। २४६, २०		
मुख्यन	१६७, ११। २६३, ३		मुमुक्षु २८०, १		
मुख्या	८८, ६। १६१, १५		मुरजध्वनि ७, २०		
मुखिहत	८८, ८। १५२, १२		मुरजादिक १८३, २		
मुखौ	१६३, ६		मुरा २५८, १४		
मुखौरी	११६, ७। २०४, १०।		मुर्मुर् २७८, १८		
	३३३, १५। ३३४, १०		मुषित १५०, ८		
मुत्	८५, ६		मुष्क ६, ४। ६६, १		
मुद् ३२, ५। १२६, ११। १३१, २			मुष्कक १०५, १४		
मुदिर २७८, १७			मुष्कवृक्ष ३४६, ४		
मुद्ग ४०, ११। ६१, ५			मुष्टि ८६, ४		
मुद्गपर्णी ७६, ८। ३४१, १८			मुष्टिमेघदृणादि ६७, १०		
मुद्गर ११२, २। २६६, ७।			मुसल ५६, ८। २६३, १२।		
	२७८, १६		३०४, १६। ३०८, १८		
मुनि ४, १५। ४३, ६। ६०, १७।			मुसलाग्र २१६, ८		
६५, १२। ८०, ८। १२५, १०।			मुसली ४८, १०। ४६, २		
१४६, ६। १७६, २। १८८, ११।			मुस्त २५७, १६। २७०, ५		
२२८, १६। २४२, ६। २६६, १६।			मुस्तक ६०, २। ७६, ७। ८।		
			१७२, ३। १७६, ६। ७। २७३, १६		

शब्दः	पृ०	पं०
मुक्ता	६६, ७। १७८, ८। २३२, ७।	
	२५३, ३। २७५, १५। २८८, ८	
मुहिर	२७८, १७	
मुञ्जस्	३४१, १	
मूक	५, ५। ५५, १	
मूढ	५४, ३। १०२, २। १५०, ७।	
	१८१, ७	
मूत	१३१, २	
मूत्र	१६७, ११। २५८, १४	
मूत्रित	१०२, १६	
मूर्ख	७, ३। २२, १७। ३०, १४।	
	३२, १५। ५४, ३। ८२, १।	
	८७, ११। ६३, १८। ६७, ६।	
	१६६, २। १७४, २। १८६, ७।	
	२०५, १३। २१८, ११। २७५, १३।	
	२७८, १७। ३२८, ३। ३३१, १	
मूर्च्छन	३२७, १४	
मूर्च्छना	३४१, १०	
मूर्च्छा	२२२, १३। २४३, १४	
मूर्च्छाल	१३१, ४	
मूर्च्छित	१५०, ७; ६	
मूर्त	२६, १। १३१, ३; ४	
मूर्ति	१३१, ३। २३३, १३	
मूर्तिभेद	१०६, १७	
मूर्तिमत्	१३१, ३	
मूर्त्यन्तरपरिग्रह	२३, १२	
मूर्धज	२७०, १६	
मूर्धन्	२६६, १८	
मूर्धाभिषिक्त	१६६, १६	
मूर्धावसिक्त	१६६, १८	
मूर्वा	१२०, १७। १८२, १३।	
	२८६, ८; १२। ३१७, १।	
	३१८, १६	

शब्दः	पृ०	पं०
मूर्विका	१११, २। ३३६, १२	
मूर्वी	४०, ११। ६०, ७	
मूल	४१, ८। १११, ५। १८८, ६।	
	२६६, १६; १७। ३४४, ७	
मूलक	२४, १२। २७५, ६	
मूलद्रव्य	३१७, ६	
मूलद्रव्यवृद्धि	२६५, १०	
मूलद्रव्यापचय	२१, ४	
मूलबन्ध	२३५, ७	
मूलोपान्त	२२, ८	
मूल्य	६६, ३। १०६, ६। १०७, १०।	
	१३०, १०। १८६, ५। २३८, १३	
मूषक	१३, २। ३२, ७। ५३, १०।	
	७०, १। २४८, ११। २६५, १६।	
	३१६, ६। ३३१, ७	
मूषकयोषित्	१८७, ६	
मूषपणी	६८, १०	
मूषिक	८६, १२। १७१, १४	
मूषिका	२७२, ११	
मृग	४, १५। २१, १०। ६१, ५; ६।	
	१११, १। १४८, १७। १५१, ५।	
	२२३, १५। २३८, ४। २५६, ३।	
	२७०, १०। २८१, ३। ३०२, १०	
मृगजालिका	५०, १६	
मृगट्षा	४०, १३। १२१, ४	
मृगधूर्तक	५०, १६	
मृगनाभि	७८, १। २६३, ११	
मृगनायक	८७, १७	
मृगबन्धिनी	२८०, ३	
मृगभेद	२१२, ११। २६७, १०।	
	२७७, ४। २८३, १। २६०, ३।	
	३०२, १७। ३०३, ३	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
मृगमद		६१, ४	मृत्पात्रभेद		२४, ४
मृगयु	१८१, १३ । २४४, १६		मृत्यु	११६, १८ । १८६, १६ ।	
मृगराज		८०, १२		२००, २० । २३७, १३ । २३८, १३ ।	
मृगलुब्ध		८६, ६		२४३, १४ । २६६, २ । ३०१, १ ।	
मृगविशेष	१०३, ११ । ३०३, १ ।			३२६, २	
		३२६, १३	मृत्युचिह्न		८७, ८
मृगशिरस्		२६२, २	मृत्युफला		३१३, ११
मृगशीर्ष		३३४, १३	मृत्युलोक		३६, १६
मृगादि		३२६, ४	मृत्युवञ्चन		२०६, ४
मृगान्तर	२६, १८ । ४०, १ ।		मृत्पा		३३५, १४
	६३, २० । १८६, ११ । २२०, ७ ।		मृत्प्रा		१८८, १२
	२७०, १२ । २८७, ४ । ३१८, ८		मृद	२८२, ४ । ३३५, १४	
मृगादि		२७६, १	मृदङ्ग		६५, १५
मृगित		१५०, ६	मृदङ्गारप्रकटौ		२१, १६
मृगौ	६१, ७ । १५१, ६		मृदन्तर		७१, ४
मृगेन्द्र	२७३, ३ । ३४१, १६		मृदु	१७४, ४ । २४४, ११ । २६२, १	
मृग्य		२३८, १२	मृदुल		३०४, ११
मृच्छा		७४, १६	मृदुत्व		३२१, १७
मृड		३२७, ८	मृद्वाजनान्तर		१६२, ११
मृडानी		६७, ५	मृद्विकार		३२१, १७
मृणाल	१२, ६ । २०४, ३ । ३०८, २०		मृद्वीका		२४, १३
मृणालिनी		२०५, १२	मृन्मयभित्ति		१६८, ८
मृत	१२६, १७ । १३१, ४ । १३३, ६ ।		मृन्मान		२१०, ६
	१४६, १७ ; १८ । १५०, ७		मृषार्थ		१३७, १४
मृतकचैत्य		२३५, ८	मृषावाद		२७०, १०
मृतचित्ति		२३५, ८	मृष्टपर्णा		११२, ४
मृतयोषित्		२८०, १८	मृष्टाग्निन्		४०, १७
मृतसंस्कार		२०१, ११	मृष्टेयक		४०, १७
मृतसम्बद्ध		१३०, १८	मेकलकन्यका		५२, १६
मृतस्नात		१५८, १	मेखला	१६८, २ । २०७, ११ ।	
मृति	२४७, १ । २५८, ११ ।			२८१, ४ । ३०८, १	
	२६०, १३ । ३४६, ४				

शब्दः	पृ०	पं०
मेघ	ई, ३। ३०, ई। ३६, १४।	
	ई६, ७। ८१, २। १४३, ई।	
	१७ई, ई; ७। १८ई, ८। २५१, २।	
	२७८, १७। २८७, १६। २६०, ६।	
	३१२, ई	
मेघकफ	२१ई, ६	
मेघनाद	४६, १। १७६, ४	
मेघनिखन	१५५, १२	
मेघपर्ण	१०, ११	
मेघपुष्प	२१४, ७	
मेघशब्द	२००, १ई। २४३, १७	
मेघक	२४, १३। १०४, ७। ३१०, ५	
मेह	१३१, ई	
मेढि	१०२, २	
मेढ	७ई, १४। १०६, ११।	
	२४२, ६। २५८, १५	
मेढरोग	३२६, ३	
मेद	१७४, ४	
मेदक	३०५, ५	
मेदस्	२११, ई। २५५, २०	
मेदा	१६४, २। २७७, १०।	
	२६१, १५	
मेदित	१५०, ६	
मेदुर	२२८, ४। २७७, ८। २७६, २	
मेघा	१८१, ७	
मेघान्वित	३२१, १८	
मेघाविक	४०, १८	
मेघाविन्	३२१, १८	
मेघ्य	२३८, १४। २७४, १०। २६६, ८	
मेनका	२४, १ई	
मेना	१८८, १२	
मेनाह	१७७, ७	

शब्दः	पृ०	पं०
मेह	८०, ३। २५८, १५	
मेहजम्बुद्वीप	२०७, १५	
मेहपश्चिमभूधर	३०६, ११	
मेहक	२४, १ई। २६, १२।	
	२८ई, १६। २६६, १७। ३२२, १२	
मेहन	६०, १ई। १२ई, १०	
मेला	२६६, १७	
मेलानन्द	१७६, १३	
मेघ	२४२, ६। ३१ई, ५। ३२८, ५।	
	३३१, २	
मेघग	ई५, १५	
मेघजलोमन्	१०३, १०	
मेघादि	३२ई, ७	
मेह	२४१, १०	
मेहन	ई१, १८। ई४, १३।	
	१६७, ११। २४३, २	
मैत्र	२५८, १ई	
मैत्री	२४०, ८	
मैथिल	२ई८, १२	
मैथुन	१६७, १२; १४। ३३१, ७	
मैथुनार्थ	११८, ७	
मैनाक	७६, १५	
मोक्ष	ई०, १३। ई७, १। ११२, १४;	
	१ई। ११६, १८। १३०, २०।	
	१३ई, ५। २ई२, ४। ३१८, ६।	
	३३६, ५। ३४ई, ४	
मोक्षित	१५०, ११	
मोगर	२७६, २	
मोघा	ई६, ८	
मोच	७१, १५	
मोचक	२४, १८	
मोचन	२०, ई। ७१, १ई। १३०, २०	

शब्दः	पृ०	पं०
मोचनीय	२३८, १५	
मोचा	७१, १६ । ७४, १३	
मोचित	१३१, १ । १५०, ११	
मोच्य	२३८, १५	
मोटित	१५०, १२	
मोगा	१०७, २	
मोद	१७४, ५	
मोदक	२४, १७	
मोरट	६०, ६ ; ७ । ३३६, १	
मोरटा	६०, ७	
मोह	३२, ५ । ६२, १२ । २०६, १६ । ३४१, १०	
मोहना	१८३, १२	
मौक्तिक	१३१, २ । ३१२, १०	
मौन	११७, १७ । १८८, १३	
मौर्वी	२६, १७ । १०४, १३ । २३२, २ । ३१६, ६	
मौलि	२६६, १८	
मौल्लर्तिक	४०, १८	
स्नान	८६, ३ । १३०, १८ । १८६, ७	
स्निष्ट	८६, ३	
स्नेह	६४, १७	
स्नेहदेश	२८१, १	
स्नेहभेद	१४०, १३	
स्नेहास्य	२४४, २०	
स्नेहित	१५०, १०	
य		
यद्यत्	१०, १७	
यद्य	२०५, ११ । ३४६, ५	
यद्यराज	८०, १३	
यद्यन्	३३१, ११	

शब्दः	पृ०	पं०
यक्षिणीभेद	१००, ७	
यजन	१६७, १५ । २००, १५	
यजमान	२०१, १० । २२४, ३ । २७४, १७	
यज्ञ	५४, ३ । ६५, ७ । ७७, १२ । ८२, ३ । १६६, १२ । २६४, १३ । २८२, १३ । ३१८, १४ । ३२३, ३	
यज्ञकर्मन्	२१६, ११	
यज्ञकर्मान्त	२०१, १०	
यज्ञकौलक	५०, २०	
यज्ञदूषक	५०, २०	
यज्ञपात्र	६६, २ । १४६, १३ । ३१६, १०	
यज्ञपात्रभेद	३१७, ८	
यज्ञपात्रविशेष	६, ६	
यज्ञपुरुष	११७, १६	
यज्ञभूमिद्	२६५, १८	
यज्ञभेद	३३६, ८	
यज्ञवाट्	६२, १	
यज्ञशेष	१३६, ४	
यज्ञसाधन	२१६, ७	
यज्ञसूत्र	१६६, २०	
यज्ञस्थान	६२, १	
यज्ञाङ्ग	२२२, ६	
यज्ञादिविधि	१११, १७	
यज्ञार्थवाजिन्	२३८, १६	
यज्ञियतश्शाखा	१८३, १४	
यज्ञोपवीत	१६६, २०	
यज्वन्	२४, २० । ३१४, २०	
यत्	२३२, १ । २३७, ७	
यतः	१३१, ७	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
यति	२३, १० । ३०, १२ । ५०, ४ ।		यमस्त्वष्ट	३३६, १३	
	१३१, ५ । २५२, ४		यमित	१५०, १२	
यतिन्	१३१, ५		यमुना	२२६, १४ । ३३६, १३	
यत्त	१३१, ६		ययु	२३८, १६	
यत्न	६०, १३ । ६३, ८ । १६८, ५ ।		यव	३७, ८ । ३०४, ८	
	१८८, १३ । २२२, ३ । २५२, ४		यवक्षार	२३७, १२	
यत्नवत्	१३१, ६		यवज	७६, ६	
यत्र	२५८, १७		यवन	१६७, १४	
यथा	१६६, १०		यवफल	३१३, १२	
यथातथ	१७१, १५		यवस	१०५, १६ । १५७, ७	
यथार्थ	१७१, १५		यवागु	२०६, १५ । ३०५, १६	
यथार्थवत्तस्	२३६, ४		यवागु	८, १३ । १०७, १८	
यथेष्ट	१४७, १		यवाग्रज	१०५, १४	
यन्तु	४५, ६ । १३१, ६ । १४८, ८		यवानिका	४१, १	
यन्त्र	८४, ३ । २५८, १७		यवानौ	१८, १७	
यन्त्रकूटक	६४, ६		यवाम्न	२५, २	
यभन	१६७, १४		यवास	३३५, १५	
यभनार्थक	२३८, १५		यवासक	३२७, १३	
यभ्य	२३८, १५		यघ्रास्	६, १ । १०७, ७ । २४१, ६	
यम	३, ५ । ७६, ४ । ६७, १५ ।		यष्टि	८६, ५ । ३२३, १२	
	१४०, १८ । १६५, २ । १६७, १३ ।		यष्टिका	२७७, १०	
	२००, ६ । २२२, १ । २२४, ६ ।		यष्टिकान्तर	१५, १	
	२२५, ६ । २३८, १३ । २६२, १० ।		यष्टिघर	२५, ३	
	२८३, ४ । २८६, ५ । २६६, २ ।		यस्मिन्नर्थ	२५८, १७	
	२६८, ५ । ३२४, ३ । ३२७, ६		याग	६१, ८ । ८३, ७ ; ६ ।	
यमक	२४, १६			१६७, १५ । ३१६, २० । ३१६, ३	
यमकिङ्कर	६७, ४		यागकारिन्	१६७, १५	
यमज	२४, १६ । ६४, १४ । २२५, ६		यागनिष्पत्ति	६४, १०	
यमन	१६७, १३		यागविशेष	२६१, १६	
यमपूरी	२०७, १०		याचक	२५, २ । ६१, २० ।	
यमल	३०६, २			१६८, २ । ३२३, ८	
यमली	३०६, २		याचनक	४१, १८	

शब्दः	पृ०	पं०
याचित	१३१, ४ । १३६, १० ।	
	१४८, ६ । १४९, १६ । १५१, १८ ।	
	१५२, २	
याचितक	४१, २	
याज्ञा	६१, ७ । ६३, १२ ।	
	२४३, १३ । ३३८, १ । ३४६, ३	
याज्ञात	४१, २	
याजक	२४, २० । २५, १ । ४१, १	
याजकद्विष	७३, ५	
याजन	१६७, १५	
याजित	१५०, १३	
याज्ञिक	२४, २०	
यात	१३१, ७	
यातना	१०, ७ । ११०, ८ । १५३, १४	
यातयाम	२३१, ८	
यातु	१३१, ८	
यातुधान	३३७, १६	
यातुमाढ	३३२, १२	
याढ	१३२, ७	
यात्रा	२५८, १६	
यात्रानिवर्तन	१६१, २	
यात्रामङ्गल	१७२, १	
यात्रामात्र	२५६, १६	
यात्रार्थ	१४८, १६	
यात्रोत्सव	२५८, १६	
यादव	३२१, १६	
यादवभिद्	३१६, ७	
यादवयोषित्	३२१, १३	
यादस्	१७४, ६ । २७८, १	
यादसांपति	१६६, १६	
यान	१८८, १४ । १६०, ७	
यानपात्र	४१, १८ । १६६, ११	

शब्दः	पृ०	पं०
यानान्तर	२६८, ४	
यापन	२५८, १६	
यापनीय	२३८, १७	
यापित	१४१, ६ । १५०, १३	
याप्य	२३८, १७	
याम	२२५, ८	
यामि	२२५, ६	
यामिनी	१५२, ६ । २२६, १४ ।	
	२५६, ३ । २८१, ५	
यामिनीमुख	५८, ६	
याम्य	२३८, १७	
याम्यदिग्दन्तियोषा	१७५, २	
याम्या	२३८, १८	
यायजूक	४१, १	
यावक	२५, २ । ३३२, ६	
याष्टीक	२५, ३	
यास	३३५, १५	
यासपुष्प	३३५, १५	
युक्त	२५, ५ । ८७, १ । १३१, ६ ।	
	२२७, ६ । २३६, १०	
युक्ति	६१, ११ । १३१, ६	
युग	२५, ३ । ६१, ८ ; ६ ; १० ।	
	२७१, ७ । २७२, १२ । २६६, १	
युगम्बर	२६८, १४	
युगपत्र	३०४, ३	
युगपत्रक	५१, १	
युगल	४४, २ । ३०६, २	
युगसन्धि	२४०, ६	
युग्म	४४, ४ । ६१, १० । ३१६, ८	
युष्क	७५, २	
युष्मान	१६७, १७	
युत	१३१, ८ ; ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
युतक	२५,	३	योगप्रभेद	८६,	१६
युथी	१५२,	१६	योगभिद्	७०,	३ । ११२, ६ ।
युद्ध	२६, १७ । १६५, ५ । २०२, १५ ।			१५२, १४	
	२८४, ४ । ३१६, ३ । ३४२, १०		योगभेद	१५६, १३ । १६४, ३ ।	
युद्धभेद	३०६, १०			१६१, ८ । २००, १४ । २२०, १८ ।	
युद्धरात्रि	३०, ६			२२४, १६ । २३०, १० । २५१, ६ ।	
युद्धसाधनचर्मन्	१३, ६			३३६, ११	
युद्धादिसाधन	२५८, १८		योगविशेष	१८१, १८ । २१८, ४ ।	
युद्धार्थगजपर्याण	२६१, २			२१६, ८ । २७५, २०	
युध्	२६२, १३ । २८२, १३		योगान्तर	२६, ५ । १२६, ११ ।	
युधिष्ठिर	८०, ६ । २३५, १६			२४०, १२ । २५६, १३ । ३००, १६ ।	
युध्न	२२५, ६			३०१, १ । ३१८, १०	
युवतिसंहति	४१, २		योगार्ह	२३६, १	
युवती	१६४, ४ । २७५, १८		योगिचक्र	२८६, १६	
युवन्	६०, १२ । ६४, ७ । १११, १३ ।		योगिन्	१७०, १८	
	१७०, १६ । १६४, ४		योगिनौभिद्	१६३, १६	
युवराज	५०, १४ । २६८, ६		योगिनौभेद	१०, १०	
यूका	२६८, १२		योगिबन्धभेद	२२०, २०	
यूथ	१६६, ६		योगोन्मादितकुक्कुर	७, ६	
यूथिका	१३, १५ । २५, ४ ।		योग्य	१६६, १७ । २३२, ८ । २३३, ६ ।	
	६४, ४ । २०६, १७			२३८, १ । २३६, १ । २५७, १	
यूथिन्	१६६, ६		योग्यता	२४६, ६	
यूथी	५१, १५ । १८३, १७		योजन	१६७, १७ । २०५, २०	
यूप	५०, २०		योजनगन्धा	१८५, १५	
यूपकटक	५१, १		योद्ध	२७७, १	
यूपशकल	२६, २०		योनि	१४७, ६ । १८८, १४ ।	
यूपावयव	२६१, १८			२०५, १	
योक्त	२५८, २०		योषा	१५७, २ । १७६, १८ ।	
योक्तृ	१३१, २० । ३२५, ७			२०८, १७ । २२५, १२	
योग	६१, ११ । ६५, ६ । १८२, ६ ;		योषानखक्षत	२६३, ८	
	१२ । १६७, १८ । २१०, १२		योषित्	१३१, ६ । १५०, १४ ।	
योगकर्त	१३१, १०			१७२, १०	

शब्दः	पृ०	पं०
योषिता	१५०, १४	२६३, १०
योषिद्धेद	१६८, ११	
यौतक	२५, ५	
यौवनक	४१, ३	
यौवनकण्टक	४१, १२	

र

र	२५०, १	
रंघ	३४१, ११	
रक्ता ७७, १६। १०१, ११। १३१, १२।		
१५१, ४ ; ई। २२५, ११।		
२४४, २०। २५०, १४। २७६, ३		
रक्तक	२६, ६	
रक्तकल्लार	१६८, ७	
रक्तकुमुद	१७८, १०	
रक्तगोशीर्ष	१५१, १६	
रक्तचन्दन	६४, १६। २०४, २	
रक्तचूर्णक	२८३, ८	
रक्तचेलिका	२८३, ६	
रक्तपङ्कज	१७८, १०	
रक्तपद्म	१७५, १५	
रक्तपा	२१३, ६	
रक्तपाद	१७६, ६	
रक्तपारद	१७६, १५	
रक्तप्रियङ्गु	२६, ८	
रक्तरेशु	१२१, ५	
रक्तवस्त्र	२६, ६	
रक्तशासन	२०६, ५	
रक्तशिंगु	२६१, १८	
रक्तसन्ध्यक	३०, १२	
रक्ताक्ष	३४६, १७	
रक्ताङ्ग	२६, ८	

शब्दः	पृ०	पं०
रक्ताङ्गी	६५, १६	
रक्तामलक	२६४, ६	
रक्तिका	४, १। २६, ८	
रक्तैरण्ड	२६०, २	
रक्तोत्पल	३१३, १३	
रक्तःपुर	५, ६	
रक्तक	१२६, ६	
रक्तग ११४, १२ ; १५। ११६, ४।		
१२५, ४। १२६, ८। १४७, ७।		
१६७, ६। १८८, २। १६०, १।		
२०१, १३। ३४६, ७		
रक्तगौय	२३५, ७। ३४६, ६	
रक्तस्	६६, १०। २६६, १३।	
२६२, ५। २६३, १४। ३१०, ६		
रक्ता	३४६, ७	
रक्षित १०५, १०। १२६, ६।		
१२७, ६। १५०, १६। १६१, १०		
रक्षित ११६, ४। १२६, ७		
रक्षोभिद ११५, ४। ३०६, १७		
रक्षोभेद २६१, १०		
रक्षोविशेष १८३, ६		
रक्ष्यमाण ११६, ६		
रघुवंशज ३२१, २०		
रघुसुत ७५, १०		
रङ्ग ६०, ४। ६१, १४। ६२, २।		
६०, १। २१०, १०		
रङ्गभूमि २४३, १२		
रङ्गमाता १६३, १६		
रङ्गसंयुक्त १५०, १६		
रङ्गाजीव ३७, १०। ४७, ११।		
२८७, १६		
रङ्गाजीविन् ५२, २०		

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
रङ्गावतारक	५२,	२०	रगडा	४२, ७।	८८, १०।
रचना	२३,	१२		२८८, ४।	३२२, ८
रचित	१५०, १७।	२२८, १२	रत	११२, ७।	१३१, १०; १४।
रजक	२६, ६।	१८५, ३		२६८, १२	
रजत	१५०, १५।	१६०, २०।	रतध्वनि	१६१, ३	
	२३६, ६।	३००, १६	रतनारीष	७३, १३	
रजनी	८८, ४।	२५३, १०।	२६४, १७	रतर्द्धिक	४१, ३
रजनीचर	२६५, २।	२८३, १४	रतस्त्रिगुणक	६८, ६	
रजनीपति	७७, ७		रति	२६, १२।	६७, ५।
रजनीमुख	५८, ६		१३१, १३	रतिकूजित	१५०, २
रजनीयुग	१३, १७		रतिपति	१६३, २०।	३२४, ५
रजनीश	१६७, ५		रतृ	१३१, १४	
रजस्	७७, ५।	१७४, १८	रत्न	१८८, १६।	२४८, ७।
रजस्वल	३१३, १४			३०२, ६।	३३६, ५
रजस्वला	३१३, १४		रत्नकङ्कण	२१, १४	
रज्जु	४१, २०।	७७, ६।	१०४, १५।	रत्नभेद	१५४, ६।
	१८८, २।	२७१, १	रत्नवृत्त	२२६, १८	
रज्जुभेद	२५८, २०		रत्नसानु	२८३, १३	
रञ्जन	१८८, २		रत्नस्थान	२६५, ५	
रञ्जित	१५०, १६।	२८४, १	रत्नि	१८८, १७	
रणा	७, १।	५३, १।	७६, १।	रत्नी	२२३, २
	१०७, ३।	१२१, ६।	१३७, १६।	रत्नादि	३१६, १
	१४०, १७।	१६१, १०।	१८५, ६।	रथ	४३, ४।
	१६६, १५।	२०२, १७।	२१६, २।		१११, १०।
	३३३, १६।	३४३, ४			२०१, १२।
रणाक्षिति	२५, २०।	६१, १४			२३६, ६।
रणागत	१७१, ६			२७०, १२।	२८५, १३
रणारणक	५१, १		रथकार	२६२, ३	
रणसङ्कुल	३०६, १		रथकोल	१७०, ६	
रणारम्भ	१२२, २		रथकुटुम्बिक	५३, १	
रणीत	१५०, १७		रथगर्भक	५१, २	
रणोद्यम	१८६, ४।	३४०, ६	रथगुप्ति	१६३, २०।	१७०, १४
			रथचक्रक	६५, १७	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
रथङ्ग		४६, ८	रवण		११४, १३
रथभाग		३४५, ६	रवि	५२, ७। ६०, १३। ६४, ४।	
रथभेद		६०, १३		१६६, ७। १७८, १३। २१२, १२।	
रथवोटु	६०, १३। २३६, ५			२२५, १। २३७, १५। २४२, २।	
रथसादिन्		१६६, ११		२६०, १७। ३३४, १। ३४४, ५	
रथाङ्ग		६५, १७	रविवाजिन्		२७८, १८
रथारोह		१७४, १५	रविसङ्क्रान्तिभेद		१७६, ६
रथिन्		१६६, ११	रविस्त्री		८२, ५
रथौघ		२३६, ४	रघुना		२६, १६। १६८, १
रथ्य		२३६, ५	रघ्नि	१०५, २। १२७, २०। २२४, ७।	
रथ्या	५५, ११। २३६, ४			२२५, १०। २५१, १८। ३३१, १३	
रद	१७४, ६। १६४, १४		रस	२६, ७। ३६, १८। १०६, १६।	
रन्तिदेव		३२४, ८		११५, ४। १२७, १०। १३३, १५।	
रन्तृ		१३१, १६		२४५, ७। २७७, ११। ३१६, ६।	
रन्ध्र	२४३, १५। २५४, ११।			३३५, १६	
	२५६, १। २६४, ३		रसक		२६, १०
रन्ध्रग		६५, १८	रसन		१६७, १८
रन्ध्रान्वित	२८२, ८। ३३७, १६		रसना	२५, ७। ४४, १०। १६८, १।	
रभस		३३७, १६		२६६, २०। ३००, २। ३०६, १।	
रम		२२५, ११		३३५, १८	
रमण	११४, १४। ३०६, ८		रसनेत्रिका		५०, ३
रमणी		११४, १४	रसभेद	१७, १८। ११४, ५।	
रमा	१२३, ७। २२५, ११			२४२, १२	
रमापति		३३८, ५	रसमात्र		८३, १३
रम्भा	२१६, ४। २६०, ८। ३१२, १४		रसवत्		२६, ६
रम्भाज		७६, ७	रसवाद		१७६, ६
रम्भाञ्ज		३०३, ३	रसविशेष		२६०, ७
रम्य	२१३, १०। २१४, ६। २७६, ५		रसशून्य		३३६, १५
रम्या		२३६, ३	रससिद्धिबलि		३३६, १५
रय		२३६, ७	रसा		३३५, १८
रसक		२५, १०	रसाञ्जन	२१, १५। १६०, २।	
रव		१०४, २		२६६, ५। २४२, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
रसादि	१२८, ३		१३१, १३। २७६, १। ३००, ८।		
रसान्तर	६, ६। १११, २०। २५६, २		३३५, १६		
रसायन	२०६, १		रागचूर्ण	१२१, ६	
रसारोह	३४४, १२		रागद्रव्य	२३४, १३	
रसाल	२५, ७। २४७, ४। ३०६, ३		रागप्रभेद	२७०, २	
रसास्वा	२६, ७। १२१, १६		रागभेद	२२०, ६। २२६, ६।	
रसिक	२५, ६। १६४, १८			३१६, १६	
रसित	१५०, १८		रागरञ्जन	१६८, २	
रसेन्द्र	१०, १		रागवस्तु	३१०, ३	
रसोन	१७८, ७		रागसूत्र	२६२, ४	
रसोनक	६२, १। १६३, ४		राघव	२२५, १२। ३२१, २०	
रहःकक्षान्तर	१५४, १८		राजक	२५, १२	
रहस्	६६, ६। १०१, १२। १५३, १।		राजकन्यका	५०, १३	
१८६, १२। २३४, १६। २४५, १।			राजकर्कटी	६३, १६	
	३४१, ११		राजकुञ्जर	४६, १५। ३४६, १	
रहस्य	३१६, ८		राजगज	२४, १	
रहस्या	२४५, १		राजजम्बू	२१७, १०	
रहस्यार्थ	१४१, १६		राजतिनिष्ठा	३२८, ११	
रहित	१५०, १६		राजदत्तोर्वी	२००, १२	
राका	२२६, १३		राजदेय	२६६, ४	
राक्षस	५५, ५। ७३, ५। १३१, ८।		राजधानी	६, ६	
१४०, ६। १७५, १२। २०५, ११।			राजन्	४६, १६। ७७, ७। १५३, २	
२१३, ६। २१८, ६। २६६, १६।			१६८, ६। २१६, २। २४४, ३।		
२८६, १४; १५। ३०६, १४।			२५६, १६। २८८, २। २८६, ११		
३३४, १०। ३३७, १६			राजन्यक	४१, ४	
राक्षसभिद्	१४७, १८		राजपटोलक	१६०, १४	
राक्षसान्तर	५५, ६। ११६, १६।		राजप्रभेद	२८६, ८	
२६४, १०। २६७, १६। ३३२, २।			राजबदर	२६४, ६	
३३३, १४			राजभिद्	२८२, १५	
राक्षसी	२५४, १२। ३३७, २०		राजभेद	११, १२। ४३, ६।	
राक्षसीभिद्	२३०, ७		१४४, १५। २६८, ५। ३१६, १६।		
राग	६१, १४; १५। ११८, १८।		३२१, १६		

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
राजमात्र	२८६, ८		रात	१३१, १५	
राजमाष	३२०, १०		रात्रक	२५, ११	
राजयज्मन्	२७५, ७		रात्रि	१२८, १४ । १६१, १५ ।	
राजयोग्य	३४३, ३			१६८, ४ । २११, १३ । २३६, ३ ।	
राजयोषित्	१६६, १६ ; २०			२५६, ३ । २८०, ५ । ३३०, २ ; १५	
राजरत्तिन्	१७१, ७		रात्रिचर	२६२, ५	
राजरज	८०, १४		रात्रिचर	२६, ५२	
राजर्षि	२३४, १२		रात्रिमात्रक	१७०, १०	
राजर्षिभेद	४७, १३ । १८६, १६		रात्रिशेष	३३०, ३	
राजकण्ठम्	१७५, ६		रात्रिसम्बद्ध	२८१, १८	
राजविशेष	३३६, ५		राद्ध	१८१, १०	
राजवेषम्	१८४, ६ । २८५, ४		राद्धान्त	१५०, १६	
राजवृत्त	३४७, ७		राघ	४०, १६ । ३२१, १२	
राजशफरमत्स्य	४८, २०		राघन	१६८, ५	
राजसङ्घ	२५, १२ । ४१, ५		राघरङ्ग	४१, ५	
राजसद्मन्	२४७, ८		राघनप्रथ	३०७, ४ ; ६	
राजसर्घप	२५, १३		राघना	१६८, ५	
राजहंस	३३८, १४ । ३३६, १६		राधा	१८१, ८	
राजहस्तिन्	१६४, १		राम	२२५, १३	
राजाधिपात्मक	२३६, ७		रामकर्पूर	२५६, ७	
राजादन	२०६, ३		रामज	३१८, २	
राजादिशासनान्तर	८५, १५		रामठ	१८५, १६	
राजान्तर	३२२, ३		रामण	११४, १६	
राजार्ह	३४३, ३		रामानुज	१४६, ६	
राजि	७७, ८		रामभार्ग	१६, १७	
राजिक	८३, १२		रामभ्रातृ	११५, ८	
राजिका	२५, १३ । ५४, ५ । ६५, ८ ।		रामसुत	३२५, ७	
	१८५, ८ । २५५, ८ । ३१८, १६		रामाश्रय	६१, १६	
राजीव	३२१, १६ ; २०		रामिल	३०६, ४	
राज्ञी	८२, २		राव	८३, १५	
राज्य	१४६, २० । २३६, ७		रावण	५७, ६ । ११४, १६ ।	
राठ	१०२, ३		रावणमन्त्रिन्	५, १८	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
रावणसुत	१६०, १		रिपु	२६०, १२ । ३१६, १३	
राशि ८४, ३ । २६४, १७ । २६८, १ ।			रिपुपक्ष	१२२, ११	
	३२६, ७		रिष्ट	८७, ७ । १४०, १	
राशिप्रभेद	४, ७		रिष्टि	८६, ८	
राशिभेद ८७, १८ । १८७, १४ ।			रौ	२५०, २	
१६७, १० । २६८, १५ । २७८, १ ।			रौढक	२५, १४	
	३४१, १६		रौढा	७६, ११	
राशिविशेष	३, ११		रौण	१०७, ४	
राशि	२८, ८		रौति	१३१, १६	
राश्यान्तर ३३, १८ । १८८, १० ।			रौतिका	२१, १४	
	३३१, २ ; ५		रौतिभिद्	२२१, ३	
राश्यार्थ	२६२, १६		र	२५०, २	
राश्यादय	१८६, १		रक्म	१४, ८ । २२५, १५	
राष्ट्र	२५३, १५ । २५६, २ ।		रक्ष	१५१, ३ । ३३२, १४	
राष्ट्री	२५६, १		रगण	१०७, ४	
रास	३३६, १ । ३३६, १४		रगिम्ह	६६, ४ । २२३, ११	
रासभ	२२०, १०		रग्मेद	१०१, २ । ११६, १७ ।	
रासभस्त्री	२२६, ३		२०१, ७ । २२०, १२ । २५४, १३ ।		
रासेरस	३३६, १४			२६८, ६	
रास्ना	१८८, १८ । १६८, १ ।		रग्विशेषक	६, ८ । २२२, ४	
२५७, १६ । ३०६, ६ । ३३४, ६ ।			रचक	२५, १५ ; १६ । १४०, ४	
	३४३, ६		रचि	७१, १७ । ३१६, ३	
राज ८, १ । ३१, १८ । ५६, ४ ।			रचिक	२५, १६	
	१८३, ६		रचिभाजिन्	१५१, ८	
राज्यस्तसूर्य	१६०, ११		रचिर	२७६, ४ । ३०८, ३	
राज्यस्तेन्दु	१६०, ११		रज्ज् १२६, १ । २८०, ८ । ३०५, २० ।		
राज्यास	६७, ७		३२६, १४ । ३४१, १०		
राहृष्किष्ट	६२, १		रजा	७७, ८ । ६६, १३	
रिक्त	१३१, १६		रजाविधि	६८, १५	
रिक्तुण	११४, १७		रगिङ्का	२५, २०	
रिक्क	६१, १७		रत १२५, ५ । १३१, १७ । १५२, १५		
रिक्कण	६१, १७ । ११४, १७		रतित	१५०, २०	

शब्दः	पृ०	पं०
सदित	१४०, ३।	१५०, २०
सज्ज	१५४, ५।	१५६, ४। १६२, १५
सज्जाङ्ग		६५, १६
सङ्ग	७७, १५।	२५१, ११। २५६, ४। ३२५, ४
सङ्गधन्वन्		२१, ६
सङ्गवाद्यवीणा		२७०, ८
सङ्गात्त		३४५, १
सङ्गोद्भव		२५६, ६
सङ्घिर	७८, ३। २६४, ८।	२७६, ३। ३०३, १७
सङ्घुक		१११, १३
समा		२२५, १५; १६
सस		२५६, ३
सप्तती		१५१, २
सत्तण		११४, १८
सम्		७०, ४
समान्वित		१४०, २०
समित		१५१, १
सुठ		१०२, ४
सुप	६४, १५। १०७, ८।	१३८, ६। २११, ३। २६६, ५
सुपक	३, ४। २६, १।	२०५, १
सुपकभेद		६७, ६
सुपकाङ्गभेद		२२०, २०
सुपकान्तर		१६६, १२
सुपकाव्यञ्जति		१७३, १३
सुपण		११४, १८
सुपादि		१०४, १३
सुपार्थक		६०, १४
सुप्य	३७, १८। १३४, ७।	२३६, ५; ६। २५५, ५। २६६, १२

शब्दः	पृ०	पं०
सुप्याध्यक्ष		२०, ८
सुषित		१५१, १
रेखा	२५, १३। ७७, ८।	२५४, ३
रेखाभिदु		२६२, १६
रेखात्रयान्वितभाषा		३७, ६
रेचक		२६, ३
रेचनी		१६८, ६
रेणु	७७, ६। १०७, ४।	२५६, १८
रेणुका	२६, २। ११७, ४।	३०२, १३
रेतस्	१३१, १८। १७३, १६।	२२२, १४। २४६, ६। २५६, ४। २६१, ११
रेत्र		२५६, ४
रेप		२११, ६
रेफ		२१६, ६
रेहिहाण		१२७, ७
रेवती	१५१, ३। २३१, १३	
रेवतीभ		२५६, ११
रेवतीरमण		३०६, ७
रेवा		३१८, १
रेषण		११४, १६
रेषणवृत्त		२६३, १४
रै		२५०, १
रैणुकेय		२२५, १३
रैवतक		४१, ६
रोक		५, ६
रोकित		१५१, ८
रोग	७, १४; २०। १७, २०।	२०, २। ६०, ११। ६१, १७। ७७, ८। ६३, ६। १३७, ७। १७२, ६। १८१, १३। २३३, ६। ३००, २०। ३०८, १७। ३२६, ११। ३३२, ५

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
रोगप्रभेद	३३७,	१३	रोपित	१५१,	ई
रोगभिद्	२६६,	१६	रोम	२२५,	१६
रोगभेद	८, १२। १०, १४। २३, २;		रोमसंयुत	१५१,	६
	१८। २६, २। ६७, ६। १६६, ७।		रोमहर्षण	१२४, १२	
	२७४, ११। २८०, १२। २८६, ५।		रोमाच्च	६, ११। २१, १३।	
	३०३, ६। ३२५, ५। ३३७, १५			१२३, १२	
रोगविच्छिन्न	६३, २०		रोमाक्षित	८७, २	
रोगविशेष	८४, १। ३३०, १		रोमाक्षी	१०, १२	
रोगान्तर	१६३, १६। २४१, ४		रोमावली	२१, १७	
रोगित	१५३, ३		रोमित	१५१, ६	
रोगिन्	८७, ११। १७४, २		रोमोद्गम	२२, २	
रोचन	१६८, ८		रोलित	१५१, ७	
रोचना	१०१, ३। १७७, १४।		रोषणा	११४, २०, १२६, ६	
	१६८, ७। २३८, १४। २४४, १८।		रोष्ट	३४१, १२	
	२८३, ६। ३४३, ६		रोष्टिणा	११५, ३	
रोचनिका	१६८, ३		रोष्टिणी	११५. २। १६१. १२।	
रोचनी	१६८, ६। २२८, १६।			२८६, ११	
	२५३, १०		रोहित्	१५१, ६	
रोषित	१५१, ८		रोहित	२३, ५। १५१, ४; ६	
रोचिष्ठा	११५, १		रोहितक	४१, ६	
रोड	६८, ११		रोहितकतब	५२, १२	
रोदन	८३, १५। १७५, ७।		रोहितकद्रुम	१५१, ५	
	१६२, १। १६८, ६		रोहिताश्व	३२४, ६	
रोध	१८३, १२		रौक्ष	३४६, ६	
रोधन	१८४, ६		रौद्र	२५६, ६	
रोधस्	२१, ४। ६३, ६। २१७, ३।		रौद्री	२५६, ७	
	२५५, ६		रौप्य	११२, १	
रोधित	१५१, ७		रौमक	२७, ७	
रोध्र	३२६, १२		रौगव	३२२, १	
रोप	२११, ६		रौहिण्य	२४८, १०। २८६, १४	
रोपण	२०१, ६। २११, ६		रौहिष	३३३, ६	

शब्दः	पृ०	पं०
ल		
ल	२८५, ३	
लकुच	१६०, १७। २७८, १५	
लक्ष	३४६, ७	
लक्षक	२६, ४	
लक्षणांतर	३१७, ११। ३३१, १५	
लक्षणीय	२३६, ६	
लक्षणीपेत	१५५, ५	
लक्षित	१५१, १२	
लक्ष्मन्	३, ४। १४५, ५	
लक्ष्मी	८०, १६। २०८, १४। २१५, १७। २४६, ६। २५०, ५। २६२, १५। २६६, १६। ३००, २। ३०२, १; ११। ३०५, २	
लक्ष्मीपति	१६४, २	
लक्ष्मीपुत्र	२६२, ७	
लक्ष्मण	६३, १०	
लक्ष्य	२३६, ६। २४३, ६। २४४, ३। ३२८, १५	
लगुड	६७, १२। १०४, ६	
लग्न	१८६, १। २६२, १६	
लग्नक	२६, ८	
लग्नकच	८४, १८	
लग्नमात्र	१६६, १७। २०२, ८	
लघिल	६४, १२। ६६, ६। २६४, १५	
लघुखट्वा	१७०, ३	
लघुग्राम	१३, ५	
लघुस्त	१६२, ७	
लघ्वी	३१८, ४	
लङ्गा	५, ६; १०	
लङ्ग	६१, १८। २५४, १६	
लङ्गन	८१, ३। १६८, १०	

शब्दः	पृ०	पं०
लङ्घित		१५१, १२
लङ्घ		७५, ३
लज्जा	७५, ४। ७७, ६। २११, १३। २५०, ३	
लज्जावत्		१०८, ७
लज्जासम्पन्न		१३५, ८
लज्जित	१५१, ११। १८६, १	
लज्जा		७७, ६
लज्जिका		२६, ७
लट्टा		८६, ६
लट्टा		३१८, ३
लता	७७, २। ८३, १२। १३१, १६। १४१, १०। १६१, १५। १६०, १३। २२७, २	
लतार्क		२६, ६
लताङ्गु		२१७, ६
लतान्तर	१७४, ७। २०५, १८। २६६, २०	
लताभेद	३८, १४। ४२, ३। १५१, ६। २६७, १०। २८०, ६। २८६, ११। ३४६, ११	
लतिका		२६, ६
लतोद्गम		३४३, १३
लत्ता		१३२, १
लपित	१५१, ११। २८०, ४	
लब्ध	१२६, ४; ७। १८१, ११। १८६, ७	
लब्धक		२६, ११
लब्धरक्षण		२२७, ८
लब्धवर्ण		१८१, २
लब्धव्य		२३६, १०
लभ्य		२३६, १०

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
लम्पट	२६, ७		लवणकर्त	२६, १०	
लम्पाक	२६, ७		लवणसाधन	२५५, १५	
लम्बक	२६, ४		लवली	२३६, १६	
लम्बनाल	३१३, १६		लवलौफल	१६३, ११ । २१३, १०	
लम्बमान	२६, ४		लवलोकन	१६७, ५	
लम्बिका	२६, ५ । ४८, ८		लवित्र	२७६, ४	
लम्बित	१५१, १३ । १६४, १०		लशुन	४६, १० । ८७, ६ । १८५, १२	
लम्बोदर	२६२, ६		लसक	२६, ६	
लम्भ	१३२, १५		लसन्मुख	५७, १४	
लम्भित	१५१, १३		लस्तक	२६, ५	
लय	२३६, ८		ला	२६५, ३	
ललना	१६८, ११		लाक्षागिक	४१, १०	
ललन्तिका	४१, ७		लाक्षा	१६८, ४ । २२३, ६ । ३३४, १० । ३४६, ७	
ललाट	८५, १६ । २६६, १० । ३१२, ८		लाक्षाप्रसादन	८५, १३	
ललाटभूषा	८५, १३		लाक्षारक्त	१६२, १४	
ललाटास्थि	५४, ७		लाक्षारस	२२८, ६	
ललाटिका	४१, ७		लाङ्गल	३०४, ८	
ललाम	२२६, १४ ; १५		लाङ्गलपद्धति	१३४, १२	
ललामक	४१, ८		लाङ्गलिकी	४१, ११ । ५४, १२ । ५६, ६	
ललित	१५१, १०		लाङ्गलिन	३०६, ७	
लव	२१८, २		लाङ्गली	२५२, १२ । ३०६, ५	
लवङ्ग	२६६, १८		लाङ्गल	७४, १४ । ३०६, ४	
लवङ्गकुसुम	२८२, १०		लाङ्गली	१३६, १४	
लवण	६, ६ । २५, १५ । ७६, १४ । ८५, १२ । ८६, १२ । १०१, ११ । २६६, ११ । २८०, ८ । २८३, १६ । २६४, ६ । २६५, ३		लाच्छ	७५, ३	
लवणभेद	२३७, १२		लाज	७७, १० ; ११ । १३६, ११	
लवणसंस्कृत	४१, १२		लाजा	७७, १०	
लवणाकर	२२५, १५		लाञ्छन	१६८, १२ । १६६, ८ । २२६, १४	
लवणान्तर	२१४, ६ । २२८, १२		लाट	८६, ८	
लवणासुरमाट	३३८, १५		लात	१३२, १	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
लाघन	१६८, १३		लौला	३००, १। ३१७, २०।	
लापित	१५१, १४			३३८, ३	
लाभ	१२६, ६। १३३, १। १३८, ६।		लुङ्ग	६२, १	
	२१६, ६। २४८, २। २६८, १७		लुच्च	७१, १८	
लामञ्जक	४१, ८		लुच्चक	२६, ११	
लालन	१६८, १३		लुच्चन	७१, १८	
लालस	३३७, २०		लुच्चित	१५१, १४	
लालाप	३१३, १७		लुटित	१५१, १५	
लालामुख	५७, १४		लुगठन	२०६, १२	
लावक	२६, १०। ७०, ५		लुगिठत	१५१, १५	
लावणिक	४१, १२		लुप्त	१३२, ३	
लालाटिक	४१, ६		लुम्ब	४५, १२। १८१, १०	
लास	३३५, २		लुम्बक	२५३, ४	
लासक	२६, ६। १५४, ५। २३६, १७		लूचक	२६, १२	
लासिका	१६, १३		लूणाक	२६, १२	
लास्य	२०२, १४। २३६, १०।		लूता	४०, ६। ६०, ५। १३२, ३; ४	
	३३६, २		लूति	१३२, ५	
लास्यक	२६, ८		लून	१८६, २	
लास्यकारिन्	२६, ६		लेख	५४, ३; ४। २००, १२	
लिङ्ग	६१, १८। १४७, ६।		लेखक	१३, २०। २६, १३।	
	२०८, ११। १३५, १२			४८, १६। ५१, १७। २६२, ८	
लिङ्गधारिन्	६१, २०		लेखन	१०७, ६। १६८, १४	
लिङ्गमल	२२, ३		लेखनक	२६, १३	
लिङ्गिन्	६१, २०		लेखनद्रव्य	१२, २०	
लिपि	५४, ५		लेखनभेद	२५४, ३	
लिपिकार	२६२, ८		लेखनिक	४१, १३	
लिपिन्यास	१६८, १४		लेखपत्र	२२, ४	
लिप्त	१३२, १; २		लेखवह	६७, १४	
लिप्ता	१०५, १६		लेखसाधन	१८, ६	
लिप्ता	२०५, १०। ३३०, १४; १५		लेखहार	४१, १३	
ली	२६५, ४		लेखा	५४, ५। १३२, ११	
लीन	१८६, २		लेखिनी	५१, ८। २८८, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०		
लेख्य	५४, ३।	२६, १४	लोघ्रवृत्त	१६७, ६।	३१६, १८		
लेप	१८२, १३।	२०३, ५।	२११, ६	लोपक	१३२, ६		
लेपक	२६, १३।	१३२, ५	लोपामुद्रा	३५, ११			
लेपन	५५, ३।	२१३, ११	लोप्त	१३२, ६			
लेप्त		१३२, ५	लोभ	२११, ६			
लेप्यनारी		१६०, ४	लोमन्	२६४, ८।	३४४, ४		
लेश	१०३, ७।	१८०, ६।	२१८, २	लोमवत्	३२८, ४		
लोक	५, ११।	१८६, १४	लोमश	३२८, ४			
लोकनाथ		१६६, ५	लोमशा	३२८, ५			
लोकपाल	३१३, १५		लोम	३००, २			
लोकभेद		३३४, ४	लोटादिभेदन	२७८, १६			
लोकयात्रा		५७, ७	लोह	२६, १७।	७८, १३।		
लोकयाचिक		२४३, ६		१०५, १४।	२२५, १५।	२३२, ४।	
लोकवाद		१७६, १४		२८५, ११।	२८७, ६।	३३६, ११।	
लोकान्तर	१८४, १४।	२६२, ११				३४१, १२	
लोकायतिक		५१, ५	लोहक			२६, १८	
लोकालोक		४१, १५	लोहकार			५१, ६	
लोकेश्वर		२०८, १३	लोहकास्य			२१, १६	
लोचक		२६, १५	लोहकिट्ट			१३१, १७	
लोचन		८५, ७	लोहकुट्टक			५१, ५	
लोचनगोचर		३६, १२	लोहकूट			३०५, २०	
लोचनमल		१६, १	लोहगय			३०३, १५	
लोचमस्तक		५१, ४	लोहचूर्ण			३०४, १७	
लोटी		१५१, १५	लोहनिर्मित			१६२, १७	
लोटीनी		२०६, १२	लोहपृष्ठ			३, ६।	२०४, ६
लोयिका		२६, १४	लोहबाण			७३, १	
लोयी		१०५, ५	लोहमण्डलक			२१६, ६	
लोट		१३२, ७	लोहमुद्र			१८६, ८	
लोति		१३२, ६	लोहमूर्ति			१०८, ६	
लोतिताम्र		१०८, ३	लोहयन्त्र			४४, ६	
लोभ	६, ४।	२५४, ७।	२८१, १३	लोहरज्जु		३१०, १५	
लोभक		२६, १८	लोहज			३०६, ८	

शब्दः	पृ०	पं०
लोहादिनिकष	१०७,	१६
लोहाभिसार	२६३,	१५
लोहित	६६, १४। १५१, ४; १६।	
	२४२,	१३
लोहितक	४१,	१५
लोहिताङ्ग	६७,	१८
लोहितार्कपल	६६,	१
लोहमुद्र	८४,	४
लोहित	१३१,	११
लोहित्य	२४५,	२
लोहित्यकादि	६१,	१६

व

व	३१५,	१; ३
वंश	१६३, १६। ३२६, ७	
वंशकर्णिका	२३६,	२०
वंशपत्रक	५१,	१०
वंशलोचना	२८८,	३
वंशशलाका	६६,	३
वंशशल्य	६६,	४
वंशाङ्कुर	२६६, १४	
वंशादिवाद्य	२८२,	७
वंशांश	२१६,	३
वक्रोट	२७६, ११	
वक्तव्य	२४५,	५
वक्तृ	१३२,	७
वक्त	५४, १। २५६, १६	
वक्र	७०, ७। २५६, १२। २७७, १६	
वक्रगामिन्	६४,	५
वक्रनक्र	२६२,	१०
वक्रोष्ठिका	४१,	१६
वक्षस्	६६, ११	

शब्दः	पृ०	पं०
वक्षोज	७६,	६
वक्षोजवृन्तक	३६,	३
वङ्ग	५,	१२
वङ्गण	११५, ६; १५। ३०६, ७	
वङ्ग	६२, २। २७५, ६। २८७, ६	
वङ्गसेनतख	१३६, २। १८८, ११।	
	२४१,	८
वक्ष	७१,	१८
वक्ष्म	१६६,	३
वक्षन	६६, ३। १४६, १४। १६७, ११	
वक्षनस्थित	३१६,	६
वक्षनाभिज्जपूखष	६१,	७
वक्षनार्ह	२३६, १५। २४५, ५	
वक्षस्	१५१, ११। २३४, १६।	
	३३६, ६	
वचा	५१, १२। १७१, २। १८५, ६;	
	८। २३५, ६। २३८, १४।	
	२५१, १२। ३१५, १६	
वचौषधि	७१,	१८
वच्च	३०, ४; १६। २०१, २०।	
	२१६, ६। २१८, १२। २५३, १५।	
	२५७, ६। २५६, ७; १३; १४।	
	२६०, १६। २६२, १५। ३४६, ११	
वचकोश	२६०,	१२
वचमणि	४१,	२०
वचवाराही	६०,	१०
वच्चा	२५६, १५	
वक्षिन्	२५६, १६	
वक्षी	२५६, १७	
वक्षक	२७, ४। १२८, १०। ३०६, ६।	
	३१०, १४	
वक्षित	१५२,	८

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
वञ्जुल	६, ६।	३०६, ११	वत्सर	२५, ११।	२७६, १५। ३२०, १३
वट	६२, ७।	८४, १८। १८३, ११।	वत्सराज		२०७, १७
	३१६, २०।	३२८, ३	वत्सेश		२०३, १०
वटक		२६, २०	वत्सोपजीविन्		१८०, १५
वटकुम		१७३, ५	वदान्य		४०, १७। २४५, ३
वटपा		२१३, ७	वघ	७७, १।	११०, ७। ११६, ४।
वटभिदु		२७७, १		१२६, १०।	१६५, ५। १६६, १२।
वटयक्षिणी		२१३, ७		२००, ६।	२०१, ११। २०२, १५।
वटाशुर		२६२, १२		२०४, १६।	२०७, ६। २१६, १४।
वटादिवृक्ष		२६३, १		२२१, १।	२४८, १। २५२, ४।
वटौ		८६, १०		२८४, ४।	२६०, ४। ३३१, १०
वडवा	१३६, ३।	२२६, ४	वधभूमिग		३०, १०
वडवाग्नि		४२, २	वधस्थान		१८६, १३
वडवानल	३०७, ६।	३२२, ५	वधु	१५२, १।	१८१, ११। १८६, १५
वगिकूपथ	८७, ४।	२२८, २०	वध्र		२५६, १७
वगिकुसमूह		१६६, १४	वध्री		२५६, २०
वगिकुस्त्री		३४३, ६	वन	१३१, १६।	१८६, ३; ६।
वगिगधन		६८, ५		१६२, २०।	२६२, १। २६७, १२।
वगिज्	४२, २।	७७, १४। १५३, ७।		२८८, २।	३१६, ७; १०।
		२२६, ३			३१६, २
वगटाक		३०६, १०	वनकार्पासी		८०, ८
वगु		६३, १६	वनक्षेत्र		२७६, ७
वगुहर		२७६, ११	वनज		७६, ७
वगुह		६८, १३	वनजा		७६, ८
वगुडा		६८, १२	वनतिक्तौषधि		३११, १३
वतंस		३३७, २	वनभेद	१६१, ११।	२७७, २
वत्स	१७, १४।	१८०, १५। २४८, १०।	वनमल्ली		१३८, १
	२६२, १३।	३३६, ३	वनमालिन्	२०६, २।	३१३, १६
वत्सक		२६, १६	वनमालिनी		२०६, ६
वत्सतर		२६२, १३	वनसुद्ध	२६, १६।	३४, १३। ३८, ६
वत्सतरी		२६२, १४	वनल		३०६, ६
वत्सदामन्		१६५, ८	वनविशेष		८६, ११

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
वनसमूह	१८६, ४	२३६, १४	वमद्यु	१७०, १५	१८२, ११
वनस्पति		१६४, ४	वमन	११३, १	१७०, १५
वनाग्नि		३१६, ७		१६३, १४	१६८, १६
वनान्तर		३३७, १२	वमनद्रव्य		३१, ५
वनायुज		८०, १५	वमनादिविशुद्ध		६०, १७
वनिका		२२३, १२	वमि	३८, १६	५६, ३
वनित		१५२, २	वमित		१५२, ७
वनिता	१४१, १८	१५२, १	वयःसन्धि		१२४, २
वनितान्तर		६१, ७	वयस्य		१७०, १६
वनितावैध्वय		६१, १३	वयस्या	५४, १५	१७०, १६
वनी		१८६, ४			२६५, ७
वनीपक		४१, १८	वयोभिद्		२६६, १०
वनेचर		२६२, १३	वयोभेद		१००, ५
वनोद्भूत		२३६, १४	वर	६३, १८	६६, १६
वन्दन		२७६, १६			११
वन्दा	३६, १७	१४३, ८	वरक		२६, १६
	१७४, ७	१६२, ७	वरचन्दन		२०८, १६
वन्दाह	४५, ६	२७६, ६	वरटा		३०४, १४
वन्दित		१५२, ८	वरटी		६०, ८
वन्दिर		२७६, ६	वरण	३४, २०	११५, ११
वन्द्य		२३७, १७		१३३, ७	२७५, १३
वन्थ		२३६, ११	वरणा		११५, ११
वन्थगवी		३२६, ६	वरणक		४१, २२
वन्थ		२३६, १४	वरण्ड	१००, १०	२४८, १६
वन्था		१८६, ४	वरण्डक	४२, १	६४, १२
वपनसाधन		२६२, १	वरण्डा		१००, १०
वपा		२११, ६	वरद		४४, ३
वपुष्		१३८, ५	वरदा		१७७, ३
वपुःस्त्रिय		६१, १२	वरयान्ना		२८८, १२
वपु		१३२, ६	वरयोषा	७६, २	३०२, ११
वपुक्रोडा		१०१, ७	वरयोषित्	१६८, ७	२५८, २
वभर		२७६, १६	वरयोषित्वाटि		३४२, ५

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
वरक्षपि	२०३, १६		वरेण्य	११२, १२ । २३६, १२	
वरवर्णिनी	२०८, १७		वर्कर	२७६, १०	
वरस्त्री	३४७, ६		वर्कराट	६२, २	
वरस्निग्ध	२३६, २		वर्ग	६२, ५ । ३२६, ८	
वरा	२५६, १०		वर्गाक्षर	३२६, १४	
वराक	२७, ५		वर्चस्	७२, २	
वराङ्ग	६५, १६ ; २०		वर्चस्का	२७, १ । २८४, ८	
वराङ्गक	४१, १६ । २७१, १७		वर्चिष्णु	११५, १४	
वराङ्गरूपोपेत	२०६, १५		वर्चोयुक्त	११५, १४	
वराट	११७, ६ । २४६, १०		वर्जन	५६, १४ । ३१६, १८	
वराटक	३३, ८ । ४१, २० ; २१ ।		वर्जित	१५२, ११	
	१७५, १०		वर्ण	१०७, ६ ; ७ । १५१, १७ ।	
वराटमान	१०६, ६			२६३, ५ । २७५, ११	
वराटिका	१३४, ६		वर्णक	२७, ८	
वरावरक	४१, २०		वर्णकद्रव्य	३११, ६	
वराराम	१२२, १		वर्णकारक	२७, १२	
वरार्थग्रह	५, २०		वर्णतूलिका	५१, ८	
वरार्थिनी	२६०, १४		वर्णभेद	२१, ६	
वराहकाली	३१४, ११		वर्णमात्रक	२०८, ३	
वराहपुच्छ	२२०, १		वर्णमाला	२४, ६	
वराहकालतिविष्णु	२६२, २०		वर्णविलोडक	५३, ४	
वरिष्ठ	६४, १३ ; १४		वर्णसङ्गरसम्भूतस्त्री	२८३, १७	
वरी	२४६, ७ । २५६, १०		वर्णाट	६०, ६	
वरुण	३७, २ । ११५, १० ; १३ ।		वर्णित	१५२, ७	
	१४८, ३ । १६३, १३ । २१२, १८ ।		वर्णिन्	१०७, ६	
	२३०, १ । २७१, ६ । २८८, २ ।		वर्तक	२७, १०	
	३२५, ६		वर्तन	११५, १४ । १३२, १३ ।	
वरुणद्रु	२६८, ७			१३३, ५ । १६४, १ । १६७, १६ ।	
वरुणद्रुम	२१७, ११ । ३०५, १८			१६८, २०	
वरुणयोषित्	२५३, ११		वर्तनी	२३६, ४	
वरुणायुध	३२६, ६		वर्तक	४१, १७	
वरुण्य	१६३, २० । १७०, १४		वर्ति	१००, ११ । १३२, ११	

शब्दः	पृ०	पं०
वर्तिका	२७, १०	
वर्तिष्ठा	११५, १४ । १६६, २	
वर्ती	२६७, १०	
वर्तुल	४२, १ । १३३, ६ । ३०६, १०	
वर्त्मन्	१२५, ४ । १३१. १४ । १६६, १२ । २२६, २ । २३७, ११ । २५३, ६	
वर्द्धिनी	१६८, १८	
वर्धक	८, १६. । ११५, १५	
वर्धकि	१७, १० । २७, १	
वर्धन	१८१, १८ । १६८, १७	
वर्धमान	२०६, ४	
वर्धापक	६, १६ । २६१, ६	
वर्धापन	३६, ६	
वर्धापकप्रशंसा	२६४, ४	
वर्धित	१५२, ३ ; १०	
वर्धिष्णु	११५, १५	
वर्धिष्णुच्छेद	१६८, ७	
वर्मन्	१६४, १० । ३२५, १८	
वर्मित	१५२, ६ । १८४, ३	
वर्या	२३६, १२	
वर्वर	११६, ८ । २७६, १० ; ११	
वर्षान्	२८१, १०	
वर्ष	२०१, १६ । २५८, १२ । ३३१, ३ । ३३६, ३	
वर्षण	११५, १६ । २७४, १० । २८४, ६	
वर्षधर	१०, १ । २६२, १४	
वर्षपाकी	४१, १६	
वर्षभेद	१४६, १०	
वर्षवर	१०२, ७	
वर्षाकाल	२४, ५	
वर्षाकालभव	२७, १६	

शब्दः	पृ०	पं०
वर्षाभू	३३, ७ । २२०, १७ । २८६, १३	
वर्षुकतोयद	२०४, ६	
वर्षुकाब्द	१७८, १८	
वर्षोपल	२५१, १८	
वर्षान्	२२६, १	
वलभि	६७, ७	
वलय	६, ७ । २१६, २ । २४४, ८ । ३०४, ६	
वलि	२७७, १	
वलिर	३६, २ । २७६, १७	
वली	३२५, ८	
वलीक	२५६, ११	
वलीमुख	४३, ८ । ५७, १६	
वल्क	५, ११ ; १६	
वल्कल	५, ११ । २७०, १८ । २६७, ५ । ३१०, ३	
वल्कलजांशुक	२२७, १०	
वल्गित	१५२, ५	
वल्गु	६२, ४ । २२६, ६ । २३६, १८	
वल्गुदर्शना	७८, १८	
वल्गिक	११, १७	
वल्ग्रीक	१३, ६ । ७८, ६	
वल्ग्री	१०७, १२	
वल्ग्रीभेद	१४६, २० । २१२, ७	
वल्गभ	२२०, १४ ; १६	
वल्गर	२७६, ५	
वल्गरि	२७८, ७	
वल्गरी	२६, ६ । २७६, ६	
वल्ग्री	१४७, ५ । १५२, १० । ३००, ३	
वल्गुर	२७६, ७	
वल्गूर	२७६, ८	
वल्ग	१७२, १२ । ३२६, १०	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
वशहावेदमग्न	२४१,	३	वस्त्रक्षान्तपुत्रिका	३८,	२०
वशा	३२६,	८	वस्त्रच्छेद	३०७,	१५
वशित्व	१३८,	३	वस्त्रचर्चरी	१६३,	१०
वशिर	२१६, १३। २७६, १३ ; १५		वस्त्रप्रान्त	३२६,	१
वशीकृति	२०७,	२	वस्त्रभङ्ग	८,	१६
वसति	१५२,	६	वस्त्रभिद्	३०६,	१७
वसन	१८६, ५। १६८, १५। २६८, २०		वस्त्रभेद	१६, १४। ४४, १२। २५६, १२। २७८, ५। २६६, १३	
वसनान्तर	१४६,	६	वस्त्रमात्र	७,	१२
वसन्त	१५२, ६। १८१, ५। १६७, १। २२१, ८। ३०३, ६		वस्त्रसङ्कोचरेखा	२२२,	१०
वसन्तदूत	१६७,	१	वस्त्राञ्चल	१०३, १। १२२, १३	
वसन्तदूती	१६७,	२	वस्त्राधार	२२,	६
वसन्तर्तु	३६, ५१		वस्त्रान्तर	२७०,	८
वसन्तादि	१२५, ६। १३१, १८		वस्त्र	१८६, ५। २३८, १३	
वसा	३३६,	६	वस्त्रन्तर	२५५, १८	
वसित	१५२,	५	वस्त्रौकसार	२६४, १०	
वसिष्ठ	६४, १३। २०४, १		वह	३४१, १३	
वसिष्ठादि	१८८, ११। ३३०, ४		वहतु	१५२, ४	
वसु	२२७, ३। २८३, ३। ३०१, १०। ३१८, ६। ३३२, १७। ३३६, ४		वह्म	२७२, १६	
वसुक	२७, ७		वह्मि	१५२, ११	
वसुकीटवत्	६१, २०		वह्मिन्न	३७, १	
वसुधा	१३७, १। २५४, १०		वह्मिन्नक	४१, १८	
वसुन्धरा	२६२, ८		वह्मि	११, ६। ५४, १३। ५७, १७। ५८, ५। ७३, १०। १६१, ८। १७८, १३। १८६, २। १८६, ३। १६४, ८। २०४, ८। २०८, १०। २५०, १। २५७, ११। २६५, २। २८२, ८	
वसुभेद	२६३, ६		वह्मिन्नय	१२७, ११	
वसुमती	७६, २। ६६, ३		वह्मिभेद	३३४, ३	
वस्ति	१३२, १०		वह्मिमन्थ	२०, १८। १०८, १२	
वस्तु	१०, ११। १६८, ३। १७३, ६		वाक्देवता	२०८, १४	
वस्तुपूर्णपात्र	२६१, ६				
वस्तुभेद	२०२, ७				
वस्त्र	१६८, १५। १६६, ६। २३७, १। २५४, २। २५६, १७। २७६, १०। २७६, १३। २६७, ३				

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
वाक्पति	१५२, १८।	३२७, ६	वाजि	६४, ११	
वाक्पटु	१५, ५		वाजिन्	२३६, १७।	३१०, १
वाक्प्रपञ्च	२८०, १०		वाजिशाला	२७८, २	
वाक्य	१७३, ८।	२६५, २।	वाञ्छा	३३६, ६।	३४०, ७
	२६७, २		वाट	८६, १०	
वाक्यवक्रत्व	२२१, ४		वाटी	८६, ११	
वाक्यविस्तार	७०, १०		वाड	६८, १३	
वाक्श्रुतिवर्जित	३३, ६।	४५, ८।	वाडव	६५, ११।	३२२, २ ; ४ ; ५
	२३२, ८		वाडवा	३२२, २	
वागकल्याणी	१५१, २		वाडवाभि	६५, १४	
वागर	२८०, १		वाणि	१०७, १०	
वागलङ्कार	१८, १६		वाणिज	२२८, २०	
वागुरा	५०, १६।	२८०, ३।	वाणिजक	४२, २।	२७४, ५।
	३०७, १०			२८८, ७	
वागुरिक	३६, १६।	४२, ५।	वाणी	१०७, ११।	१५१, २।
वाग्गुलि	२२६, ८			१६४, १६	
वाग्देवता	२५२, १८		वात	१३२, १६।	१६४, १७।
वाग्देवी	७२, १।	१६४, १६		२६४, ६।	२८२, ५।
वाग्मिन्	४२, ४।	१३२, ७।		३०१, १०।	
	१५२, १८।	२२६, ३		३०७, ६	
वाङ्नियम	१८८, १३		वातक	२७, ११	
वाङ्मुख	५५, १२		वातकेलि	३१३, १७	
वाच्	५८, ११।	१४६, ७ ; १४ ;	वातगुड	१०१, ८	
	१७।	२५१, १०।	वातफल	३१३, १८	
	२६५, ८		वातबज्जलप्रदेश	१६३, २०	
वाचस्पति	१६४, ६		वातभूयिष्ठदेश	३०५, १२	
वाचाट	५२, १६		वातरायण	१२३, १३	
वाचिक	२७, २०		वातरूढ	३३४, १४	
वाचिकहारक	५४, ४		वातवेष्टक	२८०, १	
वाचिकहारिन्	५८, १		वातव्याधि	१३६, १०	
वाचितार्थ	१४१, ११		वातशून्य	१४५, ११	
वाच्य	२३६, १५		वातशोणित	१०१, ८	
वाज	७७, १२		वातसङ्घ	३४४, १३	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
वातादि	२८०, ७		वानौर	१३३, २० । २८०, ४	
वातासङ्ग	३४४, १३		वान्त	१३२, १८	
वातिग	६६, १		वान्ताम्र	११८, १३	
वातिकृष्ण	१३१, १३		वान्ति	२२५, १८	
वातुल	१६४, २० । ३०६, १२ ।		वापित	१५२, १२	
	३४४, १३		वापी	१६६, ५ । १६५, १४	
वातूल	६८, ५ । ३३४, १४		वाम	६४, ५ । २२६, ५ । २४०, १० ।	
वातोत्पल	६, ३			३०६, १३	
वात्या	१०१, ८ । ३०६, १२		वामन	१६८, २० । १६६, ४	
वात्स्यायनमुनि	६७, १६		वामलूर	४, १६	
वादित्रदण्ड	३६, ४		वामा	१०१, ६	
वाद्य	२१२, १२ । २७१, १० ।		वामाचार	२६२, १५	
	३१८, ३		वामिल	३०६, १३	
वाद्यभाग	२७१, ८ । २७२, १४ ।		वामी	२२६, ३	
	३४०, २		वामोष्	२८०, ७	
वाद्यप्रभेद	२५८, ५		वायस	३, १२ । ८८, १ । १०४, ६ ।	
वाद्यभिद्	२१, २			१६३, ३ । २६६, ६	
वाद्यभेद	३०, १७ । ५५, ३ । ८८, २ ।		वायसाराति	८, ११	
	१०४, १० । २७१, ६ । ३०३, १२ ।		वायु	२, ११ । १४२, १७ । २१०, १ ।	
	३०४, १२			२६२, १ ; ६ । ३२४, ६ ।	
वाद्यान्तर	२३३, १८			३४१, १४	
वाद्यालक	४२, ५		वायुभेद	१६१, १२	
वान	१८६, ६		वायुसख	५७, १७	
वानप्रस्थ	१७१, १६ । २२८, २		वार	२६०, ५ ; ६ । ३०१, १४	
वानर	४०, ६ । ५५, ७ । ६५, १ ।		वारक	२७, १४ । २८०, २	
	६०, ५ । २०७, २० । २२७, २ ।		वारण	११५, ७ । १७८, १८ ।	
	२८०, ३ । ३२५, ६			२६६, १६	
वानरभिद्	२२१, ६ । २४२, १६		वारणसी	३३६, १७	
वानरयोषित्	२८०, ६		वारणापाङ्ग	११२, १४	
वानरान्तर	२१६, ४		वारणासी	३३६, १७	
वानरी	२८०, ६		वारणी	१६२, १८	
वानरीभेद	१६, ३		वारणारी	६१, १७ । २१८, ४	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
वारनाशोपति	२१८, ६		वारुठ	१०२, १७	
वारबाणक	६, १८		वार्षिक	२७, १२	
वारयोषित्	७७, ६ । २२८, १४		वार्त	१३२, १७	
वाराणसी	३३६, १७		वार्ता १३२, १३ । १३४, १ । १३८, १४		
वाराणसीपुर	३२५, ५		वार्ताक	६२, ३	
वाराही ७४, ६ । २०६, ६ । २४६, ६			वार्ताकौ	२३, ३	
वारिवाहादिध्वनि	१४१, ६		वार्ताकु	२६०, १३	
वारि ४, १४ । ७७, १२ । १०३, ७ ।			वार्ताकुपुष्प	८६, ३	
२५३, १४ । २६१, ४			वार्ताकुपुष्प	२८४, २	
वारिकण्टक	४३, १४		वार्ताप्रभेद	१५४, ४	
वारिज ७८, २ । २४७, ४ । २५३, १६ ।			वार्तावह	४२, २०	
३०२, १०			वार्ताहर	३२६, ११	
वारिण	१३३, १५		वार्तिक	२७५, ६	
वारित	१६२, १६		वार्दल	३०६, १३ ; १४	
वारिघर	२२६, ५		वार्दर	२७६, १८	
वारिधानी १४६, ७ । १६८, १८ ।			वार्द्धक	२७, १५ । २८३, २	
१६६, ६			वार्धि	१६४, १८	
वारिधारा २६३, ५ । २६६, २			वार्धुषिक	४२, ४ । १८२, ८	
वारिधि १८०, १			वार्षिक	२७, १६ । ११६, ६	
वारिनिर्गम २२४, २० । ३१२, १२			वाल	३००, ४	
वारिपणी ६३, २ । २१८, ७			वालक	२७, १६ । २८, १ ।	
वारिबालक २६६, १४			२५६, १६ । ३२५, ६		
वारिभेद ४७, ६ । १६३, १०			वालखेलन	२६६, १७	
वारिभ्रम १३७, १७			वालधि २२६, १६ । ३००, ४		
वारिवाट १५६, १२			वालितनय १७५, १		
वारिवाह ४८, १६ । १७२, ३ ।			वाल्लिभार्या २५५, ६		
२४६, ५ । २६६, ८			वालुक	३७, २० । ४७, ७ ।	
वारिखोतस् ३४३, २			१८५, ४ । ३१८, १०		
वारौ २६०, ४			वालुका २८, १ । १५६, १३		
वाख्य	६३, ८		वाल्मीकि ३१६, १० । ३२३, ८		
वाख्यि २७५, १६			वाल्मीक २७, १७ ; १८		
वाख्यो ११५, १६ । २८६, १८			वावटूक १६, ६ । ४२, ४ । १६६, ३		

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
वावटूकक	५५, १५		वाहिक	२७, १३	
वाशिर	२८०, ८		विकङ्कततल	३०४, १३	
वास	१५२, ६ । १८०, १३		विकङ्कतफल	२१७, ६	
वासकाख्यौषधभिद्	४६, १		विकच	७३, ८	
वासा	३३६, ७ । ३४२, १		विकट	२६२, २	
वासक	२७, १३ । ३३१, ६		विकटा	६०, १०	
वासन	१६६, ५		विकम्पन	८, १६	
वासन्त	१५२, १७		विकम्पित	१५४, ७	
वासन्तिका	४२, २		विकराल	६०, १० । ३०२, ८	
वासन्ती	५१, १४ । १५२, १६ । १५८, ११ । ३२१, १४		विकर्ण	११६, १	
वासर	१३८, ३ । २२५, ५ । २८०, ५ । ३४०, ६		विकर्णिक	४२, १४	
वासव	३२१, १२ । ३२२, ६		विकल	२७६, ६ । २८०, १८	
वासवोद्यान	१६५, ४		विकलवाच्	३३५, ४	
वासस्	८८, ३ । १२६, १८ ; १६ । २६४, ७ । ३३६, ७		विकलाङ्ग	१०१, १	
वासित	१४६, १६ ; १८ । १५२, १५		विकल्प	१२४, ४ । २१३, ६ । ३१५, ४	
वासिता	१५२, १५ । २८०, ५		विकसन	२०५, ६	
वासु	३१५, २०		विकस्वर	८६, १८ । १६४, ८ । ३०२, ७	
वासुकि	२७, १२		विकार	२८०, ८	
वासुदेव	१४४, १ । १६४, २ । १७५, ६ । १७६, ३ । १७६, १० । २५८, ३ । ३०२, १२		विकाश	३२८, ८	
वासुरा	२८०, ५		विकास	२१८, १०	
वास्तथ्य	२७४, ५		विकासिन्	२११, २	
वास्तुक	२२५, १२		विकिर	२८०, १६	
वास्तूक	३०५, १		विकिरण	११०, ६ । १२१, ११	
वाख	२५६, २० । २६०, १		विकीरण	१२१, १०	
वाह	३४१, १४		विकीर्णकुसुमादि	२८५, १८	
वाहन	१५२, ११ । १८८, १३ । २०७, ५ । २५६, १५		विकूणिक	४२, ८	
			विकूणिका	४२, ८	
			विकृत	१५३, ३ ; ११ । ३३७, १७	
			विकृताक्ष	१०४, ३	
			विकृति	१५३, ४ । २८०, ८	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
विक्रम	२३०, ३ ; १३	२३१, ६ ।	विच्छिन्ति	१५३, १७	
	२४७, २०		विच्छिन्न	१६६, १६	
विक्रमान्वित	१४०, १२		विच्छेद	१५३, १७	
विक्रान्त	१५४, १ । १८७, ६		विजन	३२७, १ । ३२८, ८	
विक्रान्तयोधिन्	२६, १२		विजय	१६३, १७ । २३५, १६ ।	
विक्रिया	२२२, १२			२४५, ६	
विक्रियाश्लेष	१५, १२		विजयदुन्दुभि	४, १०	
विक्षिप्त	१६६, १४		विजया	२४५, ६	
विक्षिप्त	१०४, ४		विजाता	१५३, ११	
विगणन	२०६, १०		विजिल	३०७, १२	
विगत	१५४, १		विजृम्भित	१६४, ८	
विगतत्रय	२७३, २०		विज्ञ	५२, १४ । ८२, ३ । १६६, १३ ।	
विगुण्डित	१५५, ७			२७०, १३	
विगुम्फित	१५४, ८		विज्ञात	१२६, ३ । २०५, ५	
विगूढ	१०३, २		विज्ञान	१८६, ६ । १६६, ८	
विग्र	३२, ३ । २६०, ११		विज्ञानभेद	३०, १६	
विग्रह	१२६, १ । ३४३, ४		विज्ञानमातृक	५३, ३	
विघ्न	२०६, ११ । २५८, ११		विट्	३, १०	
विघ्नराज	२१७, ८ । ३२७, ८		विट्	३८, १२ । ६४, १४ । ८६, १२ ।	
विष्णु	५४, ६			१२८, ६ ; १० । १५२, १७ ।	
विषकिल	३१३, १६			२२३, १६	
विचयन	१२२, ४		विटङ्क	२८, ३ । ५२, ६	
विचर्चिका	४२, १६		विटप	१००, २ । २१३, ८ ।	
विचार	२८, ५ । ११६, २० ।			३२०, १८	
	२८०, १६		विट्प्रारिका	२१२, १४	
विचारण	१३२, १८		विडङ्ग	२०, १६ । ६६, ३ । ६६, १३ ।	
विचारणा	१२१, ११			२७६, ४ । ३०५, १७	
विचारणीय	२३५, ६		विडङ्गतब	२४७, १०	
विचारित	१३३, १		विडङ्गाख्यौषध	२०६, २	
विचार्य	२३३, ४		विडम्ब	१२१, ६	
विचेष्टा	१६४, ८		विडम्बन	२०६, ६	
विच्छन्दक	४२, १२		विडालक	४२, १३	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
वित्	४०,	१८	विदित	१५३, १५४।	१६८, ३
वितगडा	१००,	१२	विदुः	२८०,	११
वितथ	१७०,	१८	विदुल	३०६, १८	
वितर्क ४, ११। ५, १५। २८, ४।			विदूर	२८०,	१५
१२५, १। २०२, १०। २२३, २			विदूरित	१५६, ११	
वितर्कक	३४०,	७	विदूषक १६, २। ४२, १२। २८५, १४		
वितर्कण	२८५,	३	विदेह	३४३, ५	
वितर्दी	२८, १०		विद्वक्त्रो	६३, १४। ३०४, ४	
वितन्ति	४, २		विद्यमान	१३४, ८	
वितान	१६६, १२। २२८, १७		विद्या	३२, १४	
वितुम्	१६६, ७		विद्यादि	१०४, १४	
वितुमक	४२, ६; १०		विद्याधर	२८६, १०	
वित्त १११, १८। १३३, १। १६८, ३।			विद्याधरविशेष	१६३, १५	
१८७, १३। २३६, ११। २५०, १।			विद्याप्रभेद	१३, १२	
२५८, ६। २६६, १७। ३१६, १२			विद्याविख्यातविभव	६१, १४	
वित्ति १३२, १८। १३३, १। १७४, ६			विद्युत् ३, ६। १६, १८। ३१, २।		
विद्	१४७, १०		३२, ११। ७७, १४। १०७, १२।		
विदंश	३२६, ३		१४३, १३। १५३, १३। १८१, ६।		
विदग्ध ४, ६। १८, १२। २७३, १७			२०१, २०। २०७, १६। २६३, ११।		
विदथ	१७०, १८		३०४, १६। ३३६, ६		
विदर्भ	४७, १५		विद्म	३१६, ६। ३२२, ७	
विदलीकृत	१४४, ६		विद्मगा	१२७, १६	
विदा	१७४, ८		विद्मन्	१५४, ३	
विदार	२७४, ११		विद्मति	३२२, ७	
विदारक ११, १४। ४२, १५।			विद्मन्	६५, १६। २२६, १८।	
२१०, ६			३०६, १८		
विदारण १११, १६। १२१, ६।			विद्मलता	२८३, १५	
१२३, ८। १७३, १५			विद्वर	२८०, १७	
विदारि	४७, ६		विद्वस् ८२, १; ३। २७३, ६		
विदारित	१४४, १०		विदिध्	१७६, ६	
विदारौ २६०, ८। २८०, १२			विदिष्ट	२३४, ८	
विदारौकन्दक २०६, १५			विधवा १६, १५। ३२, ४।		
			२२०, ३। ३१६, १। ३२२, ८		

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
विधवापुत्र	१४,	ई	विनिमय	२२, १५।	१६२, १७
विधवास्त्री	६८, ६।	१५३, १२	विनियुक्तविशेष	१५४, २०	
विधा	१८१, १६		विनिर्मित	८६, २०	
विधाट	१३०, १३। १५३, १०।		विनीत	१४६, १८। १५३, ६ ; ७।	
	१६३, २			१५४, १५	
विधान	१८१, १५		विनेट	१५३, २	
विधि	७५, १०। ७७, १५।		विन्ध्य	२३६, १६	
१८१, १४ ; १६। २०२, १५।			विन्ध्या	२३६, १६	
२१०, ३। २१६, १५। २२४, १६।			विम	१८६, ७	
२४७, १६। ३००, १२			विन्यस्त	१०२, ५। १४५, ५	
विधु १८१, १४। २८७, १३ ; १६			विन्यास	३२७, १६	
विधुत	१४०, ६। १५४, ६		विपक्षी	७३, ६	
विधुर	६२, १६। २८०, १८।		विपणि	४६, १६। ११५, २०।	
	३३३, ७			१६१, ३	
विधूत	१५१, १८		विपत्ति	१५३, १४। १६८, १६	
विनत	१५३, ८		विपद्	२४१, १२। २४८, १३	
विनता	१५३, ८ ; ६		विपदाक्रान्त	१६६, १५	
विनय	२०१, १२। २४३, १४		विपन्न	१६६, १५	
विनया	२४५, ६		विपरीत	१६४, ११	
विनयान्वित	२०२, ४		विपर्यय	६, १७। ३२२, ६	
विनश्चर	१८४, १३		विपर्यस्त	२०२, ५	
विना	२६४, ४		विपाक	२८, २	
विनामित	१४५, २		विपाट	६०, ११	
विनायक	४२, ६ ; ८। १६६, १२।		विपादिका	४२, १४	
	३१४, ६		विपिन	७६, १२। १६२, ६।	
विनायिका	४२, ७			२७५, १२	
विनाश	२४१, १३। ३२३, १६		विपुल	२६८, १६। ३०६, १६।	
विनाशन	१७४, १३			३४१, ७	
विनाशाभिमुख	३१७, १०		विप्र	५६, ४। ५७, ५। ५८, १।	
विनाशित	१४५, ४			१६७, १७। १६६, ३।	
विनिक्षिप्त	१४६, २			२०४, ७। २२४, १७	
विनिपात	१६४, ७		विप्रकीर्ण	२४३, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
विप्रकृत	१४५,	७	वियन्मणि	१७१,	६
विप्रजन	५४,	६	विरण	१८७, ६ । १६४,	७
विप्रतीसार	२६४,	११	विरलजालुक	५३,	३
विप्रबन्ध	१८५,	१३	विरह	१५०,	१६
विप्रलब्ध	१४५,	७	विरागार्ह	४३,	२
विप्रलाप	२१४,	८	विरागिन्	२४,	१८
विप्रश्नक	४२,	१६	विराटतनुज	२६५,	१६
विप्रादि	१०७,	६	विरिञ्च	७३,	७
विप्राद्वैश्यासुत	६४,	३	विरिञ्चन	२०६,	७
विप्रुष्	१७३,	१२	विरिञ्चि	७३, ७ । २६६,	१६
विप्लव	३२२, ६ । ३२३,	६	विशत्	३४५,	७
विबन्ध	२०३,	३	विरूढ	१०३,	२
विबुध	१८३,	१८	विरूढक	४२,	१५
विभक्त	१६६,	१६	विरेक	२८, ६ । ८५,	८
विभक्तव्यपिटद्रव्य	२३६,	१४	विरोक	२८, ६	
विभव	१८३, ६ । ३२२,	७	विरोचन	१६४, १५ । २०६,	८
विभाग	६८, १३ । १३०, ३ ।		विरोध	२३०, ११ । २४८, १६ ।	
	३४३, ४			२६०, १६ । ३४५, १७	
विभाव	३२२,	८	विरोधाचरण	१६६, १६	
विभावरी	२०५,	६	विरोधोक्ति	२१४, ८	
विभावस्तु	३३६, १८		विल	३००, ६	
विभीषण	२४४, ६		विलग्न	१६६, १७ । २३८, ८	
विभु	६६, ८ । २१६, ६		विलम्बित	१६४, १०	
विभूति	१५४, २ । ३१७, २०		विलयन	१८६, २	
विभूषा	४१, ८		विलास	३०१, ७ । ३१८, १ । ३३८, ३	
विभ्रम	६१, ५ । २२६, १७		विलिप्तक	१३२, २	
विमर्द	३१२, १७		विलीन	१२७, १६	
विमल	२६०, ११ । ३०२, १		विलुण्ठनी	२०६, १२	
विमला	३०६, १५		विलेखन	१७४, ६	
विमान	१६६, ६		विलेपन	२७, ८ । १०७, ८ । २०३, ८ ।	
विमुख	५५, १२			२३४, ४ । २३६, ११ । २४२, १२	
वियत्	१५४, २		विलेपनी	२०६, १५	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
विलेपित	१४२.	६	विशाखा	१८१,	८
विलेपिनी	२०६,	१४	विशाखा	२८०,	२
विलोकिता	१५१,	८	विशारद	१७६, ७। २८०,	२; २०
विलोचन	७,	११	विशाला	३०६,	१६
विलोम	२३०,	१; २	विशालाक्ष	३४७,	६
विलोमी	२३०,	२	विशालाक्षी	३४७,	६
विवध	१८४,	१	विशिख	५५, ६। २६७,	२०
विवर	२११, ६। २८०,	१५। २८२, ७। २८३, १४। ३०७,	विशिखा	५५, १०। २३६,	४
विवरणश्लोक	१०,	८	विशुद्ध	१५६,	६
विवर्ण	११६,	१	विशेष	१७३, १५। २००, ८। २०३,	६
विवश	३२८,	७	विशेषक	४२,	२०
विवस्वत्	१६४, ६। २०६,	१४। २६२,	विशेषण	१८३,	६
विवस्वती	१६४,	६	विशोक	६,	६
विवाद	१७७,	८	विशोषण	११६,	१४
विवादिन्	१६८,	२	विश्रम्भ	१३४,	१७
विवास	७४,	७	विश्रुत	६८, १७। १५३,	५
विवासस्	१८७,	१६	विश्लेष	६२, १६। ३३३,	७
विवाहसूत्र	१२,	१८	विश्व	३१८, ५; ६	
विविक्ता	१५३,	१	विश्वकर्मन्	२५२, ८। ३२२,	१८
विवेक	२८, ४; ५। २८६,	१८	विश्वक्सेन	२०६,	१३
विवेकिन्	१५३,	१	विश्वक्सेना	२०६,	१४
विवेचित	१५१,	७	विश्वगोप्तृ	१६४,	१२
विद्यता	१५३, १६		विश्वद्राघ	७०,	८
विज्योक्त	२८,	७	विश्वस्त	१५३, १२। १८४,	२
विशद	११७, ६। १५०, १५। १७७,	८	विश्वस्तमृग	४,	६
विशदाशय	२६५,	७	विश्वस्ता	१५३,	१२
विशरण	६७, १७; १८		विश्वामित्र	१२, १३	
विशल्या	५६, ६। १३६, १४। २४५,	८	विश्वास	२२१, १। २४३,	१६
विशाख	५५, १३; १५		विश्वेदेव	३१८,	६
			विष	२३, ८। ३६, १६। १०५, १४। २०६, १। २२२, १। २५२, १५। २७७, ११। २८२, १४। ३०४, १५। ३१४, ८; ६। ३३१, ४। ३३५, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
विषम	१६६, १८		विस्तर	२८०, ६	
विषदाढ	१७६, २		विष्टि	८६, १३	
विषधर	६३, १३		विष्ठा	८२, ४। ६४, १६। १०४, ६।	
विषभेद	४५, ३। १७४, ११।			१०७, ११। ११६, २१। १३६, १३।	
	१७६, ६। ३०३, ११			१७७, ६। १८१, १४। २०६, ४ ;	
विषम	२२६, १७			१३। २१०, ४। २१४, ६। २४१, ५।	
विषमस्थूल	१३६, १८			२५७, २०। २६५, १८। २६७, ७।	
विषय	११८, १८। १६८, ३।			३२२, १६। ३३६, १०	
	२४५, १०। २६४, ६		विष्ठाकान्ता	८४, १४। १६४, ६।	
विषयासक्त	२४५, १२			१८१, ८। २७६, १४	
विषयिन्	२४५, १२		विष्ठाखण्ड	१६, १६	
विषयेन्द्रिय	३०, १८		विष्ठागण	२०६, १३	
विषविद्या	३०५, १३		विष्ठापद	१७६, ८	
विषवैद्य	३६, १५। ६८, ५।		विष्ठायायिन्	६३, ३	
	८८, १६। २७३, १३		विष्ठाग्रथ	२४८, १२	
विषसम्पृक्त	१६३, ४		विष्ठाग्लोक	६४, १६	
विषा	१८५, १२। ३३१, ५		विष्वक्सेनप्रिय	२४६, ६	
विषाक्त	१३२, २		विसर	२८०, १४	
विषाण	६२, ६		विसर्ग	६६, ४	
विषाणी	११५, १८		विसर्जन	२०६, ६	
विषान्तक	४२, १३		विसर्जनीय	६६, ५। २०८, ४	
विषान्तर	३५, ७		विसर्पण	१२१, १०	
विषान्वित	१८०, १३		विसार	२७५, ५	
विषुवत्प्रभृति	३१७, १२		विस्तर	२८०, १०। ३२०, १८	
विष्कम्भ	२२०, १८ ; १६		विस्तार	३८, ११। ७३, २। १२५, ८ ;	
विष्कम्भादि	६१, १२			१४। १४७, ५। १५२, १०।	
विष्किर	२८०, १६			१८६, ८। १६६, १३। २१३, ८।	
विष्टप	१४२, १७। १६६, १६।			२२०, १८। २८०, १० ; १७।	
	२८७, १०			३४३, ४	
विष्टपञ्चय	१८, २		विस्तारवाच	७१, १२	
विष्टपूरक	१४, १४		विस्तृत	१२७, ५। १४७, १५।	
विष्टम्भ	२२१, २			१५३, १६	

शब्दः	पृ०	पं०
विस्तृति	७५, ३। २४६, १। ३३६, ८	
विस्तार	२८०, १४	
विस्तोट	२१, ७। ३१०, ११	
विस्मय	१५७, ११। २३६, १७। २४५, ७। २७१, ११	
विस्मयदृश्य	३४५, ६	
विस्मापन	२०६, ५	
विस्मित	८७, ३	
विस्मृत	१५६, ८	
विस्मृतज्ञातचेष्टित	१६२, १२	
विस्मय	१८४, २	
विस्मयधातुक	६१, १३	
विस्मय १७८, १। २२१, १। २४३, १३		
विहग ६६, २। २७६, १। २६७, ४		
विहगभेद	३०८, १	
विहगान्तर	२३, १८। २७, १०। ८३, ५; १८	
विहगौ	११३, ५	
विहगौभेद	२८२, ४	
विहगम	८०, ७। १४८, १२। २८६, १०	
विहगमप्रभेद	६५, १८	
विहगिका	४२, ३	
विहत	१४६, १२	
विहनन	२०६, ११	
विहसित	५७, १४	
विहस्त	१५३, १४	
विहायस्	३०८, ६	
विहार	२४८, ४। २८०, १३	
विहाराद्यवकाश	१६, २	
विहित	१२५, १८। १२६, १६। १४६, १४। १५४, ३	

शब्दः	पृ०	पं०
विहैठ	६४, २	
विहैठन	२०६, ६	
विहल	१५३, १४	
वीक्षण	११६, २	
वीक्ष्य	२३६, १७। ३४५, ६	
वीचि	७२, २	
वीणा २६, २०। ७३, ६। १०७, १२। २२०, ६। ३१२, १६। ३३४, १२		
वीणागुण	२५५, १	
वीणाङ्ग	१२, १०। ३२०, १६	
वीणादण्ड	३०६, १८	
वीणादिवादन	१०४, ६। १२७, ५	
वीणादिवाद्य	१३२, १६	
वीणानिबन्धन	३४३, १५	
वीणावादनवस्तु	१७८, १४	
वीत	१३३, ३; ४	
वीतंस	३३८, ४	
वीति	१३३, २	
वीतिहोत्र	१६५, १२। २६६, १०	
वीथी	१६६, १२	
वीथ्यङ्ग	६६, १६	
वीध्र	२६०, ११	
वीष्ठा	७४, ६	
वीर	८६, १। ६६, १७। १६४, १३। २६०, ७	
वीरगा	६६, ६	
वीरजयन्तिका	५३, १	
वीरण	११६, ३	
वीरपाणक	५१, ६	
वीरमर्दनक	१७१, ७	
वीरयाग	१२१, १२	
वीरविज्ञाव	५३, २	

शब्दः	पृ०	पं०
वीरवृत्त	३४७, ८	
वीरवृत्	१३१, १६	
वीरवेव	३२४, १०	
वीरवेद	१२२, १	
वीरघ	१२२, ५। २६७, ४।	
	३३५, १०	
वीरधान्तर	८७, १६	
वीर्य	२३६, १८। ३३५, १७	
वीरघ	१८४, १। २५७, २०	
वृक	४, ४। ५, १३	
वृकधूप	२१४, १०। ३३८, ५	
वृकोदर	१०४, १३	
वृका	५, १३	
वृकाग	१०७, १४	
वृत्त	५, ४। २८, १८। ४८, १४।	
	११२, ५। १६३, १६। १७६, १४।	
	२६६, १२। २७०, १२। २८३, २०।	
	२६४, १७। २६८, १४। ३४५, १६	
वृत्तगङ्गा	२६७, ६	
वृत्तज	३२०, ६	
वृत्तप्रभेद	२२, १। ६१, ३	
वृत्तभिद	६६, ६। १४२, १६।	
	२६४, १६। २६५, ११। २७०, १६।	
	२७६, ८। ३१०, ८	
वृत्तभेद	११, २०। १८, २। २४, ५।	
	२६, ११। ३१, १४। ५६, ६।	
	७६, ७। १००, १६। १०२, १२।	
	११८, १६। १७६, २। २६१, ६।	
	२६६, १४। २६८, ११। २७२, ८।	
	२८०, ४। २८७, ५। २६१, ७।	
	३२३, ११	
वृत्तमात्र	१६४, ४। ३०१, ४	

शब्दः	पृ०	पं०
वृत्तमात्रक	६३, ६	
वृत्तमूल	८४, १८	
वृत्तविशेष	३, १३। ५, २।	
	८६, १०। २१६, १६	
वृत्तान्तर	१६, ११। ८७, ५।	
	३१६, १७	
वृत्तास्त्रक	६६, १६। २५४, ७	
वृत्ति	१६६, २०	
वृत्तान्तर	६७, १६	
वृत्त	१३३, ६	
वृत्ति	११८, ६। २००, २। १५	
वृत्तिस्थल	८६, १०	
वृत्त	३६, १। १२६, ३। १३०, ६।	
	१३३, ५। ८; ६। १६८, १५।	
	१७२, १२। २५८, ८। ३००, १८	
वृत्तभिद	१८, ५। १६७, ७	
वृत्तभेद	१२, ७। ११७, ७। १२१, १६।	
	१५५, १५। २५६, १६	
वृत्तविशेष	८३, ६। १६६, १३	
वृत्तान्त	१५४, ४	
वृत्ति	३६, १८। १३३, ५; ६; ७।	
	१६६, १	
वृत्तिभेद	१४६, १४	
वृत्तिमत्	१३२, १४	
वृत्त	२६०, १२	
वृत्तासुर	३४०, ५	
वृत्तालोक	५६, ६	
वृत्त	४३, ६। ५७, १६। ६३, ११।	
	१८१, १७। २७१, ३। २७८, १५।	
	२८७, २०	
वृत्तकर्मन्	२७, १५	
वृत्तत्व	२७, १५	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
वृद्धदारक	३०५, ४		वृषवाहिनी	१०४, १८	
वृद्धदारु	२२६, ८		वृषवाह्य	१४, ११	
वृद्धनाभि	८७, ३		वृषश्रेष्ठ	३०६, ४	
वृद्धश्रवस्	३२४, १०		वृषस्त्रान्धदेश	३४१, १३	
वृद्धसङ्कत	२७, १५		वृषस्यन्ती	१०, १८	
वृद्धि	८५, १७ । १३४, ३ ।		वृषा	३३१, ७ ; ८	
१८१, १८ । १८८, १७ । २३७, १४			वृषाकपायी	२४८, ७	
वृद्धिमत्	१३८, ६		वृषाकपि	२१४, ११	
वृद्धिस्थानक्षय	६४, १०		वृषाङ्ग	२८, ८	
वृद्धाजीव	३४, १८ । ३७, १८ ।		वृषाङ्ग	१७५, ८	
	४२, ४		वृषादि	२४८, २	
वृन्त	१३३, ७		वृषायण	१०१, २	
वृन्द	६०, ८ । ६८, ५ । १२६, १४ ।		वृषी	३३१, ८	
२६०, ५ । २८७, ७ । ३०६, १४ ।			वृष्टि	११५, १६	
	३४१, १६		वृष्टिरोध	३४३, ११	
वृन्दारक	४२, १७		वृष्णि	१०७, १३	
वृश्चिक	२२, ४ । २८, ८		वेकट	८०, १२	
वृश्चिकपत्र	१०, १३		वेग	६२, ६ । ७७, १३ । १८३, १५ ।	
वृश्चिकाली	२००, ११			२२२, ८ । २३०, ५ । २३८, ७ ।	
वृष	१४, ११ । २२१, ३ । २५१, १३ ।			२६४, १८ । २७५, ३ । ३१६, ३ ।	
२८१, १७ । ३३१, ५ । ३४१, १४ ।				३३७, १८ । ३४१, ११	
	३६४, २		वेगवत्	१८३, १५ । ३१६, ३	
वृषण	५, ४ । ११६, ३		वेगसर	२८४, १२	
वृषदंशक	१८, १ । ३०८, २०		वेगित	१४६, ८	
वृषनाशक	५१, १०		वेगिन्	३२०, ४	
वृषभ	२१८, १६ । २२०, ३ ।		वेणि	१०७, १४	
	२५७, १८		वेणित	१५४, ८	
वृषभध्वज	८१, १		वेणी	७७, ६ । १०७, १५ । ११३, १४	
वृषभाक्रान्ता	२०१, ७		वेणु	१०, १८ । १०७, १६ । २०१, ५ ।	
वृषभाङ्ग	४२, १७			२१८, ४ । ३१३, १२ । ३२३, ७ ।	
वृषल	८०, ४ । १५२, ४ । ३१०, १		वेणु	३२६, ७	
			वेणु	२५५, १०	

शब्दः	पृ०	पं०
वेणुका	३१२, १६	
वेणुवादक	२८, ११	
वेणुसार	२७५, १०	
वेतन	८६, १४ । ११४, २ । १८१, १६ । १८८, ५ । २३८, १३ । ३२७, १५	
वेतमाजीविन्	२८६, ७	
वेतस	१६८, १० । १८५, १० । ३०८, ११ ; १८	
वेत्तृ	१३३, १८	
वेद	१७२, १२ । १७४, ८ । २०५, ४ । २२४, ७ । २२८, २० । ३१८, १० । ३३०, ४	
वेदना	२००, १	
वेदनिन्दक	१८, २०	
वेदभाग	११३, १८	
वेदमार्गविशेष	२५८, ७	
वेदवादिन्	८, ३	
वेदवाक्ता	३१, १६	
वेदविभाग	५४, १०	
वेदवेत्तृ	२८, १०	
वेदि	१७४, ८ ; १०	
वेदिका	- २८, १० । ३११, ११	
वेदित	१३३, ११	
वेदिष्ठ	१७३, १२	
वेधनिका	४३, ३	
वेधमुख	८८, १७	
वेधस्	५७, १ । ६६, १६ । १३५, १६ । १५३, १०	
वेधित	१५४, ७	
वेपित	१५४, ७	
वेम	२२६, ७	
वेमन्	२२६, ७	

शब्दः	पृ०	पं०
वेर	२६०, १३	
वेणा	३००, ७ ; ८ ; ८ ; १० ; ११	
वेक्षित	३१, १६ । १५४, ६	
वेष्म	२०५, ८ । ३२६, ११	
वेष्मन्त	१५४, ८	
वेष्मन्	१७०, १४ । २४१, ४	
वेष्मभेद	१६२, २	
वेष्ट	२३८, १८	
वेष्ट्या	१३, १५ । ८८, १५ । २३८, १८ । २६६, १०	
वेष्ट्यागृह	२३८, १८ । ३२६, ११	
वेष्ट्याप्रभेद	२७८, ३	
वेष्ट्याप्रिय	८१, ५	
वेष्ट्याभेद	३०७, १८	
वेष्	२१२, ५	
वेष्मरचना	२५०, ४	
वेष्मवार	२८६, ३	
वेष्मोपकरण	२५०, ५	
वेष्टन	११५, १२ । २००, १ । ३२८, १२	
वेष्टित	१५४, ५	
वेसवार	३, १५	
वैकटिक	४३, १ । ८०, १२	
वैकुण्ठ	७३, ७ । ८४, १६	
वैक्रान्त	१५४, ८	
वैजयन्त	१६४, १३	
वैजयन्ती	२०, १२	
वैजयान्तिक	५१, ११	
वैज्ञानिक	४२, १८	
वैदूर्यमणि	८१, ६	
वैणिक	२८, ११ ; १२ । ४२, ८	
वैणविक	२८, १२	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
वैयक	२८, ११		वैवधिक	४२, २०	
वैतंसक	४३, ३		वैवर्ण्य	१०, १३	
वैतरणी	१२१, १३		वैवस्वत	१६३, १४	
वैतानिक	४३, १		वैशाख	५५, १४	
वैतालिक	२३, १ । ४२, १६		वैशेषिक	४३, २	
वैदर्भ	२२१, ४		वैश्य	१०, ५ । ३२, ६ । ५२, ४ ।	
वैदर्भी	२२१, ३			२३२, १०	
वैदिक	२८, १०		वैश्यात्स्त्रियाज	१८३, १८	
वैदिकविधि	३२५, १७		वैश्यात्पद्मसन्तति	४२, १८	
वैदेहक	४२, १८		वैश्वानर	१६१, २० । २६१, १०	
वैदेह्यो	१३४, १२ । ३४३, ६		वैश्वव्या	६३, १८	
वैद्य	८२, १३ । १७६, ६ । ३६३, ६		वैषयिक	२४५, १३	
वैधात्र	२८०, २०		वैहासिक	४३, ४	
वैनतेय	८०, ५ ; १० । २४८, १२		वोद्री	२६०, १५	
वैनतेयजननी	११६, २०		वोदृ	१०२, ६	
वैनायिक	४३, ४		वोल	३२६, १२	
वैनायिक	४३, ५		व्यंस	३३६, ६	
वैपरीत्य	१७०, २		व्यक्त	८६, १८ । १२६, १८ ।	
वैभव	१५५, १८			१३२, ८ । १७७, ८	
वैभ्राज	७८, १७		व्यक्ति	१३२, ६ । १६६, १३ ।	
वैमानिक	४२, २०			३२८, ६	
वैव्यर्थ	१७०, १८		व्यक्तिभूयिष्ठ	१४६, ३	
वैर	२६०, १४		व्यङ्ग	६२, १	
वैरङ्गिक	४३, २		व्यङ्गुल	२४३, ८	
वैरनियम	१८४, ७		व्यजन	४६, ३ । ११८, १२	
वैरमुद्रि	२०४, १७ । २६०, १४		व्यञ्जक	२७, ६	
वैराग्य	६०, १२		व्यञ्जन	१७४, १६ । १६४, ६ ।	
वैराग्यबन्ध	३४३, १०			१६८, १५ । २११, ११	
वैरिन्	२३२, ६ । २६०, १४ ।		व्यङ्ग्यक	४१, १६ । ७१, ११	
	२६४, १४ । २७१, २		व्यतिकर	२६२, ११	
वैरोचनि	२०६, १६		व्यतिपात	३, ५	
वैलक्ष्य	२७, २		व्यतिषङ्ग	२६२, ११	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
अतीपात	१६४, ३		२६५, ३। २६७, ४। ३२८, १५।		
अथन	१६४, १०		३३१, २। ३४६, ७		
अधन	२०१, १२		आढ	६८, १४	
अभिचारिणी	६६, ६। ११७, ३		आदेश	११३, १५	
अयहानि	१५८, १६		आघ	२६, ११। ३२, ६।	
अर्थवाद	१००, १२		१८१, १०; १३। २४४, १६।		
अलीक	२७, २; ३		२७२, ४। २७३, ६		
अवसाय	१७३, ८। ३१८, १२।		आधऋक्षीट	१४, २	
	३२५, १०। ३३२, ६		आधि	१८१, १३। २६५, ७	
अवसित	१२४, ६		आधिभिद्	२६६, ६	
अवस्था	१२३, १०। २६२, ७		आधिभेद	२७, ११। २६१, ११	
अवहार	१६४, १७। २६२, ६।		आधिसमुद्रम	२०६, २०	
	३४५, २		आपक	१०७, ११	
अवहारदृष्ट	४५, ११		आपन	१३२, १५	
अवहाराधिकृत	३८, १६		आपार	१८८, १३	
अवहारान्तर	२६१, २		आपित	१४१, १३	
अवहारिका	५१, ७		आपृत	१५२, १३	
अवाय	२४५, ४		आपृति	६३, ६	
असन	६७, ८। ६६, १। १८०, ५।		आप्त	८६, १६। १२७, ५।	
	१६८, १६। २४१, १२। २६२, ११		१३२, ८; १५; १६। ३१०, १८		
असनार्त	१६०, ११		आप्ति	१३१, १५। १४१, १	
अस्त	११७, १३। १३२, ८		आप्तिवाचक	१४७, ११	
आकुल	५५, २। ७७, १। १३२, ८।		आम	१८३, ११	
	१५२, ५। ३२३, १७		आयत	१५२, १३	
आघात	१५२, १४		आयाम	२२६, १६	
आघ्र	२२, ५। ३६, ८; १८।		आल	१०, १। २११, १२। ३००, ५	
	२५५, १३। २६०, २; ३; ४।		आलग्राह	१२, १२	
	२७६, १। ३०६, ६। ३१०, ६		आस	१०४, ६। १६२, ८।	
आघ्ननख	५७, १५। ७८, ५। २६०, ४		१६६, १। २७८, १३। २८०, १७।		
आघ्री	३८, ७		३३६, ६		
आज	१६, ४। ७७, १३।		आसकृति	१४६, १०	
	१८३, ७। २१६, २। २२३, १६।		आसक्त	२५६, १६	

शब्दः	पृ०	पं०
व्यासमाह	१६१, ७। १६५, ३।	
	१८५, १५	
व्याससुत	५, १७	
व्यासादि	१८२, ६	
व्याहार	२८०, ४	
व्युत्थान	१६६, १६	
व्युषित	१३८, १४	
व्युष्ट	८६, १४	
व्युष्टि	८६, १५। २६८, १७	
व्यूढ	१०२, ५। १८४, ३	
व्यूति	१०७, १०	
व्यूह	२२४, १४। २४३, १०।	
	३४१, १६	
व्यूहपाणिर्	२६०, १७	
व्यूहभेद	६७, १३; १७	
व्योमकेशाच्युत	१६४, ८	
व्योमगङ्गा	१६५, ६	
व्योमचारिन्	२००, २	
व्योमन्	४, १५। २०, ६। ५३, ८।	
	१३६, १६। १७६, ८। १६६, १६।	
	२००, २। २३२, ३। २६४, ७।	
	२७५, १६	
व्योमनदी	२५७, १६	
व्योममार्ग	२८०, १६	
व्योममुद्गर	२६४, १२	
व्योमयान	१६६, १०	
व्योष	६, ८	
व्रज	७७, ११। २८०, १४	
व्रज्या	२३६, १३	
व्रण	१०७, ६। १३५, १३। २२२, ६	
व्रणकृत्	२८४, ३	
व्रणावत्	१३५, १३	

शब्दः	पृ०	पं०
व्रणमुद्गि	६०, १	
व्रणसंमुद्गि	२५७, ८	
व्रणादिपरिमाण	८४, २०	
व्रणादिबन्धन	८५, १४	
व्रणालेप	३४३, १५	
व्रत	२०, ६। २०७, १०। २२६, २	
व्रतति	३४४, २	
व्रततो	१५३, १०। ३००, ३	
व्रतान्तर	२२, २	
व्रत्यासन	८४, १७	
व्रात	१३२, १७	
व्रीडा	२१०, १४	
व्रीहि	१०३, ७। २३७, ५।	
	३२५, ३। ३४१, १५	
व्रीहिकाञ्चन	२०६, १	
व्रीहिभेद	८६, १६। ६४, १५।	
	१७८, ८। २०१, १६। २२८, १५।	
	३०७, ३। ३०८, १६	
व्रीहिविभेद	८६, १६	
व्रीहिविशेष	२०६, ११	
व्रीह्यन्तर	३३१, १	

श

शंसा	३३६, ६
शक	६, १६
शकट	१३, १८। ५०, ११।
	७२, १३। ६०, १३। ३४५, २
शकटमाह	१८६, २
शकटाक्ष	३४७, ११
शकटोन्मेष	१३७, १२
शकल	६, १६। ६६, १२।
	२८१, ७। ३१०, ३

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
शकुन	२००,	८	शङ्करयोषित्	२२२,	७ । २५३, ६
शकुनि	२००,	४	शङ्करायुध		६४, २
शकुनिकान्तर	२६१, १		शङ्करौ		२८१, ४
शकुन्त	१५४, १०		शङ्का	६, ८ ; १६ । ७, २०	
शकुलादिनी	२०६, ७		शङ्कावती		२००, १०
शकुलार्भक	१३, ११		शङ्कित		१५४, १३
शक्त	१०२, ८ । १०६, १३ ।		शङ्किनी		२००, ६
१४७, १ । १६१, ३ । २२७, ७ ।			शङ्कु	५, १४ । २३६, २० । २४०, ३ ।	
२३६, १ । २६४, ११					२६६, ६
शक्ति	१३३, १३ । २२२, १२ ।		शङ्कुमङ्गीर्ग		३०४, ५
२४०, ५ । २४६, ६ । ३२०, १७			शङ्कु	२८, १४ । ४८, १६ । ५३, ११ ।	
शक्तिभेद	६५, १४ । ११३, १७ ।		५४, ७ । ७५, ११ । ७८, २ ;		
	२६२, १		६ ; १५ । ८६, १२ । १३४, २ ।		
शक्तिमत्	११३, ३		२१६, १ । २४७, १७		
शक्तिसम्पद्	२३०, ३		शङ्कु		२८, १५
शक्तिफल	२२६, ८		शङ्कुनक		४३, ७
शक्त्यायुध	३३५, ५		शङ्कुनख		१३४, २
शक्र	१२, १२ । १०५, ७ ।		शङ्कुनाग		३२४, ६
१६४, १४ । २०४, ७ । २४३, १७ ।			शङ्कुपुष्पी		६७, ६
२४८, १६ । २५१, ६ । २६०, १८ ।			शङ्कुवत्		५४, ८
२६२, ११			शङ्कुन्		५४, ८
शक्रचाप	२१३, १८		शङ्कुनी	१३४, ६ । २००, ६	
शक्रधन्वन्	३३४, १४		शङ्कौ	७२, ६ । ७६, १५	
शक्रध्वज	२७१, ४		शङ्कौकान्त		२६३, ५
शक्रनगर	२०७, १६		शङ्कौपति		२६३, ३
शक्रस्त्री	७२, ६		शङ्कौश		२०६, १४
शङ्कर	२७, ५ । २८, ६ । ६६, ७ ।		शटी	१८१, १२ । २६७, १	
६६, १ । १३६, १२ । १६६, १२ ।			शठ	३३, ६ । ४५, ८ । ६३, १७ ।	
२१६, ६ । २२२, २ । २२५, ३ ।			१४५, ७ ; १२ । २७६, १० ।		
२६२, १५ । २६३, ६ । २८१, ७ ।					२७६, १३
२८३, ३ । २६८, २० । ३२१, १० ।			शठी		३२८, १
३२६, ५ । ३४०, १२			शडा		६८, १७

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
शब्द	१०७, १७		शफ	२१६, ६। २५२, १५	
शब्दपणी	२७, ११		शफरी	२८१, ५	
शब्दीर	२८१, ११		शबर	१२, ८। २८१, १	
शब्द	६८, १५		शबरवास्त	११३, ११	
शत	१३३, १२		शबरी	२८१, २	
शतक्रतु	६४, १६		शबरीभिद्	११६, १	
शतग्री	२००, ११		शबल	२५४, ४। २६१, ३। २६६, १७	
शततन्तु	१६४, १४		शब्द	५४, २। १२८, ५। १३७, १७।	
शतद्रु	२८१, ६			१५०, १७। १७३, ८। १८७, १५।	
शतधृति	१६४, १४			२११, ३। ३१७, ६। ३१६, ६।	
शतपर्विका	५१, १२			३२२, १४	
शतपुष्पा	२४५, १५। २७७, ६।		शब्दन	११४, १३	
	३३५, १३; १४		शब्दभिद्	२४१, ५	
शतमख	६५, ७		शब्दमात्र	३०३, १३। ३३१, १२	
शतक्रदा	१७६, १२		शब्दवत्	१५४, १२। १५५, १२	
शतानन्द	१७६, ११		शब्दविषय	१४०, ५	
शतानीक	४३, ६		शब्दवृन्द	२२३, ६	
शतावरी	१६०, १५। १६४, ५।		शब्दवेदिन्	२६, ७	
	२५६, १०। २६४, १८। २८५, १७		शब्दशास्त्रपरिष्ठात	५१, १८	
शत्रु	२२, १७। १७०, १२। २५०, ६		शब्दादिसङ्ग्रह	३३०, १०	
शत्रुभाव	३२२, ६		शब्दालङ्कार	२४, १६	
शत्रुसंहृद	१४८, ६		शब्दित	१२६, ७; ११। १५४, १३	
शत्रुसंहति	३२२, ६		शम	१३३, १४; १६	
शत्रि	२६०, १६		शमथ	१७१, १	
शनि	१७४, ३। २६२, ४		शमन	२, ११। ७, १४। २००, ६	
शनिस्वर	३, ५। ३७, १०। ८१, ७।		शमी	६०, ७। १४३, ८। १८३, ११।	
	२४४, ६। २५१, ३। २५६, १२।			२२६, ८। २४४, १७	
	२८३, ४। २८६, १४		शमीफल	२८२, १४	
शान्तमु	२००, १०		शमीर	२८१, ११	
शपथ	६७, २। २४०, ८।		शम्भदीर्घ	१२१, १५	
	२४३, १५। २४६, ३		शम्बर	२६१, २०। २८१, २; ३	
शप्त	१३३, १४		शम्बरी	२८१, ३	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
शब्दल	१०३, १। ३१०, २		शरल	२८२, ५	
शब्दलक	२८, १६। २१६, २		शरलक्ष्य	४३, ७	
शब्दलूक	२१७, ६		शरवाणि	१२१, १४	
शब्दलूकशब्दभाज्	२८, १४		शरव्य	२३६, ६। ३४६, ७	
शब्दलूका	२८, १६		शरव्यक	४३, ७	
शब्दु ६६, ८। २८६, ४। २१४, ११।			शरसङ्क्रम	१२३, १४	
२१६, ७। २५२, १४। २६५, २०।			शरसम्पूट	२७२, ४	
२६३, १३। ३१६, २०			शराक	२०६, ४	
शब्दाक	२८, १३। २८६, १४		शराघात	३८, १०	
शय	२४०, ३		शराजिकलङ्घ	२६६, १	
शयन	२००, ५। २११, १०।		शराभ्यास	२०३, १२	
	२६६, ५		शरावि	२८१, १०	
शयनीय	२१०, १३। २४०, २		शरासन	१८७, १४	
शयनीयार्थवस्तु	२७८, २		शरीर	२५७, २। २८१, १०	
शयनीयोपकरण	१८, ६		शरीरशोध	२३३, १६	
शयानु	३१०, ४		शरीरसाधनापेक्ष	२२५, ७	
शयित	११२, १७; १८। १५४, ११		शरु	२६०, १६; २०	
शय्या	२००, ५। २४०, २; ३		शर्करा	१३४, १४। २८१, ६।	
शर	२८, १६। २६, १८। ३७, ६।			३०२, ६	
५४, १३। ६२, १७। ८३, १०।			शर्करान्वितदेश	२८६, १५	
२३६, २०। २५६, १५। २६०, १६।			शर्कराभिद	१६१, १८	
२७४, ११। ३२०, ४। ३२२, १६			शर्मन्	५३, ८। ५४, १६।	
शरज्जात	१७७, ६			१७३, १६। ३४०, १	
शरजीविन्	१२१, १४		शर्वरी	७, ६। २६१, ५	
शरण	११६, ४		शल	३००, १२	
शरणद्व	१००, १४		शलभ	१८, १। ६५, ६। ६६, १२	
शरत्	१५४, ६		शलभद्रु	४०, ३	
शरद्वत्	१७७, १०		शलाका	२८, १७	
शरभ	२२, १। २२०, ७। २२१, ६		शल्ल	६, ११; १६	
शरमुख	१२१, १४		शल्य	२०, १। २८, १७। २३६, २०।	
शरमूल	५३, १४			२४०, १; ३	
शरयन्त्रक	२७२, १६		शल्लकि	२३३, २	

शब्दः	पृ०	पं०
शक्तिकी	२८, १६; १८। ११४, ५।	
	१२५, १६। ३१०, १६। ३३५, १८।	
	३४३, ८	
शक्तिकौलोमन्	३००, १२	
श्रव	२१२, १४। २१६, ८। ३१८, ७	
श्रवगा	६६, ६	
श्रवरथ	८३, १०। ८४, ८	
श्रवाशौच	३१८, ८	
श्रश	३२६, १२; १३	
श्रशबिन्दु	१७६, १०	
श्रशलोमन्	११६, ८	
श्रशङ्का	२८, १२	
श्रशदि	५७, १०	
श्रशोर्ग	११६, ८	
श्रव्य	१२०, २०। १७४, ११।	
	२११, ७	
श्रव्यित	१५४, १२	
श्रक्त	६६, ४। १००, ३। १३३, १२।	
	१३४, ७। १३८, १३। १५५, ४	
श्रक्तकर्मन्	१४७, १७	
श्रक्त	२६०, १७। ३२३, १८।	
	३४१, १२	
श्रक्तभिद्	१००, ११। १५६, ५।	
	२६६, १८	
श्रक्तभेद	८६, ६	
श्रक्तसम्भार्जनकर	४६, १३	
श्रक्ताभ्यासभूमि	३५, १४	
श्रक्त्रिका	२८, १४	
श्रक्त्रीष्टेद	२६८, ३	
श्राक	५, १६; १७। २०८, ७।	
	२७६, ६	
श्राककदम्बक	२६८, ७	

शब्दः	पृ०	पं०
श्राकट	६०, १३; १४	
श्राकप्रभेद	२२४, १६	
श्राकभिद्	१४, १६	
श्राकभेद	२०, २। २२, ११। २३, ६।	
	२७, २। ३६, ३। ६८, ६।	
	१२२, ५। १४६, १६। १५७, ५।	
	२१७, १। २४७, १०। २६६, ११।	
	२७६, १२। ३०५, १। ३३३, ४	
श्राकमात्र	२६१, ६	
श्राकविशेष	३३०, १८	
श्राकान्तर	८६, ६	
श्राकिनौ	६, १०	
श्राकिनौभिद्	११३, ५। १५७, ८	
श्राकिनौभेद	३२८, ७	
श्राकुनिक	४३, ६	
श्राकुन्त	१५४, १४	
श्राक्तिक	२८, २०	
श्राक्य	२२८, १६	
श्राक्यविशेष	८२, २	
श्राक	३२३, ५	
श्राखा	५४, १०; १२। १३१, २०।	
	२१७, ४। ३००, १६। ३१३, ८	
श्राखानगर	२६४, १३	
श्राखापुर	२३४, २०	
श्राखामृग	२१०, ४। २३१, ५	
श्राखामृगान्तर	१७५, १६	
श्राखिन्	५४, ६	
श्राखोट	३४७, ६	
श्राङ्गर	२८१, १६	
श्राङ्गरी	२८१, १३	
श्राक्य	७७, १३। १४०, १५।	
	१४५, १२	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
शाढा	६८, १६		शारिवौषधि	२२६, १३ । ३२४, १४	
शाया	१०७, १८		शारीर	२८१, १७	
शायाज	२२७, ११		शार्कर	२८१, १४	
शायाफलक	३३२, १२		शार्ङ्ग	७०, ६ । १४४, १	
शायागो	१०७, १६		शार्ङ्गिन्	१०७, ११ । ३१३, १६	
शातकुम्भ	२०६, ३ । २२१, ११ । २४६, १०		शार्दूल	२६०, २ । ३१०, ६; ७	
शातला	३०६, १५		शार्वर	२८१, १७; १८	
शातलौषधि	७, ४		शाल	३००, १५	
शात्रव	३२२, ६		शालङ्कायन	२०६, ८	
शाद	१७४, ११		शालपर्णी	२६२, ४	
शादल	२०६, ५		शालभञ्जिका	२७, १६	
शादलवत्	१५४, १२		शाला	२२३, ६ । ३००, १६	
शान्त	१३३, ४; १५; १६ । १४५, १३ । ३११, ३		शालावृक	६, १३ । ४३, ८	
शान्तग	३३८, ११		शालि	२२८, ६ । ३००, १४	
शान्तम्	१३३, १५		शालिका	२८, २०	
शान्ति	१३३, १४ । १७१, १ । २००, ६		शालिपर्णी	१२१, १५ । २१७, १	
शान्तिमापन्न	१४६, ५		शालिभेद	६५, ६ । २१३, ३	
शाप	२११, ८ । ३४४, ८		शालिवाहनभुभुज्	३०१, ६	
शाबरौ	२८१, १२		शालु	३००, १३	
शाब्दिक	२६, १		शालूक	२८, १६	
शाम्बरौ	२३८, १०		शालूर	२८१, १४	
शाम्भव	३२२, १०		शालेय	२४५, १५	
शाम्भवी	३२२, १०		शाल्मली	७१, १६ । ११३, १४ । ३०७, १३ । ३१०, ८	
शार	२६१, ३		शाल्मलीद्रुम	१७०, १६	
शारद	१७७, ६		शाल्मलीभूख	३०३, ४	
शारदा	१७७, ६; १०; ११		शाल्मलीवेष्ट	७४, १२	
शारि	२६१, १		शाल्यद्रव	२४५, १५	
शारिका	२८, १८ । २६, १		शाव	३१८, ८	
शारिफलक	३३१, १४		शाम्बत	१५४, १४ । २०७, ७ । २३७, ६ । ३१७, २	
			शासक	१३३, १७	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
शासन	११६, १०। २००, १२।		शिखरी	२८२, १	
	३२७, १७		शिखा	१५, १२। ५४, ११। ६७, ७	
शास्त्रि	२००, १२		शिखातल	६१, १२	
शास्त्र	१३३, १६। १४५, १८		शिखावत्	५४, १४	
शास्त्र ४३, २। १००, २। ११३, १।			शिखिचन्द्रक	२४, १३	
१३४, ५। १४४, १२। १६४, ११।			शिखिन्	५४, १३	
२००, १२। २१०, ३। २२०, ४।			शिख्यु	२४, १८। १७८, ७। १८५, ८।	
२२८, १। २६१, ५				२१६, १३। २६१, ७	
शास्त्रभिद्	२६२, १६		शिख्युतैल	२२, २०	
शास्त्रभेद	२५४, १६। ३२६, १८		शिङ्खित	१३७, ६	
शास्त्रविद्	११७, १४		शित	१३३, १७	
शास्त्रवेद	१७१, ५		शितम्	२८२, ६	
शास्त्रवेदिन्	२५५, २		शिति	१३३, १८। ३०८, ५	
शास्त्रसम्मत	१४३, १५		शिपिविष्ट	६२, ४	
शास्त्रादिसूचनायाम्	२६२, ८		शिफा	२१६, ७। २६६, १६	
शिक्ष्य	७१, ३		शिबि	२१६, १०	
शिक्ष्यभेद	८६, ४		शिबिका	२६, ६	
शिक्षक	१५३, २		शिबिर	२८२, ६। ३२७, १६।	
शिक्षण	११६, १०			३२६, १६	
शिक्षा	२३४, ३। २४५, ६		शिमिका	२२६, ८। ३२०, ११	
शिक्षित	१५३, ६। १५४, १५।		शिम्वौधान्यभेद	६१, ५	
	३०३, १७		शिरःखञ्ज	३१४, १६	
शिक्ष्य	१४६, ५		शिरस्	२६१, ७; ८। २६६, ४	
शिखण्ड	३८, १०। १००, १३		शिरस्का	२६, ४	
शिखण्डक	४३, १०		शिरस्त्राण	२६, ४	
शिखण्डिचूडा	५४, १२		शिरा	६७, २०। १६५, १। २३८, ५	
शिखण्डिन्	१००, १५। ११३, १७		शिराला	२२०, ३	
शिखण्डिनी	२०६, १७		शिरीष	६, १७। १६६, १८।	
शिखर	५५, ५। ६२, ८। १६४, १४।			२०३, १४। २८६, १५	
	२८१, १६; २०। ३४२, १३		शिरीषवृक्ष	५१, ११	
शिखरिणी	१२१, १६। २६३, ११		शिरोऽवच्छालन	३, १३	
शिखरिन्	६२, ११		शिरोऽस्थि	८८, ३। ३०३, ६	

शब्दः	पृ०	पं०
शिरोमणि	११६, ६	
शिरोमाणा	६८, ४	
शिरोवेष्ट	३३१, १६	
शिल	३००, १७; १८	
शिलमुष्क	७५, ७	
शिला	३००, १७	
शिलाज	७६, ६	
शिलाजतु	७८, १३। ७६, १०।	
	२३२, ५	
शिलातुल्य	२४५, १८	
शिलाक्षय	१००, १२	
शिलिन्ध्र	३३७, ६	
शिली	३००, १८	
शिलीन्ध्र	२५४, १०। २८२, ३	
शिलीमुख	५५, १०। ५७, १८।	
	११४, ११	
शिलोच्चय	१६७, ७	
शिलोष्क	७५, ६	
शिलोष्कक	७५, ७	
शिल्प	२११, १०	
शिल्पकर्मन्	१२६, १४	
शिल्पादि	२७५, १०	
शिल्पिचित्र	७८, ११	
शिल्पिन्	१०, १६। २११, ६।	
	२३८, ६। २५२, ७; ८	
शिल्पिप्रभेद	२६३, ४	
शिल्पिभेद	१५५, ६	
शिल्पिमन्दिर	२०२, १६	
शिल्पिसंहति	१०७, २०	
शिव	६, १४। ८३, १। ६५, ६।	
	१४१, १६। १६३, ८। २०५, ३।	
	२५७, १४। २६२, १२। २६६, ३।	
	२८१, १। ३१८, ६। ३३६, ४	

शब्दः	पृ०	पं०
शिवकौर्तन	२०६, ६	
शिवधन्वन्	३२३, ५	
शिवमल्लो	२७, ७	
शिवमूर्तिविशेष	६१, २०	
शिवा	१०, १२। ४३, १५।	
	३१८, ८; ११	
शिवानक	४३, ११	
शिवाभेद	२६६, १४	
शिंशपा	२६६, १५। २८७, ४।	
	३०२, १४। ३०७, १३	
शिंशपाद्रुम	२४६, ३	
शिश्निर	२१०, १२। २३०, ६।	
	२८२, २। ३१०, १२	
शिशु	४, १६। २२, १६। ५७, ११।	
	१८४, १४। ३२८, ३	
शिशुक	२६, ४। १०१, १	
शिशुमार	१६, १६	
शिशुमारक	२६, ४। ७३, ११	
शिश्र	१६७, ११	
शिष्य	१२७, १०। २५४, १२।	
	३३८, ११	
शीकर	४१, ५। २८२, ५। २८६, ४	
शीघ्र	६६, १०। १४३, १४।	
	२५०, १०। २६१, ६। ३०४, २०।	
	३२५, ३	
शीघ्रकर्मन्	६३, १६	
शीघ्रग	६५, १३। २५०, १०	
शीघ्रगति	६५, ५	
शीघ्रगमन	१६५, २। ३०५, ६	
शीत	१३३, १६	
शीतक	२६, ३	
शीतकाल	२६, ३	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
श्रीतचम्पक	५१, १३		शुक्लपक्षनिष्	१८७, ४	
श्रीतमयूख	५८, ७		शुक्लवचा	२४४, १६	
श्रीतल	१३३, १६ । २२७, ४ ।		शुक्लविभावरी	१८७, ३	
	३१०, १० ; ११ ; १२		शुक्लादि	१०७, ७	
श्रीतला	१५४, १५ । ३१०, ११		शुक्लान्ध	३, ११	
श्रीतलाख्या	३१०, १३		शुक्ल	५, १६ । ६२, ७	
श्रीतशिव	३२४, १३		शुचि	६६, १५ । ७२, ३ ; ६ ।	
श्रीतशिव	३२४, ११ ; १२			२३८, १४ । ३४६, ६	
श्रीतांशु	२३१, १३		शुचिपूर्णा	१०२, १३	
श्रीतिक	२६, २		शुगठी	१०१, ११ । १८६, १२ ।	
श्रीन	१८६, ७			२७३, १६	
श्रीर्ण	१०७, २० । १६६, १४		शुगड	२५१, १८	
श्रीर्णवृन्तक	२१७, २		शुगडा	६८, १४	
श्रीर्ष	२, १२ । १६, १६		शुद्ध	७२, ५ । १८२, १ । २५३, ७	
श्रीर्षक	२४५, १६		शुद्धमन्त्रिन्	७२, ४	
श्रीर्षन्	६, १२		शुद्धमौक्तिक	२५५, ४	
श्रीर्षण	२४५, १६		शुद्धान्त	१५४, १८ ; १६ । १८४, ६	
श्रील	६, १३		शुद्धान्तःकरण	१५४, १६	
शुक	६, १७ ; १६ । २५२, ६ ।		शुद्धान्तपाल	४७, १०	
	२६२, १० । २६८, ६ । ३२१, १८		शुद्धांश	३२८, १३	
शुकगण	६, २		शुद्धि	७७, ४ । १८७, ८	
शुकपक्षिन्	२६२, १०		शुनासीर	२६३, ५ । ३४६, ११	
शुक्त	१३४, ४		शुनीस्तन्य	२८३, ११	
शुक्ति	५३, ११ । १३४, २		शुभ	१५६, १७ । २१६, ८ । २२७, ६ ।	
शुक्र	६०, १७ । १३१, १८ ।			२३८, १ । ३२२, १६ । ३३८, ६	
	२३६, १८ । २६१, १० ; ११ ।		शुभकर्मन्	२३८, ३	
	२८८, २० । २६५, १२ । ३२१, ६ ।		शुभंवद	२००, ८	
	३३१, ६ । ३३६, ५		शुभाङ्ग	६२, १४	
शुक्ल	३३१, ६		शुभान्वित	२१६, ६	
शुक्ल	२६१, १३ । ३००, १६ ; २० ।		शुभावहविधि	२३२, ४	
	३०६, ४		शुभ	२६१, १३	
शुक्लकाच	६०, १५		शुभदन्ती	१६४, १५	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
सुम्भ	२१६, ६		शेखर	३३७, २ । ३३८, २; १३	
सुला	३०१, २		शेफत्	१७०, ५ । २५८, १५	
सुल्ल	६६, १०		शेफा	३०६, ४	
सुल्व	२१६, ११ । २५५, ७		शेफालिका	४३, १६	
सुश्रूषा	३३३, ७		शेलु	४३, १६	
सुषि	३३१, ६		शेष	७०, ११ । १२४, ७ । १३६, १३ ।	
सुषिर	२८२, ६; ७			१६५, १४ । ३३१, ६	
सुष्क	८३, ४ । १८६, ६ । ३०३, १४		शेषयुत	१४०, १५	
सुष्कत्व	३३१, ११		शेषित	१५४, २०	
सुष्कपर्गाध्वनि	२७८, ५		शैल	२२, १ । १४६, २० । २५१, ३ ।	
सुष्कफल	१०४, १७ । १०७, २ ।			२५३, ५ । २८२, १ । २८६, १ ।	
	१८६, ६			३०१, ३; १३	
शृङ्खलाकटक	३२६, १३		शैलज	७६, १० । १४६, ७ ।	
शृङ्खलाधार्य	३०६, ८			१८१, १७ । २४५, १७ । ३१०, १०	
शृङ्ग	५६, ८ । ६२, ८; ६ । २२६, १५		शैलप्रत्यन्तपर्वत	१७३, ११	
शृङ्गयुत	६२, ११		शैलभेद	८६, ५ । ६०, ३ ।	
शृङ्गवन्धेय	८, १८			२६०, १२ । २७७, ४	
शृङ्गवेर	८, २		शैलाट	६०, १५	
शृङ्गाट	७३, ११		शैलान्तर	२४०, ५	
शृङ्गाटक	४३, १३; १४		शैलांश	२४४, १५	
शृङ्गार	७२, ३ । २८२, ६; १० ।		शैलुष	८५, ६	
	३२१, १ । ३३६, १४		शैलूष	५२, १६ । २६१, २ ।	
शृङ्गारभावक्रिया	३०१, ८			३३३, ६	
शृङ्गारभावजक्रिया	३००, १		शैलेय	२४५, १७ । २४६, ३ ।	
शृङ्गारादि	३३५, १७			३०१, २ । ३१०, १३ । ३२४, १२	
शृङ्गारी	२८२, १०		शैव	२६२, १ । ३२२, १०	
शृङ्गिभक्ष	५२, १०		शैवल	२७१, ४ । २७४, १५ ।	
शृङ्गियो	११६, १४			३०५, ५ । ३१२, १२ । ३२८, ३ ।	
शृङ्गिन्	६२, ११			३२६, ७	
शृङ्गो	६२, १० । २६०, १० ।		शैवाल	७८, १३ । १६६, ७ । ३१०, १३	
	३३१, ८ । ३३४, ११		शोक	३, १ । ६, ७ । ३६, ५ ।	
शृङ्गि	१०८, ६			२३८, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
शोढ	६३, १८		शौखिक	२६, ६। ७६, १४	
शोण	८५, ६। १०८, २		शौखी	६८, १८	
शोणक	१७, ७। २६, ७। ११३, ७। १२३, ११। ३३०, ५। ३४५, ४		शौम्निक	४६, २	
शोणा	३४, १४		शौर्य	१३३, १३। २४०, ५	
शोणादि	१७३, ३		शौर्यगर्वित	२१७, ८	
शोधक	३१, ८		शौर्यादि	१०४, १५	
शोधन	१२०, ६		शौक्ल	३१०, १६	
शोधिका	२६, ८		शमप्रान	१२०, १६	
शोधित	१२८, १२। १२६, १२। १४५, १६। १५५, १		शमश्रु	१६८, १६	
शोधितार्थक	१४१, १२		शमन्त	१५४, ११	
शोभन	५६, ११। १२५, ११। २००, १४। २३७, १५। २५४, १		श्याम	२२६, ६; ११	
शोभनग्रीव	३२२, १६		श्यामल	२४, १४। १३७, ६। २२४, ८। ३१०, ५	
शोभननय	१५७, ४		श्यामा	१०८, १५	
शोभनव्रता	१५६, १८		श्यामाक	२६, २	
शोभना	३१६, २		श्यामिका	२२८, १०	
शोभनाङ्ग	४४, ११		श्याल	२४५, १४	
शोभनार्थ	३२६, ३		श्यालक	२८५, १४। ३०४, २	
शोभनाश	३२८, ११		श्येन	१८६, ८	
शोभा	५५, ६। ७१, १७। १०२, ३। १२५, ११। १२७, २०। २१८, ३। २१६, ६। २२०, ४। २२५, १७। २४१, ६। २५०, ४। ३१६, ३		श्योनक	१०८, २	
शोभित	१४६, १७। १५५, १		श्योनाकपादप	३४७, ६	
शोष	३३१, ६; ११		अद्वा	१८१, २०	
शोषण	११६, १४		अद्धान्वित	१८१, २०	
शोधित	१५४, २०		अद्वायुत	३१०, ५	
शोधितक्षीरपिण्ड	८८, ७		अद्वालु	३१०, ५; ६	
शौक	६, २		अपण	११६, ६	
शौख	६८, १७। १३०, १५। १३८, २		अम	२२६, १६	
			अमण	११६, ६	
			अयणी	११६, ८	
			अवण	११६, ५	
			अवणामय	१७७, १	
			अववाच	१५६, २०	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
आग		१०७, १७	अतश्चोऽनुज		८१, ७
आगा	१०७, १८ । २३७, १८		अति	१०३, १२ । १०७, ११ ।	
आज		१८१, २०		११६, ५ । १३४, १ । १७४, ६ ।	
आजदेव	१६१, १४ । ३२६, ८			२०४, १८	
आजभेद		२४, १०	अतिकूट		६२, ५
आन्ति		१३३, १६	अतिभेदक		३१७, १६
आम		२२६, १५	अतिप्राखान्तर		२५४, २०
आवग	११६, १० ; १२ । २१८, १३		अव		२११, १०
आवगा		११६, १२	अणि		१०७, २०
आवगिक		४३, ६	अयम्		३३८, ६
अित		१३३, २०	अयसी		३३८, ७
औ	६०, १२ । ६२, ११ । २२२, १ ।		असु	३, ७ । ५५, ८ । ६०, ३ ।	
	२२५, ११ । २२६, १६ । २३२, १ ।			६३, ११ ; १३ ; १८ । १५०, १ ।	
	२४६, ७ । २५०, ४ । ३२१, ६			१७५, ६ । २२१, ३ । २५६, १४ ।	
औकरा		६४, १७		२५७, १६ । २५६, ६ । २६५, ५ ।	
औद		१७४, १२		२७४, ८ । २७५, ५ । २८४, ७ ।	
औधव		३२२, ११		३०२, ८ । ३२१, ६	
औपति		१५४, १६	असुगवी		२८६, १०
औपर्ग		११६, ११	असुार्थ		२२०, १
औपर्गत		१२३, ४	असुभागिन		२२८, ६
औपर्गिका		४३, १३	अोग		१०८, ४
औपर्गी		११६, १३	और्गि	८३, १० । २६७, ७	
औफल		३१८, ७	और्गी		१०८, ४
औफला		३१०, ६	औत्र		१३४, १
औभव		३२२, ११	औत्ररहित		३१६, ३
औमज्जनभोजन		३००, ७	औत्रवर्जित		२७६, १५
औमत्	१५४, १७ । १७४, १२		औत्रविषय		११६, १०
औवास	११६, १२ । १८०, १३ ।		प्रलक्षणवस्त्र		३०६, ३
	३३७, १४ । ३३८, ५		प्रलाघा		६६, ११
औट्टक		४३, १२	प्रलाघावचस्		६८, १६
अुत	१३४, ५ । १५३, १५		प्रलाघ्य		१८०, १०
अुतबन्ध		१८६, १३	प्रलेष		२६५, ४

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
श्लोघघना	२०६, १८		श्वेतप्रावारभेद	३१४, १४	
श्लोघघ्नौ	२००, १३		श्वेतबिन्दुयुक्त	१४८, १८	
श्लोघात	५०, १२		श्वेतरक्त	३०७, २	
श्लोघातक	४३, १६		श्वेतरक्तवर्ण	३०७, ८	
श्लोघादि	१२८, २		श्वेतवत्ता	१६५, १३	
श्लोक	६, १। १६८, १५।		श्वेतवाहन	२०६, १०	
	२११, ४। २३७, ११		श्वेता	१३४, ६	
श्लोकच्छायाहर	३०४, २		श्वेताङ्ग	६६, ७	
श्लोकत्रय	४२, ११		ष		
श्लोकपाद	१७३, १०				
श्लोकस्तेन	५३, ५		षट्क्षणाकाल	७, २१	
श्लोकसम्बद्धगुच्छक	११, १६		षट्पद	३६, ७	
श्वःश्रेयस	३४०, १		षट्पूरण	६४, १	
श्वदंष्ट्रा	२८१, ६		षट्प्रकार	१०२, ८	
श्वन् ३०, २। ३५, १०। ५७, ११।			षट्प्रणव	५३, १३	
७३, १३। ८६, ३। १६३, ३।			षडभिञ्ज	८३, ३	
२१३, १। २३०, १			षङ्गुश्र	१७१, १	
श्वपच ६५, ११। २४६, १।			षङ्गुश्रा	१७१, २। २२८, १४	
३३७, १६			षण्ड	६८, १८। २६२, १४	
श्वभ्र ६, ३। १८३, १			षण्डक	२८६, १	
श्वसुर २८१, ८			षण्ड	३८, १। ६७, २२।	
श्वसूर्य २४५, १४			१०२, ६। १४१, १६। १५३, १४		
श्वश्रू २६०, २०			षण्मुख	५५, १५। ५६, ११	
श्वसन २००, ७			षष्टि	८६, १५	
श्वसित १५४, १२। २००, ७			षष्टिहायन	२०६, ११	
श्वापद ३००, ५			षष्टिक	३५, १५	
श्वविध २४०, १			षष्ठौ	६४, १	
श्वेत १३४, ५; ७; १४। २५३, ७			षष्ठौजागरक	३३६, १५	
श्वेतकरवीर १००, १			षाण्मातुर	३४०, ११	
श्वेतकुमुद २२०, ११			षिक्क ४७, ११। ६०, १५। ६१, १८।		
श्वेतखदिर ४४, २०। २६७, ६			६४, ६। २०३, १३। २५६, ६		
श्वेतदूर्वा २२८, १४			षिक्कदन्तक्षत	३१३, १७	
			षोडा	१०२, ८	

शब्दः	शृ०	पं०	शब्दः	शृ०	पं०
संयम	२४, १६ । २२५, ६; ८		संशय	८, ६ । २५, ३ । २८, ४ ।	
संयमन	२०७, १०		संशयोक्ति	८५, ४ । २७२, १७	
संयान	२८८, १२		संशोषण	१७७, ८	
संयुक्त	१५६, ७		संश्रुत	२०२, १७	
संयुग	१६३, १३ । २२५, ६ ।		संश्लेष	१५५, १७	
	२८८, १७		संश्लेष	२३६, ८	
संयोग	६६, १० । ६८, १		संश्लेष	१६५, १५ । २६३, ७	
संरम्भ	२८५, १३		संस्मरण	१२१, १८ । १२२, २	
संरत्न	३२२, १४		संस्मर्ग	६२, १३	
संरुद्ध	१०३, ३		संसार	१२२, १ । १५५, १६ ।	
संशोध	१८४, ६			३१७, १८	
संवत्सर	१७२, ३ । २२६, १६		संमिद्धि	१८४, ५	
संवदन	२०७, २		संमृति	१५५, १६	
संवर्ग	२८३, १		संमृष्ट	६०, १६	
संवर्त	२१०, ३ । २८२, २०		संस्कार	२०५, १० । २८२, १२	
संवर्तक	४३, १६		संस्कारकर्मन्	१२३, २	
संवर्तिका	४३, १६		संस्कारयोग	८३, ६	
संवसथ	२२३, ६		संस्कृत	१४७, १४ । १५५, ४ ।	
संवाहक	४४, १			१५८, ८	
संवाहन	२०७, ५		संस्कृतानल	१४६, १३	
संविज्ञान	१२२, ४		संस्कृतान्यभाषा	१६८, १५	
संवित्	१५५, १७; २०		संस्तब्ध	१५६, ५	
संविन्ति	१५५, ६		संस्तर	२८३, १३	
संविद्	१२६, १३ । १६३, १२		संस्तुत	१६२, १०	
संवैतत	१५६, ७		संस्तुति	१३८, १३	
संस्त	१०१, १२		संस्त्याय	२४५, १८ । २४६, १	
संवेग	६६, १०		संस्था	१६६, १३	
संवेश	२५६, १० । ३२८, १०		संस्थान	२००, २० । २४६, १ ।	
संवेशनान्तर	५३, १५			३१६, ७	
संस्थान	२०१, ८		संहत	१५५, ३	
संशमन	१२०, ५		संहतजानुक	८२, ४	
			संहतसमुच्चय	२४३, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
संहति	१०२, ५। १२६, १३।		सह्य	२४०, ७	
१५५, ८। १५६, २। २१२, ६।			सह्या	१३, १२। १०४, ११।	
	२७४, १४			२४०, ७	
संहनन	१८३, ५		सह्यात	१४१, १०	
संहर्ष	३३३, ६		सह्याग	२२८, १०। २४०, ७।	
संहार	२८२, २०			२४७, १६	
संहिता	१५६, ८		सह्यान्तर	३, ७। ७१, १३।	
संहृद्य	१५३, ५			८६, १५। १३३, १२।	
सहायसुता	८४, १०			२२४, १४। २३१, ७	
सक्त	१८६, १		सह्याप्रभेद	६१, १३	
सक्ति	१६८, १६		सह्याभित्	६६, १७	
सक्तु	२६६, ७		सह्याभेद	५, १४। ५७, १३।	
सखि	५४, १५। २५८, १२।			८४, ६। १४५, १६। १५६, २	
	३४५, १८		सह्यायुक्त	१६५, ६	
सखी	५४, १५। २६६, १८		सह्यायुत	३२६, १०	
सख्य	२४०, ८		सह्यावत्	१६५, ५	
सगर	२८२, १५		सह्याविद्	१३, १४	
सगोत्र	१२७, २		सह्याविशेष	८३, ५। २५०, ३	
सगन्धि	३०४, १४		सङ्ग ई१, १८। ई२, १३। ई४, १६।		
सङ्कट	१८४, ३			२३३, १	
सङ्कर	२८२, १६		सङ्गत	६०, १६। १५५, ३।	
सङ्कर्षणा	३३१, ६			१५६, ४। १८८, ८। १६७, १२	
सङ्कल्प	२८२, १२		सङ्गति	ई१, ११। १५५, १८	
सङ्कीर्ण	२८२, १६		सङ्गम	ई६, १०। १३८, ६।	
सङ्कुल	८७, ६। १०६, ६। ३१०, १८			१५५, १३। १७१, १०	
सङ्कुसुक्त	४३, १८		सङ्गमात्र	१६०, १२	
सङ्कृति	१५५, १५		सङ्कर २७, ५। ७६, १। १५५, २०।		
सङ्केत	१५६, १। २४६, ४			२४८, १४; १५। २८२, १३	
सङ्कोच	७३, ६। १४०, १६		सङ्करहित	ई४, १५	
सङ्क्रम	२३०, ४		सङ्कृषीत	१३७, १३	
सङ्गान्ति	१५६, ३		सङ्कुह	३४७, ७	
सङ्कप	२१, ११। ३३८, ८। ३४३, ७		सङ्कुङ्गी	३८, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
सङ्कटश्लोक		८३, ७	सटा	८६, १८। १२४, ५	
सङ्काम		२३५, १७	सटित		१६८, १२
सङ्घ	१३२, १७। २२३, १३।		सत्	२००, १७। ३३४, ७	
	२४८, १; १५। २७४, १२।		सतत		२३७, ६
	२८२, १५। २८६, १७		सती	११२, ८। १३४, ८। २६३, १	
सङ्घट्टन		२०१, ३	सतीन		११७, ४। २०१, ५
सङ्घट्टक		४४, ५	सतीनक		४३, १७
सङ्घर्ष		३३३, १०	सतीलक		८६, ८
सङ्घर्षण		१८२, ३	सतुष		७७, १०
सङ्घाटिका		४४, ४	सट्ठण		३००, २
सङ्घात	५, ४। ६८, १६; २०।		सत्तम	१५५, ६। २३०, ६। ३१०, ७।	
		१५५, ८			३४१, १६
सङ्घातमात्रक		१६६, १४	सत्ता		३१७, १८; १६
सचिव	१५२, ४। १७१, १		सत्य	१२४, ६। १२५, ६। १३०, ६।	
सचुल्ल		२६६, २०		१३४, ८। २३८, १। २४०, ८।	
सञ्चोभा		२३५, १३			२४२, ११
सजातीयगण		२६६, ७	सत्यपरीक्षा		२३६, १७
सज्ज		७७, १६	सत्यवचस्		१६६, ४
सज्जन	१८२, ८। २०१, २।		सत्यवत्पत्नी		२८३, ५
		२०५, ११	सत्यवती		१६५, ३
सज्जनी		२३३, ६	सत्र		२६१, १६
सञ्चय		७३, २	सत्रिन्		२६१, १६
सञ्चार		१५, ८	सत्व		३१८, १२
सञ्चारिका		४४, १; २	सत्वर	१२७, १६। २८२, १६	
सञ्चाररहित		१३४, १२	सत्वरजस्तमस्		६४, १०
सञ्ज		७५, १५	सत्वहीन		२६३, १४
सञ्जवन		२०७, ३	सत्वादि		१०४, १४
सञ्जात	१३६, १। १४६, १०		सदन	३, ८। १४५, १०। २०१, ८	
सञ्जित		१५६, ६	सदागति	१२७, ६। १६४, १७	
सञ्ज्वर		२८२, १७	सदाचार		२०, १८
सञ्ज		८२, ४	सदादान		२०७, १
सञ्ज्ञा		८२, ५	सदाफल		३१४, १

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
सदाशिव	३०,	१२	सन्धि १५३, १३। १८२, ४। २१८, ८।		
सदीश्वर	१६४,	१७	२६६, ४। २६०, ६। ३१७, १२		
सदृश	२१६,	२	सन्धिकर	४४,	५
सदृश	३२८,	६	सन्धिचौर	१३,	२
सद्गन्	१२५, २०। ३४१, १		सन्धिजीविन्	२०,	१६
सद्योजात	१०३,	४	सन्धिनी	२०१,	७
सध्रग	७०,	६	सन्धिला	३११,	२
सगत्कुमार	२६४,	१४	सन्धन्तर	५४,	२
सनातन	२०७,	७	सन्धा	२४०,	६
सनाभि	२२१,	६	सन्धादि	१०४,	१४
सनिष्ठीव	१५८,	१४	सन्धाराम	१०८,	१३
सन्तत	१५६,	४	सन्धावल्लि	३१४,	२
सन्तति	१३४, २०। १५५, १४।		सन्नद्ध	७७, १६। १८४, ३	
२००, १८। २४२, १। २५६, ३।			सन्नहन	६१, १३। २८४, १३	
२७४, ८			सन्नादि	२४३, १५	
सन्तान	७६, १६। २००, १८।		सन्नाय	२४६, २	
२६२, १२। २६०, ४। ३१६, ३			सन्नाह	७२, १४	
सन्तानिका	४३, १७		सन्निकर्षण	१२३, १५	
सन्ताप	७, १४; २०। २१०, १४।		सन्निधान	६३, ३। १८४, ४	
२८२, १७। ३४२, २			सन्निधि	१८४, ४	
सन्तोषनिर्मित	२०३, २		सन्निवेश	१८६, १०। २००, २०	
सन्त्यक्त	१४५, १०		सन्निवेशन	२४५, १८	
सन्दर्भ	१६८, १३		सन्निहित	१०६, ४	
सन्दंशक	४४, ६		सन्नास्त	४४, १८	
सन्दंशिका	४४, ६		सपल्लव	१६२, १४	
सन्देष्टवाच्	२७, २०		सपिण्ड	१७६, १०	
सन्देष्टहर	२६४, १५		सप्तकी	२६, १६	
सन्देष्टहारक	५३, ६		सप्तच्छद	१७६, १४	
सन्देष्टजीविन्	४४, १८		सप्तति	१५६, २	
सन्दोह	८, २		सप्तदिनावधिपयस्	३३२, १८	
सन्धा	१८२, २		सप्तपर्ण	१७७, ११। ३४७, ५	
सन्धान	२०१, ३		सप्तरात्रोर्ध्वक्षीर	६०, ७	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
सप्तलतः	४६, १४		समर्थ	१७१, २। २१६, ३	
सप्तला	२४, ६। ३१०, १६		समर्थन	१२३, १६। १५५, १०।	
सप्तार्चिषः	७३, १०			१८४, ६। ३३८, ८	
सप्तार्ण	११६, १५		समर्थक	४४, ३। १७७, ४	
सप्रकोष्ठ	४, २		समर्पित	१३७, ६	
सप्रकोष्ठकर	१३५, ४		समर्थाद	१७६, १३	
सप्रकोष्ठतत्कलिकर	१६०, १७		समल	१६७, ३	
सप्रतिभ	२८०, २०		समवर्तिन्	८०, ७। १६५, २	
सप्रयोजन	६८, ३		समवाय	६८, १। २४६, २	
सफल	६६, १३		समष्टि	६०, १६	
सभा	१५५, १३। २१६, १०।		समष्टिका	४४, ५	
	२४७, १५		समष्टिला	२७०, १	
सभागेह	३१२, ११		समा	२२६, १६	
सभामध्य	३२६, १५		समांश	१८०, १	
सभासंलाप	६३, ६		समाकर्षिन्	३३४, १५	
सभिक	२६, १६		समाक्रान्त	१३२, १५	
सभ्य	४४, ७		समाप्तात	१६५, ५	
सम	१३०, ६। १८२, १६।		समादान	२०७, ४	
	२००, १७। २२६, १७।		समाधि	१८४, ६। २०५, २	
	२३०, ८। ३२८, ६		समाधिभेद	८४, १२। १८१, ३	
समग्र	१०६, १३। २८२, १६।		समाधिस्थ	१६५, १	
	३१८, १४		समान	२००, १७। २२६, १७	
समज	७६, १२		समानार्थ	१०८, २	
समञ्जस	११२, १५। १२६, ४।		समापन	२०७, ६	
	१३८, १८		समापित	१४८, ८	
समधिक	१५८, ४		समाप्ति	१२५, १। १५५, १०।	
समभिव्याहर	२६५, २			२०७, ६	
समभिहार	२६४, १८		समायोग	६८, १	
समय	८३, ११। १६६, ११।		समारम्भ	२८६, १८। ३४२, १६	
	२२२, १। २४६, ३। २६६, २		समारूढ	१०३, ५	
समयान	७०, ११		समारोह	११८, ११	
समर	७०, १३। १०७, ३। २८२, १७		समालम्ब	१६६, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
समावृत	२६, २०		समुद्रक	४४, ३	
समान्वास	१८५, २		समुद्रत	१३६, १० । १६४, १६	
समास	३३८, ८		समुद्रम	२४८, १५	
समासङ्ग	१२०, १५		समुद्रौर्ण	१५२, ७ । १६४, १६	
समासप्रायवाच्	१७, ११		समुद्रूत	१८५, १४	
समाहित	१६२, १३ । १६५, १		समुद्योग	४८, १ । २२८, ७	
समाहित	२३५, ७		समुद्र	३१, ८ । ५४, ८ । ७५, ८ ।	
समाह्वय	२४८, १४			१६२, ३ । १७१, ६ । २८२, १८ ।	
समित्	२४०, ७			३१४, १३	
समिति	१५५, १३		समुद्रग्रह	३४४, १६	
समिध्	२०७, १२		समुद्रगा	२८३, ३	
समीक	२६, १७ । २४८, १३		समुद्रनवनीत	१६७, ५	
समीक्षा	३४७, १		समुद्रान्ता	१६४, २०	
समीचीनग्रहण	२०७, ४		समुद्रार	११८, १३	
समीप	२८५, १६		समुद्रत	१३६, १	
समीपग	१७६, १३		समुद्रज	१८५, १४	
समीर	२००, ७ । २८२, १८		समुपक्रम	१३६, ४	
समीरण	३८, ३ । १२२, ३ ।		समुल्लेख	२०३, ७	
	१३२, १६ । १५०, १ । २२७, ३ ।		समूठ	१०३, ४	
	२६१, ३ । ३२४, ५		समूह	१४, १६ । ३३, १४ ।	
समीक्षा	७४, ६			७७, १२ । १०४, ११ । १५६, २ ।	
समुच्चय	३१६, ४			१८२, ६ । २३५, ७ । २५०, १२	
समुच्छ्रय	२४८, १६ । ३४२, ६		समूहित	१४६, ३	
समुत्तौर्ण	१०५, १२		समृद्ध	१६०, ६ । १८१, १० ।	
समुत्थान	१३६, १० । २०६, २०			१८५, १ । २६१, १४	
समुत्पत्ति	१४७, ४		समृद्धि	८६, १५ । १८०, ७ ।	
समुत्पुल्ल	१६०, १०			१८१, १६	
समुदाय	२४८, १५		सम्पत्ति	१३०, ११ । १५५, १० ;	
समुदोहित	१३८, ११			१८ । २२५, १७	
समुदौर्ण	१६५, ४		सम्पत्तिसहित	२०१, ४	
समुवृत	१६५, ४		सम्पद्	१५५, १६	
			सम्पन्न	२०१, ४	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
सम्पन्नधान्य	१८०,	६	सम्भ्रम	६६, १० । २३०, ५	
सम्पन्नशोभ	१५५, २		सम्भ्रान्त	१५६, ६	
सम्पराय	१२३, ८ । १५५, १३ ।		सम्मत	१३०, १४ । १५५, १५ ।	
	१७८, ३ । १८२, ६ । २४८, १३ ।			१५८, ६	
	३२६, १५		सम्प्रति	१२०, १६	
सम्प्राक	२६, १२		सम्प्रद	१७६, १८	
सम्प्राक	२६, १२		सम्प्रार्जनौ	५१, ७ । १६८, १८	
सम्प्रात	२४३, ३		सम्प्रख	५५, १	
सम्प्रटक	४४, ३		सम्प्रच्छेन	१५८, ३ । २०६, १६	
सम्प्रगन्धतिथि	६, ७		सम्प्रवागिसञ्चारयन्त्रक	२३०, ४	
सम्प्रधारणा	१२३, १६ । २३४, २		सम्प्राज्ञ	१५५, ७	
सम्प्रयोग	६८, २		सम्प्र	२६१, १७	
सम्प्रयोगिन्	६८, ३		सम्प्रक	२६, १४ । १५	
सम्प्रसाग	१४६, ८		सम्प्रजस्	२०७, २	
सम्प्राप्त	१५८, ६ । १५६, ११ ; १४		सम्प्रट	३५, ६ । ७८, १ । १००, १४ ।	
सम्प्राप्ति	१२४, ६ । १६३, ४ ।			२१४, ६	
	३१७, १८		सम्प्रगा	१५५, १६	
सम्प्रेक्षित	१८८, १		सम्प्रगि	११६, १६	
सम्प्रेषणा	२०६, ६		सम्प्रगिष्य	७४, १	
सम्बन्धार्थ	१७१, ३		सम्प्रग्यु	२४६, ५	
सम्बन्धिन्	२२, १३ । १८०, ६		सम्प्रभ	१७७, १६	
सम्बाध	१८४, ३		सम्प्रमा	२३०, ७	
सम्बुद्धि	५६, ४		सम्प्रल	६५, १० । १११, १६ ।	
सम्भव	३२२, १२			३१०, १७	
सम्भार	२८२, १५		सम्प्रलक्ष	२१४, १०	
सम्भावनीयबोध	२५३, ६		सम्प्रलक्ष्	६८, ४	
सम्भाषण	१५६, १ । २०३, ५		सम्प्रलक्ष्म	२५०, ४	
सम्भुत	७७, १६ । १४७, १७ ।		सम्प्रला	२७३, ११	
	१५६, ६		सम्प्रस्	१८०, १ । २६१, १७	
सम्प्रति	२८२, १५		सम्प्रसीद	१६५, ८ । ३३८, ६	
सम्प्रद	१७७, १३		सम्प्रखत्	१६४, १८	
सम्प्रोग	६६, ६		सम्प्रखती	७५, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
सरित्	१७३, ३।	१८२, ११।	सर्पादि	८६, १२	
		२१६, ७	सर्पिष्	२३२, ११	
सरित्यति	१८८, ४।	२८२, १८।	सर्व	१८६, ६।	२१८, १८।
	२८३, १।	२६०, १८; २०		२२६, १७।	३१८, १४
सरिदन्तर	२४, ८।	१७६, १२	सर्वग	६६, ८	
सरिद्धेद	१६१, १३।	२६७, १३।	सर्वगत	२१६, ६	
		३३६, ६	सर्वज्ञ	८३, १	
सरोहृष	३७, १४।	२७०, १५	सर्वतोभद्र	२६४, १८	
सरोजिनी	१२०, १८।	२०७, ६	सर्वतोभद्रा	२६४, २०	
सरोभेद		३३७, १८	सर्वतोमुख	५८, ८	
सरोवर		२६७, १५	सर्वनामन्	२, १२।	२३२, १
सर्ग	६२, १२।	६४, १५।	सर्वरस	३४०, २	
सर्ज	५०, ६।	७७, १७	सर्वविद्या	३३, १३	
सर्जच्छार		३१४, ५	सर्ववेधिन	३३४, १६	
सर्जतश्च		३०१, ४	सर्वसमूहान	७०, ६	
सर्जपादप		३००, १५	सर्वसस्याब्जभूमि	२६५, १४	
सर्जरस	२६६, १५।	३०१, १६।	सर्वार्थरक्षिण	३०८, ६	
		३११, १४	सर्वौघ	७०, ६	
सर्जिकाक्षार		२५, १७	सर्षप	२१६, १६।	२५३, ७
सर्ज		७७, १४	सर्षपी	१६२, १६	
सर्प	६३, १६।	६८, १३।	सलिल	८, १७।	६६, ८।
	१०६, १४।	१११, १।		१३६, ४।	१६६, १६।
	१६६, १६।	२११, १२।		२८१, १।	२।
	२८६, ५।	१५।		३०२, १६।	
	३२०, ७।	३४०, ५।		३०७, १५।	३१८, ६
सर्पग		२११, १२	सलिलश्रीणी	२८, ५	
सर्पप्रभेद		३१४, ११	सलिलवौचि	३३, १	
सर्पभेद	२५४, ६।	३३७, ६।	सलिलवेग	६६, ५	
		३३८, १५	सल्लकी	३५, १।	१४८, ५।
सर्पमग्न		६६, १३	सल्लक्षणातुरङ्गम	२२०, १६	
सर्पराज		२७, १२	सव	३१८, १४	
सर्पाक्षि		३२४, १५	सवन	२००, १५	
			सविता	१५५, ११	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
सवित	२८८, १५।	३२७, १०	सहार्थ	ई, ४; ७	
सविंशतिश्रुताकुल	८७, १ई		सहिष्णु	११ई, १३	
सवेदन	५३, ६		सहोत्थ	७६, ११	
सव्य	१२ई, ६।	२४०, १०	सह्य	२४, ५	
सशठ	२७६, १५		सांयात्रिक	४४, ८	
सशृङ्गा	२८२, ११		सांयुगौन	२०७, ४	
सश्रीक	११५, ८		सांवत्सर	२६२, १८	
ससर्जगसतैल	३०२, १६		सांसारिक	४४, ८	
सखेहपात्र	१२५, १७		साकम्	ई, ४	
सम्य	६, १२। ७७, २। ७६, १।		साकल्य	११६, ११	
	२६८, १८		साकार	२८३, ७	
सम्यक	२६, १०		साकित	१५ई, १२	
सम्यभेद	४०, ६। ४८, ५		साक्षिन्	२२, १४	
सम्यमञ्जरी	२६४, १५		सागर	१११, ११। २८३, १	
सम्यश्रुक	२ई७, २०		साह्यञ्च	३३२, १६	
सम्यसंवर,	२६४, १७		साङ्ग	२८६, १ई	
सम्यान्तर	६०, १०		साङ्गवेदविज्ञ	२०२, ४	
सह	५२, २। ३४१, १७		साति	१३४, १०	
सहकार	१७७, ५। ३०६, ३		सातित	१५ई, १०	
सहज	४४, ७। ७६, ११		साद	१७४, १३	
सहदेव	३२४, १५		सादर	१३७, ११। १४४, १ई।	
सहदेवा	३२४, १४			२८३, ६	
सहदेवाख्यपाण्डव	१३, ८		सादरार्थवत्	१३८, ६	
सहदेवी	३२४, १५		सादित	१५ई, ११	
सहन	११ई, १३। ११७, ११।		सादिन्	१७४, १५	
	१३५, १४		सादृश्य	१ई६, १३। १८६, १०।	
सहर्ष	८७, ३			२६७, १७	
सहस्रकिरण	२८७, ८		साधन	१६८, ५। २०१, १०; ११	
सहस्रपाद	१७६, १ई		साधनौय	२४०, १२	
सहस्रवेधि	१८५, १ई		साधित	१५ई, ६। २०१, ४	
सहाय	५४, १५। २८५, ११।		साधिसु	६४, १७	
	३२६, ११। ३४५, १८		साधौयस्	२३०, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
साधु	२८, ६। ६०, २। १३४, ७।		सामुद्र	२८३, २	
	१२८, १४। १८२, ८। २२६, १७।		सामुद्रलवण	१०५, १३	
	२५७, १६		सामुद्रिकज्ञ	४१, ११	
साधुधर्म	२१०, ११		सामोत्य	७६, १७। २०७, १३	
साध्य	२४०, १२। ३४५, ११		साम्यत	१६०, ८	
साध्वस्	२८४, ४		साम्यन्तिक	४४, ६	
साध्वस	१३०, ७। १६७, ६।		साम्य	१८२, ३। २३६, ८। २७४, १	
	२३०, ५। २५५, ११		साय	२४०, १०	
साध्वी	१३४, ८। २०८, १७		सायक	२६, १८। १०६, १७।	
सानु	१८६, ६। २५६, १६			२१७, २	
सान्तर	२८३, ६		सार	६८, ७। ११२, १५।	
सान्तरास्थि	१६, १८			२६१, २०। २७३, २०। २७४, ३	
सान्व	३१८, १६		सारङ्ग	६८, ११। ११७, ८	
सान्द्र	६८, १। १८६, ८। २६२, १।		सारङ्गविशेष	६५, ५	
	३३८, १६		सारण	११६, १६	
सामिथ्य	१२३, १५		सारथि	१३४, १६। १३५, १५।	
सापन्निका	४४, ६			१७०, ४। १६७, १७	
साफल्य	६७, २		सारथिन्	१४५, १	
सामगायन	१३६, १६		सारमेय	४३, ८। २६८, ३	
सामज	७६, १३		सारश्रून्ध	२७४, २	
सामन्	१७२, १। ३१८, १६		सारस	३६, १०। १७६, ५। ३३८, ६	
सामन्त	१५६, ८; १२		सारसक	३१७, ८	
सामन्तभूमिप	२६४, ८		सारसन	७१, ४। २०७, ११	
सामभेद	१४६, ६		सारसिक	४४, १०	
सामयोनि	२०७, १३		सारसौ	११५, ६; ७	
सामर्थ्य	२३१, ६। २३६, १८।		सारिका	७२, १। ८६, ६। ६६, ६।	
	२४६, ६			१००, ११। २८६, १८	
सामाजिक	४४, ७। २१६, १०		सारिणी	११६, १७	
सामादि	२४२, ८		सारित	१५६, ११	
सामान्य	६३, १०। १२६, १६।		सारिवा	१३६, १४। १८१, १२	
	१३८, ६। २०२, ३		सारिवाख्यौषध	२१०, ६	
सामिघेनी	२०७, १२		सारौफलक	१७७, १५	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
सार्थ	१६६, १४		सिञ्जिनोरव	२७१, ११	
सार्पिष्क	२६, १६		सित	६७, २२ । १३३, १८ ।	
सार्वभौम	८०, १४ । २३१, ६			१३४, १३ । १५६, ६ । २२५, १४ ।	
सार्वभौमगृह	१६६, १०			३००, २०	
साल	११५, १३ । ३०१, ४		सितच्छत्र	३६, ७	
सालपर्णी	१५८, १५		सितदूर्वा	३०८, ८	
सालवेष्टन	५५, ८		सितसर्षप	१७१, ४	
सावधान	१५६, २ । २६३, ६		सिताम्ब	२८३, १०	
सावित्र	२८३, ३		सिताम्भोज	३६, ७	
सावित्री	२८३, ४ ; ५		सितोत्पल	६५, १० । २३१, २	
साश	३२६, १३		सिद्ध	७, ६ । १८२, ६	
साला	३०२, १५		सिद्धरस	३३८, १६ । ३४०, ३	
साहस	३३८, १०		सिद्धवास	३४०, ३	
साहसिक	३२७, ५		सिद्धादिसंस्थान	२६३, ३	
सिंह	५७, १० । ६२, १७ ।		सिद्धान्त	१४०, १८ । १५६, १४ ।	
	६०, १५ । २०५, ३ । २६२, १० ।			२४६, ३ । २५४, १८	
	२६८, १८ । २७६, २ । २६१, १३ ।		सिद्धार्थ	१७१, ४ । २६५, १	
	३०५, ५ । ३४१, १६		सिद्धार्था	१७१, ४	
सिंहच्छटा	२६६, २		सिद्धि	१८२, १२ । १८४, ५ ।	
सिंहनाद	६६, ३ । १५७, १६			२०१, ११ । २०५, ८	
सिंहपुष्पी	३४०, १२		सिधूल	३१०, २०	
सिंहसमूह	२०६, १५		सिधूला	३११, १	
सिंहिकातनय	३२६, ६		सिनीवाली	३१४, ३	
सिंही	३४१, २०		सिन्दुवार	१०६, ८ । २६२, १८	
सिकता	२८, १ । १५६, १३		सिन्दूर	१२१, ५ । २०६, ५ ।	
सिकतिल	१५६, १३			२७०, २ । २८३, ८	
सिक्थक	१६७, १		सिन्दूरतिलक	५३, ५	
सिक्थ	१६६, १५		सिन्दूरी	२८३, ६	
सिक्ता	१४७, १		सिन्धु	११५, ४ । १६१, १८ ।	
सिङ्गाण	११६, १८			१८२, ११ । ३२५, १६	
सिञ्चति	६, ७		सिन्धुज	७६, १४	
सिञ्जित	१५६, १५ । ३१६, ६		सिन्धुदेशज	७६, १४	

शब्दः	पृ०	पं०
सिन्धुदेशोद्भव	३२२, २१	
सिन्धुफेन	२१७, १५	
सिन्धुभेद	३०७, १३	
सिन्धुयोषित्	१६४, २	
सिन्धुलवण	२२६, १३ । २४५, १७	
सिन्धुवारक	१६२, ३	
सिन्धुवारद्रुम	६६, १८	
सिन्धुसङ्गम	१७७, १३	
सिप्र	२६२, ३	
सिप्रा	२६२, ३	
सिर	२६२, ६	
सिलान्तर	३११, ७	
सिलहक	१८, ४ । २१, ५ ; ८ । ६८, २ । ११६, ११ । १४६, ११ । २०५, १४ । २१०, ४ । २२८, १२ । ३०६, ३ । ३२७, २	
सिङ्गड	१००, १६	
सीता	१३४, ११ । १८५, १५ । ३४३, ६	
सीधुपात्र	२६, १४	
सीधुपान	२६, १४	
सीमन्	१३४, १३ । १८२, १५ । २२६, १७ । ३००, ८	
सीमन्त	१५६, १५	
सीमन्तिनी	१८६, १५	
सीमा	१०३, ८	
सीर	४१, ५ । २६२, ५	
सीराग्रलोह	२६६, ६	
सीरावथव	८४, ३	
सीरिन्	२६१, ८ । २६६, १	
सीवन्	२०१, १६	
सीवनक	३०, १०	

शब्दः	पृ०	पं०
सीवनद्रव्य	३०, २ । ७२, ७	
सीवनसाधन	३६, ७	
सीसक	६०, ४ । ६२, २ । ६०, १ । २१०, १० । २५४, २ । ३१३, ६	
सुकुमार	१३६, ६ । २०१, १५ । २६३, १ ; २	
सुकुमारौगणान्तर	३३३, १५	
सुकुमालवत्	२८५, १०	
सुहृत्	१५६, १७ । २३७, १६ । ३०३, १८	
सुकेश	२४५, १६	
सुकर्मन्	२३०, १०	
सुक्षिति	१५७, ४	
सुख	२, १२ । ५४, १६ । ६०, १८ । ७२, २ । १४५, १४ । ३१६, ६ । ३२०, ६	
सुखवाह्य	३४३, ६	
सुखस्नान	४१, ४	
सुखा	५४, १६	
सुखाश	३२८, ११	
सुखोदय	२४८, १७	
सुगत	१६, २० । १३६, १ । १५७, १ । २०६, १६	
सुगतालय	२८०, १३	
सुगन्ध	१२७, १० । २२१, ६	
सुगन्धक	२६४, ७	
सुगन्धद्रव्यहारिन्	१४, १	
सुगन्धव्यवहारश्च	४५, २	
सुगन्धि	८३, १४ । १८४, ८ । १८५, ४	
सुगन्धिक	४४, १२	
सुग्रीव	३२२, १५ ; १६ । ३२७, ३	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
सग्रीवदारा	२२५, १६		सपर्वन्	३२२, १६; २०	
सग्रीववैद्य	११६, २१		सपार्श्वक	४४, १५	
सचाग्रिचा	२६३, १		सपुत्रक	२६३, २	
सुचेलक	४४, १२		सपूजित	१२५, ६	
सुञ्च	८२, ७ । १३४, १६		सप्त	१३४, १६ । १५४, ११	
सुत	१६६, १८ । १६५, ४		सप्ति	१३४, १७	
सुतल	३११, ४		सप्रतीक	४४, ११	
सुतश्रेणी	१२२, ५		सप्रतीकयोधा	२३०, १२	
सुता	१३४, १५		सप्रतीकयोधित्	१६६, ६	
सुदती	१५७, २ । १६४, १५		सुभग	५८, २ । ६६, १३	
सुदर्शन	२०७, १५		सुभगा	२४२, २०	
सुदर्शना	११६, ७		सुभद्रा	२५४, ५	
सुदृढ	१३६, १७		सुभाषित	१६५, ६; ७	
सुधन्वन्	३२२, १८		सुभिक्तक	२८१, ११	
सुधा	१८२, १३		सुभृत	१५७, ३	
सुधाधामन्	२०७, १०		सुभोग	६६, १२	
सुधांशु	२५३, १४ । २८६, १३ ।		सुम	२२७, १	
	३२८, १३		सुमति	१५७, १	
सुनन्दा	१७७, १४		सुमुख	५५, १५; १६	
सुनार	२८३, ११		सुमेरुसहित्	२१६, ६	
सुनासौर	८०, ६ । २६३, ५		सुमेरु	२८३, १३	
सुनिषस	१२२, ५ । १६६, ७		सुयामुन	२०७, १७	
सुनिषसक	२८८, ८		सुयोधा	२०६, १४	
सुनीति	१५७, ३		सुर	५४, ३ । ५७, १२ । १६४, ६ ।	
सुन्त	१५७, २			१८३, १८ । २३७, १७ । २६२, ७ ।	
सुन्दर	६२, ४ । १८१, ७ ।			३१६, १३ । ३२२, २० । ३३३, ११	
	२००, १४ । २३०, १२ । २३६, ५ ।		सुरङ्गा	१८२, ४	
	२८३, १० । ३०६, ४		सुरज्येष्ठ	६६, ८	
सुन्दराकार	१४६, १५ । ३०८, २		सुरत	६६, ६ । ६८, २ ।	
सुन्दरी	२८३, १२			१३१, १३; १४ । १५६, १६; १७ ।	
सुपककणिक	३२६, ६			१८६, ४ । २००, ५ । २४५, ४ ।	
सुपर्ण	११६, १६			२८२, ६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
सुरतताली	३१४,	१६	सुवर्ण	८, २० । ३०, १३ ।	
सुरतबन्ध	३, १६		११६, २२ । २२१, १० । २५८, ४		
सुरतह	२६३, ३		सुवर्णक	४४, १३	
सुरता	१५६, १६		सुवर्णप्रतिमा	११७, ८	
सुरद्रुम	२७७, १५		सुवर्णरूप्यमिश्रीभाव	४८, १२	
सुरद्विष्	१७२, ८		सुवर्णालि	१०३, १२	
सुरपादप	३४७, ४		सुवर्णालु	३४७, ७	
सुरभि	२२१, ७; ६ । २४२, १३ ।		सुवसन्तक	५१, १४	
	२४६, १३		सुवहा	३०६, १२ । ३४३, ८	
सुरभि	२७२, ६		सुवहाश्च	१५३, ७	
सुरलोक	४४, १५		सुवासयुक्ति	१०५, ६	
सुरवर्त्मन्	५८, ६		सुवासस्	२०५, १४	
सुरश्रेष्ठ	२४८, २०		सुवासिनी	८६, २	
सुरा	८४, २ । ६८, १४ । १६१, ७ ।		सुवेल	३११, ३	
१६५, १५ । २०८, ८ । २३७, ३ ।			सुवेष	२८२, ११	
२५१, १० । २६०, ८ । २६२, ६ ।			सुव्रता	१५६, १८	
२६५, ५ । ३०१, ७ । ३०५, १६			सुधमा	२३०, ८	
सुरागेह	७६, १०		सुधवौ	३२२, १७	
सुराचार्य	१६४, ६ । २२६, ३		सुधिर	२८३, १४	
सुराद्रि	२५८, १५		सुधिरा	२८३, १५	
सुरापात्र	१४, १८		सुधिम	२३०, ६	
सुरानौज	३१६, १२		सुधेग	११६, २१	
सुरापानपात्र	३३३, १३		सुधेगिका	४४, १४	
सुरामण्ड	२८६, २०		सुसन्धान	३१८, १४	
सुरालय	२८४, १		सुसंस्कृत	२०८, ६	
सुरङ्गा	३११, २		सुसमृद्ध	१८०, ६	
सुरत	१५६, २०		सुसव	३२२, १६	
सुरूपक	६५, २०		सुस्थित	२६, ३	
सुरूहक	४४, १३		सुस्थिति	१४५, १४	
सुलोहक	४४, १४		सुसप्रपञ्चक	५३, ७	
सुवर्चिका	४४, १०		सुहित	१५६, १६	
			सुजत	१५६, १६	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
सुहृत्	१५६, २०		सूत्रतन्तु	१६५, ६	
सुहृद्	३२१, ८		सूत्रधार	२६३, ३	
सुहृद्भल	२६४, १६		सूत्रभेद	२३५, २	
सुहोत्र	२८३, १३		सूत्रमात्रक	१६, ६	
सूकार	३२, ७ । ६६, ११ ।		सूत्रवेष्ट	२७२, १	
२७७, ६ । २८०, १७ । २८३, १५			सूत्रहस्तक	२४४, १३	
सूकरक्रिया	२४६, ८		सूत्रादिसूत्र्यांश	३२५, १	
सूक्त	१६५, ७		सूत्रालि	३११, ५	
सूक्तभेद	१५४, १४		सूत्रांश	२२४, १३	
सूक्त्या	१०२, ३ । २२६, १६ ; २०		सूद	१०४, १३ । १७४, १६ ।	
सूक्त्यान्तु	२३, १७			२११, ११	
सूक्त्यादृष्ट	२६, ४		सूद	१८६, १३	
सूक्त्यावस्त्र	७, १२		सूना	१८६, १३	
सूक्त्याला	८५, ४ । ८६, ६ । १६६, १ ।		सूनु	१२७, १० । १८६, १४	
	१७०, १७		सूप	२११, ११	
सूचक	३०, २ । १६६, ४ ।		सूपकार	२६१, २० । २६२, २० ।	
२५३, १७ । २७७, २०				३२१, ७	
सूचन	७२, ७ । १६३, २		सूपकारक	१७४, १६	
सूचना	२०१, १२		सूर	२६२, ८	
सूचा	७२, ७		सूरगा	११७, २ । १७२, ७ ।	
सूचिका	११, १८			१६०, १४ । २६५, ६	
सूची	७२, ७		सूरि	३१६, १०	
सूत	५२, १८ । ६५, ८ । १०२, ६ ।		सूर्मी	२२७, १	
१२३, १२ । १३१, ६ । १३४, १६ ;			सूर्य	३, २ । ५८, ३ । ५६, ७ ; १८ ।	
१८ । १४६, १०				६५, ५ । ८७, १६ । १११, ११ ।	
सूतक	३०, ३ । २५६, ५			११६, १४ । १३५, ११ । १४१, ८ ।	
सूता	३८, १३			१५१, ११ । १७१, ११ । १८८, ७ ।	
सूतिकागार	८७, ७			१८६, १४ । २०५, ६ । २२६, १६ ।	
सूत्र	३६, ३ । १०४, १४ । ११०, २ ।			२४०, १३ ; १४ । २५०, २ ।	
१२७, ७ । २५५, १६ । २६२, ७ ।				२६६, १६ । २६७, १८ । २७३, ८ ।	
	३४२, ७			२७८, १५ । २६०, ६ । ३०१, ६ ।	
सूत्रकण्ठ	६५, ११			३१६, ६	

शब्दः	पृ०	पं०
सूर्यगन्तव्यदिश	१६३, ५	
सूर्यभक्ता	१६५, ७	
सूर्यभक्ता	१६५, ८	
सूर्यवंशशृङ्ग	८, ७	
सूर्यसारथि	६५, १ । २६४, १३	
सूर्या	२४०, १३	
सूर्यादि	३४०, १०	
सूर्यादिदिवस	२६०, ५	
सूर्यावर्त	१४३, ५	
सूर्यावर्तप्रसभेद	२३, ७	
सूर्येन्दुसङ्क्रम	३२५, १६	
सृक्किणी	११७, २	
सृगाण	५०, १६	
सृणिका	३०, ५	
सृताम्बुका	२८२, ५	
सृति	१३६, २	
सृदाकु	३०, ४	
सृष्ट	८६, १७; २०	
सृष्टि	८६, १६ । ८७, १	
सैक	६, ७ । २०१, १३	
सैकपात्र	१०८, १	
सैक्ता	३०, ६	
सैषक	३०, ६	
सैचन	२०, ६ । ६६, १५ । ११३, १६ । २०१, १३	
सैतु	४८, ३१ । ११५, १३ । १३६, ३ । २७४, १५ । २६५, ७	
सेना	२०४, १२	
सेनाघट्टभिद्	२२३, ११	
सेनानिवेश	३२६, १६	
सेनागौ	४६, ७ । २०१, १४	
सेनापति	१६५, १० । २०१, ४	

शब्दः	पृ०	पं०
सेनामात्र	२२३, १४	
सेनाविशेष	१६६, ८ । २०२, ३ ।	
सेनासमवाय	२२३, १४	
सेनासमवाय	२४०, १७	
सेफालिका	१२०, ५	
सेमूषी	३३३, ८	
सेव	३०, ७	
सेवक	३०, ७ । ३३, २ । १३०, १२ । १६८, २	
सेवन	२०१, ५ । २०३, २	
सेवनकर्मन्	१८६, ६	
सेवा	१३०, ३ । १६०, १२ । ३४६, २	
सेवाह	२४०, १६	
सेवित	८४, १६ । १५२, २	
सेव्य	२४०, १६	
सेऊण्ड	१००, १६	
सैहिकेय	६४, ५ । १०१, ६ । ३२३, ६ । ३४०, १०	
सैहिकेयक	६६, १५	
सैक	६, ८	
सैकत	२६४, ५	
सैकतिक	४४, १७	
सैद्धान्तिक	४४, १६	
सैनिक	१२, १६ । ३०, ८	
सैन्य	७, १ । ६७, १४ । २०१, ११ । २४०, १७ । २५३, १५ । २६६, ४	
सैन्यक	३०, ८	
सैन्यपृष्ठ	१०६, ८ । २६६, ६ । ३४४, ६	
सैन्यप्रभेद	१०४, ११	
सैन्यमात्रक	१६६, ८	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
सैन्यमान	११७,	१६	सौधाय	३२,	४
सैन्यरक्ष	३०,	८	सौनिक	३०,	१०
सैन्यरक्षण	२२३,	१०	सौन्दर्य	१४२,	८ । २११, ३
सैन्यवसति	२८२,	६	सौमिक	३०,	६
सैन्याग्रदेश	२५६,	२	सौवज	२००,	४
सैन्यव	३२२, २१ । ३२४,	१३	सौभाग्य	२०,	१२
सैन्यवादि	११५,	४	सौभाजन	७१,	१५
सैरन्धी	२८३,	१६	सौभिच्छ	३४७,	२
सैरिभी	३३३,	२	सौमिक	३०,	६
सोच्छ्रय	१५०,	८	सौम्य	२४०,	१८
सोढ्य	२४०,	६	सौम्ययोषा	२६५,	८
सोढ	१०२,	८; ६	सौरभ	३१३,	१४
सोत्कण्ठ	८,	१०	सौरभेयी	५८, ११ । ६६,	३ ।
सोपान	११८, ११ । २०१,	१५ ।		१६५,	५ । २२१, ८
	२७४,	१५	सौरभ्य	२४६,	७
सोम	२२७, २ । २६४,	१२ । २७०, ११	सौराष्ट्रमृद	३४५,	१०
सोमदैवत	२४०,	१८	सौराष्ट्रिका	४५,	३
सोमनिर्दलन	२००,	१५	सौवर्चल	१७, २० । २५,	१८ ।
सोमजता	२६४,	१६		१११, ६ । ३१४,	५
सोमवंशोद्भव	३३२,	११	सौवस्तिक	४५,	४
सोमवल्क	४४, १६; २० । ७८,	८	सौवौर	१६०, २ । २८३,	१८; १६
सोमवल्ली	२२४, १८ । २६४,	१६	सौवौरदेश	३५,	२
सोमवल्ली	५६,	११	सौहित्य	१२७,	११
सोमाङ्ग	३०,	६	स्नन्द	५५, १३ । २६८,	७
सौकर्य	२४६,	८	स्नन्दफल	३१४,	१
सौख्यायनिक	५३,	७	स्नन्दावार	२६२,	१७
सौगताङ्गिक	२०७,	४	स्नन्ध	१८२, ६ । २१७,	३ ।
सौगन्धिक	३२, १६ । ४५,	१		३२५,	१
सौगन्ध	२४६,	७	स्नान	१२८,	१
सौचित्त	३०,	१०	स्खलन	११४,	१७
सौदामिनी	४८, १७ । १५३,	१३ ।	स्खलित	१५५,	२ । २६७, ४
	१७६, १२ । २०७, १८ । ३१२,	६	स्नान	२००,	१६

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
स्तनचिह्न	२०७, ८		स्त्रीजित	३४, ४	
स्तनसम्भव	२४०, ११		स्त्रीचूड	४५, ६	
स्तनित	१५०, १८ । १५५, १२ ।		स्त्रीपिष्ट	२८१, ८	
	२०७, ८		स्त्रीपुंसयुग्म	१६७, १०	
स्तन्य	२४०, ११		स्त्रीभगिनी	२८, २०	
स्तवक	१४, ४ । ७४, ११ । ३३५, ७		स्त्रीमध्य	१६६, १७	
स्तम्भ	१६१, १७		स्त्रीरजस्	१३१, १८ । २११, २ ।	
स्तम्भित	१५६, ५			२२८, ११ । ३१६, ४	
स्तम्ब	७४, ११ । २१३, ८ ।		स्त्रीरतबन्धन	३२८, १०	
	२१६, १२ । २२३, ११ ।		स्त्रीरत्न	१६४, १६	
	३३५, ७		स्त्रीललाटाभरण	२६, १६	
स्तम्बेरमाय	२५२, १७		स्त्रीवस्त्राञ्चल	२५, ५	
स्तम्भ	१०८, ६ । २१४, ११ ।		स्त्रीविलास	२८, ७	
	२२१, १० । २६६, ६		स्त्रीवेशधारिपुरुष	४८, ७	
स्तम्भन	२०१, ६		स्त्रीश्रोणिपुरोभाग	१६३, १८	
स्तिनिशा	३०६, ११		स्त्रापत्य	१४, १६ । २१, १६	
स्तिमित	१५६, १४		स्त्राभ्यास	२३६, २	
स्तिमितार्थक	१४३, १८		स्यागिकारज्जु	२७६, ११	
स्तुति	६६, २ । १०७, ८ । २१७, ४		स्यागित	१५५, ७	
स्तुतिपाठक	१११, ७		स्यागिङल	२७०, ११	
स्तूप	१२, २ । २६६, ६		स्यापति	१५५, ५; ७	
स्तोक	६, ६; ७ । १६४, ७		स्यापित	१४१, ३	
स्त्यान	१८६, ११		स्यापुट	३५, २०	
स्त्री	१३१, १६ । १५१, १८ ।		स्याल	३१६, १६	
	२८१, ५		स्यालान्तर	१०६, २	
स्त्रीकरण	६, २ । १६, ११ ।		स्यालीक्रीडन	३२, १८	
	१०६, ८ । १४३, १० । २३४, १८ ।		स्याविर	१७१, १३ । २८२, २०	
	३२२, ८ । ३२६, ६		स्यागु	१६, ६ । १०८, ५	
स्त्रीकरणान्तर	१७८, ११		स्यान	३, ४; ८ । ६४, १० ।	
स्त्रीछातजीवन	६०, ६			६७, २१ । १७३, ६ । १८६, १० ।	
स्त्रीकेशवेश	१५६, १५			२२४, ७ । २३७, ६ । २४२, १५ ।	
स्त्रीजातिभेद	२०१, १७			२६६, १२ । ३२०, १४	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
स्थानमात्र	६३, ५।	२१८, २।	स्थूलमुक्ता	२७८, ७	
	२२५, ४।	२४२, ५	स्थूलोच्चय	२४८, १८	
स्थानिक	२६, १६		स्थूलोपल	३१२, ८	
स्थापन	२०१, ४		स्थेय	२४०, १५	
स्थापित	१५६, ६		स्थेयस्	२६२, १६	
स्थामन्	२६६, ५		स्थैर्यकारिन्	२०१, ६	
स्थायिक	२६, २०		स्थौल्य	२६६, ४	
स्थायिन्	२६, १६		स्नात	१३४, ६। १३७, ११	
स्थायुक	३०, १		स्नातक	२६, २०। १३४, ६।	
स्थाल	३०१, ५			१३७, ११	
स्थाली	१६१, १७। ३०१, ५		स्नान	१८६, १२। २००, १५।	
स्थावरान्तर	३७, ४			२०८, ५। ३१६, ६। ३२३, ३।	
स्थावरेतर	१५, ४			३२६, २	
स्थाविर	२८३, २		स्नानीय	६५, २। १८६, १२	
स्थाष्ठा	१०८, ५		स्निग्ध	११४, ८। १८२, १०।	
स्थासक	२६, १८। ७१, ७			१८६, ११। २७७, ८	
स्थित	१३४, १२। १८६, ७		स्न	२०३, ११	
स्थितार्कदिष्ट	१८०, १२		स्नधा	१८१, ११	
स्थिति	१३४, १३। १६६, १३।		स्नहौ	६७, २। १८२, १३।	
	१८२, २। १८६, १०। १६१, ३।			२५६, १६। २८७, ४। २६६, १६	
	२२६, १८		स्नेह	१३८, ३। ३२३, १।	
स्थिर	१०८, ५। १३६, ८। २६२, ४			३४२, १	
स्थिरतर	२६२, १६		स्नेहपाक्षित	१४३, १४	
स्थिरदंष्ट्र	२६२, १६		स्नेहपात्र	१४, ७	
स्थिरा	२६२, ४		स्नेहवस्ति	२०८, ३	
स्थिरांश	२६१, २०		स्नेहयुत	१८२, १०	
स्थूणा	१०२, २। १०८, ६।		स्नेहशेष	३, १०	
	२१६, ११। २६३, १६		स्नेहार्थिन्	३२८, १२	
स्थूल	१०१, १४। १०२, १५।		स्नेहाश	३२८, १२	
	२१६, १। २७५, १८। ३०१, ६		स्पन्द	१४२, ७	
स्थूलकाष्ठामि	२०१, ६		स्पर्द्धा	१८२, ३। ३३३, १०	
स्थूलकुसूल	२६८, १०		स्पर्धन	३३१, २	

शब्दः	पृ०	पं०
स्यर्घा	८४, १४	१२५, ५
स्यर्घापद		३४५, ७
स्यर्घ	२००, १६	२०८, ५। ३२६, १४; १५
स्यर्घक		३२६, १४
स्यर्घन	२००, १६	२१०, १०। ३२६, १४
स्यर्घमात्र		३२६, २
स्यर्घाञ्जिता	१३४, १७	२११, ११
स्यर्घ		३२६, १६
स्युक्ता	६, ६	१३१, १६। २६६, १५
स्युक्तावधि		१६६, ५
स्युष्टि		१२६, १६
स्युष्टिक	३, २	२६, १७। ७४, ४
स्युष्टीक		२६, १७
स्यार		२६२, २; ५।
स्यारविफल		८८, १८
स्यिच्		६, ५
स्यिर		२६२, ५
स्यौति		१३४, १०
स्युट	८६, १८	१३२, ८। ३२७, १८
स्युटन		१७७, १३
स्युटि		८६, १६
स्युटित	७३, ८	१३३, १०
स्युटित		१३०, ६
स्युष्टी		७५, ३
स्युर्जक		३०, १
स्युलिङ्ग	६६, १३	११८, १
स्योटविषय		१५४, १६
स्योटित		१४६, १६
स्यय	२४०, ११	२५०, १

शब्दः	पृ०	पं०
स्मर	१२१, ६	१५३, १०। १६३, २०। १६७, १। २०२, १५। २०६, ५। २१४, ६। २२२, १४। २२५, ११। २२६, ५। २३६, १२। २५८, ११
स्मरणा		१३६, २
स्मरपत्नी		१२६, ११
स्मरमन्दिर		१८८, १५
स्मरस्त्री		३१८, १
स्मरहर	२३, ६	४२, १३। २८८, १
स्मरान्तक		५०, ६
स्मित		७३, १३
स्मृत		१२४, ११
स्मृति	१०, ८	१३६, १
स्यद	१७४, १३	१६३, १५
स्यन्द	१३१, १६	१६२, १८
स्यन्दन	१०३, १२	१६६, १०। २०१, १
स्यन्दनप्रभेद		३१८, ४
स्यन्दवर्जित		१३६, १५
स्यन्दामि		२०१, ६
स्यमौक		२६, ११
स्यमौका		२६, ११
स्युत	१३४, २०	१३५, १। १४८, १४। ३२०, १६
स्युतवस्त्र		१८७, १६
स्युति		१३४, २०
स्योन		१८६, १४
स्योनाक		६१, ६
खञ्	६, ४	२६६, १५
खव		२५०, ६

शब्दः	पृ०	पं०
खस्त	१३४, ६	
खु	२५०, ६	
खुमेद	३१७, १	
खुच्	६, ६ । २८४, १५	
खुचि	७२, ८	
खुत	१०७, ४ । १२०, १०	
खुति	२०१, १	
खुव	३१८, १६	
खुवादिक	२५६, १८	
खोतस्	१३६, ३	
खोतोऽञ्जन	२४, १४	
ख	१२४, ६ । २१६, २	
खक	६, ३	
खकीय	७६, १७	
खगत	१५६, ७	
खच्छन्द	२६२, ६ । २८७, १	
खच्छन्दचारिन्	१४, ६	
खच्छपत्र	७, ६	
खच्छवस्तु	१६४, ७	
खज	७७, १५	
खजातिश्रेष्ठ	१८८, १६	
खतन्त्र	१५६, १० । २२८, ८ । २४४, १४	
खदत्ताग्राविहन्तृ	६१, १५	
खदन	१६७, १८	
खधवह	३४४, १८	
खधासूति	१६५, ४	
खर्धति	१५६, ५	
खनित	१५५, १२	
खनियोजित	६०, १७	
खपद्म	६२, ५	
खप्र	१८६, ८ । १६४, १३	

शब्दः	पृ०	पं०
खवल	२८४, ४	
खभाव	८७, २ । १४७, ८ । २११, ३ । २२२, ४ । २२४, ६ । २३२, १३ । २६७, १२ । ३००, १८ । ३१७, १६ । ३१८, १२ । ३२२, १४	
खभू	२१६, ११	
खयज्ञाततिल	३७, १२ । ७८, १०	
खयम्भ	७६, ४	
खर	६३, १ । १२६, १५ । २२३, ६ । २६१, १५	
खरभेद	१३८, १५ । १४५, २ । १५५, ११ । १७६, १७ । २२६, ७ ; ११ । ३२७, १	
खरप्रभेद	२७०, २	
खरविशेष	२५८, ८	
खरान्तर	२१६, १६ । ३१८, १८	
खरित	१५५, ११	
खरु	२६१, १८	
खरूप	१२४, ७	
खर्ग	५८, १० । ६२, १३ ; १४ । ११०, १ । २३२, ३ । २४८, २ । ३१६, १२ । ३२०, ६ । ३३२, १० । ३४६, ११	
खर्गङ्गा	१३४, १२	
खर्ग	११७, ६ । १४१, १० । २२१, ७ । २४२, १७ । २४३, १ । २५०, १ ; ६ । २५१, २ । २५३, १४ । २५७, १४ । २७५, १६	
खर्गार्ध	११६, २२	
खर्गकार	५१, ६ । २५२, ५ । ३११, ७	
खर्गक्षीरी	१६५, १३ । २४४, २	

शब्दः	पृ०	पं०
स्वर्णचूड	२१, १७।	११६, १६
स्वर्णच्छद		१७६, १४
स्वर्णदी	२६३, ६।	३२०, ६
स्वर्णप्रभेद		६२, ६
स्वर्णमानक		२५, ८
स्वर्णादिखचित		१५०, १८
स्वर्भागुमाट		३४१, २०
स्वर्लोक		११२, ८
स्वल्प	६, ६। १३, ४।	८५, ४।
	२१०, २।	२५८, १०
स्वल्पनदी		११६, १७
स्वस्व		२२५, ६
स्वस्तिक		२६, १३
स्वस्तिमुख		५८, १
स्वस्थ		६३, ५
स्वाङ्ग		६२, १४
स्वातन्त्र्य		६७, १३
स्वातन्त्र्यकृत्य		१६६, १६
स्वात्मसङ्गत		१५६, ७
स्वाद		३३५, १६
स्वादित		१५६, १०
स्वादिय	६०, १७; १८	
स्वादु		१७४, १४
स्वादुप्रिय		२७७, १८
स्वादुसाक्षित		६०, १८
स्वान्त	१३४, ११। ३३७, १८	
स्वाप	१३४, १७। १८६, ८।	
	२००, ५। २११, १०। २५६, १०।	
	२७२, ११। ३२८, १०	
स्वाभाविक		४४, ७
स्वामिन्	२३२, १०। २६५, १०।	
	३२५, ४	

शब्दः	पृ०	पं०
स्वायत्त		१५६, ६
स्वास्थ्य		१७६, १६
स्वाप्ता		१४१, ८
स्वीकार	११०, १५। २३०, १४।	
	२३१, ११। ३४४, ६; ७	
स्वीकृति		१३६, १७
स्वीय		६०, ३
खेद	१७४, १७। ३३६, २	
खेदजल		१७६, १५
खेदन		१७४, १७
खेदनिक		४४, १६
खेदवारि		७०, १
खेदार्थकौषध		४४, १६
खेदित		१४२, ३
खेष्ट		३२६, १६
खैर	३८, ३। १७४, २। २५६, ५।	
	२६२, १८	
खैरिणी	६, ८। ८८, १३। ११७, ३	
ह		
हंस	६५, १। २१७, २। २७६, ५।	
	२८६, ५। ३१७, ८। ३३६, ८	
हंसक		३०, ११
हंसपत्नी		२८६, ६
हंसपदी		३३६, १४
हंसभेद		२४, ३
हंसयोषा		६०, ८
हज्र		७७, १८
हटी		८७, ४
हट्ट	८७, ४। २३५, १७।	
	३३४, ११	

शब्दः	पृ०	पं०
हट्टरी	२७१, १०	
हट्टविलासिनी	८५, ६। १८६, १५।	
	१६५, १	
हट्टाध्यक्ष	४६, ११	
हठ	६४, २	
हठात्मकति	२६१, ७	
हथडा	६८, १६	
हत	१३५, ५। १३८, ४। १४६, १२	
हताङ्ग	६६, १५	
हतच्छागाखबिन्दु	२८७, १४	
हताग्र	३२८, १४	
हनन	१३८, ८	
हनु	७६, ६। १८६, १५; १६	
हन्त	१३५, ६	
हन्तृ	१३५, ६	
हथपाक	४५, ४	
हेमन्	२२०, ६। २२४, ११	
हय	१६३, १५। २२५, १४।	
	२५२, १४। ३२३, ५। ३४७, ३	
हयघोणा	१६६, ६	
हयादिप्रयह	३४२, १५	
हयवर्णाविशेष	१५७, ७	
हयभूषण	६६, १७	
हयवत्तार्तव	४३, १२	
हयलाला	३१४, ६	
हयोरग	३१४, ६	
हर	४६, ३। ५७, १०। ६०, १७।	
	७५, १०। ८१, १। १०८, ५।	
	१४३, १। २०७, ७। २२६, ५।	
	२५७, १४। २५८, ३। २६०, ६।	
	२६२, १२। ३४७, ६	
हरखट्वाङ्ग	३०७, १	

शब्दः	पृ०	पं०
हरणा	६८, २१। ११७, ३; १६।	
	१२०, ४। २२६, १४	
हरपार्श्व	६०, १७	
हरप्रतीहार	१७३, ५	
हरयोधित्	१३६, ७	
हरवृष	३४५, ११	
हरि	४८, २१। ५४, ८। ५७, ३।	
	७५, १०। ८८, १४। ६२, ४।	
	१३६, ६; १२। १६६, ४।	
	२१८, ६। २१६, ११। २६२, १०।	
	३१६, २०। ३४६, १५	
हरिचक्र	२०७, १५	
हरिचन्दन	११७, १। २०६, १२	
हरिणा	६६, ११। ११७, ८।	
	३२१, २०	
हरिणान्तर	३३३, ६	
हरिणहृदय	२४६, १०	
हरिणी	११७, ७	
हरित्	१५७, ६; ७। २२६, १०	
हरित	१५७, ५। २२४, १।	
	३२८, १	
हरिता	११७, ७। १५७, ६	
हरितादि	१०४, १४	
हरिताल	२१, १३। ४२, १३।	
	५१, १०। १४१, १८। १६६, ६।	
	२६७, १७। ३१४, ७	
हरिद्वर्णयुत	१५७, ५	
हरिद्यव	२२४, १	
हरिद्रा	७६, १६। १२६, ६।	
	१६२, ६। १६८, ४। २०८, १५;	
	१८। २२२, ८। २५६, ३।	
	२६७, १३। २८४, १	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
हरिद्राम	३०७, १७		हलदगुहक	३२५, ४	
हरिधन्वन्	७०, ६		हला	३१२, १६	
हरिभूषण	२१२, ६		हलाक	६६, १४	
हरिमण्ड	१०१, १०		हलाद्यङ्ग	६१, ६	
हरिमय	१०५, ४		हलायुध	२२५, १३ । २४८, १० ।	
हरिवाहन	२०६, १४			२६६, ५	
हरिखन्ध	२६२, ६ । ३२४, ११		हलाहल	३१४, ८	
हरिखन्धटपात्मज	३२४, ६		हलिपत्नी	१५१, ३	
हरिहय	२१४, ७ । २४८, १६		हल्लीसक	४५, ६	
हरीतक	६, १६		हव	३१८, १७	
हरीतकी	४५, ५ । ८१, ४ ।		हवन	१३५, ६ । २२७, ५	
	१७०, ८ । १६६, ३ ; ७ ।		हविष्	२८४, १४	
	२३७, १० । २४१, ६		हव्य	२५३, १८	
हरेणु	२६, २ । ११७, ४		हव्यकव्यविधि	१८२, १	
हरेणुक	७६, १३		हव्यवह	३४४, ५	
हविर्मद	३२६, १४		हसन	४१, १६ । २०१, १७ ; १८ ।	
हर्तव्य	२४१, १			२०५, १	
हर्तुमयोग्य	२४१, १५		हसन्ति	१५७, ८	
हर्मणि	११७, ६		हसन्तिका	४५, ५	
हर्ष	१२, १७ । १३१, २ । १७४, १ ।		हसन्ती	४५, १३ । ११८, २	
	१७५, ८ । २१८, १० । ३०३, ८ ।		हसन्मुख	५८, २	
	३३१, ११ । ३३७, १६		हस्त	४, २ । ५६, ७ । १३५, ४	
हर्षक	१६, १६ । १६५, ४		हस्तचतुष्टय	६१, ८ । १३१, ८	
हर्षकारिन्	३२, १६		हस्तच्छेद	६७, ११	
हर्षजनक	२४, १७		हस्तपुट	६६, ४ । १४८, १४	
हर्षण	११७, ५		हस्तलेप	१०६, १८	
हर्षयितु	२०७, २०		हस्तवलय	११०, २	
हर्षयुक्त	१५७, ६		हस्तसम्पुटक	३०६, ११	
हर्षसम्पन्न	१४५, ३		हस्तादिवर्जित	६८, १२	
हर्षित	१५७, ६		हस्तालङ्कार	२१५, ४	
हल	५६, ८ । १२१, ६ । २६२, ४ ।		हस्तिकर्ण	१२२, ६	
	२६३, १३ । ३०४, १६		हस्तिजात्यन्तर	१७४, ३	

शब्दः	पृ०	पं०
हस्तिदन्त	१६५, ११	
हस्तिन्	२७७, १६	
हस्तिगो	६८, १५ । १६२, ६ । २०१, १६ । ३२६, ६	
हस्तिप	४६, १५	
हस्तिपक	४५, ६ । ११८, ६	
हस्तिपकाधिप	२६१, १४	
हस्तिपिप्यलौ	२७६, १४	
हस्तिभेद	७८, ६	
हस्तिमल्ल	३१४, ६	
हस्तिशृङ्गार	१३०, ११	
हस्तिसङ्घ	३०, २३	
हस्तिसम्राट्	६७, १	
हस्तिहस्त	६८, १४	
हारक	३०, २३	
हानि	१५८, १६ । १८७, १ । १८६, १७	
हायन	२०१, १६ । २७६, १५	
हार	४७, ७ । १५०, १५ । २५४, १६ । २६२, १३ । २६४, २० । २८४, ५ । ३१३, ८	
हारक	२६, ६ । ३०, १५	
हारभिद्	१५३, १७	
हारभेद	३६, २ । ४०, १५ । ७४, ११ । १५१, १० । १५५, १६ । १६३, ५ । २१७, ६ । ३३५, ७ । ३३८, ३ । ३३६, १८	
हारमध्यमणि	२०, ४ । ३०५, १६	
हारलता	८६, ६	
हारज्जरा	२४, १३	
हारान्वितगण	६५, १२	
हारि	२६२, १२ ; १३	

शब्दः	पृ०	पं०
हारिकण्ठ	६५, १२	
हारिद्र	२८३, २०	
हारौत	१५७, १०	
हार्य	२४१, १	
हाल	३०१, ६	
हाला	३०१, ७	
हालामुख	५८, २	
हालाहल	३१४, ६	
हालिक	३०, १४	
हाव	२२६, १७ । ३१८, १८	
हास	४६, १७ । २०१, १८	
हासिका	३०, १४	
हास्तिक	३०, १३	
हास्य	३०, १४ । ३२७, १८	
हास्यकारिन्	२३, ३ । २०१, १७	
हास्यजीव	४३, ४	
हाहा	३४२, २	
हिंसा	१८०, १० । १६३, २ । २०२, ११ । २०६, ६ ; ११ । ३३६, १२	
हिंसित	१०४, ४ । १२५, १८ । १३०, २० । १३६, १० । १४१, ७ । १४३, ४ ; १२	
हिंस	६८, १३ । २५३, १२	
हिंसा	२६२, १४	
हिक्का	६, ८ । १७०, १५ । १८४, १२	
हिक्कु	२१, ५ । २७, १७ । ६०, ६ । ६२, १५ । १११, ८ । २२५, १२ । २६६, १	
हिक्कुनिर्यास	३४०, ४	

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
हिक्कुपयो		७८, ७	हीरक	३०, १६।	२५६, १७
हिक्कुस		३४०, ४	हीरा		२६५, १५
हिक्कुल	१६, ८। १७६, ६। १७८, ६।		ऊडाह्लड		६८, २१
	१७६, १५। ३११, ६		ऊडुक्का		३०, १७
हिक्कुली		३११, ६	ऊगड		६८, २०
हिक्कुल	१६२, ३। ३०६, ८		ऊत		१३५, ८
हिगडक		६८, ६	ऊतवह		३२६, १
हिगडन		२०२, १	ऊतानल		२५६, १६
हिडिम्ब		२१७, ७	ऊताशन	३, १२। ७२, ११।	
हिडिम्बा		२१७, ७		१०१, ६। २२४, ३	
हिगडोर		२८४, २	ऊति		१३५, ६
हित	१३५, ७। १५०, ६।		ह्म		१०८, ८
	१७१, २। २२७, ७। २३७, १०		ह्मन		१८६, १७
हिताशंसन		३३६, १६	ह्मर्का		७५, ४
हिम	२३, १५। २१३, १। २२७, ४		ह्मख		५६, १; २
हिमगिरिस्त्री		१८८, १२	ह्मका		७५, ४
हिमगुण		१३३, १६	ह्मज्ज		७७, १७
हिमग्रस्त		६७, ६	हृत	१०४, १२। १३५, १०	
हिमज		७६, १५	हृताङ्ग		६६, १५
हिमजा		७६, १५	हृद		१७४, १८
हिमदौघिति		३२७, १२	हृदय		२४६, ११
हिमाद्रि		२८४, १	हृदयकम	१५५, ३। १५६, ४	
हिमाराति		१६५, १२	हृद्व		२४१, २
हिमवत्पत्नी		२४, १५	हृद्य	२३७, १४। २४१, २	
हिरण्य		२४८, २०	हृद्या		२४१, ३
हिरण्य		२४६, ६	हृन्मन्त		१०६, ६
हिरण्यगर्भ	११२, ३। १२८, ४		हृषि		३३१, ११
हिरण्यविकृति		२४८, २०	हृषित	१२६, १०। १५७, ११	
हीन	६६, ८। १२७, ४। १८६, ४।		हृषीक	३०, १८। २४२, ७	
	१८६, १६। २३६, १५। २४५, ५		हृषीकेश	१५०, ६। १६४, १२	
हीनाङ्ग		६२, १	हृष्ट	८७, २। १४६, १६।	
हीर		२६२, १५			३३७, १३

शब्दः	पृ०	पं०	शब्दः	पृ०	पं०
हृत्कलोमन्	१५७,	११	हेबक	३०,	१६
हेड	६८,	२१	हेजन	२०२,	१
हेडा	६८,	२२	हेला	३३, १ । २०२, १ ।	
हेठ	६४,	२		३०१, ७ ; ८	
हेति	१३५,	७	हेलि	३०१,	६
हेतिभेद	२००,	११	हेमवती	१३६, १६ । १६५, १३	
हेतु	१०६, १७ । ११०, ७ ।		होडा	६८,	२२
११३, ३ । १३५, ११ । १४५, ५ ।			होट	१३५,	११
२०५, ३ । २३३, १७ । २४३, १६ ।			होम	१३५, ८ । २२७, ५	
२५४, २० । ३२२, १२			होमपात्र	३१८, १६	
हेतुसमुत्थ	२६८, १७		होमि	२२७, ५	
हेत्वर्थ	१२४, ८		होरा	२६२, १६	
हेमघर्षण	११४, २०		होली	३०१, ६	
हेमतार	४२, १०		हौलिक	३१, १	
हेमन्	४४, १३ । ७५, ५ । १६२, ७ ।		क्रद	१७४, १७	
२६६, १६ । २८३, २० । २८६, २० ।			क्रख	३१६, १२ । ३१८, १८	
२८७, १८			क्रखाविवक्षा	३१८, ४	
हेमपुत्री	२२३, ६		क्रादिनी	२०१, २०	
हेमपुष्प	२१४, १२		क्रौ	२५०, ३	
हेमपुष्पक	५१, १५		क्रौण	१०८, ७ ; ८	
हेमपुष्पिका	५१, १५		क्रौत	१०८, ८ । १३५, ८	
हेममान	२७३, ३		क्रौवेर	२७, १६ । २६७, ६	
हेमल	३११, ७		क्रौविधायक	३०, २०	
हेरम्ब	४२, ७ । २०७, १ ।		क्रेप	२११, १३	
	२१७, ८		क्रेषक	३०, २०	
हेरिक	३०, २०		क्रेषा	३३१, १२	

शब्दरत्नसमन्वयस्य शुद्धिपत्रम् ।

पृष्ठे	पङ्क्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्
४३,	५	क्षणिक	क्षणिके
६१,	१	ऽहे	ऽहेः
६३,	५	उबरे	उम्बरे
७३,	५	द्विषे	द्विजे
७३,	१०	सप्ता	सप्ता
७४,	१२	पिच्छा	पिच्छा
७८,	१५	कुष्ठयोः	कुष्ठयोः
८१,	८	उम्भ	उम्भ
९०,	१२	मत्स्य	मत्स्य
९३,	९	संलाप	संलाप
१२८,	११	नेष्टौ	नेष्टौ
१६९,	१५	मधु	मधु
१७७,	१६	मल्लां	मल्लां
१८२,	१२	निष्पत्त्यो	निष्पत्त्यो
१८४,	१२	नुबन्धौ	मनुबन्धौ
१८५,	१३	बन्धु	बन्धु
१८६,	६	कृत्त्रं	कृत्त्रं
२०३,	११	रज्ज्वा	रज्ज्वा
२०६,	१६	वैरोचनि	वैरोचनि
२०६,	१८	मल्लां	मल्लां
२१४,	१३	चूतकोशा	पूगकाशा
२१५,	१	भञ्ज्वा	भञ्ज्वा
२२४,	६	अहिंसोऽप	अहिंसोप
२३०,	११	नान्तरे	नान्तिके

पृष्ठे	पङ्क्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्
२६३,	१२	जगृहे	जगृहे
२६८,	६	वाहने	वाहके
२७५,	१०	केदोरे	केदारो
२९४,	३	पङ्क्तिस्थाने	चतुर्थपङ्क्तिर्वाच्या
२९४,	४	पङ्क्तिस्थाने	तृतीयपङ्क्तिर्वाच्या
२९४,	४	पूरोटो	पुरोटु
२९६,	६	स्तभ	स्तम्भ
२९८,	७	दम्बयोः	दम्बके
३००,	८	सिम्नि	सौम्नि
३०५,	१९	वल्यां	वल्लां
३०८,	१५	मोतुलो	मातुलो
३०९,	२	युगले	युगले
३२१,	१७	मृदूत्वे	मृदुत्वे
३२३,	१३	जिह्वाति	जिह्वेति
३२६,	८	स्थिवयवे	स्थिवयवे
३२७,	११	शम्भ	शम्भ
३३१,	१	मान	माने
३३१,	१३	प्रगहे	प्रग्रहे
३३५,	१४	काङ्क्षां	काङ्क्षां
३३९,	१०	चुल्यां	चुल्लां
३४१,	५	प्रोह	प्रोह
३४१,	५	गजाङ्घ्रि	गजाङ्घ्रि
३४२,	१५	त्तला	त्तला

Gaekwad's Oriental Series

CATALOGUE OF BOOKS
1932

ORIENTAL INSTITUTE, BARODA

SELECT OPINIONS

Sylvain Levi: The Gaekwad's Series is standing at the head of the many collections now published in India.

Asiatic Review: It is one of the best series issued in the East as regards the get up of the individual volumes as well as the able editorship of the series and separate works.

Presidential Address, Patna Session of the Oriental Conference: Work of the same class is being done in Mysore, Travancore, Kashmir, Benares, and elsewhere, but the organisation at Baroda appears to lead.

Indian Art and Letters, London: The scientific publications known as the *Oriental Series* of the Maharaja Gaekwar are known to and highly valued by scholars in all parts of the world.

Journal of the Royal Asiatic Society, London: Thanks to enlightened patronage and vigorous management the *Gaekwad's Oriental Series* is going from strength to strength.

GAEKWAD'S ORIENTAL SERIES

Critical editions of unprinted and original works of Oriental Literature, edited by competent scholars, and published by the Oriental Institute, Baroda

I. BOOKS PUBLISHED.

Rs. A.

1. **Kāvya-mīmāṃsā**: a work on poetics, by Rājaśekhara (880-920 A.D.): edited by C. D. Dalal and R. Anantakrishna Sastry, 1916. Reissued, 1924 2-4

This book has been set as a text-book by several Universities including Benares, Bombay, and Patna.

2. **Naranārāyaṇānanda**: a poem on the Paurāṇic story of Arjuna and Kṛṣṇa's rambles on Mount Girnar, by Vastupāla, Minister of King Viradhavala of Dholka, composed between Samvat 1277 and 1287, i.e., A.D. 1221 and 1231: edited by C. D. Dalal and R. Anantakrishna Sastry, 1916 .. .. Out of print.
3. **Tarkasaṅgraha**: a work on Philosophy (refutation of Vaiśeṣika theory of atomic creation) by Ānandajñāna or Ānandagiri, the famous commentators on Śaṅkarācārya's Bhāṣyas, who flourished in the latter half of the 13th century: edited by T. M. Tripathi, 1917. Out of print.
4. **Pārthaparākrama**: a drama describing Arjuna's recovery of the cows of King Virāṭa, by Prahlādanadeva, the founder of Pālanpur and the younger brother of the Paramāra king of Chandravatī (a state in Mārwār), and a feudatory of the kings of Guzerat, who was a Yuvarāja in Samvat 1220 or A.D. 1164: edited by C. D. Dalal, 1917 .. .. Out of print.
5. **Rāṣṭraudhavamśa**: an historical poem (Mahākāvya) describing the history of the Bagulas of Mayūragiri, from Rāṣṭraudha, king of Kanauj and the originator of the dynasty, to Nārāyaṇa Shah of Mayūragiri, by Rudra Kavi, composed in Śaka 1518 or A.D. 1596: edited by Pandit Embar Krishnamacharya with Introduction by C. D. Dalal, 1917 1-12
6. **Liṅgānuśāsana**: on Grammar, by Vāmana, who lived between the last quarter of the 8th century and the first quarter of the 9th century: edited by C. D. Dalal, 1918 0-8
7. **Vasantavilāsa**: an historical poem (Mahākāvya) describing the life of Vastupāla and the history of

- Guzerat, by Bālachandrasūri (from Modheraka or Modhera in Kaḍi Prant, Baroda State), contemporary of Vastupāla, composed after his death for his son in Samvat 1296 (A.D. 1240) : edited by C. D. Dalal, 1917 1-8
8. **Rūpakaṣaṭkam** : six dramas by Vatsarāja, minister of Paramardideva of Kalinjara, who lived between the 2nd half of the 12th and the 1st quarter of 13th century : edited by C. D. Dalal, 1918 2-4
9. **Mohaparājaya** : an allegorical drama describing the overcoming of King Moha (Temptation), or the conversion of Kumārapāla, the Chalukya King of Guzerat, to Jainism, by Yaśaḥpāla, an officer of King Ajayadeva, son of Kumārapāla, who reigned from A.D. 1229 to 1232 : edited by Muni Chaturvijayaji with Introduction and Appendices by C. D. Dalal, 1918 .. 2-0
10. **Hammīramadamardana** : a drama glorifying the two brothers, Vastupāla and Tejaḥpāla, and their King Viradhavala of Dholka, by Jayasinihasūri, pupil of Virasūri, and an Ācārya of the temple of Munisuvrata at Broach, composed between Samvat 1276 and 1286 or A.D. 1220 and 1239 : edited by C. D. Dalal, 1920 2 0
11. **Udayasundarikathā** : a romance (Campū, in prose and poetry) by Soddhala, a contemporary of and patronised by the three brothers, Chchittarāja, Nāgārjuna, and Mummuṇirāja, successive rulers of Konkan, composed between A.D. 1026 and 1050 : edited by C. D. Dalal and Pandit Embar Krishnamacharya, 1920 .. 2 4
12. **Mahāvīdyāvidambana** : a work on Nyāya Philosophy, by Bhaṭṭa Vādīndra who lived about A.D. 1210 to 1274 : edited by M. R. Telang, 1920 2-8
13. **Prācīnagurjarakāvyaśaṅgraha** : a collection of old Guzerati poems dating from 12th to 15th centuries A.D. : edited by C. D. Dalal, 1920 2-4
14. **Kumārapālpratibodha** : a biographical work in Prākṛta, by Somaprabhāchārya, composed in Samvat 1241 or A.D. 1195 : edited by Muni Jinavijayaji, 1920 7-8
15. **Gaṇakārikā** : a work on Philosophy (Pāśupata School), by Bhaṣarvajña who lived in the 2nd half of the 10th century : edited by C. D. Dalal, 1921 1-4
16. **Śaṅgītamakaranda** : a work on Music, by Nārada : edited by M. R. Telang, 1920 2-0
17. **Kavīndrācārya List** : list of Sanskrit works in the collection of Kavīndrācārya, a Benares Pandit (1656 A.D.) : edited by R. Anantakrishna Shastri, with a foreword by Dr. Ganganatha Jha, 1921 0-12
18. **Vārāhagṛhyasūtra** : Vedic ritual (domestic) of the Yajurveda : edited by Dr. R. Shamasastri, 1920 .. 0-10
19. **Lekhapaddhati** : a collection of models of state and private documents, dating from 8th to 15th centuries A.D. :

		Rs. A.
	edited by C. D. Dalal and G. K. Shrigondekar, 1925	2-0
20.	Bhaviṣayattakahā or Pañcamīkahā : a romance in Apabhraṃśa language, by Dhanapāla (<i>circa</i> 12th cen- tury) : edited by C. D. Dalal and Dr. P. D. Gune, 1923	6-0
21.	A Descriptive Catalogue of the Palm-leaf and Im- portant Paper MSS. in the Bhandars at Jessal- mere , compiled by C. D. Dalal and edited by Pandit L. B. Gandhi, 1923	3-4
22.	Paraśurāmakalpasūtra : a work on Tantra, with com- mentary by Rāmeśvara : edited by A. Mahadeva Sastry, B.A., 1923	<i>Out of print.</i>
23.	Nityotsava : a supplement to the Paraśurāmakalpasūtra by Umānandanātha : edited by A. Mahadeva Sastry, B.A., 1923. Second revised edition by Swami Tirvik- rama Tirtha, 1930	5 0
24.	Tantrarahasya : a work on the Prābhākara School of Pūrvamīmāṃsā. by Rāmānujācārya : edited by Dr. R. Shamasastri, 1923	1-8
25, 32.	Samarāṅgaṇa : a work on architecture, town- planning, and engineering, by king Bhoja of Dhara (11th century) : edited by Mahamahopadhyaya T. Gaṇapati Shastri, Ph.D. Illustrated. 2 vols., 1924-1925	10-0
26, 41.	Sādhana-mālā : a Buddhist Tāntric text of rituals, dated 1165 A.D., consisting of 312 small works, com- posed by distinguished writers : edited by Benoytosh Bhattacharyya, M.A., Ph.D. Illustrated. 2 vols., 1925- 1928	14-0
27.	A Descriptive Catalogue of MSS. in the Central Library, Baroda : vol. 1 (Veda, Vedakṣaṇa, and Upaniṣads), compiled by G. K. Shrigondekar, M.A., and K. S. Ramaswāmi Shastri, with a Preface by B. Bhattacharyya, Ph.D., 1925	6-0
28.	Mānasollāsa or Abhilaṣitārthacintāmaṇi : an ency- clopaedic work treating of one hundred different topics connected with the Royal household and the Royal court, by Someśvaradeva, a Chalukya king of the 12th century : edited by G. K. Shrigondekar, M.A., 3 vols., vol. I, 1925	2-12
29.	Nalavilāsa : a drama by Rāmachandrasūri, pupil of Hemachandrasūri, describing the Paurāṇika story of Nala and Damayantī : edited by G. K. Shrigondekar, M.A., and L. B. Gandhi, 1926	2-4
30, 31.	Tattvasaṅgraha : a Buddhist philosophical work of the 8th century, by Śāntarakṣita, a Professor at Nālandā with Pañjikā (commentary) by his disciple Kamalaśīla, also a Professor at Nālandā : edited by Pandit Embar Krishnamāchārya with a Foreword in English by B. Bhattacharyya, M.A., Ph.D., 2 vols., 1926	24-0

- 33, 34. **Mirat-i-Ahmadi** : by Ali Mahammad Khan, the last Moghul Dewan of Gujarat : edited in the original Persian by Syed Nawab Ali, M.A., Professor of Persian, Baroda College, 2 vols., illustrated, 1926-1928 .. 19-8
35. **Mānavagrhyasūtra** : a work on Vedic ritual (domestic) of the Yajurveda with the Bhāṣya of Aṣṭāvakra : edited with an introduction in Sanskrit by Pandit Rāmakrishna Harshaji Śāstri, with a Preface by Prof. B. C. Lele, 1926 .. 5-0
36. **Nāṭyaśāstra** : of Bharata with the commentary of Abhinavagupta of Kashmir : edited by M. Ramakrishna Kavi, M.A., 4 vols., vol. I, illustrated, 1926 .. 6-0
37. **Apabhramśakāvyaṭrayī** : consisting of three works, the Carcari, Upadeśarasāyana, and Kālasvarūpakulaka, by Jinadatta Sūri (12th century) with commentaries : edited with an elaborate introduction in Sanskrit by L. B. Gandhi, 1927 .. 4 0
38. **Nyāyapraveśa**, Part I (Sanskrit Text) : on Buddhist Logic of Dinnāga, with commentaries of Haribhadra Sūri and Pārśvadeva : edited by Principal A. B. Dhruva, M.A., LL.B., Pro-Vice-Chancellor, Hindu University, Benares, 1930 .. 4-0
39. **Nyāyapraveśa**, Part II (Tibetan Text) : edited with introduction, notes, appendices, etc., by Pandit Vidhusekhara Bhattacharyya, Principal, Vidyabhavana, Visvabharati, 1927 .. 1-8
40. **Advayavajrasaṅgraha** : consisting of twenty short works on Buddhist philosophy by Advayavajra, a Buddhist savant belonging to the 11th century A.D., edited by Mahāmahopādhyāya Dr. Haraprasad Sastri, M.A., C.I.E., Hon. D.Litt., 1927 .. 2-0
- 42, 60. **Kalpadrakośa** : standard work on Sanskrit Lexicography, by Keśava : edited with an elaborate introduction by the late Pandit Ramavatara Sharma, Sahityacharya, M.A., of Patna and index by Pandit Shrikant Sharma, 2 vols., vol. I (text), vol. II (index), 1928-1932 .. 14-0
43. **Mirat-i-Ahmadi Supplement** : by Ali Muhammad Khan. Translated into English from the original Persian by Mr. C. N. Seddon, I.C.S. (*retired*), and Prof. Syed Nawab Ali, M.A. Illustrated. Corrected reissue, 1928 .. 6-8
44. **Two Vajrayāna Works** : comprising Prajñopāyavinīcayasiddhi of Anaṅgavajra and Jñānasiddhi of Indrabhūti—two important works belonging to the little known Tantra school of Buddhism (8th century A.D.) : edited by B. Bhattacharyya, Ph.D., 1929 .. 3-0
45. **Bhāvaprakāśana** : of Śāradātanaya, a comprehensive work on Dramaturgy and Rasa, belonging to A.D. 1175-1250 : edited by His Holiness Yadugiri Yatiraja Swami, Melkot, and K. S. Ramaswami Sastri, Oriental Institute, Baroda, 1929 .. 7-0

46. **Rāmacarita** : of Abhinanda, Court poet of Hāravarṣa probably the same as Devapāla of the Pala Dynasty of Bengal (cir. 9th century A.D.): edited by K. S. Ramaswami Sastri, 1929 7-8
47. **Nañjarājayaśobhūṣaṇa** ; by Nṛsiṃhakavi *alias* Abhinava Kalidāsa, a work on Sanskrit Poetics and relates to the glorification of Nañjarāja, son of Virabhūpa of Mysore: edited by Pandit E. Krishnamacharya, 1930 5-0
48. **Nāṭyadarpaṇa** : on dramaturgy, by Rāmacandra Sūri with his own commentary: edited by Pandit L. B. Gandhi and G. K. Shrigondekar, M.A. 2 vols., vol. I, 1929 4-8
49. **Pre-Dīnnāga Buddhist Texts on Logic from Chinese Sources** : containing the English translation of *Satāśāstra* of Āryadeva, Tibetan text and English translation of *Viśraha-vyākṛtānī* of Nāgārjuna and the re-translation into Sanskrit from Chinese of *Upāyahrdaya* and *Tarkaśāstra* : edited by Prof. Giuseppe Tucci, 1930 9-0
50. **Mirat-i-Ahmadi Supplement** : Persian text giving an account of Guzerat, by Ali Muhammad Khan: edited by Syed Nawab Ali, M.A., Principal, Bahaudin College, Junagadh, 1930 6-0
51. **Triṣaṣṭiśālākāpuruṣacaritra** : of Hemacandra, translated into English with copious notes by Dr. Helen M. Johnson of Osceola, Missouri, U.S.A. 4 vols., vol. I (*Ādiśvaracaritra*), illustrated, 1931 15-0
52. **Daṇḍaviveka** : a comprehensive Penal Code of the ancient Hindus by Vardhamāna of the 15th century A.D.: edited by Mahamahopadhyaya Kamala Kṛṣṇa Smṛtitirtha, 1931 8-8
53. **Tathāgataḡuhyaka or Guhyasamāja** : the earliest and the most authoritative work of the Tantra School of the Buddhists (3rd century A.D.): edited by B. Bhattacharyya, Ph.D., 1931 4-4
54. **Jayākhyasamhitā** : an authoritative Pāñcarātra work of the 5th century A.D., highly respected by the South Indian Vaiṣṇavas: edited by Pandit E. Krishnamacharyya of Vādtal, with one illustration in nine colours and a Foreword in English by B. Bhattacharyya, Ph.D., 1931 12-0
55. **Kāvyaālankārasārasaṅgraha** : of Udbhata with the commentary, probably the same as Udbhataṭviveka of Rājānaka Tilaka (11th century A.D.): edited by K. S. Ramaswami Sastri, 1931 2-0
56. **Pārānanda Sūtra** : an ancient Tāntric work of the Hindus in Sūtra form giving details of many practices and rites of a new School of Tantra: edited by Swami Trivikrama Tirtha with a Foreword by B. Bhattacharyya, Ph.D., 1931 3-8

Rs. A.

57. **Ahsan-ut-Tawarikh** : history of the Safawi Period of Persian History, 15th and 16th centuries, by Hasan-i-Rumlu : edited by C. N. Seddon, I.C.S. (*retired*), Reader in Persian and Marathi, University of Oxford. 2 vols., vol. I (text), 1932 11-0
58. **Padmānanda Mahākāvya** : giving the life history of Ṛṣabhadeva, the first Tirthaṅkara of the Jainas, by Amarachandra Kavi of the 13th century : edited by H. R. Kapadia, M.A., 1932 14-0
59. **Śabdaratnasamanvaya** : an interesting lexicon of the Nānārtha class in Sanskrit compiled by the Maratha King Sahaji of Tanjore : edited by Pandit Viṭṭhala Śāstri, Sanskrit Paṭhaśāla, Baroda, with a Foreword by B. Bhattacharyya, Ph.D., 1932 11-0
61. **Śaktisaṅgama Tantra** : a voluminous compendium of the Hindu Tantra comprising four books on Kālī, Tārā, Sundarī and Chhinnamastā : edited by B. Bhattacharyya, M.A., Ph.D., 4 vols., vol. I, Kālikhaṇḍa, 1932 2-8
62. **Prajñāpāramitās** : commentaries on the Prajñāpāramitā, a Buddhist philosophical work : edited by Giuseppe Tucci, 2 vols., vol. I, 1932 12-0
63. **Tarikh-i-Mubarakshahi** : an authentic and contemporary account of the kings of the Saiyyid Dynasty of Delhi : translated into English from original Persian by Kamal Krishna Basu, M.A., Professor, T.N.J. College, Bhagalpur, with a Foreword by Sir Jadunath Sarkar, Kt., C.I.E. *Shortly.*

II. BOOKS IN THE PRESS.

1. **Nāṭyaśāstra** : edited by M. Ramakrishna Kavi, 4 vols., vol. II.
2. **Mānasollāsa** or **Abhilaṣitārthacintāmaṇi**, edited by G. K. Shrigondekar, M.A., 3 vols., vol. II.
3. **A Descriptive Catalogue of MSS. in the Oriental Institute, Baroda** (Śrauta, Dharma, and Grhya Sūtras) : compiled by the Library staff, 12 vols., vol. II.
4. **A Descriptive Catalogue of MSS. in the Jain Bhandars at Pattan** : edited from the notes of the late Mr. C. D. Dalal, M.A., by L. B. Gandhi, 2 vols.
5. **Siddhāntabindu** : on Vedānta philosophy, by Madhusūdana Sarasvatī with commentary of Puruṣottama : edited by P. C. Divanji, M.A., LL.M.
6. **Portuguese Vocables in Asiatic Languages** : translated into English from Portuguese by Prof. A. X. Soares, M.A., LL.B., Baroda College, Baroda.
7. **Prajñāpāramitās** : commentaries on the Prajñāpāramitā, a Buddhist philosophical work : edited by Prof. Giuseppe Tucci, 2 vols., vol. II.
8. **Śaktisaṅgama Tantra** : comprising four books on Kālī, Tārā, Sundarī, and Chhinnamastā : edited by B. Bhattacharyya, Ph.D., 4 vols., vol. II.

9. **Nāṭyadarpaṇa** : introduction in Sanskrit giving an account of the antiquity and usefulness of the Indian drama, the different theories of Rasa, and an examination of the problems raised by the text, by L. B. Gandhi, 2 vols., vol. II.
10. **Iṣṭasiddhi** : on Vedānta philosophy, by Vimuktātmā, disciple of Avyayātmā, with the author's own commentary : edited by M. Hiriyanna, M.A., Retired Professor of Sanskrit, Maharaja's College, Mysore.
11. **Alaṅkāramahodadhi** : a famous work on Sanskrit Poetics composed by Narendraprabha Sūri at the request of Minister Vastupāla in 1226 A.D. : edited by Lalechandra B. Gandhi of the Oriental Institute, Baroda.
12. **Sanskrit Texts from Bali** : comprising a large number of Hindu and Buddhist ritualistic, religious and other texts recovered from the islands of Java and Bali with comparisons : edited by Professor Sylvain Levi.
13. **Sūktimuktāvalī** : a well-known Sanskrit work on Anthology, of Jalhana, a contemporary of King Kṛṣṇa of the Hoysāla Yādava Dynasty (A.D. 1247) : edited by Pandit E. Krishnamacharya. Sanskrit Pāṭhaśālī, Vadtal.
14. **Ahsan-ut-Tawarikh** : history of the Safawi period of Persian History : edited by C. N. Seddon, I.C.S. (retired), University of Oxford, 2 vols., vol. II (English translation).
15. **Kāvya-mīmāṃsā** : A Sanskrit work on Poetics of Rājaśekhara : third revised edition by K. S. Ramaswami Shastri of the Oriental Institute, Baroda.
16. **Śabara-Bhāṣya** : on the Mīmāṃsā Sūtras of Jaimini : Translated into English by Mahamahopadhyaya Dr. Ganganath Jha, M.A., D.Litt., etc., Vice-Chancellor, University of Allahabad.
17. **Gaṇḍavyūha** : a Buddhist work describing the history of Sudhana in search of perfect knowledge, and the exploits of Mañjuśrī (3rd century A.D.) : edited by B. Bhattacharyya, Ph.D., 2 vols.
18. **Gaṇitatilakavṛtti** : of Śrīpati with the commentary of Simhatilaka, a non-Jain work on Arithmetic and Algebra with a Jain commentary : edited by H. R. Kapadia, M.A.
19. **Nārāyaṇa Śataka** : a devotional poem of high literary merit by Vidyākara with the commentary of Pītāmbara : edited by Pandit Shrikant Sharma.
20. **Dvādaśāranayacakra** : an ancient polemical treatise giving a résumé of the different philosophical systems with a refutation of the same from the Jain standpoint by Mallavādi Suri with a commentary by Simhasuri Gani : edited by Muni Caturvijayaji.

21. **Gurjararāsāvalī** : a collection of several old Gujarati Rāsas : edited by Messrs. B. K. Thakore, M. D. Desai, and M. C. Modi.
22. **Nāyakarātna** : a commentary on the Nyāyaratnamālā of Pārthasārathi Miśra by Rāmānuja of the Prābhākara School : edited by K. S. Ramaswami Sastri of the Oriental Institute, Baroda.
23. **Mādhavānala-Kāmakandalā** : a romance in old Western Rajasthani by Gaṇapati, a Kāyastha from Amod : edited by M. R. Majumdar, M.A., LL.B.
24. **Rājadharmā-Kaustubha** : an elaborate Smṛti work on Rājadharmā, Rājanīti and the requirements of kings, by Anantadeva : edited by Mahamahopadhyaya Kamala Krishna Smṛtitirtha.
25. **Paraśurāma-Kalpasūtra** : an important work on Tantra with the commentary of Rāmesvara : second revised edition by Swami Trivikrama Tirtha.
26. **Tarkabhāṣā** : a work on Buddhist Logic, by Mokṣākara Gupta of the Jagaddala monastery : edited with a Sanskrit commentary by Pandit Embar Krishnama-charya of Vadtal.
27. **Triṣaṣṭiśalākāpuruṣacaritra** : of Hemacandra : translated into English by Dr. Helen M. Johnson, 4 vols., vol. II.

For further particulars please communicate with—

THE DIRECTOR,
Oriental Institute, Baroda.

THE GAEKWAD'S STUDIES IN RELIGION AND PHILOSOPHY.

Rs. A.

1. **The Comparative Study of Religions :** [Contents: I, the sources and nature of religious truth. II, super-natural beings, good and bad. III, the soul, its nature, origin, and destiny. IV, sin and suffering, salvation and redemption. V, religious practices. VI, the emotional attitude and religious ideals]: by Alban A. Widgery, M.A., 1922 15-0
  2. **The Philosophy and Theology of Averroes :** [Contents: I, a decisive discourse on the delineation of the relation between religion and philosophy. Ia, on the problem of eternal knowledge which Averroes has mentioned in his decisive discourse. II, an exposition of the methods of arguments concerning the doctrines of the faith]: by Mohammad Jamil-ur-Rahman, M.A., 1921. (Cloth Rs. 5) 3-0
  3. **Religious and Moral Teachings of Al Ghazzali :** [Contents: I, the nature of man. II, human freedom and responsibility. III, pride and vanity. IV, friendship and sincerity. V, the nature of love and man's highest happiness. VI, the unity of God. VII, the love of God and its signs. VIII, *ri'a* or joyous submission to His will]: translated by Syed Nawab Ali, M.A., 1921 2-0
  4. **Goods and Bads :** being the substance of a series of talks and discussions with H.H. the Maharaja Gaekwad of Baroda. [Contents: introduction. I, physical values. II, intellectual values. III, aesthetic values. IV, moral value. V, religious value. VI, the good life, its unity and attainment]: by Alban G. Widgery, M.A., 1920. (Library edition Rs. 5) 3-0
  5. **Immortality and other Essays :** [Contents: I, philosophy and life. II, immortality. III, morality and religion. IV, Jesus and modern culture. V, the psychology of Christian motive. VI, free Catholicism and non-Christian Religions. VII, Nietzsche and Tolstoi on Morality and Religion. VIII, Sir Oliver Lodge on science and religion. IX, the value of confessions of faith. X, the idea of resurrection. XI, religion and beauty. XII, religion and history. XIII, principles of reform in religion]: by Alban G. Widgery, M.A., 1919. (Cloth Rs. 3) 2-0
  6. **Confutation of Atheism :** a translation of the *Hadis-i-Halila* or the tradition of the Myrobalan Fruit: translated by Vali Mohammad Chhangambhai Momin, 1918 0-14
- Conduct of Royal Servants :** being a collection of verses from the Viramitrodaya with their translations in English, Gujarati, and Marathi: by B. Bhattacharyya, M.A., Ph.D. 0-6

SELLING AGENTS OF THE GAEKWAD'S ORIENTAL SERIES

England

Messrs. Luzac & Co., 46, Great Russell Street, London, W.C. 1.

Messrs. Arthur Probsthain, 41, Great Russell Street, London, W.C. 1.

Messrs. Deighton Bell & Co., 13 & 30, Trinity Street, Cambridge.

Germany

Messrs. Otto Harrassowitz, Buchhandlung und Antiquariat, Querstrasse 14, Leipzig, C. 1.

Austria

Messrs. Gerold & Co., Stefansplatz 8, Vienne.

Calcutta

Messrs. The Book Co., Ltd., 4/3, College Square.

Messrs. Thacker Spink & Co., 3, Esplanade East.

Benares City

Messrs. Braj Bhusan Das & Co., 40/5, Thathari Bazar.

Lahore

Messrs. Mehrchand Lachmandass, Sanskrit Book Depôt, Said Mitha Street.

Messrs. Motilal Banarsidass, Punjab Sanskrit Book Depôt, Said Mitha Street.

Bombay

Messrs. Taraporevala & Sons, Kitab Mahal, Hornby Road.

Messrs. Gopal Narayan & Co., Kalbadevi Road.

Messrs. N. M. Tripathi & Co., Kalbadevi Road.

Poona

Oriental Book Supply Agency, 15, Shukrawar Peth.

